

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM
DALI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE ÖĞRETMEN
MİLLETVEKİLLERİ (1939-1960)

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ DOKTORA TEZİ

İSA KARAKAYA

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Cemal AVCI

BOLU, HAZİRAN 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

İSA KARAKAYA tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ’NDE ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ (1939-1960)**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Doktora Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir. 20/06/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Cemal AVCI
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Adnan ALTUN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Cemal SEZER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Hülya ÇELİK
Sakarya Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....

İSA KARAKAYA

ÖZET

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE ÖĞRETMEN
MİLLETVEKİLLERİ (1939-1960)
DOKTORA TEZİ
İSA KARAKAYA
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ DOKTORA PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. CEMAL AVCI)**

**BOLU, HAZİRAN - 2025
XVII + 431 sayfa**

Bu çalışmanın amacı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. dönemlerinde görev alan öğretmen milletvekillerinin (öğretmen, müderris, hoca, dersiâm, akademisyen vb.) Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altındaki faaliyetlerini ve bu faaliyetleri sonucunda ülkenin eğitim, siyasi, ekonomik, dış meselelerindeki önemli gelişimlerine olan etki ve katkılarını incelemektir. Bu araştırma tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. Tarama geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmanın giriş kısmında eğitim-siyaset ilişkisi araştırmanın amacı, yöntemi, sınırlılıkları ve önemi verilmiştir. Birinci bölümde araştırma yöntemi anlatılmıştır. İkinci bölümde araştırma kapsamındaki milletvekillerinin ad-soy ad, doğum ve ölüm tarihleri, doğdukları yerler ve seçim bölgelerine ilişkin bilgileri içeren künyelerine yer verilmiş, ardından kurulan komisyonlarda ve kurulan hükümetlerde görev almış öğretmen milletvekilleri listelenmiştir. Üçüncü ve Dördüncü bölümlerde 1939-1950 arası dönemlerde TBMM'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin siyasi, eğitim, ekonomik ve dış meselelerde çıkarılan kanunlardaki etki ve katkıları incelenmiştir. Araştırmanın son bölümünde sonuç kısmı özetlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen milletvekillerinin sayılarının incelenen dönemlerde fazla olduğu, kurulan hükümetlerdeki bakanlıkların yaklaşık yarısında vazife aldıkları, özellikle 1939-1950 arası dönemde başbakanlık (başvekillik) makamlarında öğretmen milletvekillerinin olduğu, incelenen dönemlerde siyasi, eğitim, ekonomik kanunlarda öğretmen milletvekillerinin katkılarının olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Öğretmen, Milletvekili, Öğretmen Milletvekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi

ABSTRACT

**TEACHERS DEPUTIES IN THE TURKISH GRAND NATIONAL
ASSEMBLY(1939-1960)
PHD THESIS
İSA KARAKAYA
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION
(SUPERVISOR: PROF. DR. CEMAL AVCI**

**BOLU, JUNE 2025
XVII + 431 pages**

This study aims to examine the activities of teacher deputies (teachers, mudarrises, instructors, lecturers, academicians etc.) who served in the 6 th , 7 th 8 th , 9 th , 10 th and 11 th terms of the Turkish Grand National Assembly under the roof of the Turkish Grand National Assembly and their impact and contributions to the important developments in the country's education, politics, economy and foreign affairs as a result of these activities. This research was conducted according to the survey model. The survey model is a research model which aims to determine a past or current situation as it is. The relationship between education and politics, the purpose, method, limitations and importance of the research are presented in the introduction. The research method is explained in the first section. In the second section, the biographical information of the deputies included in the research including their names, surnames, dates of birth and death, places of birth and electoral districts is presented, and then the teacher deputies who served in the established committees and the established governments are listed. In the third and fourth sections, the influence and contributions of teacher deputies who served in the Grand National Assembly of Turkey between 1939 and 1960 on laws related to political, educational, economic and foreign affairs were examined. The final part of the study presents a summary of the conclusions. As a result of the research, it was concluded that the number of teacher deputies was high during the examined periods, that they held positions in approximately half of the ministries in the established governments, and that there were teacher deputies in the prime ministry offices particularly during the period between 1939-1950, and that teacher deputies contributed to political, educational, and economic legislation during the examined period.

KEYWORDS: Teacher Deputy, Teacher Deputy, Turkish Grand National Assembly

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	xv
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xvi
TEŞEKKÜR	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Eğitim Siyaset İlişkisi	1
1.2 Amaç 3	
1.3 Sınırlılıklar.....	4
1.4 Araştırmanın Önemi	4
2. BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
2.1 Yöntem	5
3. İKİNCİ BÖLÜM	7
3.1 Dönemlere Göre Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	7
3.1.1 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6. Dönemin Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	7
3.1.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 7. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	16
3.1.3 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 8. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	27
3.1.4 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 9. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	37
3.1.5 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 10. Dönem Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	45
3.1.5. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri	53
3.2 Bölümün Değerlendirilmesi.....	58
3.3 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (1939-1960) Kurulan Hükümetler, Hükümetlerde Ve Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	59
3.3.1 6. Dönem'de (03.04.1939 - 08.03.1943) Kurulan Hükümetler	60
3.3.2 7. Dönem'de (08.03.1943 – 05.08.1946) Kurulan Hükümetler	60
3.3.3 8. Dönem'de (05. 08. 1946 - 22.05.1950) Kurulan Hükümetler	61
3.3.4 9. Dönem'de (22.05.1950 - 14.05.1954) Kurulan Hükümetler	62

3.3.5 10. Dönem’de (22.05.1950 - 14.05.1954) Kurulan Hükümetler	62
3.3.6 11. Dönem’de (01.11.1957 - 27.05.1960) Kurulan Hükümetler	63
3.4 Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	64
3.4.1 6. Dönemde (03.04.1939-08.03.1943) Kurulan Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	64
3.4.2 12. T.C. Hükümeti II. Saydam Hükümeti’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	64
3.4.3 13. T.C. Hükümeti (I. Saraçoğlu Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	65
3.4.4 7. Dönemde Kurulan Hükümette Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	67
3.4.5 14. TC (II. Saraçoğlu Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	67
3.4.6 8. Dönemde Kurulmuş Olan Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	68
3.4.7 15. T.C. Hükümeti (Peker Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	68
3.4.8 16. T.C. Hükümeti (I. Saka Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	69
3.4.9 17. T.C. Hükümeti (II. Saka Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	70
3.4.10 18. T.C. Hükümeti (Günaltay Hükümeti)’nde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri	71
3.4.11 9. Dönem Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri ..	73
3.4.12 19. T.C Hükümeti (I. Menderes Hükümeti)’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri	73
3.4.13 20. T.C. Hükümeti (II. Menderes Hükümeti)’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri	74
3.4.14 10 Dönem Hükümetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	75
3.4.15 21. T.C. Hükümeti (III. Menderes Hükümeti)’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri	76
3.4.16 22. T.C. Hükümeti (IV. Menderes Hükümeti)’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri	77
3.4.17 11. Dönem Hükümetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	78
3.4.18 23. T.C. Hükümeti (V. Menderes Hükümeti)’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri	78
3.5 Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	80
3.6 TBMM 6. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri	80
3.6.1 Adliye Encümeni:	80
3.6.2 Arzuhal Encümeni:	80
3.6.3 Bütçe Encümeni:	81
3.6.4 Dahiliye Encümeni:	81
3.6.5 Divanı Muhasebat Encümeni:	81

3.6.6 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:	82
3.6.7 Hariciye Encümeni:	82
3.6.8 İktisat Encümeni:	82
3.6.9 Kütüphane Encümeni:	83
3.6.10 Maarif Encümeni:.....	83
3.6.11 Maliye Encümeni:	83
3.6.12 Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni:.....	83
3.6.13 Milli Müdafaa Encümeni:	84
3.6.14 Nafia Encümeni:.....	84
3.6.15 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni:	84
3.6.16 Teşkilatı Esasiye Encümeni:	84
3.6.17 Ziraat Encümeni:	84
3.7 TBMM 7. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	85
3.7.1 Adliye Encümeni:	85
3.7.2 Arzuhal Encümeni:	85
3.7.3 Bütçe Encümeni:	85
3.7.4 Dahiliye Encümeni:	86
3.7.5 Divanı Muhasebat Encümeni:	86
3.7.6 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:	86
3.7.7 Hariciye Encümeni:	86
3.7.8 İktisat Encümeni:	87
3.7.9 Maarif Encümeni:	87
3.7.10 Maliye Encümeni:	87
3.7.11 Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni:.....	87
3.7.12 Meclis Kütüphanesi Encümeni:	88
3.7.13 Milli Müdafaa Encümeni:	88
3.7.14 Münakalat Encümeni:	88
3.7.15 Nafia Encümeni:.....	88
3.7.16 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni:	88
3.7.17 Teşkilâtı Esasiye Encümeni:	89
3.7.18 Ticaret Encümeni:	89
3.7.19 Ziraat Encümeni:	89
3.8 TBMM 8. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	89
3.8.1 Adalet Komisyonu:.....	89
3.8.2 Anayasa Komisyonu:.....	90
3.8.3 Bayındırlık Komisyonu:	90
3.8.4 Bütçe Komisyonu:	90
3.8.5 Çalışma Komisyonu:	91
3.8.6 Dışişleri Komisyonu:	91
3.8.7 Dilekçe Komisyonu:	91
3.8.8 Ekonomi Komisyonu:.....	91
3.8.9 Gümrük ve Tekel Komisyonu:	92

3.8.10	İçişleri Komisyonu:	92
3.8.11	Maliye Komisyonu:	92
3.8.12	Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu:	92
3.8.13	Meclis Kitaplığı Komisyonu:	93
3.8.14	Milli Eğitim Komisyonu:	93
3.8.15	Milli Savunma Komisyonu:	93
3.8.16	Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu:	94
3.8.17	Sayıştay Komisyonu:	94
3.8.18	Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu:	94
3.8.19	Tarım Komisyonu:	94
3.8.20	Ticaret Komisyonu:	95
3.8.21	Ulaştırma Komisyonu:	95
3.9	TBMM 9. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri	95
3.9.1	Adalet Komisyonu:	95
3.9.2	Anayasa Komisyonu:	96
3.9.3	Bayındırlık Komisyonu:	96
3.9.4	Bütçe Komisyonu:	96
3.9.5	Çalışma Komisyonu:	97
3.9.6	Dilekçe Komisyonu:	97
3.9.7	Dışişleri Komisyonu:	97
3.9.8	Ekonomi Komisyonu:	97
3.9.9	Gümrük ve Tekel Komisyonu:	98
3.9.10	İçişleri Komisyonu:	98
3.9.11	Kitaplık Komisyonu:	98
3.9.12	Maliye Komisyonu:	98
3.9.13	Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu:	99
3.9.14	Meclis Kitaplığı Komisyonu:	99
3.9.15	Milli Eğitim Komisyonu:	99
3.9.16	Milli Savunma Komisyonu:	99
3.9.17	Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu:	100
3.9.18	Sayıştay Komisyonu:	100
3.9.19	Tarım Komisyonu:	100
3.9.20	Ticaret Komisyonu:	100
3.9.21	Tutanakları İnceleme Komisyonu:	101
3.9.22	Ulaştırma Komisyonu:	101
3.10	TBMM 10. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri	101
3.10.1	Adliye Encümeni:	101
3.10.2	Arzuhal Encümeni:	101
3.10.3	Bayındırlık Komisyonu:	102
3.10.4	Bütçe Encümeni:	102
3.10.5	Çalışma Komisyonu:	102
3.10.6	Dahiliye Encümeni:	103

3.10.7	Divanı Muhasebat Encümeni:	103
3.10.8	Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:	103
3.10.9	Hariciye Encümeni:	103
3.10.10	İktisat Encümeni:	104
3.10.11	Maarif Encümeni:	104
3.10.12	Maliye Encümeni:	104
3.10.13	Meclis Hesaplarını İnceleme Encümeni:	105
3.10.14	Meclis Kütüphane Encümeni:	105
3.10.15	Milli Müdafaa Encümeni:	105
3.10.16	Münakalat Encümeni:	105
3.10.17	Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni:	105
3.10.18	Teşkilâtı Esasiye Encümeni:	106
3.10.19	Ticaret Encümeni:	106
3.10.20	Ziraat Encümeni:	106
3.11	TBMM 11. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri	106
3.11.1	Adliye Encümeni:	107
3.11.2	Arzuhal Encümeni:	107
3.11.3	Basın Yayın ve Turizm Encümeni:	107
3.11.4	Bütçe Encümeni:	107
3.11.5	Dahiliye Encümeni:	108
3.11.6	Divanı Muhasebat Encümeni:	108
3.11.7	Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:	108
3.11.8	Hariciye Encümeni:	108
3.11.9	İktisat Encümeni:	108
3.11.10	İmar ve İskân Encümeni:	109
3.11.11	Maarif Encümeni:	109
3.11.12	Maliye Encümeni:	109
3.11.13	Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni:	109
3.11.14	Meclis Kütüphanesi Encümeni:	110
3.11.15	Milli Müdafaa Encümeni:	110
3.11.16	Münakalat Encümeni:	110
3.11.17	Nafia Encümeni:	110
3.11.18	Sanayi Encümeni:	110
3.11.19	Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni:	111
3.11.20	Teşkilatı Esasiye Encümeni:	111
3.11.21	Ticaret Encümeni:	111
3.11.22	Ziraat Encümeni:	111
3.12	1939-1950 Arası Dönemde Kurulan Hükümetler, Kurulan Hükümet ve Komisyonlarda Görev Alan Görev Alan Öğretmen Milletvekillerinin Değerlendirilmesi	111
4.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	113
4.1	Türkiye’de 1939-1950 Arası Dönemdeki Gelişmeler	113

4.2 Eğitimle İlgili Gelişmeler	113
4.2.1 Köy Enstitüleri.....	113
4.2.2 Köy Enstitüleri Kanunu	123
4.2.3 Maarif Encümeni Mazbatası.....	123
4.2.4 Ziraat Encümeni Mazbatası	123
4.2.5 Dahiliye Encümeni Mazbatası.....	124
4.2.6 Bütçe Encümeni Mazbatası	125
4.2.7 Köy Enstitüleri Kanunu Meclis Görüşmeleri	125
4.2.8 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu	133
4.2.9 Muvakkat Encümen Mazbatası	134
4.2.10 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu Meclis Görüşmeleri.....	135
4.2.11 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun	160
4.2.12 Maarif Encümeni Mazbatası	160
4.2.13 Bütçe Encümeni Mazbatası.....	161
4.2.14 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri	162
4.2.15 Üniversiteler Kanunu	166
4.2.16 Milli Eğitim Komisyonu Raporu	167
4.2.17 Bütçe Komisyonu Raporu	169
4.2.18 Üniversiteler Kanunu Meclis Görüşmeleri	170
4.3 Türkiye’de 1939-1950 Arası Dönemde Eğitimle İlgili Gelişmelerin Değerlendirilmesi	215
4.3.1 Köy Enstitüleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi.....	215
4.3.2 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu İle İlgili Değerlendirme	216
4.3.3 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun İle İlgili Değerlendirme	218
4.3.4 Üniversiteler Kanunu Hakkında Değerlendirme	219
4.4 Siyasi Gelişmeler	221
4.4.1 Hatay’ın Anavatan’a Katılması	221
4.4.2 Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı Muvakkat Encümen Mazbatası.....	223
4.4.3 Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun	224
4.5 Siyasi Meselelere İlişkin Değerlendirme.....	225
4.6 Ekonomik Meselelerle İlgili Gelişmeler.....	225
4.6.1 Milli Korunma Kanunu	225
4.6.2 Milli Korunma Kanunu Muvakkat Encümen Raporu	226
4.6.3 Varlık Vergisi	230
4.6.4 Varlık Vergisi Hakkında Geçici Komisyon Raporu.....	232
4.6.5 Varlık Vergisi Kanunu Meclis Görüşmeleri.....	232
4.6.6 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu	235
4.6.7 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Komisyon Raporu	237
4.6.8 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Meclis Görüşmeleri.....	239
4.7 Ekonomik Gelişmelerle İlgili Değerlendirme	291
4.7.1 Milli Korunma Kanununun Değerlendirmesi.....	291

4.7.2 Varlık Vergisi'nin Değerlendirilmesi	292
4.7.3 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Değerlendirmesi	292
4.8 1939-1950 Arasındaki Dış Gelişmeler	294
4.8.1 5.4.1.1. San Fransisko'da 26 Haziran 1945 Tarihinde Yapılmış Ve İmzalanmış Olan Birleşmiş Milletler Antlaşması İle Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün Onanması Hakkında Kanun	295
4.8.2 5.4.1.1.1. Kanun Hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu	295
4.8.3 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun	302
4.8.4 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun Tasarısı Hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu.....	303
4.8.5 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun Tasarısı Hakkında Milli Eğitim Komisyonu Raporu.....	303
4.9 Dış Meselelerle İlgili Hususlar Üzerinde Değerlendirme	304
5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	306
5.1 Türkiye'de 1950-1960 Arası Dönemdeki Gelişmeler	306
5.1.1 Eğitimle İlgili Gelişmeler	306
5.1.2 Köy Enstitülerinin Kapanışı	306
5.1.3 Milli Eğitim Komisyonu Raporu	306
5.1.4 Bütçe Komisyonu Raporu	308
5.1.5 Köy Enstitülerinin İlköğretmen Okullarıyla Birleştirilmesini Sağlayan Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri	308
5.1.6 Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Kurulması.....	324
5.1.7 Maarif Encümeni Mazbatası.....	324
5.1.8 Bütçe Encümeni Mazbatası	325
5.1.9 Karadeniz Teknik Üniversitesi Adıyla Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri	326
5.1.10 Ege Üniversitesi'nin Kuruluşu	329
5.1.11 Maarif Encümeni Mazbatası	329
5.1.12 Bütçe Encümeni Mazbatası.....	330
5.1.13 Atatürk Üniversitesi Kanunu.....	331
5.1.14 Maarif Encümeni Mazbatası	331
5.1.15 Bütçe Encümeni Mazbatası.....	332
5.1.16 Atatürk Üniversitesi Kanunu Meclis Görüşmeleri.....	332
5.1.17 Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu	336
5.1.18 Muvakkat Encümen Mazbatası	336
5.1.19 Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu Meclis Görüşmeleri	336
5.2 Türkiye'de 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Eğitim Alanındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi.....	340
5.3 Siyasi Gelişmeler	343

5.3.1 Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun	343
5.3.2 Adalet Komisyonu Raporu	345
5.3.3 Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri	346
5.3.4 Ezanın Arapça Okunması	370
5.3.5 Adalet Komisyonu Raporu	372
5.3.6 Yeni Kurulan İllerle İlgili Çıkarılan Kanunlar	374
5.3.7 Uşak İlinin Kurulması	374
5.3.8 İçişleri Komisyonu Raporu.....	375
5.3.9 Bütçe Komisyonu Raporu	375
5.3.10 Adıyaman Vilayetinin Kurulması	376
5.3.11 Dahiliye Encümeni Mazbatası:	376
5.3.12 Bütçe Encümeni Mazbatası:.....	376
5.3.13 Sakarya Vilayetinin Kurulması	379
5.3.14 Dahiliye Encümeni Mazbatası:	379
5.3.15 Bütçe Encümeni Mazbatası:.....	380
5.3.16 Nevşehir Vilayetinin Kuruluşu	380
5.3.17 Dahiliye Encümeni Mazbatası:	381
5.3.18 Bütçe Encümeni Mazbatası:.....	381
5.3.19 6.1.2.4. 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Siyasi Gelişmelerin Değerlendirilmesi.....	384
5.4 Dış Gelişmeler	385
5.4.1 Almanya İle Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun.....	385
5.4.2 Dışişleri Komisyonu Raporu	387
5.4.3 Türkiye'nin NATO'ya Katılması	393
5.4.4 Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasına Dair Kanun Tasarısı Hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu	395
5.4.5 Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasına Dair Kanun Tasarısı Meclis Görüşmesi.....	396
5.5 6.1.1.5. Türkiye'de 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Dış Gelişmelerin Değerlendirilmesi.....	400
5.6 Ekonomik Gelişmeler	401
5.6.1 Maden Kanunu	401
5.6.2 Ekonomi Komisyonu Raporu	401
5.6.3 Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu	405
5.6.4 Muvakkat Encümen Mazbatası:	405
5.6.5 Demir Ve Çelik İşletmeleri Kurumunun Kuruluşu	408
5.6.6 Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Kanunu Muvakkat Encümen Mazbatası.....	408
5.6.7 Türkiye Selüloz Ve Kağıt Fabrikaları İşletmesi'nin (Seka) Kuruluşu.....	410
5.6.8 Muvakkat Encümen Mazbatası	411
5.7 1950-1960 Arası Dönemde Ekonomi ile İlgili Gelişmelerin Değerlendirilmesi	413

6. TARTIŞMA	414
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	416
KAYNAKLAR	424

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri	7
Tablo 3.2. TBMM 7. döneminde ilk kez seçilen öğretmen milletvekilleri	16
Tablo 3.3. Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.	20
Tablo 3.4. İlk kez TBMM 8. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.	28
Tablo 3.5. Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.	30
Tablo 3.6. İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.	37
Tablo 3.7. Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.....	43
Tablo 3.8. İlk kez TBMM'nin 10'uncu döneminde seçilen öğretmen mv.....	45
Tablo 3.9. Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.....	49
Tablo 3.10. İlk kez TBMM'nin 11. döneminde seçilen öğretmen mv.....	53
Tablo 3.11. Önceki dönemlerde seçilen öğretmen milletvekilleri	55
Tablo 3.12. 6. Dönem'de kurulan hükümetler	60
Tablo 3.13. 7. Dönem'de kurulan hükümetler	61
Tablo 3.14. 8. Dönemde kurulan hükümetler.....	61
Tablo 3.15. 9. Dönemde kurulan hükümetler.....	62
Tablo 3.16. 10. Dönemde kurulan hükümetler.....	63
Tablo 3.17. 11. Dönemde kurulan hükümetler.....	63
Tablo 3.18. II. Saydam Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri.	64
Tablo 3.19. I. Saraçoğlu Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri	65
Tablo 3.20. II. Saraçoğlu Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri	67
Tablo 3.21. Peker Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri	68
Tablo 3.22. I. Saka Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri	69
Tablo 3.23. II Saka Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri.....	71
Tablo 3.24. Günaltay Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri....	72
Tablo 3.25. I. Menderes Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri	73
Tablo 3.26. II. Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri	74
Tablo 3.27. III. Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri	76
Tablo 3.28. IV Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri	77
Tablo 3.29. V. Menderes Hükümeti'nde görev alan öğretmen milletvekilleri	78

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BCA	: Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
Mv.	: Milletvekili
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
s.	: Sayfa
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDA	: Türk Diplomatik Arşivi
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimimin başından sonuna kadar her an, her zaman yardımlarından, bilgi ve tecrübelerinden hep faydalandığım kıymetli hocam, sayın Prof. Dr. Cemal AVCI'ya en kalbi teşekkürlerimi sunmayı kendime borç bilirim.

Yine doktora eğitimi süresince yardımlarını ve desteklerini hep hissettiğim Prof. Dr. Adnan ALTUN hocama teşekkürlerimi sunarım. Tez süresince tavsiyeleriyle bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan Prof. Dr. Cemal SEZER hocama teşekkür ederim.

Hayatımın her anında bana kuvvet veren, bu günlere gelmeme vesile olan, çok kıymetli anneme, babama ve kardeşlerime teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde yardımlarına başvurduğum kıymetli Mehmet KAYNAK'a teşekkürlerimi sunarım.

.

1. GİRİŞ

1.1 Eğitim Siyaset İlişkisi

Eğitim ve siyaset bir toplumu neredeyse her bakımdan etkileyen bir durumdur. Bir toplumu oluşturan insanların yüksek kişilik özelliklerine sahip olması eğitim ile mümkündür. İyi bir eğitim sayesinde insanlar bulunduğu cemiyette önemli bir statü elde ederler. Eğitim insanlara bir takım konularda bilgi vermekte kalmaz değer ve inanç sistemlerini de etkiler. Ülkelerin gelişmişlik ve refah seviyeleri iyi bir eğitimle yakından ilgilidir.

Siyaset de eğitim gibi bir toplumun hemen hemen her katmanına nüfuz eden bir yapı arz eder. Toplumun neredeyse her alanını etkileyen bu iki faktörün birbirleriyle ilişki içinde olması da pek tabii bir durumdur. Eğitim ile siyasetin karşılıklı etkilerinden şöyle bahsedilebilir.

Öncelikle eğitimin siyasal katılımı etkilediği söylenebilir.

Çal (2006, s. 57)' nin Kalaycıoğlu'ndan aktardığına göre eğitim insanlara sadece toplumun varlığını sürdürmesi için lazım olan bilgileri vermekle kalmaz. Ayrıca bireyin toplum içinde nasıl davranacağı hakkındaki kurallar veya normlarda eğitim ile kişiye aktarılır. Kişilerin aile dışında karşılaştığı otoritelerden biri de okuldaki öğretmenler ve idarecilerdir. Otorite hakkında ne kadar söz söyleyebileceği, sınıf faaliyetlerine katılım derecesini, herhangi bir kurala uymadığı takdirde karşılaşılabileceği yaptırımlar hakkında çocuk okulda bilgi sahibi olmaya başlamaktadır. Bu durumdan anlaşıldığı üzere Eğitim insanlara sadece belli konularla ilgili bilgi vermekle kalmaz. Daha okulun ilk günlerinden itibaren bir otorite karşısında nasıl davranması gerektiğini de öğretir.

Eğitim siyasal toplumsallaşma üzerinde de etkili olmaktadır. Toplumsallaşma toplum değerlerinin, inançlarının, davranışlarının toplum üyeleri tarafından benimsenme sürecidir. Siyasal toplumsallaşma da buna benzer bir şekilde siyasal inanç, davranış ve değerlerin insanlar tarafından benimsenme süreci olarak tanımlanır (Alkan, 1979, s.5). Çocuğun siyasal sistemi benimsemesinin bilgisel ve duygusal iki boyutu vardır. Bulunduğu toplumun değerlerini yakın çevrenin etkisiyle sevebilir. Bu durum duygusal boyuta örnektir. Çocuktaki toplumsallaşma süreci önce duygusal olarak başlamakta ancak çocuğun okula başlamasıyla bilgisayar olarak da gelişime gösterir. Örneğin cumhurbaşkanının, bakanların ve milletvekillerinin görevlerinin farklı olduğunu,

milletvekillerinin seçimle iş başına geldiklerini, ülkede seçme ve seçilme yaşlarının olduğunu ve bu yaştan sonra bu faaliyetlere katılabileceğini okulda dersler, gazeteler ve arkadaşları ile konuşmalar vasıtasıyla öğrenir. İlerleyen dönemlerde ülkenin nasıl kurulduğunu, yasama, yürütme ve yargı organlarının nasıl çalıştığını ve daha pek çok karmaşık bilgiyi eğitim yoluyla öğrenir. Ancak siyasal toplumsallaşma sürecinde bilgisel boyutun gelişmesi ile duygusal gelişim durmamaktadır (Turan. 1977, s. 49). Kısaca söylemek gerekirse eğitim siyasal değerlerin aktarılmasında bir araç görevi görür. Toplumsallaşma ise bilgi ve değerlerin genç kuşakları aktarılması olduğundan eğitimin siyasal toplumsallaştırmacı rolü olduğu söylenebilir (Gümüş, 2006, s.34).

Eğitim seviyesi arttıkça insanlar siyasal konularda çok yönlü görüşler kazanabilirler, çok fazla sayıda kişilerle siyasal tartışmalara girebilir, siyasal açıdan kendilerinin etkin olabileceklerine dair inançları güçlenir, örgütlü faaliyetlere katılımı artar kendilerine ve çevrelerine daha büyük bir güvenle bakabilirler. Eğitimli kişi toplumdaki etkinliğinin genel olarak yükseldiği kanısında olur (Alkan, 1979, s. 96)

Eğitim ile bireylerin siyasal alandaki bilgilerinin artacağı ifade edilmişti. Bu bilgi artışı kişilerin siyasi mecralardan daha etkin bir şekilde faydalanmasına, hükümet faaliyetlerinin daha iyi kavranmasına, siyasal sistemden beklentilerinin artmasına, siyasal sistemin hangi yollarla daha iyi etkileneceğini bilmesine, siyasi tercihlerini daha bilinçli bir şekilde kullanmasına, dış etkilerden pek fazla etkilenmemesine ve siyasal gelişmelerin daha doğru bir şekilde algılamasına yardımcı olur. Ayrıca siyasal bilginin artması siyasal bilginin artmasında da olumlu etki yapar.

Eğitim siyaset üzerinde etkili olurken siyaset de eğitimi etkiler durumdadır. Bu etkilere kısaca değinmek yerinde olur.

Her siyasal sistemler yönetmiş olduğu topluma bazı tutum değer ve yargıları ve davranış kurallarını öğretmeye çalışır (Turan, 1977, s. 57)

Mevcut eğitim politikaları ülkelerin siyasi sistemleri ile yakından ilgilidir. Ülkede yaşanan siyasi olaylar eğitim sistemlerinde etkiler. Çünkü devletler bir amaç doğrultusunda vatandaşlarına yetiştirmek ister. Vatandaşların yetiştirilmesinde kullanılan en önemli araç ise şüphesiz eğitimidir. Bunun için bir ülkedeki mevcut eğitim politikalarının değişimi hükümetlerin değişimi ile paralellik gösterir.

Eğitim sistemi üzerindeki en önemli etkilerden bir tanesi de politik ideolojidir. Devlet yönetiminde etkili olan kişiler ve kurumlar sahibi oldukları ideolojiye topluma benimsetme çabası içine girerler. Bu hususta en çok başvurdukları araç ise eğitim kurumları olmaktadır. Siyasi kurumların eğitime yapmış oldukları müdahaleler toplumların yapısına göre de değişir. Bu duruma örnek olarak liberal ekonomiyi benimsemiş olan toplumlarda Eğitim Kurumları Ekonomik faaliyetlerin işgücü ihtiyacına göre düzenlenir. Bununla birlikte devletlerin yetiştirmek istediği insan tipi önemli bir husustur. Siyasi kurumlar yetiştirilmesi Arzu edilen insanların eğitimlerin niteliğinde de söz sahibidir. Eğitim siyaseten toplumun bütününe etkileyecek bir konumda olduğundan siyasi kurumlarda eğitim kurumlarında ve bu kurumların faaliyetlerinde bazı değişikliklere gitmektedir. Ancak bu değişiklikler yapılırken bazı durumların göz ardı edildiği de görülmektedir. Eğitim sürecinin istenen sonucu verip vermediğini görmek uzun bir zaman gerektirir. Eğitim kurumlarında ve eğitim süreci üzerinde yapılan değişikliğin amacına ulaşma durumu araştırılmadan, sonuç gözlemlenmeden salt siyasi ideolojiler ile hareket etmek istenmeyen sonuçlar doğuracaktır (Bilecik, 2016, s. 320)

Siyaset kurumunun işleyiş ve kalıcılığı özellikle eğitim kurumları tarafından sağlanır. Eğitim aynı zamanda siyaset kurumlarının da değişmesine yol açar. Günümüzde devlet eğitim ve öğretimi düzenleme, yürütme geliştirip yaygınlaştırma ve denetleme görevlerini üstlenir. Bununla birlikte mevcut dizinin isteğine uygun vatandaş ve lider yetiştirme de eğitimin temel işlevleri arasındadır (Tezcan, 2014. S. 344)

1.2 Amaç

Bu araştırmanın amacı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. dönemlerinde görev alan milletvekillerinden öğretmenlik (müdürlük, hocalık, dersiâmlık, akademisyenlik, vb.) yapmış olan milletvekillerinin TBMM çatısı altındaki faaliyetlerini incelemektir. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Söz konusu dönemlerde öğretmenlik yapan milletvekili sayısı ne kadardır?
- Komisyonlarda ve hükümetlerde hangi öğretmen milletvekilleri görev almışlardır?

- Öğretmen milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerine katkıları nelerdir?
- Öğretmen milletvekillerinin ülkenin siyasi, eğitim, ekonomik gelişmelerine katkıları nelerdir?

Bu sorulara alınacak cevaplarla Türk eğitim, siyasi ve toplumsal tarihlerine önemli katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

1.3 Sınırlılıklar

- Bu araştırma 1930-1960 yılları arasında TBMM'nin 6., 7., 8., 9., 10 ve 11 dönemleri ile sınırlıdır.
- Araştırma söz konusu dönemlerde öğretmenlik yapmış milletvekilleri ile sınırlıdır.
- Araştırma çalışmaya dahil edilen milletvekillerinin eğitim, siyasi, ekonomik, toplumsal ve dış gelişmelerdeki faaliyetleri ile sınırlıdır.

1.4Araştırmanın Önemi

Literatür incelendiğinde öğretmen milletvekilleri hakkında özel yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Bu konuda yapılmış tek örnek Prof. Dr. Cemal Avcı'nın danışmanlığında Yakup Oflar tarafından 2022 yılında tamamlanmış olan doktora tezidir. Oflar (2022), Atatürk Dönemi'nde (1-5. Dönemler) TBMM'de görev yapan öğretmen milletvekillerini ele almıştır. Bu çalışmada TBMM'nin 6-11. Dönemleri ele alınmış, Atatürk'ten sonra 1960 darbesine kadar konu işlenmiştir.

Eğitim ve siyaset kurumları toplum hayatına yön veren en önemli kurumlardandır. Araştırma, Türk eğitimcilerinin toplum hayatını etkileyen bir başka alan olan siyasi mecrada da ne gibi faaliyetlerinin olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2. BİRİNCİ BÖLÜM

2.1 Yöntem

TBMM'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. dönemlerinde öğretmen milletvekillerinin faaliyetlerini incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde etkileme ve değiştirme çabası gösterilmez (Karasar, 2019). Tarama yönteminin bir gereği olarak araştırma konusu ile ilgili olaylar kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmıştır.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Döküman incelemesi araştırılan olgu ve olaylarla ilgili bilgileri içeren materyallerin analizini içerir (Yıldırım, Şimşek, 2018; 189).

Araştırmanın giriş kısmında eğitim-siyaset ilişkisi, araştırmanın amacı, sınırlılıkları ve önemi belirtilmiştir. I. Bölümde araştırmanın yöntemine değinilmiştir. İkinci bölümde TBMM'nin incelenen dönemlerine göre çalışma kapsamına alınan milletvekillerinin ad-soyad, doğum ve ölüm tarihleri, doğdukları yerler ve seçim bölgelerine ilişkin bilgileri ihtiva eden künyelerine, ilgili dönemlerdeki Meclis komisyonları ve hükümetlerde görev almış öğretmen milletvekillerinin kimler olduklarına ve 1939-1960 arasındaki dönemde öğretmen milletvekillerinin Türkiye'nin önemli iç ve dış gelişmelerdeki Meclis faaliyetlerine yer verilmiştir. Araştırmada son olarak tartışma, sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

Milletvekilleri seçilirken TBMM Albümleri (TBMM Genel Sekreterliği, 2010) ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı tarafından hazırlanan Türk Parlamento Tarihi isimli kitap serisinden faydalanılmıştır. Bu kaynaklarda hayatlarının herhangi bir döneminde süre fark etmeksizin öğretmenlik (müderreslik, hocalık, dersiâmlık, akademisyenlik vb.) mesleğini icra etmiş kişiler seçilmiştir. Çalışma kapsamına dahil edilen milletvekilleri içerisinde Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refik Saydam, Tahsin Yazıcı gibi milletvekilleri askerlik, sağlık gibi mesleklerle özdeşleşmişlerdir. Ancak bu milletvekilleri özdeşleştikleri mesleklerin yanında hayatlarının bir döneminde öğretmenlik de yaptıkları için çalışmaya dahil edilmişlerdir.

Çalışmanın ana kaynaklarını Kavanin Mecmuası (Kanunlar Dergisi), TBMM Zabıt Cerideleri (Tutanak Dergisi) ve arşiv belgeleri oluşturmaktadır. Bunların birlikte TBMM albümleri, Türk Parlamento Tarihi kitapları, konu ile ilgili yayınlanan kitap, tez ve makalelerle ilgili dönemlerdeki gazetelerden de yararlanılmıştır.

3. İKİNCİ BÖLÜM

3.1 Dönemlere Göre Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu bölümde dönemlere göre TBMM'de görev yapmış öğretmen milletvekilleri verilmiştir.

3.1.1 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6. Dönemin Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

Tablo 3.1. TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	Ali Haydar ÇERÇEL (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
2.	Emine Mebrure GÖNENÇ (İngilizce Öğretmeni)	1900-1981	İstanbul	Afyonkarahisar
3.	(Mustafa)Şevket Raşit HATİPOĞLU (Ziraat Öğretmeni)	1898-1973	İzmir	Afyonkarahisar
4.	Hüsamettin KURAL (Sağlık Bilgisi Öğretmeni)	1879-1944	İbradı	Ağrı
5.	İsmail. Hakkı MUMCU (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1879-1945	Amasya	Amasya
6.	Nikola TAPTAS (Tıp Mektebi Yrd. Öğr. Üyesi)	1871-1955	Tanas	Ankara
7.	(Mehmet) Fevzi DALDAL (Hıfzıssıhha Öğretmeni)	1883-1946	Haymana	Ankara
8.	(Rukiye) Belkıs BAYKAN (Tabiye Muallimi)	1898-1983	İstanbul	Ankara
9.	(Mehmet) Nihat ANILMIŞ (Tabiye Muallimi)	1878-1954	Filiba	Ankara
10.	Falih Rıfki ATAY (Muallim)	1893-1971	İstanbul	Ankara
11.	Türkan ÖRS (Felsefe Öğretmeni)	1900-1975	İstanbul	Antalya
12.	(Mehmet) Cezmi ERÇİN (Mülkiye Mektebi Hocası)	1894-1940	İstanbul	Antalya
13.	Münir SOYKAM (Hıfzıssıhha Muallimi)	1884-1948	Balıkesir	Antalya
14.	(Hüseyin) Agah Sırrı LEVEND (Edebiyat Öğretmeni)	1894-1978	Rodos	Aydın
15.	(Ahmet) Hulusi ALATAŞ (Tababet Uygulama Öğretmeni)	1882-1964	Beyşehir	Aydın
16.	Nuri GÖKTEPE (Ziraat Öğretmeni)	1889-1967	Antalya	Aydın
17.	İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (Tarih Öğretmeni)	1888-1977	İstanbul	Balıkesir

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
18.	Fevzi SÖZENER (Lise Öğretmeni)	1894-1950	Havran	Balıkesir
19.	Memduh Şevket ESENDAL (Tarih Öğretmeni)	1884-1952	İstanbul	Bilecik
20.	Besim Ömer AKALIN (Doğum Bilgisi Öğretmeni)	1862-2940	İstanbul	Bilecik
21.	Salih BOZOK (Zabit Mektebi Öğretmeni)	1882-1941	Selanik	Bilecik
22.	(Mehmet) Cemil ÖZÇAĞLAR (Tabiiyye Hocası)	1899-1968	Bolu	Bolu
23.	(Mehmet Celalettin) Celal Sait SİREN (Maliye Mektebi Öğretmeni)	1906-1991	Adana	Bolu
24.	Emin YERLİKAYA (Türkçe Öğretmeni)	1894-1976	Göynük	Bolu
25.	İbrahim Necmi DİLMEN (Edebiyat Öğretmeni)	1887-1945	Selanik	Burdur
26.	(Hüseyin) Fatin GÜVENDİREN (Coğrafya Öğretmeni)	1873-1955	Lefkoşa	Bursa
27.	Mustafa Fehmi GERÇEKER (Müderris)	1868-1950	Bursa	Bursa
28.	(Abdüllatif) Nevzad AYAS (Muallim)	1889-1966	Seydişehir	Bursa
29.	(Ahmed) Refik GÜRAN (Bakteriyoloji Öğretmeni)	1873-1963	İstanbul	Bursa
30.	Atıf AKGÜÇ (Hukuk Profesörü)	1900-1978	Mudanya	Bursa
31.	Muhittin Baha PARS (Edebiyat Öğretmeni)	1884-1954	Bursa	Bursa
32.	(Hüseyin) Avni YUKARUÇ (Muallim)	1893-1968	Ayaş	Çanakkale
33.	Reşat Nuri GÜNTEKİN (Türkçe ve Edebiyat Muallimi)	1892-1956	İstanbul	Çanakkale
34.	Ziya Gevher ETİLİ (Fransızca Öğretmeni)	1892-1968	İstanbul	Çanakkale
35.	Fazıl Nazmi ÖRKÜN (Hasan Fazıl ÖRKÜN) (Yunanca Öğretmeni)	1875-1949	Girit	Çankırı
36.	Hüseyin Cahit YALÇIN (Fransızca Öğretmeni)	1877-1957	İstanbul	Çankırı
37.	Mustafa Abdülhalik RENDA (Matematik ve Fransızca Öğretmeni)	1881-1957	Yanya	Çankırı
38.	Ali Rıza EREM (Harp Tarihi Muallimi)	1883-1969	Sındırgı	Çoruh
39.	(Mehmet) Asım US (Edebiyat, Hukuk ve Türkçe Öğretmeni)	1884-1967	Manisa	Çoruh
40.	Mazhar Müfit KANSU (Tarih Öğretmeni)	1872-1948	Denizli	Çoruh

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
41.	(Mehmet) Atıf TÜZÜN (Muallim)	1885-1970	Arhavi	Çoruh
42.	İsmail Kemal ALPSAR (Türkçe Öğretmeni)	1874-1942	İskilip	Çorum
43.	(Ali) Haydar GÜNVER (Muallim)	1885-1949	İstanbul	Denizli
44.	Emin Aslan TOKAT (Muallim)	1893-1960	Denizli	Denizli
45.	Zeki Mesut Alsan (Profesör)	1887-1984	Aydın	Diyarbakır
46.	(Salih) Fuat BALKAN (Spor Muallimi)	1887-1970	İstanbul	Edirne
47.	Fazıl Ahmet AYKAÇ (Medeni Bilgiler ve Edebiyat Öğretmeni)	1884-1967	İstanbul	Elazığ
48.	Fethi ALTAY (Türkçe Öğretmeni)	1890-1968	Elazığ	Elazığ
49.	Safiyüttin ERDEM (Muallim)	1900-1976	Alaşehir	Erzincan
50.	İbrahim Şükrü SÖKMENSÜER (Tabiye Öğretmeni)	1890-1978	Üsküp	Erzincan
51.	Saffet ARIKAN (Kurmaya Okulu Öğretmeni)	1887-1947	Erzincan	Erzincan
52.	Ahmet Fikri TÜZER (Hikmet Öğretmeni)	1877-1942	Şumnu	Erzurum
53.	Nakiye ELGÜN (Muallim)	1880-1954	İstanbul	Erzurum
54.	(Sait) Pertev DEMİRHAN (Harbiye Mektebi Öğretmeni)	1871-1964	İstanbul	Erzurum
55.	İzzet ARUKAN (Muallim)	1888-1948	Dobruca	Eskişehir
56.	Yusuf Ziya ÖZER (Müderis)	1870-1947	Yozgat	Eskişehir
57.	Abdurrahman MELEK (Muallim)	1896-1978	Antakya	Gaziantep
58.	(Hafız Memet) Mehmet ŞAHİN (Müderis)	1877-1959	Gaziantep	Gaziantep
59.	Ömer Asım AKSOY (Türkçe ve Riyaziye Öğretmeni)	1899-1993	Gaziantep	Gaziantep
60.	Bekir (Sıtkı) KALELİ (Muallim)	1900-1961	Akçadağ	Gaziantep
61.	Nafi Atuf KANSU (Muallim)	1890-1949	Mekke	Giresun
62.	(Ahmet) Talat ONAY (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1888-1956	Çankırı	Giresun
63	Hasan Vasıf SOMYÜREK (Diş Tababeti Profesörü)	1889-1944	İstanbul	Giresun

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
64.	İzzet Ulvi Aykurt (Tarih Öğretmeni)	1879-1957	Eskişehir	Hakkari
65.	Ferit Celal GÜVEN (Resim Öğretmeni)	1894-1975	Adana	İçel
66.	(Ahmet) Muhtar BERKER (Muallim)	1892-1960	İstanbul	İçel
67.	(Hüseyin) Hüsnü ÖZDAMAR (Müderri)	1875-1961	Isparta	Isparta
68.	Cemal MERSİNLİ (Kurmaya Ödevleri Öğretmeni)	1873-1941	Mersin	İçel
69.	(Ahmet Kemalettin) Kemal ÜNAL (TURAN) (Fransızca, Tabiiye ve Beden Eğitimi Öğretmeni)	1896-1960	Isparta	Isparta
70.	İbrahim DEMİRALAY (Din Bilgisi ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni)	1883-1939	Isparta	Isparta
71.	Refik SAYDAM (Tıbbiye Müderri)	1881-1942	İstanbul	İstanbul
72.	Abidin DAVER (Zeynel Abidin DAVER) (Muallim)	1886-1954	İstanbul	İstanbul
73.	Ahmet Şükrü ESMER (İngilizce Öğretmeni)	1893-1982	Lefkoşa	İstanbul
74.	Ali Kami AKYÜZ (Türkçe, Fransızca, İktisat Öğr)	1873-1945	Mekke	İstanbul
75.	Ali Rana TARHAN (Türkçe Öğretmeni)	1881-1956	İstanbul	İstanbul
76.	Fakihe ÖYMEN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1900-1983	İşkodra	İstanbul
77.	İbrahim Alâettin GÖVSA (Edebiyat, Psikoloji ve Pedagoji Öğretmeni)	1988-1949	Kudüs	İstanbul
78.	Galip Bahtiyar GÖKER (Muallim)	1881-1945	İstanbul	İstanbul
79.	Kazım KARABEKİR (Tabiiye Öğretmeni)	1882-1948	İstanbul	İstanbul
80.	İsmail Hakkı ÜLKMEN (Öğretim Görevlisi)	1901-1965	İstanbul	İstanbul
81.	Hasan Ali YÜCEL (Coğrafya, Tarih, Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1897-1961	İstanbul	İzmir
82.	(Ahmet) Nazmi İLKER (Riyaziye Muallimi)	1890-1967	Biga	İzmir
83.	Şehime YUNUS (Muallim)	1898-1978	İstanbul	İzmir
84.	Şükrü SARAÇOĞLU (Matematik Öğretmeni)	1886-1953	İzmir	İzmir
85.	(Mustafa) Rahmi KÖKEN (Coğrafya Öğretmeni)	1881-1952	Bergama	İzmir

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
86.	(Mustafa) Reşat MİMAROĞLU (Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğr.)	1878-1953	İstanbul	İzmir
87.	Mahmut Esat BOZKURT (Hukuk Hocası)	1892-1943	Kuşadası	İzmir
88.	(Seyit) Mehmet ALDEMİR (Muallim)	1900-1982	Sakız	İzmir
89.	(Mehmet) Fuat KÖPRÜLÜ (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	İstanbul	Kars
90.	Muhittin AKYÜZ (Coğrafya Öğretmeni)	1869-1940	İstanbul	Kars
91.	Ömer (Lütfi) KÜNTAY (Öğretmen)	1888-1951	Artvin	Kars
92.	(İbrahim) Etem İzzet BENİCE (Türkçe Öğretmeni)	1903-1967	İstanbul	Kars
93.	(Mehmet)Şerafettin KARACAN (Muallim)	1892-1986	İstanbul	Kars
94.	Cevat DURSUNOĞLU (Muallim)	1892-1970	Erzurum	Kars
95.	Hacer DİCLE (Muallim)	1902-1966	Taşköprü	Kastamonu
96.	(Ahmet) Hilmi ÇORUK (İktisat Öğretmeni)	1888-1947	İstanbul	Kastamonu
97.	(Hüseyin) Hüsnü AÇIKSÖZ (Türkçe Öğretmeni)	1896-1939	Kırcaali	Kastamonu
98.	(Mustafa) Hayrullah DİKER (Asabiye Muallimi)	1873-1950	İstanbul	Kastamonu
99.	Muharrem Celal BAYAR (Tarih, Coğrafya Öğretmeni)	1889-1970	İbradı	Kastamonu
100.	Nuri TAMAÇ (Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Kastamonu	Kastamonu
101.	(Yasin) Tahsin COŞKAN (Ziraat Öğretmeni)	1890-1952	Çeşmigezek	Kastamonu
102.	Ahmet Hilmi KALAÇ (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1887-1966	Kayseri	Kayseri
103.	(Mehmet) Sadettin SERİM (İktisat Muallimi)	1889-1943	İstanbul	Kayseri
104.	Şevket ÖDÜL (Güzel Yazı Öğretmeni)	1885-1973	Lüleburgaz	Kırklareli
105.	Burhanettin DENKER (Erkan-ı Harbiye Öğretmeni)	1884-1944	Kırklareli	Kırklareli
106.	(Ahmet) Hazım BÖREKÇİ (Muallim)	1893-1954	Ankara	Kırşehir
107.	(Mehmet Selâhattin) Selâh YARGI (Muallim)	1889-1945	İstanbul	Kocaeli
108.	Ali DİKMEN (Muallim)	1875-1959	Batum	Kocaeli

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
109.	İbrahim (Hakkı) TOLON (Muallim)	1878-1956	İstanbul	Kocaeli
110.	Ahmet Hamdi DİKMEN (Ziraat Öğretmeni)	1893-1947	Ünye	Konya
111.	Fuat GÖKBUDAK (Fransızca Öğretmeni)	1892-1958	Konya	Konya
112.	Galip GÜLTEKİN (Muallim)	1900-1964	Konya	Konya
113.	(Musa) Kâzım OKAY (Türkçe Öğretmeni)	1892-1958	Giresun	Konya
114.	Mustafa ULUSAN (Müderriş)	1873-1943	Konya	Konya
115.	(Mehmet) Naim Hazım ONAT (Müderriş)	1889-1953	Konya	Konya
116.	(Mustafa) Vehbi BİLGİN (Muallim)	1901-1978	Konya	Konya
117.	(Mustafa) Şevki ERGUN (Hendese Muallimi)	1889-1954	Konya	Konya
118.	Ali Muzaffer GÖKER (Tarih Öğretmeni)	1888-1959	İstanbul	Konya
119.	Ali Fuat CEBESÖY (Tabya Öğretmeni)	1882-1968	İstanbul	Konya
120.	(Ahmet) Besim ATALAY (Fenni Terbiye ve Akaid-i Diniyye Öğretmeni)	1882-1965	Uşak	Kütahya
121.	Muhlis ERKMEN (Müderriş)	1891-1985	Bursa	Kütahya
122.	Sadri (Etem) ERTEM (Muallim)	1903-1943	İstanbul	Kütahya
123.	Recep PEKER (Tarih Öğretmeni)	1887-1950	İstanbul	Kütahya
124.	Mihri (İffet) PEKTAŞ (Türkçe ve İngilizce Öğretmeni)	1897-1979	Bursa	Malatya
125.	Osman (Hilmi) TANER (Riyaziye Muallimi)	1896-1964	Malatya	Malatya
126.	Muttalip ÖKER (Tabiiye Öğretmeni)	1893-1951	Sivas	Malatya
127.	(Yusuf) Hikmet BAYUR (Jeoloji ve Matematik Öğretmeni)	1892-1980	İstanbul	Manisa
128.	(Hüseyin) Hüsnü YAMAN (Ticarî Muhaberat Neşriyat ve Ticarî ve Sınai Dersi Öğretmeni)	1888-1963	Boyabat	Manisa
129.	(Mehmed) Kâzım Nami DURU (Türkçe ve Resim Öğretmeni)	1876-1967	İstanbul	Manisa
130.	(Mehmed) Rıdvan Nafiz EDGÜER (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1891-1948	Selanik	Manisa

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
131.	(Mehmet) Yaşar ÖZEY (Tarım Öğretmeni)	1889-1965	Ziştuva	Manisa
132.	(Mehmet) Ziya KAYRAN (Muallim)	1894-1958	Andırın	Maraş
133.	Hasan Reşit TANKUT (Öğretim Görevlisi)	1891-1980	Elbistan	Maraş
134.	Mansur BOZDOĞAN (Ulûmu Tabiye Muallimliği)	1886-1950	Kahramanmaraş	Maraş
135.	Muhittin BİRGİN (Felsefe ve Edebiyat Öğretmeni)	1885-1959	İstanbul	Mardin
136.	(Ali) Rıza ERTEN (Botanik Öğretmenliği)	1887-1964	Mersin	Mardin
137.	(İsmail) Hakkı KILIÇOĞLU (Kitabet Öğretmeni)	1872-1960	Niş	Muş
138.	(Ahmet) Rasim Ferit TALAY (Muallim)	1889-1965	Trablusgarp	Niğde
139.	(Samoel) Abravaya MARMARALI (Dahiliye Muallimi)	1879-1953	İzmir	Niğde
140.	(Ebubekir) Hazim TEPEYRAN (Mülki İdadi Hocası)	1863-1947	Niğde	Niğde
141.	Ali Canip YÖNTEM (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1887-1967	İstanbul	Ordu
142.	(Ahmet) Hamdi YALMAN (Coğrafya Türkçe ve Tarım Öğretmeni)	1877-1959	Ünye	Ordu
143.	Selim Sırrı TARCAN (Beden Eğitimi Öğretmeni)	1874-1957	Yenişehir	Ordu
144.	Ahmet İhsan TOKGÖZ (Coğrafya Öğretmeni)	1868-1942	İstanbul	Ordu
145.	(Ali) Fuat SİRMEN (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1899-1981	İstanbul	Rize
146.	(Mehmet) Saim Ali DİLEMRE (Dilbilgisi Öğretmeni)	1880-1954	İstanbul	Rize
147.	(Ayşe) Meliha ULAŞ (Coğrafya Öğretmeni)	1898-1942	Sinop	Samsun
148.	(Ayşe) Sabiha GÖKÇÜL (Türkçe Öğretmeni)	1900-1998	Bergama	Samsun
149.	(Mehmet) Fahri ENGİN (Matematik Öğretmeni)	1888-1970	İstanbul	Samsun
150.	Ahmet Kutsi TECER (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1901-1967	Kudüs	Seyhan
151.	(Sıdika Mümine) Şemsa İŞCEN (Kimya Öğretmeni)	1902-1988	İstanbul	Seyhan

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
152.	Ali Münif YEGENA (YEĞENAĞA) (Fransızca,Tarih ve Cebir Öğretmeni)	1874-1951	Adana	Seyhan
153.	(Abdüllatif) Naci ELDENİZ (Harp Okulu Öğretmeni)	1875-1948	Manastır	Seyhan
154.	İsmail Safa ÖZLER (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1887-1940	Adana	Seyhan
155.	Tevfik TARMAN (Tabiiyye Muallimi)	1894-1975	İstanbul	Seyhan
156.	Halil Hulki AYDIN (Muallim)	1869-1940	Siirt	Siirt
157.	(Nakiddin) Naki BEKMEN (Kimya Muaallimi)	1889-1972	Yanya	Siirt
158.	(Mustafa) Şevket DAĞ (Resim Muallimi)	1875-1945	İstanbul	Siirt
159.	Yusuf Kemal TENGİRŞENK (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1878-1969	Boyabat	Sinop
160.	(Osman) Hikmet IŞIK (Türkçe,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1898-1950	Sivas	Sivas
161.	Mithat Şükrü BLEDA (Hendese Muallimi)	1874-1956	Selânik	Sivas
162.	(Sadık) Necmettin SADAK (Müderres)	1892-1953	İstanbul	Sivas
163.	(Mehmet) Şemsettin GÜNALTAY (Tarih Müderrisi)	1883-1961	Eğir	Sivas
164.	(Mehmet) Atıf ESENBEL (Muallim)	1887-1951	İstanbul	Sivas
165.	Yahya Kemal BEYATLI (Edebiyat Öğretmeni)	1884-1958	Üsküp	Tekirdağ
166.	(Hüseyin) Rahmi APAK (Fransızca Öğretmeni)	1887-1963	Babaeski	Tekirdağ
167.	Hasip (Ahmet) AYTUNA (Felsefe ve Tedris Usulü Muallimi)	1895-1980	Vidin	Tokat
168.	Muammer DEVELİ (Beden Eğitimi veUlum-u Tabiiye Öğretmeni)	1896-1959	İstanbul	Tokat
169.	Halit Nazmi KEŞMİR (Ekonomi Profesörü)	1897-1948	İbradı	Tokat
170.	Nazım POROY (Muallim)	1884-1957	Selânik	Tokat
171.	Salise ABANOZOĞLU (Riyaziye Muallimi)	1904-1983	Trabzon	Trabzon
172.	Mithat AYDIN (Topografya Öğretmeni)	1884-1959	Aydın	Trabzon

Tablo 3.1. (Devam). TBMM 6. döneminde öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
173.	(Mehmet) Sırrı DAY (Hukuk, İktisat, Türkçe Öğretmeni)	1892-1952	Çeşme	Trabzon
174.	Hasan (Hüsnü) SAKA (İktisat Öğretmeni)	1885-1960	Trabzon	Trabzon
175.	Raif KARADENİZ (Muallim)	1895-1976	Şarlı	Trabzon
176.	(Mehmet) Refet ÜLGÜN (Matematik Öğretmeni)	1888-1964	Şanlıurfa	Urfa
177.	(Abdurrahman) Şeref ULUĞ (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1892-1976	Diyarbakır	Urfa
178.	Ahmet SUNGUR (Tabiye Öğretmeni)	1894-1948	Yozgat	Yozgat
179.	Velet (Çelebi) İZBUDAK (Müderris)	1869-1950	Konya	Yozgat
180.	(Mehmet) Emin ERİŞİRGİL (Muallim)	1888-1965	İstanbul	Zonguldak
181.	(Ahmet) Hazım Atıf KUYUCAK (Hukuk ve İktisat Profesörü)	1897-1970	İstanbul	Zonguldak
182.	(Mehmet) Şinasi DEVRİN (Fransızca Öğretmeni)	1906-1992	Drama	Zonguldak

Tablo 3.1. incelendiğinde VI. Dönem'de toplam 182 öğretmen milletvekili tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinden 12'si bayan, diğerleri ise erkek milletvekilidir. Tespit edilen milletvekillerinden doğum yeri ile seçim bölgesi aynı olan milletvekili yaklaşık üçte birdir.

Çalışma kapsamına dahil edilen öğretmen milletvekillerinden 14'ünün Osmanlı Meclis-i Mebu'sân'ında da vazife aldıkları görülmüştür. Daha önceki dönemlerde görev almış milletvekillerinin tecrübeleriyle parlamento faaliyetlerine katkıda bulundukları söylenebilir.

TBMM'nin 6'ncı döneminde öğretmen milletvekillerinin yaş ortalaması yaklaşık 52 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin illere göre dağılımına baktığımızda ise en fazla milletvekilinin olduğu il İstanbul ve Konya'dır (10 mv.). Diğer iller ise İzmir (8 mv.), Kastamonu (7 mv.); Bursa, Kars ve Seyhan (6 mv.); Manisa, Sivas ve Trabzon (5 mv.) şeklindedir.

3.1.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 7. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

Tablo 3.2. TBMM 7. döneminde ilk kez seçilen öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Muallim)	1887-1978	İstanbul	Afyonkarahisar
2.	Ahmet Hamit SELGİL (Öğretim Görevlisi)	1902-1989	İstanbul	Afyonkarahisar
3.	Rıfki Refik PASİN (Tarih - Coğrafya Öğretmeni)	1890-1972	İstanbul	Ağrı
4.	(Ahmet) Zeki TARHAN (Musiki Öğretmeni)	1894-1966	Merzifon	Amasya
5.	Ali Kemal YİĞİTOĞLU (Profesör)	1902-1955	Amasya	Amasya
6.	(Abdülkadir) Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1900-1977	Antakya	Antalya
7.	Kemal SUN (Mehmet Kemalettin SUN) (Riyaziye Muallimi)	1877-1951	İstanbul	Bilecik
8.	(Hasan) Tahsin BANGUOĞLU (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1904-1989	Drama	Bingöl
9.	(Hıfsur Rahman) Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Pedagoji ve Usulü Tedris Öğretmeni)	1900-1979	Trabzon	Bolu
10.	Hasan Şükrü ADAL (Öğretim Görevlisi)	1908-1994	Limni	Bolu
11.	(Hüseyin) Şekip ENGİNERİ (İngilizce Öğretmeni)	1902-1979	İstanbul	Bırdur
12.	Aziz DURU (Ziraat Muallimi)	1895-1970	İstanbul	Bursa
13.	(Osman Naim) Naim ATALAY (ALAYBEYOĞLU) (Muallim)	1906-1958	Çorum	Çorum
14.	(Mehmet) Cemil ÇALGÜNER (Öğretim Üyesi)	1907-1996	Çal	Denizli
15.	(Mehmet) Abidin EGE (Muallim)	1893-1962	İzmir	Denizli
16.	(Mustafa) Naili KÜÇÜKA (Hüsnü Hat Öğretmeni)	1883-1952	Denizli	Denizli
17.	(Ahmet) Server Kâmil TOKGÖZ (Bakteriyoloji ve Hıfzıssıhha Öğretmeni)	1881-1943	İstanbul	Denizli
18.	Faik ASAL (Muallim)	1889-1958	Acıpayam	Denizli
19.	Osman (Nuri) OCAK (NAKİBOĞLU) (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1901-1984	Diyarbakır	Diyarbakır

Tablo 3.2. (Devam). TBMM 7. döneminde ilk kez seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
20.	Mahmut Nedim GÜNDÜZALP (Muallim)	1892-1989	Totrakan	Edirne
21.	Behçet Kemal (Kemalettin) ÇAĞLAR (Edebiyat Öğretmeni)	1908-1969	Kayseri	Erzincan
22.	Feyzi KALFAGİL (Türkçe Öğretmeni)	1910-1996	Diyarbakır	Erzincan
23.	(Mehmet) Yavuz ABADAN (Türkçe ve Tarih Öğretmeni)	1905-1967	Kırım	Eskişehir
24.	(Hüseyin Necmettin Kadri) Necmi OSTEN (Hukuk Doçenti)	1908-1992	İstanbul	Giresun
25.	Eyüp DURUKAN (Öğretmen)	1882-1963	Zagraatik	Hatay
26.	Hasene ILGAZ (Öğretmen)	1902-2000	İstanbul	Hatay
27.	Mekki Hikmet GELENBEĞ (Ticaret Hukuku Öğretmeni)	1891-1957	İstanbul	İstanbul
28.	(Mehmet Celaleddin) Celal Esat ARSEVEN (Tarih Öğretmeni)	1876-1971	İstanbul	İstanbul
29.	(Halil) Kemal Cenap BERKSOY (Müderris)	1875-1949	İstanbul	İstanbul
30.	(Mehmet) Niyazi İsmet GÖZCÜ (Göz Seririyatı Hocası)	1884-1965	İstanbul	İstanbul
31.	(Mehmed) Vehbi SARIDAL (İktisat ve Hukuk Öğretmeni)	1886-1969	İstanbul	İstanbul
32.	(Mehmet) Esat ÇINAR (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1894-1975	Girit	İzmir
33.	(Hüseyin) Ekrem ORAN (Muallim)	1890-1965	İstanbul	İzmir
34.	(Ahmet) Hamdi ÇELEN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1892-1957	Çerkeş	Kastamonu
35.	(Mehmet Fahrettin) Fahri ECEVİT (Adli Tıp Öğretmeni)	1895-1951	İstanbul	Kastamonu
36.	Tezer TAŞKIRAN (İçtimaiyyat Öğretmeni)	1907-1979	Şuşa	Kastamonu
37.	(Mehmet) Fuat ÇOBANOĞLU (Muallim)	1900-1960	Edirne	Kırşehir
38.	Mürsel BAKÜ (Harbiye Okulu Öğretmeni)	1881-1945	Erzurum	Kocaeli
39.	Nihat ERİM (Hukuk Profesörü)	1912-1980	Kandıra	Kocaeli

Tablo 3.2. (Devam). TBMM 7. döneminde ilk kez seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
40.	(Mehmet) Refik FENMEN (Matematik ve Fizik Öğretmeni)	1882-1951	Preveze	Kocaeli
41.	Fazıl Şerafettin BÜRGE (İsmail Fazıl BÜRGE) (Müderriş)	1897-1970	Çatalca	Kocaeli
42.	(Muhsin) Muhsin Adil BİNAL (Tabiiyye ve Jeoloji Öğretmeni)	1905-1972	Konya	Konya
43.	(Mehmet) Fatin GÖKMEN (Cebir ve Kimya Öğretmeni)	1879-1955	Akseki	Konya
44.	Hulki KARAGÜLLE (Hukuk Öğretmeni)	1889-1963	Konya	Konya
45.	(Mahmut) Sadi IRMAK (Tabiiye Öğretmeni)	1904-1990	Seydişehir	Konya
46.	Cafer ÖZELÇİ (Muallim)	1886-1957	Malatya	Malatya
47.	(Necati) İsmail ERTEM (Oratokul Öğretmeni)	1890-1977	Turgutlu	Manisa
48.	Ahmet Hamdi TANPINAR (Edebiyat Öğretmeni)	1901-1962	İstanbul	Maraş
49.	(Ömer) Lütfi ÜLKMEN (Öğretmen)	1904-1982	Kahramanmaraş	Mardin
50.	Avram Galanti BODRURLU (Riyaziye Muallimi)	1874-1961	Bodrum	Niğde
51.	Hüseyin Avni ULUSOY (Beden Terbiyesi ve El İşleri Öğretmeni)	1903-1963	Niğde	Niğde
52.	(Mahmut) Muammer YARIMBIYIK (Hendese Muallimi)	1891-1964	Trabzon	Ordu
53.	Tahsin Bekir BALTA (Hukuk Öğretmeni)	1902-1970	Pazar	Rize
54.	(Mehmet) Cemil BİLSEL (Profesör)	1878-1949	Şam	Samsun
55.	Saffet TUNCAY (Öğretim Görevlisi)	1884-1965	Bergama	Siirt
56.	İsmail (Hakkı) Habib SEVÜK (Edebiyat Öğretmeni)	1892-1954	Edremit	Sinop
57.	(Mehmet) Kâmil KİTAPÇI (Türkçe ve Fasça Öğretmeni)	1877-1957	Sivas	Sivas
58.	(Ömer) Reşat Şemsettin SİRER (Pedagoji ve Felsefe Öğretmeni)	1901-1953	Sivas	Sivas
59.	(Mehmet) Emin ATAÇ (Muallim)	1902-1963	Foça	Tekirdağ
60.	Refik Ahmet SEVENGİL (Türkçe Öğretmeni)	1903-1970	Bingazi	Tokat
61.	Hasan ÜÇÖZ (Muallim)	1907-1972	Boğazlıyan	Tunceli
62.	(Mehmet) Kâzım BERKER (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1887-1961	İstanbul	Urfa

Tablo 3.2. (Devam). TBMM 7. döneminde ilk kez seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
63.	(Mahmut) Esat TEKELİ (Tarih Öğretmeni)	1896-1967	Samsun	Urfa
64.	Suut Kemal (Kemaleddin) YETKİN (Sanat Tarihi, Fransızca Öğretmeni)	1903-1980	Urfa	Urfa
65.	Ahmet (Nuri) GÜREL (Beden Terbiyesi Öğretmeni)	1893-1965	Trabzon	Zonguldak

Tablo 3.2. incelendiğinde ilk kez 7. Dönem'de seçilen tespit edilebilen öğretmen milletvekili sayısının 65'tir. Bu milletvekillerinden 2'si bayan diğerleri ise erkektir. İlk kez 7. Dönem'de seçilen öğretmen milletvekilleri arasında Meclis-i Mebusan'nda görev yapmış öğretmen milletvekili tespit edilememiştir. İlk defa 7'inci Dönem'de görev yapmış öğretmen milletvekillerinden 42'sinin doğduğu yer ile seçildikleri yerler birbirlerinden farklıdır. Çalışma kapsamına dahil edilen bu milletvekillerinin yaş ortalaması yaklaşık 51'dir. Milletvekillerinin illere göre dağılımında ise en fazla öğretmen milletvekilinin Denizli ve İstanbul (5 mv.); Kocaeli, ve Konya (4 mv.); Kastamonu ve Urfa (3 mv.) şeklinde olduğu görülür.

TBMM'nin önceki dönemlerde milletvekili seçilmiş olup 7. Dönem TBMM'de de seçilmiş öğretmen milletvekilleri Tablo 3.2. de verilmiştir.

Tablo 3.3. Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	(Ali) Haydar ÇERÇEL (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
2.	(Emine) Mebrure GÖNENÇ (İngilizce Öğretmeni)	1900-1981	İstanbul	Afyonkarahisar
3.	(Mehmed) Nihat ANILMIŞ (TabiyeMuallimi)	1878-1954	Filiba	Ankara
4.	(Rukiye) Belkıs BAYKAN (Tabiye Muallimi)	1898-1983	İstanbul	Ankara
5.	Falih Rıfkı ATAY (Mustafa Rıfkı DİNÇLİOĞLU) (Çarkçı Mektebi Öğretmenliği)	1893-1971	İstanbul	Ankara
6.	(Mehmed) Fevzi DALDAL (Hıfzıssıhha Öğretmeni)	1883-1946	Kötek	Ankara
7.	Hüsameddin KURAL (Sağlık Bilgisi Öğretmeni)	1879-1944	İbradı	Antalya
8.	(Ahmet) Hulusi ALATAŞ (Tababet Uygulama Öğretmeni)	1882-1964	Beyşehir	Aydın
9.	(Hüseyin)Agâh Sırrı LEVENT (Edebiyat Öğretmeni)	1893-1978	Rodos	Aydın
10.	(Ahmet) Nuri GÖKTEPE (Ziraat Öğretmeni)	1889-1967	Akseki	Aydın
11.	İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (UZUNÇARŞILIOĞLU) (Tarih Öğretmeni)	1888-1977	İstanbul	Balıkesir
12.	(Mustafa) Memduh Şevket ESENDAL (Tarih Öğretmeni)	1884-1952	İstanbul	Bilecik
13.	(Mehmet) Cemil ÖZÇAĞLAR (Tabiiye Hocası)	1899-1968	Bolu	Bolu
14.	(Mehmet Celalettin) Celal Sait SİREN (Maliye Mektebi Öğretmeni)	1906-1991	Adana	Bolu
15.	İbrahim Necmi DİLMEN (Edebiyat Öğretmeni)	1887-1945	Selânik	Burdur
16.	Mustafa Fehmi GERÇEKER (Müderis)	1868-1950	Karacabey	Bursa
17.	(Hüseyin) Fatih GÜVENDİREN (Coğrafya Öğretmeni)	1873-1955	Lefkoşa	Bursa
18.	(Muhyiddin) Muhittin Baha PARS (Edebiyat Mantık ve Felsefe Öğretmeni)	1884-1954	Bursa	Bursa
19.	Atıf AKGÜÇ (Hukuk Profesörü)	1900-1978	Mudanya	Bursa
20.	(Ahmed) Refik GÜRAN (Bakteriyoloji Öğretmeni)	1873-1963	İstanbul	Bursa
21.	Reşat Nuri GÜNTEKİN (Türkçe ve Edebiyat Muallimi)	1892-1956	İstanbul	Çanakkale
22.	(Ahmet) Talat ONAY (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1888-1956	Çankırı	Çankırı
23.	Mustafa Abdülhalik RENDA (Matematik ve Fransızca Öğretmeni)	1881-1957	Yanya	Çankırı

Tablo 3.3. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
24.	Ali Rıza EREM (HarpTarihi Muallimi)	1883-1969	Sındırgı	Çoruh
25.	Mazhar Müfit KANSU (Tarih Öğretmeni)	1872-1948	Denizli	Çoruh
26.	(Mehmet) Asım US (Edebiyat, Hukuk ve Türkçe Öğretmeni)	1884-1967	Göğdes	Çoruh
27.	(Mehmet) Atıf TÜZÜN (Muallim)	1885-1970	Arhavi	Çoruh
28.	(Ali) Haydar GÜNVER (Muallim)	1885-1949	İstanbul	Denizli
29.	Emin Aslan TOKAT (Muallim)	1893-1960	Sarayköy	Denizli
30.	(Abdurrahman) Şeref ULUĞ (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1892-1976	Diyarbakır	Diyarbakır
31.	(Salih) Fuat BALKAN (Spor Muallimi)	1887-1970	İstanbul	Edirne
32.	Fazıl Ahmet AYKAÇ (Medeni Bilgiler ve Edebiyat Öğretmeni)	1884-1967	İstanbul	Elazığ
33.	İbrahim Şükrü SÖKMENSÜER (Tabiye Öğretmeni)	1890-1978	Üsküp	Erzincan
34.	Nakiye ELGÜN (Muallim)	1880-1954	İstanbul	Erzurum
35.	(Sait) Pertev DEMİRHAN (Harbiye Mektebi Öğretmeni)	1871-1964	İstanbul	Erzurum
36.	İzzet ARUKAN (Mühendis Mektebi Muallimi)	188-1948	Macidiye	Eskişehir
37.	İzzet Ulvi AYKURT (Tarih Öğretmeni)	1879-1957	Eskişehir	Eskişehir
38.	Ömer Asım AKSOY (Türkçe ve Riyaziye Öğretmeni)	1899-1993	Gaziantep	Gaziantep
39.	Bekir (Sıtkı) KALELİ (Muallim)	1900-1961	Akçadağ	Gaziantep
40.	Abdurrahman MELEK (Muallim)	1896-1978	Antakya	Gaziantep
41.	(Hafız) Mehmet ŞAHİN (Müderis)	1877-1959	Gaziantep	Gaziantep
42.	Hasan Vassaf SOMYÜREK (Profesör)	1889-1944	İstanbul	Giresun
43.	Hüseyin ÖZDAMAR (Hüseyin Hüsnü ÖZDAMAR) (Müderis)	1875-1961	Isparta	Isparta
44.	(Ahmet Kemalettin) Kemal TURAN (ÜNAL) (Fransızca,Tabiye ve Beden Eğitimi Öğretmeni)	1896-1960	Isparta	Isparta
45.	(Ahmet) Muhtar BERKER (Muallim)	1892-1960	İstanbul	İçel

Tablo 3.3. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
46.	(Hasan) Ferit Celâl GÜVEN (Resim Öğretmeni)	!894-1975	Adana	İçel
47.	Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Türkçe ve Eğitim Müderrisi)	1885-1966	İstanbul	İçel
48.	(Mehmet) Şefik TÜR SAN (Askeri Öğretmen)	1881-1959	İstanbul	İçel
49.	Ali Kâmi AKYÜZ (Türkçe, Fransızca, İktisat Öğr)	1873-1945	Mekke	İstanbul
50.	Yahya Kemal BEYATLI (Edebiyat Öğretmeni)	1884-1958	Üsküp	İstanbul
51.	(Mustafa) Hayrullah DİKER (Asabiye Muallimi)	1873-1950	İstanbul	İstanbul
52.	Ahmet Şükrü ESMER (İngilizce Öğretmeni)	1981-1982	Kıbrıs	İstanbul
53.	İbrahim Alâeddin GÖVSA (Edebiyat, Psikoloji ve Pedagoji Öğretmeni)	1888-1949	Kudüs	İstanbul
54.	Hüsnü KORTEİ (Muallim)	1890-1954	İstanbul	İstanbul
55.	Fakihe ÖYMEN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1900-1983	İşkodra	İstanbul
56.	Ali Rana TARHAN (Türkçe Öğretmeni)	1881-1956	İstanbul	İstanbul
57.	İsmail Hakkı ÜİKMEN (Öğretim Görevlisi)	1901-1965	İstanbul	İstanbul
58.	Hüseyin Cahit YALÇIN (Fransızca Öğretmeni)	1877-1957	İstanbul	İstanbul
59.	Kazım KARABEKİR (Tabiiye Öğretmeni)	1882-1948	İstanbul	İstanbul
60.	Galip Bahtiyar GÖKER (Muallim)	1881-1945	İstanbul	İstanbul
61.	Mahmut Esat BOZKURT (Devletler Umumi Hukuku, İnkılap Tarihi, Anayasa Hukuku Hocası)	1892-1943	Kuşadası	İzmir
62.	(Mustafa) Rahmi KÖKEN (Coğrafya Öğretmeni)	1881-1952	Bergama	İzmir
63.	(Mehmet) Şükrü SARAÇOĞLU (Matematik Öğretmeni)	1886-1953	Ödemiş	İzmir
64.	Şehime YUNUS (Muallim)	1898-1978	İstanbul	İzmir
65.	Hasan Ali YÜCEL (Coğrafya, Tarih, Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1897-1961	İstanbul	İzmir
66.	(Mehmet) Şerafettin KARACAN (Muallim)	1892-1986	İstanbul	Kars
67.	(Mehmet) Fuat KÖPRÜLÜ (Edebiyat)	1890-1966	İstanbul	Kars
68.	Cevat DURSUNOĞLU (Muallim)	1892-1970	Erzurum	Kars

Tablo 3.3. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
69.	(Ahmet) Hilmi ÇORUK (Türkçe Öğretmeni)	1888-1947	İstanbul	Kastamonu
70.	Tahsin COŞKAN (Yasin Tahsin COŞKON) (Ziraat Öğretmeni)	1890-1952	Çeşmigezek	Kastamonu
71.	Nuri TAMACI (Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Kastamonu	Kastamonu
72.	Ahmet Hilmi KALAÇ (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1887-1966	Kayseri	Kayseri
73.	(Mehmet) Sadettin SERİM (İktisat Muallimi)	1889-1943	İstanbul	Kayseri
74.	Nafi Atuf KANSU (Muallim)	1890-1949	Mekke	Kırklareli
75.	(Şefket) Şevket ÖDÜL (Güzel Yazı Öğretmeni)	1885-1973	Lüleburgaz	Kırklareli
76.	Ali DİKMEN (Muallim)	1875-1959	Batum	Kocaeli
77.	İbrahim TOLON (İbrahim Hakkı TOLON) (Muallim)	1878-1956	İstanbul	Kocaeli
78.	Salâh YARGI (Mehmet Selahattin YARGI) (Muallim)	1889-1945	İstanbul	Kocaeli
79.	Saffet ARIKAN (Kurmaya Okulu Öğretmeni)	1887-1947	Erzincan	Konya
80.	(Mustafa) Vehbi BİLGİN (Muallim)	1901-1978	Konya	Konya
81.	Ahmet Hamdi DİKMEN (Ziraat Öğretmeni)	1893-1947	Ünye	Konya
82.	(Mustafa) Şevki ERGUN (Hendese Muallimi)	1889-1954	Konya	Konya
83.	Ali Muzaffer GÖKER (Tarih Öğretmeni)	1888-1959	İstanbul	Konya
84.	(Musa) Kazım OKAY (Türkçe Öğretmeni)	1892-1958	Giresun	Konya
85.	Naim Hazim ONAT (Mehmet Naim ONAT) (Müderis)	1889-1953	Konya	Konya
86.	Mustafa ULUSAN (Müderis)	1873-1943	Konya	Konya
87.	Ali Fuat CEBESÖY (Tabya Öğretmenliği)	1882-1968	İstanbul	Konya
88.	(Ahmet) Besim ATALAY (Fenni Terbiye ve Akaid-i Diniyye Öğretmeni)	1882-1965	Uşak	Kütahya
89.	Muhlis ERKMEN (Müderis)	1891-1985	Bursa	Kütahya
90.	Sadri ERTEM (Sadri Etem ERTEM) (Nuallim)	1903-1943	İstanbul	Kütahya

Tablo 3.3. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
91.	(Mehmet) Recep PEKER (Tarih Öğretmeni)	1887-1950	İstanbul	Kütahya
92.	Osman (Hilmi) TANER (Riyaziye Muallimi)	1896-1964	Malatya	Malatya
93.	(Yusuf) Hikmet BAYUR (Jeoloji ve Matematik Öğretmeni)	1892-1980	İstanbul	Manisa
94.	(Mehmet) Rıdvan Nafiz EDGÜER (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1891-1948	Selânik	Manisa
95.	(Mustafa) Şevket Raşit HATİPOĞLU (Ziraat Öğretmeni)	1898-1973	Helvacı	Manisa
96.	(Mehmet) Yaşar ÖZEY (Tarım Öğretmeni)	1889-1965	Ziştuva	Manisa
97.	Hasan Reşit TANKUT (Öğretim Görevlisi)	1891-1980	Elbistan	Maraş
98.	(Ali) Rıza ERTEN (Botanik Öğretmenliği)	1887-1964	Mersin	Mardin
99.	(İsmail) Hakkı KILIÇOĞLU (Kitabet Öğretmeni)	1872-1960	Niş	Muş
100.	(Ahmet) Rasim Ferit TALAY (Muallim)	1889-1965	Trablusgarp	Niğde
101.	(Ahmet) Şevket AKYAZI (Meslek Öğretmeni)	1885-1947	Ordu	Ordu
102.	Selim Sırrı TARCAN (Beden Eğitimi Öğretmeni)	1874-1957	Beyşehir	Ordu
103.	(Ahmet) Hamdi YALMAN (Coğrafya Türkçe ve Tarım Öğretmeni)	1877-1959	Ünye	Ordu
104.	(Mehmet) Saim Ali DİLEMRE (Dilbilgisi Öğretmeni)	1880-1954	İstanbul	Rize
105.	Fuat SİRMEN (Ali Fuat SİRMEN) (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1899-1981	İstanbul	Rize
106.	(Mehmet) Fahri ENGİN (Matematik Öğretmeni)	1888-1970	İstanbul	Samsun
107.	(Ayşe) Sabiha GÖKÇÜL-ERBAY (Türkçe Öğretmeni)	1900-1998	Bergama	Samsun
108.	(Abdüllatif) Naci ELDENİZ (Harp Okulu Öğretmeni)	1875-1948	Manastır	Seyhan
109.	(Sıddıka Mümine) Şemsa İŞCEN (Kimya Öğretmeni)	1902-1998	İstanbul	Seyhan
110.	Ali Münif YEGENA (YEGENAĞA) (Fransızca,Tarih ve Cebir Öğretmeni)	1874-1951	Adana	Seyhan
111.	(Mustafa) Şevket DAĞ (Resim Muallimi)	1875-1944	İstanbul	Siirt
112.	Mithat Şükrü BLEDA (Hendese Muallimi)	1874-1956	Selânik	Sivas

Tablo 3.3. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
113.	(Mehmet) Atıf ESENBEL (Muallim)	1887-1951	İstanbul	Sivas
114.	(Mehmet) Şemsettin GÜNALTA (Tarih Müderrisi)	1883-1961	Eğin	Sivas
115.	(Osman) Hikmet IŞIK (Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1898-1950	Sivas	Sivas
116.	(Sadık) Necmettin SADAK (Müderris)	1892-1953	İstanbul	Sivas
117.	(Hüseyin) Rahmi APAK (Fransızca Öğretmeni)	1887-1963	Babaeski	Tekirdağ
118.	Muammer DEVELİ (Beden Eğitimi ve Ulum-u Tabiiye Öğretmeni)	1896-1959	İstanbul	Tokat
119.	Nazım POROY (Muallim)	1884-1957	Selânik	Tokat
120.	Halit Nazmi KEŞMİR (Ekonomi Profesörü)	1897-1948	İbradı	Tokat
121.	Salise ABANOZOĞLU (Riyaziye Muallimi)	1904-1983	Trabzon	Trabzon
122.	Mithat AYDIN (Topografya Öğretmeni)	1884-1959	Aydın	Trabzon
123.	(Mehmet) Sırrı DAY (Hukuk, İktisat ve Türkçe Öğretmeni)	1892-1952	Çeşme	Trabzon
124.	Raif KARADENİZ (Muallim)	1895-1976	Şarlı	Trabzon
125.	Hasan (Hüsnü) SAKA (İktisat Öğretmeni)	1885-1960	Trabzon	Trabzon
126.	Ahmet Kutsi TECER (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1901-1967	Kudüs	Urfa
127.	Ahmet SUNGUR (Tabiye Öğretmeni)	1894-1948	Yozgat	Yozgat
128.	(Mehmet) Şinasi DEVRİN (Fransızca Öğretmeni)	1906-1952	Drama	Zonguldak
129.	(Mehmet) Emin ERİŞİRGİL (Muallim)	1888-1965	İstanbul	Zonguldak
130.	(Ahmet) Hazım Atıf KUYUCAK (Hukuk ve İktisat Profesörü)	1897-1970	İstanbul	Zonguldak
131.	Rebii BARKIN (Tıp Profesörü)	1899-1974	İstanbul	Zonguldak

Tablo 3.3. incelendiğinde toplam 131 öğretmen milletvekilinin olduğu görülür. Bu milletvekillerinden 8'i kadın milletvekili olup diğerleri erkek

milletvekilidir. Tabloda ismi verilen öğretmen milletvekillerinin 10'u Osmanlı Mebusan Meclisi'nde görev almıştır.

Çalışma kapsamına dahil edilen bu milletvekillerin yaş ortalamaları yaklaşık 55'tir. Milletvekillerinin illere göre dağılımına baktığımızda ise en fazla milletvekilinin İstanbul'da (12 mv.) olduğu görülür. Diğerleri ise Konya (9 mv.); Bursa (6 mv.); Bursa, Trabzon, İzmir ve Sivas (5 mv.); Ankara, Çoruh, Gaziantep, İçel, Kütahya, Manisa ve Zonguldak (4 mv.) illeridir. En az milletvekilinin olduğu iller ise 1'er milletvekili ile Antalya, Balıkesir Bilecik, Burdur, Çanakkale, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzincan, Giresun, Malatya, Maraş, Mardin, Muş, Niğde, Siirt, Tekirdağ, Urfa ve Yozgat illeridir.

3.1.3 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 8. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

Tablo 3.4. İlk Kez TBMM 8. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	(Mehmet) Sadık ALDOĞAN (Tabiiye Öğretmeni)	1888-1965	İstanbul	Afyonkarahisar
2.	Hasan (Hamdi) DİNÇER (Türkçe Öğretmeni)	1910-2001	Sandıklı	Afyonkarahisar
3.	(Mehmet) Kemal ÖZÇOBAN (Muallim)	1908-2004	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
4.	(Nakiyülcevad) Naki Cevat AKKERMAN (Anatomi ve Fizyoloji Öğretmeni)	1891-1986	Ankara	Ankara
5.	Avni Refik BERKMAN (Kimya Öğretmeni)	1892-1971	Petile	Ankara
6.	(Mehmet) Niyazi AKSU (Tabiiye ve Tedirs Ususlü Öğretmeni)	1893-1965	Elmalı	Antalya
7.	(Ahmet) Emin ARKAYIN (İlkokul Öğretmeni)	1878-1948	Aydın	Aydın
8.	Abdi AĞABEYOĞLU (Kimya ve Fizik Öğretmeni)	1902-1973	Balıkesir	Balıkesir
9.	(Hüseyin) Esat ALTAN (Edebiyat, Felsefe Öğretmeni)	1897-1995	İzmir	Balıkesir
10.	(Mehmet) Eminittin ÇELİKÖZ (Türkçe, Coğrafya, Tarih Öğretmeni)	1892-1957	Balıkesir	Balıkesir
11.	Zehra BUDUNÇ (Muallim)	1896-1956	Selânik	Bursa
12.	Fahri BÜK (Tescir ve Fidancılık Öğretmeni)	1897-1953	İnegöl	Bursa
13.	Abdurrahman KONUK (Muallim)	1916-1988	İnegöl	Bursa
14.	(Mehmet) Cemil ÖZ (Ticaret Hukuku Öğretmeni)	1891-1956	Bursa	Bursa
15.	(Ahmet) Niyazi ÇITAKOĞLU (Coğrafya Öğretmeni)	1908-1953	Mardin	Çanakkale
16.	Hüseyin (Nurettin) ÜNEN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1906-1981	İstanbul	Çanakkale
17.	Nejdet YÜCER (Almanca Öğretmeni)	1897-1993	Malatya	Çorum
18.	Reşat AYDINLI (Beden Eğitimi Öğretmeni)	1910-1966	Bozdoğan	Denizli
19.	Vedat DİCLELİ (Ekonomi Öğretmeni)	1912-1975	Diyarbakır	Diyarbakır
20.	Rauf BAYINDIR (Muallim)	1899-1981	Erzincan	Erzincan

Tablo 3.4. İlk kez TBMM 8. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
21.	(Osman) Nahit PEKCAN (Türkçe,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1900-1972	İstanbul	Erzincan
22.	(Mehmet) Salih İNANKUR (Muallim)	1904-1980	Silifke	İçel
23.	Ali MENTEŞEOĞLU (Muallim)	1903-1968	Tarsus	İçel
24.	(Mahmut) Ekrem AMAÇ (Mali Bilgiler ve Hukuk Bilgisi Öğretmeni)	1914-2006	Manisa	İstanbul
25.	(Abdurrahman) Münip BERKAN (Müderis)	1884-1949	Selânik	İstanbul
26.	Faruk Nafiz ÇAMLİBEL (Edebiyat Öğretmeni)	1897-1973	İstanbul	İstanbul
27.	(Mehmet) Akil Muhtar ÖZDEN (Profesör)	1878-1949	İstanbul	İstanbul
28.	Mim Kemal ÖKE (Gülhane Tıp Hocası)	1884-1955	İstanbul	İstanbul
29.	Fuat Hulusi DEMİRELLİ (Müderis)	1877-1955	İstanbul	İstanbul
30.	Latife Bekir ÇEYREKBAŞI (Fransızca Öğretmeni)	1901-1952	İstanbul	İzmir
31.	(Mehmet) Sait ODYAK (Tarih ve Yurt Bilgisi Öğretmeni)	1903-1965	İzmir	İzmir
32.	(Mahmut) Muzaffer AKALIN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1902-1994	Osmaniye	Kastamonu
33.	(Mehmet) Reşit TURGUT (Muallim)	1900-1970	İbradı	Kayseri
34.	(Mehmet) Nihat ERDEM (Muallim)	1897-1975	İstanbul	Kırşehir
35.	(Ahmet) Mitat Şakir ALTAN (Muallim)	1901-1968	İlgın	Konya
36.	Asım GÜNDÜZ (Tabiiyye Öğretmeni)	1880-1970	Kütahya	Kütahya
37.	(Ahmet) İhsan Şerif ÖZGEN (Fizik Öğretmeni)	1903-1962	Samsun	Kütahya
38.	(Memdüh) Necdet OTAMAN (İngilizce Öğretmeni)	1895-1969	Trabzon	Manisa
39.	(Mehmet) Emin SOYSAL (Tedris Usulü Öğretmeni)	1906-1970	Elbistan	Maraş
40.	Yusuf (Sıtkı) MARDİN (İngilizce Öğretmeni)	1916-1995	İstanbul	Mardin
41.	Yusuf Ziya (Ziyaettin) ORTAÇ (Edebiyat Öğretmeni)	1895-1967	İstanbul	Ordu
42.	Ahmet Remzi YÜREĞİR (Muallim)	1892-1951	Adana	Seyhan
43.	(Mehmet) Suphi BATUR (Muallim)	1904-1990	Sinop	Sinop

Tablo 3.4. (Devam). İlk kez TBMM 8. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
44.	(Mustafa) Enver KÖK (Öğretim Görevlisi)	1905-1978	İstanbul	Sinop
45.	(Mehmet) Nazif ERGİN (Muallim)	1893-1965	Sivas	Sivas
46.	Zekiye MOLAOĞLU- DRANAZ (İngilizce Öğretmeni)	1911-1960	Trabzon	Trabzon
47.	Mustafa Reşit TARAKÇIOĞLU (Fizik ve Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Trabzon	Trabzon
48.	Orhan Seyfi ORHON (Orhan Seyfettin ORHON) (Türkçe Öğretmeni)	1889-1972	İstanbul	Zonguldak

Tablo 3.4.inceleğinde ilk kez 8. Dönem'de seçilmiş olan öğretmen milletvekili sayısı 48 olarak tespit edildiği görülür. Bu milletvekillerin 3'ü kadın milletvekili olup diğerleri erkek milletvekilidir.

Araştırma kapsamına dahil edilen bu milletvekillerinden 1'inin Osmanlı Mebusan Meclisi'nde de görev yaptığı tespit edilmiştir. İlk kez 8'inci Dönem'de seçilen öğretmen milletvekillerinin yaş ortalaması ise yaklaşık 47'dir. Milletvekillerinin illere göre dağılımına bakıldığında en fazla milletvekilinin İstanbul'da (6 mv.) olduğu görülür. Diğerleri 3'er milletvekiliyle sırasıyla Afyon, Balıkesir ve Bursa illeridir. Doğum yeri ile seçim bölgesi aynı olan mv. sayısı ise 27 olarak tespit edilmiştir.

TBMM'nin daha önceki döneminde seçilmiş olup 8'inci Dönemi'nde de görev alan Öğretmen milletvekilleri Tablo 3.5.'te verilmiştir.

Tablo 3.5. Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	(Ahmet) Zeki TARHAN (Musiki Öğretmeni)	1894-1966	Merzifon	Amasya
2.	Ali Kemal YİĞİTOĞLU (Profesör)	1902-1955	Amasya	Amasya
3.	Fakihe ÖYMEN (Tarih- Coğrafya Öğretmeni)	1900-1983	İşkodra	Ankara
4.	Ahmet Hamit SELGİL (Öğretim Görevlisi)	1902-1989	İstanbul	Ankara
5.	Falih Rıfkı ATAY (Mustafa Rıfkı DİNÇLIOĞLU) (Muallim)	1893-1971	İstanbul	Ankara
6.	Mithat AYDIN (Topografya Öğretmeni)	1884-1959	Aydın	Aydın
7.	(Ahmet) Nuri GÖKTEPE (Ziraat Öğretmeni)	1889-1967	Akseki	Aydın
8.	İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (İsmail Hakkı UZUNÇARŞILIOĞLU) (Tarih Öğretmeni)	1888-1977	İstanbul	Balıkesir
9.	(Mustafa) Memduh Şevket ESENDAL (Tarih Öğretmeni)	1884-1952	İstanbul	Bilecik
10.	(Hasan) Tahsin BANGUOĞLU (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1904-1989	Drama	Bingöl
11.	Hasan Şükrü ADAL (Öğretim Görevlisi)	1908-1994	Limni	Bolu
12.	(Hıfsur Rahman) Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Pedagoji ve Usulü Tedris Öğretmeni)	1900-1979	Trabzon	Bolu
13.	(Mehmet) Cemil ÖZÇAĞLAR (Tabiiyye Hocası)	1899-1968	Bolu	Bolu
14.	Celâl Sait (Mehmet Celâlettin) SİREN (Maliye Mektebi Öğretmeni)	1906-1991	Adana	Bolu
15.	Muhlis ERKMEN (Müderris)	1891-1985	Bursa	Bursa
16.	Mustafa Fehmi GERÇEKER (Müderris)	1868-1950	Karacabey	Bursa
17.	(Muhyiddin) Muhittin Baha PARS (Edebiyat Mantık ve Felsefe Öğretmeni)	1884-1954	Bursa	Bursa
18.	Aziz DURU (Ziraat Muallimi)	1895-1970	İstanbul	Bursa
19.	Atıf AKGÜÇ (Hukuk Profesörü)	1900-1978	Mudanya	Bursa
20.	Mustafa Abdülhalık RENDA (Matematik ve Fransızca Öğretmeni)	1881-1957	Yanya	Çankırı

Tablo 3.5. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
21.	(Mehmet) Atıf TÜZÜN (Muallim)	1885-1970	Arhavi	Çoruh
22.	Ali Rıza EREM (HarpTarihi Muallimi)	1883-1969	Sındırgı	Çoruh
23.	(Mehmet) Asım US (Edebiyat, Hukuk ve Türkçe Öğretmeni)	1884-1967	Gördes	Çoruh
24.	(Osman) Naim ATALAY (ALAYBEYOĞLU) (Muallim)	1906-1958	Çorum	Çorum
25.	Hasene ILGAZ (Öğretmen)	1902-2000	İstanbul	Çorum
26.	(Mustafa) Naili KÜÇÜKA (Hüsnü Hat Öğretmeni)	1883-1952	Denizli	Denizli
27.	(Mehmet) Abidin EGE (Muallim)	1893-1962	İzmir	Denizli
28.	Cemil ÇALGÜNER (Öğretim Üyesi)	1907-1996	Çal	Denizli
29.	Fazıl Ahmet AYKAÇ (Medeni Bilgiler ve Edebiyat Öğretmeni)	1884-1967	İstanbul	Diyarbakır
30.	Osman (Nuri) OCAK (NAKİBOĞLU) (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1901-1984	Diyarbakır	Diyarbakır
31.	İhsan Hamit TİGREL (Riyaziye Öğretmeni)	1890-1985	Diyarbakır	Diyarbakır
32.	(Abdurrahman) Şeref ULUĞ (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1892-1976	Diyarbakır	Diyarbakır
33.	Feyzi KALFAGİL (Türkçe Öğretmeni)	1910-1996	Diyarbakır	Diyarbakır
34.	Mahmut Nedim GÜNDÜZALP (Muallim)	1892-1989	Totrakan	Edirne
35.	Cevat DURSUNOĞLU (Muallim)	1892-1970	Erzurum	Erzurum
36.	Behçet Kemal (Kemalettin) ÇAĞLAR (Edebiyat Öğretmeni)	1908-1969	Kayseri	Erzincan
37.	Saffet ARIKAN (Kurmaya Okulu Öğretmeni)	1887-1947	Erzincan	Erzincan
38.	(Mehmet) Yavuz ABADAN (Türkçe ve Tarih Öğretmeni)	1905-1967	Kırım	Eskişehir
39.	Ömer Asım AKSOY (Türkçe ve Riyaziye Öğretmeni)	1899-1993	Gaziantep	Gaziantep
40.	Bekir KALELİ (Bekir Sıtkı KALELİ) (Muallim)	1900-1961	Akçadağ	Gaziantep
41.	Abdurrahman MELEK (Muallim)	1896-1978	Antakya	Gaziantep
42.	(Musa) Kazım OKAY (Türkçe Öğretmeni)	1892-1958	Giresun	Giresun

Tablo 3.5. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
43.	(Mehmet Celalettin) Celal Esat ARSEVEN (Tarih Öğretmeni)	1876-1971	İstanbul	Giresun
44.	İbrahim Şükrü SÖKMENSÜER (Tabiye Öğretmeni)	1890-1978	Üsküp	Gümüşhane
45.	Eyüp DURUKAN (Öğretmen)	1882-1963	Zagraatik	Hatay
46.	(Ahmet Kemalettin) Kemal TURAN (ÜNAL) (Fransızca, Tabiiye ve Beden Eğitimi Öğretmeni)	1896-1960	Isparta	Isparta
47.	(Abdülhak) Adnan ADIVAR (Profesör)	1881-1955	Gelibolu	İstanbul
48.	(Mehmet) Mekki Hikmet GELENBEĞ (Hukuk Muallimi)	1891-1957	İstanbul	İstanbul
49.	Kâzım KARABEKİR (Tabiye Öğretmeni)	1882-1948	İstanbul	İstanbul
50.	(Mehmet) Fuat KÖPRÜLÜ (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	İstanbul	İstanbul
51.	Recep PEKER (Tarih Öğretmeni)	1887-1950	İstanbul	İstanbul
52.	Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Türkçe ve Eğitim Müderrisi)	1885-1966	İstanbul	İstanbul
53.	Hüseyin Cahit YALÇIN (Fransızca Öğretmeni)	1877-1957	İstanbul	İstanbul
54.	(Mehmet) Esat ÇINAR (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1894-1975	Girit	İzmir
55.	(Mustafa) Rahmi KÖKEN (Coğrafya Öğretmeni)	1881-1952	Bergama	İzmir
56.	(Hüseyin) Ekrem ORAN (Muallim)	1890-1965	İstanbul	İzmir
57.	(Mehmet) Şükrü SARAÇOĞLU (Matematik Öğretmeni)	1886-1953	Ödemiş	İzmir
58.	Hasan Ali YÜCEL (Coğrafya, Tarih, Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1897-1961	İstanbul	İzmir
59.	(Mehmet) Şerafettin KARACAN (Muallim)	1892-1986	İstanbul	Kars
60.	Tezer TAŞKIRAN (İçtimaiyyat Öğretmeni)	1907-1979	Şuşa	Kars
61.	(Yasin) Tahsin COŞKAN (Ziraat Öğretmeni)	1890-1952	Çeşmigezek	Kastamonu
62.	(Ahmet) Hamdi ÇELEN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1892-1957	Çerkeş	Kastamonu
63.	(Ahmet) Hilmi ÇORUK (İktisat Öğretmeni)	1888-1947	İstanbul	Kastamonu

Tablo 3.5. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
64.	Fahri ECEVİT (Mehmet Fahrettin ECEVİT) (Adli Tıp Öğretmeni)	1895-1951	İstanbul	Kastamonu
65.	Nafi Atuf KANSU (Muallim)	1890-1949	Mekke	Kırklareli
66.	Şevket ÖDÜL (Şefket ÖDÜL) (Güzel Yazı Öğretmeni)	1885-1973	Lüleburgaz	Kırklareli
67.	İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Muallim)	1887-1978	İstanbul	Kırşehir
68.	(Salih) Fuat BALKAN (Spor Muallimi)	1887-1970	İstanbul	Kocaeli
69.	Ali DİKMEN (Muallim)	1875-1959	Batum	Kocaeli
70.	(İsmail) Nihat ERİM (Hukuk Profesörü)	1912-1980	Kandıra	Kocaeli
71.	(Ahmet) Hulusi ALATAŞ (Tababet Uygulama Öğretmeni)	1882-1964	Beyşehir	Konya
72.	Muhsin Adil BİNAL (Tabiiyye ve Jeoloji Öğretmeni)	1905-1972	Konya	Konya
73.	(Mustafa) Şevki ERGUN (Hendese Muallimi)	1889-1954	Konya	Konya
74.	(Mehmet) Fatin GÖKMEN (Cebir ve Kimya Öğretmeni)	1879-1955	Akseki	Konya
75.	(Mahmut) Sadı IRMAK (Tabiiye Öğretmeni)	1904-1990	Seydişehir	Konya
76.	(Hasan) Hulki KARAGÜLLE (Hukuk Öğretmeni)	1889-1963	Taşkent	Konya
77.	(Mehmet) Naim Hazim ONAT (Müderris)	1889-1953	Konya	Konya
78.	Ali Fuat Cebesoy (Konya)	1882-1968	İstanbul	Konya
79.	(Mehmet) Atıf ESENBEL (Muallim)	1887-1951	İstanbul	Malatya
80.	Osman (Hilmi) TANER (Riyaziye Muallimi)	1896-1964	Malatya	Malatya
81.	Cafer ÖZELÇİ (Muallim)	1886-1957	Malatya	Malatya
82.	Rıdvan Nafiz EDGÜER (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1891-1948	Selânik	Manisa
83.	İsmail (Necati) ERTEM (Oratokul Öğretmeni)	1890-1977	Turgutlu	Manisa
84.	(Mustafa) Şevket Raşit HATİPOĞLU (Ziraat Öğretmeni)	1898-1973	Helvacı	Manisa
85.	(Mehmet) Yaşar ÖZEY (Tarım Öğretmeni)	1889-1965	Ziştuva	Manisa
86.	Hasan Reşit TANKUT (Öğretim Görevlisi)	1891-1980	Elbistan	Maraş

Tablo 3.5. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
87.	(Ali) Rıza ERTEN (Botanik Öğretmenliği)	1887-1964	Mersin	Mardin
88.	(Mehmet) Vehbi SARIDAL (İktisat ve Hukuk Öğretmeni)	1886-1969	İstanbul	Niğde
89.	Hüseyin (Avni) ULUSOY (Beden Terbiyesi ve El İşleri Öğretmeni)	1903-1969	Niğde	Niğde
90.	(Ahmet) Şevket AKYAZI (Meslek Öğretmeni)	1885-1947	Ordu	Ordu
91.	(Ahmet) Hamdi YALMAN (Coğrafya Türkçe ve Tarım Öğretmeni)	1877-1959	Ünye	Ordu
92.	(Hasan) Tahsin Bekir BALTA (Hukuk Öğretmeni)	1902-1970	Pazar	Rize
93.	Saim Ali DİLEMRE (Mehmet Saim DİLEMRE) (Dilbilgisi Öğretmeni)	1880-1954	İstanbul	Rize
94.	(Ali) Fuat SİRMEN (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1899-1981	İstanbul	Rize
95.	(Mehmet) Cemil BİLSEL (Profesör)	1878-1949	Şam	Samsun
96.	Ali Münif YEGENA (YEĞENAĞA) (Fransızca,Tarih ve Cebir Öğretmeni)	1874-1951	Adana	Seyhan
97.	(İbrahim) Etem İzzet BENİCE (Türkçe Öğretmeni)	1903-1967	İstanbul	Siirt
98.	Yusuf Kemal TENGİRŞENK (Ceza Hukuku Öğretmeni)	1878-1969	Boyabat	Sinop
99.	Mithat Şükrü BLEDA (Hendese Muallimi)	1874-1956	Selânik	Sivas
100.	(Mehmet) Şemsettin GÜNALTA (Tarih Müderrisi)	1883-1961	Eğin	Sivas
101.	(Osman) Hikmet IŞIK (Türkçe,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1898-1950	Sivas	Sivas
102.	(Mehmet) Kâmil KİTAPÇI (Türkçe ve Farsça Öğretmeni)	1877-1957	Sivas	Sivas
103.	(Sadık) Necmettin SADAK (Müderris)	1892-1953	İstanbul	Sivas
104.	(Ömer)Reşat Şemsettin SİRER (Pedagoji ve Felsefe Öğretmeni)	1901-1953	Sivas	Sivas

Tablo 3.5. (Devam). Önceki dönemlerde de seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
105.	Muttalip ÖKER (Tabiiyye Öğretmeni)	1893-1951	Sivas	Sivas
106.	(Hüseyin) Rahmi APAK (Fransızca Öğretmeni)	1887-1963	Babaeski	Tekirdağ
107.	(Mehmet) Emin ATAÇ (Muallim)	1902-1963	Foça	Tekirdağ
108.	Halit Nazmi KEŞMİR (Ekonomi Profesörü)	1897-1948	İbradı	Tokat
109.	Nazım POROY (Muallim)	1884-1957	Selânik	Tokat
110.	Refik Ahmet SEVENGİL (Türkçe Öğretmeni)	1903-1970	Bingazi	Tokat
111.	(Mehmet) Sırrı DAY (Hukuk,İktisat ve Türkçe Öğretmeni)	1892-1952	Çeşme	Trabzon
112.	Raif KARADENİZ (Muallim)	1895-1976	Şarlı	Trabzon
113.	Hasan (Hüsni) SAKA (İktisat Öğretmeni)	1885-1960	Trabzon	Trabzon
114.	(Mahmut) Muammer YARIMBIYIK (Hendese Muallimi)	1891-1964	Trabzon	Trabzon
115.	(Mehmet) Esat TEKELİ (Tarih Öğretmeni)	1896-1967	Samsun	Urfa
116.	Suut Kemal (Kemaleddin) YETKİN (Sanat Tarihi ve Fransızca Öğretmenliği)	1903-1980	Urfa	Urfa
117.	(Halil) Kemal Cenap BERKSOY (Müderis)	1875-1949	İstanbul	Yozgat
118.	Ahmet SUNGUR (Tabiye Öğretmeni)	1894-1948	Yozgat	Yozgat
119.	(Mehmet) Şinasi DEVRİN (Fransızca Öğretmeni)	1906-1952	Drama	Zonguldak
120.	(Mehmet) Emin ERİŞİRGİL (Muallim)	1888-1965	İstanbul	Zonguldak
121.	Ahmet GÜREL (Ahmet Nuri GÜREL) (Beden Terbiyesi Öğretmeni)	1893-1965	Trabzon	Zonguldak

Tablo 3.5. incelendiğinde toplam tespit edilen 121 öğretmen milletvekilinin olduğu görülür. Bu milletvekillerinin 3'ü kadın milletvekili olup diğerleri erkek milletvekilidir. Ayrıca öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları ise yaklaşık olarak 55 olduğu belirlenmiştir.

Tabloda isimleri belirtilen öğretmen milletvekillerinden 8'i Osmanlı Mebusan Meclisi'nde de görev almışlardır. Ayrıca isimleri belirtilen öğretmen milletvekillerinin yaklaşık yarısının doğduğu yer ile seçim bölgeleri aynıdır.

Milletvekillerinin illere göre dağılımına baktığımızda en fazla milletvekilinin Konya (8 mv.), Sivas ve İstanbul (7 mv.) olduğu görülür. Diğer iller ise Bursa, Diyarbakır ve İzmir (5 mv.); Bolu, Kastamonu, Manisa ve Trabzon (4 mv.); Ankara, Çoruh, Denizli, Antep, Kacaeli, Malatya, Rize ve Zonguldak (3 mv.) şeklinde olduğu görülür.

3.1.4 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 9. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

İlk Kez TBMM'nin 9. Döneminde Seçilmiş Olan Öğretmen Milletvekilleri Tablo 3.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	Kasım KÜFREVİ (Asistan)	1920-1992	Bitlis	Ağrı
2.	(Ali) İhsan SABİS (Harp Okulu İstihkam Öğretmeni)	1882-1957	İstanbul	Afyonkarahisar
3.	Ömer BİLEN (Müderres)	1891-1964	Avanos	Ankara
4.	Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ (Jandarma Karakol Kumandanları Okulu Öğretmenliği)	1899-1956	Çiçekdağı	Ankara
5.	(Mehmet) Muhlis ETE (Öğretim Üyesi)	1904-1975	İstanbul	Ankara
6.	(İbrahim) Talât Vasfi ÖZ (Adli Tıp Öğretim Üyesi)	1902-1982	Mihalıççık	Ankara
7.	(Ömer) Cevdet SOYDAN (Muallim)	1902-1975	Kızılcahamam	Ankara
8.	Selahaddin ADİL (Harp Okulu Öğretmen Yardımcısı)	1882-1961	İstanbul	Ankara
9.	(Mehmet) Fatin DALAMAN (Kimya Öğretmeni)	1909-1961	Antalya	Antalya
10.	Akif SARIOĞLU (Ortaokul Öğretmeni)	1890-1968	Antalya	Antalya
11.	(Ömer) Lütfi ÜLKÜMEN (Muallim)	1904-1982	Kahramanmaraş	Aydın
12.	(İbrahim) Etem MENDERES (Kanunlar Öğretmenliği)	1899-1992	İzmir	Aydın
13.	Selâhattin BASKAN (BESGAN) (Muallim)	1895-1959	Selânik	Balıkesir
14.	Yahya (Mensur) PELVAN (Tarih Öğretmeni)	1910-1984	Gönen	Balıkesir
15.	Muharrem (Esir) TUNCAY (Müzik Öğretmeni)	1913-1988	Preveze	Balıkesir
16.	(İbrahim) Sıtkı YIRCALI (Muallim)	1908-1988	Balıkesir	Balıkesir
17.	(Hasan) Yümnü ÜRESİN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1898-1961	Yozgat	Bilecik
18.	(Mehmet) Fahri (Fahrettin) BELEN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1893-1975	Bolu	Bolu
19.	(Ahmet) Zuhuri DANIŞMAN (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1902-1972	Bolu	Bolu

Tablo 3.6. (Devam). İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
20.	Mahmut (Faik) GÜÇBİLMEZ (İlkokul Öğretmeni)	1909-1988	Nallıhan	Bolu
21.	Fethi ÇELİKBAŞ (Öğretim Üyesi)	1912-2009	Burdur	Burdur
22.	Mehmet ÖZBEY (Beden Eğitimi Öğretmeni)	1909-1992	Tefenni	Burdur
23.	Selim Ragıp EMEÇ (MehmetSelim EMEÇ) (Muallim)	1899-1970	İstanbul	Bursa
24.	(Mehmet) Selim HERKMEN (Ziraat Öğretmeni)	1892-1958	Gümilcine	Bursa
25.	Kenan YILMAZ (Hukuk Öğretmeni)	1900-1961	Erzincan	Bursa
26.	(Ahmet) Ağâh EROZAN (Fransızca,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1910-1993	Mudanya	Bursa
27.	Nihat (Şevket) İYRİBOZ (Ziraat Öğretmeni)	1893-1988	Selânik	Çanakkale
28.	Ömer MART (İngilizce-Ruh Bilimi Öğretmeni)	1910-1986	Bayramiç	Çanakkale
29.	(Mehmet) Kâzım ARAR (Stenografi ve Daktilo Öğretmeni)	1903-1977	Çankırı	Çankırı
30	Zihni URAL (ORAL) (Muallim)	1893-1955	Şavşat	Çoruh
	(Ali) Sedat BARAN (Muallim)	1918-1998	İstanbul	Çorum
31.	Hüseyin ORTAKCIOĞLU (Kültür Dersleri Öğretmeni)	1916-1989	Çorum	Çorum
32.	Ahmet BAŞIBÜYÜK (Türkçe-Yurttaşlık Bilgisi Öğretmeni)	1917-2007	Çorum	Çorum
33.	(Mehmet Bahattin) Baha KOLDAŞ (Tabiiye Öğretmeni)	1891-1965	Geylan	Çorum
34.	(İsmail) Saip ÖZER (Sağlık Öğretmeni)	1889-1956	İstanbul	Çorum
35.	Hasan Ali Vural (Muallim)	1911-1975	Sungurlu	Çorum
36.	(Tevfik) Fikret BAŞARAN (Güzelyazı Öğretmeni)	1900-1958	Denizli	Denizli
37.	(Abdurrahman) Ferit ALPİSKENDER (Tarih-Coğrafya-Medeni Bilgiler Öğretmeni)	1909-1989	Diyarbakır	Diyarbakır
38.	(Ahmet Celalettin) Cemal KÖPRÜLÜ (Almanca Öğretmeni)	1893-1979	İstanbul	Edirne
39.	(İbrahim) Ruknettin NASUHİOĞLU (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1891-1973	İstanbul	Edirne

Tablo 3.6. (Devam). İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
40.	Mehmet ENGİNÜN (Muallim)	1912-1979	Balkesir	Edirne
41.	Ömer Faruk SANAC (Fransızca Öğretmeni)	1920-1971	Harput	Elazığ
42.	(Yusuf) Cemal GÖNENÇ (Tarih Öğretmeni)	1905-1980	İstanbul	Erzincan
43.	Rıfki Salim BURÇAK (Fransızca-Tarih Öğretmeni)	1913-1998	Erzurum	Erzurum
44.	(Mehmet Kudret) Bahadır DÜLGER (Fransızca-Edebiyat-Tarih Öğretmeni)	1911-1968	Üsküdar	Erzurum
45.	Sabri ERDUMAN (Muallim)	1911-1973	Hasankale	Erzurum
46.	Mustafa ZEREN (Muallim)	1895-1971	Pasinler	Erzurum
47.	(Abdullah) Galip KINIOĞLU (İlkokul Öğretmeni)	1898-1985	Kilis	Gaziantep
48.	Ali (Kemal) OCAK (İngilizce Öğretmeni)	1911-1964	Gaziantep	Gaziantep
49.	Arif Hikmet PAMUKOĞLU (Öğretim Üyesi)	1908-1999	Giresun	Giresun
50.	Hayrettin ERKMEN (Öğretim Üyesi)	1915-1999	Giresun	Giresun
51.	(Ali) Raşit GÜRGEN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1892-1950	Bayburt	Gümüşhane
52.	Vasfi Mahir KOCATÜRK (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1910-1961	Gümüşhane	Gümüşhane
53.	Halis (Sadullah) TOKDEMİR (Almanca Öğretmeni)	1920-2014	Kelkit	Gümüşhane
54.	(Mehmet) Sait BİLGİÇ (Köy Öğretmeni)	1920-1988	Asilkale	Isparta
55.	Ahmet Hamdi BAŞAR (Coğrafya Öğretmeni)	1893-1971	İstanbul	İstanbul
56.	Hadi (Abdülhadi) HÜSMAN (Muallim)	1904-19870	Gümölcine	İstanbul
57.	Fahrettin SAYIMER (Muallim)	1916-2000	İstanbul	İstanbul
58.	(Mehmet) Sani YAVER (Profesör)	1880-1971	İstanbul	İstanbul
59.	Nihat (Reşat) BELGER (Profesör)	1883-1961	İstanbul	İstanbul
60.	Halide Edip ADIVAR (Öğretim Üyesi)	1881-1964	İstanbul	İzmir
61.	(Hüseyin) Avni BAŞMAN (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1887-1965	İstanbul	İzmir
62.	(Mehmet) Behzat BİLGİN (Fransızca Öğretmeni)	1898-1973	Selânik	İzmir
63.	(Hasan) Vasfi MENTEŞ (Fransızca Öğretmeni)	1886-1973	İzmir	İzmir

Tablo 3.6. (Devam). İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
64.	Ekrem Hayri ÜSTÜNDAĞ (Bakteriyoloji ve Hıfzıssıhha Öğretmeni)	1884-1956	Preveze	İzmir
65.	Sırrı ATALAY (Felsefe ve Psikoloji Öğretmeni)	1919-1985	Pasinler	Kars
66.	(Mustafa) Galip DENİZ (Matematik Öğretmeni)	1881-1953	İnebolu	Kastamonu
67.	(Mehmet) Rifat TAŞKIN (KOCATAŞKIN) (Hukuk Öğretmeni)	1893-1965	İstanbul	Kastamonu
68.	Ziya TERMEN (Türkçe Öğretmeni)	1917-1979	Çerkeş	Kastamonu
69.	Hayri TOSUNOĞLU (Tarih Öğretmeni)	1904-1979	Ziştevi	Kastamonu
70.	İsmail BERKOK (Tarih ve Tabiiye Öğretmeni)	1889-1954	Pınarbaşı	Kayseri
71.	(Ali) Şefik BAKAY (Almanca Öğretmeni)	1900-1983	İstanbul	Kırklareli
72.	(Hacı) Osman BÖLÜKBAŞI (Matematik Öğretmeni)	1913-2002	Kırşehir	Kırşehir
73.	Yeredağ KİŞİOĞLU (İlkokul Öğretmeni)	1908-1978	Akseki	Kocaeli
74.	Ethem (Etem) Vassaf AKAN (Türkçe Öğretmeni)	1894-1970	Aydın	Kocaeli
75.	Mehmet (Nevher) YILMAZ (Matematik ve Resim Öğretmeni)	1919-1984	Hendek	Kocaeli
76.	Ömer Rıza DOĞRUL (İngilizce Öğretmeni)	1893-1952	Kahire	Konya
77.	(Zübeyr) Ziyad EBÜZZİYA (Muallim)	1911-1994	İstanbul	Konya
78.	Ali Rıza ERCAN (Muallim)	1909-1988	Akviran	Konya
79.	(Mahmut) Saffet GÜROL (Türkçe Öğretmeni)	1903-1964	Konya	Konya
80.	(Osman) Tarık KOZBEK (Muallim)	1909-1990	Edirne	Konya
81.	(Mehmet) Mecdet ALKİN (Emtia Öğretmeni)	1894-1955	Uşak	Kütahya
82.	(Mehmet) Remzi KOÇAK (Resim Öğretmeni)	1899-1966	Kütahya	Kütahya
83.	(Mehmet) Nuri OCAKCIOĞLU (Muallim)	1899-1973	Darende	Malatya
84.	(Abdüssamet) Samet AĞAOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1909-1982	Karabağ	Manisa
85.	Muzaffer KURBANOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1913-2006	Manisa	Manisa
86.	(Ahmet) Muhlis TÜMAY (Muallim)	1902-1980	Akseki	Manisa

Tablo 3.6. (Devam). İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
87.	(Mustafa) Nadir NADİ (Sosyoloji ve Yurt Bilgisi Öğretmeni)	1908-1991	Fethiye	Muğla
88.	(İshak) Yavuz BAŞER (PAŞAMEHMETOĞLU) (Hukuk Öğretmeni)	1914-1988	Çankırı	Muğla
89.	(Ahmet) Necip BİLGE (Öğretim Üyesi)	1912-2001	Nevşehir	Niğde
90.	Fahrettin KÖŞKEROĞLU (KÖŞGEROĞLU) (Ziraat Öğretmeni)	1912-1974	Kayseri	Niğde
91.	Halil Nuri YURDAKUL (Muallim)	1898-1970	Niğde	Niğde
92.	(Osman) Refet AKSOY (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1895-1967	Yozgat	Ordu
93.	Ahmet MORGİL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1985	Çayeli	Rize
94.	(İbrahim) Ferit TÜZEL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1992	Balıkesir	Samsun
95.	Hasan Fehmi USTAOĞLU (Müderres)	1874-1969	Bafra	Samsun
96.	(Muharrem) Hadi UZER (Riyaziye Öğretmeni)	1891-1978	Balıkesir	Samsun
97.	Remzi Oğuz ARIK (Türkçe Öğretmeni-Profesör)	1899-1954	Kozan	Seyhan
98.	(Mehmet) Arif Nihat ASYA (Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni)	1904-1975	Çatalca	Seyhan
99.	(Mehmet) Reşat GÜÇLÜ (Fen Bilgisi Öğretmeni)	1909-1981	Adana	Seyhan
100.	(Mehmet) Cezmi TÜRK (Sıhhi Hizmet Öğretmen Yardımcısı)	1903-1972	İstanbul	Seyhan
101.	(Ahmet) Muhtar ACAR (Muallim)	1901-1970	Bursa	Sinop
102.	(Mustafa) Nuri SERTOĞLU (Muallim)	1903-1963	Boyabat	Sinop
103.	İlhan DİZDAR (Muallim)	1904-1957	Sivas	Sivas
104.	(Hacı) İbrahim DUYGUN (Matematik Öğretmeni)	1912-1991	Sivas	Sivas
105.	(Ahmet) Rıfat ÖÇTEN (Matematik Öğretmeni)	1913-1970	Sivas	Sivas
106.	İsmail Hakkı AKYÜZ (Profesör)	1903-1977	Tekirdağ	Tekirdağ
107.	(Osman) Zihni BETİL (Muallim)	1910-1979	Niksar	Tokat
108.	Ahmet GÜRKAN (Köy Öğretmeni)	1903-1990	Rize	Tokat
109.	(Mustafa) Haluk ÖKEREN (Muallim)	1890-1966	Manastır	Tokat
110.	(Mehmet) Nuri Turgut TOĞÇUOĞLU (Muallim)	1897-1952	Tokat	Tokat

Tablo 3.6. (Devam). İlk kez TBMM 9. döneminde seçilmiş olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
111.	(Mehmet) Naci ALTUĞ (Harp Okulu Öğretmeni)	1895-1956	Trabzon	Trabzon
112.	Cemal Reşit EYÜBOĞLU (İktisat Öğretmeni)	1906-1988	Akçaabat	Trabzon
113.	Mahmut GOLOĞLU (Öğretim Görevlisi)	1915-1982	Akçaabat	Trabzon
114.	Süleyman Fehmi KALAYCIOĞLU (Ziraat ve İktisat Dersleri Öğretmeni)	1892-1993	Trabzon	Trabzon
115.	(Mehmet) Cahit ZAMANGİL (Muallim)	1906-1980	Trabzon	Trabzon
116.	(Kemal)Feridun ERGİN (Öğretim Üyesi)	1917-2008	İstanbul	Urfa
117.	(Mehmet) İzzet AKIN (Muallim)	1889-1971	Van	Van
118.	(Seyit) Niyazi Ünal ALCILI (Muallim)	1904-2000	Sorgun	Yozgat
119.	Haşım TATLIOĞLU (Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni)	1894-1970	Akdağma deni	Yozgat
120.	(Ali) Suat BAŞOL (Muallim)	1910-1988	Erdelli	Zonguldak

Tablo 3.6. incelendiğinde ilk kez 9. dönemde seçilmiş olan öğretmen milletvekili sayısının 120 olarak tespit edildiği görülür. Bu milletvekillerinden sadece 1'i kadın milletvekili diğerleri ise erkek milletvekilidir.

İlk kez 9. Dönem'de seçilen öğretmen milletvekilleri arasında daha önce Osmanlı Mebusan Meclisi'nde görev alan herhangi bir milletvekili tespit edilememiştir.

Tablolarda isimleri geçen öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları yaklaşık 47'dir. Milletvekillerinin illere göre dağılımına baktığımızda en fazla milletvekilinin Ankara ve Çorum'da (6 mv.) illerinde olduğu görülür. Diğerleri iller ise İstanbul, İzmir, Konya ve Trabzon (5 mv.); Bursa, Balıkesir, Kastamonu, Seyhan ve Tokat (4 mv.); Bolu, Edirne, Erzurum , Gümüşhane, Kocaeli, Manisa, Niğde, Samsun, Sivas (3 mv.) şeklindedir.

TBMM'nin daha önceki dönemlerinde görev yapmış olup 9'uncu dönemde de görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.7. 'de verilmiştir.

Tablo 3.7. Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	(Mehmet) Kemal ÖZÇOBAN (Muallim)	1908-2004	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
2.	Sadri Maksudi ARSAL (Profesör)	1887-1957	Kazan	Ankara
3.	(Ömer) Lütfi ÜLKÜMEN (Muallim)	1904-1982	Kahramanmaraş	Aydın
4.	Ali Canib YÖNTEM (Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni)	1887-1967	İstanbul	Bursa
5.	Ali Fuat CEBESÖY (Tabya Öğretmeni)	1882-1968	İstanbul	Eskişehir
6.	(Mehmet) Şemsettin GÜNALTAŞ (Tarih Müderrisi)	1883-1961	Eğir	Erzincan
7.	(Osman) Nahit PEKCAN (Türkçe,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1900-1972	İstanbul	Erzincan
8.	Abdurrahman MELEK (Muallim)	1896-1978	Antakya	Hatay
9.	(Mehmet Celâlettin) Celâl Sait SİREN (Maliye Mektebi Öğretmeni)	1906-1991	Adana	Hatay
10.	Hasan Reşit TANKUT (Öğretim Görevlisi)	1891-1980	Elbistan	Hatay
11.	(Mehmet) Salih İNANKUR (Muallim)	1904-1980	Silifke	İçel
12.	(Mehmet) Reşit TURGUT (Muallim)	1900-1970	İbradı	Isparta
13.	(Ahmet) Faruk Nafiz ÇAMLİBEL (Edebiyat Öğretmeni)	1897-1973	İstanbul	İstanbul
14.	(Mehmet) Fuat KÖPRÜLÜ (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	İstanbul	İstanbul
15.	(Hüseyin) Hüsnü YAMAN (Ticarî Muhaberat Neşriyat ve Ticarî ve Sınai Dersi Öğretmeni)	1888-1963	Boyabat	İstanbul
16.	Fuat Hulusi DEMİRELLİ (Müderris)	1877-1955	İstanbul	İstanbul
17.	(Seyit) Mehmet ALDEMİR (Muallim)	1900-1982	Sakız	İzmir
18.	Tezer TAŞKIRAN (İçtimaiyyat Öğretmeni)	1907-1979	Şuşa	Kars
19.	Hüseyin Cahit YALÇIN (Kitabet ve Fransızca Öğretmeni)	1877-1957	İstanbul	Kars
20.	(Yasin) Tahsin COŞKAN (COŞKON) (Ziraat Öğretmeni)	1890-1952	Çeşmigezek	Kastamonu
21.	Asım GÜNDÜZ (Tabiiyye Öğretmeni)	1880-1970	Kütahya	Kütahya
22.	(Ahmet) İhsan Şerif ÖZGEN (Fizik Öğretmeni)	1903-1962	Samsun	Kütahya
23.	Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Türkçe ve Eğitim Müderrisi)	1885-1966	İstanbul	Manisa

Tablo 3.7. (Devam). Önceki dönemlerde de görev almış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
24.	(Ali) Rıza ERTEN (Botanik Öğretmenliği)	1887-1964	Mersin	Mardin
25.	Yusuf Ziya (Ziyaettin) ORTAÇ (Edebiyat Öğretmeni)	1895-1967	İstanbul	Ordu
26.	(Ömer) Reşat Şemsettin SİRER (Pedagoji ve Felsefe Öğretmeni)	1901-1953	Sivas	Sivas
27.	Hasan (Hüsnü) SAKA (İktisat Öğretmeni)	1885-1960	Trabzon	Trabzon
28.	Mustafa Reşit TARAKÇIOĞLU (Fizik ve Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Trabzon	Trabzon
29	Hasan ÜÇÖZ (Muallim)	1907-1972	Boğazlıyan	Yozgat

Tablo 3.7. incelendiğinde tespit edilebilen toplam 29 öğretmen milletvekilinin olduğu görülür. Bunlardan sadece 1'nin kadın milletvekili olup diğerleri erkek milletvekilidir. En fazla milletvekilinin ise Hatay ve İstanbul'da (3 mv.) olduğu görülür.

Tabloda isimleri geçen öğretmen milletvekillerinin yaş ortalaması yaklaşık olarak 56'dır. Daha önce milletvekili olmuş ve 9. Dönem'de de görev alan öğretmen milletvekillerinden 5'inin Osmanlı Meb'usan Meclisi'nde de görev aldıkları tespit edilmiştir.

3.1.5 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 10. Dönem Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

İlk kez TBMM'nin 10'uncu döneminde milletvekili seçilen öğretmen milletvekilleri 3.8.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8. İlk kez TBMM'nin 10'uncu döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	(Mehmet) Arif DEMİRER (Tarih-Coğrafya ve Yurt Bilgisi Öğretmeni)	1909-1995	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
2.	Osman TALU (Kültür Dersleri Öğretmeni)	1914-2005	Sandıklı	Afyonkarahisar
3.	(Ataullah) Zafer GÖKÇER (Köy Öğretmeni)	1909-1999	İstanbul	Ankara
4.	(Mehmet) Mümtaz TARHAN (Yurttaşlık Bilgisi ve Edebiyat Öğretmeni)	1907-1970	İstanbul	Ankara
5.	Aliye TEMUÇİN-COŞKUN (Muallim)	1906-2006	Foça	Ankara
6.	İbrahim Selçuk ÇAKIROĞLU (Muallim)	1921-2010	Bozüyük	Bilecik
7.	Ali Ferruh YÜCEL (Muallim)	1901-1987	Eskicuma	Bursa
8.	(Mehmet) Reşat AKŞEMSETTİNOĞLU (Muallim)	1911-1984	Göynük	Bolu
9.	(Ömer) Lütfi OĞULTÜRK (Öğretim Üyesi)	1904-1978	Ankara	Bolu
10.	(Mehmet) Nurettin Fuat ALPKARTAL (Topçu Topografyası ve Malzeme Öğretmeni)	1902-1978	İstanbul	Çanakkale
11.	Safaeddin KARANAKÇI (Safettin KARANAKÇI) (Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi Öğretmeni)	1904-1967	İstanbul	Çanakkale
12.	Nuri TOGAY (Beden Terbiyesi Öğretmeni)	1915-2002	Biga	Çanakkale
13.	İbrahim AYDIN (Türkçe Öğretmeni)	1908-1973	İlgaz	Çankırı
14.	(Mustafa) Asım EMREM (Hukuk ve İktisat Öğretmeni)	1915-1975	Çerkeş	Çankırı
15.	(Hüseyin) Yaşar GÜMÜŞEL (Posta İşletmeleri Öğretmeni)	1914-1973	Arhavi	Çoruh
16.	Mustafa Kemal BİBEROĞLU (Muallim)	1921-20009	Çorum	Çorum
17.	Mehmet KARASAN (Fransızca ve Sosyoloji Öğretmeni)	1907-1974	Çivril	Denizli
18.	Halil TURGUT (Matematik Öğretmeni)	1909-1992	Kulp	Diyarbakır

Tablo 3.8. (Devam). İlk kez TBMM'nin 10. döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
19.	(Hüseyin) Hüsnü GÖKTUĞ (Tabiiye Öğretmeni)	1895-1985	Elazığ	Elazığ
20.	Selâhattin TOKER (Polis Enstitüsü Öğretmeni)	1920-1982	Keban	Elazığ
21.	Veysel VAROL (Muallim)	1912-1998	Erzincan	Erzincan
22.	Abdülkadir ERYURT (Muallim)	1914-1990	Hasankale	Erzurum
23.	Abdullah İZMEN (Muallim)	1915-1991	Giresun	Giresun
24.	Sabri Özcan SAN (Türkçe Öğretmeni)	1910-1997	Gümüşhane	Gümüşhane
25.	Şekip İNAL (Muallim)	1908-2002	Antakya	Hatay
26.	Ahmet Mithat KUSEYRİOĞLU (Tabiiye Öğretmeni)	1893-1983	Antakya	Hatay
27.	İbrahim GÜRGEN (Muallim)	1909-1976	Silifke	İçel
28.	Aleksandros HACOPULOS (Muallim)	1911-1980	İstanbul	İstanbul
29.	(Mehmet) Emin ONAT (Profesör)	1910-1961	İstanbul	İstanbul
30.	Nizamettin Ali SAV (Profesör)	1896-1959	İstanbul	İstanbul
31.	(Hasan) Tahsin YAZICI (Süvari Okulu Öğretmeni)	1892-1970	Manastır	İstanbul
32.	Kemal ATAY (Profesör)	1890-1978	İstanbul	İstanbul
33.	Abdullah AKER (Öğretim Görevlisi)	1905-1977	Kosova	İzmir
34.	(Mehmet)Nebil Sadi ALTUĞ (İngilizce ve Hukuk Öğretmeni)	1911-1985	İzmir	İzmir
35.	(Mehmet) Muammer ÇAVUŞOĞLU (Muallim)	1903-1972	Kuşadası	İzmir
36.	Nuriye (Ferhan) PINAR (ERDEM) (Öğretim Üyesi)	1914-2006	İstanbul	İzmir
37.	Mehmet Ali SEBÜK (Tarih, Coğrafya ve Kriminoloji Öğretmeni)	1904-1991	Üsküp	İzmir
38.	Remzi ÇAKIR (Muallim)	1913-1982	Sarıkamış	Kars
39.	Turgut GÖLE (Trafik Öğretmeni)	1913-2002	Göle	Kars
40.	(Ahmet) Servet HACIPAŞAOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1918-2005	Bünyan	Kayseri
41.	(Yunus) Nüzhet UNAT (Tarih Öğretmeni)	1908-1999	Drama	Kocaeli
42.	Turan GÜNEŞ (Öğretim Üyesi)	1901-1982	Kandıra	Kocaeli

Tablo 3.8. (Devam). İlk kez TBMM'nin 10. döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
43.	(Ahmet) Hamdi Ragıp ATADEMİR (Felsefe Öğretmeni)	1908-1976	Konya	Konya
44.	(Ahmet) Mekki KESKİN (Muallim)	1911-1981	Beyşehir	Konya
45.	(Abdülkuddüs) Sebahattin SÖNMEZ (Muallim)	1907-1965	Kastamonu	Konya
46.	Osman ÖZBİLEN (Sağlık Memurlar Okulu Öğretmeni)	1917-1992	Kütahya	Kütahya
47.	Abdullah KÖROĞLU (Muallim)	1907-1977	Kahta	Malatya
48.	Melih KOÇER (Prpfesör)	1913-1994	Erzurum	Manisa
49.	Halim (Abülhalim) ŞATANA (Muallim)	1904-1978	Mardin	Mardin
50.	Hüseyin Avni GÖKTÜRK (Türkçe Öğretmeni)	1901-1983	Niğde	Niğde
51.	Zihni ÜNER (Demir Yolu Öğretmeni)	1900-1962	Aksaray	Niğde
52.	(Mustafa) Fazıl ERİM (Öğretim Görevlisi)	1909-1977	Fatsa	Ordu
53.	(Abdülhalik) Fazlı ERTEKİN (Muallim)	1911-1977	Bağdat	Ordu
54.	(Mehmet) Salim ÇONOĞLU (Ziraat Muallimi)	1913-1980	Havza	Samsun
55.	(Mahmut) Enver BATUMLU (Profesör)	1917-2005	Adana	Seyhan
56.	Mehmet ÜNALDI (Matematik Öğretmeni)	1919-1991	Adana	Seyhan
57.	Şerafettin AYHAN (Matematik Öğretmeni)	1917-1975	Sinop	Sinop
58.	(Mehmet) Bahattin ÖRNEKOL (Fizik Öğretmeni)	1911-2006	Sivas	Sivas
59.	Ahmet ÖZEL (Profesör)	1910-1978	Sivas	Sivas
60.	(Mehmet) Samim YÜCEDERE (Muallim)	1915-1992	İstanbul	Tekirdağ
61.	İhsan (Rüştü) BAÇ (Türkçe Öğretmeni)	1904-1965	Erbaa	Tokat
62.	(Mehmet) Hulusi BOZBEYOĞLU (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1924-1986	Niksar	Tokat
63.	Halit AĞANOĞLU (Muallim)	1903-0986	Akçaabat	Trabzon
64.	Selahattin KARAYAVUZ (Edebiyat Öğretmeni)	1912-1985	Sürmene	Trabzon
65.	(Mehmet) Sami ORBERK (Harp Akademisi Öğretmeni)	1891-1957	Trabzon	Trabzon
66.	Osman (Ferit) TURAN (Profesör)	1914-1978	Çaykara	Trabzon

Tablo 3.8. (Devam). İlk kez TBMM'nin 10. döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
67.	İsmail (Hakkı) ŞENER (Öğretim Üyesi)	1913-2000	Vakfikebir	Trabzon
68.	(Mehmet) Fethi ÜLKÜ (Fransızca Öğretmeni)	1918-2001	Elazığ	Tunceli
69.	Orhan DENGİZ (Coğrafya Öğretmeni)	1918-1985	Uşak	Uşak
70.	Danyal AKBEL (Matematik Öğretmeni)	1901-1981	İstanbul	Yozgat
71.	Ali ÜNLÜSOY (İMAMOĞLU) (Muallim)	1916-2001	Yozgat	Yozgat
72.	Ömer Lütü ERZURUMLUOĞLU (Muallim)	1921-1995	Yozgat	Yozgat

Tablo 3.8. incelendiğinde ilk kez 10. Dönem'de seçilen öğretmen milletvekili sayısının 72 olduğu görülür. Bu milletvekillerinin 2'si kadın diğerleri ise erkektir. İlk kez 10. Dönem'de seçilen öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları yaklaşık 43'tür. Milletvekillerinin illere göre dağılımlarına baktığımızda ise en fazla milletvekilinin İzmir, İstanbul ve Trabzon'da (5 mv.) olduğu görülür. diğerleri ise Ankara, Çanakkale, Konya ve Yozgat (3 mv.) olduğu görülür.

TBMM'nin daha önceki dönemlerinde görev almış olup da 10'uncu Döneminde de görev almış olan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.9.'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	Kasım KÜFREVİ (Edebiyat Asistanı)	1920-1992	Bitlis	Ağrı
2.	(Mehmet) Kemal ÖZÇOBAN (İlkokul Öğretmeni)	1908-2004	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
3.	(İsmail) Saip ÖZER (Muallim)	1889-1956	İstanbul	Afyonkarahisar
4.	Mustafa Zeren (Muallim)	1895-1971	Pasinler	Amasya
5.	Ömer BİLEN (Müderris)	1891-1964	Avanos	Ankara
6.	Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ (Jandarma Karakol Kumandanları Okulu Öğretmenliği)	1899-1956	Boyalık	Ankara
7.	(Mehmet) Muhlis ETE (Öğretim Üyesi)	1904-1975	İstanbul	Ankara
8.	(İbrahim) Talât Vasfi ÖZ (Adli Tıp Öğretim Üyesi)	1902-1982	Mihaliçcik	Ankara
9.	(Mehmet) Fatin DALAMAN (Kimya Öğretmeni)	1909-1961	Antalya	Antalya
10.	(İbrahim) Etem MENDERES (Kanunlar Öğretmenliği)	1899-1992	İzmir	Aydın
11.	Nihat İYRİBOZ (Ziraat Öğretmeni)	1893-1988	Selanik	Aydın
12.	Yahya PELVAN (Tarih Öğretmeni)	1910-1984	Gönen	Balıkesir
13.	Muharrem TUNCAY (Müzik Öğretmeni)	1913-1988	Preveze	Balıkesir
14.	Sıtkı YIRCALI (Muallim)	1908-1988	Balıkesir	Balıkesir
15.	Yümnü ÜRESİN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1898-1961	Yozgat	Bilecik
16.	Fahri BELEN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1893-1975	Bolu	Bolu
17.	Fethi ÇELİKBAŞ (Öğretim Üyesi)	1912-2009	Burdur	Burdur
18.	Mehmet ÖZBEY (Beden Eğitimi Öğretmeni)	1909-1992	Tefenni	Burdur
19.	Selim Ragıp EMEÇ (Muallim)	1899-1970	İstanbul	Bursa
20.	Kenan YILMAZ (Hukuk Dersleri Öğretmeni)	1900-1961	Erzincan	Bursa
21.	Zihni URAL (Muallim)	1893-1955	Şavşat	Çorum
22.	Hüseyin ORTAKÇIOĞLU (Kültür Dersleri Öğretmeni)	1916-1989	Alaca Köyü	Çorum
23.	Baha KOLDAŞ (Tabiiye Öğretmeni)	1891-1965	Geylan	Çorum
24.	İhsan Hamit TİĞREL (Riyaziye Öğretmeni)	1890-1985	Diyarbakır	Diyarbakır

Tablo 3.9. (Devam). Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
25.	Cemal KÖPRÜLÜ (Almanca-Garp Edebiyatı Öğretmeni)	1893-1979	İstanbul	Edirne
26.	Rukneddin NASUHİOĞLU (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1891-1973	İstanbul	Edirne
27.	Mehmet ENGİNÜN (Öğretmen)	1912-1979	Balıkesir	Edirne
28.	Ömer Faruk SANAÇ (Fransızca Öğretmeni)	1920-1971	Harput	Elazığ
29.	(Mehmet Kudret) Bahadır DÜLGER (Fransızca-Edebiyat-Tarih Öğretmeni)	1911-1968	Üsküdar	Erzurum
30.	Sabri ERDUMAN (Muallim)	1911-1973	Hasankale	Erzurum
31.	Ali (Kemal) OCAK (İngilizce Öğretmeni)	1911-1964	Gaziantep	Gaziantep
32.	Hayrettin ERKMEN (Öğretim Üyesi)	1915-1999	Giresun	Giresun
33.	Halis (Sadullah) TOKDEMİR (Almanca Öğretmeni)	1920-2014	Kelkit	Gümüşha ne
34.	(Mehmet) Sait BİLGİÇ (Köy Öğretmeni)	1920-1988	Şarkıkaraağ aç	Isparta
35.	(Ahmet) Faruk Nafiz ÇAMLİBEL (Edebiyat Öğretmeni)	1897-1973	İstanbul	İstanbul
36.	(Abdülhadi) Hadi HÜSMAN (Muallim)	1904-1987	Gümölcine	İstanbul
37.	(Mehmet) Fuat KÖPRÜLÜ (Edebiyat Öğretmeni)	1890-1966	İstanbul	İstanbul
38.	Ali Fuat CEBESÖY (Tabya Öğretmenliği)	1882-1968	İstanbul	İstanbul
39.	(Mustafa) Nadir NADİ (Sosyoloji ve Yurt Bilgisi Öğretmeni)	1908-1991	Fethiye	İstanbul
40.	Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Türkçe ve Eğitim Müderrisi)	1885-1966	İstanbul	İstanbul
41.	(Mustafa) Haluk ÖKEREN (Muallim)	1890-1966	Manastır	İzmir
42.	(Seyit) Mehmet ALDEMİR (Muallim)	1900-1982	Sakız	İzmir
43.	(Mehmet) Behzat BİLGİN (Fransızca Öğretmeni)	1898-1973	Selânik	İzmir
44.	Ekrem Hayri ÜSTÜNDAĞ (Bakteriyoloji ve Hıfzıssıhha Öğretmeni)	1884-1956	Preveze	İzmir
45.	Sırrı ATALAY (Felsefe ve Psikoloji Öğretmeni)	1919-1985	Pasinler	Kars
46.	Ziya TERMEN (Türkçe Öğretmeni)	1917-1979	Çerkeş	Kastamo nu
47.	İsmail BERKOK (Tarih ve Tabiiye Öğretmeni)	1889-1954	Pınarbaşı	Kayseri

Tablo 3.9. (Devam). Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
48.	Ömer MART (İngilizce-Ruh Bilimi Öğretmeni)	1910-1986	Bayramiç	Kayseri
49.	(Ali) Şefik BAKAY (Almanca Öğretmeni)	1900-1983	İstanbul	Kırklareli
50.	(Hüseyin) Hüsnü YAMAN (Ticari Muhaberat Neşriyat ve Ticari ve Sinaî Dersi Öğretmeni)	1888-1963	Boyabat	Kırklareli
51.	(Hacı) Osman BÖLÜKBAŞI (Matematik Öğretmeni)	1913-2002	Kırşehir	Kırşehir
52.	(Zübeyir) Ziyad EBÜZZİYA (Muallim)	1911-1994	İstanbul	Konya
53.	(Osman) Tarık KOZBEK (Muallim)	1909-1980	Edirne	Konya
54.	(Ahmet) İhsan Şerif ÖZGEN (Fizik Öğretmeni)	1903-1962	Samsun	Kütahya
55.	(Mehmet) Nuri OCAKÇIOĞLU (Muallim)	1899-1973	Darende	Malatya
56.	(Abdüssamet) Samet AĞAOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1909-1982	Karabağ	Manisa
57.	(Yusuf) Hikmet BAYUR (Jeoloji ve Matematik Öğretmeni)	1892-1980	İstanbul	Manisa
58.	Muzaffer KURBAN OĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1913-2006	Manisa	Manisa
59.	(Ahmet) Muhlis TUMAY (Muallim)	1902-1980	Akseki	Manisa
60.	Akif SARIOĞLU (Ortaokul Öğretmeni)	1890-1968	Antalya	Muğla
61.	(İshak)Yavuz BAŞER- PAŞAMEHMETOĞLU (Hukuk Öğretmeni)	1914-1988	Çankırı	Muğla
62.	(Osman) Refet AKSOY (Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1895-1967	Yozgat	Ordu
63.	Ahmet MORGİL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1985	Çayeli	Rize
64.	(İbrahim) Ferit TÜZEL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1992	Balıkesir	Samsun
65.	(Muharrem) Hadi UZER (Riyaziye Öğretmeni)	1891-1978	Balıkesir	Samsun
66.	(Mustafa) Nuri SERTOĞLU (Muallim)	1903-1963	Boyabat	Sinop
67.	(Ahmet) Rıfat ÖÇTEN (Matematik Öğretmeni)	1913-1970	Sivas	Sivas
68.	(Abdurrahman) Ferit ALPİSKENDER (Tarih-Coğrafya-Medeni Bilgiler Öğretmeni)	1909-1989	Diyarbakır	Tekirdağ
69.	İsmail Hakkı AKYÜZ (Profesör)	1903-1977	Tekirdağ	Tekirdağ
70.	Ahmet GÜRKAN (Köy Öğretmeni)	1903-1990	Rize	Tokat

Tablo 3.9. (Devam). Önceki dönemlerde de görev yapmış olan öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
71.	Süleyman Fehmi KALAYCIOĞLU (Ziraat ve İktisat Dersleri Öğretmeni)	1892-1993	Trabzon	Trabzon
72.	Mahmut GOLOĞLU (Öğretim Görevlisi)	1915-1982	Akçaabat	Trabzon
73.	Mustafa Reşit TARAKÇIOĞLU (Fizik ve Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Trabzon	Trabzon
74.	Feridun(Kemal) ERGİN (Öğretim Üyesi)	1917-2008	İstanbul	Urfa
75.	Haşim TATLIOĞLU (Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni)	1894-1970	Akdağma- deni	Yozgat
76.	(Ali) Suat BAŞOL (Muallim)	1910-1988	Erdelli	Zonguldak

Tablo 3.9 incelendiğinde toplam 76 öğretmen milletvekili tespit edilmiştir.

Tablolar incelendiğinde öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamasının yaklaşık 49 olduğu görülür. Öğretmen milletvekillerinin illere dağılımları incelendiğinde en fazla milletvekilinin İstanbul'da (6 mv.) olduğu görülür. Diğer iller ise sırasıyla Ankara, İzmir ve Manisa (4 mv.); Balıkesir, Çorum, Edirne ve Trabzon (3 mv.) illeridir.

3.1.5. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11. Döneminde Öğretmenlik Yapmış Milletvekilleri

İlk kez TBMM'nin 11'inci Döneminde görev almış olan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.10.'da verilmiştir:

Tablo 3.10. İlk kez TBMM'nin 11. döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	Hamza EROĞLU (Öğretim Üyesi)	1922-	Adana	Adana
2.	Orhan KÖKTEN (Muallim)	1903-1977	Çeltik	Afyonkarahisar
3.	İbrahim Saffet OMAY (İbrahim Hakkı Saffet OMAY) (Hukuk Öğretmeni)	1909-1998	Rize	Ankara
4.	(Ahmet) Selim SOLEY (Tabiiye Öğretmeni)	1914-	İstanbul	Ankara
5.	(Emine) Piraye LEVENT (Fizik-Kimya Öğretmeni)	1915-1992	Üsküdar	Aydın
6.	Fethi BATUR (Uçuş Öğretmeni)	1920-1983	Kuyucak	Aydın
7.	Servet BİLİR (Öğretim Üyesi)	1921-1997	Düzce	Bolu
8.	Osman EROĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1926-2007	Bucak	Burdur
9.	Hilal ÜLMAN (Tarih Öğretmeni)	1918-2000	Gaziantep	Bursa
10.	Kemal ERDEM (Mehmet Kemalettin ERDEM) (Muallim)	1910-1981	Osmancık	Çorum
11.	Hamit Zülfü TİGREL (Ali Hamit TİGREL) (Fransızca ve İktisat Muallimi)	1905-1973	Diyarbakır	Diyarbakır
12.	Nusret Safa COŞKUN (Ahmet Nusret COŞKUN) (Tiyatro Tarihi Hocası)	1915-1971	İstanbul	Erzincan
13.	Münip ÖZER (Muallim)	1919-1997	Erzurum	Erzurum
14.	Mehmet EYÜBOĞLU (Mesleki Dersler Öğretmeni)	1927-1978	Tercan	Erzurum
15.	(Mehmet) Tevfik TİĞLİ (Muallim)	1903-1981	Eğirdir	Isparta
16.	Ali LATİFAOĞLU (Toplu Dersler Öğretmeni)	1921-1994	Yalvaç	Isparta
17.	Ayşe GÜNEL (Türkçe Öğretmeni)	1900-1988	Selânik	İstanbul
18.	Mehmet Faruk GÜRTUNCA (Türkçe Öğretmeni)	1904-1982	Edirne	İstanbul
19.	Hüsametdin GİRAY (Muallim)	1891-1965	Bulgaristan	İstanbul
20.	Nizamettin KIRŞAN (Muallim)	1900-1990	İstanbul	İstanbul

Tablo 3.10. (Devam). İlk kez TBMM'nin 11. döneminde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
21.	Nazmi ATAÇ (Mehmet Nazmi BÜYÜKATAÇ) (Harp Tarihi ve Tabiiye Muallimi)	1897-1972	İstanbul	İstanbul
22.	Vamık TAYŞI (Profesör)	1907-1980	İstanbul	İzmir
23.	(Ahmet) Rasim İLKER (Muallim)	1906-1970	Ahıska	Kars
24.	Şemsettin ATAMAN (Muallim)	1913-1997	Posof	Kars
25.	Zeki Cemal BAKİÇELEBİOĞLU (Mehmet Zeki BAKİÇELEBİOĞLU) (Türkçe Kültür Dersleri Öğretmeni)	1902-1959	Daday	Kastamonu
26.	(Hüseyin) Avni SAKMAN (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1899-1977	Kırklareli	Kırklareli
27.	Fazıl YALÇIN (Fizik-Matematik Öğretmeni)	1921-1999	Kırşehir	Kırşehir
28.	Sami SOYLU (Hukuk Öğretmeni)	1918-2013	Ermenek	Konya
29.	Nafiz TAHRALI (Muallim)	1908-1992	Konya	Konya
30.	Halil GÜRÜN (Profesör)	1914-1973	Kahraman maraş	Maraş
31.	Mehmet Ali ARIKAN (Muallim)	1921-	Midyat	Mardin
32.	Münip Hayri ÜRGÜPLÜ (Tahir Münip ÜRRGÜPLÜ) (Öğretim Üyesi)	1905-1979	Ürgüp	Nevşehir
33.	Asım EREN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1901-1988	İstanbul	Niğde
34.	(Mehmet) Medeni BERK (Öğretim Görevlisi)	1913-1994	Medine	Niğde
35.	(Hasan) Ferda GÜLEY (Edebiyat Öğretmeni)	1916-2008	Aybastı	Ordu
36.	Hamdi ÖZKAN (Öğretim Görevlisi)	1911-1981	Ayancık	Sinop
37.	Süleyman ÖZSEVER (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1912-1990	Sivas	Sivas
38.	(Ahmet) Daniş YURDAKUL (Seryr-i Sefer Öğretmeni)	1903-1968	Sivas	Tokat
39.	Esat Mahmut KARAKURT (Mahmut Esat KARAKURT) (Türkçe-Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1902-1977	İstanbul	Urfa
40.	Abdolvahap ALTINKAYNAK (Müderri)	1889-1965	Erciş	Van
41.	Cemal Zühtü AYSAN (Cemalettin Zühtü AYSAN) (Muallim)	1898-1963	Kesriye	Zonguldak

Tablo 3.10. incelendiğinde ilk kez 11. Dönem'de seçilmiş tespit edilen öğretmen milletvekili sayısının 41 olduğu görülür. Bu milletvekillerinden 3'ü kadın milletvekilidir. En fazla milletvekilinin olduğu il ise 5 milletvekili ile İstanbul'dur. İlk defa 11. Dönem'de vazife alan öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları ise yaklaşık 47'dir.

Daha Önce milletvekili seçilip de 11'inci dönemde de seçilen öğretmen milletvekilleri Tablo 3.11.'de verilmiştir.

Tablo 3.11. Önceki dönemlerde seçilen öğretmen milletvekilleri

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
1.	Ali MENTEŞEOĞLU (Muallim)	1903-1968	Tarsus	Adana
2.	Kasım KÜFREVİ (Asistan)	1920-1992	Bitlis	Ağrı
3.	(Mehmet) Arif DEMİRER (Tarih-Coğrafya ve Öğretmeni)	1909-1995	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
4.	(Mehmet) Kemal ÖZÇOBAN (Muallim)	1908-2004	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
5.	Osman TALU (Kültür Dersleri Öğretmeni)	1914-2005	Sandıklı	Afyonkarahisar
6.	(Hüseyin) Yaşar GÜMÜŞEL (Posta İşletmeleri Öğretmeni)	1914-1973	Arhavi	Artvin
7.	Nihat (Şevket) İYRİBOZ (Ziraat Öğretmeni)	1893-1988	Selânik	Aydın
8.	(İbrahim) Etem MENDERES (Kanunlar Öğretmenliği)	1899-1992	İzmir	Aydın
9.	Muharrem (Esir) TUNCAY (Müzik Öğretmeni)	1913-1988	Preveze	Balıkesir
10.	(İbrahim) Sıtkı YIRCALI (Muallim)	1908-1988	Balıkesir	Balıkesir
11.	(Hasan) Yümnü ÜRESİN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1898-1961	Yozgat	Bilecik
12.	(Mehmet) Reşat AKŞEMSETTİNOĞLU (Muallim)	1911-1984	Göynük	Bolu
13.	Mahmut (Faik) GÜÇBİLMEZ (İlkokul Öğretmeni)	1909-1988	Nallıhan	Bolu
14.	(Ahmet) Zuhuri DANIŞMAN (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1902-1972	Bolu	Bolu
15.	Fethi (Öğretim Üyesi)	1912-2009	Burdur	Burdur
16.	Kenan YILMAZ (Hukuk Öğretmeni)	1900-1961	Erzincan	Bursa
17.	(Ahmet) Ağâh EROZAN (Fransızca,Tarih ve Coğrafya Öğretmeni)	1910-1993	Mudanya	Bursa

Tablo 3.11. (Devam). Önceki dönemlerde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum-Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
18.	Nuri TOGAY (Beden Terbiyesi Öğretmeni)	1915-2002	Biga	Çanakkale
19.	(Mehmet) Nurettin Fuat ALPKARTAL (Topçu Topografyası ve Malzeme Öğretmeni)	1902-1978	İstanbul	Çanakkale
20.	Hüseyin ORTAKÇIOĞLU (Kültür Dersleri Öğretmeni)	1916-1989	Alaca	Çorum
21.	(Ali) Sedat BARAN (Muallim)	1918-1998	İstanbul	Çorum
22.	Mustafa Kemal BİBEROĞLU (Muallim)	1921-2009	Çorum	Çorum
23.	Mehmet KARASAN (Fransızca ve Sosyoloji Öğretmeni)	1907-1974	Çivril	Denizli
24.	Halil TURGUT (Matematik Öğretmeni)	1909-1992	Kulp	Diyarbakır
25.	(İbrahim) Ruknettin NASUHİOĞLU (Tarih-Coğrafya Öğretmeni)	1891-1973	İstanbul	Edirne
26.	Rauf BAYINDIR (Muallim)	1899-1981	Erzincan	Erzincan
27.	Abdülkadir ERYURT (Muallim)	1914-1990	Hasankale	Erzurum
28.	Sabri ERDUMAN (Muallim)	1911-1973	Hasankale	Erzurum
29.	Rıfki (Salim) BURÇAK (Fransızca-Tarih Öğretmeni)	1913-1988	Erzurum	Erzurum
30.	Mustafa Zeren (Muallim)	1895-1971	Pasinler	Erzurum
31.	(Mehmet Kudret) Bahadır DÜLGER (Fransızca-Edebiyat-Tarih Öğretmeni)	1911-1968	Üsküdar	Gaziantep
32.	Ali OCAK (Ali Kemal OCAK) (İngilizce Öğretmeni)	1911-1964	Gaziantep	Gaziantep
33.	(Mehmet) Sait BİLGİÇ (Köy Öğretmeni)	1920-1988	Asılıkale	Isparta
34.	Hayrettin ERKMEN (Öğretim Üyesi)	1915-1999	Giresun	Giresun
35.	İbrahim GÜRGEN (Harp Akademisi Öğretmeni)	1909-1976	Silifke	İçel
36.	(Hasan) Tahsin YAZICI (Süvari Okulu Öğretmeni)	1892-1970	Manastır	İstanbul
37.	Nizamettin Ali SAV (Profesör)	1896-1959	İstanbul	İstanbul
38.	Aleksandros HACOPULOS (Muallim)	1911-1980	İstanbul	İstanbul
39.	(Abdülhadi) Hâdi HÜSMAN (Muallim)	1904-1987	Gümölcine	İstanbul
40.	Faruk Nafiz ÇAMLIBEL (Ahmet Faruk ÇAMLIBEL) (Edebiyat Öğretmeni)	1897-1973	İstanbul	İstanbul

Tablo 3.11. (Devam). Önceki dönemlerde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
41.	Nuriye PINAR (Nuriye Ferhan ERDEM) (Öğretim Üyesi)	1914-2006	İstanbul	İzmir
42.	(Mehmet) Behzat BİLGİN (Fransızca Öğretmeni)	1898-1973	Selânik	İzmir
43.	Selim Ragıp EMEÇ (Mehmet Selim EMEÇ) (Muallim)	1899-1970	İstanbul	İzmir
44.	(Mehmet) Muammer ÇAVUŞOĞLU (Muallim)	1903-1972	Kuşadası	İzmir
45.	Abdullah AKER (Öğretim Görevlisi)	1905-1977	Kosova	İzmir
46.	Danyel AKBEL (Matematik Öğretmeni)	1901-1981	İstanbul	İzmir
47.	Sırrı ATALAY (Felsefe ve Psikoloji Öğretmeni)	1919-1985	Pasinler	Kars
48.	Turgut GÖLE (Trafik Öğretmeni)	1913-2002	Göle	Kars
49.	Fahri KÖŞKEROĞLU (Ziraat Öğretmeni)	1912-1974	Kayseri	Kayseri
50.	(Ahmet) Servet HACİPAŞAOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1918-2005	Bünyan	Kayseri
51.	(Ali) Şefik BAKAY (Almanca Öğretmeni)	1900-1983	İstanbul	Kırklareli
52.	(Hüseyin) Hüsnü YAMAN (Ticarî Muhaberat Neşriyat ve Ticarî ve Sınai Dersi Öğretmeni)	1888-1963	Boyabat	Kırklareli
53.	(Hacı) Osman BÖLÜKBAŞI (Matematik Öğretmeni)	1913-2002	Kırşehir	Kırşehir
54.	(Yunus) Nüzhet UNAT (Tarih Öğretmeni)	1908-1999	Drama	Kocaeli
55.	(Osman) Tarık KOZBEK (Muallim)	1909-1990	Edirne	Konya
56.	Hamdi Ragıp ATADEMİR (Ahmet Hamdi ATADEMİR) (Felsefe Öğretmeni)	1908-1976	Konya	Konya
57.	Samet AĞAOĞLU (Abdüssamet AĞAOĞLU) (Türkçe Öğretmeni)	1909-1982	Karabağ	Manisa
58.	Nebil Sadi ALTUĞ (Mehmet Nebil ALTUĞ) (Harp Okulu Öğretmeni)	1911-1985	İzmir	Manisa
59.	(Yusuf) Hikmet BAYUR (Jeoloji ve Matematik Öğretmeni)	1892-1980	İstanbul	Manisa
60.	Muzaffer KURBANAOĞLU (Türkçe Öğretmeni)	1913-2006	Manisa	Manisa
61.	Emin SOYSAL (Mehmet SOYSAL) (Tedris Usulü Öğretmeni)	1906-1970	Elbistan	Maraş

Tablo 3.11. (Devam). Önceki dönemlerde seçilen öğretmen mv.

	Milletvekili	Doğum- Ölüm Tarihi	Doğum Yeri	Seçim Yeri
61.	Emin SOYSAL (Mehmet SOYSAL) (Tedris Usulü Öğretmeni)	1906-1970	Elbistan	Maraş
62.	Hasan Reşit TANKUT (Öğretim Görevlisi)	1891-1980	Elbistan	Mardin
63.	Zihni ÜNER (Demir Yolu Öğretmeni)	1900-1962	Aksaray	Nevşehir
64.	Ahmet MORGİL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1985	Çayeli	Rize
65.	(Mehmet) Salim ÇONOĞLU (Ziraat Muallimi)	1913-1980	Havza	Samsun
66.	(İbrahim) Ferit TÜZEL (Türkçe Öğretmeni)	1909-1992	Balıkesir	Samsun
67.	Mustafa Reşit TARAKÇIOĞLU (Fizik ve Kimya Öğretmeni)	1892-1969	Trabzon	Trabzon
68.	Selâhattin KARAYAVUZ (Edebiyat Öğretmeni)	1912-1985	Sürmene	Trabzon
69.	Osman (Ferit) TURAN (Profesör)	1914-1978	Çaykara	Trabzon
70.	(Mehmet) Fethi ÜLKÜ (Fransızca Öğretmeni)	1918-2001	Elazığ	Tunceli
71.	Ömer Lütfi ERZURUMLUOĞLU (Muallim)	1921-1995	Yozgat	Yozgat
72.	(Ali) Suat BAŞOL (Muallim)	1910-1998	Erdelli	Zonguldak

Tablo 2.11. incelendiğinde toplam tespit edilebilen 72 öğretmen milletvekilinin olduğu görülür. Bu milletvekillerinden sadece 1'i kadın milletvekilidir. Çalışma kapsamına dahil edilen bu öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamalarının yaklaşık 50'dir. Öğretmen milletvekillerinin illere göre dağılımına bakıldığında en fazla milletvekilinin olduğu il 6 milletvekili ile İzmir'dir. Diğer iller ise sırasıyla İstanbul (5 mv); Erzurum ve Manisa (4mv); Afyon, Bolu, Çorum ve Trabzon (3 mv.) şeklindedir.

3.2 Bölümün Değerlendirilmesi

1939-1960 arası yapılan seçimlerde 957 öğretmen milletvekili seçimi kazanarak mecliste faaliyet gösterdikleri tespit edilebilmiştir. Ancak bunlardan bazıları birden çok dönemde seçim kazandıkları için isim bazında ele alındığında 528 farklı isim öğretmen milletvekili olarak görev yapmıştır.

TBMM'nin 6. Dönemi'nde toplam 470 milletvekili seçilmiş olup bunlar arasından 182 öğretmen milletvekili tespit edilmiştir. Bu dönemde öğretmen

milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı ise yaklaşık %39'dur. 7. Dönem'de toplam 492 milletvekili seçilmiş olup bunların içinden tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı ise 196'dır. 7. Dönem'de öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı ise yaklaşık %40'tır. 8. Dönem'de toplam milletvekili sayısı 499 olup tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı ise 121'dir. Bu dönemde öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı ise yaklaşık %24'tür.

9. Dönem'de seçilen 494 milletvekilinin 149'u, 10. Dönem'de 537 milletvekilinin 148'i, 11. Dönem'de ise 602 milletvekilinin 113'ü öğretmen milletvekilidir. Bu dönemlerdeki öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranları ise 9. Dönem'de yaklaşık %30, 10. Dönem'de yaklaşık %28, 11. Dönem'de ise yaklaşık %19 olarak tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında öğretmen milletvekili sayısının 7. Dönem'den itibaren azalmaya başladığı görülmektedir.

Öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları incelendiğinde 6. Dönem'de yaş ortalaması 52; 7. Dönem'de 47,5; 8. Dönem'de 50,5; 9. Dönem'de 51,5; 10. Dönem'de 46 ve 11. Dönem'de ise 48,5 olarak tespit edilmiştir. Yaş ortalamaları göz önüne alındığında öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamasının en genç olduğu dönemin 10. Dönem olduğu görülür. Yaş ortalamasının en yüksek olduğu dönem ise 6. Dönem olarak görülmektedir. Öğretmen milletvekillerinin yaş ortalamaları dönemlere göre düzenli bir artış veya azalış göstermeyip dalgalı bir grafik çizmiştir.

İncelenen dönemler içinde özellikle ilk üç dönemde Osmanlı Meb'usan Meclisi'nde görev almış milletvekillerinin bulunması demokrasi tecrübesi açısından önemli bir husus olduğu söylenebilir.

Bütün dönemle incelendiğinde öğretmen milletvekillerinin en fazla olduğu iller ise: İstanbul, Konya, İzmir, Bursa şeklinde olduğu söylenebilir.

3.3 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (1939-1960) Kurulan

Hükümetler, Hükümetlerde Ve Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 6-11. dönemler (1939-1960) arasında toplam 12 hükümet kurulmuştur. Kurulan bu hükümetler dönemler ayrılarak aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

3.3.1 6. Dönem’de (03.04.1939 - 08.03.1943) Kurulan Hükümetler

6. Dönem Atatürk’ün ölümünden sonra gerçekleşen ilk genel seçimle başlamıştır. Atatürk’ün ardından TBMM, cumhurbaşkanlığına İsmet İnönü’yü seçmiştir. 26 Aralık 1938’de toplanan Cumhuriyet Halk Partisi 1. Olağan Kurultay’ında İsmet İnönü CHP genel başkanlığına "Değişmez Başkan" sıfatıyla getirilmiş ve İnönü İnönü’ye "Milli Şef" denilmiştir.

6. dönemin en önemli olaylarından bir tanesi de şüphesiz II. Dünya Savaşı’dır. Türkiye bu savaşa girmemiş ancak; savaş boyunca çok büyük ekonomik ve sosyal sorunlarla boğuşmuştur.

6. Dönem’de dönemde kurulan hükümetler Tablo 3.12.’de verilmiştir (Sanal, 1997; s. 122, 124).

Tablo 3.12. 6. Dönem’de kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
2. Saydam Hükümeti (12. T.C. Hükümeti)	03.04.1939 09. 07. 1942	Refik SAYDAM
1. Saraçoğlu Hükümeti (13. T.C. Hükümeti)	09.07.1942 09.03.1943	Şükrü SARAÇOĞLU

6. Dönem’de toplam iki hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki Saydam Hükümeti olup 03.04.1939-09.07.1942 tarihleri arasında Refik Saydam başkanlığında görev yapmıştır. Dönemim ikinci hükümeti olan Saraçoğlu Hükümeti ise 09.07.1942-09.03.1943 tarihleri arasında Şükrü Saraçoğlu başkanlığında görev yapmıştır. Dönem boyunca Cumhurbaşkanı ise İsmet İnönü’dür.

3.3.2 7. Dönem’de (08.03.1943 – 05.08.1946) Kurulan Hükümetler

7. Dönem II. Dünya Savaşı’nın son 2 yılının yaşandığı dönemdir. II Dünya Savaşı sonunda bazı totaliter rejimler de yıkılmıştır. Bu dönem yine tek partinin hakim olduğu bir dönemdir. Ancak savaş sonrasında demokrasi kavramının bir kez daha önem kazanması Cumhuriyet Halk Partisi’nin de bu yönde adım atmak mecburiyetinde bırakmıştır.

7. Dönem’de kurulmuş olan hükümet Tablo 3.13.’te verilmiştir (Sanal, 1997; s. 125).

Tablo 3.13. 7. Dönem’de kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
II. Saraçoğlu Hükümeti (14. T.C. Hükümeti)	09.03.1943 07.08.1946	Şükrü SARAÇOĞLU

Dönem boyunca kurulan hükümet sayısı 1’dir. Kurulan bu hükümet II. Saraçoğlu Hükümeti olup 09.03.1943-07.08.1946 tarihleri arasında Şükrü Saraçoğlu başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı ise İsmet İnönü’dür.

3.3.3 8. Dönem’de (05. 08. 1946 - 22.05.1950) Kurulan Hükümetler

8. Dönem’e geçiş dönemi de denilebilir. Dönemin en dikkat çekici özelliklerinden biri de çok partili hayata geçildikten sonra yapılan ilk genel seçimler olmasıdır. Seçimden önce kapalı oy, açık sayım ilkesi kabul edilmiştir. Ancak seçim ülkenin genelinde açık oy gizli sayım ilkesine göre gerçekleşmiştir. Bu duruma ek olarak bir de oylar sayıldıktan sonra imha edilmiştir. Seçim sonucunda sadece iki parti (CHP, DP) Meclis’e milletvekili gönderebilmiştir.

8. Dönem’de kurulan hükümetler Tablo 3.14.’te verilmiştir (Sanal, 1997; s. 126, 127, 128, 129).

Tablo 3.14. 8. Dönemde kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
Peker Hükümeti (15. T.C. Hükümeti)	07.08.1946 10. 09. 1947	Recep PEKER
I. Saka Hükümeti (16. T.C. Hükümeti)	10.09.1947 10.06.1948	Hasan SAKA
II. Saka Hükümeti (17. T.C. Hükümeti)	10.06.1948 16.01.1949	Hasan SAKA
Günaltay Hükümeti (18. T.C. Hükümeti)	16.01.1949 22.05.1950	Şemsettin GÜNALTAY

8. Dönem’de toplam üç hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki Peker Hükümeti olup 07.08.1946-10. 09. 1947 tarihleri arasında Recep Peker başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin ikinci hükümeti olan I. Saka Hükümeti ise 10.09.1947-10.06.1948 tarihleri arasında Hasan Saka başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin üçüncü hükümeti I. Saka Hükümeti olup 16.06.1948-16.01.1949 tarihleri arasında yine Hasan Saka başkanlığında görev yapmıştır. 6. Dönem’in son hükümeti olan Günaltay Hükümeti ise 16.01.1949-22.05.1950

tarikhleri arasında Şemsettin Günaltay başkanlığında görev yapmıştır. Dönem boyunca Cumhurbaşkanlığını İsmet İnönü yapmıştır.

3.3.4 9. Dönem’de (22.05.1950 - 14.05.1954) Kurulan Hükümetler

9. Dönem’in en büyük özelliklerinden birisi de Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde ilk defa iktidarın değişmesidir. Cumhuriyet kurulduğundan beri çok partili yaşama geçme çalışmaları denenmiş ancak yaşanan bazı sıkıntılar nedeniyle bu girişimler askıya alınmak zorunda kalmıştır. İlk defa bu dönemde iktidar el değiştirmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi’nden Demokrat Parti’ye geçmiştir. Dönemin önemli özelliklerinden bir tanesi de Türkiye’nin Kore’ye asker göndermesidir. Bu gelişme sonucunda Türkiye NATO’ya üyelik yolunda önemli bir adım atmış ve 1952 yılında NATO’ya tam üye olmuştur.

9. Dönem’de kurulan hükümetler Tablo 3.15.’te verilmiştir (Sanal, 1997; s. 130, 131).

Tablo 3.15. 9. Dönemde kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
I. Menderes Hükümeti (19. T.C. Hükümeti)	22.05.1950 09.03.1951	Adnan MENDERES
II. Menderes Hükümeti (20. T.C. Hükümeti)	09.03.1951 17.05.1954	Adnan MENDERES

9. Dönem’de toplam iki hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki I. Menderes Hükümeti olup 22.05.1950-08.03.1951 tarihleri arasında Adnan Menderes başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin ikinci hükümeti olan II. Menderes Hükümeti ise 09.03.1951-17.05.1954 tarihleri arasında yine Adnan Menderes başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’dır.

3.3.5 10. Dönem’de (22.05.1950 - 14.05.1954) Kurulan Hükümetler

10. Dönem için yapılan seçimler sonucunda Demokrat Parti bir önceki genel seçime göre TBMM’de daha büyük bir çoğunluk kazanmış ve Adnan Menderes başbakanlığında yeni hükümet kurulmuştur.

10. Dönem’de kurulan hükümetler Tablo 3.16.’da verilmiştir (Sanal, 1997; s. 133, 134).

Tablo 3.16. 10. Dönemde kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
III. Menderes Hükümeti (21. T.C. Hükümeti)	17.05.1954 09.12.1955	Adnan MENDERES
IV. Menderes Hükümeti (22. T.C. Hükümeti)	09.12.1955 25.11.1957	Adnan MENDERES

10. Dönem’de toplam iki hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki III. Menderes Hükümeti olup 17.05.1954-09.12.1955 tarihleri arasında Adnan Menderes başkanlığında görev yapmıştır. Dönemim ikinci hükümeti olan IV. Menderes Hükümeti ise 09.12.1955-25.11.1957 tarihleri arasında yine Adnan Menderes başkanlığında görev yapmıştır. Bu dönemde cumhurbaşkanı Celal Bayar’dır.

3.3.6 11. Dönem’de (01.11.1957 - 27.05.1960) Kurulan Hükümetler

11. Dönem Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde Cumhuriyet Halk Partisi’nden sonra ilk defa iktidara gelmiş olan Demokrat Parti’nin son dönemidir. Dönemin Demokrat Parti’nin çöküş dönemi olduğunu söylemek de mümkündür. TBMM’nin 11. Dönemi’nin dikkat çekici özelliklerinden biri de seçimle sona ermeyip Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi olan 27 Mayıs darbesi ile son bulmuş olmasıdır.

Dönem içinde kurulmuş olan hükümet Tablo 3.17.’de verilmiştir (Sanal, 1997; s.136).

Tablo 3.17. 11. Dönemde kurulan hükümetler

Hükümet	Görev Süresi	Hükümet Başkanı
V. Menderes Hükümeti (23. T.C. Hükümet)	25.11.1957 27.05.1960	Adnan MENDERES

11. Dönem boyunca kurulan hükümet sayısı 1’dir. Kurulan bu hükümet V. Menderes Hükümeti olup 25.11.1957-27.05.1960 tarihleri arasında Adnan Menderes başkanlığında görev yapmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’dır.

3.4 Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 6-11. Dönemler (1939-1960) arasında toplam 12 hükümet kurulmuştur. Bu hükümetlerde görev alan öğretmen milletvekilleri aşağıda verilmiştir.

3.4.1 6. Dönemde (03.04.1939-08.03.1943) Kurulan Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

6. Dönem'de toplam iki hükümet kurulmuştur. Kurulan hükümetlerde görev alan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

3.4.2 12. T.C. Hükümeti II. Saydam Hükümeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

12. T.C. Hükümeti 03.03.1939 - 09.07.1942 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin Başvekili Refik Saydam'dır. II. Saydam Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri ve görevleri görev süreleri Tablo 3.18'de verilmiştir (Sanal, 1997; s. 122, 123).

Tablo 3.18. II. Saydam Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başvekil	Refik SAYDAM	03.03.1939 09.07.1942
Hariciye Vekili	Şükrü SARAÇOĞLU	03.04.1939 09.07.1942
Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Ali Rana TARHAN	03.04.1939 26.05.1939
	Raif KARADENİZ	26.05.1939 09.07.1942
Dahiliye Vekili	Ahmet Fikri TÜZER	08.05.1942 09.07.1942
İktisat Vekili	Sırrı DAY	31.07.1941 09.07.1942
Maarif Vekili	Hasan Ali YÜCEL	03.04.1939 09.07.1942
Nafia Vekili	Ali Fuat CEBESÖY	03.04.1939 09.07.1942
Milli Müdafaa Vekili	Saffet ARIKAN	05.04.1940 12.11.1941
Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekili	Hulusi ALATAŞ	03.04.1939 09.07.1942
Ziraat Vekili	Muhlis ERKMEN	03.04.1942 09.07.1942
Ticaret Vekili	Cezmi ERÇİN	03.04.1939 01.11.1939

Kurulan bu hükümette başvekillik de dahil olmak üzere kurulan toplam 14 bakanlıktan 11'inde toplam 12 öğretmen milletvekilleri görev almıştır. II. Saydam Hükümeti'nde bakanlık görevinde bulunan öğretmen milletvekili sayısı ise toplam 10'dur. Bunlardan Şükrü Saraçoğlu (03.04.1939-09.07.1942) Hariciye Vekili, Ali Rana Tarhan (03.04.1939-26.05.1939) ve Raif Karadeniz (26.05.1939-09.07.1942) Gümrük ve İnhisarlar Vekili, Ali Fikri Tüzer (08.05.1942-09.07.1942) Dahiliye Vekili, Sırrı Day (31.07.1941-09.07.1942) İktisat Vekili, Hasan Ali Yücel (03.04.1939-09.07.1942) Maarif Vekili, Ali Fuat Cebesoy (03.04.1939-09.07.1942) Nafia Vekili; Saffet Arıkan (05.04.1940-12.11.1941) Milli Müdafaa Vekili, Hulusi Alataş (03.04.1939-09.07.1942) Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili, Muhlis Erkmen (03.04.1942-09.07.1942) Ziraat Vekili, Cezmi Erçin (03.04.1939-01.11.1939) Ticaret Vekili olarak görev yapmışlardır.

Hükümette İktisat Vekili olarak görev alan Sırrı Day'ın İzmir Lisesi'nde İktisat öğretmeni olarak görev almış olması; Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Hulusi Alataş'ın Gülhane'de Askeri Tababet Uygulama Öğretmenliği yapması, Ziraat Vekili Muhlis Erkmen'in Ziraat Okulu Öğretmenliği yapması bu öğretmen milletvekillerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlıkta görev aldığı görülmektedir. Hükümette görev alan Maarif Vekili'nin de öğretmen milletvekili olması ayrıca dikkate değer dikkate değer bir husustur.

3.4.3 13. T.C. Hükümeti (I Saraçoğlu Hükümeti)'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

13. T.C. Hükümeti 09.07.1942 - 09.03.1943 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin Başvekili Şükrü Saraçoğlu'dur. I. Saraçoğlu Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri ve görevleri görev süreleri Tablo 3.19'da verilmiştir (Sanal, 1997; s.124).

Tablo 3.19. I. Saraçoğlu Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başvekil	Şükrü SARAÇOĞLU	09.07.1942 09.03.1943
Hariciye Vekili	Şükrü SARAÇOĞLU	09.07.1942 14.08.1942
Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Raif KARADENİZ	09.07.1942 09.03.1943
Dahiliye Vekili	Ahmet Fikri TÜZER	09.07.1942 17.08.1942
	Recep PEKER	17.08.1942 09.03.1943

Tablo 3.19 (Devam) I. Saraçoğlu Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

İktisat Vekili	Sırrı DAY	09.07.1942 09.03.1943
Maarif Vekili	Hasan Ali YÜCEL	09.07.1942 09.03.1943
Nafia Vekili	Ali Fuat CEBESÖY	09.07.1942 09.03.1943
Münakalat Vekili	Fahri ENGİN	09.07.1942 09.03.1943
Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili	Hulusi ALATAŞ	09.07.1942 09.03.1943
Ziraat Vekili	Şevket Raşit HATİPOĞLU	09.07.1942 09.03.1943

Kurulan bu hükümette başvekillik de dahil olmak üzere kurulan 14 bakanlıktan 10'unda toplam 11 öğretmen milletvekili görev almıştır.

Bunlardan Şükrü Saraçoğlu¹ (09.07.1942-14.08.1942) Dahiliye Vekili; Raif Karadeniz (09.07.1942-09.03.1943) Gümrük ve İnhisarlar Vekili; Ahmet Fikri Tüzer (09.07.1942-17.08.1942) ve Recep Peker (17.08.1942-09.03.1943) Dahiliye Vekili; Sırrı Day (09.07.1942-09.03.1943) İktisat Vekili; Hasan Ali Yücel (09.07.1942-09.03.1943) Maarif Vekili; Ali Fuat Cebesoy (09.07.1942-09.03.1943) Nafia Vekili; Fahri Engin (09.07.1942-09.03.1943), Hulusi Alataş (09.07.1942-09.03.1943) Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili; Şevket Raşit Hatipoğlu (09.07.1942-09.03.1943) Ziraat Vekili olarak görev yapmışlardır.

İktisat Vekilliği görevini üstlenen Sırrı Day'ın İzmir Lisesi'nde İktisat öğretmeni olarak görev almış olması; Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilliği görevini üstlenen Hulusi Alataş'ın Gülhane'de Askeri Tababet Uygulama Öğretmenliği yapması, Ziraat Vekilliği görevini üstlenen Şevket Raşit Hatipoğlu'nun da İzmir Orta Ziraat Mektebi'nde öğretmenlik yapması ve Berlin Yüksek Ziraat Okulu'nda öğrenim görmüş olması bu öğretmen milletvekillerinin bakanlık görevlerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlık görevlerinin kendilerine verildiği görülmektedir. Hükümette görev alan Maarif Vekili'nin de öğretmen milletvekili olması ayrıca dikkate değer dikkate değer bir husustur.

¹ Şükrü SARAÇOĞLU başvekalet görevini yürüttüğü sırada kısa bir süre Dış İşleri Bakanlığı görevini de yürütmüştür. Daha bu görevi İstanbul milletvekili Numan MENEMENCİOĞLU'na devretmiştir.

3.4.4 7. Dönemde Kurulan Hükümette Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

7. Dönem’de sadece bir hükümet kurulmuş olup bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

3.4.5 14. TC (II. Saraçoğlu Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

14. T.C. Hükümeti 09.03.1943-07.08.1946 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükümetin başvekili Şükrü Saraçoğlu’dur. II. Saraçoğlu Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri ve görevleri görev süreleri Tablo 3. 20’de verilmiştir (Sanal, 1997; s.125).

Tablo 3.20. II. Saraçoğlu Hükümeti’nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başvekil	Şükrü SARAÇOĞLU	09.03.1943 07.08.1946
Nafia Vekili	Sırrı DAY	09.03.1943 07.08.1946
Çalışma Vekili	Sadi IRMAK	07.06.1945 07.08.1946
Hariciye Vekili	Hasan SAKA	13.09.1944 07.08.1946
Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Tahsin COŞKAN	19.02.1946 07.08.1946
Dahiliye Vekili	Recep PEKER	09.03.1943 20.05.1943
İktisat Vekili	Fuat SİRMEN	09.03.1943 07.08.1946
Maarif Vekili	Hasan Ali YÜCEL	09.03.1943 07.08.1946
Münakalat Vekili	Ali Fuat CEBESÖY	09.03.1943 07.08.1946
Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekili	Hulusi ALATAŞ	09.03.1943 19.01.1945
Ziraat Vekili	Şevket Raşit HATİPOĞLU	09.03.1943 07.08.1946
Ticaret Vekili	Celal Sait SİREN	09.03.1943 31.05.1945
	Raif KARADENİZ	31.05.1945 07.08.1946

Kurulan bu hükümette başvekillik de dahil olmak üzere toplam 15 bakanlıktan 12’sinde toplam 13 öğretmen milletvekili görev yapmıştır. II. Saraçoğlu Hükümeti’nde bakanlık görevinde bulunan öğretmen milletvekili sayısı ise toplam 12’dir. Bu hükümette Şükrü Saraçoğlu (09.03.1943-07.08.1946)

Başvekil, Sırrı Day (09.03.1943-07.08.1946) Nafia Vekili; Sadi Irmak (07.06.1945-07.08.1946) Çalışma Vekili; Hasan Saka (13.09.1944-07.08.1946) Hariciye Vekili; Tahsin Coşkan (19.02.1946-07.08.1946) Gümrük ve İnhisarlar Vekili; Recep Peker (09.03.1943-20.05.1943) Dahiliye Vekili; Fuat SİRMEN (09.03.1943-07.08.1946) İktisat Vekili; Hasan Ali Yücel (09.03.1943-07.08.1946) Maarif Vekili; Ali Fuat Cebesoy (09.03.1943-07.08.1946) Münakalat Vekili; Hulusi Alataş (09.03.1943-19.01.1945) Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili; Şevket Raşit Hatipoğlu (09.03.1943-07.08.1946) Ziraat Vekili; Celal Sait Siren (09.03.1943-31.05.1945) ve Raif Karadeniz (31.05.1945-07.08.1946) ise Ticaret Vekili olarak görev yapmışlardır.

Hükümette Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili olarak görev alan Hulusi Alataş'ın Askeri Tababet Uygulama Öğretmenliği, Ziraat Vekili olarak görev yapan Şevket Raşit Hatipoğlu'nun Ziraat Mektebini bitirip ziraat mektebi öğretmenliği yapmışlardır. Öğretmenlik branşları ile bakanlık görevlerine bakıldığında bu milletvekilleri öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlık görevlerinde bulunmuşlardır. Hükümette görev alan Maarif Vekili'nin de öğretmen milletvekili olması da mesleği ile alakalı bir bakanlık görevi yürütmesi bakımından dikkate değer bir husustur.

3.4.6 8. Dönemde Kurulmuş Olan Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

8. Dönemde dört hükümet kurulmuş olup bu hükümetlerde görev alan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

3.4.7 15. T.C. Hükümeti (Peker Hükümeti)'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

15. T.C. Hükümeti 07.08.1947 - 10.09.1947 tarihleri arasında görev yapmıştır. Peker Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.21'de verilmiştir (Sanal, 1997; s.126).

Tablo 3.21. Peker Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başbakan	Recep PEKER	07.08.1946 10.09.1947
Adalet Bakanı	Şinasi DEVRİN	19.09.1946 10.09.1947

Tablo 3.21. (Devam). Peker Hükümeti’nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

Çalışma Bakanı	Tahsin Bekir BALTA	05.09.1947 10.09.1947
Devlet Bakanı	Mustafa Abdülhalik RENDA	19.09.1946 10.09.1947
Dış İşleri Bakanı	Hasan SAKA	07.08.1946 10.09.1947
Gümrük ve Tekel Bakanı	Tahsin COŞKAN	07.08.1946 10.09.1947
Ekonomi Bakanı	Tahsin Bekir BALTA	07.08.1946 05.09.1947
İçişleri Bakanı	Şükrü SÖKMENSÜER	07.08.1946 05.09.1947
Milli Eğitim Bakanı	Reşat Şemsettin SİRER	07.08.1946 10.09.1947

Peker Hükümet’nde başbakanlık da dahil olmak üzere kurulan 17 bakanlığın 9’unda toplam 9 öğretmen milletvekili görev almıştır. Bu hükümette; Recep Peker (07.08.1946-10.09.1947) Başvekil, Şinasi Devrin (19.09.1946-10.09.1947) Adalet Bakanı, Tahsin Bekir Balta (05.09.1947-10.09.1947) Çalışma Bakanı, Mustafa Abdülhalik Renda (19.09.1946-10.09.1947) Devlet Bakanı, Hasan Saka (07.08.1946-10.09.1947) Dış İşleri Bakanı, Tahsin Coşkan (07.08.1946-10.09.1947) Gümrük ve Tekel Bakanı, Tahsin Bekir Balta (07.08.1946-05.09.1947) Ekonomi Bakanı, Halit Nazmi Keşmir ((07.08.1946-10.09.1947) Maliye Bakanı, Reşat Şemsettin Sirer (07.08.1946-10.09.1947) Milli Eğitim bakanı olarak görev yapmışlardır.

Kurulan bu hükümette Milli Eğitim Bakanı’nın Öğretmen milletvekili olması önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır.

3.4.8 16. T.C. Hükümeti (I. Saka Hükümeti)’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

16. T.C. Hükümeti 10.09.1947 - 10.06.1948 tarihleri arasında görev yapmıştır. I. Saka Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.22’de verilmiştir (Sanal, 1997; s.127).

Tablo 3.22. I. Saka Hükümeti’nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başbakan	Hasan SAKA	10.09.1947 10.06.1948

Tablo3.22. (Devam) I. Saka Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

Adalet Bakanı	Şinasi DEVRİN	10.09.1947 10.06.1948
Çalışma Bakanı	Tahsin Bekir BALTA	10.09.1947 10.06.1948
Devlet Bakanı	Mustafa Abdülhalik RENDA	10.09.1947 10.06.1948
Dış İşleri Bakanı	Necmettin SADAK	10.09.1947 10.06.1948
Maliye Bakanı	Halit Nazmi KEŞMİR	10.09.1947 27.03.1948
Milli Eğitim Bakanı	Reşat Şemsettin SİRER	10.09.1947 10.06.1948
Tarım Bakanı	Tahsin COŞKAN	10.09.1947 10.06.1948
Ticaret Bakanı	Mahmut Nedim GÜNDÜZALP	10.09.1947 10.06.1948

I. Saka Hükümeti'nde kurulan 17 bakanlığın 9'unda toplam 9 öğretmen milletvekili bakanlık görevinde bulunmuştur. Bu hükümette Hasan Saka (10.09.1947-10.06.1948) Başbakan, Şinasi Devrin (10.09.1947-10.06.1948) Adalet Bakanı, Tahsin Bekir Balta (10.09.1947-10.06.1948) Çalışma Bakanı, Mustafa Abdülhalik Renda (10.09.1947-10.06.1948) Devlet Bakanı, Necmettin Sadak (10.09.1947-10.06.1948) Dış İşleri Bakanı, Halit Nazmi Keşmir ((10.09.1947-27.03.1948) Maliye Bakanı, Reşat Şemsettin Sirer (10.09.1947-10.06.1948) Milli Eğitim Bakanı, Tahsin Coşkan (10.09.1947-10.06.1948) Tarım Bakanı, Mahmut Nedim Gündüzalp (10.09.1947-10.06.1948) Ticaret Bakanı olarak görev yapmışlardır.

Hükümette Tarım Bakanı olarak görev alan bakanlardan Tahsin Coşkan Ziraat Yüksek Okulunu bitirip Ziraat Mektebi'nde öğretmenlik yapmış olması bu öğretmen milletvekillerinin bakanlık görevlerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlık görevlerinin kendilerine tevdi edildiği görülmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanı'nın da öğretmen milletvekili olması bu bakımdan önemli bir husustur.

3.4.9 17. T.C. Hükümeti (II. Saka Hükümeti)'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

17. T. C. Hükümeti 10.06.1948 - 16.01.1949 tarihleri arasında görev yapmıştır. II. Saka Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.23'te verilmiştir (Sanal, 1997; s.128).

Tablo 3.23. II Saka Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başbakan	Hasan SAKA	10.09.1947 16.01.1941
Adalet Bakanı	Fuat SİRMEN	10.06.1948 13.01.1948
	Ali ERTEN	13.01.1949 16.01.1949
Bayındırlık Bakanı	Nihat ERİM	10.06.1948 16.01.1949
Çalışma Bakanı	Tahsin Bekir BALTA	10.06.1948 16.01.1949
Dış İşleri Bakanı	Necmettin SADAK	10.06.1948 16.01.1949
Gümrük ve Tekel Bakanı	Emin ERİŞİRGİL	16.06.1948 16.01.1949
Milli Eğitim Bakanı	Tahsin BANGUOĞLU	10.06.1948 16.01.1949

II. Saka Hükümeti'nde kurulan 16 bakanlığın 7'sinde toplam 8 öğretmen milletvekili bakanlık görevinde bulunmuştur. Bu hükümette Hasan Saka (10.09.1947-16.01.1941) başvekil, Fuat Sirmen (10.06.1948-13.01.1948) ve Ali Erten (13.01.1949-16.01.1949) Adalet Bakanı, Nihat Erim (10.06.1948-16.01.1949) Bayındırlık Bakanı, Tahsin Bekir Balta (10.06.1948-16.01.1949) Çalışma Bakanı, Necmettin SADAK (10.06.1948-16.01.1949) Dış İşleri Bakanı, Emin Erişirgil (16.06.1948-16.01.1949) Gümrük ve Tekel Bakanı, Tahsin Banguoğlu (10.06.1948-16.01.1949) Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmışlardır.

Kurulan bu hükümette Adalet Bakanı olarak görev alan Fuat Sirmen'in Hukuk fakültesini bitirip ceza hukuku öğretmenliği yapmış olması öğretmenlik branşı ile uyumlu bir bakanlık görevini ifa ettiğini göstermektedir. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanı'nın da öğretmen milletvekili olması önemli bir husustur.

3.4.10 18. T.C. Hükümeti (Günaltay Hükümeti)'nde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

18. T.C. Hükümeti 16.01.1949 - 22.05.1950 tarihleri arasında görev yapmıştır. Günaltay Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.24'te verilmiştir (Sanal, 1997; s.129).

Tablo 3.24. Günaltay Hükümeti’nde görev yapan ğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Başbakan	Şemsettin Günaltay	16.01.1949 22.05.1950
Adalet Bakanı	Fuat SİRMEN	16.01.1949 22.05.1950
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Nihat ERİM	16.01.1949 22.05.1950
Çalışma Bakanı	Reşat Şemsettin SİRER	10.06.1948 16.01.1949
Devlet Bakanı	Nihat ERİM	16.01.1949 22.05.1950
Dış İşleri Bakanı	Necmettin SADAK	16.01.1949 22.05.1950
Ekonomi ve Ticaret Bakanı	Vedat DİCLELİ	07.06.1949 22.05.1950
Gümrük ve Tekel Bakanı	Fazıl Şerafettin BÜRGE	16.01.1949 22.05.1950
İçişleri Bakanı	Emin ERİŞİRGİL	16.01.1949 22.05.1950
Milli Eğitim Bakanı	Tahsin BANGUOĞLU	16.01.1949 22.05.1950

Günaltay Hükümeti’nde başbakanlık da dahil olmak üzere kurulan 17 bakanlığın 10’unda toplam 10 ğretmen milletvekili bakanlık görevinde bulunmuştur. Bu hükümette Şemsettin Günaltay (16.01.1949-22.05.1950) başvekil, Fuat Sirmen (16.01.1949-22.05.1950) Adalet Bakanı Nihat Erim (16.01.1949-22.05.1950) Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Reşat Şemsettin Sirer (10.06.1948-16.01.1949) Çalışma Bakanı, Nihat Erim (16.01.1949-22.05.1950) Devlet Bakanı, Necmettin Sadak (16.01.1949-22.05.1950) Dış İşleri Bakanı, Vedat Dicleli (07.06.1949-22.05.1950) Ekonomi ve Ticaret Bakanı, Fazıl Şerafettin Bürge (16.01.1949-22.05.1950) Gümrük ve Tekel Bakanları, Tahsin Banguoğlu (16.01.1949-22.05.1950) Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmışlardır.

Kurulan hükümette Ekonomi ve Ticaret Bakanı olarak görev yapan Vedat Dicleli’nin hukuk fakültesinde ve Harp Akademisi’nde ekonomi dersleri okutması bu ğretmen milletvekillerinin bakanlık görevlerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlık görevlerinin kendilerine verildiğini göstermektedir. Hükümette görev alan Maarif Vekili’nin de ğretmen milletvekili olması ayrıca dikkate değer dikkate değer bir husustur.

3.4.11 9. Dönem Hükümetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu dönemde 2 hükümet kurulmuş olup kurulan bu hükümetler tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

3.4.12 19. T.C Hükümeti (I. Menderes Hükümeti)'nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri

I. Menderes Hükümeti 22.05.1950-09.03.1951 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.25'te gösterilmiştir (Sanal, 1997; s. 130).

Tablo 3.25. I. Menderes Hükümeti'nde görev yapan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Samet AĞAOĞLU	05.06.1950 09.03.1951
Bayındırlık Bakanı	Fahri BELEN	22.05.1950 22.12.1950
Dış İşleri Bakanı	Fuat KÖPRÜLÜ	22.05.1950 09.03.1951
İç İşleri Bakanı	Ruknettin NASUHİOĞLU	22.05.1950 09.03.1951
İşletmeler Bakanı	Muhlis ETE	22.05.1950 09.03.1951
Milli Eğitim Bakanı	Avni BAŞMAN	22.05.1950 11.05.1950
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Nihat Reşat BELGER	22.05.1950 19.09.1950
Tarım Bakanı	Nihat İYRİBOZ	22.05.1950 09.03.1951

I. Menderes Hükümeti'nde başbakanlık da dahil olmak üzere kurulan 17 bakanlığın 8'inde toplam 8 öğretmen milletvekili bakanlık görevinde bulunmuştur. Bu hükümette; Samet Ağaoğlu (05.06.1950-09.03.1951) Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Fahri Belen (22.05.1950-22.12.1950) Bayındırlık Bakanı, Fuat Köprülü (22.05.1950-09.03.1951) Dış İşleri Bakanı,

Ruknettin Nasuhioğlu (22.05.1950-09.03.1951) İç İşleri Bakanı, Muhlis Ete (22.05.1950-09.03.1951) İşletmeler Bakanı, Avni Başman (22.05.1950-11.05.1950) Milli Eğitim Bakanı, Nihat Reşat Belger (22.05.1950-19.09.1950) ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Nihat İyriboz (22.05.1950-09.03.1951) Tarım Bakanı olarak görev yapmışlardır.

Kurulan hükümette İşletmeler Bakanı olarak görev alan Muhlis Ete'nin Siyasal Bilgiler Okulu'nda İşletmeler Ekonomisi umum iktisat dersini okutması,

Sağlık Bakanı olarak gören yapan Nihat Reşat Belger'in tıp ile ilgili öğretmenliklerde bulunması ve bu kişilerin tıp öğrenimi görmesi, Tarım Bakanı olarak görev yapan Nihat İyriboz'un Ziraat Okulu mezunu olup ziraat öğretmenliği yapması ve Milli Eğitim Bakanı'nın da öğretmen milletvekilinden seçilmesi öğretmenlik branşı ile ifa edilen bakanlık görevinin birbirleriyle uyumlu olduğunu göstermesi bakımından önemli bir durumdur.

3.4.13 20. T.C. Hükümeti (II. Menderes Hükümeti)'nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri

20. T.C. Hükümeti 09.03.1951 - 17.05.1954 tarihleri arasında görev yapmıştır. II. Menderes Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.26'da gösterilmiştir (Sanal, 1997; s. 131).

Tablo 3.26. II. Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Samet AĞAOĞLU	09.03.1951 10.11.1952
	Fethi ÇELİKBAŞ	08.04.1953 28.05.1953
Adalet Bakanı	Ruknettin NASUHİOĞLU	09.03.1951 10.11.1952
	Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ	10.11.1952 17.05.1954
Çalışma Bakanı	Samet AĞAOĞLU	10.11.1952 08.04.1953
	Hayrettin ERKMEN	08.04.1953 17.05.1954
Dışişleri Bakanı	Fuat KÖPRÜLÜ	09.03.1951 17.05.1954
Ekonomi ve Ticaret Bakanı	Muhlis ETE	09.03.1951 01.11.1952
	Fethi ÇELİKBAŞ	28.05.1953 17.05.1954
Gümrük ve Tekel Bakanı	Rıfkı Salim BURÇAK	09.03.1951 26.10.1951
	Sıtkı YIRCALI	02.12.1951 18.09.1952
İç İşleri Bakanı	Sıtkı YIRCALI	18.09.1952 17.05.1954
İşletmeler Bakanı	Sıtkı YIRCALI	18.09.1952 17.05.1954
Milli Eğitim Bakanı	Rıfkı Salim BURÇAK	08.04.1953 17.05.1954

Tablo 3.26. (Devam). II. Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri

Milli Savunma Bakanı	Kenan YILMAZ	01.11.1953 17.05.1954
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Ekrem Hayri ÜSTÜNDAĞ	09.03.1951 17.05.1954
Ulaştırma Bakanı	Yümnü ÜRESİN	10.11.1952 17.05.1954

II. Menderes Hükümeti'nde Başbakanlık da dahil olmak üzere kurulan 17 bakanlığın 12'sinde toplam 17 öğretmen milletvekili bakanlık görevi yapmıştır.

Bu hükümette Samet Ağaoğlu (09.03.1951-10.11.1952) ve Fethi Çelikbaş (08.04.1953-28.05.1953) Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Ruknettin Nasuhioğlu (09.03.1951-10.11.1952) ve Osman Şevki Çiçekdağ (10.11.1952-17.05.1954) Adalet Bakanı, Samet Ağaoğlu (10.11.1952-08.04.1953) ve Hayrettin ERKMEN (08.04.1953-17.05.1954) Çalışma Bakanı, Fuat Köprülü (09.03.1951-17.05.1954) Dış İşleri Bakanı, Mulis Ete (09.03.1951-01.11.1952) ve Fethi Çelikbaş (28.05.1953-17.05.1954) Ekonomi ve Ticaret Bakanı, Rıfkı Salim Burçak (09.03.1951-26.10.1951) ve Sıtkı Yırcalı (02.12.1951-18.09.1952) Gümrük ve Ticaret Bakanı, Etem Menderes (01.08.1952-17.05.1954) İç İşleri Bakanı, Sıtkı Yırcalı (18.09.1952-17.05.1954) İşletmeler Bakanı, Rıfkı Salim Burçak (08.04.1953-17.05.1954) Milli Eğitim Bakanı, Kenan Yılmaz (01.11.1953-17.05.1954) Milli Savunma Bakanı, Ekrem Hayri Üstündağ (09.03.1951-17.05.1954) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Yümnü Üresin (10.11.1952-17.05.1954) Ulaştırma Bakanı olarak görev yapmışlardır.

Kurulan hükümette Ekonomi ve Ticaret Bakanı olarak görev alan Muhlis Ete'nin İktisat ve İşletmeler Ekonomisi derslerini okutması, Muhlis Ete'den sonra aynı bakanlığı üstlenen Fethi Çelikbaş'ın da iktisat doçentliği ve İktisadi ve Mali İlimler Grubu Profesörlüğünde bulunması, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ'ın Tıp öğrenimi görmesi ve Tıp ile ilgili öğretmenliklerde bulunması, ve Milli Eğitim Bakanı'nın da öğretmen milletvekilinden seçilmesi önemli bir husustur.

3.4.14 10 Dönem Hükümetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu dönemde 2 hükümet kurulmuş olup kurulan bu hükümetler tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

3.4.15 21. T.C. Hükümeti (III. Menderes Hükümeti)'nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri

21. T.C. Hükümet 17.05.1954-09.12.1955 tarihleri arasında görev yapmıştır. III. Menderes Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.27'da gösterilmiştir (Sanal, 1997; s. 133).

Tablo 3.27. III. Menderes Hükümeti'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı	Fuat KÖPRÜLÜ	29.07.1955 09.12.1955
Adliye Vekili	Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ	17.05.1954 09.12.1955
Çalışma Vekii	Hayrettin ERKMEN	17.05.1954 09.12.1955
Devlet Vekili	Fuat KÖPRÜLÜ	29.07.1955 09.12.1955
	Etem MENDERES	15.09.1955 30.09.1955
Hariciye Vekili	Fuat KÖPRÜLÜ	17.05.1954 15.04.1955
İktisat ve Ticaret Vekili	Sıtkı YIRCALI	17.05.1954 09.12.1955
Dahiliye Vekili	Etem MENDERES	30.09.1955 09.12.1955
İşletmeler Vekili	Fethi ÇELİKBAŞ	17.05.1954 06.12.1954
	Samet AĞAOĞLU	06.12.1954 09.12.1955
Milli Müdafaa Vekili	Etem Menderes	17.05.1954 15.09.1955
Münakalat Vekili	Muammer ÇAVUŞOĞLU	17.05.1954 09.12.1955

Kurulan bu hükümette kurulan 19 bakanlığın 10'unda toplam 12 öğretmen milletvekili görev yapmıştır.

Bunlardan; Fuat Köprülü (29.07.1955-09.12.1955) Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı, Osman Şevki Çiçekdağ (17.05.1954-09.12.1955) Adliye Vekili, Hayrettin Erkmen (17.05.1954-09.12.1955) Çalışma Vekili, Fuat Köprülü (15.04.1955-09.12.1955) ve Etem Menderes (15.09.1955-30.09.1955) Devlet Vekili, Fuat Köprülü (17.05.1954-15.04.1955) Hariciye Vekili, Sıtkı Yırcalı (17.05.1954-09.12.1955) İktisat ve Ticaret Vekili, Etem Menderes (30.09.1955-09.12.1955) Dahiliye Vekili, Fethi Çelikbaş (17.05.1954-06.12.1954) ve Samet

Ağaoğlu (06.12.1954-09.12.1955) İşletmeler Vekili, Etem Menderes (17.05.1954-15.09.1955) Milli Müdafaa Vekili, Muammer Çavuşoğlu (17.05.1954-09.12.1955) Münakalat Vekili olarak görev yapmışlardır.

3.4.16 22. T.C. Hükümeti (IV. Menderes Hükümeti’nde Görev Yapmış Olan Öğretmen Milletvekilleri

22. T.C. Hükümeti 09.12.1955-25.11.1957 tarihleri arasında görev yapmıştır. IV. Menderes Hükümeti olarak da bilinen bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.28’de gösterilmiştir (Sanal, 1997; s. 134).

Tablo 3.28. IV Menderes Hükümeti’nde görev yapmış olan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Adliye Vekili	Hüseyin Avni GÖKTÜRK	09.12.1955 25.11.1957
Nafia Vekili	Muammer ÇAVUŞOĞLU	09.12.1955 12.10.1956
	Etem MENDERES	12.10.1956 25.11.1957
Çalışma Vekili	Mümtaz TARHAN	09.12.1955 25.11.1957
Hariciye Vekili	Fuat KÖPRÜLÜ	09.12.1955 25.11.1957
İktisat ve Ticaret Vekili	Abdullah AKER	30.11.1956 25.11.1957
Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Hadi HÜSMAN	09.12.1955 25.11.1957
Dahiliye Vekili	Etem MENDERES	09.12.1955 12.10.1956
İşletmeler Vekili	Samet AĞAOĞLU	09.12.1955 02.09.1957
Maarif Vekili	Ahmet ÖZEL	09.12.1955 12.04.1957
Münakalat Vekili	Arif DEMİRER	09.12.1955 25.11.1957
Sanayi Vekili	Samet AĞAOĞLU	02.09.1957 25.11.1957

IV. Menderes Hükümeti’nde başbakanlık da dahil olmak üzere kurulan 20 bakanlığın 11’inde toplam 12 öğretmen milletvekili bakanlık görevini yürütmüştür. Bunlardan; Hüseyin Avni Göktürk (09.12.1955-25.11.1957) Adalet Bakanı, Muammer Çavuşoğlu (09.12.1955-12.10.1956) ve Etem Menderes

(12.10.1956-25.11.1957) Bayındırlık Bakanı, Mümtaz Tarhan (09.12.1955-25.11.1957) Çalışma Bakanı, Fuat Köprülü (09.12.1955-25.11.1957) Dış İşleri Bakanı, Abdullah Aker (30.11.1956-25.11.1957) Ekonomi ve Ticaret Bakanı, Hadi Hüsman (09.12.1955-25.11.1957) Gümrük ve Tekel Bakanı, Etem Menderes (09.12.1955-12.10.1956) İç İşleri Bakanı, Samet Ağaoğlu (09.12.1955-02.09.1957) İşletmeler Bakanı, Ahmet Özel (09.12.1955-12.04.1957) Milli Eğitim Bakanı, Arif Demirel (09.12.1955-25.11.1957) Mınakalat Bakanı, Samet Ağaoğlu (02.09.1957-25.11.1957) Sanayi Bakanı olarak görev yapmıştır.

Hükümette Adliye Vekili olarak görev alan Hüseyin Avni Göktürk'ün Siyasal Bilgiler Okulu'nda hukuk doçentliği yapması, Nafia Vekili Muammer Çavuşoğlu'nun Nafia Okulu Öğretmenliğinde bulunması ve Maarif Vekili'nin de öğretmen milletvekilinden seçilmesi bu öğretmen milletvekillerinin bakanlık görevlerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarla uyumlu bakanlık görevlerinin kendilerine tevdi edildiği görülmektedir.

3.4.17 11. Dönem Hükümetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu dönemde 1 hükümet kurulmuş olup kurulan bu hükümet aşağıda verilmiştir.

3.4.18 23. T.C. Hükümeti (V. Menderes Hükümeti)'nde Görev Yaptır Olan Öğretmen Milletvekilleri

23. T.C. Hükümeti 25.11.1957-27.05.1960 tarihleri arasında görev yapmıştır. V. Menderes Hükümeti bu hükümette görev alan öğretmen milletvekilleri Tablo 3.29'da gösterilmiştir (Sanal, 1997; s. 134, 135).

Tablo 3.29. V. Menderes Hükümeti'nde görev alan öğretmen milletvekilleri

GÖREV	VEKİL	GÖREV SÜRESİ
Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı	Medeni BERK	11.12.1959 27.05.1960
Basın Yayın ve Turizm Vekili	Sıtkı YIRCALI	25.11.1957 10.07.1958
	Server Somuncuoğlu	10.07.1958 17.02.1959
	Abdullah AKER	18.02.1959 14.11.1959
Nafia Vekili	Etem MENDERES	25.11.1957 19.01.1958
İmar ve İskan Vekili	Medeni BERK	25.11.1957 11.12.1959
	Hayrettin ERKMEN	11.12.1959 27.05.1960

Tablo 3.29.(Devamı) V. Menderes Hükümeti'nde görev alan öğretmen milletvekilleri

Milli Müdafaa Vekili	Etem MENDERES	19.01.1958 27.05.1960
Münakalat Vekili	Muzaffer KURBANOĞLU	01.11.1959 09.12.1959
Sanayi Vekili	Samet AĞAOĞLU	25.11.1957 08.02.1958
	Sıtkı YIRCALI	10.07.1958 14.12.1959
Ticaret Vekili	Abdullah AKER	25.11.1957 04.09.1958
	Hayrettin ERKMEN	04.09.1958 11.12.1959
Çalışma Vekili	Hayrettin ERKMEN	25.11.1957 04.09.1958
Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Hadi HÜSMAN	25.11.1957 27.05.1960
Koordinasyon Vekili	Abdullah AKER	14.12.1959 27.05.1960
Devlet Vekili	Samet AĞAOĞLU	08.02.1958 04.09.1958
	Abdullah AKER	04.09.1958 14.12.1959
	Muzaffer KURBANOĞLU	25.11.1957 01.11.1959
	Medeni BERK	11.12.1959 27.05.1960

V. Menderes Hükümeti'nde kurulan 23 bakanlığın 12'sinde toplam 10 öğretmen milletvekili bakan olarak görev almıştır.

Bu hükümette Medeni Berk (11.12.1959_27.05.1960) Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı, Sıtkı Yırcalı (25.11.1957-10.07.1958) ve Server Somuncuoğlu (10.07.1958-17.02.1959) ve Abdullah Aker (18.02.1959-14.11.1959) Basın Yayın ve Turizm Vekili, Etem Menderes (25.11.1957-19.01.1958) Nafia Vekili, Hayrettin Erkmen (25.11.1957-04.09.1958) Çalışma Vekili, Hadi Hüsman (25.11.1957-27.05.1960) Gümrük ve İnhisarlar Vekili, Abdullah Aker (14.12.1959-27.05.1960) Koordinasyon Vekili, Samet Ağaoğlu (08.02.1958-04.09.1958), Abdullah Aker (04.09.1958-14.12.1959), Muzaffer Kurbanoglu (25.11.1957-01.11.1959) ve Medeni Berk (11.12.1959-27.05.1960) Devlet Vekili, Medeni Berk (11.12.1959-27.05.1960) ve Hayrettin Erkmen (19.01.1958-27.05.1960) İmar ve İskan Vekili, Etem Menderes (19.01.1958-27.05.1960) Milli Müdafaa Vekili, Muzaffer Kurbanoglu (01.11.1959-09.12.1959) Münakalat Vekili, Samet Ağaoğlu (25.11.1957-08.02.1958) ve Sıtkı

Yırcalı (10.07.1958-14.12.1959) Sanayi Vekili, Abdullah Aker (25.11.1957-04.09.1958) ve Hayrettin Erkmén (04.09.1958-11.12.1959) Ticaret Vekili olarak görev yapmışlardır.

3.5 Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Komisyonlar genellikle TBMM faaliyetlerinin ilk adresidir. Hazırlanan kanun tasarısı veya teklifleri yahut kanun hükmünde kararnamelerin ilk görüşüldüğü yer komisyonlardır. Burada hazırlanan raporlar ise Genel Kurul'a gönderilir. Komisyonlar kendilerine gelen kanun tasarısını veya tekliflerini olduğu şekliyle kabul edebilir veya değişiklik yaparak kabul edebilir veya reddedebilir. Komisyonların kanun teklif etme yetkileri yoktur (TBMM, 2005).

Bu kısımda TBMM'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. Dönemlerinde oluşturulan daimi komisyonlarda görev alan öğretmen milletvekilleri incelenmiştir.

3.6 TBMM 6. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

6. Dönemde her bir komisyonda görev alan öğretmen milletvekilleri Ş. Şenal GÜNAY tarafından hazırlanan "Türk Parlamento Tarihi TBMM 6. Dönem 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943 V. Cilt" adlı eserdeki özgeçmişler incelenerek belirlenmiştir. Komisyonlar ve görev alan öğretmen milletvekilleri şu şekildedir:

3.6.1 Adliye Encümeni:

Adliye Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 12 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Atıf Akgüç (Bursa), Muhittin Baha Pars (Bursa), Haydar Güner (Denizli), Ömer Asım Aksoy (Gaziantep), Etem İzzet Benice (Kars), Selâh Yargı (Kocaeli), Fuat Gökbudak (Konya), Galip Gültekin (Konya), Naim Hazım Onat (Konya), Fuat Sirmen (Rize), Saim Ali Dilemre (Rize), Şinasi Devrin (Zonguldak).

3.6.2 Arzuhal Encümeni:

Encümende araştırma kapsamına giren milletvekili sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir.

İsmail Hakkı Mumcu (Amasya), Nihat Anılmış (Ankara), Mustafa Fehmi Gerçek (Bursa), Nevzad Ayas (Bursa), Mehmet Şahin (Gaziantep), Etem İzzet

Benice (Kars), İbrahim Tolon (Kocaeli), Meliha Ulaş (Samsun), Şevket Dağ (Siirt), Hikmet Işık (Sivas), Muammer Develi (Tokat).

3.6.3 Bütçe Encümeni:

Dönem boyunca Bütçe Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 25 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Şevket Raşit Hatipoğlu (Afyonkarahisar), Celal Sait Siren (Bolu), Nevzad Ayas (Bursa), Fethi Altay (Elazığ), Kemal Ünal (Isparta), Fakihe Öymen (İstanbul), Galip Bahtiyar Göker (İstanbul), İsmail Hakkı Ülkmen (İstanbul), Cevat Dursunoğlu (Kars), Tahsin Coşkan (Kastamonu), Sadettin Serim (Kayseri), Şevket Ödül (Kırklareli), Burhaneddin Denker (Kırklareli), Selâh Yargı (Kocaeli), Naim Hazım Onat (Konya), Mansur Bozdoğan (Maraş), Rıza Erten (Mardin), Hamdi Yalman (Ordu), Naci Eldeniz (Seyhan), Halit Nazmi Keşmir (Tokat), Sırrı Day (Trabzon), Raif Karadeniz (Trabzon), Ahmet Sungur (Yozgat), Emin Erişirgil (Zonguldak), Osman Taner (Malatya).

3.6.4 Dahiliye Encümeni:

Dönem boyunca Dahiliye Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 16 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Fevzi Daldal (Ankara), Fatin Güvendiren (Bursa), Atıf Tüzün (Çoruh), İsmail Kemal Alpsar (Çorum), Ahmet Fikri Tüzer (Erzurum), Nakiye Elgün (Erzurum), Abdurrahman Melek (Gaziantep), Ömer Asım Aksoy (Gaziantep), Reşat Mimaroglu (İzmir), Mehmet Aldemir (İzmir), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Şevki Ergun (Konya), Sadri Ertem (Kütahya), Ziya Kayran (Manisa), Mithat Şükrü Bleda (Sivas), Salise Abanozoğlu (Trabzon).

3.6.5 Divanı Muhasebat Encümeni:

Dönem boyunca Divanı Muhasebat Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Cemil Özçağlar (Bolu), Emin Yerlikaya (Bolu), İbrahim Necmi Dilmen (Burdur), Safiyüttin Erdem (Erzincan), Hacer Dicle (Kastamonu), Hilmi Çoruk

(Kastamonu), Nuri Tamaç (Kastamonu), Hazım Börekçi (Kırşehir), Mihri Pektaş (Malatya), Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu), Mithat Aydın (Trabzon).

3.6.6 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:

Dönem boyunca Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 10 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Şevket Raşit Hatipoğlu (Afyonkarahisar), Memduh Şevket Esendal (Bilecik), Ali Dikmen (Kocaeli), Mustafa Uluhan (Konya), Osman Taner (Malatya), Hasan Reşit Tankut (Maraş), Meliha Ulaş (Samsun), Sabiha Gökçül (Samsun), Ahmet Kutsi Tecer (Seyhan), Şemsa İşcen (Seyhan).

3.6.7 Hariciye Encümeni:

Dönem boyunca Hariciye Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 15 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Falih Rıfki Atay (Ankara), Cezmi Erçin (Antalya), Asım Us (Çoruh), Zeki Mesut Alsan (Diyarbakır), Fazıl Ahmet Aykaç (Elazığ), Saffet Arıkan (Erzincan), Pertev Demirhan (Erzurum), Ahmet Şükrü Esmer (İstanbul), Muhittin Akyüz (Kars), Ali Muzaffer Göker (Konya), Hikmet Bayur (Manisa), Naci Eldeniz (Seyhan), Necmettin Sadak (Sivas), Yahya Kemal Beyatlı (Tekirdağ), Nazım Poroy (Tokat).

3.6.8 İktisat Encümeni:

Dönem boyunca İktisat Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 13 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Fuat Balkan (Edirne), Muhtar Berker (İçel), Abidin Daver (İstanbul), Muharrem Celal Bayar (Kastamonu), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Kâzım Okay (Konya), Besim Atalay (Kütahya), Rasim Ferit Atalay (Niğde), Fuat Sirmen (Rize), Şemsa İşcen (Seyhan), Naki Bekmen (Siirt), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop), Hazım Atıf Kuyucak (Zonguldak),

3.6.9 Kütüphane Encümeni:

Dönem boyunca encümende görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 4 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Besim Ömer Akalın (Bilecik), Mihri Pektaş (Malatya), Hazim Tepeyran (Niğde), Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu).

3.6.10 Maarif Encümeni:

6. Dönem boyunca bu encümende görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 18 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Belkıs Baykan (Ankara), Türkan Örs (Antalya), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Avni Yukaruç (Çanakkale), Reşat Nuri Güntekin (Çanakkale), Ziya Gevher Etili (Çanakkale), Talat Onay (Giresun), İzzet Ulvi Aykurt (Hakkari), Ali Kami Akyüz (İstanbul), İbrahim Alâettin Gövsa (İstanbul), Nazmi İlker (İzmir), Şehime Yunus (İzmir), Fuat Köprülü (Kars), Rıdvan Nafiz Edgüer (Manisa), Ali Canip Yöntem (Ordu), Selim Sırrı Tarcan (Ordu), Hasip Ahmet Aytuna (Tokat), Refet Ülgen (Urfa),

3.6.11 Maliye Encümeni:

Dönem boyunca Maliye Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 4 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Ali Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), Reşat Mimaroglu (İzmir), İbrahim Tolon (Kocaeli), Abravaya Marmaralı (Niğde).

3.6.12 Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni:

Dönem boyunca bu encümende görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 3 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Ali Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), Mazhar Müfit Kansu (Çoruh), Hakkı Kılıçoğlu (Muş).

3.6.13 Milli Müdafaa Encümeni:

6. Dönemde Milli Müdafaa Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Salih Bozok (Bilecik), Hüseyin Cahit Yalçın (Çankırı), Fuat Balkan (Edirne), Cemal Mersinli (İçel), Şerafettin Karacan (Kars), Vehbi Bilgin (Konya), Kâzım Nami Duru (Manisa), Hasan Reşit Tankut (Maraş), Fahri Engin (Samsun), Rahmi Apak (Tekirdağ), Şükrü Sökmesüer (Erzincan)

3.6.14 Nafia Encümeni:

Dönem boyunca encümende görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 9 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Emine Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Ali Rıza Erem (Çoruh), İzzet Arukan (Eskişehir), Abdurrahman Melek (Gaziantep), Cemal Mersinli (İçel), Hüsnü Özdamar (Isparta), Sadri Ertem (Kütahya), Şeref Uluğ (Urfa), Veled İzbudak (Yozgat).

3.6.15 Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni:

Dönem boyunca bu encümende görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 8 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Hüsamettin Kural (Ağrı), Nikola Taptas (Ankara), Münir Soykam (Antalya), Hulusi Alataş (Aydın), Refik Güran (Bursa), Hasan Vassaf Somyürek (Giresun), Reşat Mimaroglu (İzmir), Hayrullah Diker (Kastamonu)

3.6.16 Teşkilatı Esasiye Encümeni:

Dönem boyunca Teşkilatı Esasiye Encümeni'nde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 8'dir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Fazıl Nazmi Örkün (Çankırı), Hüseyin Cahit Yalçın (Çankırı), Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Cemal Mersinli (İçel), Kazım Karabekir (İstanbul), Muhlis Erkmen (Kütahya), Recep Peker (Kütahya), Ali Münif Yegena (Seyhan).

3.6.17 Ziraat Encümeni:

Dönem boyunca Ziraat Encümeninde görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 12 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Agah Sırrı Levend (Aydın), Nuri Göktepe (Aydın), Emin Aslan Tokat (Denizli), Rahmi Köken (İzmir), Ömer Küntay (Kars), Hüsnü Yaman (Manisa), Yaşar Özey (Manisa), Muhittin Birgen (Mardin), İsmail Safa Özler (Seyhan), Tevfik Tarman (Seyhan), Naki Bekmen (Siirt), Atıf Esenbel (Sivas).

3.7 TBMM 7. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu bölüm İsmet Binark'ın Türk Parlamento Tarihi: TBMM 7. Dönem 1. Cilt kitabı incelenerek hazırlanmıştır. Yapılan inceleme sonucu komisyonlarda görev aldıkları tespit edilen öğretmen milletvekilleri şöyledir.

3.7.1 Adliye Encümeni:

7. Dönemde Adliye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 12 olup isimleri şöyledir:

Naili Küçüka (Denizli), Yavuz Abadan (Eskişehir), Kemal Cenap Berksoy (İstanbul), Ekrem Oran (İzmir), Fahri Ecevit (Kastamonu), Hulki Karagülle (Konya), Cafer Özelçi (Malatya), Kazım Berker (Urfa), Atıf Akgüç (Bursa), Haydar Günver (Denizli), Salah Yargı (Kocaeli), Saim Ali Dilemre (Rize)

3.7.2 Arzuhal Encümeni:

Dönem boyunca Arzuhal görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 9 olup isimleri şöyledir

Ahmet Gürel (Zonguldak), Nihat Anılmış (Ankara), Mustafa Fehmi Gerçeker (Bursa), Mehmet Şahin (Gaziantep), Şefik Türsan (İçel), Cevat Dursunoğlu (Kars), İbrahim Tolon (Kocaeli), Niyazi İsmet Gözcü (İstanbul), Muammer Develi (Tokat)

3.7.3 Bütçe Encümeni:

Dönem boyunca Bütçe Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 13 olup isimleri şöyledir

Ali Kemal Yiğitoğlu (Amasya), Şekip Engineri (Burdur), Mahmut Nedim Gündüzalp (Edirne), Yavuz Abadan (Eskişehir), Sadi Irmak (Irmak), Tahsin Bekir Balta (Rize), Refik Ahmet Sevensil (Tokat), Esat Tekeli (Urfa), Şeref Uluğ (Diyarbakır), Hüsnü Kortel (İstanbul), Fakihe Öymen (İstanbul), İsmail Hakkı

Ülkmen (İstanbul), Tahsin Coşkan (Kastamonu), Rıza Erten (Mardin), Halit Nazmi Keşmir (Tokat)

3.7.4 Dahiliye Encümeni:

7. Dönemde Adliye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 14 olup isimleri şöyledir

Hasan Şükrü Adal (Bolu), Necmi Osten (Giresun), Saffet Tuncay (Siirt), Fevzi Daldal (Ankara), Fatin Güvendiren (Bursa), Atıf Tüzün (Çoruh), Şükrü Sökmensüer (Erzincan), Nakiye Elgün (Erzurum), Abdurrahman Melek (Gaziantep), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Şevki Ergun (Konya), Sadri Ertem (Kütahya), Mithat Şükrü Bleda (Sivas), Salise Abanozoğlu (Trabzon)

3.7.5 Divanı Muhasebat Encümeni:

7. Dönemde Divanı Muhasebat Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekilleri sayısı 10 olarak tespit edilmiş olup isimleri şöyledir:

Osman Ocak (Diyarbakır), Cafer Özelçi (Malatya), İsmail Ertem (Manisa), Avram Galanti Bodumlu (Niğde), Hüseyin Ulusoy (Niğde), Kamil Kitapçı (Sivas), Cemil Özçağlar (Bolu), İbrahim Necmi Dilmen (Burdur), Ömer Asım Aksoy (Gaziantep), Nuri Tamaç (Kastamonu), Ali Kemal Yiğitoğlu (Amasya)

3.7.6 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:

Dönem boyunca Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekilleri sayısı 7 olarak tespit edilmiş olup isimleri şöyledir:

Eyüp Durukan (Hatay), Memduh Şevket Esendal (Bilecik), Ali Dikmen (Kocaeli), Osman Taner (Malatya), Hamdi Yalman (Ordu), Sabiha Gökçül (Samsun), Şemsa İşcen (Seyhan).

3.7.7 Hariciye Encümeni:

Dönem boyunca Hariciye Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekilleri sayısı 14 olarak tespit edilmiş olup isimleri şöyledir:

Rıfki Refik Pasin (Ağrı), Nihat Erim (Kocaeli), Cemil Bilsel (Samsun), Asım Us (Çoruh), Fazıl Ahmet Aykaç (Elazığ), Pertev Demirhan (Erzurum), Ahmet Şükrü Esmer (İstanbul), Saffet Arıkan (Konya), Ali Muzaffer Göker (Konya), Hikmet Bayur (Manisa), Fahri Engin (Samsun), Naci Eldeniz (Seyhan), Necmettin Sadak (Sivas)

3.7.8 İktisat Encümeni:

7. Dönemde İktisat Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekilleri sayısı 13 olarak tespit edilmiş olup isimleri şöyledir:

Necmi Osten (Giresun), Celal Esat Arseven (İstanbul), Vehbi Sarıdal (İstanbul), Fuat Çobanoğlu (Kırşehir), Muammer Yarımbıyık (Ordu), Bekir Kaleli (Gaziantep), Muhtar Berker (İçel), Galip Bahtiyar Göker (İstanbul), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Kazım Okay (Konya), Rasim Ferit Talay (Niğde), Şevket Akyazı (Ordu), Raif Karadeniz (Trabzon)

3.7.9 Maarif Encümeni:

7. Dönemde Maarif Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekilleri sayısı 19 olarak tespit edilmiş olup isimleri şöyledir:

Tahsin Banguoğlu (Bingöl), Hıfzırrahman Raşit Öymen (Bolu), Osman Ocak (Diyarbakır), Esat Çınar (İzmir), Tezer Taşkiran (Kastamonu), Muhsin Adil Binal (Konya), İsmail Habib Sevük (Sinop), Reşat Şemsettin Sirer (Sivas), Suut Kemal Yetkin (Urfa), Belkıs Baykan (Ankara), Agah Sırrı Levent (Aydın), Reşat Nuri Güntekin (Çanakkale), Talat Onay (Çankırı), Ali Kami Akyüz (İstanbul), İbrahim Alâaddin Gövsa (İstanbul), Şehime Yunus (İzmir), Fuat Köprülü (Kars), Rıdvan Nafiz Edgüer (Manisa), Selim Sırrı Tarcan (Ordu)

3.7.10 Maliye Encümeni:

7. Dönemde Maliye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 9 olup isimleri şöyledir

İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Afyonkarahisar), Hikmet Turhan Dağlıoğlu (Antalya), Şekip Engineri (Burdur), Hamdi Çelen (Kastamonu), Tahsin Bekir Balta (Rize), Saffet Tuncay (Siirt), Emin Ataç (Tekirdağ), Esat Tekeli (Urfa), Refik Güran (Bursa)

3.7.11 Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni:

7. Dönemde Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 5 olup isimleri şöyledir

Ahmet Hamdi Tanpınar (Maraş), Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), Mazhar Müfit Kansu (Çoruh), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Şevket Dağ (Siirt)

3.7.12 Meclis Kütüphanesi Encümeni:

Dönem boyunca Meclis Kütüphanesi Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 2 olup isimleri şöyledir:

İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Kamil Kitapçı (Sivas)

3.7.13 Milli Müdafaa Encümeni:

7. Dönemde Adliye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 8 olup isimleri şöyledir

Behçet Kemal Çağlar (Erziincan), Eyüp Durukan (Hatay), Mürsel Bakü (Kocaeli), Hulusi Alataş (Aydın), Fuat Balkan (Edirne), Şükrü Sökmensüer (Erzincan), Vehbi Bilgin (Konya), Rahmi Apak (Tekirdağ)

3.7.14 Münakalat Encümeni:

7. Dönemde Münakalat Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 11 olup isimleri şöyledir

Hasene Ilgaz (Hatay), Vehbi Sarıdal (İstanbul), Refik Fenmen (Kocaeli), Hasan Üçöz (Tunceli), Celal Sait Siren (Bolu), Ali Rıza Erem (Çoruh), Fuat Balkan (Edirne), Şerafettin Karacan (Kars), Recep Peker (Kütahya), Şevket Akyazı (Ordu), Mitat Aydın (Trabzon)

3.7.15 Nafia Encümeni:

7. Dönemde Nafia Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 6 olup isimleri şöyledir

Behçet Kemal Çağlar (Erzincan), Celal Esat Arseven (İstanbul), Refik Fenmen (Kocaeli), Fatin Gökmen (Konya), Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Hasan Reşit Tankut (Maraş)

3.7.16 Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni:

Dönem boyunca Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 8 olup isimleri şöyledir

Ahmet Hamit Selgil (Afyonkarahisar), Zeki Tarhan (Amasya), Server Kamil Tokgöz (Denizli), Şerafettin Bürge (Kocaeli), Sadi Irmak (Konya), Cafer Özelçi (Malatya), Hüsamettin Kural (Antalya), Hayrullah Diker (İstanbul)

3.7.17 Teşkilâtı Esasiye Encümeni:

7. Dönemde Teşkilât-ı Esasiye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 7 olup isimleri şöyledir

Muhittin Baha Pars (Bursa), Refik Güran (Bursa), Hayrullah Diker (İstanbul), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İçel), Kazım Karabekir (İstanbul), Muhlis Erkmen (Kütahya), Fahri Engin (Samsun), Ali Münif Yegena (Seyhan)

3.7.18 Ticaret Encümeni:

7. Dönemde Ticaret Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 7 olup isimleri şöyledir

Feyzi Kalfagil (Erzincan), Hüseyin Ulusoy (Niğde), Muammer Yarımbyık (Ordu), Hilmi Çoruk (Kaatamonu), Şevket Ödül (Kırklareli), Naim Hazım Onat (Konya), Besim Atalay (Kütahya), Ahmet Gürel (Zonguldak)

3.7.19 Ziraat Encümeni:

7. Dönemde Adliye Encümeni'nde görev aldığı tespit edilen öğretmen milletvekili sayısı 11 olup isimleri şöyledir

Ahmet Hamit Selgil (Afyonkarahisar), Aziz Duru (Bursa), Naim Atalay (Çorum), Abidin Ege (Denizli), Şerafettin Bürge (Kocaeli), Lütfi Ülkümen (Mardin), Hasan Üçöz (Tunceli), Nuri Göktepe (Aydın), Rahmi Köken (İzmir), Yaşar Özey (Manisa), Atıf Esenbel (Sivas)

3.8 TBMM 8. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

8. Dönemde her bir komisyonda görev alan öğretmen milletvekilleri Mustafa Çufalı tarafından hazırlanan “Türk Parlamento Tarihi TBMM 8. Dönem (1939-1943) III. Cilt” adlı eserdeki özgeçmişler incelenerek belirlenmiştir. Komisyonlar ve görev alan öğretmen milletvekilleri şu şekildedir:

3.8.1 Adalet Komisyonu:

Dönem boyunca Adalet Komisyonu'nda görev yapan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 14 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Hasan Dinçer (Afyon), Abdurrahman Konuk (Bursa), Münip Berkan (İstanbul), Fuat Hulusi Demirelli (İstanbul), Atıf Akgüç (Bursa), Naili Küçüka

(Denizli), Feyzi Kalfagil (Diyarbakır), Mekki Hikmet Gelenbeğ (İstanbul), Ekrem Oran (İzmir), Fahri Ecevit (Kastamonu), Hulki Karagülle (Konya), Saim Ali Dilemre (Rize), Raif Karadeniz (Trabzon), Şinasi Devrin (Zonguldak).

3.8.2 Anayasa Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 16 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Hasan Dinçer (Afyon), Akil Muhtar Özden (İstanbul), Fuat Hulusi Demirelli (İstanbul), Celâl Sait Siren (Bolu), Muhlis Erkmen (Bursa), Muhittin Baha Pars (Bursa), Atıf Akgüç (Bursa), Recep Peker (İstanbul), Hüseyin Cahit Yalçın (İstanbul), Nafi Atuf Kansu (Kırklareli), Tahsin Bekir Balta (Rize), Fuat Sirmen (Rize), Ali Münif Yegena (Seyhan), Nazım Poroy (Tokat), Şinasi Devrin (Zonguldak), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul),

3.8.3 Bayındırlık Komisyonu:

Dönem boyunca komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 10 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Niyazi Aksu (Antalya), Mithat Aydın (Aydın), Celâl Sait Siren (Bolu), Feyzi Kalfagil (Diyarbakır), Celal Esat Arseven (Giresun), Hilmi Coruk (Kastamonu), Fatin Gökmen (Konya), Sadi Irmak (Konya), Hasan Reşit Tankut (Maraş), Sırrı Day (Trabzon).

3.8.4 Bütçe Komisyonu:

Dönem boyunca Bütçe Komisyonu'nda görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin sayısı toplam 29 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Naki Cevat Akkerman (Ankara), Esat Altan (Balıkesir), Fahri Bük (Bursa), Niyazi Çıtakoğlu (Çanakkale), Vedat Dicleli (Diyarbakır), Nahit Pekcan (Erzincan), Ekrem Amaç (İstanbul), Sait Odyak (İzmir), Muzaffer Akalın (Kastamonu), Ahmet Remzi Yüreğir (Seyhan), Ali Kemal Yiğitoğlu (Amasya), Fakihe Öymen (Ankara), Ahmet Hamit Selgil (Ankara), Celâl Sait Siren (Bolu), İhsan Hamit Tiğrel (Diyarbakır), Şeref Uluğ (Diyarbakır), Mahmut Nedim Gündüzalp (Edirne), Yavuz Abadan (Eskişehir), Kemal Turan (Isparta), Adnan Adıvar (İstanbul), Tahsin Coşkan (Kastamonu), Fazıl Şerafettin Bürge (Kocaeli),

Muhsin Adil Binal (Konya), Rıza Erten (Mardin), Hamdi Yalman (Ordu), Tahsin Bekir Balta (Rize), Refik Ahmet Sevengil (Tokat), Esat Tekeli (Urfa), Ahmet Sungur (Yozgat),

3.8.5 Çalışma Komisyonu:

Dönem boyunca Çalışma Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 6 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Cemil Öz (Bursa), Faruk Nafiz Çamlıbel (İstanbul), Sait Odyak (İzmir), Necdet Otaman (Manisa), Ahmet Remzi Yüreğir (Seyhan), Emin Erişirgil (Zonguldak).

3.8.6 Dışişleri Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 17 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Asım Gündüz (Kütahya), Yusuf Mardin (Mardin), Falih Rıfkı Atay (Ankara), Memduh Şevket Esendal (Bilecik), Asım Us (Çoruh), Fazıl Ahmet Aykaç (Diyarbakır), Abdurrahman Melek (Gaziantep), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Hasan Ali Yücel (İzmir), Nihat Erim (Kocaeli), Atıf Esenbel (Malatya), Şevket Raşit Hatipoğlu (Manisa), Cemil Bilsel (Samsun), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop), Necmettin Sadak (Sivas), Reşat Şemsettin Sirer (Sivas), Nazım Poroy (Tokat),

3.8.7 Dilekçe Komisyonu:

Dönem boyunca Dilekçe Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 5 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Kemal Özçoban (Afyon), Hüseyin Ünen (Çanakkale), Reşit Turgut (Kayseri), Mustafa Fehmi Gerçek (Bursa), Kazım Okay (Giresun).

3.8.8 Ekonomi Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 15 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Abdi Ağabeyoğlu (Balıkesir), Nejdet Yücer (Çorum), Cemil Çalgüner (Denizli), Latife Bekir Çeyrekbaşı (İzmir), Enver Kök (Sinop), Ali Kemal Yiğitoğlu (Amasya), Mahmut Nedim Gündüzalp (Edirne), Bekir Kaleli (Gaziantep), Kazım Okay (Giresun), Kemal Turan (Isparta), Hamdi Çelen (Kastamonu), Fahri Ecevit (Kastamonu), Etem İzzet Benice (Siirt), Muammer Yarımbıyık (Trabzon), Şükrü Sökmensüer (Gümüşhane).

3.8.9 Gümrük ve Tekel Komisyonu:

8. Dönemde Gümrük ve Tekel Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 6 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Salih İnankur (İçel), Nihat Erdem (Kırşehir), Orhan Seyfi Orhon (Zonguldak), Kazım Okay (Giresun), Ali Dikmen (Kocaeli), Osman Taner (Malatya).

3.8.10 İçişleri Komisyonu:

Dönem boyunca komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Kemal Özçoban (Afyon), Cemil Öz (Bursa), Niyazi Çıtakoğlu (Çanakkale), Mitat Şakir Altan (Konya), Suphi Batur (Sinop), Nazif Ergin (Sivas), Hasan Şükrü Adal (Bolu), Atıf Tüzün (Çoruh), Şevki Ergun (Konya), Etem İzzet Benice (Siirt), Mithat Şükrü Bleda (Sivas).

3.8.11 Maliye Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 7 olarak tespit edilmiş olup söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Vedat Dicleli (Diyarbakır), Yusuf Ziya Ortaç (Ordu), Enver Kök (Sinop), Naim Atalay (Çorum), Hamdi Çelen (Kastamonu), Hamdi Yalman (Ordu), Ahmet Gürel (Zonguldak).

3.8.12 Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu:

Dönem boyunca komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 8 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Reşit Turgut (Kayseri), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Naim Atalay (Çorum), Celal Esat Arseven (Giresun), Hilmi Coruk (Kastamonu), Fatin Gökmen (Konya), Hamdi Yalman (Ordu), Ahmet Gürel (Zonguldak).

3.8.13 Meclis Kitaplığı Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 6 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Hüseyin Ünen (Çanakkale), Mitat Şakir Altan (Konya), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Fatin Gökmen (Konya), Naim Hazim Onat (Konya), Kâmil Kitapçı (Sivas).

3.8.14 Milli Eğitim Komisyonu:

Dönem boyunca Milli Eğitim Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 30'dur. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Avni Refik Bekman (Ankara), Esat Altan (Balıkesir), Eminittin Çeliköz (Balıkesir), Hüseyin Ünen (Çanakkale), Reşat Aydın (Denizli), Rauf Bayındır (Erzincan), Faruk Nafiz Çamlıbel (İstanbul), Emin Soysal (Maraş), Yusuf Mardin (Mardin), Yusuf Ziya Ortaç (Ordu), Zekiye Molaoğlu-Dranaz (Trabzon), Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (Trabzon), Orhan Seyfi Orhon (Zonguldak), Tahsin Banguoğlu (Bingöl), Hıfzırrahman Raşit Öymen (Bolu), Hasene Ilgaz (Çorum), Osman Ocak (Diyarbakır), Cevat Dursunoğlu (Erzurum), Fuat Köprülü (İstanbul), Esat Çınar (İzmir), Tezer Taşkiran (Kars), Tahsin Coşkan (Kastamonu), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Kırşehir), Ali Dikmen (Kocaeli), Muhsin Adil Binal (Konya), Naim Hazim Onat (Konya), Rıdvan Nafiz Edgüer (Manisa), Kâmil Kitapçı (Sivas), Emin Ataç (Tekirdağ), Suut Kemal Yetkin (Urfa).

3.8.15 Milli Savunma Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 7 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mehmet Sadık Aldoğan (Afyon), Cemil Öz (Bursa), Mim Kemal Öke (İstanbul), Asım Us (Çoruh), Behçet Kemal Çağlar (Erzincan), Eyüp Durukan (Isparta), Hulusi Alataş (Konya).

3.8.16 Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu:

Dönem boyunca Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyon'unda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 12 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Ali Menteşeoğlu (İçel), Mitat Şakir Altan (Konya), İhsan Şerif Özgen (Kütahya), Necdet Otaman (Manisa), Zeki Tarhan (Amasya), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Kırşehir), Fazıl Şerafettin Bürge (Kocaeli), Sadi Irmak (Konya), Cafer Özelçi (Malatya), İsmail Ertem (Manisa), Saim Ali Dilemre (Rize), Kemal Cenap Berksoy (Yozgat).

3.8.17 Sayıştay Komisyonu:

Dönem boyunca komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 8 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Emin Arkayın (Aydın), Zehra Budunç (Bursa), Suphi Batur (Sinop), Cemil Özçağlar (Bolu), Ömer Asım Aksoy (Gaziantep), Kazım Okay (Giresun), Atıf Esenbel (Malatya), Hasan Reşit Tankut (Maraş).

3.8.18 Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 12 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Hasan Dinçer (Afyon), Fahri Bük (Bursa), Reşat Aydınli (Denizli), Münip Berkan (İstanbul), Nihat Erdem (Kırşehir), Fakihe Öymen (Anakara), Abidin Ege (Denizli), Mahmut Nedim Gündüzalp (Edirne), Kemal Turan (Isparta), Adnan Adıvar (İstanbul), Şevki Ergun (Konya), Esat Tekeli (Urfa).

3.8.19 Tarım Komisyonu:

Dönem boyunca Tarım Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 13 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Naki Cevat Akkerman (Ankara), Fahri Bük (Bursa), Salih İnankur (İçel), Enver Kök (Sinop), Nuri Göktepe (Aydın), Aziz Duru (Bursa), Naim Atalay (Çorum), Abidin Ege (Denizli), Rahmi Köken (İzmir), Fuat Balkan (Kocaeli), Ali Dikmen (Kocaeli), Atıf Esenbel (Malatya), Yaşar Özey (Manisa).

3.8.20 Ticaret Komisyonu:

Dönem boyunca Ticaret Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı toplam 7 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Şevket Ödül (Kırklareli), Naim Hazim Onat (Konya), Vehbi Sarıdal (Niğde), Hüseyin Ulusoy (Niğde), Kâmil Kitapçı (Sivas), Muammer Yarımbyık (Trabzon), Ahmet Gürel (Zonguldak).

3.8.21 Ulaştırma Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 7 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mithat Aydın (Aydın), Ali Rıza Erem (Çoruh), Şerafettin Karacan (Kars), Fuat Balkan (Kocaeli), Fatin Gökmen (Konya), Vehbi Sarıdal (Niğde), Şevket Akyazı (Ordu).

3.9 TBMM 9. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen

Kökenli Milletvekilleri

9. Dönemde her bir komisyonda görev alan öğretmen milletvekilleri Kazım Öztürk tarafından hazırlanan “Türk Parlamento Tarihi TBMM 9. Dönem 1950-1954 VII. Cilt” adlı eserdeki özgeçmişler incelenerek belirlenmiştir. Komisyonlar ve görev alan öğretmen milletvekilleri şu şekildedir:

Bu dönemde toplam 22 komisyon tespit edilmiştir.

3.9.1 Adalet Komisyonu:

Dönem boyunca Adalet Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 13 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Osman Şevki Çiçekdağ (Ankara), Talât Vasfî ÖZ (Ankara), Hüseyin Ortakcioğlu (Çorum), Mehmet Enginün (Edirne), Galip Kınıoğlu (Gaziantep), Halis Tokdemir (Gümüşhane), Sait Bilgiç (Gümüşhane), Sırrı Atalay (Kars), Rıfat Taşkın (Kastamonu), Zihni Betil (Tokat), Ahmet Gürkan (Tokat), Haluk Ökeren (Tokat), Niyazi Ünal Alıcılı (Yozgat).

3.9.2 Anayasa Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 15 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Cevdet Soydan (Ankara), Ferit Alpiskender (Diyarbakır), Halide Edip Adivar (İzmir), Avni Başman (İzmir), Tarık Kozbek (Konya), Samet Ağaoğlu (Manisa), Muzaffer Kurbanoglu (Manisa), Muhlis Tümay (Manisa), İlhan Dizdar (Sivas), İsmail Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Zihni Betil (Tokat), Ahmet Gürkan (Tokat), Haluk Ökeren (Tokat), Kemal Özçoban (Afyonkarahisar), Reşit Turgut (Isparta).

3.9.3 Bayındırlık Komisyonu:

9. Dönemde Bayındırlık Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 7 olarak tespit edilmiş olup bu milletvekillerin isimleri ve seçim bölgeleri şu şekildedir:

Hayri Tosunoğlu (Kastamonu), Nuri Ocakcioğlu (Malatya), Necip Bilge (Niğde), Muhtar Acar (Sinop), Nuri Sertoğlu (Sinop), İbrahim Duygun (Sivas), Reşit Turgut (Isparta).

3.9.4 Bütçe Komisyonu:

9. Dönemde bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 24 olarak tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Muhlis Ete (Ankara), Akif Sarioğlu (Antalya), Etem Menderes (Aydın), Yümnü Üresin (Bilecik), Mahmut Güçbilmez (Bolu), Fethi Çelikbaş (Burdur), Kenan Yılmaz (Bursa), Ömer Faruk Sanaç (Elazığ), Hayrettin Erkmen (Giresun), Ahmet Hamdi Başar (İstanbul), Hadi Hüsmen (İstanbul), Fahrettin Sayımer (İstanbul), Behzat Bilgin (İzmir), Şefik Bakay (Kırklareli), Osman Bölükbaşı (Kırşehir), Refet Aksoy (Ordu), Cemal Reşit Eyüboğlu (Trabzon), Süleyman Fehmi Kalaycioğlu (Trabzon), Feridun Ergin (Urfa), Haşim Tatlıoğlu (Yozgat), Nahit Pekcan (Erzincan), Celâl Sait Siren (Hatay), Rıza Erten (Mardin), Reşat Şemsettin Sirer (Sivas).

3.9.5 Çalışma Komisyonu:

9. Dönemde Çalışma Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 3 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Behzat Bilgin (İzmir), Yeredağ Kişioğlu (Kocaeli), Suat Başol (Zonguldak).

3.9.6 Dilekçe Komisyonu:

9. Dönemde bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 15 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Cevdet Soydan (Ankara), Kâzım Arar (Çankırı), Hüseyin Ortakcioğlu (Çorum), Ahmet Başbüyük (Çorum), Saip Özer (Çorum), Bahadır Dülger (Erzurum), Galip Kınıoğlu (Gaziantep), Vasfi Mahir Kocatürk (Gümüşhane), Nuri Ocakcioğlu (Kütahya), Ferit Tüzel (Samsun), Arif Nihat Asya (Seyhan), Muhtar Acar (Sinop), Nuri Turgut Toğcuoğlu (Tokat), Reşit Turgut (Isparta), Asım Gündüz (Kütahya).

3.9.7 Dışişleri Komisyonu:

9. Dönemde Dışişleri Komisyon'unda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 17 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Saip Özer (Çorum), Bahadır Dülger (Erzurum), Arif Hikmet Pamukoğlu (Giresun), Nihat Belger (İstanbul), Vasfi Menteş (İzmir), Ekrem Hayri Üstündağ (İzmir), Ömer Rıza Doğrul (Konya), Ziyad Ebüzziya (Konya), Samet Ağaoğlu (Manisa), Nadir Nadi (Muğla), Necip Bilge (Niğde), Remzi Oğuz Arık (Seyhan), Sadri Maksudi Arsal (Ankara), Abdurrahman Melek (Hatay), Asım Gündüz (Kütahya), Hamdullah Suphi Tanrıöver (Manisa), Hasan Saka (Trabzon).

3.9.8 Ekonomi Komisyonu:

Dönem boyunca Ekonomi Komisyonu'nda görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin toplam sayısı 12 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Selahaddin Adil (Ankara), Zihni Ural (Çoruh), Ali Ocak (Gaziantep), Halis Tokdemir (Gümüşhane), Ahmet Hamdi Başar (İstanbul), Mehmet Yılmaz (Kocaeli), Saffet Gürol (Konya), Nuri Sertoğlu (Sinop), Cahit Zamangil

(Trabzon), Feridun Ergin (Urfa), Suat Başol (Zonguldak), Hasan Reşit Tankut (Hatay).

3.9.9 Gümrük ve Tekel Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 9 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Ahmet Başbüyük (Çorum), Mehmet Enginün (Edirne), Arif Hikmet Pamukoğlu (Giresun), Hasan Fehmi Ustaoglu (Samsun), Hadi Uzer (Samsun), Rıfat Öçten (Sivas), Mahmut Goloğlu (Trabzon), Haşım Tatlıoğlu (Yozgat), Hasan Üçöz (Yozgat).

3.9.10 İçişleri Komisyonu:

Dönem boyunca İçişleri Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 17 olarak tespit edilmiş olup bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Selâhattin Baskan (Balıkesir), Muharrem Tuncay (Balıkesir), Agâh Erozan (Bursa), Zihni Ural (Çoruh), Baha Koldaş (Çorum), Saip Özer (Çorum), Ruknettin Nasuhioğlu (Edirne), Cemal Gönenç (Erzincan), Mustafa Zeren (Erzurum), Yavuz Başer (Muğla), Ahmet Morgil (Rize), Muhtar Acar (Sinop), Rıfat Öçten (Sivas), Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Nuri Turgut Toğçuoğlu (Tokat), İzzet Akın (Van), Hüsnü Yaman (İstanbul).

3.9.11 Kitaplık Komisyonu:

Dönem boyunca Kitaplık Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 6'dır. Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Fatin Dalaman (Antalya), Zuhuri Danışman (Bolu), Selim Ragıp Emeç (Bursa), Ali Canip Yöntem (Bursa), Ali Canib Yöntem (Bursa), Şemsettin Günaltay (Erzincan).

3.9.12 Maliye Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 6 olup bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şu şekildedir:

Sabri Erduman (Erzurum), Hayrettin Erkmen (Giresun), Reşat Güçlü (Seyhan), Mahmut Goloğlu (Trabzon), Haşım Tatlıoğlu (Yozgat), Celâl Sait Siren (Hatay).

3.9.13 Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda toplam 5 öğretmen milletvekili görev aldığı tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Baha Koldaş (Çorum), Hasan Ali Vural (Çorum), Nihat Belger (İstanbul), Saffet Gürol (Konya), Ferit Tüzel (Samsun).

3.9.14 Meclis Kitaplığı Komisyonu:

Dönem boyunca Meclis Kitaplığı Komisyonu'nda sadece Ziyad Ebüzziya (Konya)'nın görev aldığı tespit edilmiştir.

3.9.15 Milli Eğitim Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 31 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Kasım Küfrevi (Ağrı), Ömer Bilen (Ankara), Fatin Dalaman, Yahya Pelvan (Balıkesir), Fahri Belen (Bolu), Zuhuri Danışman (Bolu), Mehmet Özbey (Burdur), Ali Canip Yöntem (Bursa), Ömer Mart (Çanakkale), Kâzım Arar (Çankırı), Hasan Ali Vural (Çorum), Fikret Başaran (Denizli), Cemal Köprülü (Edirne), Vasfi Mahir Kocatürk (Gümüşhane), Halide Edip Adıvar (İzmir), Avni Başman (İzmir), Ziya Termen (Kastamonu), Ömer Rıza Doğrul (Konya), Remzi Koçak (Kütahya), Ahmet Morgil (Rize), Remzi Oğuz Arık (Seyhan), Arif Nihat Asya (Seyhan), Nuri Sertoğlu (Sinop), Kemal Özçoban (Afyonkarahisar), Ali Canib Yöntem (Bursa), Hasan Reşit Tankut (Hatay), Faruk Nafiz Çamlıbel (İstanbul), Tezer Taşkiran (Kars), Yusuf Ziya Ortaç (Ordu), Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (Trabzon), Hasan Üçöz (Yozgat).

3.9.16 Milli Savunma Komisyonu:

Milli Savunma Komisyonu'nda, 11 öğretmen milletvekili görev yaptığı tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Ali İhsan Sabis (Afyonkarahisar), Mustafa Zeren (Erzurum), Sani Yaver (İstanbul), Galip Deniz (Kastamonu), Rıfat Taşkın (Kastamonu), İsmail Berkok (Kayseri), Halil Nuri Yurdakul (Niğde), Naci Altuğ (Trabzon), İzzet Akın (Van), Hüsnü Yaman (İstanbul), Asım Gündüz (Kütahya)

3.9.17 Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 8 olarak tespit edilmiş olup bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Talât Vasfi Öz (Ankara), Fatin Dalaman (Antalya), Sedat Baran (Çorum), Saip Özer (Çorum), Sani Yaver (İstanbul), Ethem Vassaf Akan (Kocaeli), Cezmi Türk (Seyhan), İhsan Şerif Özgen (Kütahya).

3.9.18 Sayıştay Komisyonu:

Dönem boyunca Sayıştay Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 4 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Sait Bilgiç (Isparta), Fahrettin Sayımer (İstanbul), Ahmet Morgil (Rize), Mahmut Goloğlu (Trabzon).

3.9.19 Tarım Komisyonu:

Dönem boyunca Tarım Komisyonu'nda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 8 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Lütfi Ülkümen (Aydın), Selim Herkmen (Bursa), Ali Rıza Ercan (Konya), Fahrettin Köşkeroğlu (Niğde), Lütfi Ülkümen (Aydın), Sabri Erduman (Erzurum), Salih İnankur (İçel), Mehmet Aldemir (İzmir).

3.9.20 Ticaret Komisyonu:

Dönem boyunca Ticaret Komisyonu'nda görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin toplam sayısı 5 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Ahmet Hamdi Başar (İstanbul), Fahrettin Sayımer (İstanbul), Osman Bölükbaşı (Kırşehir), Mecdet Alkin (Kütahya), Cahit Zamangil (Trabzon).

3.9.21 Tutanakları İnceleme Komisyonu:

Tutanakları İnceleme Komisyonu'nda, 4 öğretmen milletvekili görev yaptığı tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mehmet Özbey (Burdur), Cemal Gönenç (Erzincan), Halis Tokdemir (Gümüşhane), Kemal Özçoban (Afyonkarahisar).

3.9.22 Ulaştırma Komisyonu:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Bahsi geçen milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Kâzım Arar (Çankırı), Raşit Gürgen (Gümüşhane), Yavuz Başer (Muğla), İbrahim Duygun (Sivas).

3.10 TBMM 10. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

10. Dönem'de her bir komisyonda görev alan öğretmen milletvekilleri Kazım Öztürk tarafından hazırlanan "Türk Parlamento Tarihi TBMM 10. Dönem 1954-1957 II. Cilt" adlı eserdeki özgeçmişler incelenerek belirlenmiştir. Komisyonlar ve bu komisyonlarda görev alan öğretmen milletvekilleri şu şekildedir:

3.10.1 Adliye Encümeni:

Dönem boyunca Adliye Encümeni'nde vazife alan öğretmen milletvekilleri 10 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri şöyledir:

Zafer Gökçer (Ankara), Asım Emrem (Çankırı), Mustafa Kemal Biberoğlu (Çorum), Abdülkadir Eryurt (Erzurum), Fazlı Ertekin (Ordu), Kenan Yılmaz (Bursa), Şekip İnal (Hatay), Halis Tokdemir (Gümüşhane), Sait Bilgiç (Isparta), Nuri Ocakçıoğlu (Malatya).

3.10.2 Arzuhal Encümeni:

Dilekçe Komisyonu'nda, görev alan milletvekillerinden 9'u öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

İbrahim Aydın (Çankırı), Selâhattin Toker (Elazığ), Abdülkadir Eryurt (Erzurum), Selahattin Karayavuz (Trabzon), Hüseyin Ortakçioğlu (Çorum), Cemal Köprülü (Edirne), Mehmet Enginün (Edirne), Nuri Ocakçioğlu (Malatya), Ahmet Gürkan (Tokat).

3.10.3 Bayındırlık Komisyonu:

Bayındırlık Komisyonu'nda, görev yapan öğretmen milletvekili sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Bahsi geçen milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Ali Ferruh Yücel (Bursa), Abdullah İzmen (Giresun), Emin Onat (İstanbul), Sabri Erduman (Erzurum).

3.10.4 Bütçe Encümeni:

Bütçe Komisyonu'nda, görev alan milletvekillerinden 32'sinin öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Arif Demirer (Afyonkarahisar), Mümtaz Tarhan (Ankara), Yaşar Gümüşel (Çoruh), Mehmet Karasan (Denizli), Halil Turgut (Diyarbakır), Şekip İnal (Hatay), İbrahim Gürgen (İçel), Nizamettin Ali Sav (İstanbul), Abdullah Aker (İzmir), Ahmet Özel (Sivas), İhsan Baç (Tokat), Danyal Akbel (Yozgat), Kasım Küfrevi (Ağrı), Muhlis Ete (Ankara), Sıtkı Yırcalı (Balıkesir), Kenan Yılmaz (Bursa); İhsan Hamit Tiğrel (Diyarbakır), Ömer Faruk Sanaç (Elazığ), Hayrettin Erkmen (Giresun), Halis Tokdemir (Gümüşhane), Hadi Hüsman (İstanbul), Behzat Bilgin (İzmir), Ziya Termen (Kastamonu), Şefik Bakay (Kırklareli), Muzaffer Kurbanoglu (Manisa), Akif Sarıoğlu (Muğla), Refet Aksoy (Ordu), Nuri Sertoğlu (Sinop), İsmail Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu (Trabzon), İsmail Şener (Trabzon), Feridun Ergin (Urfa).

3.10.5 Çalışma Komisyonu:

Çalışma Komisyonu'nda görev alan milletvekillerinden 2'sinin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Zafer Gökçer (Ankara), Hayrettin Erkmen (Giresun).

3.10.6 Dahiliye Encümeni:

İçişleri Komisyonu'nda toplam görev alan milletvekillerinden 13'ünün öğretmen olduğu tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mustafa Zeren (Amasya), Reşat Akşemsettinoglu (Bolu), Lütfi Oğultürk (Bolu), Agâh Erozan (Bursa), Safaeddin Karanakçı (Çanakkale), Baha Koldaş (Çorum), Zihni Ural (Çoruh), İhsan Hamit Tığrel (Diyarbakır), Rukneddin Nasuhioğlu (Edirne), Turgut Göle (Kars), Mekki Keskin (Konya), Yavuz Başer-Paşamehmetoğlu (Muğla), Ömer Lütfi Erzurumluoğlu (Yozgat).

3.10.7 Divanı Muhasebat Encümeni:

Bu komisyonda görev almış milletvekillerinden toplam 9'unun öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Reşat Akşemsettinoglu (Bolu), Mustafa Kemal Biberoğlu (Çorum), Nebil Sadi Altuğ (İzmir), Bahattin Örnekol (Sivas), Samim Yücedere (Tekirdağ), Ömer Lütfi Erzurumluoğlu (Yozgat), Nadir Nadi (İstanbul), İsmail Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Ahmet Gürkan (Tokat).

3.10.8 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:

Gümrük ve Tekel Komisyonu'nda, görev alan milletvekillerinden 6'sının öğretmen olduğu tespit edilmiş olup bu milletvekillerin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Muharrem Tuncay (Balıkesir), Samim Yücedere (Tekirdağ), Hadi Uzer (Samsun), İsmail Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Mahmut Goloğlu (Trabzon), Haşim Tatlıoğlu (Yozgat).

3.10.9 Hariciye Encümeni:

Dışişleri Komisyonu'nda, görev alan milletvekillerinden 17'sinin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Bahsi geçen milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Sıtkı Yırcalı (Balıkesir), Nurettin Fuat Alpkartal (Çanakkale), Nebil Sadi Altuğ (İzmir), Muammer Çavuşoğlu (İzmir), Nuriye Pınar (İzmir), Turgut Göle (Kars), Hamdi Ragıp Atademir (Konya), Saip Özer (Afyonkarahisar), Rıfkı Salim Burçak (Erzurum), Bahadır Dülger (Erzurum), Hayrettin Erkmen (Giresun), Nadir Nadi (İstanbul), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Ekrem Hayri Üstündağ

(İzmir), Ziyad Ebüzziya (Konya), Samet Ağaoğlu (Manisa), Hikmet Bayur (Manisa).

3.10.10 İktisat Encümeni:

İktisat Komisyonu'nda, görev alan milletvekillerinden 9'u öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Fethi Çelikbaş (Burdur), Nizamettin Ali Sav (İstanbul), Abdullah Aker (İzmir), Nihat İyriboz (Aydın), Ali Ocak (Gaziantep), Ziya Termen (Kastamonu), Osman Bölükbaşı (Kırşehir), Osman Özbilen (Kütahya), Suat Başol (Zonguldak).

3.10.11 Maarif Encümeni:

Bu komisyonda görev alan milletvekillerinden 32'sinin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgesi aşağıdaki gibidir:

Aliye Temuçin-Coşkun (Ankara), Yahya Pelvan (Balıkesir), Safaeddin Karanakçı (Çanakkale), Nuri Togay (Çanakkale), İbrahim Aydın (Çankırı), Mehmet Karasan (Denizli), Halil Turgut (Diyarbakır), Hüsnü Göktuğ (Elazığ), Veysel Varol (Erzincan), Sabri Özcan San (Gümüşhane), Aleksandros Hacıpulos (İstanbul), Nuriye Pınar (İzmir), Remzi Çakır (Kars), Servet Hacıpaşaoğlu (Kayseri), Hamdi Ragıp Atademir (Konya), Sebahattin Sönmez (Konya), Şerafettin Ayhan (Sinop), Bahattin Örnekol (Sivas), Halit Ağanoğlu (Trabzon), Osman Turan (Trabzon), Fethi Ülkü (Tunceli), Orhan Dengiz (Uşak), Danyal Akbel (Yozgat), Kasım Küfrevi (Ağrı), Ömer Bilen (Ankara), Yahya Pelvan (Balıkesir), Mehmet Özbey (Burdur), Cemal Köprülü (Edirne), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Ziya Termen (Kastamonu), Ahmet Morgil (Rize), Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (Trabzon).

3.10.12 Maliye Encümeni:

Maliye Encümeni'nde, görev alan milletvekillerinden 9'u öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Osman Talu (Afyonkarahisar), Mümtaz Tarhan (Ankara), Asım Emrem (Çankırı), Yaşar Gümüşel (Çoruh), Baha Koldaş (Çorum), Abdullah İzmen (Giresun), Remzi Çakır (Kars), Sabri Erduman (Erzurum), Feridun Ergin (Urfa).

3.10.13 Meclis Hesaplarını İnceleme Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısının 8 olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mekki Keskin (Konya), Agâh Erozan (Bursa), Mehmet Enginün (Edirne), Faruk Nafiz Çamlıbel (İstanbul), Hüsnü Yaman (Kırklareli), Ferit Tüzel (Rize), Rıfat Öçten (Sivas), Ahmet Gürkan (Tokat).

3.10.14 Meclis Kütüphane Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin toplam sayısı 6 olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Ömer Bilen (Ankara), Nihat İyriboz (Aydın), Selim Ragıp Emeç (Bursa), Haluk Ökeren (İzmir), Ziyad Ebüzziya (Konya), İhsan Şerif Özgen (Kütahya).

3.10.15 Milli Müdafaa Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin toplam sayısının 8 olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Selâhattin Toker (Elazığ), Ali Fuat Cebesoy (İstanbul), Zihni Üner (Niğde), Şerafettin Ayhan (Sinop), İhsan Baç (Tokat), Hulusi Bozbeyoğlu (Tokat), Sami Orberk (Trabzon), Fahri Belen (Bolu).

3.10.16 Münakalat Encümeni:

Ulaştırma Komisyonu'nda görev alan milletvekillerinden 6' sının öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Yümnü Üresin (Bilecik), Turan Güneş (Kocaeli), Sebahattin Sönmez (Konya), Melih Koçer (Manisa), Sırrı Atalay (Kars) Ali Ünlüsoy (Yozgat).

3.10.17 Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısı 7 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Muharrem Tuncay (Balıkesir), Lütü Oğultürk (Bolu), Şekip İnal (Hatay), Ahmet Mithat Kuseyrioğlu (Hatay), Fazıl Erım (Ordu), Talât Vasfı Öz (Ankara), Fatin Dalaman (Antalya).

3.10.18Teşkilâtı Esasiye Encümeni:

Komisyonunda bulunan milletvekillerinin 12'sinin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Kenan Yılmaz (Bursa), Mehmet Ali Sebük (İzmir), Turan Güneş (Kocaeli), Enver Batumlu (Seyhan), Kemal Özçoban (Afyonkarahisar), Haluk Ökeren (İzmir), Sırrı Atalay (Kars), Osman Bölükbaşı (Kırşehir), Tarık Kozbek (Konya), Muhlis Tümay (Manisa), Rıfat Öçten (Sivas), Ferit Alpiskender (Tekirdağ).

3.10.19 Ticaret Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonunda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısının 3 olduğu tespit edilmiş olup bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

Nebil Sadi Altuğ (İzmir), Muhlis Ete (Ankara), Haşım Tatlıoğlu (Yozgat).

3.10.20Ziraat Encümeni:

Dönem boyunca bu komisyonunda görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam sayısının 5 olduğu tespit edilmiş olup bu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise şöyledir:

İbrahim Selçuk Çakıroğlu (Bilecik), Reşat Akşemsettinioğlu (Bolu), Nüzhet Unat (Kocaeli), Ali Ünlüsoy (Yozgat), Mehmet Aldemir (İzmir).

3.11 TBMM 11. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

11. Dönem'de her bir komisyonunda görev alan öğretmen milletvekilleri Zühtü Arslan tarafından hazırlanan "Türk Parlamento Tarihi TBMM 11. Dönem 1957-1960 III. Cilt" adlı eserdeki özgeçmişler incelenerek belirlenmiştir. Komisyonlar ve görev alan öğretmen milletvekilleri şu şekildedir:

3.11.1 Adliye Encümeni:

11. Dönem’ de Adliye Komisyonu’nda görev alan milletvekillerinden 5’i öğretmen milletvekili olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mehmet Ali Arıkan (Mardin), Osman Talu (Afyonkarahisar), Nurettin Fuat Alpkartal (Çanakkale), Mustafa Kemal Biberoğlu (Çorum), Sait Bilgiç (Isparta).

3.11.2 Arzuhal Encümeni:

Arzuhal Encümeni’nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısının 5 olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Mehmet Eyüboğlu (Erzurum), Süleyman Özsever (Sivas), Hüseyin Ortakçioğlu (Çorum), Selâhattin Karayavuz (Trabzon), Suat Başol (Zonguldak).

3.11.3 Basın Yayın ve Turizm Encümeni:

Basın, Yayın ve Turizm Encümeni’nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 5 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Nusret Safa Coşkun (Erzincan), Mehmet Faruk Gürtunca (İstanbul), Zuhuri Danışman (Bolu), Bahadır Dülger (Gaziantep), Selim Ragıp Emeç (İzmir).

3.11.4 Bütçe Encümeni:

Bütçe Encümeni’ndeki milletvekillerinden 16’sı öğretmen milletvekili olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Servet Bilir (Bolu), Hamit Zülfü Tigrel (Diyarbakır), Tevfik Tığlı (Isparta), Nizamettin Kırşan (İstanbul), Fazıl Yalçın (Kırşehir), Nafiz Tahralı (Konya), Medeni Berk (Niğde), Yaşar Gümüşel (Artvin), Fethi Çelikbaş (Burdur), Mehmet Karasan (Denizli), Rauf Bayındır (Erzincan), Behzat Bilgin (İzmir), Danyel Akbel (İzmir), Sırrı Atalay (Kars), Muzaffer Kurbanoglu (Manisa), Emin Soysal (Maraş).

3.11.5 Dahiliye Encümeni:

Dahiliye Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı ise 5 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Fethi Batur (Aydın), Kemal Erdem (Çorum), Daniş Yurdakul (Tokat), Ruknettin Nasuhioğlu (Edirne), Ömer Lütfi Erzurumluoğlu (Yozgat).

3.11.6 Divanı Muhasebat Encümeni:

11. Dönem'de Divanı Muhasebat Encümeni'nde görev alan milletvekillerinden 6'sının öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Fethi Batur (Aydın), Münip Özer (Erzurum), Mehmet Eyüboğlu (Erzurum), Avni Sakman (Kırklareli), Abdulvahap Altınkaynak (Van), Reşat Akşemsettinioğlu (Bolu).

3.11.7 Gümrük ve İnhisarlar Encümeni:

11. Dönem'de Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde sadece Hamit Zülfü Tigrel'in görev aldığı tespit edilmiştir.

3.11.8 Hariciye Encümeni:

11. Dönem'de Hariciye Encümeni'nde görev alan milletvekillerinden 18'inin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Münip Hayri Ürgüplü (Nevşehir), Esat Mahmut Karakurt (Urfa), Arif Demirer (Afyonkarahisar), Sedat Baran (Çorum), Rıfkı Salim Burçak (Erzurum), Ali Ocak (Gaziantep), Hayrettin Erkmen (Giresun), İbrahim Gürgen (İçel), Nuriye Pınar (İzmir), Muammer Çavuşoğlu (İzmir), Turgut Göle (Kars), Fahri Köşkeroğlu (Kayseri), Şefik Bakay (Kırklareli), Hamdi Ragıp Atademir (Konya), Samet Ağaoğlu (Manisa), Hikmet Bayur (Manisa), Hasan Reşit Tankut (Mardin), Hamza Eroğlu (Adana).

3.11.9 İktisat Encümeni:

İktisat Encümeni'nde 11. Dönem'de toplam görev alan milletvekillerinden 3'ünün öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Cemal Zühtü Aysan (Zonguldak), Nizamettin Ali Sav (İstanbul), Suat Başol (Zonguldak).

3.11.10İmar ve İskân Encümeni:

İmar ve İskan Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

İbrahim Saffet Omay (Ankara), Münip Özer (Erzurum), Mahmut Güçbilmez (Bolu), Ömer Lütfi Erzurumluoğlu (Yozgat).

3.11.11Maarif Encümeni:

Encümendeki öğretmen milletvekilinin sayısı 26 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Orhan Kökten (Afyon), Osman Eroğlu (Burdur), Hilal Ülman (Bursa), Nusret Safa Coşkun (Erzincan), Ali Latifağaoğlu (Isparta), Ayşe Günel (İstanbul), Mehmet Faruk Gürtunca (İstanbul), Hüsamettin Giray (İstanbul), Vamık Tayşi (İzmir), Rasim İlker (Kars), Şemsettin Ataman (Kars), Halil Gürün (Konya), Ferda Güley (Ordu), Süleyman Özsever (Sivas), Abdulvahap Altınkaynak (Van), Kasım Küfrevi (Ağrı), Zuhuri Danışman (Bolu), Nuri Togay (Çanakkale), Aleksandros Hacıpulos (İstanbul), Danyel Akbel (İzmir), Servet Hacıpaşaoğlu (Kayseri), Emin Soysal (Maraş), Ahmet Morgil (Rize), Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (Trabzon), Osman Turan (Trabzon), Fethi Ülkü (Tunceli).

3.11.12Maliye Encümeni:

Maliye Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 5 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

İbrahim Saffet Omay (Ankara), Avni Sakman (Kırklareli), Kenan Yılmaz (Bursa), Halil Turgut (Diyarbakır), Ferit Tüzel (Samsun).

3.11.13Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni:

Encümende görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı ise 11 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Münip Özer (Erzurum), Zuhuri Danışman (Bolu), Abdülkadir Eryurt (Erzurum), Sabri Erduman (Erzurum), Mustafa Zeren (Erzurum), Faruk Nafiz

Çamlıbel (İstanbul), Selim Ragıp Emeç (İzmir), Sırrı Atalay (Kars), Hüsni Yaman (Kırkalareli), Ferit Tüzel (Samsun), Selâhattin Karayavuz (Trabzon).

3.11.14 Meclis Kütüphanesi Encümeni:

Meclis Kütüphanesi Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 3 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Şemsettin Ataman (Kars), Asım Eren (Niğde), Abdulvahap Altınkaynak (Van).

3.11.15 Milli Müdafaa Encümeni:

Milli Müdafaa Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 8 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Ahmet Selim Soley (Ankara), Nazmi Ataç (İstanbul), Ali Fuat Cebesoy (İstanbul), Asım Eren (Niğde), Ferda Güley (Ordu), Mustafa Zeren (Erzurum), Tahsin Yazıcı (İstanbul), Zihni Üner (Nevşehir).

3.11.16 Münakalat Encümeni:

Münakalat Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 2 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Tevfik Tıgılı (Isparta), Yümnü Üresin (Bilecik).

3.11.17 Nafia Encümeni:

Nafia Encümeni'nde görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 2 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Mahmut Güçbilmez (Bolu), Sabri Erduman (Erzurum).

3.11.18 Sanayi Encümeni:

11. Dönem'de Sanayi Encümeni'nde görev alan milletvekillerinden 8'inin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Piraye Levent (Aydın), Hamit Zülfü Tigrel (Diyarbakır), Sami Soylu (Konya), Cemal Zühtü Aysan (Zonguldak), Ali Menteşeoğlu (Adana), Muharrem Tuncay (Balıkesir), Nizamettin Ali Sav (İstanbul), Suat Başol (Zonguldak).

3.11.19 Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni:

Encümende görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı ise 4 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Piraye Levent (Aydın), Sami Soylu (Konya), Ali Menteşeoğlu (Adana), Muharrem Tuncay (Balıkesir).

3.11.20 Teşkilatı Esasiye Encümeni:

Encümende görev alan öğretmen milletvekillerinin sayısı 5 olarak tespit edilmiş olup isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Kemal Özçoban (Afyonkarahisar), Mustafa Zeren (Erzurum), Bahadır Dülger (Gaziantep), Osman Bölükbaşı (Kırşehir), Tarık Kozbek (Konya).

3.11.21 Ticaret Encümeni:

Ticaret Encümeni'nde görev alan öğretmen kökenli milletvekillerinin sayısı 6 olarak tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri ise aşağıdaki gibidir:

Zeki Cemal Bakiçelebioğlu (Kastamonu), Nafiz Tahralı (Konya), Nihat İyriboz (Artvin), Sıtkı Yırcalı (Balıkesir), Nebil Sadi Altuğ (Manisa), Salim Çonoğlu (Samsun).

3.11.22 Ziraat Encümeni:

11. Dönem'de Ziraat Encümeni'nde görev alan milletvekillerinden 5'inin öğretmen milletvekili olduğu tespit edilmiştir. Milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

Osman Eroğlu (Burdur), Hamdi Özkan (Sinop), Nihat İyriboz (Artvin), Fahri Köşkeroğlu (Kayseri), Nüzhet Unat (Kocaeli)

3.12 1939-1950 Arası Dönemde Kurulan Hükümetler, Kurulan Hükümet ve Komisyonlarda Görev Alan Görev Alan Öğretmen Milletvekillerinin Değerlendirilmesi

Bu dönemde toplam 12 Hükümet kurulmuştur. Kurulan hükümetlerde oluşturulan bakanlıkların çoğunda öğretmen milletvekilleri görev almıştır. Bu da eğitimci vasfını taşıyan insanların siyasette faal olduklarını gösterdiği söylenebilir.

Kurulan hükümetlerin 7'sinde başbakanların öğretmen milletvekillerinden olduğu görülür. Ayrıca kurulan hükümetlerin 2'si hariç hepsinde eğitim bakanlarının öğretmen milletvekillerinden olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin oluşturulan daimi komisyonlar arasında en fazla Milli Eğitim (Maarif) ve Bütçe komisyonların vazife aldıkları görülmüştür.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4.1 Türkiye’de 1939-1950 Arası Dönemdeki Gelişmeler

4.2 Eğitimle İlgili Gelişmeler

4.2.1 Köy Enstitüleri

Köye öğretmen ve ihtiyaç duyulan diğer elemanları yetiştirmeyi amaçlayan Köy Enstitüleri kuruluşlarından sonra zaman zaman çeşitli tartışmaların odağında kalabilmeyi başarmıştır. Köy Enstitüleri ile ilgili açıklamalara geçmeden önce o yıllarda ülkenin nüfus ve eğitim durumundan kısaca bahsetmekte fayda vardır. Çünkü bu faktörler enstitülerin kuruluşlarında etkili olmuşlardır.

Kuruluş Süreci

1930’lu yılların sonuna doğru Türkiye nüfusunun %20’si kasaba ve kentlerde; %80’i köylerde yaşıyordu. Kasaba ve kentlerdeki ilköğretim çağına gelmiş çocukların %75’i okullara gidebiliyor, köylerde yaşayan ilköğretim çağına gelmiş çocukların ise ancak %25’i okula gidebiliyordu. Türkiye’de toplam 40.000 köy olup bunların 35.000’inde okul yoktu. Okul olan köylerin de çoğu 3 sınıflı okullardı. Bu durum dikkate alındığında ilköğretim meselesinde asıl sorun köylerdeydi. Sorunun çözümünde doğru bir planlama yapmak için köylerin nüfus özellikleri etkili olabilirdi, köylerin o zamanki nüfus özellikleri ise şöyledir:

- 16.000 köyde nüfus 150’den azdı
- 16.000 köyde nüfus 150-400 arasındaydı
- 8000 köyde nüfus 400’den fazlaydı

Kentlerdeki öğretmen ihtiyacı hesaba katılmasa bile 35.000 köye birer öğretmen gönderilmesi dahi o günkü imkânlarla 80-100 yılı bulurdu. Bunun yanı sıra 2, 3, 4, 5 öğretmene ihtiyacı olan köyler de vardı. Köyler için yeni okul, yeni öğretmen ve kısa sürede sonuç alma isteği Köy Enstitüleri sistemini ortaya çıkardı (Aydın, 1997: 28-29).

Türkiye’de o yıllarda özellikle köylerde okullaşma ve okuma-yazma oranının oldukça düşük olduğu görülür. Bu bakımdan Köy Enstitüsü sisteminin de bu sorunları en kısa zamanda ve en az maliyetle çözmek amacıyla uygulamaya alınmıştır. Köy Enstitüleri sistemi bir anda ortaya çıkmamış olup öncesinde de

bazı benzer uygulamalara başvurulduğu görülür. Bu duruma kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Atatürk'ün liderliğinde 1935 yılındaki kongresinde köylerde okuma ve yazmayı öğretmek, yeni Cumhuriyet'in sahip olduğu değerleri benimsemek ve köylerde ilkel tarım teknikleri yerine sağlam tarım bilgi ve becerisi kazandırmak gibi hedefler tespit edilmiştir. 1930'lu yıllarda öğretmen sayısı az olup köylerde görev alan az sayıdaki okunmuş insan oralardaki hayat şartlarına uyum sağlayamadığından şehirlere geri dönmekten yollarını arıyorlardı. Düzenlenen kurultayda köylünün sorunlarıyla ilgilenecek aydınların yine köyden çıkması prensibi benimsendi. Halihazırdaki problemlerin hızlıca çözümü için geçici askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapmış olan kabiliyetli gençlerin kurslara alınarak köylere eğitmen olarak gönderilmesi kararlaştırıldı (Binark, 2009; s. 1302).

Bu konuda ilk uygulama 1936 yılında başladı. Eskişehir Çifteler'de açılan kursu bitiren 84 köylü genç köy eğitmeni olarak görevlendirildi. Uygulama başarılı sonuçlar verince kursların sayısı artırılmıştır. Mezun olan eğitmenlere toprak, tohumluk ve tarım gereci de verilerek görevlendirildikleri bölgede tarımsal çalışmalara öncülük etmeleri sağlandı. 1937 yılında ise konu daha da kapsamlı olarak ele alınarak Eskişehir Çifteler'de (1937) İzmir Kızılçullu'da (1937) Edirne Kepirtepe'de (1938) ve Kastamonu Gölköy'de (1939) deneme niteliğinde 4 köy Öğretmen Okulu açıldı. Bu çalışma Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde daha da genişletilmiştir. Çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile daha önce açılmış olan deneme okullarının enstitüye dönüştürülmesi ve bunlara ek olarak 17 köy enstitüsünün daha açılması öngörülmüştür (Özel, 1995; s. 4-5).

Köy enstitülerinden amacı ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

- Köy Enstitüleri köy öğretmenleri ve köye yararlı olacak kişileri yetiştirmeyi amaçlamıştır.
- Yetiştirilecek öğretmenlerin köyde önder olması beklenmektedir. Bunun için farklı öğrenim süreci ve yöntemini uygulamak amacı güdülmüştür.
- Tarımsal ekonominin daha faydalı ve düzgün bir hale getirilmesi amaçlanmıştır.

- Öğretmenlerin yalnızca çocuklara okuma yazmayı öğretecek şekilde yetiştirilmeyip aynı zamanda halkı eğitmeye de yönelik bir eğitim sisteminden geçirilmesi amaçlanmıştır.
- Köylüyü ekonomik toplumsal kültürel yaşamda söz sahibi yapmak ve onların bilinç düzeylerini de yükseltmeyi başarmak köy enstitülerinin amaçları arasındadır (Bahadır, 1994; s. 78).

Köy Enstitüleri kuruluş yıllarında eğitim ve öğretim faaliyetlerini yayımlanan genelgeler vasıtasıyla yürütmüşlerdir. Bütün enstitüler için ortak bir program hazırlanıncaya kadar enstitülerin hepsi eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesi her enstitünün yönetim ve öğretim kadrosuna bırakılmıştır. Ancak enstitülerden 15 günde bir çalışmaları ile ilgili bilgileri bakanlığa sunmaları istenmiştir (Oğuzhan, 1990; s. 16).

Köy Enstitülerinin ilk ilköğretim programı 4 Mayıs 1943 tarihinde hazırlanmıştır. İkinci program ise 10 Eylül 1947 tarihinde uygulamaya konulmuştur. 1953-1954 öğretim yılından itibaren ise enstitülerin öğretim faaliyetleri "Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı" adıyla hazırlanan programa göre düzenlenip yürütülmüştür. Böylece Köy Enstitüleri kapatılana kadar toplam 3 öğretim programı uygulanmıştır (Oğuzhan, 1990; s. 16).

Enstitülerde okutulan dersler 3 ana kola ayrılabilir: Bunlardan birincisi kültür dersleridir. Kültür dersleri için Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat ve okul sağlığı bilgisi, yabancı dil, el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik, askerlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi, tarım işletme ekonomisi ve kooperatifçilik gibi dersler girer. Tarımla ilgili dersler: tarla ziraati, bahçe ziraati, sanayi bitki ziraatı ve ziraat sanayi, zootehni, kümes hayvancılığı, arıcılık ve ipek böcekçiliği, balıkçılık ve su mahsulleri gibi dersler. Teknik ders ve çalışmalar: demircilik, dülgerlik, biçki-dikiş, yapıcılık, ziraat sanatları

Bu derslerin uygulamaları ile ilgili dört İlke de şunlardır:

- El yazısı ve resim-iş önemli konuları bir veya birkaç hafta sürdürmek ve günün veya haftanın belli saatlerinde ders vermek amacıyla öğrencilere kurslar açılabilir.
- Her sabah jimnastik hareketlerine ve haftanın bazı günlerinde müzik araştırmalarına zaman ayrılır.

- Tarım derslerinde kız ve erkek öğrenciden devam eder ancak tarım çalışmalarında kız ve erkek öğrenciler kendi özelliklerine göre konular verilir (Makal, 1990; s. 60-61).

19.04.1940 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin haberine göre ilk etapta kurulacak Köy Enstitüleri, isimleri, nerede kurulacakları ve hangi illerden öğrenci kabul edecekleri şöyle belirtilmiştir:

- **Kars (Cılavuz) Enstitüsü:** Çoruh, Kars, Bayazıd ve Erzurum vilayetlerinden,
- **Trabzon (Beşikdüzü) Enstitüsü:** Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun ve Ordu Vilayetlerinden,
- **Malatya (Akçadağ) Enstitüsü:** Malatya, Bafra, Mardin, Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Muş, Bingöl, Erzincan ve Sivas vilayetlerinden,
- **Kayseri (Pazarören) Enstitüsü:** Sivas, Kayseri, Yozgat, Kırşehir ve Niğde vilayetlerinde,
- **Samsun (Havza) Enstitüsü:** Tokat, Samsun ve Amasya vilayetlerinden,
- **Kastamonu (Gölköy) Enstitüsü:** Kastamonu, Çorum, Çankırı ve Zonguldak vilayetlerinden,
- **Eskişehir (Mahmudiye-Hamidiye) Enstitüsü:** Konya, Ankara, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Kütahya vilayetlerinden,
- **Kocaeli (Arifiye) Enstitüsü:** Bolu, Bileceik, Bursa, İstanbul ve Kocaeli vilayetlerinden,
- **İzmir (Kızılçullu) Enstitüsü:** Muğla, Denizli, Aydın, İzmir, Manisa ve Balıkesir vilayetlerinden,
- **Kırklareli (Lüleburgaz) Enstitüsü:** Kırklareli, İstanbul, Edirne, Tekirdağ ve Çanakkale vilayetlerinden,
- **Seyhan (Haruniye) Enstitüsü:** Gaziantep, Maraş, Adana, İçel ve Hatay vilayetlerinden
- **Isparta (Gönen) Enstitüsü:** Isparta, Antalya ve Burdur vilayetlerinden.

Toplam 21 Köy Enstitüsü kurulmuş olup kurulan Köy Enstitüleri ve bulundukları iller ise şöyledir:

Akçadağ Köy Enstitüsü – Malatya

Akpınar Köy Enstitüsü – Samsun

Aksu Köy Enstitüsü - Antalya

Arifiye Köy Enstitüsü – Kocaeli
Beşikdüzü Köy Enstitüsü – Trabzon
Cılavuz Köy Enstitüsü - Kars
Çifteler Köy Enstitüsü - Eskişehir
Dicle Köy Enstitüsü - Diyarbakır
Düziçi Köy Enstitüsü - Adana
Ernis Köy Enstitüsü – Van
Gölköy Köy Enstitüsü - Kastamonu
Gönen Köy Enstitüsü – Isparta
Hasanoğlu Köy Enstitüsü - Ankara
İvriz Köy Enstitüsü – Konya
Kepirtepe Köy Enstitüsü – Kırklareli
Kızılçullu Köy Enstitüsü - İzmir
Ortaklar Köy Enstitüsü – Aysın
Pamukpınar Köy Enstitüsü – Sivas
Pazaören Köy Enstitüsü – Kayseri
Pulur Köy Enstitüsü - Erzurum
Savaştepe Köy Enstitüsü – Balıkesir

Yüksek Köy Enstitüleri

1942-1943 öğretim yılında Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacıyla Hasanoğlu Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü kuruldu. Yüksek Köy Enstitüsü'ne köy enstitülerinin en başarılı öğrencileri, öğretmenler kurulu kararı ve sonrasında düzenlene bir sınavla alınırdı. Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenim süresi 3 yıl olarak belirlendi. Diğer Köy Enstitüleri daha mezun vermedikleri için Yüksek Köy Enstitüsü'ne ilk yıl Kızılçullu ve Çifteler Köy Enstitülerini bitirenler alındı (Özel, 1995: 5).

Yüksek Köy Enstitüsü'nün görevleri şu şekildedir:

- Köy enstitülerinde çalışacak öğretmenleri, Köy Enstitüsü bölgelerinde çalışacak gezici başöğretmen ve İlköğretim müfettişlerini yetiştirmek,
- Enstitülerde görevli öğretmenleri kurslarla yetiştirmek,
- Köy Enstitüleri ve köy okulları ile ilgili konularla alakalı araştırmalar yapmak ve bu araştırma sonuçlarını yararlanılabilecek şekilde yaymak. (Tonguç, 1970: 256, 257).

Yüksek Köy Enstitüsü'ne girmek isteyenlerin başvuruları enstitüler öğretmenler kurulunca değerlendirilirdi. Başvuruları uygun görülen adaylar Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı sınava girerlerdi. Bu sınavda başarılı olanlar yüksek köy enstitüsüne alınırlardı (Cihangir, 1997; s. 106).

Yüksek Köy Enstitüsü aşağıdaki kollardan oluşurdu:

- Güzel Sanatlar Kolu
- Yapıcılık kolu
- Maden işleri kolu
- Hayvan bakımı kolu
- Kümes hayvancılığı kolu
- Tarla ve bahçe ziraati kolu
- Zirai işletme kolu
- El ve ev sanatları kolu (Apaydın, DüNDAR, Yılmaz; 1990; s. 211)

Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde görevli olan öğretim üyeleri Ankara'nın farklı yüksekokul ve fakültelerinden Özellikle de Ziraat Yüksek Enstitüsü Ziraat ve Veteriner fakülteleri, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Devlet konservatuarı ve Bakanlık Merkez örgütünden gelirdi. Kol özel dersleri haricinde ayrıca bütün kollar için geçerli olan genel kültür dersleri de vardı. Genel kültür dersleri kapsamında okutan dersler arasında Batı ve Türk Edebiyatı incelemeleri, matematik, ekonomik coğrafya, sosyoloji, yabancı diller (İngilizce, Almanca, Fransızca), pedagoji ve pedagoji tarihi, İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi dersleri öncelik taşırdı (Cihangir, 1997; s. 106-107).

Yüksek Köy Enstitüsü'nün bir de "Yüksek Köy Enstitüsü Yönetim Kurulu" vardı. Bu kurul bakanlığın 15 maddelik emri ile kurulmuş olup üye sayısı 15'ti. Kurulun kuruluş amacı; Yüksek Köy Enstitüsü'nün yönetim işlerini kararlaştırmak ve Yüksek Köy Enstitüsü ile diğer köy enstitüleri arasındaki ilişkileri düzenlemektir. Yüksek Köy Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun üyeleri şunlardır:

- Yüksek Köy Enstitüsü öğretmenleri tarafından seçilen iki öğretmen (6 ay süre ile)
- 6 aylık sürelerle iki köy enstitüsü öğretmenleri arasından seçilecek birer öğretmen
- 3'er aylık sürelerle Bakanlık tarafından iki enstitü müdürü ve iki eğitim başı
- Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinin kendi aralarından seçecekleri üç öğrenci (6 aylık süreler için)

- Her dönem için bir köy enstitüsünün 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin kendi aralarından seçecekleri bir öğrenci (üçer ay sürelerle)
- Bakanlık temsilcisi
- Her dönem için enstitüden bir danışman veya denetmen (Tonguç, 1970; s. 258, 259).

İlga Süreci

Köy Enstitülerinin kaldırılma sürecinin başlaması Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali YÜCEL ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı TONGUÇ'un 1946 yılında görevlerinden ayrılması ile olmuştur. 1947 yılında ise "Köy Enstitüleri Müfredat Programı" değiştirilmiş, enstitü mezunlarına arazi ve teçhizat verilmesi uygulaması durdurulmuştur. Yüksek Köy Enstitüsü 1947 yılında kapatılmış, 1948'de ise eğitim kurslarına son verilmiştir. 1951'de Köy Enstitüleri ve İlköğretim okullarının programlarının birleştirilmiş 1954 yılında ise Köy Enstitüleri yasal olarak ortada kaldırılmıştır (Bahadır, 1994; s. 66).

Köy Enstitülerinin Toplumsal Hayata Etkileri

İlk mezunlarını 1942'de, son mezunlarını ise 1953'te veren Köy Enstitüleri faaliyette olduğu süre içinde 17.431 erkek, 1398 kız olmak üzere toplam 18839 öğretmen; 1474 erkek sağlık memuru, 53 köy ebesi yetiştirmiştir. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü de 14 kız, 197 erkek olmak üzere toplam 211 öğrenciyi mezun etmiştir (Makal, 1994; s. 16).

Köy Enstitüsü mezunu olan politikacılar ise şunlardır:

Davut Aksu, Ali Rıza Çetiner, Murat Kahyaoğlu, İsmail Akın, Hüseyin Erçelik, Abdurrahman Oğultürk, Halil Akyavaş, Haydar Demirtaş, Fahri Özçelik, Abdullah Altıntaş, Tefik Elmasıazar, Faik Öztürk, Ferhat Aslantaş, Osman Eroğlu, Hüseyin Öztürk, Osman Aykul, Sami Gökmen, İsmail Hakkı Öztoran, Temel Ateş, Mustafa Güneş, Mehmet Sönmez, İsa Ayhan, Hasan Fehmi Güneş, Burhan Galip Şavlı, Hüseyin Atmaca, Sabri İnce, Mustafa Şentürk, Tufan Doğan Avşargil, Kamil İnal, Süleyman Şimşek, Yusuf Ziya Bahadınlı, Ekrem Kabay, Hüseyin Tolon, Mahmut Bozdoğan, Hüseyin Kaleli, Hayrettin Uysal, Halil Dere, Mehmet Kılıç, Niyazi Ünsal, Hüseyin Deniz, M. Şükrü Koç, Mustafa Üstündağ, Necati Cebe, İsmail Kutluk, Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Yusuf Çetin ve Ömer Kahraman.

Çok uzun süren faaliyette kalmasa da Köy Enstitüleri hakkında lehte ve aleyhte pek çok görüş belirtilmiştir. Bunlardan bazıları ise şöyledir:

Köy Enstitüleri ile İlgili Olumlu Görüşler

Köy Enstitüleri ile ilgili yurt dışında yazılan ilk yazı İsviçreli tarihçi Alfred Ruffer'ın 1951'de yazılmış olan "Türk Pastolazzisi ve Yapıtı" adlı makalesidir. Bu yazıyı yine Alfred Ruffer tarafından Pedagoji Ansiklopedisi'nde (1952) yazılan Köy Enstitülerini tanıtıcı yazısı takip eder. A. Ruffer bu yazılarında Köy Enstitülerinin öneminden ve başarılarından bahseder. A. Ruffer yazılarında Köy Enstitülerinin ülkenin o zamanki gerçeklerine uygun olduğunu, maddi olanakların göz önünde tutulduğu, modern eğitim prensiplerine uygun olduğunu, ülkenin okuma yazma sorununu çözüme kavuşturduğu, öğretmenlerin görevlendirilecekleri köylerde maddi ve manevi gelişmelerin öncülüğünü yapabilecek seviyede olduğunu vurgulamıştır (Benli, 1990; s. 289).

Köy Enstitülerinin eğitim/öğretim programları gerçekçi bir yöntemle uygulanma fırsatı bulabilseydi, Türkiye Cumhuriyeti çağdaş eğitim uygulamalarının öncüsü olurdu (Binyazar, 1994, 23).

Köy Enstitüleri sistemi kafası bilgili, eli becerili, kendini yenileyen, araştıran, öğretmenler yetiştirmeyi amaçlanmıştır. Bu özelliklerdeki öğretmen tipine ülkemiz ve çağdaş dünya bugün dahi ihtiyaç duymaktadır (Gazalcı, 1994, s.46).

Cumhuriyetin ilk yıllarında köy aydınlanması sağlanamamış ve köylere yönelmek, köylerin önünü açmak o yılların en önemli sorunuydu. Köy Enstitüleri bu sorunların üzerine gitti ve ulusal eğitim sorunlarına müdahaleye başladı. Bu durum yerli olan her şeyin en yerlisi olan Köy Enstitüleri ile gerçekleştirildi (Gezer, 1997; s.112).

2. Dünya Savaşı'nın zor günlerinde başlangıcından beri Cumhuriyet'in yeni insan tipi yetiştirme hareketleri başlıyordu. Enstitülere köylerden alınan kız ve erkek öğrenciler 800-1000 dekarlık alanlarda Kurtuluş Savaşı coşkusu ile bir eğitim imecesine girişti. Kısa sürede boş topraklar ışığa, suya, kavuşturuldu. Okuyan, üreten, düşünen, eleştiren, ürettikleri ile kendi kendine yeten, demokratik eğitim birimleri gerçekleştirildi (Başaran, 2000; s. 166).

Makal (1990)'ın çeşitli kişilerden aktardığı düşünceler şu şekildedir:

Son yıllarda zihnimde canlandırdığım okullar Türkiye'de kurulmaktadır (John Dewey), Köy Enstitüleri bugüne kadar eşine az rastladığım değerli öğrenim merkezleridir (Prof. Charles Latman), Köy Enstitüleri güzel bir toplum tipinin garantisidir ve bu enstitülerde ülkenizin kendi bünyesinden çıkan, kuvvetli, sağlıklı bir gençlik buldum (Jeannette Rakin- Amerikan Kongresi'nin kadın milletvekili), bu denli faydalı kurumları dünyanın hiçbir yerinde görmedim (George Duhamel-Fransız Düşünürü), köy ile şehir arasında büyük bir uçurum vardı ama Köy Enstitüleri ile bu uçurum giderilebilir (Arnold Toynbee-İngiliz Tarihçi), Türk köylüsün okumasını devrim ilkelerini öğrenip bunları koruyan güce kavuşmasını istemiyorlardı bundan korkuyorlardı (Nadir Nadi), Köy Enstitüleri Türk eğitimcilerinin ilk orijinal ve büyük eseri, ayrıca köylü çocukların üreticilik destanı haline gelmiştir (Prof. Dr. Sabahattin Eyüboğlu), Köy Enstitüleri gücünü milli oluşundan ve şartlarımızın zorlanmasından almıştır (Prof. Dr. C. Orhan Tütengil), Köy Enstitüleri kalkınmayı bilinçli hale getirmişti (Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya)

Köy Enstitüleri Karşıtı Fikirler

Turhan (1962 s.6-7)'ye göre enstitülerin talebeler ve hocaları tarafından bizzat inşa edildiği doğru bir durum değildir. Aksine enstitüler yüksek meblağlarla müteahhitlere yaptırılmıştır. Ayrıca Turhan (1962), enstitülerin köyü ve böylece Türkiye'yi kalkındıracak tipte öğretmen yetiştirdiği iddiasına katılmamaktadır. Turhan (1962 s.6-7)'ye göre köyü kalkındırmak ilmi bir İhtisas gerektirir. Toprağın vasıflarını ihtiva ettiği maddeleri, tohumlar, gübreler, iklim şartları, toprağa uygun vasıtalar, işleme tarzları hakkında teknik bilgilere sahip mütehassıs kişilere ihtiyaç vardır. Bu bilgiler değil Köy Enstitüleri'nin alelade lisanla üniversitelerin bile veremeyeceğini savunur.

Darendelioğlu (1962 s.12-20) Köy Enstitülerinde yoğun bir şekilde komünizm faaliyetlerinin yapıldığını belirtmektedir. O'na göre bazı solcu ve komünist yazar ve düşünürlerin Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne sık sık gönderilmekte, enstitülerden Marks ve Engels'in komünist beyannamelerinin çoğaltılması suretiyle yayılmak istenmesi, Rus eğitim sisteminin övülmesi ve tedrisatın ona göre yapılması telkin ediliyordu. Ayrıca Darendelioğlu (1962 s.12-20) Köy Enstitüleri dergisinde milli, manevi ve dini değerleri yok sayan şiir ve yazılara yer verildiği de belirtilmektedir.

Köy enstitülerinde yoğun bir şekilde komünizm propagandası yapılmakta enstitülerde eğitim gören gençler gayri ahlaki bir yaşama özendirilmekte ve dini değerler tahkir edilmektedir (Uygur, 1962; s. 29,55,57)

Köy enstitülerinde Kızıl propagandaları yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Enstitülerde eğitim gören gençlere tanınmış Kızıl yazarların eserleri okutulmakta ve komünist Rusya örnek bir rejim diye tanıtılmakta idi. Gençlere din, milliyet ve askerlik düşmanlığı telkin edilmekte, sınıf şuuru ve düşmanlığı oluşturulmaya çalışılmaktaydı. Ayrıca enstitülerde öğrenim gören gençler gayri ahlaki bir hayata teşvik edilmekteydi (Sançar, 1962; 60).

Okurer (1962 s.77-92)'ye göre Köy Enstitüsü'ne karşı olunmasının nedenleri şöyledir:

- Enstitülere sadece köy çocukları alınmaktadır. Bu da köy-şehir ikiliğinin ortaya çıkmasına neden olabilecektir.
- Mezun olan gençler bakanlık tarafından gönderilen köylerde 20 sene çalışmaya ve yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Bu durum da o gençlerin kabiliyetlerinin körelmesine yol açabilecektir. Ayrıca bu durum hürriyet, sosyal adalet ve insan haklarına da aykırıdır.
- Enstitüsü mezunlarının vazifelendirildikleri köylerde yapabileceklerinden çok daha fazlası istenmiştir. Bu durum da öğretmenlerin öğretmenlik vazifelerini dahi yapamaz hale getirmektedir.
- Enstitülerden mezun olan öğretmen adayları öğrenim süreci içerisinde yeterince yetiştirilememektedir. Buralardan mezun olanlar ve tam bir öğretmen ne tam bir ziraatçi ne de tam bir sanat ve teknik adamının görevlerini yerine getirebilir; çünkü enstitülerdeki öğrenimleri boyunca bunların hepsine yeterince süre ayırlamamıştır.
- Enstitülerde komünist faaliyetler yürütülmüştür

Sayılğan (1962 s.103)'ye göre Köy Enstitülerinde açık bir şekilde köylü-şehirli cahil köylü-okumuş köylü, gerilik-ilerilik gibi zıtlıkların keskinleşmesini sağlayacak propagandalara yer verilmektedir. Ayrıca enstitülerde iş başında olanların bazı komünist faaliyetleri de örtbas etmeye çalışıldığını ve enstitülerde komünist hücrelerinin var olduğundan bahsetmektedir.

İncelenen dönemlerde Köy Enstitüleri ile ilgili çıkarılan önemli kanunlar şöyledir:

4.2.2 Köy Enstitüleri Kanunu

Köy Enstitülerinin kuruluşunu sağlayan 17.04.1940 tarihinde kabul edilen Köy Enstitüleri Kanunu ile ilgili Encümen Mazbataları ile kanunun TBMM'deki görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Köy Enstitüleri Kanunu ile ilgili Maarif, Ziraat, Dahiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları mazbata hazırlamışlardır. Bu encümenler tarafından *hazırlanan mazbatalar TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 10. Cilt 41. İnikat* incelenerek hazırlanmıştır. Hazırlanan mazbatalar şu şekildedir:

4.2.3 Maarif Encümeni Mazbatası

Maarif Encümeni kanun layihasını olumlu bulmuştur. Encümene göre bu kanun layihası ilköğretimin ülke geneline yayılmasına hizmet edecek şekildedir. Kanun layihası sadece köylü çocuklarını okutmak amacını gütmekle kalmayıp aynı zamanda iyi ve mükemmel köylü yetiştirme amacına da hizmet etmesi bakımından ayrıca önem arz etmektedir.

Encümen kanun layihasında değişiklikler de yapmıştır. Yapılan bazı küçük değişiklikler ise şöyledir. Kanun layihasının üçüncü maddesinde enstitülere kabul edilecek olan öğrencilerin belirlenmesinde “köy çocukları” yerine “köylü çocuklar” ibaresinin eklenmesine karar verilmiştir. Diğer bir değişiklik ise tahsil müddeti ile ilgilidir. Tasarıda tahsil müddeti “beş yıl” olarak ifade edilirken encümen “en az beş yıl” şeklinde bir değişikliğe gitmiştir. Kanun layihasında öğretmenlerin zorunlu çalışma süresi 30 yıl olarak belirlenirken, encümen bu sürenin 20 yıla indirilmesini uygun görmüştür.

Kanun layihasını Maarif Encümeni'nde toplam 15 Milletvekili incelemiş olup, hepsi öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Rıdvan Nafiz Edgür, İbrahim Alâettin Gövsa, Şehime Yunus, Belkıs Baykan, Türkan Örs, Avni Yukaruç, Reşat Nuri Güntekin, Talat Onay, İzzet Ulvi Aykurt, Ali Kami Akyüz, Nazmi İlker, Fuad Köprülü, Selim Sırrı Tarcan, Hasip Aytuna, Refet Ülgen.

4.2.4 Ziraat Encümeni Mazbatası

Ziraat Encümeni Kanunu çok olumlu bulmuştur. Encümen hem köylerin şiddetle ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmeye hem de buralardan yetiştirilecek olan öğretmenler ile köylerde ziraat ve sanat bilgilerini, daha kapsamlı olarak köylerin hayat seviyelerini yükseltecek müesseseler olması

bakımından Köy Enstitüleri teşebbüsünü köy kalkınmasını gerçekleştirecek bir kuvvet ve mahiyette görmüştür.

Ziraat Encümeni, Köy Enstitüleri sisteminin köy çocuklarını kendi çevrelerinde yetiştirmek ve bu çocukları yine kendi çevrelerinde istihdam etmek vasfını şimdiden başarılı olma faktörü olarak görmektedir. Encümen'e göre Köy Enstitüleri, köy öğretmenleri yetiştirmekten başka köylerin ziraat ve sanat faaliyetlerinde de ihtiyaç duydukları pratik öğeleri de yetiştirmek gibi başka bir faydalı hizmeti de ifa edecektir.

Ziraat Encümeni'nin kanun layihası üzerinde yaptığı bazı değişiklikler ise şöyledir:

Maarif Encümeni'nin eğitim süresi kısmına getirdiği en az tabiri kaldırılmıştır. Köy enstitülerinden ayrılanlardan veya bu müesseselerden çıkarılan öğrencilerden sadece masrafların alınması uygun görülüp ayrıca faiz alınmaması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle ilgili maddedeki (4. Madde) “faiz” kaydı kaldırılmıştır. Encümen, enstitülerin farklı şubelere ayrılacağı ile ilgili Maarif Vekaleti tarafından alınan bir karar olmadığından 10'uncu maddedeki “öğretmen şubesinden” ibaresinin kaldırılmasını uygun görmüştür. Köy Enstitülerinden mezun olacaklara verilecek üretim vasıtaları arasında hayvandan bahsedilmediği için ilgili maddeye (11. Madde) “çift ve irad hayvan” ibaresi ilave edilmiştir.

Bu kanun layihasını Ziraat Encümeni'nde 18 milletvekili incelemiş olup bunların 8'i öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Rahmi Köken, Tevfik Tarman, Nuri Göktepe, Emin Aslan Tokat, Ömer Küntay, Hüsnü Yaman, Atıf Esenbel, Naki Bekmen.

4.2.5 Dahiliye Encümeni Mazbatası

Dahiliye Encümeni de kanun layihasını uygun bulmuş, kanun layihasının ismini uzun bularak “Köy Enstitüleri Kanunu” olarak değiştirmiştir.

Kanun layihasını Dahiliye Encümeni'nde 24 milletvekili incelemiş olup bu milletvekillerinden 10'u öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Atıf Tüzün, Fatin Güvendiren, İsmail Kemal Alpars, Nakiye Elgün, Mehmet Aldemir, Ahmet Hilmi Kalaç, Şevki Ergun, Sadri Ertem, Ziya Kayran, Mithat Şükrü Bleda öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilidir.

4.2.6 Bütçe Encümeni Mazbatası

Bütçe Encümeni kanun layihasını olumlu bulup kanun layihasını esas itibariyle kabul etmiş, maddelerde birkaç değişiklik yapmıştır. Encümenin kanun layihası üzerinde yaptığı bazı değişiklikler ise şu şekildedir:

Tahsil müddetini belirleyen üçüncü maddeye (en az) kaydı eklenmiştir. Öğretmenlere parasız olarak verilen alet, tohum, hayvan ve fidanların öğretmenlerin şahsına değil de öğretim vazifelerinin ifası maksadıyla verildiği için ve bunların okul demirbaşına geçirilmesi kaydının ilave edilmesi kabul edilmiştir. Okullara tahsis edilecek arazilerle ilgili olan 12'inci maddede vakıf arazilerinin de devlete ait araziler gibi verilebileceği belirtilmişse de bu durum vakıf hukukuna aykırı olduğundan vakıf kaydı maddeden kaldırılmıştır. Ayrıca 12'nci maddeye bir fıkra eklenerek devlet arazisi bulunmayan yerlerde maddede belirtilen amaca uygun arazilerin Köy Kanunu'na göre satın alınması ile ilgili bir hüküm konulmuştur. 14'üncü maddede değişiklik yapılarak öğretmenin herhangi bir sebeple görevinden ayrılması durumunda işletilen arazinin hasılatının yeni gelen öğretmene verilmesi kabul edilmiştir. Öğretmenin ölümü üzerine mirasçılarının vazifesi sırasında öğretmene tahsis edilen arazi üzerinde bir hak doğurmayacağı, ancak ölen öğretmen ailelerine yardım sandıklarında daha fazla yardım temin etmek amacıyla ölen öğretmenin öldüğü sene elde edilen hasılatın yarısının bu sandıklara diğer yarısının ise gelecek öğretmene verilmesi uygun görüldüğünden layihaya böyle bir madde 19'uncu madde olarak eklenmiştir.

Bütçe Encümeni'nde kanun layihasını inceleyen toplam 26 milletvekili vardır. Bu milletvekillerinden 10'u öğretmen milletvekili olup isimleri ise şöyledir: Bu milletvekillerinden Burhanettin Denker, Tahsin Coşkan, Salâh Yargı, Fakihe Öymen, Nevzad Ayas, Fethi Altay, Rıza Erten, Naci Eldeniz, Sırrı Day, Ahmet Sungur öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilleridir.

4.2.7 Köy Enstitüleri Kanunu Meclis Görüşmeleri

Köy Enstitülerinin kuruluşu ile ilgili kanun 22.03.1940-17.04.1940 tarihlerinde toplam iki defa Meclis'e gelmiştir.

Kanun layihası ile ilgili TBMM'de yapılan görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

30. İnikat (22.03.1940)

Bu toplantıda Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Köy Enstitülerinin teşkili ile ilgili kanunun aciliyeti nedeniyle dört encümende görüşülmesinden önce oluşturulacak bir muvakkat encümende müzakere edilmesini teklif etmiş; ancak yapılan oylama sonucunda bu teklifi kabul edilmemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Devre, 9. Cilt, 30. İnikat, s. 27).

41. İnikat (17.04.1940)

Köy Enstitülerinin kuruluşu ile ilgili kanun ikinci defa mecliste 17.04.1940 tarihinde görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Görüşmelerde genel olarak milletvekilleri kanun hakkında olumlu tutum sergilemişler bazı hususlarda ise görüşlerini belirtmişlerdir.

Kanunun maddeleri tek tek görüşülmeden önce kanunun bütünü hakkında mütalâalarda bulunulmuştur. Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, 10. Cilt, 41. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Kazım KARABEKİR: Tabiiye öğretmenliği de yapmış olan İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir söz alarak bu kanunun büyük bir ihtiyacı karşıladığını belirttikten sonra bu tür müesseselerin savaşta ve barışta bir üretim merkezi olması ve savaşta da üretim kudretini artıracak tedbirlerin alınması gerektiğini söylemiştir.

Milletvekili Kazım Karabekir'e göre Köy Enstitülerinin kuruluşunda şu esasları göz önünde bulundurmak gerekmektedir:

- 1) Lüzumsuz masraflardan kaçınmak,
- 2) Bilgili, çalışkan, iş yapacak kişiler yetiştirmek.
- 3) Enstitülerde eğitim görecektir olan öğrencilerin ruh ve beden terbiyelerine büyük bir titizlikle ve ilmi bir zihniyetle devam edilmesidir.

Milletvekili Kazım Karabekir Köy Enstitülerine öğrenci seçimi konusuna da değinmiş; enstitülere yalnızca köy ilkokullarını bitirmiş köylü çocuklarının alınmasının yanlış olduğunu, ileride bu durumun köylü şehirli ayırımına yol açacağını belirtmiştir. O'na göre ülkedeki birkaç şehir dışında diğer şehirler zaten kasaba gibidirler. O yüzden buralarda yaşayan çocuklar da enstitülere alınmalıdırlar. Bu hususla ilgili

“...Köy Enstitülerini yalnız köy ilkokullarını bitiren çocuklara hasrediliyor. Şehir ve kasaba çocuklarının köylerle temasını kesiyor.

...Şu halde 40-50 sene sonraki hayatı tasvir edersek memleketimiz ikiye ayrılmış olacaktır. Biri köylünün kendi ruhile terbiyesi, biri de şehirli kısmı. ...Biz şehir ve köy çocuklarına böyle birbirleriyle kaynaştıracak yerde bir safiyeti fikriye ile ayırırsak, sonra acaba bu köylere başka taraflardan yapılacak telkinlerle günün birinde biz bu şehirlilerin karşısında başka fikirlerle onları mücehhez bulmaz mıyız? ...Onun için bendenize öyle geliyor ki, şehir çocuklarını köylere götürmek için diğer Devletlerin yaptığı gibi daha bazı tedbirler almalıyız... ...Onun köylü şehirli diye de tefrik etmemelidir. Zaten münhasıran köy çocuklarından buraya kâfi derecede eleman bulmak müşkül olabilir. Şehir ve kasabalarda ilk mektebi bitirmişlerden lâzım gelen şeraiti haiz olan ve köylerde çalışmağı taahhüd eden ve gelib de bu müesseselerde beş yıl tahsili kabul edenleri de almalıdır. Bu suretle öğretmenler arasında şehirli, köylü diye memlekette bir ikilik yaratılmış olmaz.”

şeklinde beyanatlarda bulunmuştur.

Kazım Karabekir enstitülerden mezun olacak eğitimcilerle de bir takım vazifelerin yüklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu vazifeler şöyle sıralamıştır: köylerdeki umumi binaların, çeşmelerin, suyuollarının temiz tutulması; köyün temizliği, mahsul ve aletlerin muhafazası; yardıma muhtaç hastalara, lohusalara, malüllere mümkün olan yardımın yapılması; eğer bunları yapmaya güçleri yetmiyorsa bu işleri derhal üstlerine ve hükümet amirlerine bildirmesi.

Kurulacak olan kuruluşun ismi ile ilgili de görüş belirten Kazım Karabekir bu kurumlara Köy Enstitüleri ismini değil de “Hayat Mektebi”, “Hayat Kaynağı” gibi isimlerin verilmesini önermiştir. Karabekir’e göre kurulacak olan bu müesseselere böyle isimler verildiğinde köylüler ve çocuklar üzerinde bize hayat vermeye gelmiştir gibi bir tesir bırakacak bir isim vermek daha uygun olacaktır. Ayrıca bu müesseselere enstitü isminin verilmemesiyle yüksek enstitülerin ismini bu denli yayılmaması da sağlanmış olur.

Kazım Nami DURU: Kazım Nami Duru’ya göre köy eğitimcileri ve Köy Enstitüleri kanununu, parti programının muayyen bir maddesini gerçekleştirmek içindir. Milletvekili Kazım Nami Duru özellikle köy eğitimcileri projesi ve köy öğretmen okulları ile kazanılan tecrübeler bunların ideal köy enstitüleri şeklinde

gerçekleştirilmesine yol açtığını, Köy Enstitülerinin idealist söylemlerin ve yapılan temennilerin hepsini kendinde topladığını ifade etmiştir.

Beden terbiyesi ve ahlak eğitimi konularına da değinen Kazım Nami Duru beden terbiyesi konusunun hususi bir ehemmiyete sahip olduğu ve beden terbiyesinin biyoloji, pedagoji gibi ilimlere dayandığı, bu ilimlere dayanmaz ise beden terbiyesinin iyi neticeler vermeyeceğini belirtmiştir. Ahlak terbiyesi hususunda ise kişinin yetiştiği muhitin ahlak üzerinde daha etkili olduğunu fena muhitte yetişen kişinin telkinatla yola getirilemeyeceğini ifade etmiştir.

Ayrıca Kazım Nami Duru, Köy Enstitülerinin köylüyü şehre getirmek için olmadığı; köyleri ilmi yoldan kalkındırmak, köylüyü terbiye etmek, köylünün köyüne, arazisine severek bağlanmasını ve çalışmasını sağlamak için olduğunu belirtmiştir.

Hakkı KILIÇOĞLU: Milletvekili Hakkı KILIÇOĞLU, Muallim Mekteplerinin muvaffak olamamasının ve mezunlarının köylere gitmesinin asıl nedeninin onlara her şart ve yerde çalışabilecek bir ruh verilememesi olduğunu söylemektedir. Eğer onlara bu ruh verilebilirse gönderildikleri yere gidecekleri ve gittikleri yerde de kalacaklarını söylemiştir. Milletvekili Hakkı KILIÇOĞLU' na göre öğretmenlerin vazifesi yalnızca okuma ve yazma öğretmek değil ayrıca cumhuriyetin, inkılabın, medeniyetin bütün esaslarını da gittikleri yerlerde anlatmalarıdır.

Hasan Ali YÜCEL: Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL de konuşmasına kanunun hazırlanmasına sevk eden sebepleri açıklamakla başlamıştır. Hasan Ali Yücel ilk olarak ülkenin nüfus ve eğitim durumuna değinmiştir. Buna göre nüfusun %80'i köylerde %20'si ise şehirlerde yaşamaktadır. Eğitim durumu ise şöyledir ki şehirlerde ikamet eden tahsil çağındaki çocukların %80'i okutulabilmekteyken köylerde ikamet eden tahsil çağındaki çocukların ise ancak %25'i okutulabilmektedir. Bu bilgileri verdikten sonra Maarif Vekili Hasan Ali Yücel okuma oranlarının şehirli ile köylü arasında hemen hemen tersine olduğunu hükümet olarak bu vaziyeti giderici tedbir alınmaya çalışıldığını, nüfusun büyük bir kısmının yaşadığı köylerdeki çocukların okutulması için emek sarf edildiğini, bu kanun layihasının da bu emeğin ifadesi olduğunu belirtmiştir. Hasan Ali Yücel Muallim Mekteplerinden mezun olanların köylerde duramamış olmalarının nedeninin sadece idealizm eksikliği olmadığı, öğretmenlerin eğitimleri sırasında

onların o muhite intibak etmelerini sağlayacak melekelerin kazandırılmamış olmalarının da etkili olduğunu ifade etmiştir.

Kurulacak olan yeni müesseseye enstitü denilmesinin nedenini ise, bu müesseselerde sadece teorik bilgilerin verilmeyeceği ziraat sanatları, demircilik, marangozluk gibi tatbiki faaliyetlerde de bulunulacağı için bu müesseselere okul yerine enstitü şeklinde isimlendirilmesi uygun görüldüğünü söylemiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel enstitülerde genel kültür dersleri ile birlikte köy hayatına uygun tatbiki bilgilerin de verileceğini ve bu bilgilerin bel kemiğini de ziraatın oluşturduğunu ifade ederek kurulacak okulların yerlerinin seçiminde de iklim ve ziraat şartları bakımından tetkik edildiği ve bu yerlerin seçimini ihtisas vekaleti olan Ziraat Vekaleti'nin yaptığını söylemiştir.

Yücel'e göre Köy Enstitüleri içinde idari bir mahiyet yoktur, bu sebeple enstitülerin mutlaka büyük vilayetlerde kurulması zorunluluğu yoktur. Hasan Ali Yücel enstitülere kesin olarak köyde yaşamış ve köy ilkokullarının iki devresini de bitirmiş çocukların alınmasını doğru bulduklarını ifade etmiştir. Yücel konuşmasında değindiği noktalardan biri de bu proje ile toplumsal bir sınıf oluşturma gibi bir amaçlarının olmadığıdır. Amaçlarının köyde bilgili, sıhahtli, memleketine bağlı müstahsil vatandaşlar olduğunu belirtmiştir.

Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler ile şehir öğretmen okulunda yetişecek öğretmenler arasında, ilk tahsil verme bakımından bir fark bulunmayacağını, ancak köy şehirler birbirlerinden farklı muhitler olduğu için öğretmenleri bulundukları muhitlere göre hazırladıklarını söylemiştir. Öğretmenlerle ilgili de konuşan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel öğretmenlerin görevlerine devam edecekleri özellikle nüfusu az ve seneler sonra öğretmen gönderilecek yerlerde öğretmenlerden azami şekilde istifade edileceğini belirtmiştir.

Hasan Ali Yücel son olarak süreç içerisinde zaman ve para bakımlarından tasarrufa oldukça riayet ettiklerini, öğrenimlerini görecekt olan öğrencilerin bedeni ve ahlaki terbiyeleri hususunda ise oldukça dikkatli olduklarını ifade etmiştir.

Kanun layihasının bütünü ile ilgili mütalâalardan sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekillerinin kanun maddelerinin oylanması esnasındaki görüş belirttikleri maddeler ise şöyledir:

Madde 3

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstaid köylü çocuklar seçilerek alınırlar.

Enstitülerin tahsil müddetleri en az beş yıldır.

Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen talebenin ayrılacağı mesleklerin tahsil müddetleri Maarif Vekilliğince tespit edilir.”

Kazım KARABEKİR: Kazım Karabekir maddenin encümende tekrar görüşülmesi gerektiğini belirtmiştir. Kazım Karabekir'e göre Köy Enstitülerine sadece köylü çocuklarının alınması mahzurlu bir durumdur. Çünkü bu uygulama sonucunda köylü ve şehirli arasında önemli bir kültür farkı oluşacaktır. Milletvekili Kazım Karabekir, çoğu şehrimizin köylerden pek farkı olmadığını ve şehirlerdeki çoğu ailenin de zaten ziraatla uğraştığını söylemekte ve yaşama koşulları köylü çocukları ile aynı olan şehir ve kasabalı çocukların da enstitülere kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İbrahim Alâattin GÖVSA: İbrahim Alâattin Gövsa konuşmasında bu kanunun köylere sadece ilk tahsil ve terbiyeyi vermekle yükümlü olmadığını aynı zamanda inkılapların getirdiği içtimai ve siyasi değişikliklerin de telkin edilmesi ile de vazifeli olduğunu ifade etmiş ve bu sebeple de köylere gidecek olan muallimlerin mutlaka köylerden çıkması gerektiğini belirtmiştir. Milletvekili Gövsa enstitülere sadece köylü çocuklarının alınmasıyla köylü çocukları ile şehirli çocukları arasında ideal ve mantalite olarak bir fark olmayacağını da belirtmiştir. İbrahim Alâattin Gövsa'ya göre layihanın incelendiği encümenlerin uygun gördüğü gibi enstitülere sadece köylü çocuklarının alınması hükmü değiştirilmemelidir.

İbrahim Alâattin Gövsa küçük şehirlerin köy gibi olduğu, bunun için de buralardan da enstitülere öğrenci alınması gerektiği yönündeki mütalâalara yönelik olarak ise bu şehirlerin çok zaman geçmeden nüfuslarının artacağını, oralarda da şehirlere mahsus okulların açılacağını, bu nedenle de köye mahsus gerekliliği birkaç istisnai durum nedeniyle şehirleri kapsamasına gerek yoktur.

Kazım Nami DURU: Kazım Nami Duru'ya göre bugün nüfusu az olan ve halkının çoğu rençberlikle uğraşan küçük şehirlerin ilerleyen zamanlarda büyüüp gelişeceğini bunun için köyü köy, şehri de şehir olarak kabul etmek lazım

geldiğini belirtmiştir. Kazım Nami Duru'ya göre kültürü “milli vicdanın muhtelif tecellileri” olarak ele aldığımızda milli kültürün şehir mekteplerinde de köy mekteplerinde de aynı olacağını ve hiçbir zaman değişmeyeceğini, değişen şeyin sadece teknik olacağını belirtmiştir.

Hasan Ali YÜCEL: Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Kazım Karabekir'in sözüne cevaben Köy Enstitülerinde ayrı bir terbiye prensibinin izlenmeyeceğini, terbiye prensiplerinin parti programında yazılı olduğunu ve kendilerine düşen vazifenin ise bunları tahakkuk ettirmek olduğunu ifade etmiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel daha önce öğretmen okullarına köylerden gelen çocukların dahi alındığı halde öğrenimleri esnasında bu çocukların konforlu bir hayata alıştığı için köye gönderildiklerinde bu işi yapamadıklarını belirterek aynı hataya tekrar düşülmemesi için öğrencilerin sadece köylü çocuklarından alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Kazım KARABEKİR: Maarif Vekili'nin hemen ardından söz alan Mv. Kazım Karabekir ise Köy Enstitüleri ile diğer okullar arasında verilecek tahsil bakımından bir farklılık olacağından bahsetmediğini söylemiştir. Kazım Karabekir kurulacak olan enstitülere alınacak çocukların saf köylü çocukları olduğunu, şehirler bir çok bakımdan ilerlerken bu çocuklar şehirle teması olmadan saf halde kalmaları ihtimalinin dikkat çekici olduğunu ifade etmiştir. Karabekir'e göre aynı çocukları aynı kültür ve aynı milli vicdana sahip olmalarını sağlamak gerekmektedir.

Son olarak Kazım Karabekir bu usulü herhangi bir ülkeden mi aldıklarını yoksa kendi düşüncelerimize dayanarak mı alındığı şeklinde bir soru yöneltmiştir.

Hasan Ali YÜCEL: Kazım Karabekir'e cevaben söz alan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ise köylü ve şehirli arasında milli şuur ve milli vicdan bakımından bir farkın bulunamayacağını köylü olsun, şehirli olsun ülkümüzün, idealimizin ve ülkünün duyuluş şeklinin bir olduğunu belirtmiştir.

Konuşmasında Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleri modelinin kopya olup olmadığını, bu kanunla yapılan şeyin bir kopya olmadığı gibi uydurma bir iş de olmadığını söylemiştir. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel yapılan bu işi farklı ülkelerde farklı bir şekilde görülebileceğini, ancak diğer ülkelerin ilk tahsil meselesini hallederken aldığı tedbirlerin aynısını almadıklarını ifade etmiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, bir milletvekilinin, kurulacak olan bu sistemden resmi olarak köy kabul edilmeyen fakat köy mahiyetinde olan yerlerin

mahrum kalacağını, bu sistemin böyle yerlerde de uygulanıp uygulanmayacağını sorması üzerine Hasan Ali Yücel:

“Feridun Fikri arkadaşımızın hassasiyetini pek yerinde buluyorum. Fakat köy mahiyetinde kasaba ne demektir, anlamıyorum. Kasaba kasabadır, şehir şehirdir. İdarî mesele mevzubahs değildir, kanun bunları tarif etmiştir. Yoksa bir sosyoloji mütehassısı gibi şu ekonomik evsafa bu ekonomik evsiftadır diye bunları ayırmak vaziyetinde bulunmuyoruz. Amma yarın sosyal ve ekonomik bakımdan bugünkü köyler ve şehirler vasıflarını değiştirebilir. Haklı olarak söyledikleri şey bazı vilâyetlerimizde ilköğretim bakımından daha dikkatli mesaiye lüzum olduğudur. Böyle olan yerlerin hususî bir emeğe mevzu olacağı şüphesizdir. Takdir buyururlar ki, Maarif vekilliği bunun farkındadır. Fakat imkânların nisbetinde, kudreti nisbetinde, yalnız vekilliğin kudreti değil mevzubahis olan yerlerin ve içtimaî muhitin kudreti nisbetinde, gayret edip bu davayı halle çalışacaktır. Bundan şüphe etmesinler. Bu olacaktır diye kanunun tarifi haricine çıkıp elimizdeki kanunun mahiyetini değiştirecek bir kayıt koymaya biz taraftar olmuyoruz, nitekim encümenler de taraftar olmadılar.”

şeklinde cevap vermiştir.

Madde ile ilgili Kazım Karabekir bir takrir vermiştir. Verilen takrir, maddeye ikinci fıkra olarak şehir ve kasabaların ilkokullarını bitirenlerin aynı şartlara sahip olanlardan isteyenlerin alınabileceğinin eklenmesi yönündedir. Ancak yapılan oylama sonucu takrir kabul edilmemiştir.

Madde 14.

Maddenin Meclis’e gelen ilk hali şöyledir:

“Köy okuluna aid her türlü demirbaş eşya, hayvan ve saire okulun malı olup bu işletmeden elde edilecek hasılat, öğretmene aiddir. Ancak öğretmenin ayrılışında bu demirbaşlar yeni gelen öğretmene, bu mümkün olmadığı hallerde yeni öğretmen gelinceye kadar köy ihtiyar heyetine, işletilmek üzere, aynen teslim edilir. İşletmeyi köy ihtiyar heyeti tesellüm ettiği takdirde işler imece ile yapılır. Bu suretle elde olunan mahsullerden satılması zarurî olanlar,

ihtiyar heyetlerince satılarak nakden ve diğerleri aynen muhafaza ve yeni öğretmene devir ve teslim olunur.

İşletmeye aid eşya ve tesisat ile hayvanlar Devlet emvali muamelesine tâbi tutulur”

Salah YARGI: 14. madde ile ilgili olarak bir milletvekilinin öğretmenlerin tayinleri durumunda köy enstitülerine ait arazilerden elde edilen hasılatın öğretmenlere bırakılmasında bazı adaletsizliklerin yaşanabileceğini belirtmesi üzerine Mv. Salah Yargı söz alarak:

“Bu maddenin müzakeresi Bütçe encümeninde çok münakaşayı mucib oldu. Bütün ihtimaller düşünülmüştür. Bir noktayı ehemmiyetle nazarı dikkate almak lâzımdır ki; köy okullarında muallimlere verilen, hasılat ve menfaatin terkinden başka bir şey değildir. Vazife talimiyesi icabı olarak, kendisinin talebeye öğretmesi ve örnek olması itibarile ziraî mahsulü ve fidanlığın hasılatı bu muallime terk etmektedir, vermektir. Yoksa muallimin bu hasılatı taallûk eden hiç bir hakkı kabul edilemez. Tesis edilen arazi, fidanlık, alât ve saire encümende, başka manaya hamledilmemek için okul demirbaşına kaydedilmesi lâzım geleceği de ayrıca maddeye ilâve edilmiştir. Şimdi bu böyle olunca, muallimin infikâki halinde gelecek muallime devredilmesini tabîi görüyoruz. Eğer işletilmesi icab ederse o hasılatın alınması, bir suretle ziyana uğramasın, kaybolmasın diye köy ihtiyar heyetince imece suretiyle yapılması kanunda tasrih ediliyor. Bayın misal gösterdiği gibi Hatay vilâyetinden Karsa nakil gibi, bilmem ne gibi şeyler, tatbikatta bunlara mahal verilmeyecek şeylerdir.”

Şeklinde cevap vermiştir.

Maddelerin oylanması işlemi bitirilip yapılan oylama ile kanun layihası TBMM tarafından kabul edilmiştir. Ardından Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL Meclis'teki milletvekillerine teşekkür konuşması yapmış ve oturum kapanmıştır.

4.2.8 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu

Köy Enstitüleri konusunda oldukça önemli bir yere sahip olan bu kanun 4274 kanun numarasıyla 19.06.1942 tarihinde kabul edilmiş ve 25.06.1942

tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Kanun 10 bölüm ve 71 maddeden oluşmaktadır. Bu kanunla:

Okulların idareleri; disiplin kurulları, eğitim ve öğretmenlerin vazife ve yetkileri, köy okullarına çocukların kabulü ve çocukların okula devam durumları, talebelerin ders araçları ve bunların temini, okul yapımı, onarımı ve bunların gerçekleştirilmesi esnasında köylülerin mükellefiyeti, köy okullarına arazi ve bina tahsisi, eğitimcilerin, öğretmenlerin, başöğretmenlerin, gezici öğretmenlerin mükâfatlandırılması ve cezalandırılmaları ile ilgili hususlar; enstitülerin köy okulları ile ilgili ilişkileri; Köy enstitülerindeki vazifeli kişilerin tayin, terfi, mükâfatlandırma ve cezalandırma durumları ile diğer bazı hususlar düzenlenmiştir.

Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu ile ilgili kanun tasarısı ilk olarak oluşturulan Muvakkat Encümen tarafından 18.05.1942 tarihinde Meclis'e sunulmuştur. Oluşturulan bu Muvakkat Encümen tarafından hazırlanan mazbata ise şöyledir:

4.2.9 Muvakkat Encümen Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 26. Cilt 68. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun layihası, encümen tarafından eğitim kursları ve Köy Enstitüleri hakkında çıkarılan kanunları tamamlar mahiyette görülerek memnuniyetle karşılanmıştır. Encümenin kanun layihası üzerinde esasa ait yaptığı bazı değişiklikler şöyledir:

Gezici öğretmen ve başöğretmenlerin Ziraat Vekâleti mütehassıslarıyla da işbirliği yapmaları uygun görülerek 2'nci maddenin sonuna bu mütehassıslar eklenmiştir. Köy okullarının sağlık işleriyle vekillik sıhhat müfettişlerinin, valilik sıhhat müdürlerinin ve de Hükûmet doktorlarının da ilgilenmeleri faydalı görüldüğünden 6. maddenin sonuna bununla ilgili bir fıkra eklenmiştir. Köy öğretmen ve eğitimcileri disiplin kuruluna seçilecek olan başöğretmenin seçimi ile ilgili olan 7. maddenin ilgili fıkrası tadil edilmiştir. Bölge pansiyonlu köy okulunda öğrenimlerini görececek olan çocukların seçilmesi uyulacak şartların ve esasların Maarif Vekilliği tarafından tespit edilmesi uygun görülmüş ve 14. maddeye buna göre bir hüküm eklenmiştir. Okul çağındaki çocuklarını okula göndermeyen veliler ile yapılan bu devamsızlığı veliye tebliğ ve ihtiyar heyetine

ihbar etmekle vazifeli eğitimci ve öğretmenler ve ihbar hakkında karar vermekle sorumlu ihtiyar heyetinin vazifelerini yerine getirmemeleri durumunda cezalandırılmalarını ihtiva eden 16. maddeye gereken hükümler eklenmiştir. Köy okullarına tahsis edilecek arazilerin elde ediliş şekillerine göre 28. madde tanzim edilmiştir.

Oluşturulan Muvakkat Encümen’de 21 milletvekili olup bu milletvekillerinden 10’u öğretmen milletvekilidir. Öğretmen milletvekillerinin isimleri ise şöyledir:

Bu milletvekillerinden Salah Yargı, Nevzad Ayas, Nakiye Elgün, Haydar Günver, Abdurrahman Melek, İbrahim Alâeddin Gövsa, İzzet Ulvi Aykurt, Nazmi İlker, Naki Bekmen ve Halit Nazmi Keşmir’dir.

4.2.10 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu Meclis Görüşmeleri

Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu layihasının TBMM’deki görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyle olmuştur.

45. İnikat (10.04.1942)

. Bu toplantıda; Dahiliye, Adliye, Bütçe ve Maarif Encümenlerine havale edilmiş olan Köy Okulları ve Enstitülerini Teşkilatlandırma Kanunu’nun oluşturulacak olan muvakkat bir encümende müzakere edilmesi kararının alınması için Meclis’e talepte bulunulmuştur. . Görüşmelerde öğretmen milletvekillerinden Hasan Ali YÜCEL ve Yaşar ÖZEY söz almıştır. Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 24. Cilt, 45. İnikat incelenerek hazırlanmıştır

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Köy Okulları ve Enstitülerini Teşkilatlandırma Kanunu layihasının Dahiliye, Adliye, Bütçe ve Maarif encümenlerine havale edildiğini ancak işin aciliyeti nedeniyle layihanın oluşturulacak olan muvakkat bir encümende müzakere edilmesi kararının alınmasını istemiştir.

Yaşar ÖZEY: Mv. Yaşar Özey ise oluşturulacak encümene Ziraat Encümenin de dahil edilmesini istemiştir. Yaşar Özey’in konuşması şu şekildedir: *“Bu köy enstitüleri Ziraat encümenini de ilgilendiren bir mevzudur. Binaenaleyh Ziraat encümeninin de iştiraki lâzımdır.”*

Ziya Gevher ETİLİ: Milletvekili Ziya Gevher Etili, bir milletvekilinin kanun layihasının oluşturulacak muvakkat encümenden sonra ayrıca Bütçe

Encümeni tarafından da incelenmesi yönündeki beyanatı ile ilgili olarak mütalâada bulunmuştur. Etili'ye göre muvakkat encümenlerin nizamnameye uygun olduğunu, muvakkat encümenlerden masadın kanunların hızlı çıkması olduğunu, layihanın muvakkat encümenden sonra bir de Bütçe Encümeni'nde görüşülmesinin kabul edilemeyeceğini ve nizamnameye de aykırı olduğunu ifade etmiştir.

Bu görüşmenin sonucunda kanun layihasının Dahiliye, Adliye, Bütçe, Maarif, Ziraat, Maliye ve Sıhhiye encümenlerinden üçer aza seçilerek oluşturulacak muvakkat encümende müzakere edilmesine karar verilmiştir.

68. İnikat (03.06.1942)

Bu birleşimde öncelikle kanun layihasının bütünü hakkında mütalâalarda bulunulmuştur. Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 26. Cilt, 68. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: Ülkenin kısa bir süre önceki eğitim durumuna değinen Hasan Ali Yücel köyler ve şehirlerarasında tahsil durumu bakımından büyük bir eşitsizliğin olduğunu vurgulamış ve bu eşitsizliği giderebilme yolunun ise köylerdeki ilköğretim sorunun giderilmesiyle mümkün olduğunu belirtmiştir. “...Onun için burada hocalık edecekleri yetiştirecek enstitülere Köy enstitüsü dedik ve o ruhla bunları kurduk...” diyerek de Köy Enstitülerinin mahiyetini özetlemiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleri'nden her sene 3 bin mezun vermeyi planladıklarını, gelecek 10 sene içinde de Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler, eğitmenler ve vilayet hususi idareleri tarafından şehirlerde ve köylerde vazife gördürülen öğretmenler ile yaklaşık 50 bin öğretmen ekibinin vücuda getirileceğini söylemiştir.

Hasan Ali Yücel çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile buradan mezun olacak öğretmenlerin ücretlerinin, yaşam şekillerinin, öğretim metotlarının belirlendiğini, Meclis'e yeni sunulmuş olan bu kanun layihası ile de enstitülerden mezun olan öğretmenlerin nasıl bir teşkilatta, ne şekilde çalışacaklarının belirlendiğini söylemiştir. Yücel kendileri açısından asıl amacın sadece mezun vermek değil, buralardan yetiştirilen insanları gittikleri yerlerde lüzumsuz mücadelelerle yıpranmadan, yapıcı bir şekilde verimlerini en yüksek şekilde memleket hayrına sunabilmelerini sağlamaktır.

Maarif vekili Hasan Ali Yücel konuşmasında köylerde kurulacak okul ve kurslara da değinmiştir. Buna göre açılacak olan okul ve kurslar şöyledir:

1- Eğitimci Okullar: Bir müddet devam edecek. Bu okullarda üç sınıfta eğitimci görev yapacaklardır.

2- Öğretmenli Okullar: Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler ile hali hazırda köylerde çalışan öğretmenlerin görev yapacağı okullardır.

3- Eğitimci ve Öğretmenli Okullar: Bu okullarda üçüncü sınıfa kadar eğitimci; dördüncü ve beşinci sınıflarda ise öğretmenler görev yapacaklardır.

4- Pansiyonlu ve Pansiyonsuz Bölge İlkokulları: Birbirlerine uzak olan köylerdeki çocuklar için açılacak olan okullardır.

5- Akşam Kursları: Tahsil çağını geçmiş kişiler ile tahsil çağında olduğu halde talebe olmaya durumu müsait olmayanlar alınacaktır.

6- Meslek Kursları: Demircilik gibi erkeklere, ev işleri gibi kadınlara tahsis edilecek olan kurslardır.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel konuşmasında okulların idari olarak bağlı oldukları birimler hakkında da bilgi vermiştir. Buna göre; başlarında öğretmen ve eğitimci bulunan okullar merkezleri nahiye merkezleri olacak şekilde bölgelere ayrılacaktır. Oluşturulacak bölgelerde bölge gezici öğretmenleri ve başöğretmenler bulunacaktır. Oluşturulacak olan bu bölgeler de birleştirilerek daha geniş bir mıntıka oluşturulacak ve buralarda da ilk tedrisat müfettişleri görev yapacaklardır. Bu birimlerden sonra kazalarda maarif memurları, vilayetlerde maarif müdürleri bunların hepsinin başında da valiler bulunacaktır.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e göre devlet işlerinin yürütülmesi hususunda idare amirlerinin hayırlı müdahaleleri başarı için birinci şarttır. Bu bakımdan Köy Enstitülerinin ve ilköğretim davasının büyük yapıcıları valiler olacaktır. Vekaletler arasındaki işbirliğinin önemine değinen Yücel ve bu hususta şunları söylemiştir: *“Vekâletler arasında, bilhassa Dahiliye, Sıhhiye, ve Ziraat vekaletleriyle Maarif vekâletinin merkezde sıkı bir işbirliği) yapmasına ihtiyaç vardır. Hükümetiniz onu düşünerek Sıhhiyenin ve Ziraatin memurlarına, Dahiliyeniz için valiler, kaymakamlar, nahiye müdürlerine bir takım salâhiyetler vermiştir.”*

Hasan Ali Yücel, konuşmasında Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmende olması lazım olan vasıfların neler olduğunu da belirtmiştir. Öğretmen çalışkan, ahlaklı, doğru sözlü, doğru özlü, memleketini seven bir insan olmalıdır. Bu

manevi vasıflara sahip olmakla birlikte köy hayatının maddi tarafında da köylüyü yönlendirici ve söylediği yapıldığında da hayır getirici olmalıdır. Köylünün hayvanı hasta olduğunda buna gerekli basit müdahaleleri yapabilmelidir, elinden bir şey gelmiyorsa köylüyü veterinerine yönlendirebilmelidir. Köyde birisi yaralandığında ilk yardımı yapabilmeli, ciddi bir durum ise en azından vilayet merkezine gönderebilmelidir. Köye gönderilen bir öğretmen umumi bir ziraat bilgisine sahip olmalı ve köylüye rehberlik edebilmelidir. Bunların yanı sıra öğretmen Cumhuriyet'in ve inkılapların bekçisi ve yayıcısı durumunda da olmalıdır.

Hasan Ali Yücel, okulu ve öğretmeni bulunan köylerde herhangi bir sebepten dolayı çocuğunu okula göndermeyen bir vatandaş veya kendisi okula gelmek istemeyen bir çocukla karşı karşıya kalınması ihtimaline karşı bunu önleyici şiddetli hükümlerin kanunda mevcut olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Köy Enstitüsü mezunlarına verilecek vazifenin çeşidi ve mahiyetine uyacak cezalar ve mükâfatların neler olduğu da kanuna eklendiğini ifade etmiştir.

Yücel, kanun layihasının maddeleri arasında ilköğretim davasını gerçekleştirmek yolunda hangi iş için hüküm konuluyorsa mutlaka onunla ilgili bir müeyyidenin de eklendiğini; çünkü müeyyide olmadan bir iş yapmaya imkan olmadığı kanaatinde olduklarını ifade etmiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel konuşmasında son olarak değindiği husus köylü çocukları köyde tutma ile ilgilidir. Hasan Ali Yücel'e göre köylü çocukları köylerde kalmalıdır. Böylece birçok memleketlerde görülen köyden şehre akın önlenmiş olacaktır. Fakat bu çocukların içinde bir matematik bilgini, büyük bir mimar çıkacaksa bunlara da engel olunmayıp daha da gelişmeleri yönünde teşvik edilecektir. Onun için Köy Enstitülü öğretmenler ve onların yetiştirdikleri gençler arasından da büyük insanlar çıkmalıdır.

Besim ATALAY: Besim Atalay kanunu memnuniyetle karşılamıştır. Besim Atalay okuma-yazma öğretiminin köylere ulaşmasının kendi adına bir davası olarak belirlediğini ifade etmiştir. Atalay diğer bir davasının ise okuyanların sadece tüketici değil, aynı zamanda üretici de olması olduğunu söylemiştir. Atalay'a göre bu kanunla öğrenim görenlerin sadece tüketici değil, biraz da olsa üretici olmaları temin edilmiştir.

Köy Enstitülerinin ismi konusunda da bir tavsiyede bulunmuştur. Enstitü kelimesinin yabancı bir kelime olmasından dolayı bazı sorunlara yol açtığını bu

sebeple bu kelime yerine “ilk okutum, okutma yurdu” gibi kavramların kullanılabileceğini bu konuda Maarif Vekaleti’nin ve Dil Kurumu’nun bir şeyler düşünmesi gerektiğini söylemiştir.

Kanunla ilgili genel mütalaalardan sonra kanun maddeleri müzakere edilmeye başlanmıştır. Maddelerin görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 2

Maddenin Meclis’e gelen ilk hali şöyledir:

“Eğitmenler ve Köy enstitüsü mezunu öğretmenler, Maarif vekilliğince tespit edilecek olan gezici öğretmenlik veya gezici başöğretmenlik bölgelerindeki köylerde kurulan okullara tâyin edilirler.

Bu bölgelerdeki eğitmen ve öğretmenlerin vazife ile ilgili her türlü işlerini görmek üzere, her bölgeye Köy enstitülerinden mezun ve köylerde başarı göstermiş öğretmenlerden 3238 sayılı kanuna göre bir gezici öğretmen veya gezici başöğretmen tâyin edilir.

Gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler kaza merkezlerinde görülecek işler bakımından kaza Maarif memurluklarına;

Eğitmeni, öğretmeni ve köy halkını yetiştirmekle ilgili işler yönünden bölge ilköğretim müfettişliklerine bağlıdır. i

Bunlar, ziraat işlerinin gelişmesi için ziraat vekâleti mütehasıslarıyla valilik ziraat müdürleri ve ziraat muallimleriyle işbirliği yaparlar”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Zeki Mesut Alsan: Milletvekili Zeki Mesut Alsan maddede geçen işbirliği yaparlar tabirinin yeterince açık olmadığını, bu gibi durumlarda yapılacak olan işbirliğinin mahiyeti ve şeklinin açıkça belirtilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Alsan bu hususta maddenin sonuna “*Bu işbirliğinin mahiyet ve şekli Maarif Vekaletiyle Ziraat Vekaleti arasında kararlaştırılıp ilgililere bildirilir.*” Şeklinde bir fıkranın eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Zeki Mesut Alsan’ın bu isteği uygun görülüp maddenin sonuna *Bu işbirliğinin mahiyet ve şekli Maarif Vekaletiyle Ziraat Vekalet arasında kararlaştırılır.*” ibaresi eklenerek madde kabul edilmiştir.

Madde 6

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Maarif müdürleri, vilâyetleri içinde bulunan bütün diğer okullar ve Maarif kurumları gibi, birinci maddede yazılı köy okullarını da idare, teftiş ve murakabe ederler.

Valilik ziraat müdürleri birinci maddede ya zili okulların ziraat işlerini teftiş edebilirler. Teftiş neticelerini valilik yoluyla Maarif vekilliğine bildirirler.

Vekillik sıhhat müfettişleri, valilik sıhhat müdürleri ve Hükümet tabipleri birinci maddede yazılı köy okullarının sağlık durumlarını teftiş edebilirler. Teftiş sonunda yazacakları raporları, müfettişler doğrudan doğruya, sıhhat müdürleriyle Hükümet tabipleri valilik yoluyla Maarif vekilliğine gönderirler.”

Bu madde görüşülürken Zeki Mesut Alsan'ın maddede bulunan “ziraat ve sıhhat müdürleri okulları teftiş edebilirler” ifadelerinin “teftiş ederler” şeklinde değiştirilmesini teklif etmesi üzerine Bursa Mebusu Nevzad Ayas cevaben; encümen olarak bu teklifi kabul edebileceklerini ifade etmiştir.

Madde 10

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Köy eğitmen ve öğretmenlerinin vazife ve salâhiyetleri ikiye bölünür:

a) Okul ve kurslarla ilgili işler;

b) Köy halkını yetiştirmekle ilgili işler;

A) Köy eğitmen ve öğretmenlerin okul ve kurslarla ilgili vazife ve salâhiyetleri şunlardır:

1. Köy okulu binasının, işliğinin yapılışında ve bahçesinin kuruluşunda çalışmak; 3803 sayılı kanunun on birinci, 3238 sayılı kanunun beşinci maddelerine göre bu okullara verilen eşyayı iyi bir şekilde muhafaza etmek; hayvanlara bakmak ve onları üretmek;

2. Okula mahsus araziye örnek olabilecek şekilde işlemek, boz bırakmamak;

3. Köy okulu işliğini, köylülere de faydalı olabilecek şekilde işletmek;

4. Köyde okul talebesinin eğitim ve öğretimiyle ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldirtmak;

5. Talebenin sağlık durumlarını tehdit edici vakaları önlemeğe ve gidermeğe çalışmak ve bunun icabettirdiği tedbirleri almak ve aldirtmak;

6. Teftiş bölgesine giren köylerin okul binalarını yapmak, fidanlıklarını kurmak gibi elbirliği isteyen işlerde birlikte çalışmak ve yardımlaşmak.

B) Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salâhiyetleri şunlardır:

1. Köy halkının millî kültürünü yükseltmek onları sosyal hayat bakımından asrın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirmek, köy kültürünün müsbet kıymetlerini yaymak ve kuvvetlendirmek için gereken tedbirleri almak; millî bayram günlerinde, okulların açılışlarında, mahallî ve millî âdetlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak ve bunları; halk türküleri, oyunları, marşları ve müzik aletleri esas tutulmak suretiyle tertip, tanzim ve idare etmek; köy halkını radyodan âzami derecede faydalandırmak;

2. Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için ziraat, sanat, teknik alanlarında köylülere örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak ve diğer münasip yerlerde panayırılar açılmasına yardım etmek; istihsalin arttırılması ve ürünlerin kıymetlendirilmesi, köy iş hayatının canlandırılmasıyla ilgili tedbirlerin alınmasında köylülere gereken yardımlarda bulunmak, gidip gelmesi mümkün yerlerdeki pazar, sergi, panayır, fuar, müze gibi ekonomik hayatın gelişmesiyle ilgili kuruluşlarla halkı ve talebeyi ilgilendirmek; onların buraları ziyaret etmelerine kılavuzluk etmek, ormancılığa ait bilgilerin arttırılmasına çalışmak ve ormanların faydalarını ve korunmalarını anlatmak; kurulmuş köy ormanlarının bakımıyla korunmasında ve yeniden kurulacakların kurulmasında yardım etmek;

3. Köyde ve yakın muhitlerde bulunan tarih eserleriyle memleket güzelliklerini teşkil eden tabii ve teknik kıymeti haiz eser ve anıtların onarılması; neslinin tükenmemesi ve körelmemesi lâzım gelen hayvan

ve bitki cinslerinin tespit ve korunmasıyla ilgili işlerde muhtarla, köylülerle ve ilgili diğer teşkillerle beraber çalışmak;

4. Köy halkının saadet ve felâketiyle ilgili bütün işlerde elden gelen her türlü yardımı yapmak, gerekli koruyucu tedbirleri almak ve bu gibi hallerde Hükümet teşkilâtını ilgilendiren işleri zamanında ilgililere yazı ile bildirmek veya gidip haber vermek;

5. Devletin ve köy halkının umumî menfaatleri ve mukadderatıyla ilgili Millî Müdafaa, imece, asker ailelerine yardım, orman ve köy yangınlarını söndürme, ortaklama ziraat ve nakil vasıtaları edinme, her türlü kooperatifleri kurma ve işletme gibi hususlarda köylülerle işbirliği yapmak ve bu işlerin icaplarına göre çalışmak;

6. Muhite ve temin edilecek vasıtalara göre köy gençlerinin; yüzücü, kayakçı, güreşçi, binici, atıcı, avcı, bisiklet, motosiklet ve traktör kullanıcı gibi hareketli ve canlı vasıflarda yetiştirilmeleri için gereken her türlü teşebbüslerde bulunmak, mümkün olan tedbirleri almak ve bu hususların gerçekleşmesi için çalışmak.

Ziraat işleri için mümkün olan yerlerde Vekâlet ziraat mütehassıslarıyla valilik ziraat müdür ve muallimlerinin mütalâaları alınır.”

Madde ile ilgili konuşma yapan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Besim ATALAY: Bu madde ile ilgili söz alan Kütahya Mebusu Besim Atalay maddenin sonuna “Köylerde eğitimci ve öğretmenler din terbiyesine, mânevi terbiyeye önem vereceklerdir” ifadesinin eklenmesini teklif etmiştir. Halkın bilhassa köylünün manevi terbiyesine kıymet verilmesi gerektiğini arz etmiştir.

69. İnikat (05.06.1942)

Bir önceki birleşimde başlanan 10’uncu maddenin görüşülmesine devam edilmiştir. Bu kısımdaki görüşmelere TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 26. Cilt, 69. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Bir milletvekili köy eğitimci ve öğretmenlerinin vazife ve yetkilerini kapsayan 10. madde ile ilgili fikir beyan etmiştir. Köy eğitimci ve öğretmenlerinin

vazife ve salahiyetlerini belirleyen bu madde ile ilgili olarak eğitimci ve öğretmenlerin köylüyü eğitime ile ilgili işlerinde köylüyü irşat ve tenvir edici veyahut köylüye emredici, işi yaptırıcı kişi olarak kabul edilmelerine göre kanunda da düzenlemeler yapılması gerektiği ile ilgili fikir beyan milletvekiline, oluşturulan muvakkat encümeninde de görev yapan Milletvekili Salah Yargı cevap vermiştir.

Salah YARGI: Milletvekili Salah Yargı konuşmasında köylülerin 11. maddede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda öğretmenlerin sulh hakimine bizzat kendilerinin müracaat edip etmemeleri hususunda encümenin aldığı kararı açıklamıştır. Buna göre köylülerin yükümlülüklerini yerine getirmemesi vaziyeti öğretmenler tarafından görülürse tahkikat ilköğretim müfettişi tarafından yapılacak, kaymakam veya valiye gönderilecek idare amiri bunu takibe lüzum görmesi halinde bunu Cumhuriyet müddeiumumiliğine verecek müddeiumumi de iddianame hazırlayarak sulh hakimine havale edecektir. Dolayısıyla vazifelerini yerine getirmeyen ve aksatan veya fesat karıştıranların ceza alıp almayacakları bir tetkikten geçirilerek sonuca bağlanacaktır. Salah Yargı konuşmasında ayrıca köylerdeki eğitimci ve öğretmenlerin görevlerinin yalnızca mektep içerisindeki mesaiden ibaret olmadığını, köyün kalkınması konusunda mürşitlik de yapmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Zeki Mesut ALSAN: Milletvekili Zeki Mesut Alsan maddenin iyice tetkik edilmesi durumunda köylülerden ziyade öğretmen ve eğitimcilere vazife ve külfetlerin yüklendiğini, köylüler açısından hükümlerin sadece yardım ve irşat mahiyetinde olduğunu ifade etmiştir. Alsan'a göre maddede köylüleri korkutacak bir durum söz konusu değildir. Son olarak Mesut Alsan maddenin ana madde mahiyeti taşıdığını, tamamen yerinde bir madde olduğunu ve bu maddenin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Nevzad AYAS: Milletvekili Nevzad Ayas, 10. maddede belirtilen köy eğitimci ve öğretmenlerine verilen vazifelerin çokluğundan, eğitimci ve öğretmenlerinin bu vazifeleri başarıp başaramayacakları hususuna değinmiştir. Eğitimci ve öğretmenlerin mektep içi ve mektep dışı faaliyetlerini bir yıla nasıl sığdıracaklarını Maarif Vekaleti'ne sorduklarını, Vekaletin de eğitimci ve öğretmenlere verilen vazifelerin sene içine nasıl taksim edileceğini gösterir bir plan sunduğunu ifade etmiştir. Verilen plana göre 12 aylık devrenin yani bir

senenin yedi ayı okul içinde köy çocuklarının eğitim ve öğretim işleri için ayrılacaktır. Üç ayı bahsi geçen maddenin (10. Madde) B fıkrasında geçen işlere yani köy halkını yetiştirme ve bunun gibi işlere ayrılacaktır. Geri kalan iki aylık devre de iş devresi olarak kabul edilecektir. Milletvekili Nevzad Ayas vazifelerin ifasında belirtilen 7 aylık, 3 aylık ve 2 aylık devrelerin bu planda nasıl yer bulacağına da değinmiştir. Buna göre öncelikle eğitmen ve öğretmenlere verilen vazifelerin bir bütün olarak tasnif edilmesi gerekmektedir. Bunlar; mektep binası kurmak, bahçeyi tesis etmek, fidanlık kurmak gibi bir defaya mahsus olan işler; bir senede, iki senede, üç senede bir yapılacak olan devrî mahiyette sayılabilecek vazifeler ve bir kısmı da senede birkaç defa yapılan vazifelerdir. Söz konusu madde ile verilen vazifeler bu şekilde bir bütün olarak incelendiğinde bunların yapılamayacak mahiyette işler olmadığını, işlerin hacminin bunlar olduğunu ve işin zamana taksiminin de bu şekilde olduğunu ifade etmiştir.

Bir milletvekilinin 10'uncu madde ile öğretmenlere hekim gibi, hâkim gibi, mürşit gibi pek çok salahiyetlerin verildiğini belirtmesine cevaben Nevzad Ayas; Köy Enstitülerinden yetişecek öğretmenlerin hekim, hâkim vs. olmadığını çünkü bu mesleklere ait fakülteleri bitirmediklerini ifade etmiştir. Ancak mürşit kelimesini ilim mürşidi, fen mürşidi, fazilet mürşidi gibi manalarda düşünüldüğünde buralardan mezun olan öğretmenlerin bu manada mürşitlik yapabileceğini söylemiştir. Çünkü Köy Enstitülerinden mezun olan bir öğretmen pek çok konu hakkında bilgi sahibi olmuş bir şekilde ayrılmaktadır.

Milletvekili Nevzad Ayas 10'uncu madde ile eğitmenlere ve öğretmenlere bu kadar vazifelerin verilmesinin iki bakımdan önemli olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan birincisi köy okullarında yetişen çocukların köylerinde kalarak köyünü kalkındırmaya, ilerletmeye çalışacak olmalarıdır. Tabii burada kabiliyetli köy çocuklarının da köy muhitinden ayrılarak kabiliyetlerine göre muhtelif sahalarda çalışmalarına da engel olunmayacağını; bunların da müstesna durumlar olduğunu belirtmiştir. Nevzad Ayas'a göre ikinci önemli olan husus ise köy çocuklarının köy okullarından mezun olduktan sonra kendini farklı bir muhite gelmiş gibi hissetmemeleri gerekliliğidir. Bu bakımdan öğretmenler köy çocuklarını yetiştirirken vatandaşları da o çocukların seviyesine çekmeye çalışmalıdır. Aksi taktirde ya köylü çocuk köyünü beğenmeyip köyünden ayrılacaktır veyahut bütün öğrendiklerini unutacaktır. İşte bu maddenin (10. Madde) amacı, Nevzad Ayas'a

göre, çocuğu faydalı olacağı bir muhite yerleştirmek ve köyde zihniyet ve terbiye itibariyle farklı bir muhit içinde bulunmamasını temin etmektir.

Milletvekili Nevzad Ayas, ölkemizdeki faal nüfusun çok büyük bir kısmının tarım ve avcılıkla uğraştıklarını belirterek böyle büyük bir kütlenin üretim meselesinde daha etkili hale getirilmesi lazım geldiğini vurgulamıştır. Bu durum da 10’uncu maddede öğretmenlere verilen vazifelerin önemini ortaya koymaktadır.

Milletvekili Nevzad Ayas, bazı milletvekillerinin enstitülerde yetişen eğitimci ve öğretmenlerin seviyeleri üzerinde durdukları için bunlara cevap niteliğinde açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamalarında Nevzad Ayas, enstitülerde eğitim süresinin 5 sene olduğu ve buralarda iki kısım derslerin okutulduğunu ifade etmiştir. Birinci kısım dersler “malumatı umumiye” de denilen Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi, kimya, fizik, tabiat ve sağılık bilgisi, yabancı dil, resim, edebiyat gibi ortaokullarda öğretmen okullarının müfredat programına göre gösterilen umumi kültür dersleridir. İkinci kısım dersler ise psikoloji, pedagoji, tedris usulü, sosyoloji, okul sağılık bilgisi, çocuk bakımı, iş dersi, kooperatifçilik gibi meslek dersleridir. 5 sene olan tedris süresinin 3 senesinde malumatı umumiye dersleri 2 senesinde ise meslek dersleri okutulmaktadır. Bunlara ek olarak bir de öğretmenleri köy hayatına hazırlayacak olan ziraat dersleri, inşaat dersleri gibi dersler de bulunmaktadır. Ayrıca Köy Enstitülerinde eğitimlerini gören öğrenciler tatil devrelerinde boş durmayarak bilhassa ziraatla ilişkili derslerin tatbikatını görmektedir. Milletvekili Nevzad Ayas bu bilgileri verdikten sonra öğretmen okulları ile Köy Enstitüleri tedris ve terbiye sistemi bakımından karşılaştırıldığında sonucun Köy Enstitüleri lehinde olacağını ifade etmiştir.

Milletvekili Nevzad Ayas, 10’uncu maddenin B fıkrasında geçen öğretmenlere verilen vazifelerin idari makamların vazifeleriyle çarpışmasına yol açıp açmayacağı meselesi ile ilgili de açıklamada bulunmuştur. Nevzad Ayas, bu konuda hukuki bakımdan herhangi bir ihtilâfa sebebiyet vermemek için 11’inci maddede bir kaydi ihtirazın bulunduğunu ve bu kaydi ihtirazın da oluşacak ihtilâfları önlemeye yetecek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bahsi geçen 11’inci maddenin birinci fıkrası şöyledir. *“Onuncu maddede yazılı işlerin gerçekleştirilmesi için ilgili köylüler, bu kanunda yazılı esaslara göre ve diğeri kanunlarda tespit edilen hükümlere uygun olmak şartıyla, eğitimci ve*

öğretmenlere yardım etmek ve onlarla işbirliği yapmak vazifesiyle mükelleftirler.”

Nevzad Ayas eğitmen ve öğretmenlerin köylülerden işbirliği yapmasını isteyebileceklerini; fakat köylülerin yapacakları vazifelerin diğer kanunlarda tespit edilen hükümlere uygun olmak zorunda olacağını ifade etmiştir.

Nevzad Ayas köy ilkokullarından yetişecek çocukların seviyeleri ile kasaba ve şehir ilkokullarından yetişecek çocukların seviyeleri arasında bir fark olup olmayacağı hususunda ise şöyle bir açıklama yapmıştır. Köy okullarından yetişen çocuklar ile şehirlerde yetişen çocuklar arasında fark olup olmadığını anlamak için bu okulların programları üzerinde durmak gerekmektedir. Alınan bilgilere göre köy okullarından üç sınıflı olanların ayrıca “köy okulları programı” adında bir programları vardır. Bununla birlikte beş sınıflı köy okullarında uygulanan program ile şehir ve kasabalardaki okullarda uygulanan program aynıdır. Köylerdeki üç sınıflı okulların programları da beş sınıflı okulların ilk üç sınıfına ait öğretim programları ile aynıdır.

Nevzad Ayas bir milletvekilinin 10. maddenin B fıkrasında geçen “Milli müdaafa” tabirinden maksadın ne olduğu yönündeki sorusuna da cevap vermiştir. Verilen cevapta milli müdafaa kaydının arkasında işbirliğinin olduğunu, öğretmenler milli müdafaa işlerinde çalışmayacak, askere alma işlerinde bir vazife görmeyecektir. Öğretmenin buradaki vazifesinin köylüyü askerlik hizmetine teşvik edecek, gençleri askerliğe hazırlayacak, kısacası köylüye askeri kültür verecektir.

Nevzad Ayas encümenin “enstitü” kelimesinin üzerinde durmayı lüzumlu bulmadığını; ancak bazı tabirlerin üzerinde durduğunu ve bazılarını değiştirdiğini, bunu yaparken de Türkçe kelimeleri tercih ettiğini ifade etmiştir. Enstitü kelimesinin “enüstü” şeklinde olması görüşü ile ilgili olarak Nevzad Ayas şunları kaydetmiştir: Enstitü kelimesinin yerine “Enüstü” kelimesinin kullanıldığında kelime Türkçeleşecektir. Ancak kelimenin lügat manasıyla ıstılah manası arasında bir ilişki bulunduğu taktirde bu ıstılahın anlaşılması daha kolay olacağından “enstitü” kelimesi tercih edilmiştir. Ayrıca öğretim kurumları arasında bir üstünlük söz konusu olsaydı bu tabirin ancak üniversitelere verilebilirdi.

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: 10’uncu madde ile ilgili son olarak söz alan öğretmen milletvekili aynı zamanda Hasan Ali Yücel’dir. Maarif Vekili konuşmasında söz konusu maddenin uzun olmasının endişe verici olmadığını,

öğretmenlerin yapacağı işlerin büyük ve güç olsa da insan kudretinin üstünde işler olmadığını, çalışan insanın başarabileceği işler olduğunu ifade etmiştir.

Madde 11

Maddenin Meclis'te görüşülen ilk hali şöyledir:

“Onuncu maddede yazılı işlerin gerçekleştirilmesi için ilgili köylüler, bu kanunda yazılı esaslara göre ve diğer kanunlarda tespit edilen hükümlere uygun olmak şartıyla eğitmen ve öğretmenlere yardım etmek ve onlarla işbirliği yapmak vazifesiyle mükelleftirler.

Bu mükellefiyetlerden kaçanlarla işleri aksatanlar ve bu işlere fesat karıştıranlar hakkında eğitmen ve öğretmenlerin ihbarı üzerine ilk öğretim müfettişi tarafından yapılacak tahkikat evrakı tetkik olunarak takibe lüzum görüldüğü takdirde köyün bağlılığına göre kaymakam veya valinin yazacağı bir müzekkere ile Cumhuriyet Müddeiumumiliğine gönderilir. Müddeiumumilik tahkikat evrakını sulh mahkemesine tevdi eder ve mahkemece de bu | hareketleri sabit görülenler üç günden on beş güne kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır. Bu cezalar tecil edilmez.”

Salah YARGI: 11'inci madde ile ilgili bir milletvekili, kanunla köylülere yüklenen mükellefiyetleri yerine getirmeyenler hakkında yapılacak tahkikatı ilköğretim müfettişlerinin yerine adli vazifeyi ifa edecek zabıta tarafından yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Milletvekili Salah Yargı bu mütalaaya cevap vermiştir. Salah Yargı cevaben; köylünün mükellefiyetlerinin yerine getirilmesine aykırı hareket edenlere karşı kanun cezai müeyyide altına alıyor. Bu nedenle köylerde adli zabıta vazifesini jandarma görse de jandarmanın bu işle ilgili tahkikata girişmesinin umumi suçlar hakkındaki muameleler hakkındaki kıyasla faydalı bir netice vermeyeceğini ifade etmiştir. Bundan dolayı ilköğretim müfettişinin cezai müeyyidenin gerekip gerekmediği ile ilgili eğitmen ve öğretmenlerin ihbarı üzerine hangi köylünün hareketinin cezayı gerektirdiğini daha iyi tahkik edeceğini ifade etmiştir.

Salah Yargı 11'inci maddede öngörülen cezaların tecili ile ilgili olarak da hükümetin teklifinde bütün cezai maddelerde aynı hüküm konduğunu belirterek bu durumu daha da kuvvetlendirmek için bu kanun tasarısına geçirilmesini

hükümetin uygun bulmasından dolayı bu görüşü encümenin de kabul ettiğini söylemiştir.

Nazım POROY: Milletvekili Nazım Poroy da 11'inci maddeden cezaların tecil edilemeyeceği hükmünün kaldırılmasını istemiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: 11'inci madde ile ilgili söz alan Ali Yücel de köylü vatandaşa köyün kalkınması ile ilgili eğitim ve öğretmenlerle işbirliği ve yardımlaşma vazifelerini yerine getirmeyenler, getirilmesine engel olanlar ve işe fesat karıştıranlar hakkında yapılacak tahkikatın ilköğretim müfettişleri tarafından yapılması gerektiği ve bu müfettişlerin de bu işi yapabilecek yeterliliğe sahip olduklarını ifade etmiştir. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel aynı maddede verilecek cezaların tecil edilmeyeceği hükmünün kaldırılıp kaldırılmaması hakkında da görüş bildirmiştir. Hasan Ali Yücel konuşmasında bu hükmün kaldırılmaması gerektiğini, verilecek cezaların zaten küçük cezalar olduğunu, bunların da tecil edilmesinin zararlı olacağını belirtmiştir.

Nazım POROY: Öğretmen milletvekili Nazım Poroy'un 11'inci maddede geçen cezaların tecil edilemeyeceği fıkrasının kaldırılması ile ilgili meclise bir takrir sunmuş ve takrir mecliste oylanarak kabul edilmiştir. Böylece maddeden cezaların tecil edilemeyeceği fıkrası kaldırılmıştır.

Madde 18

Maddenin Meclis'e ilk gelen hali şöyledir:

“Mecburi öğrenim okullarına devam eden çocukların Maarif vekilliğince tespit olunacak ders ve iş araçlarıyla sanat ve. Ziraat âletlerini çocukların velileri temin etmeye mecburdurlar. Bunu yapmayan çocuk velilerinden, eğitim ve öğretmenlerle başöğretmenlerin, gezici öğretmenler veya gezici başöğretmenlerin, yazılı teklifi üzerine bu araçları ve âletleri temine yetecek para üç gün içinde Köy kanununun altmış altıncı maddesine göre ihtiyar meclisi kararıyla velilerinden tahsil olunur. Tahsil olunan paralarla ihtiyar meclisleri çocuğun ihtiyaçlarını temin ederler.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Nevzad AYAS: 18. maddede öngörülen köy okullarında öğrenim gören çocukların eğitim öğretim araçlarını velilerin temin etmek mecburiyetinde olduğu

bunu yapmayan veliler için köy ihtiyar heyetinin kararı ile bu araçların parasının velilerden tahsil edileceği hükmü ile ilgili Zeki Mesut Alsan'ın uzak köylerde yaşayan velilerin bunları temin konusunda sıkıntı yaşayacakları, bu durumda olanların bunları nasıl tedarik edeceklerini sorması üzerine oluşturulan muvakkat encümünde görev alan Nevzad Ayas cevap vermiştir. Ayas cevaben bu maddede velilere çocuğun ders vasıtalarını temin etme mecburiyetinin getirilmesi ile derhal bu vasıtaları temin etmesi gibi sıkı bir zorunluluğun olmadığını söylemiştir. Velinin ders senesi içinde mutlaka bu ders vasıtalarını temin edeceğini ve çocuk için bunların temininin fazla gecikmeyeceğini ifade etmiştir.

Madde 22

Maddenin Meclis'e gelen hali şöyledir:

“3803 sayılı kanunun 16'ncı maddesine göre yapılacak köy okul binalarının yapılması ve onarılması için gereken tahsisatı gelirleri elverişli iken bütçelerine koymayan veya koyup da karşılığı bulunduğu halde sebepsiz sarf etmeyen ve bu iş için lüzumlu arsa ile araç ve gereci zamanında sağlamayan muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hakkında yirminci maddenin üçüncü fıkrası hükmü tatbik olunur.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

İzzet ARUKAN: 22'nci maddenin görüşülmesi sırasında Milletvekili İzzet Arukan Köy Enstitüleri Kanunu'nda köy mekteplerinin ve muallim evlerinin yapılması işinin köylülere yüklendiği, ancak köylülerin bataklık kurutma, arazi sulama, nahiye müdürlerinin konaklarını yapma gibi külfetlerinin olduğunu, bunlar düşünüldüğünde köy gelirlerinin buna yetmeyeceğini hatta köy mekteplerinin de bu yüzden yapılamadığını ifade etmiştir. Milletvekili İzzet Arukan, köy mektepleri dahi yapılamazken köylülerin enstitüyü nasıl yapacakları hakkında encümenden bilgi istemiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: İzzet Arukan'a cevaben Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, köy okullarının yapımının söylendiği gibi fazla masrafının olmadığını malzemelerin karşılandığını geri kalanın ise köylünün emeği olduğunu, şu ana kadar ise bir sıkıntıyla karşılaşılmadığını belirtmiştir.

Yücel, milletvekili İzzet Arukan'ın köy bütçesinin yeterli olmaması durumunda ne olacağına yönelik sorusuna ise Maarif bütçesinin telafi edeceğini söylemiştir.

Madde 25

Maddenin Meclis'e gelen hali şöyledir:

“Köy halkından olan veyahut altı aydan beri köyde yerleşmiş bulunan ve geçimini köyde oturmak suretiyle temin eden on sekiz yaşını bitirmiş ve altmış yaşını geçmemiş olanlardan iş görmeğe elverişli kadın ve erkeklerin hepsi koy ve bölge okulu binalarının yapılması, onarılması ve bunlara su getirilmesi veya kuyu açılması, yol yapılması ve okul bahçesinin kurulması işlerinde yılda; yirmi günü geçmemek üzere çalışmaya mecbur tutulurlar.

Köy bütçelerinin tanzimi sırasında eğitmen veya öğretmen veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenin de iştirakiyle köy muhtar ve ihtiyar meclisi tarafından bu mükellefiyete tabi tutulacakların bir defteri yapılır ve köyde mahallî âdete göre ilân olunur.

Köy bütçesini tasdik edecek makam tarafından bu defter de birlikte tetkik ve tasdik edilir.

Yerlerine başkalarını çalıştırmak isteyenler çalışmaya mecbur oldukları beher gün için iki kişi çalıştırırlar. Arabasıyla beraber iş görmeye ayrılacak olanların bir günlük hizmetleri üç gün sayılır.

Bu işler eğitmen, öğretmen veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin nezaretleri altında mahallî iklim ve halkın iş mevsimi göz önünde bulundurularak yukarıda yazılı mükellefiyet defterine göre bir çalışma plânı dahilinde yapılır. Mükelleflerin bu maddeye göre iş gördükleri günleri ve mütaaddit yıllardaki çalışmalarıyla ilgili mahsuplarını göstereni defterler de bunlar tarafından tutulur.

Köylerde arazi ve bahçeleri olan ve bunlardan yarıcılık veya işçi çalıştırmak şeklinde faydalanarak köy dışında oturanlar, bu maddede yazılı yirmi günlük mükellefiyeti, mahallî rayice göre işçi ücretini köy sandığına yatırmak suretiyle ifa ederler.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

İzzet ARUKAN: Maddenin görüşülmesi sırasında milletvekili İzzet Arukan iki husus hakkında mütalâada bulunmuştur. Birincisi köy ve bölge okullarının yapımında, onarımında ve bunlara su açılması, kuyu açılması gibi işlerde köylülere getirilen en az 20 günlük çalışma mecburiyetinin kadınlar için uygun görmediğini bunun düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İkinci husus ile ilgili olarak ise inşaat zamanı ile hasat zamanının çakıştığı ayrıca mecburi çalışma süresi olan 20 günün çok olduğu için bunun azaltılması gerektiğini belirtmiştir.

Nevzad AYAS: Nevzad Ayas maddede getirilen iş mükellefiyetlerinden kadınların istisna tutulması ile ilgili görüşlere karşı yapılması öngörülen işlerde kadınların ve erkeklerin kendilerine uygun olan işleri yapacağını, kadınlara takatlerinin üzerinde iş yaptırılmasının söz konusu olmadığını, ayrıca herhangi bir sebepten dolayı çalışamayanların yerine başkasını çalıştırabileceklerini ifade etmiştir. Nevzad Ayas, 20 günlük çalışma süresinin fazla olduğu görüşlerine karşı da çalışma müddetlerinin her sene tekerrür etmeyeceğini, bu işlerin sadece bir defa yapılacağını belirtmiştir.

Birden fazla köyde emlak ve arazisi bulunan vatandaşın bu köylerden sadece birinde mektep yapıldığında 20 günlük çalışma mükellefiyetine tabi tutulsun alakası bulunduğu her köyde bu 20 günlük mükellefiyete tabi tutulmasının şeklindeki görüşe cevaben Nevzad Ayas encümenin bunu kabul ederken “faydalanma” esasına dayandığını, vatandaşın yararlandığı köylerden bu yararlanmasına mukabil her köyün okul binası yapılırken belirtilen iş mükellefiyetlerine de iştirak etmesinin lazım olduğunu ifade etmiştir.

70. İnikat (08.06.1942)

Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 26. Cilt, 70. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde 25’inci maddenin görüşülmesine devam edilmiştir. Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Nakiye Elgün: Milletvekili Nakiye Elgün konuşmasında Türk kadınının güçsüz, zayıf olmadığını, bu kanun layihasıyla kendisine bir görev verildiği taktirde bu görevi kocası ile birlikte yapmak kudretinde olduğunu söylemiştir.

Ziya Gevher Etili: Milletvekili Ziya Gevher Etili maddede belirtilen yaş haddine bakarak 60 yaşındaki bir kadına maddede geçen “kuyu açtırma” işinin ağır olacağını, bunun bir vazifeden ziyade bir angarya olacağını ifade etmiştir. Etili kuyu kazma hükmünün maddeden çıkarılmasını istemiştir.

Ayrıca Etili, hizmet mükellefiyetinin 20-45 yaşlarını kapsamasını bir kadının yapabileceği bir iş olmak şartıyla bir defaya mahsus bir şekilde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Nevzad AYAS: Bir milletvekilinin “25’inci maddenin Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’na uymayan bir hükmü ihtiva ediyor.” iddiasına Milletvekili Nevzad Ayas cevaben Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’na asıl uymayan şeyin söz konusu madde değil, ilk tahsilin bugünkü durumu olduğunu, Teşkilât-ı Esasiye’nin mecburi tahsili istediği halde bu işte çok geri kaldığını ifade etmiştir.

Maddede öngörülen kadınların çalıştırılması hususuna da değinen Nevzad Ayas maddede kadın ve erkekler için geçerli olan “iş görmeye elverişli” olma kaydının olduğunu, yüklenen mükellefiyetlerin her sene tekerrür etmeyeceğini bu işlerin bir sene içinde bitmezse en fazla üç sene içerisinde sona ereceğini uzun yıllar sürmeyeceğini, çalışma esnasında köylüler kendi aralarında iş bölümü yapıp kadınlara zaten ağır bir iş yüklemeyeceklerini belirtmiştir.

Nevzad Ayas 20 günlük çalışma süresinin köylülerin istihsal faaliyetlerine engel olmayacağı çünkü bu işlerin köy öğretmen ve eğitimcilerinin teşebbüsleriyle planlı bir şekilde gerçekleşecek işler olduğunu, köy bütçelerinden okul binalarını ve müstemilatını yapmak mümkün olursa ayrıca böyle bir mükellefiyete lüzum kalmayacağını ifade etmiştir. Maddede öngörülen iş mükellefiyetinde yaş haddinin 20 ile 40 arasında olması gerektiğine dair görüşe de Nevzad Ayas, iş görmeye müsait olduğu takdirde yaş haddinin 60 olmasının normal olduğu şeklinde cevap vermiştir.

Nevzad Ayas bir milletvekilinin, kendisi çalışmayanların yerine neden iki kişi çalıştıracakları yönündeki sorusuna ise şöyle cevap vermiştir. Madde ile asıl sağlanmak iseten durumun hızdır ve bu işi bir an önce halletmektir. Busebeple böyle bir hüküm getirilmiştir.

Salah YARGI: Madde ile ilgili söz alan Muvakkat Encümen Reisi Salah Yargı da maddenin encümene tetkik için encümene verilmesini istemesi üzerine madde yeniden tetkik edilmek üzere encümene geri verilmiştir.

71. İnikat (10.06.1942)

Bir önceki oturumda 25. madde ile ilgili mütalâalar nedeniyle yeniden tetkik edilmesi için madde encümene havale edilmiştir. Encümen tetkikatından yeniden geçen maddede bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu oturumda öğretmen milletvekillerinin mütalâaları aşağıdaki gibidir. Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi 6. Dönem, 26. Cilt, 71. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Salah YARGI: Muvakkat Encümen Reisi Salah Yargı tetkik edilmesi için encümene havale edilen maddenin, encümenin tetkikatından sonra yeniden yazıldığını söylemiştir. Salah Yargı iki hususu encümenin kabul etmediğini belirtmiştir. Bunlardan birincisi; çalışma mükellefiyetinin bir angarya telâkki edilmesi ve Teşkilât-ı Esasiye'ye aykırı olduğudur. İkincisi ise kadınların bu çalışma mükellefiyetinden tamamen muaf tutulmalarıdır.

Salah Yargı maddede belirtilen mükellefiyetler için yaş sınırının 60'tan 50'ye indirildiğini, ayrıca çalışmayanların kendilerinin yerine başkalarını çalıştırmaları hususunda ise değişikliğe gidilerek başkalarını çalıştıranların çalışma süresini iki misli artırmaya lüzum olmadığı sonucuna vardıklarını, birden fazla köyde arazisi olanların arazilerinin bulunduğu her bir köy için 20 günlük amale ücreti vermelerinin güç olacağından verilecek paranın bir yıllık arazi vergisinden fazla olamayacağı şeklinde değiştirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca milletvekili Salah Yargı maddede öngörülen çalışmaya hayvanlarıyla ve arabasıyla gelenlerin bir günlük çalışmalarının üç gün sayıldığı fıkrasına ziraat alet ve edevatıyla gelenlerin de katılacağını ve onların da bir günlük çalışmalarının üç gün sayılacağını, maddede belirtilen çalışmaya katılmayanlara verilecek para cezaları hakkında vatandaşın sulh mahkemelerine itiraz edebileceğini ancak mahkemenin verdiği kararın ise kati olduğu ve bu kararın temyize götürülemeyeceğinin kabul edildiğini, ayrıca 28'inci madde ile ilgili de bir değişiklik yapılarak maddede geçen istimlâke dair hükümler arasında istimlâk bedelini kabul etmeyenlerin emsali gibi usulü dairesinde mahkemeye müracaat edebilecekleri şeklinde değişiklikler yapıldığını ifade etmiştir.

Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL: Maarif Vekili Hasan Ali Yücel bu kanunun Teşkilât-ı Esasiye'nin mecburi kaydıyla ifade ettiği ilk tahsili hakkı ile yerine getirmek için çıkarıldığını ifade etmiştir. Hasan Ali Yücel kanun tatbik edilirken angarya gibi vatandaşa iş yüklenmediği, vergi olarak veya başka bir usulle mektep yaptırmanın zaten var olduğu, bu madde ile öteden beri

yapılagelmekte olan ve halkımızın isteyerek yapmakta olduğu bir usulü kanunlaştırmak istendiğini ifade etmiştir.

Ziya Gevher Etili: Milletvekili Ziya Gevher Etili, bu kanun layihasının maddelerinin pürüzlü veya bazı kanunlara muhalif olabileceğini ancak Teşkilât-ı Esasi'ye muhalif olamayacağını söylemiştir. Etili'ye göre angarya ve işkence bir şahsın veya derebeyinin menfaati için yapılan cebir demektir. Kamu hizmeti görmek için insanların bu mükellefiyeti üzerine alması angarya olmayıp vazife ve vecibedir.

Etili çalışma yaşının üst sınırının 50 olarak belirlenmesinin de fazla olduğunu bu üst sınırın 45'i geçmemesini belirtmiştir. Maddede geçen yol yapımı hükmüne de değinen Etili bu hususta şunları söylemiştir:

“Yol nedir arkadaşlar? Mektep yolu diyoruz. Nereden nereye gider? Köyün neresindedir? Öyle bir mektep vardır ki köyün dört kilometre uzağını alınız, oradadır. 4 Km. yol yapılması kolay iş değildir. Maksat bu mudur? Yoksa köyün içerisinde geçerek mektebe gidecek bir yol mudur? Bölge mektepleri olacaktır. Bölge mekteplerine gidecek yollar uzun yollardır. Devlet bile bu kadar yolu yaparken bu işi köylünün sırtına tahmil etmek doğru değildir. Mikyas nereden alınacaktır? Rasgele yol yapacağız dersek bunun altından çıkamayız. İnsanların eline açık bono veriyoruz. Oraya gidecek nihayet orta tahsil görmüş bir öğretmendir. Onun takdirinin nereye kadar gideceğini düşünmek lâzımdır. Binaenaleyh bu yol meselesi de mühim bir noktadır.”

Kemal ALPSAR: Milletvekili İsmail Kemal Alpsar da çalışma mükellefiyetinden günlük işlerden vakit bulamayacağı ve bölge okullarının yapımında oluşacak olan ulaşım güçlükleri gibi nedenlerle kadınların muaf tutulmasını istemiştir.

Madde ile ilgili bazı öğretmen milletvekilleri taktir vermiştir. Bu taktirler şöyledir:

Yüksek Reisliğe

Maddeden kadın kelimesinin çıkarılmasını talep ederim.

Zonguldak

Çorum

H. Atıf KUYUCAK

İsmail Kemal ALPSAR

Yüksek Reisliğe

25'inci maddenin 5'inci fıkrasındaki “amele ücretini” kelimelerinin önüne “ihtiyar heyetince tayin edilecek” kelimelerinin ilâvesini teklif ederim.

Isparta

Kemal TURAN

Yüksek Reisliğe

25'inci maddenin 4'üncü fıkrası sonuna “Buna itiraz olunmaz” tabirinin eklenmesini teklif ederim.

Isparta

Kemal TURAN

Meclis'te yapılan oylama sonucu bu takrirlerden Hazım Atıf Kuyucak ile İsmail Kemal Alpsar'ın birlikte verdiği takrir kabul edilmiş, diğerleri ise kabul edilmemiştir. Madde ise incelenmek üzere encümene geri verilmiştir.

74. İnikat (17.06.1942)

Bu kısımdaki görüşmeler TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 26. Cilt 74. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Salah YARGI: Milletvekili Salah Yargı layihanın 25'inci maddesinin incelenmek üzere encümene havale edildiğini encümenin maddeyi tetkik ederek bir mazbata düzenlediğini ifade etmiştir. Düzenlenen mazbata ise özetle şöyledir: Maddeden erkek ve kadın tabirleri kaldırılmış, doğrudan “vatandaş” tabiri kullanılmıştır.

26'ncı madde yeniden düzenlenmiştir. Maddeden bizzat kendisi çalışmayanların yerine iki kişi göndermesi durumunun kaldırıldığını, ceza olarak çalışmayanlar ve çalışmaktan kaçanlardan para cezası alınması kaldırılmıştır. Kendisi çalışmayanlar mahalli rayice göre ihtiyar heyetlerinin belirlediği ücreti ödeyerek çalışma mükellefiyetini yerine getirmiş sayılacaktır.

25'inci maddenin son fıkrasında bahsedilen, köylerde ikamet etmediği halde yarıcılık ve işçi bulmak şeklinde işlettikleri bağ, bahçe ve sair arazinin bu inşaatın devam edeceği süre için arazi vergisinden fazla olmamak kaydıyla kendilerine yüklenen bu mükellefiyetin de bir vergi gibi köy sandıklarına

yatırılacağı, bu miktarı yatırmayanlardan ise ceza olarak bir para cezası vesaire alınması hükmü kaldırılmıştır.

25'inci madde yapılan görüşmeler sonucunda encümenin düzenlediği şekilde kabul edilmiştir.

Madde 28

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Köy okulunun bulunduğu köy sınırı içindeki ziraat işlerine elverişli araziden öğretmenin ve ailesinin geçimine, okul talebesinin ders tatbikatına yetecek miktardaki arazinin okula tahsisi, satın alınması ve istimlâki aşağıda yazılı esaslara göre yapılır:

A) Bu arazinin yeri, miktarı; bölge ilköğretim müfettişinin bulunmadığı takdirde gezici başöğretmen veya öğretmenin başkanlığında beş üyeli bir kurul tarafından tespit ve mazbatası tanzim olunur. Bu kurul: 1. Bölge ilköğretim müfettişi, 2. Köy muhtarı, 3. Köy ihtiyar meclisi üyelerinin aralarından seçecekleri bir üye, 4. Gezici başöğretmen veya gezici öğretmenin seçeceği bir öğretmen veya eğitimci, 5. Gezici başöğretmen veya gezici öğretmenden teşkil edilir.

1. Bu kurulca tanzim edilecek mazbatada gösterilen yer Devlet malı olduğu takdirde 3803 sayılı kanunun 12'nci maddesinin son fıkrası göz önünde tutularak mazbata valilik yoluyla Maliye vekilliğine gönderilir ve Maliye Vekilliğinin tasvibiyle o yer parasız olarak köy okulu adına tahsis olunur.

2. Mazbatadaki yer hususi eşhasa ait ise mutasarrıfı veya zilyedi (A) fıkrasında yazılı kurul tarafından takdir edilecek bedeli kabul ettiği veya satmaya razı olduğu takdirde bu bedel köy sandığına ödenerek arazi köy okulu adına alınır.

3. Mazbatada gösterilen ve eşhasa ait olduğu anlaşılan yer yukarıki fıkraya göre sahibi veya zilyedi tarafından rızasıyla köy okulu adına devir ve ferağ olunmadığı takdirde o yer istimlâk yoluyla alınır.

4. Köy okulları için lüzumu olan yerin istimlâkine vali karar verir. Bu karar üzerine (A) fıkrasında yazılı kurul tarafından istimlâk

edilecek yer için takdir edilen kıymet mahallî âdetlere göre ilân yoluyla mal sahiplerin^ veya zilyetlerine bildirilir. İlândan itibaren 15 gün içinde, alâkalılar rızalariyle takdir edilen | bedeli kabul ile devir ve ferağ etmedikleri veya bu bedele kargı mahkemeye müracaatla itirazda bulundukları takdirde istimplâk bedeli ziraat bankasına ve bulunmayan yerlerde kaza mal sandıklarına yatırılır ve istimplâk olunacak yere okul adına el konur.

5. Takdir edilen istimplâk bedelini kabul etmeyen alâkalılar yukarıki fıkra yazılı ilândan itibaren 15 gün içinde mahkemeye müracaatla bu bedel hakkında itirazda bulunabilirler.

Dördüncü fıkra yazılı ilânın yapıldığı yerde bulunmayan alâkalılar için itiraz müddeti ilânın icrasından itibaren üç aydır.

B) Okul için istimplâkine karar verilen yerin bedeli köy bütçesinden ödenir.

C) İstimlâk edilen veya satın alınan yerin ürünleri yalnız o yıla mahsus olmak üzere eken tarafından toplanır.

D) Satın alınan veya istimplâk edilen yer, köy hükmi şahsiyeti adma tapuya tescil olunur.

Köyün bağlılığına göre valilik veya kaymakamlık tarafından verilecek müzekkere üzerine tapu idareleri bu tescil işini yaparlar.

E) İstimlâk edilen yerin mutasarrıf mm veya zilyedinin malûm olmaması veya oturdukları yerin bilinmemesi A fıkrasının 4 numaralı bendi hükmü yerine getirilmiş bulunmak şartıyla o yere el konma işini durdurmaz.

El konacak yerin tahliye ve teslimi işi, köyün bağlılığına göre valilik veya kaymakamlık tarafından yazılacak müzekkere üzerine, icra dairelerince bu maddelerin A fıkrasının 4'ncü bendinde yazılı ilân yoluyla yapılmış olan tebligattan başka umumî hükümler dairesinde bir tebliğ yapılmaksızın icra ve infaz olunur.

F) Köy okulları için satın alınacak, tahsis veya istimplâk edilecek yerlerin tespiti işlerinde mümkün olduğu takdirde valilik ziraat mütehassısı veya valilik ziraat müdür ve muallimleriyle sıhhat müdürlerinin veya hükümet tabiplerinin mütalâası alınır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Muvakkat Encümen Reisi Salah YARGI: Milletvekili Salah Yargı bir milletvekilinin köy okullarının yerlerinin tespiti işlerinde nafia müdürlerinin de fikirlerinin alınmasının faydalı olacağından maddenin 5'inci numarasının F fıkrasına “nafia müdürlüğünün” ibaresinin eklenmesi yönündeki takriri ile ilgili olarak encümenin buna iştirak edeceğini ifade etmiştir.

Bir milletvekilinin maddenin 5'inci numarasının F fıkrasında geçen okul arazilerinin tahsis, tespit ve istimlak işlerinde fıkra da belirtilen ilgili mütehasıs, müdür ve tabiplerin mütalâalarının alınması işleminde maddede bulunan “*mümkün olduğu takdirde*” ibaresi nedeniyle ilgili kişilerin mütalâalarının alınması işleminde kesinlik olmayacağı, kanunların ise kesinlik esası üzerine kurulu olduğu için bu ibarenin maddeden kaldırılması yönündeki fikirlerine ise Salah Yargı şöyle cevap vermiştir. Bu düşüncelere kesinlikle katılmakla birlikte özellikle Sıhhiye müsteşarının Sıhhiye teşkilatındaki doktorların her zaman bu işlerle ilgilenmek için yeterli olmadıklarını beyan etmeleri üzerine bu ibareyi koyduklarını söylemiştir.

Madde F fıkrasına mütalâası alınacaklar kısmına “nafia müdürleri” ibaresi eklenmesi ile kabul edilmiştir.

Madde 29

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Köy okullarına tahsis edilecek gayrimenkullerin tesbiti için yapılacak tetkiklere esas olmak üzere yirmi sekizinci maddede yazılı kurul ve salahi yetli memurlarca ilgili köylülerden istenecek malûmat geciktirmeden verilir. Bu malûmatı vermiyenler veya doğru olarak bildirmiyenler sulh mahkemelerince üç günden bir aya kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezasına çarptırılırlar.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Kemal Turan: Milletvekili Kemal Turan köylerde arazi istimlakı yapılması sırasında özellikle geçimlerini toprağa bağlamış küçük toprak sahiplerinin ve o toprağı ıslah etmiş ailelerin durumlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Köylerde kendi aralarında bulunabilecek bir husumetin bu tip aileleri mağdur etmesinin önüne geçilmelidir. Kemal Turan maddenin

hükümünü herhangi bir yanlış yola çekmek isteyenlere karşı bir hüküm konulup konulmayacağını sormuştur.

Nevzad AYAS: Milletvekili Nevzad Ayas, Kemal Turan'ın sorusuna cevaben yapılacak olan istimlaklerin İstimlak hakkındaki genel hükümlere göre yapılacağını, ancak istimlak muamelesi yürütülürken hatta yürütülmeden önce mevcut durumların tetkik edileceğini ifade etmiştir.

Madde olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 57

Oylamaya sunulan madde şöyledir:

“Köy enstitülerini en yakın istasyon, iskele, kaza ve valilik merkezine bağlayan yol birinci derecede yollardan sayılarak ilgili vekillik veya valiliklerce en kısa zamanda yaptırılır.

Bu Enstitülere en yakın duraklar ve iskeleler en kısa bir zamanda ilgili vekillikçe yükletme ve boşaltmaya elverişli hale getirilir,”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

İzzet ARUKAN: Milletvekili İzzet Arukan maddede belirtilen hükümlerin doğrudan Hükümetin salahiyetinde olduğunu, maddede bahsedilen yolları yapmak için ayrıca bir maddeye lüzum olmadığını ifade etmiştir.

İzzet Arukan, yol taksimatında maddede bahsedilen “birinci derecede yol” diye bir yol türünün olmadığını Şose ve Köprüler Kanunu’nda milli yollar ve vilayet yolları olmak üzere iki kısma ayrıldığını söylemiştir. Arukan’a göre mümkünse bu madde iptal edilmeli çünkü yol yapma işi doğrudan doğruya Hükümet’in yetkisindedir. Ancak yapılacak olan bu yolların parası Maarif Vekaleti tarafından verilecekse “aynı zaman para meselesidir” konulabilir. Lakin maddeden mevzuatta olmayan “birinci yollardan sayılarak” ibaresi kaldırılmalıdır.

Nevzad AYAS: Milletvekili Nevzad Ayas, maddenin amacının bahsedilen yollarının hızla yapılmasını sağlamak olduğunu, bu sebeple maddenin tamamen kaldırılmasını Encümen’in kabul etmeyeceğini ifade etmiştir. Nevzad Ayas yollar ile ilgili olarak “birinci derece” ibaresinin maddeden kaldırılmasını Encümenin kabul edeceğini söylemiştir.

75. İnikat (19.06.1942)

Bu inikatta kanun layihası ikinci kez müzakere edilmiştir. Layihanın maddeleri okunarak oylamaya sunulmuştur. 25'inci maddenin oylanması esnasında bir milletvekilinin “*Köylü kadınlar için bu işlerde mecburi mükellifiyet yoktur. Kadınlara örf ve adetlerine göre iş verilebilir*” şeklindeki tavrı üzerine aynı zamanda oluşturulan Muvakkat Encümen reisi olan Salah Yargı cevap vermiştir. Salah Yargı cevabında köylü kadınlara ağır işlerin yüklendiği anlamının maddeden çıkarılamayacağını, bu sebeple maddenin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Devre, 26. Cilt, 75. İnkat s. 237-252).

Madde yapılan oylama sonucunda olduğu gibi kabul edilmiştir.

Layihanın diğer maddeleri de tek tek oylamaya sunularak kabul edilmiş, böylece layiha kanunlaşmıştır.

4.2.11 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun

Kanun Layihası Hakkında Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbatası şöyledir. Maarif ve Bütçe encümenlerinin mazbataları ile ilgili olan kısım TBMM Zabıt Cerideleri 7. Devre, 12. Cilt, 81. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

4.2.12 Maarif Encümeni Mazbatası

Maarif Encümeni kanun layihasının hükümlerini amacını sağlar nitelikte bulmuş ve bazı küçük değişiklikler yapmış, kanun ile belirlenen amaçlara ulaşılması ve yükseköğretim kurumlarının gelişip kuvvetlenmeleri için bazı temenniler de mazbataya eklenmiştir. Maarif Encümeni'nin kanun layihasında yaptığı değişiklikler şöyledir:

Kanunun ikinci maddesinin birinci fıkrasındaki “*Ereği*” kelimesi aynı manaya gelen “*Amacı*” kelimesi ile değiştirilmiştir. İkinci maddenin A fıkrasındaki “*Teorik*” ve “*Pratik*” kelimeleri de “*Nazari*” ve “*Ameli*” kelimeleri ile değiştirilmiştir. Yine aynı maddenin C fıkrasındaki “*Gerek yerlerinde*” sözü “*Mahallinde*” kelimesiyle değiştirilmiştir. Kanun layihasının onuncu maddesindeki “*Şekilleri*” kelimesi kaldırılarak “*İşlerinin nasıl yürütüleceği*” kelimeleri eklenmiştir.

Kanun layihasının 1 numaralı cetvelinde bulunan öğretim heyeti başlığı altındaki bölümde de değişiklik yapılmıştır. Söz konusu başlık altında sadece profesör ve doçent kelimeleri bırakılmış; başasistan, asistan, okutman tabirleri

dilimizde daha iyi bir karşılık buluncaya kadar “Öğretim yardımcıları” başlığı altında gösterilmiştir.

Encümen tarafından kanun layihasının gözetdiği hedeflere ulaşılabilmesi ve yükseköğretim kurumlarının gelişip kuvvetlenmesi için Hükümet tarafından göz önünde bulundurulması istenen ve mazbataya eklenen temenniler ise şöyledir:

1. Teknik üniversite fakültelerine alınacak ve yetiştirilecek talebelerin ülke kalkınmasının ve endüstriyel alandaki gelişmeler göz önünde bulundurularak ihtiyaçlar doğrultusunda ayarlanmalı ve öğretim kurumları akılcı bir şekilde yönetilmelidir. Bu konu ile ilgili olarak başka ülkelerin tecrübelerinden ve tedbirlerinden faydalanılmalıdır.

2. Doçent, profesör, ordinaryüs gibi akademik ünvanlar liyakat ve ilmi yetkinlikleri ifade eder hale getirilmeli ve bunu sağlayacak nizamlar getirilmelidir.

3. Üniversite muhtariyeti sağlanmalıdır.

4. Üniversite ve yüksekokullar öğretmenliği mesleklerini kuracak ve bu mesleğe ne şekilde girilebileceği ve bu meslek mensuplarının haklarının, görevlerinin ve yetkilerinin ne olacağını açıklayan bir kanun layihası hazırlanıp bir an önce Meclis’e sunulmalıdır.

Kanun layihasını inceleyen Maarif Encümeni üyelerinin tamamı öğretmen olup isimleri şöyledir: Rıdvan Nafiz Edgüer, Reşat Şemsettin Sirer, Suut Kemal Yetkin, Belkıs Baykan, Agah Sırrı Levend, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Reşat Nuri Güntekin, İzzet Ulvi Aykurt, Ali Kâmi Akyüz, Esat Çınar, Şehime Yunus, Fuad Köprülü, Tezer Taşkiran, İsmail Habib Sevrük.

4.2.13 Bütçe Encümeni Mazbatası

Bütçe Encümeni hazırlanan kanun layihasını kabule şayan gördüğünü belirtmiş ve layihanın bazı maddelerini aynen kabul etmiş ve bazı maddelerinde değişiklik yapmıştır. Buna göre Encümen kanun layihasının 1., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 11., 12. ve 13. maddelerini olduğu gibi kabul etmiş; 2. ve 10. maddelerinde ise bazı tashihler yapmıştır.

Buna göre layihanın 2. maddesinin ilk fıkrasında “*amacı*” kelimesini “*vazifeleri*”, B fıkrasında “*Merkez olmak*” ifadelerini “*temin etmek*”, C fıkrasında ise “*mahallinde*” kelimesini ise “*yerlerinde*” şeklinde değiştirmiştir. D fıkrasını ise “*Tatbiki her türlü mühendislik işlerinde mütalâa verme.*” şeklinde değiştirmiştir.

10. madde hükümetin teklifinde “*İstanbul Teknik Üniversitesinin idare ve öğretim şekilleri bir nizamname ile tayin olunur.*” şeklinde iken en son Bütçe Encümeni maddeye “*İstanbul Teknik Üniversitesinin idare ve öğretim şekilleriyle şube ve enstitülerin açılma tarzı ve yapılacak vazife ve işler mukabilinde alınacak ücret, harç ve masrafların miktarları ve alınma usulleri bir nizamname ile tespit olunur.*” haline getirilmiştir.

Kanun layihasını inceleyen Bütçe Encümeni azaları şunlardır: Halit Nazmi Keşmir, Fakihe Öymen, Refet Alpman, Mahmut Nedim Gündüzalp, Yavuz Abadan, Ayet Sayar, Hüsnü Kortel, Hakkı Ülkmen, Münir Birsell, Hamit Pekcan, Tahsin Bekir Balta, Refik Ahmet Sevensil, Süreyya Anamur.

Bu milletvekillerinden Halit Nazmi Keşmir, Fakihe Öymen, Mahmut Nedim Gündüzalp, Yavuz Abadan, Hüsnü Kortel, Hakkı Ülkmen, Tahsin Bekir Balta, Refik Ahmet Sevensil öğretmen milletvekilidir.

Kanun layihasının Meclis’teki görüşmeleri ve bu görüşmeler sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

4.2.14 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun Meclis

Görüşmeleri

İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun ile İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi İstanbul Teknik Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür. Kanun 13 maddeden oluşmaktadır. Çıkarılan bu kanun ile İstanbul Teknik Üniversitesi’nin vazifeleri, üniversite ve fakültelerin idarecilerinin kimler olduğu, öğretim heyeti gibi hususlar belirlenmiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun 12.07.1944 tarihinde kabul edilmiş ve 20.07.1944 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 20 Temmuz 1944, Sayı 5761).

İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun ile ilgili Meclis Görüşmeleri ve bu görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

81. İnkat (07.07.1944)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Devre, 12. Cilt, 81. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Sadi IRMAK: Milletvekili Sadi Irmak kanun tasarısını olumlu karşılamıştır. Sadi Irmak bu kanun tasarısı ile ilk kademeleri hazırlanmış olan teknik okulların en son kademesinin tesis edilip onun tamamlandığını ifade

etmiştir. Milletvekili Sadi Irmak yüksek mühendis okulunun üniversite haline getirilmesini iki iyi yeniliğin habercisi olarak kabul etmek istediğini söylemiştir. Bunlardan birincisi bu müessesenin bilgi aktaran bir yer olarak kalmayarak, bizzat bilgi üreten bir müessese haline gelmesi, diğer yeniliğin ise bu müessesede teknik-pratik öğretimin nazari bilgilerin aktarılması karşısında önem kazanmasının sağlanmasıdır.

Milletvekili Sadi Irmak yeni kurulacak olan müessesede rektör ve dekanların akademik yönde çalışma yapmaları için idari işlerinin en aza indirilmesi hususuna katıldığını söyleyerek bu kişilere verilen idari vazifelerin günde en fazla bir saat olması gerektiğini ifade etmiştir.

Sadi Irmak konuşmasında asistan maaşlarının az olduğu için bir mühendisi asistan olarak üniversitede tutmanın zor olacağını ve asistanlara kendilerini bu işe vereceği, geçinmelerini sağlayabileceği bir maaş verilmesinin uygun olacağını söylemiştir.

Milletvekili Sadi Irmak' teknikte büyük ilerleme sağlamış olan Amerikan sanayii ve ilmi ile sıkı bir temas sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Sadi Irmak'a göre devam eden harp nedeniyle Amerika seyahatlerinin zor olduğunu ancak kabiliyetli mühendislerin göndermek suretiyle sıkı bir temas sağlanabileceğini ifade etmiştir.

Mitat AYDIN: Milletvekili Mitat Aydın dünyanın teknik demek olduğunu, ülkemizin de bu tekniğe ayak uydurması gerektiği, bu itibarla da Maarif Vekâleti'nin bu konuda tedbir almasını takdir ettiğini ifade etmiştir.

Milletvekili Mitat Aydın Maarif Vekaleti'nin Mühendis Mektebi'ni şubelere ayırdığını, ancak memleketin şu anki durumunda bir çok işleri bir kişiden isteyecek halde olduğunu söylemiştir. Bu sebeple göreve başlayan bir mühendisten gerek inşaat gerekse elektrik hakkında bilgi istenecektir. Farklı mühendisler göndermeye de bütçenin el vermediğini söylemiştir. Bu durumda sadece bir alanda mütehassıs olmuş bir mühendisin Nafia Vekaleti'ni zor duruma düşüreceğini ifade etmiştir.

Mitat Aydın konuşmasında son olarak Maarif Vekaleti'nin Mühendis Mektebi'ni başka bir şekle sokacağına doğrudan doğruya yeni bir üniversite kurmasının daha iyi sonuçlar doğurabileceğini, böylelikle de Mühendis Mektebi'ni amacından ayırmamış olacağını ifade etmiştir.

Refik FENMEN: Milletvekili Refik Fenmen yüksek mühendis okulunun teknik üniversiteye çevrilmesini sevinçle karşıladığını belirterek sözlerine başlamıştır. Yeni kurulacak olan üniversitede farklı ilim kollarına önem verilerek kurulacak olan bu müessesenin memlekete daha faydalı hale geleceğini ifade eden Refik Fenmen, kurulacak olan yeni üniversitede topograf şubesinin de açılması gerektiğini söylemiştir. Refik Fenmen'e göre ülkemizde demiryolu veyahut su mühendisleri topograf olarak kullanılmaktadır. Teşekkür edecek olan yeni müessesede topograf şubesi açılıp buradan mezun olan topograflar görevlerine başladığında diğer mühendisler de kendi alanlarında çalışma fırsatını bulmuş olacaklardır. Bu durum da memlekete fayda verecektir.

Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel 1941 yılında Yüksek Mühendis Okulu'nun Nafia Vekâleti'nden Maarif Vekâleti'ne devredildikten sonra Yüksek Mühendis Okulu'nun gelişmesini hızlandırmak için büyük gayret sarf ettiklerini şube, öğretmen ve öğrenci sayılarında artış olduğunu ifade etmiştir.

Hasan Ali Yücel kanun tasarısında yeni kurulacak müessesenin şubelere ayrılacağını belirtildiği ancak fakülte adlarının ayrı ayrı zikredilmediğini söylemiştir. Bu durumun nedenini ise Hasan Ali Yücel ilerleyen zamanlarda ihtiyaçlar doğrultusunda yeni fakültelerin kurulmasının gerekeceği ayrıca kanuni yetki almak için tekrar Meclis'e gelmenin zorluğunu düşünerek kurulan müessesenin genel olarak fakültelere ayrılacağının belirtilmesiyle yetinildiği şeklinde izah etmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Yüksek Mühendis Okulu'nu yeniden teşkilâtlandırmayıp yeni yüksek mühendis okulu ve teknik üniversite kurulması fikrini mümkün görmediğini ifade etmiştir. Hasan Ali Yücel, Yüksek Mühendis Okulu'nu en yüksek verim alınacak hale getirmenin birinci vazifeleri olduğunu, bu Yüksek Mühendis Okulu'nu geliştirmenin yenilerini yapmaya engel olmadığını söylemiştir.

Hasan Ali Yücel, kurulacak olan müessesenin isim meselesine gelince de yüksek mühendis okulunun görevini yerine getiren müesseselerin dünyanın farklı yerlerinde farklı isimlerle anıldığını; bunların idari ve ilmî teşkilât bakımlarından da birbirlerine benzemediklerini ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel konuşmasında bu hususla ilgili olarak ülkenin ihtiyaçlarını karşılarken mutlaka başka ülkelerdeki müesseseye kendilerini benzetmek için herhangi bir

zorluk hissetmediklerini, önemli olan şeyin ihtiyaca yönelik olan ve benzerleri ileri memleketlerde bulunan müesseselere ulaşmak veya müesseselerimizi bu bakımdan organize etmek olduğunu söylemiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, ihtisas ve iş bölümü meselesi ile ilgili olarak; gelişimin işbölümünü icap ettirdiğini, iş bölümünün ise toplumların gelişimi ile uyumlu olarak arttığını söylemiştir. Hasan Ali Yücel'e göre bir mühendise her şeyi öğretmeyi düşünmek doğru değildir; ancak bir mühendis diğer mühendislik kollarına ait umumi bilgilere de sahip olması gerekmektedir. Hasan Ali Yücel kurulacak olan müessesede hazırlanacak olan programın bu durumu temin edeceğini ifade etmiştir.

Kanun tasarısı hakkında genel mütalâalar bittikten sonra maddelerin görüşülmesine başlanmıştır. Maddelerin görüşülmesi hakkında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 2

İstanbul Teknik Üniversitesinin vazifeleri şunlardır:

- A) Muhtelif kollarda yetiştireceği yüksek ve doktor mühendislerin nazari ve amelî öğretimlerini bir bütün olarak sağlamak;*
- B) Mühendislikle ilgili bilimlerin esaslarını genişletmek için öğretim heyeti ve doktor mühendis namzetleri tarafından araştırmalar ve yayınlar yapılmasını temin etmek;*
- C) Doğrudan doğruya memleketi ilgilendiren teknik meseleleri halletmek için laboratuvarlarında veya yerlerinde tatbikî araştırmalar yapmak ve yaptırmak;*
- D) Tatbikî her türlü mühendislik işlerinde mütalâa verme.*

Refik FENMEN: Milletvekili Refik Fenmen mühendislik işlerinin hem tatbiki hem de nazari olduğunu, bu maddede her türlü tatbiki mühendislik işlerinin belirtilmesinin doğru olmadığını, o sebeple maddenin D fıkrasındaki “*Tatbiki*” kelimesinin çıkarılmasını arz ve teklif etmiştir.

Maarif Encümeni Reşat Şemsettin Sirer'in teklifi yerinde Encümenin kabul ettiğini belirtmesi üzerine madde düzeltilmiş ve yapılan oylama sonucu maddenin D fıkrasından “*Tatbiki*” kelimesi çıkarılarak madde kabul edilmiştir.

83. İnikat (12.07.1944)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 7. Dönem, 12. Cilt 83. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Madde 3

Maddenin Meclis'te görüşülen ilk hali şöyledir:

“İstanbul Teknik Üniversitesi fakültelerle bu fakültelelere bağlı şube ve enstitülerden teşekkül eder.”

Madde ile ilgili söz alan bir milletvekilinin Harp Mühendisliği fakültesinin de açılmasının lazım olduğu yönündeki görüşlerine Milletvekili Reşat Şemsettin SİRER cevap vermiştir.

Reşat Şemsettin SİRER: Milletvekili Reşat Şemsettin SİRER, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi yüksek mühendis yetiştiren üniversitelerde çeşitli fakültelerin olduğunu, bu mevcut fakültelerin içinde bir müdafaa fakültesinin de kurulduğunu ifade etmiştir. Reşat Şemsettin SİRER'e göre İstanbul Teknik Üniversitesi'nin önünde uzun bir gelişme süreci vardır. Reşat Şemsettin SİRER, şimdilik dört fakülte açıldığını, ilerleyen zamanlarda bunlara yenilerinin ekleneceğini ve vakti geldiğinde bir de müdafaa fakültesinin açılabileceğini söylemiştir.

Maddelerin görüşülmesi işlemi bittikten sonra kanun layihası oylamaya sunulmuş, yapılan oylama sonucu layiha kabul edilmiştir.

4.2.15 Üniversiteler Kanunu

Osmanlı'da ilk Darülfünûn kurma teşebbüsleri 1800'lü yılların ortalarında başlamıştır. Bu dönemde bilim ve eğitimde Batı'ya doğru yöneliş ve meydana gelen değişimler, medrese haricinde yeni bir yükseköğretim müessesesinin kurulması bu teşebbüsün ortaya çıkmasına neden olmuştur (İhsanoğlu, 1990; 699).

1933 yılına kadar Darülfunun adıyla anılan üniversiteye ilmi bakımdan muhtariyet 1919'da verilmiş, resmen ifade edilmese de özerk bir idari yapı tesis edilmiştir. Darülfunun'dan beklenen verimin alınamaması üzerine ıslahat çalışmaları başlamış, hükümet tarafından rapor doğrultusunda 1933 yılında Darülfunun'dan üniversiteye geçilmiştir. Üniversiteye geçiş ile birlikte ilmi ve idari özerklik de son bulmuş, merkezi bir yönetim kurulmuştur. Üniversitelerde merkezi yönetime geçiş, öğretim üyeleri tarafından kabul görülmeyerek üniversite yönetimi tarafından muhtariyet konusu dile getirilmeye başlanmıştır. Özerklik konusuna dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın karşı olması nedeniyle bu hususta ciddi bir adım atılamamıştır. Ancak çok partili hayata geçişle birlikte

üniversitelerin muhtariyeti konusunda ciddi adımlar atılmaya başlanmış ve 1946' Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır (Arslan, 2002; s. 41, 42).

Üniversiteler Kanunu 13.06.1946 tarihinde kabul edilmiş, 18.06.1946 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanun 9 bölüm, 81 madde ve geçici 17 maddeden oluşmaktadır. Kanunda üniversitelerin ne olduğu, özerkliği, hangi organlardan oluştuğu, öğretim üyeliği kadroları, Üniversiteler Arası Kurul, üniversitelerdeki disiplin işleri gibi hususlara değinilmiştir.(Resmi Gazete, 13 Haziran 1946, Sayı 6336).

Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde dört birleşimde görüşülerek karara varılmıştır.

Kanun tasarısı ile ilgili olarak Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarının raporları şöyledir. Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları ile ilgili kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem 24. Cilt 61. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır:

4.2.16 Milli Eğitim Komisyonu Raporu

Milli Eğitim Komisyonu kanun tasarısındaki hükümlerin esas itibariyle kanunun hedeflerini sağlar nitelikte bulmuş; ancak ihtiyaca tamamen cevap verebilmesi için bazı değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler şöyledir:

Türk gençlerinin milli karakter sahibi ve Türk devrimlerine bağlı olarak yetişmesi üniversitelerin önce gelen vazifeleri olduğu hususunun kanun içinde ifade edilmesi faydalı görüldüğünden üçüncü maddenin A fıkrası bu doğrultuda değiştirilmiştir.

Kürsü başkanı olan doçent ve öğretim görevlilerinin fakülte profesörler kurullarında temsil olunmaları, bunlardan hariç kalan doçent ve öğretim görevlilerinin de bu kurullarda birer temsilcilerinin bulunması gerektiği görülerek kanun tasarısının altıncı maddesi buna göre değiştirilmiştir.

Mimarlık ve mühendislik alanlarında da doçent olabilmek için doktora yapma şartı getirilmesi uygun görüldüğünden 18. maddede belirtilen doktora yerine yapılacak bir sınavın da yetebileceği hakkındaki kayıt ancak geçici süreliğine zorunlu görülmüş ve hüküm buradan kaldırılarak geçici 4. madde şeklinde kanun tasarısına eklenmiştir.

Doçent olacak kimselerin yabancı dil olarak en az bir batı dili bilemelerinin yeterli olmayacağı kendi alanları ile ilgili olan başka bir dili de

bilmeleri gerektiği kanaatine varılarak 19. maddeye buna göre bir hüküm eklenmiştir.

Doçent olanların görevleri arasına alanları ile ilgili yayınlarda bulunmalarının eklenmesi uygun görülerek 21. maddeye buna göre hüküm eklenmiştir.

Ordinaryüs profesörlük ünvanının bir kürsünün yönetimi için seçilecek profesörlere mahsus olduğunun kanunda belirtilmesi ve kendisine verilen bu yönetim görevini herhangi bir sebeple ifa edemeyecek ordinaryüsün yerine başka bir profesörün ordinaryüslüğe getirilmesi hakkında kanuna bu yönde bir hüküm konması uygun görüldüğünden tasarının 26. maddesi buna göre değiştirilmiştir.

Üniversitedeki öğretim üyelerinin dışarıda hangi tür işleri yapip yapamayacağı hakkındaki senato kararlarına rektörlerin itirazda bulunmaları halinde bu durumu Üniversitelerarası Kurul'un incelemesi ve kesin karara bağlamasında fayda görülerek 31. maddeye buna uygun bir fıkra eklenmiştir.

Öğretim üyesi hocası bulunmayan dersler için öğretim görevlisi adıyla görev yapacak öğretmenlerin görevlerinin sürekli olmayıp geçici olacağı, ayrıca üniversitedeki derslerin üniversite hocalarına okutturmanın esas teşkil ettiği için 34. maddenin birinci fıkrası bu doğrultuda değiştirilmiştir.

Tasarının geçici 7. maddesinde Üniversiteler Kanunu'nu çıkarılmadan önce İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Hukuk, Dil ve Tarih Coğrafya, Fen ve Tıp fakültelerinde kazanılan öğretim üyeliği unvanı ve haklarının korunduğu belirtilmiş olup Milli Eğitim Komisyonu bu hükmün uzun zaman devam etmesi durumunu dikkate alarak bu hükmün geçici maddeler arasından çıkarılıp esas maddeleri arasına alınmasını uygun görmüş ve 70. madde oluşturulmuştur.

Üniversitedeki öğretim üyelerinin milletvekilliği, yabancı ülkelerin öğretim kurumlarında öğretmenlik veya yurtiçinde bir araştırma ve uzmanlık kurumunda görevli olmaları halinde geri döndüklerinde oralarda görevli olarak geçirdikleri sürenin aylıklarının yükseltilmesinde hesaba katılması uygun görülmüş ve buna yönelik olarak 71. madde oluşturulmuştur.

Teknik üniversitelerin kuruluş dönemi ihtiyaçları dikkate alınarak bu kurumların mimarlık ve mühendislik alanlarında doçentlik sınavına girecek mühendis ve mimarlardan bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki on yıl boyunca doktora yapma şartının aranmaması uygun görülerek bunların yeterlilik

sınavlarında başarılı olmaları kafi görülmüş ve buna yönelik olarak geçici 4. madde oluşturulmuştur.

Komisyonunda layihayı inceleyen toplam 13 milletvekili olup bunların hepsi öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Rıdvan Nafiz Edgüer, Reşat Şemsettin Sirer, Suut Kemal Yetkin, Belkıs Baykan, Tahsin Banguoğlu, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Reşat Nuri Güntekin, Talat Onay, İzzet Ulvi Aykurt, İbrahim Alâaddin Gövsa, Esat Çınar, Şehime Yunus, Tezer Taşkiran.

4.2.17 Bütçe Komisyonu Raporu

Bütçe Komisyonu'nun Üniversiteler Kanunu tasarısı ile ilgili Meclis'e arz ettiği hususlardan bazıları şöyledir:

Kanun tasarısına göre üniversiteler muhtar hale gelmektedir. Bundan dolayı:

Tasarının göz önünde bulundurduğu özerklik üniversite kurullarının isteğine göre Bakanlık kararıyla görülen işlerde karar sorumluluğunun üniversite kurullarına bırakılmasını, buna ek olarak da kendi organlarının seçimini tamamen öğretim üyelerine verilmesini kapsamaktadır.

Kanun tasarısında üniversiteler malî açıdan genel bütçeye bağlı tutulmaktadır. Ancak kanun tasarısı ile üniversitelere verilmesi istenilen özerklik ile üniversitelere tanınan tüzel kişilik, üniversitelerin Hükümet tarafından yapılacak olan yardımlara ve kendi gelirlerine dayanan ayrı bütçelerinin olmasını gerektirmektedir. Bu nedenden dolayı üniversitelerin katma bütçe yöntemiyle yönetilmeleri ve bağışlar yoluyla kazanılan gayrimenkullere sahip olmaları uygun görülerek kanun tasarısına buna göre hükümler konulmuştur.

Üniversitelerarası Kurul üniversiteler arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldırma bakımından önem arz etmektedir. Kanun tasarısında Kurul'un böyle bir yetkisinden bahsedilmemiş olsa da Milli Eğitim Bakanı'nın, üniversitelerin almış olduğu kararlardan uygun görmediklerini Üniversitelerarası kurula gönderme yetkisi ile bu durumun sağlanacağına ve bu hususla ilgili gereken esasların da konacağına şüphe olmadığı için Komisyon bu konu hakkında ayrıca hüküm koymaya lüzum görmemiştir.

Kanun tasarısı üniversite öğretim üyelerini diğer devlet memurlarına kıyasla daha yüksek bilim ve ihtisasa ait esaslara tabi tutmaktadır.

Kanun tasarısında üniversite öğretim mesleğine girmek için doktora veya tıp eğitiminden başka her bilim kolunda belirlenecek doçentlik sınavını geçmeyi gerekli görmekte ve benzer fakülteler bakımından aynı şekilde yapılmasının sağlanması amacıyla bu sınavı üniversitelerarası jüriye havale etmektedir. Bu durumları yerinde bulan Bütçe Komisyonu gelişmiş Batı ülkelerinde kazanılan benzer sınavların da sayılmasını uygun görerek tasarıya gerekli hükümler eklemiştir.

Kanun tasarısı üniversite öğretim mesleğine geçiş için doçentlik sınavını şart koşmakta, bu sınavı geçemeyenleri de mesleğe kabul etmemektedir. Ancak doçentlik imtihanını kazanmış fakat kadro bulunmaması nedeniyle doçent olarak tayin edilmemiş olan kişilere ilmi mesailerine devam etme ve kabiliyetlerini ispat etmek şartıyla profesör olma imkânı da verilmektedir. Bu hükümler kadro bulunmadığı için üniversitelerde göreve başlayamayan ve başka sahalarda çalışan kabiliyetli kişileri daha verimli çalışmaya teşvik etmesi bakımından Komisyon tarafından yerinde görülmüştür.

Bütçe Komisyonu üniversite tazminatı için Milli Eğitim Komisyonu'nun değil, Hükümetin teklifini kabul etmiştir.

Bütçe Komisyonu mazbatasına göre komisyonda önemle görüşülen konulardan bir tanesi de talebelerin kitaplara olan ihtiyacıdır. Üniversiteler bir an önce ihtiyaç duyulan eserleri ivedilikle temin etmelidir ayrıca ders notları zamanında düzenli olarak bastırılıp talebeye dağıtılmalıdır.

Bütçe Komisyonu'nda layihayı inceleye 23 milletevekilı olup bunların 11'i öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri şöyledir: Halid Nazmi Keşmir, Tahsin Bekir Balta, Fakihe Öymen, Şekip Engineri, Şeref Uluğ, Yavuz Abadan, İsmail Hakkı Ülkmen, Rıza Erten, Esat Tekeli, Ahmet Sungur, Emin Erişirgil.

4.2.18 Üniversiteler Kanunu Meclis Görüşmeleri

Üniversiteler Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

61. Birleşim (10.06.1946)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 24. Cilt 61. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Birleşimde maddelerin görüşülmesine geçilmeden önce kanun tasarısının tümü hakkında mütalâalar belirtilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin belirttikleri bu mütalâalar şöyledir:

Reşat Şemsettin SİRER: Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin Sirer, Halkçılık ilkesi gereği memleket dâhilinde atılan ileri adımların ve yaşanan gelişmelerin tabii, normal ve kendi istekleri ile değil de; bazı telkin ve tesirlerin altında kalınarak zoraki olarak yapıldığını göstermeye yönelik gayretlerin olduğunu ifade etmiştir. Reşat Şemsettin Sirer söz konusu bu kanunun çıkarılmasının da bu şekilde gösterilmeye çalışılmasının önüne geçmek için kanunun çıkış süreci ile ilgili kısa bir açıklama yapmıştır. Buna göre ilk olarak kanun temelleri üzerine akademik kariyeri tesis etme hususu 1941 yılında Meclis açılışı sırasında Devlet Başkanı tarafından Meclis ve hükümetten istenmiş olduğu için hükümetin o tarihten beri bununla ilgili gerekli hazırlıkları yaptığını belirtmiştir. Ayrıca Büyük Millet Meclisi bütçe müzakereleri sırasında Bütçe Komisyonu ile İhtisas Komisyonu'nun çeşitli vesilelerle Hükümete bu kanunun gelmesini beklemekte olduklarını söylediğini de ifade etmiştir. Reşat Şemsettin Sirer ayrıca 1944 senesinde İstanbul Teknik Üniversitesi Kanunu vesilesiyle Eğitim Komisyonu'nun hazırladığı raporda üniversitelerin muhtar olmalarının gerekliliğine değinildiği de açıklamıştır.

Bunları ifade eden Reşat Şemsettin Sirer bugün yapılmakta olan şeylerin hazırlıklarına aslında daha önce başladığını söylemiştir.

Reşat Şemsettin Sirer, bu kanunla üniversitelere sağlanan muhtariyet ile üniversitelerin bütün işlerini kendilerinin göreceğini, hiçbir işleri için hiçbir makamdan emir almayacakları için üniversitelerin vazifelerinin ayrıntılı bir şekilde hazırlandığını ifade etmiştir.

Reşat Şemsettin Sirer, üniversite hocalarından üniversite dışı faaliyetlerden tamamen vaz geçmelerinin istenmediği fakat hangi oranda üniversite içi hizmetlerle ve yine hangi oranda üniversite dışı faaliyetlerle ilgilenmeleri gerektiğinin dikkatlice ayarlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak kanuna bu meseleyle alakalı bir hükmün eklenmediğini, bunu ayarlama işini ise üniversite hocalarının teşkil ettikleri bir kurula bırakıldığını söylemiştir.

Cemal BİLSEL: Milletvekili Cemal Bilsel Üniversite Kanunu'nun Türk ilim hayatında yeni bir devrimin başlangıcı olduğunu olacağını ifade etmiştir.

Milletvekili Cemal Bilsel, üniversitelerin ilim elde edebilmeleri ve dünya ilmine yenilikler katabilmeleri için başlıca iki şart üzerinde duracağını belirtmiş ve bu şartların hürriyet ve kendini ilme verebilme olduğunu söylemiştir.

Cemal Bilsel bu zamana kadar üniversitelerde hürriyetin olduğunu ancak bu hürriyetin kanuni ve kendi kendini idare eden bir hürriyet olmadığını eksik olan hususun da bu olduğunu, yeni kanunun bunu getirdiğini ifade etmiştir. Bu hürriyetin üniversiteler tarafından iyi kullanılıp kullanılmayacağı ve memleket için zararlı olup olmayacağı yönündeki fikirlere karşı olarak Cemal Bilsel bu tür düşüncelerin ilim adamlarına ve ilim müesseselerine iftira olacağını söylemiştir. Cemal Bilsel'e göre hürriyet ehil olmayanların elinde yobazlığa dönüşmektedir. Üniversitelerin ehil ellerde olduğunu ifade eden Cemal Bilsel üniversitelerimizde ehliyetsizlikten korkulmaması gerektiğini söylemiştir. Üniversite hürriyeti ile ilgili ikinci olarak da üniversite hürriyetinin Türk Devrimi'nin ana prensipleri olduğu üniversitelerin de bu prensiplere bağlı olduklarını ve bunun da Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk milleti tarafından denetleneceğini ifade etmiştir.

Milletvekili Cemal Bilsel'in belirttiği şartlardan diğeri olan kendini ilme verebilme şartı ile ilgili olarak bahsettiği konular da şöyledir: üniversitelerimizde kendini ilme vermiş hocaların olduğunu ancak bu hususla ilgili olarak da maddi şartların gittikçe zorlaştığını ifade etmiştir. Üniversitede görevli hocalara yeterli maddi imkânların sağlanması gerektiğini söyleyen Cemal Bilsel, Üniversiteler Kanunu ile bunu sağlayacak mühim bir adımın atıldığını ifade etmiştir.

Milletvekili Cemal Bilsel konuşmasında son olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve hükümetin üniversitelere zaten yardım edeceklerini, ancak fikir adamlarının, varlıklı kimselerin ve basının da üniversitelere maddi ve manevi yardımlarda bulunması gerektiğini ifade etmiştir.

Lütfi ÜLKÜMEN: Lütfi Ülkümen tasarımı büyük ve hayırlı inkılap hamlesi olarak sevinçle karşıladığını belirterek konuşmasına başlamıştır. Milletvekili Lütfi Ülkümen'e göre Üniversiteler Kanunu dolayısıyla Yüksek Ziraat Enstitüsü tabii ilimler, ziraat fakültelerinin orman ve teknoloji fakültelerinin de üniversitelere bağlanmalıdır. Lütfi Ülkümen konuşmasında bu isteğini iki gerekçeye dayandırmıştır. Birincisi; daha kuruluş evresinde bulunan Ankara Üniversitesi, kuruluşunu tamamlayıp belli bir olgunluğa ulaşmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün fakültelerinden faydalanarak tamamlanmış olacaktır. İkinci

olarak da Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı bulunan fakülteler üniversitelere sağlanan özerklik ile daha iyi çalışma ve gelişme imkânına kavuşacaktır.

Yüksek Ziraat Enstitüsü aslında bir üniversite hüviyetinde kurulmuş olsa da Milli Eğitim Teşkilâtının yeterince gelişmemiş olması ve Ankara'da bir üniversite kurulmamış olmasından dolayı Tarım Bakanlığı'nın emrinde kalmıştır. Ancak toplumun bugünkü ihtiyaçlarından ve eğitim öğretim disipliniinde kaynaklanan zaruretlerden dolayı Yüksek Ziraat Enstitüsü fakültelerini üniversitelerle birleştirerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmalıdır.

Milletvekili Lütü Ülkümen'e göre medeni devletlerin hepsinde özel ve ilmi şubelerin tamamını içine dahil edecek tarzda teşkilâtlandırılmaları için çalışılmaktadır. Ayrıca mesleki ilim müesseselerinin hepsini üniversite çatısı altında birleştirerek onları birlikte çalışmaya sevk etmeye çalışılmaktadır. Ayrıca gençlerin farklı farklı meslek alanlarına ait yüksek mekteplerde birbirinden farklı mesleki bir öğretim ve eğitim disiplini ile yetiştirilmesinden kaynaklı oluşacak görüş karakter farklılıklarının millet hizmetindeki çalışmalarda birliğin kurulmasının önüne geçmek için eğitim ve öğretim tek idarede ve üniversitelerde toplanmasına çalışılmaktadır. Bu şekilde medeni memleketlerin hepsinde yükseköğrenim müesseseleri üniversite çatısı altında bulunmaktadır.

Lütü Ülkümen eski dönemlerden kalan yanlış eğitim-öğretim sisteminden çağa ayak uyduracak önemli işler yapılmıştır. Bu hususta İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi'nin teknik üniversite haline getirilmesi, Ankara Üniversitesi'nin geliştirilmeye çalışılması, Üniversiteler Kanunu son zamanlarda meydana gelen önemli ve olumlu işlerden bazılarındandır.

Suut Kemal YETKİN: Milletvekili Suut Kemal Yetkin bu kanun tasarısının demokratik gelişme sürecindeki hamlelerin yeni ve güzel bir ifadesi olduğunu belirterek konuşmasına başlamıştır.

Suut Kemal Yetkin'e göre bu kanun tasarısı sayesinde üniversitelerin ilmi çalışmalarının en önemli şartı olan özerkliği elde edecek, fakülteleri daha üretici hale getirecek olan maddi ve manevi şartlara erişmiş olacaklardır.

Milletvekili Suut Kemal Yetkin mevcut üniversite ve fakültelerin kurulduklarından beri Milli Eğitim Bakanlığı'nın baskısı altında kalmadan çalıştıklarını ifade etmiştir. Ancak bu hususta mevcut üniversite ve fakültelerin bir düzenlemeden geçirilmeksizin özerklik verilmesinin fayda sağlamayacağını söyleyenlere karşı Suut Kemal Yetkin düzenlenmesi istenen fakültelerin ilmi

alışmalarından ve yabancı ülkelerdeki ilmi kongrelere çağrılan ilim adamlarımızın varlıklarından bahsederek fakültelerin ilimde ve kendilerini idare etmedeki olgunluğunu ispat ettiğı için söz konusu kanun tasarısının Meclise sunulduğunu ifade etmiştir.

Yavuz ABADAN: Milletvekili Yavuz Abadan 1943 Bütçesi görüşmesi sırasında başka maruzatlar da bildirdiğini, bunlar arasında da özellikle üniversitelerin özerkliği ve üniversitelerde görevli ilim adamlarının görevlerini yapacak hayat şartlarına ulaşmaları gerektiğini ifade ettiğini söylemiştir. Yavuz Abadan’a göre bu kanun tasarısı Meclis’ten onay alırsa niversiteler lyık oldukları gelişime kavuşacaklardır.

Yavuz Abadan bu kanun tasarısı ile ilgili iki husus üzerinde durmuştur. Bunlardan birincisi üniversitelere sağlanan özerkliktir. Yavuz Abadan bilgi müesseseleri olan üniversitelerin kendilerini idare edememeleri, kendilerine hakim olamamaları Türk toplumunun ulaştığı medeni seviye ile uyuşmamaktadır.

Milletvekilli Yavuz Abadan’ın ifade ettiğı diğerk bir husus ise bu kanun tasarısı ile niversite hocalarına verilen hak ve hürriyetlerin öncelikle bir sorumluluk duygu ve şuuruna dayandığıdır. Yavuz Abadan’a göre üniversitede görevli bulunan mevcut ilim adamları bu hakların gerektirdiğı sorumluluklara sahip insanlardır.

Kemal Cenap BERKSOY: Milletvekili Cenap Berksoy bazı milletvekillerinin üniversitelerdeki imtihan usulü ve kitap sıkıntıları ile ilgili sözleri hakkında konuşmasına başlamıştır. Cenap Berksoy imtihan usulü hakkında konuşmaya gerek olmadığını ayrıca niversite hocalarının kitap yazmaya mecbur olmadıklarını, ders vermeye mecbur olduklarını, kitap yazmanın ise kendi inisiyatifine kaldığını ifade etmiştir.

Cenap Berksoy konuşmasında Darülfünun’un yerine İstanbul’da ve başkentte büyük üniversitelerin kurulduğunu ve bunların dikkate alınması gerektiğini, kanun tasarısının getirdiğı niversitenin demokratik esasını bundan daha evvel hükümetin düşündüğünü ancak bazı nedenlerden dolayı bunun geciktiğini ifade etmiştir ve bu kanun tasarısının hayırlı olması dileklerini bildirmiştir.

Niyazi İsmet GÖZCÜ: İsmet Gözcü, bu kanun tasarısı ile niversite hocalarına bahşedilen para veya terfihin diğerk yüksek tahsil yapan Milli Eğitim Bakanlığı’na ve diğerk bakanlıklara bağılı olanlar için de geçerli olmasını hatta

konu ile ilgili olarak yüksek askeri tedrisat yapan askeri müesseselerin de unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Avram Galanti BODRUMLU: Avram Galanti Bodrumlu kanun tasarısını olumlu karşıladığını belirterek sözlerine başlamış ve birkaç husus üzerinde durmuştur.

Bu hususlardan birincisi, üniversitede öğretim görevlilerinin imtihanları ile ilgili olan 19'uncu maddeyi çok zayıf bulmasıdır. Bu madde kapsamında doçentlik imtihanına girecekler kendi alanları ile ilgili bilgilerden başka bir de yabancı dilden sınav yapıyorlar. Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'ya göre doçentlikten ordünyüs profesörlüğe uzanan süreçte sadece bir yabancı dil bilmesi yetersizdir. Çünkü başka bir yabancı dil bilmediği için o dillerde yazılacak olan eserlerden istifade edemeyecektir.

Avram Galanti Bodrumlu'ya göre bunu gidermenin yolu dünya ilimlerinin yayılmasına en fazla hizmet eden üç dili yani İngilizce, Fransızca ve Almancayı bilmektir. Avram Galanti Bodrumlu konuşmasında bu dillerin nasıl öğrenilmesi gerektiğinin yolunu da belirtmiştir. Buna göre bir kişi doçent olduktan sonraki beş sene içinde ikinci yabancı dili öğrenmeleri şart koşulmalıdır. Bu süre süre sonunda doçent imtihana sokulmalıdır. Üçüncü dil için de ikinci beş senelik süre verilmelidir. Bu şartlar sağlandığında bu ilim adamı daha faydalı olur ve memleket de bu durumdan istifade eder.

Avram Galanti Bodrumlu mevcut kanunda üniversite hocalığının yaş sınırının 65 olduğunu, bu sınırın az olduğunu, hiç olmazsa 70 sonuna kadar uzatılması gerektiğini ifade etmiştir.

Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'nun konuşmasında değindiği bir diğer husus da; İtalya'da ülkece iktidarı ve meziyetleri tanınmış olan kimselerin Yüksek Maarif Şurası kararıyla Üniversite Talim Heyeti'ne alınabilir. Bu hükmün bizde de incelenmeye değer olduğunu ifade etmiştir.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU: Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu bir üniversite için bina, para, kitap lâzım olduğunu ancak bunların üniversitenin kendisi değil, sadece üniversitenin oluşması için gereken şartlar olduğunu ifade eder. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre üniversitenin kendisi bilginler, alimlerdir ondan da önemlisi bu bilginlerin çalışmaları, öğrencilerini verimli araştırma tekniğine başlatmaları ve alıştırmalarıdır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre özerklik kanunu üniversitenin manevi ve hukuki şartlarındandır. Üniversitelerin özerkliğine karşı gelmenin imkânının olmadığını, bu özerkliği vermemek istemek de üniversite istememek demektir.

Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre üniversiteler bilgileri ezberletme yeri değildir. Üniversitelerin asıl gayesi araştırmadır, ağırlık merkezi konferans salonları değil, laboratuvarlar, tabiat ve memlekettir. Bu durumda okutma geleneğinden çıkıp ne yapıp edip araştırma ve üreticilik geleneğini kurmak gerekir. Üniversite hocaları kitap yazmak zorunda değildir; ancak ilmi araştırmalar yapması gerekmektedir. Hatta ilmi araştırma yapmayan kişiler üniversitelere alınmamalıdır.

62. Birleşim (11.06.1946)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 24. Cilt 62. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin belirttikleri mütalâalar şöyledir:

Şefik TÜRSAN: Milletvekili Şefik Türsan üniversite öğrencilerinin kitap ve not tutma meselesi ile ilgili düşüncelerini dile getirerek konuşmasına başlamıştır. Şefik Türsan'a göre yüksekokul talebeleri not tutma konusunda bilhassa yeni harflerle not tutma konusunda çok sıkıntı çektiklerini her talebenin not tutma kabiliyetine sahip olmadıklarını, not tutmayı başaranların de eksik kalan kısımlarını arkadaşlarıyla karşılaştırmak zorunda kaldığını, tutamayanların ise başkalarının not defterlerinden istifade etmek zorunda kaldıklarını; ancak başkalarının notlarından faydalanmanın zor olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Şefik Türsan üniversite öğreniminde kitapların önemli olduğu, kitaplar olmadan talebelerin çalışmalarının eksik kalacağını ifade etmiştir. Avrupa'da profesörlerin kitap yazmak mecburiyetinde olmadığı görüşlerine yönelik olarak ise Şefik Türsan oralarda kütüphane ve kitapların yaygın olduğu, istenilen kitapların bulunabileceğini, bu durumda talebenin yalnızca hocasını dinleyerek yetinebileceğini, bizde ise böyle bir durum olmadığını ifade etmiştir. Şefik Türsan'a göre profesörler kitap yazmak mecburiyetindedirler ve zaten profesör demek eser vermek demektir.

Kazım KARABEKİR: Milletvekili Kazım Karabekir kanun tasarısında ve kanun görüşmelerinde yapılan tenkitlerde “Fakir öğrencilerin durumu” ile ilgili maddenin ele alınmadığını ifade etmiştir.

Kazım Karabekir'e göre liseyi bitirebilip üniversiteye gelebilmiş fakir öğrencilerin durumlarının ne olacağı mühim bir meseledir. Kazım Karabekir öğrencilere bedava yardıma taraftar değildir; çünkü bu durum gençlerin yapılan yardım karşısında ezilmelerine neden olacaktır. Öğrencilerin kendilerine iş bulma durumuyla ilgili olarak da başkalarına yalvarma ve uğradıkları ağır muamele gibi durumlar onların manen sarsılmasına neden olmaktadır.

Amerika'da üniversitedeki fakir öğrenciler hükümet ve üniversite idaresi tarafından planlanmış işlerde çalışmakta, minnet altında kalmadan hayatlarını devam ettirmektedirler. Bağcılık, meyvecilik, süt ürünleri ile ilgili işler, gül yağcılığı, esansçılık, marangozluk, laboratuvar işleri gibi türlü iş sahaları açılmıştır. Öğrenciler kendilerine göre bir işe girebiliyor ve öğrenim hayatında fikir sahasında yükselebildikleri gibi iş sahasında da becerikli hale geliyorlar.

Kazım Karabekir'e göre bizdeki üniversiteler için yakınlarda lâboratuvarlar, atölyeler, şehir dışında meyve, bakliyat çiçek bahçeleri açılıp burada fakir çocuklardan daimi işçi ekipleri kurmak ve bu şekilde de onları kurtarmalıdır. Milletvekili Kazım Karabekir bu açıklamalarından sonra kanun tasarısının 67. maddesindeki "Devlet adına yatılı çalışanlar" bahsinin bu şekle çevrilmesini önermiştir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Raşit Öymen tasarımı oldukça olumlu karşıladığını belirtmiştir.

Milletvekili Raşit Öymen konuşmasında asistanların durumu ile ilgili maruzatta bulunmuştur. Raşit Öymen'e göre asistanların ilim mertebeleri içinde doğrudan bir mertebe taşımıyor gibi görünseler de yaptıkları işin ilmi mesai olduğunu söylemiştir. Tasarıyla doçent ve profesörler yaşama ve çalışma imkânları bakımından değerlendirilirken asistanlar ise onlarla birlikte çalıştıkları ve ilmi kültür taşıdıkları halde bu durumlardan mahrum bırakılmaktadır. Ayrıca kanun tasarısıyla asistanların hukuki durumunun zayıfladığı, maddi durumlarının güç duruma düşmekte hatta bazı asistanlar başka işlerle uğraşmak suretiyle hayatlarını kazanmaktadırlar. Raşit Öymen en azından doktoralarını tamamlamış asistan ve baş asistanların tazminat kadrosu içinde olmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Milletvekili Raşit Öymen; Ziraat Enstitüsü'nün, yüksek askeri okulların ve diğer yüksek okulların bu kanun kapsamında değerlendirilmesi veya bunlardan bazılarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması görüşleri ile ilgili de fikir beyan

etmiştir. Konuyla ilgili olarak Raşit Öymen, mensuplarını koruma ve çalışmalarında gelişme imkânları sunma fırsatlarının yüksekokullara da verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak söz konusu müesseselerin bazı vekaletlere bağlanması hususunu o müesseselerin kuruluş gayesi, müesseselerin ilim tarihi üzerinde iyice düşünmeden ve incelemeler yapmadan halletmenin ve karar vermenin zor olduğunu ifade etmiştir.

Saim Ali DİLEMRE: Milletvekili Saim Ali Dilemre kitap, not tutma ve bazı milletvekillerinin hocaların isterse ders verip istemezse ders vermez görüşlerine cevaben asıl meselenin ne kitap ne de ders olmadığını asıl meselenin üretici insan yetiştirmek olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Saim Ali Dilemre'ye ülkenin gelişmişlik durumunun üniversitelerin bazı ilim şubeleri üzerindeki etkisine de değinmiştir. Örneğin, Avrupa'da kimya okuyan bir kişinin işin püf noktasını hocasından öğrendiğini, mezun olduktan sonra büyük fabrikalara çalışmaya gittiğini ve orada en büyük pratisyen uzmanlarla çalıştığını söylemiştir. Milletvekili Saim Ali Dilemre'ye göre üniversitelerde verim elde etmek için ülkede genel bir ilerlemenin olması gerektiğini, bilimin her şubesinde uluslararası şahsiyetler yetişmesi için topyekün bir gelişmenin önemini ifade etmiştir.

Milletvekili Saim Ali Dilemre, Avram Galanti Bodrumlu'nun üç yabancı lisan bilinmesi düşüncelerine üniversite hocalarının ne kadar lisan bilirse o kadar iyi olacağını ancak böyle bir şart koşulamayacağını, bazılarının bir yabancı lisan, bazılarının iki yabancı lisanın yetebileceğini ifade etmiştir.

Hüseyin Avni ULUSOY: Milletvekili Hüseyin Avni Ulusoy konuşmasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın milli bünyemizi tetkik ederek milli gelişme yolundaki her branşta ne kadar yüksek tahsil elemanına ihtiyaç olup olmadığını ve bu tespiti yönelik olarak da fakülteler için bir gelişme programı hazırlanıp hazırlanmadığı sorusunu yöneltmiştir. Milletvekili Hüseyin Avni Ulusoy bu programı birkaç noktadan önemli bulduğunu ifade etmiştir.

Birincisi devletin milli gelişme ile ilgili üniversitelere vereceği bir gelişme politikası olduğunu ve bu politikayı düzenlemek için de bir programa ihtiyaç olduğunu söylemiştir.

İkincisi böyle bir programın olmaması birlikte fakültelerin bazı bölümlerinde ihtiyaçtan fazla öğretim elemanının yetişmesine neden olabilmektedir. Bu durumda da milli enerji israf olmasına neden olur. Hüseyin

Avni Ulusoy'a göre bu programın gerekliliği ile ilgili önemli bir husus da bazı branşlarda ihtiyaçtan fazla, diğerlerinde ise ihtiyaca cevap veremeyen az sayıda öğretim elemanının olması ile milli gelişmedeki dengenin sarsılacağıdır. Bu sebeple Hüseyin Avni Ulusoy konuşmasını Milli Eğitim Bakanlığı'nın böyle bir programının olup olmadığını sorarak bitirmiştir.

Avram Galanti BODRUMLU: Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu bir önceki birleşimde dile getirdiği üniversite hocalarının doçent olduktan sonra üç yabancı dili bilme şartı getirilmesi fikrini tekrar etmiştir. Avram Galanti Bodrumlu üç yabancı dil öğrenmek için sunduğu yolu tekrar etmiştir. Buna göre doçent olan bir kimse bir yabancı dilden imtihan olunacaktır. Sonraki beş yıl içinde diğer yabancı dili öğrenecek, ondan sonraki beş yıl için de üçüncü yabancı dili öğrenecektir. Böylelikle doçent olduktan sonraki on yıl içinde iki yabancı dil daha öğrenecektir.

Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'ya göre yabancı bir dili öğrenmesi için verilen bu zaman bu kişiye yetecek şekildedir. Bu yabancı dil meselesi şartı sağlandığında ise o doçentin veya profesörün görüşünün başka olacağı, okuyacağı şeylerden hem kendisinin istifade edeceği hem de başkalarının istifade edeceğini söylemiştir. Ayrıca bu üniversite hocasının yabancı dilleri bilmek suretiyle dünyanın muhtelif yerlerindeki gelişmeleri de takip edebileceği, bu vesileyle de hem talebesinin hem de memleketin istifade edeceğini söylemiştir.

Lütfi ÜLKÜMEN: Milletvekili Lütfi Ülkümen bir önceki birleşimde teklif ettiği Yüksek Ziraat Enstitülerinin üniversiteye bağlanması ve tek bir otorite altında birleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması konusu ile ilgili konuşmuştur.

Lütfi Ülkümen'e göre mesleklerin ilmi sahada gelişmeleri ilk zamanlarda yüksek mekteplerin kurulması ile başlanmış ise de zamanla ileri ülkelerde yüksek mekteplerden üniversitelere doğru gelişme meydana gelmiştir. Bu şekilde eğitim-öğretim kurumları üniversitelerin bünyesi altında toplanmaya başlanmıştır. Almanya ve Amerika'da durum bu şekildedir.

Milletvekili Lütfi Ülkümen, bütün dünyada insanlığın maddi, manevi, ruhi, fiziki bütün alanlarda bir bütünlüğe doğru gittiğini, bu durumun ilim, irfan hayatımızda, eğitim-öğretim disiplininde de böyle olduğunu ifade etmiş ve bütün eğitim ve öğretim kurumlarının bir disiplin ve otoriteye tabii tutulmasının hayırlı sonuçlar doğuracağını söylemiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu sözcülüğünü de yapan milletvekili Tahsin Bekir Balta kanun tasarısı ile ilgili olarak Meclis'te yapılan mütalâalar hakkında Bütçe Komisyonu adına bazı hususlarda açıklamada bulunmuştur.

Bunlardan birincisi kitap meselesi ile ilgilidir. Tahsin Bekir Balta'ya göre Bütçe Komisyonu bu mesele ile ilgili memlekette yapılması zaruri ve mümkün olan noktaları açıklığa kavuşturmuştur. Tahsin Bekir Balta ülkede her alan ile ilgili derli toplu bir kitap olmadığı, her öğretim üyesinin kitap yazmasının mümkün, zaruri ve doğru olmadığı için üniversitede görevli hocaların işbirliği halinde kitap ortaya getirmelerini temenni olarak bütçe Komisyonu'nun mazbatasına eklendiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde not tutma ile ilgili olarak da hocaların notları zamanında basılması ve dağıtılması hususunu da bir temenni olarak komisyon tarafından ifade edildiğini söylemiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'nın değindiği bir diğer husus da hangi müesseselerin üniversite bünyesine dahil edileceği ile ilgilidir. Bu hususla ilgili Tahsin Bekir Balta bu kanun tasarısının üniversitelerin nasıl idare edileceği ile ilgili olduğu, hangi müesseselerin üniversite içerisine dahil edilmesi gerektiği meselesinin ayrıca bir inceleme konusu olduğunu söylemiştir. Bu hususun Bütçe Komisyonu'nun değerlendirmesi ile olmayacağını, hangi müessesenin üniversite bünyesine dahil edilmesi gerektiği hükümetin yetkili makamları tarafından etraflıca incelenerek buna göre gerekli tekliflerin yapılması lazım olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, Kâzım Karabekir'in fakir ama kabiliyetli talebenin himaye edilmesi fikrine cevaben; bunun Üniversite Kanunu içinde halledilebilecek bir mesele olmadığını ifade etmiştir. Bu mevzunun devlet tarafından ele alındığı halde esaslı bir şekilde düzenlenmediğini ifade etmiştir. Ancak kanun tasarısında bütçelerin imkânı nispetinde üniversitelere burs verme yetkisinin verildiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir Balta bir milletvekilinin üniversitelerin kütüphanelere de ihtiyacı olduğu ile ilgili görüşleri hakkında; bu husustaki eksikliklerin bilindiğini ancak bu eksikliklerin tamamlanması Üniversite Kanunu tasarısı ile değil üniversite bütçelerine eklenecek tahsisatla ve konu ile ilgili birimlerin çabalarıyla halledilecek bir mesele olduğunu söylemiştir.

Bazı milletvekillerinin konuşmalarında dışarıda kalan ilim adamlarından bahsetmelerine cevaben Tahsin Bekir Balta, Üniversiteler Kanunu tasarısının üniversiteye kabul edilecek hocaları bir imtihana tabii tutmakta olduğunu, üniversite hocalığının seçkin insanlar tarafından yapılabilecek bir meslek olması istendiğinden bu imtihanın mutlaka olması lazım olduğunu ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta, uzun tecrübeler sonucu yüksek bilgi birikimine sahip vatandaşlar olursa da bunlara da üniversitelerde öğretim görevliliği sıfatı verilmek suretiyle bu kişilerin kabiliyetlerinden istifade edilebileceğini; ancak akademik kariyerin belirlediği esaslar haricinde herhangi bir profesör olma esası kabul etmenin uygun olmayacağını ifade etmiştir.

Avram Galanti Bodrumlu'nun öğretim üyelerinin üç yabancı dil bilme şartı getirilmesi hakkındaki görüşleri ile ilgili olarak Milletvekili Tahsin Bekir Balta, bu fikrin çok yerinde olduğunu, üniversite hocası olmanın muasır ilim seviyesine ulaşmış olmayı gerektirdiğini, bunun da o ilimle ilgili neşriyatı takip etmekle, bu neşriyatları takip işlemi de İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca gibi yabancı dilleri bilmekle mümkün olduğunu ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta, bu husus ile ilgili bir maddeyi kanuna eklemeye lüzum olmadığı, bu işlemin çıkarılacak tüzükle düzenlenebileceğini söylemiştir.

Asistanların durumu ve bunlara yardım edilmesi ile ilgili görüşlere ise Tahsin Bekir BALTA, kanunda maaş kıdemlerinin akademik kariyere katılmış kişilere için olduğunu, asistanlığın talebeliğin bir devamı olduğu için bunlara maaşlarının üstünde bir tazminat verilmemesi şeklinde karara varıldığını söylemiştir.

Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel sözlerine bu kanun tasarısının Türk bilim hayatına ve Türk üniversitelerinde bir gelişmenin ve ilerlemenin müjdecisi olacağı inancını taşıdığını söyleyerek başlamıştır.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel söz konusu kanunun Türk ve yabancı mütehassısların, üniversitede vazife almış kişilerin ve Eğitim Bakanlığı'ndaki ilgili kişilerin çalışmaları ile oluşturulduktan sonra Hükümet tarafından incelenerek hazırlandığını, ayrıca Milli Eğitim ve Bütçe komisyonlarında maddeleri üzerinde detaylı bir şekilde inceleme yapılmak suretiyle Meclis'e sunulduğunu ifade etmiştir.

Hasan Ali Yücel'e göre Üniversiteler Kanunu bünyesinde bir ana prensip ve bir de köklü usul içermektedir. Bunlardan ana prensip üniversitelerin özerk

olmasıdır. Söz konusu özerklik; yönetimde, öğretimde ve malî alanlardadır. Üniversitelere sağlanan özerkliklerin üniversitelerdeki kişilerden ziyade oluşturulan kurullar ile işlemlerini sağlayacak şekilde olmasına yönelik için bu yönde hükümler tasarıya eklenmiştir. Her fakültenin başında bir dekan ve her üniversitenin başında da bir rektör olacak; ancak dekanlar ve rektörler tek olarak, üniversiteleri istedikleri şekilde yönlendiren kişiler olmayacak; kurullar vasıtasıyla ve bu kurullardaki oylara dayanarak üniversiteyi ve üniversiteyi oluşturan parçaları idare edeceklerdir.

Hasan Ali Yücel'e göre özerk olan ve özerk olarak kurulacak olan üniversiteler daha fazla gelişme imkânına sahip olacaklardır. Eğitim Bakanlığı'nın üniversitelerin başı ve Üniversiteler Arası Kurul'un başkanı olması üniversitelerin bütçeleri görüşülmek üzere Meclis'e geldiğinde üniversitelerden sorumlu bir kişi sıfatıyla gelecek soruları cevaplayabilmek içindir. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı'na bazı denetleme hakları verilmiştir; ancak bu durumun üniversitelerin iç işlerine ve öğretimine kesinlikle bir müdahale değildir. Denetleme Milli Eğitim Bakanı eliyle yapılmakla birlikte gerçek denetim Meclis'in üniversite bütçelerini kabul veya reddetme suretiyle olacaktır.

Hasan Ali Yücel'in bahsettiği köklü usul ise bir bilim adamının nasıl yetişeceği. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel üniversite mesleğinin doçentlikle başladığının kabul edildiğini, asistanlığı ise çıraklık devresi saydıklarını ifade etmiştir. Asistanların yetişme ve maddi rahatlık bakımından kanunda bazı hükümlerin olduğunu; ancak asistanlar için ayrıca özel bir fasıl eklenmediğini, asistanlığın öğrenciliğin bir devamı niteliğinde kabul ettiklerini ifade etmiştir. Hasan Ali Yücel doçentliğin kadro meselesi olmayıp bir üniversite derecesi haline getirilmiş olup, farklı şubelerde her sene açılacak doçentlik imtihanları kadroya bağlı olmayacaktır. Örneğin herhangi bir fakültede bir dersin doçentliği açık olsa, liyakatlarını ispat eden, habilitation imtihanını başarı ile geçenlere kadro düşünülmezsizin doçentlik unvanı verilecektir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel konuşmasında kanun hazırlanırken yüksekokulları da düşündüklerini fakat Üniversiteler Kanunu tasarısında birbirinden farklı mahiyetler arz eden bu kurumları birlikte hüküm altına almakta zorluk yaşandığını ifade etmiştir. Bu sebeple yüksekokulları bu kanun çerçevesi içinde hükümlendirmeyi mümkün bulmadıklarını ifade etmiştir. Ancak bu konu ile ilgili Hasan Ali Yücel Ziraat Enstitülerinin esasında üniversite mahiyetinde

olduğunu, bu kurumların üniversite şeklinde organize edilmesini sağlayacak başka bir kanun tasarısını Meclis'e getireceklerini söylemiştir. Diğer yüksekokullar ile ilgili olarak da niteliklerine göre incelenerek tedbir alınacağı ve onların da sırası geldikçe teşkilât kanunlarıyla Hükümet tarafından Meclis'e sunulacağını belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel fakülteleri ve diğer müesseseleri yüksek uzmanlara olan ihtiyaç kadar ayarlayalım görüşünü bilgi hürriyetine aykırı olduğunu kabul ettiklerini, hangi bilgi şubesi ele alınırsa alınsın oradaki ihtiyaçların yıllarca bitmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca Hasan Ali Yücel, ihtiyaca göre öğretim kurullarını organize ederek her bölümden tespit edilen sayıda talebe yetiştirilmesini de demokratik prensiplere uygun bulmadıklarını ifade etmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in konuşmasından sonra kanun tasarısı tümü hakkında görüşme bitmiş, maddeler oylamaya sunulmaya başlanmıştır.

Oylama esnasında söz alan öğretmen milletvekilleri ve söz aldıkları maddeler ise şöyledir:

Madde 6

Maddenin Meclis'te ilk oylamaya sunulan hali aşağıdaki gibidir:

“Profesörler kurulu, fakültenin ordinaryüs profesör ve profesörleriyle iki doçentinden kurulur. Profesörler kuruluna katılacak iki doçenti, o fakülte doçentleri her ders yılı başında kendi aralarından seçerler. Fakültenin bütçe işleri, seçimler, özel kanun ve tüzüklerle fakülteye verilmiş olan veya fakülte yönetim kurulunca gönderilen işler, profesörler kurulunda görüşülüp karara bağlanır. Fakültelerde kürsü ve enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki teklifleri bu profesörler kurulu yapar. Bunlardan yeni ödenek ve kadroya ihtiyaç gösterenler için genel usullere uyulur.”

Bu madde ile ilgili aynı zamanda Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü olan Reşat Şemsettin Sirer söz almıştır. Reşat Şemsettin Sirer konuşmasında profesörler kurulunun profesör ve ordinaryüs profesörler tarafından oluşturulacağını, ancak Milli Eğitim Komisyonu tarafından profesör ve ordinaryüs profesörleri olmadığı için bağımsız doçentler tarafından idare edilen kürsülerin profesörler kurulunda temsil edilmesinin yerinde olacağını belirttiklerini ve

maddeyi bu doğrultuda değiştirdiklerini, Bütçe Komisyonu’nun ise maddeyi hükümetten geldiği şekliyle kabul ettiğini ifade etmiştir. Reşat Şemsettin Sirer Bütçe Komisyonu’ndan bağımsız olarak kürsü idare eden doçentlerin profesörler kuruluna katılmalarını kabul etmelerini rica etmiştir.

Bütçe Komisyonu adına cevap veren öğretmen milletvekili Tahsin Bekir Balta ise konu ile ilgili yapılan mütalâanın yerinde olduğunu, bağımsız olarak kürsü idare eden doçentlerin kürsülerini temsil bakımından doğal bulduklarını ve maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif etmiştir.

Madde 6

“Profesörler kurulu, fakülteni ordinaryüs profesör ve profesörleri ve bir dersin yönetimiyle bağımsız olarak görevlendirilen doçentleri ile ayrıca seçilecek iki doçentinden kurulur. Profesörler kuruluna katılacak bu iki doçenti, o fakülte doçentleri her ders yılı başında kendi aralarından seçerler.

Fakültenin bütçe işleri, seçimler, özel kanun ve tüzüklerle fakülteye verilmiş olan veya fakülte yönetim kurulunca gönderilen işler, profesörler kurulunda görüşülüp karara bağlanır.

Fakültelerde kürsü ve enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki teklifleri profesörler kurulu yapar. Bunlardan yeni ödenek ve kadroya ihtiyaç gösterenler için genel usullere uyulur”

Yapılan oylama sonucu madde bu şekliyle kabul edilmiştir.

Madde 7

Maddenin Meclis’te ilk oylamaya sunulan hali aşağıdaki gibidir:

“Yönetim kurulu, dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan önceki dekanla profesörler kurulunun iki yıl için ordinaryüs profesör veya profesörler arasından seçeceği 3 öğretim üyesinden kurulur.

Yönetim kurulu, fakülte tüzük ve yönetmelikleri hükümlerinin ve kurullar kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri alır, dekanın göreceği bütün işlerde kendisine yardım eder.

Öğrencilerin her türlü işlemleri fakülte yönetim kurulunca incelenir. Bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olanlar hakkında takdire bağlı ve kesin kararlar verilir. Bu kararlara karşı başka hiçbir idare veya yargı merciine başvurulamaz”

Bu madde ile ilgili bir milletvekili fakülte yönetim kurullarının öğrencilerin yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlarla ilgili olanlar meselelerinde verdikleri kararların kesin olmasının mahzurlu olduğunu, bu maddenin son fıkrasında geçen fakülte yönetim kurulu kararlarının son ve kesin karar olmamasını, öğrencilerin ikinci bir mercie müracaat etmelerinin önünün açılması ve bu merciin de profesörler kurulu olması gerektiği, profesörler kurulunun kararlarının kesin ve son karar olması gerektiği yönünde bir teklifte bulunmuştur.

Bu teklif ile alakalı olarak milletvekili Tahsin Bekir Balta, bu tür işleri profesörler kuruluna götürmenin ilimle meşgul olan profesörleri talebe işleriyle meşgul etmek gibi bir sonuç doğuracağını, profesörlere mümkün olduğunca az idari görevler verilmesi gerektiğinden talebenin şikayetleri, disiplini vb. işleri profesörler kuruluna götürülmesi yolunu açan teklife katılmadıklarını ifade etmiştir.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU: Madde ile ilgili söz alan milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu ise, öğrencilerin ilişkilerinin kesilmesi ile ilgili durumlarda ikinci bir mercie müracaat edilmesi hakkının verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Madde ile ilgili tekrar söz alan öğretmen milletvekili ve Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir Balta öğrencinin ilişkisinin kesilmesi gibi mühim olan bir işte bir itiraz hakkının gerektiğini, çıkarma kararı için de senatoya müracaatı ve bunun da kesin karara bağlanmasını Bütçe Komisyonu olarak kabul ettiklerini ifade etmiştir.

Yapılan konuşmalardan sonra maddenin kabul edilmiş nihai hâli şöyledir:

“Yönetim kurula, dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan önceki dekanla profesörler kurulunun iki yıl için ordinaryüs profesör veya profesörler arasından seçeceği üç öğretim üyesinden kurulur.

Yönetim kurulu, fakülte tüzük ve yönetmelikleri hükümlerinin ve kurullar kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri alır, dekanın göreceği bütün işlerde kendisine yardım eder.

Öğrencilerin her türlü işlemleri fakülte yönetim kurulunca incelenir. Bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olanlar hakkında takdire bağlı ve kesin kararlar verilir. Ancak çıkarılma kararlarına karşı ilgililere bildirildiğinden başlayarak beş gün içinde senatoya itiraz olunabilir. Yönetim kurulu ile senatonun bu kararlarına karşı başka hiçbir mercie başvurulamaz.”

Madde 12

Maddenin Meclis’te ilk oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Rektör, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için, aylıklı ordinaryüs profesör veya profesörler arasından, Millî. Eğitim Bakanının bu kanunun yayımında bir defaya mahsus ve kesin olmak üzere belirteceği sıraya göre her defasında bir başka fakülteden olmak şartıyla mutlak çoklukla seçilir.

Rektör üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisidir ve yönetim işlerinden sorumludur. Üniversite kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular. Fakülteler arasında düzenli çalışmayı sağlar.

Rektör işi başında bulunmadığı zaman, dekandan birini vekil seçer. Vekillikle idare, altı aydan fazla sürer veya rektör, seçim süresi dolmadan işinden ayrılırsa aynı seçim süresini doldurmak üzere aynı fakülte ordinaryüs profesör veya profesörleri arasından yeni bir rektör seçilir.”

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur bu madde hakkında rektörün seçileceği fakültelerin sırasının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilmesinin gerekçesini sormuştur.

Suut Kemal YETKİN: Kanun tasarısında bu maddede hükümetin rektörlerin fakülte profesörler kurulu tarafından her defa başka bir fakülteden sıra ile profesör veya ordinaryüs profesörler içinden seçileceğini, Milli Eğitim Komisyonu’nun bu maddeyi olduğu gibi kabul ettiğini ancak; Bütçe

Komisyonu'nun bir defaya mahsus olmak üzere Bakanlığın belirlediği sıra ile her defasında başka bir fakülteden seçileceği ibaresini eklediğini ifade etmiştir.

Milletvekili Suut Kemal Yetkin konuşmasında böyle bir değişikliği kabul etmenin üniversitelerin olgunluğundan şüphe etmek olduğunu, rektör seçiminde profesörlerin sırayı istedikleri gibi tayin etmelerinin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu sözcüsü de olan milletvekili Tahsin Bekir Balta söz konusu ibareyi Bütçe Komisyonu'nun eklediğini, bu ibareyi eklemekteki amacın sıranın kim tarafından tayin edileceğine dair kanun tasarısında bir hükmün olmaması ve sıranın hangi makam tarafından tespit edileceğinin belirtilmesinin gerektiği için eklendiğini, bu hükmün üniversitelerin özerkliğine zarar verici bir hüküm olarak eklenmediğini ifade etmiştir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Raşit Öymen madde ile ilgili rektörlerin seçileceği fakültelerin sırasının belirlenmesi lüzumu varsa bunun profesörler kurulunca, senatoca belirlenebileceği, çünkü sadece sıra meselesinin değil daha nice önemli meselelerin üniversitelerin özerkliği ile halledildiğini ifade etmiştir.

Suut Kemal YETKİN: Milletvekili Suut Kemal Yetkin madde ile ilgili olarak Hükümetin teklifinin Milli Eğitim Komisyonu'nda da iyice incelenip görüşüldüğü, sonuç olarak maddenin yerinde olduğu kanaatine varıldığını ifade etmiştir. Suut Kemal Yetkin konuşmasında Bütçe Komisyonu'nun madde üzerinde yaptığı değişikliğe gerek olmadığını, kanun tasarısında Milli Eğitim Bakanı'nın zaten profesörler kurulunun başı olduğunu, onlara başkanlık edeceğinin yazılı olduğunu söylemiştir. Milletvekili Suut Kemal Yetkin profesörler kurulu başkanı sıfatıyla Milli Eğitim Bakanı profesörler kurulunu toplar, başkanlık eder, onlar da sırayı tayin eder demiştir.

Saim Ali DİLEMRE: Milletvekili Saim Ali DİLEMRE rektör seçimi veyahut başka hususlarda üniversiteye sıra tayin etmenin doğru olmadığını, uygun görülen kişinin yıllarca rektörlük edebileceğini ifade etmiştir. Milletvekili Saim Ali Dilemre konuşmasında devamla rektörün ilmî, sınai, idari gibi birçok hususlar göz önünde bulundurularak seçildiğini, eğer üniversite isterse aynı kişiyi defalarca seçebileceğini, bu hususta üniversiteye karışılmaması, kendisinin seçmesi gerektiğini söylemiştir.

Lütfi ÜLKÜMEN: Milletvekili Lütfi Ülkümen, madde ile ilgili Hükümet'in teklifinin gayet yerinde olduğunu, sırayı tayin edecek makamın açıkta kalmış bir şekilde olmadığını ifade etmiştir. Eğer Hükümetin teklifi kabul edilirse seçim sırasını doğrudan üniversiteler yapacak ve seçimle tayin edilecektir.

Reşat Şemsettin SİRER: Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer rektör seçimi sırası ile ilgili yeni bir teklif sunmuştur. Bu teklife göre rektör seçimi fakülte profesörler kurullarının birlikte toplanarak her iki yıllık süreler için aylıklı ordinaryüs profesör veya profesörler arasından, sıra ile ayrı ayrı fakültelerden olmak üzere ve ilk seçimin sırası kura ile belirlenecek şekilde madde tadil edilmelidir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü milletvekili Tahsin Bekir Balta maddede düzeltme olduğunu rektörlük seçimi sırasının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edileceğine dair olan kısmı çıkardıklarını maddenin bu kısım çıkarıldıktan sonraki kısmının amaç itibariyle Hükümetin teklifi ile aynı olduğunu ancak ifade itibariyle daha işlenmiş olduğu için, açıklanan kısımın çıkarılması suretiyle, bütçe komisyonunun hazırladığı metnin okunup oya sunmasını istemiştir.

Başkan maddeyi okumuş ve oylamaya sunmuştur. Maddenin son hali şöyledir:

“Rektör, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda, iki yıl için, aylıklı ordinaryüs profesör veya, profesör veya profesörler arasından, sıra ile, her seçim döneminde başka bir fakülteden olmak üzere çoklukla seçilir.

Rektör üniversite tüzelkişiliğinin temsilcisidir ve yönetim işlerinden, sorumludur. Üniversite kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular. Fakülteler arasında düzenli çalışmayı sağlar.

Rektör işi başında bulunmadığı zaman, dekanlardan birini vekil seçer. Vekillikte idare altı aydan fazla sürer veya rektör, seçim süresi dolmadan görevinden ayrılırsa ayna. seçim süresini doldurmak üzere aynı fakülte ordinaryüs, profesör veya profesörleri arasından yeni bir rektör seçilir.”

Madde okunduktan sonra oturum başkanı iki önerge olduğunu söyleyerek önergeleri okutmuştur.

Yüksek Başkanlığa

Sözle arz ettiğim sebepler dolayısıyla, 12'nci maddenin birinci fıkrasının, hükümet teklifinde yazılı olduğu şekilde kabul edilmesini irca ederim.

Urfa Milletvekili

Suut Kemal YETKİN

Milletvekili Suut Kemal Yetkin önergesini maddenin düzeltilmiş haliyle aynı doğrultuda olduğu için önergesini geri almıştır.

Diğer önerge ise şöyledir:

Arzettiğim sebeplerden dolayı 12 mci maddenin (Rektörün seçimi ve seçim müddeti üniversitenin yetkisine bırakılması) şeklinde değiştirilmesini rica ederim.

Rize

Dr. Saim Ali DİLEMRE

Milletvekili Saim Ali Dilemre'nin önergesi oylamaya sunulmuş, oylama sonucu önerge kabul edilmemiştir.

Oylamaya sunulan 12. madde yukarıdaki haliyle kabul edilmiştir.

Madde 13

Bu maddenin Meclis'te geldiği ilk oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Üniversitelerarası kurul, Millî Eğitim Bakanı'nın başkanlığında her üniversitenin rektör ve dekanlarıyla, her üniversite senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği birer temsilciden kurulur. Bu kurulun portörlüğü toplantının yapıldığı yerdeki üniversite genel sekreterlerinden Millî Eğitim Bakanının görevlendireceği biri tarafından yapılır.

Kurul, Bakanın lüzum göstereceği hallerde, bildireceği yerde toplanır. Bu kanun gereğince yapması gereken ve kendisine verilen işleri kesin karara bağlar.”

Bu madde ile ilgili ilk söz alan öğretmen milletvekili Hikmet Bayur'dur.

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur kanun tasarısının 13. ve 14. maddeleriyle Milli Eğitim Bakanı'nın hem üniversitelerin hem de

Üniversitelerarası Kurulu'n başı yapıldığını, bu maddeler ile kendisine özerklik verilen üniversitelerin başına siyasi bir kişinin getirilmesinin lüzumsuz olduğunu ve üniversite muhtariyetini zaafa düşürecek bir durum olduğunu ifade etmiştir.

Reşat Şemsettin SİRER: Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ülkenin bütün işlerini denetlemesinin, millet adına direktif vermesinin gayet doğal olduğunu ifade etmiştir. Reşat Şemsettin Sirer konuşmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da, üniversitelerin çalışmaları konusunda sualler soracağını, bu suallerin muhatabının da Milli Eğitim Bakanı olduğunu ve bu suallere cevap verebilmesi için de üniversitelerde olup bitenlerden haberdar olması, üniversitelerin faaliyetlerini düzenleyen kurullarda hazır olmasının gerektiği, bu maddenin de bunu sağlamak için eklendiğini söylemiştir.

Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Hikmet Bayur'un sözlerine cevaben, üniversite ile alâkası olmayan siyasi bir kişinin üniversiteleri denetlemesi halinde üniversitelerin muhtariyetine bir zarar gelebileceğini; ancak söz konusu kanun tasarısında Eğitim Bakanlarının üniversitelerin ve Üniversitelerarası Kurul'un başkanı olarak teklif edilmiş olup, Eğitim Bakanı'nın üniversite içinde hiçbir kurula başkanlık etmeyeceğini ifade etmiştir.

Yapılan görüşmeler sonunda madde herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir.

Madde 14

Bu maddenin Meclis'te geldiği ilk oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Millî Eğitim Bakanı, üniversitelerin başıdır. Bu sıfatla üniversiteleri, fakülteleri ve bunlara bağlı kurumları Hükümet adına denetler. Bakan bu denetlemesini üniversitelerarası kurula bakanlık etmek üniversite ve fakültelerden gerekli hususları sormak, onamına bağlı kararları onamak ve üniversite ve fakülte kurullarının kararlarından gerekli gördüklerinin yeniden bu kurullarda incelenmesini istemek suretiyle yapar.

Bakan, onamlamadığı senato kararlarıyla üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararların uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları Danıştay'a, akademik

mahiyette olanları üniversitelerarası kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır.

Üniversitelerarası kurulun kararları takdire bağlı ve kesindir.

Üniversitelerce Millî Eğitim Bakanımın onamına sunulan kararlar, en çok üç ay içinde onanır. Sözü geçen süre içinde onanmayan veyahut Danıştay'a ve üniversitelerarası kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır."

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve konuşmaları şöyledir:

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU: Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu, madde ile ilgili hükümetin teklifini Milli Eğitim Komisyonu'nun değişiklik yapmaksızın kabul ettiğini; ancak Bütçe Komisyonu'nun değiştirdiğini ifade etmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu maddenin ikinci fıkrasında önemli bir noktanın olduğunu belirtmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu öncelikle maddenin ikinci fıkrasında Bütçe Komisyonu'nun teklifinin "*Bakan, onanmadığı senato kararlarıyla üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararların uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları Danıştay'a, akademik mahiyette olanları üniversitelerarası kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır.*" şeklinde olduğunu; ancak Hükümetin teklif ettiği maddenin ilk halinde ise fazlalık olarak "*senato kararlarının idari mahiyette olanlarını bu senatonun ilgilileri tarafından itiraz olunan Devlet hizmetinden çıkarılma kararlarını Danıştay'a gönderir.*"

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, bu ibarenin çıkarılanların hakkı bakımından kalması gereken bir madde olduğunu, çünkü bu böylesine ağır cezaların verilmesi durumunda üniversite haricindeki bir kurulun son hükmü vermesinin hukuka daha uygun olduğunu ve bu hususta bir de tahrir sunduğunu söylemiştir.

Kamutay Başkanlığına

14'üncü maddenin 2'nci fıkrasının Hükümetin teklifinde olduğu gibi kabul edilmesini tebli ederim.

Afyon Milletvekili

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

Şinasi DEVRİN: Madde ile ilgili söz alan milletvekili Şinasi Devrin, Danıştay'ın rolünün Milli Eğitim Bakanı'nın da ifade ettiği üzere istişâri nitelikte olduğunu, istişâri nitelikte verilecek olan mütalâanın bakanı ve idareyi bağlaması

genel idare sistemimize aykırı olduğunu; istisari bir nitelik taşıyan bu kararın, ihtiyari bir nitelik arz etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta, maddenin üniversitelerin muamele ve tekliflerinde bakanlık aralarında bir anlaşmazlık olduğunda bu anlaşmazlığın çözümüne yönelik bir madde olduğunu, bu durumda da mantıklı olanın başvuru mekanizmasının vereceği kararın kesin olması gerektiğini ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta madde ile Bakan'a iki yetki verildiğini; bunlardan birincisinin Bakan'ın tasdikine bağlı olan işler, ikincisinin ise üniversitelerin kendi yetkilerinde olan işler olduğunu ifade etmiştir. Bu işlerden Bakan uygun görmedikleri arasından idari işlerle alakalı olanları Danıştay'a, akademik işlerle alakalı olanları ise Üniversitelerarası Kurula gönderir. Bu durumda Danıştay'ın kararının kesin karar olarak kabul edilmesi gayet normal olduğunu, Üniversitelerarası Kurul'un akademik mahiyette işlerle alakalı kararların da kesin olup olmaması durumu da Hükümet tasarısında mevcut iken Bütçe Komisyonu'nun tasarısından çıkarıldığını söylemiştir. Bunun sebebini Tahsin Bekir Balta kanun tasarısının 13. maddesinde meselenin bu yönünün esasen kabul edildiğini bundan dolayı bu maddede ayrıca açıkça belirtilmesine lüzum kalmadığı şeklinde açıklamıştır. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre, bu maddenin kanunlar çerçevesinde üniversitelerdeki işlerin bizzat üniversiteler tarafından yönetilmesini amaçladığını ancak Bakanlıkta üniversitelerin bu yetkilerini yerinde kullanmadıkları düşüncesi oluştuğunda Bakanlığın bu meseleyi Üniversitelerarası Kurula veya Danıştay'a götürmesini ve kesin karara bağlanmasını emretmektedir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta maddenin diğer kısmının ise Milli Eğitim Bakanı'nın üniversite işleri ile ilgili tasdik yetkisini kullanmasında, herhangi bir şekilde üniversitelerin özerkliğine zarar vermemek için, bakanın tasdik etmek istemediği kararlar ile ilgili olarak kararın asıl olarak Üniversitelerarası Kurul veya Danıştay tarafından verilmesini amaçladığını ifade etmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel kanun tasarısının bu maddesi ile akademik mevzularda ve bilim işlerinde bir uyuşmazlık olduğu takdirde bu meselenin her üniversiteden yetkili kişilerin toplandığı Üniversitelerarası Kurula havale edileceğini ve bu kurulun kararlarının uygulanacağını; ancak meselenin idari mahiyette olması durumunda ise Danıştay'a götürüleceğini söylemiştir. Bakan Hasan Ali Yücel, Danıştay'ın

verdiği kararların umumi ahkâm ve idari meselelerde istişari olması durumunda ise bu ahkâmı bozarak bu kesindir demenin de yanlış olduğunu ifade etmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel konuşmasında, işin Danıştay’a intikal etmesinin geçekten önemli bir mesele olduğunu, devlet genel yapısı içinde önemli meselelerde böyle ihtilafların ortaya çıkabileceğini söylemiştir.

Saffet TUNCAY: Milletvekili Saffet Tuncay, idare bazı kararları kabul ederken, bazı durumlarda Danıştay’ın fikrine müracaat ettiğini, bunu kendi başına yapabileceği gibi bazı durumlarda kanunların bunu zaruri kıldığını söylemiştir. Milletvekili Saffet Tuncay’a göre nizamnamelerde halin böyle olduğunu, bunlarda Danıştay’ın önceden fikrinin alınması zaruridir.

Saffet Tuncay, Danıştay’ın idari kararları ile idarenin bağlı kalmadığını, bu durumun dünyanın her yerinde böyle olduğunu ifade etmiştir. Milletvekili Saffet Tuncay’a göre bu konuda Danıştay’ın aldığı kararlar için kesindir denilemez. Saffet Tuncay söz konusu maddenin bu maruzatı çerçevesinde netleştirilmesini ve bunun için de bir önerge takdim ettiğini, bu önergenin komisyona verilmesini rica etmiştir.

Görüşmenin devam ettiği esnada bir milletvekilinin Üniversitelerarası Kurulun başkanının Milli Eğitim Bakanı’nın olması tabii bir yol mudur, sorusu üzerine Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta, bunun tabii bir yol olduğu, akademik meselelerin Milli Eğitim Bakanı’nın başkanlığı altında hallolmasında bir mahzur görmedikleri şeklinde cevap vermiştir.

Şinasi DEVRİN: Milletvekili Şinasi Devrin meselenin büyük önem arz ettiğini, böylesine önemli bir meselede bakanın tasdikiyle gelişecek kararların neler olduğu ve bunların hangi maddelerde yer aldığının bilinmesi gerektiğini, buna göre Danıştay’a bu hususta kesin karar hakkı verilip verilmeyeceği ile ilgili bir sonuca varılabileceğini söylemiştir. Şinasi Devrin’e göre, hangi tür kararların bakanın tasdikiyle gelişeceği bilinmediğinde Danıştay’ın fiili idareye iştirakine yol açılıp açılmadığı açıkça belirtilmezse üniversiteye verilen özerkliğin zarar göreceği, bu durumda da üniversitenin özerk bir kurum olmayıp Danıştay’ın talimatlarıyla hareket eden bir kurum haline geleceğini belirtmiştir. Milletvekili Şinasi Devrin’e göre ilk önce Danıştay’a hangi kararların gideceği bilinmeli, bu hususlar detaylı olarak incelenmeli ve madde ona göre yeniden tanzim için komisyona iade edilmelidir.

Saffet TUNCAY: Milletvekili Saffet Tuncay, Danıştay'ın verdiği kararların Hükümeti bağlamayacağını, sonuç olarak işlerin idari mahiyette olduğunu, bütün idari mesuliyetin Milli Eğitim Bakanı'na ait olduğunu ifade etmiştir. Saffet Tuncay'a göre Danıştay'ın kararının kesin olduğu yönünde bir kayıt konulması Milli Eğitim Bakanı'nı da Danıştay'ın tahtı hükmü altına koymak demektir. Saffet Tuncay maddenin verdiği önerge çerçevesinde komisyona gönderilerek incelenmesini teklif etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Tahsin Bekir Balta Hangi kararın Bakan'ın tasdikine bağlı olduğunu kanun tasarısında yazılı olduğunu söylemiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre Milli Eğitim Bakanı'nın üniversite işlerinden istediğini Üniversitelerarası Kurula veya Danıştay'a gönderme yetkisini, Bakan'a verilen bazı kararların tasdikiyle karıştırmamak lazım olduğunu, bu sistemin üniversitelerin özerkliği için buraya eklendiğini, Danıştay'da yahut Üniversitelerarası Kurul'da bu iş kesin karara bağlanmazsa ya üniversitelerin görüşleri hâkim olacak veya gerektiğinde bakanın müdahalesinin kabul edileceğini söylemiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre bu madde ile özerklik prensibini kabul edip, Bakan'ın müdahalesini kabul etmeyen bir sisteme gidilmiştir. Bu nedenle kanun tasarısında hangi kararların tasdik edilmeye bağlı olduğu açıklanmış olduğundan bahsi geçen hususların halledilmesi işini Danıştay ve Üniversitelerarası Kurula verdiğine göre bu maddede de verilen kararın kesin olduğu kaydının konulması normaldir.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekili Saffet Tuncay ve başka bir milletvekili maddenin komisyona gitmesi için önerge vermiş ancak önerge reddedilmiştir.

63. Birleşim (12.06.1946)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 24. Cilt 63. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin belirttikleri mütalâalar şöyledir:

Madde 18

Maddenin oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Doçentlik imtihanına girebilmek için adaydan, Devlet memurlarında aranan genel şartlardan başka şunlar istenir:

a) Öğretim görevi alacağı -bilim koluyla- ilgili bir yükseköğrenim diplomasından memlekette bilim doktorası yapmış bulunmak veya yabancı memleketlerde almış olduğu doktora diplomasını Milli Eğitim Bakanlığı tarafından usulüne göre onanmış bulunmak veya tıp doktoru diplomasını aldıktan sonra usulüne göre uzmanlık kollarından birinde birinci sınıf uzman yetkisini kazanmış olmak

b) Doktor unvanını; veya tıpta uzman yetkisini aldıktan sonra kendi bilim veya meslek kolu ile ilgili bir işte en az iki yıl eylemli olarak çalışmış bulunmak.”

Bu madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

Niyazi İsmet GÖZCÜ: Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü, teşrih, fizyoloji, istoloji, tıp tarihi gibi tıp kollarının bazısında ihtisasın olmadığını, bu ihtisasın ana tıp dersleriyle alakasının olmadığını ve bir kişinin birinde doçent olmasına, mütehassıs olmasına gerek olmadığını ifade etmiştir. Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü bu derslere doçent olmak isteyenlerin ne olacağı bu maddede yazılmadığını, bunun kararlaştırıldığını; ancak maddeye konulmasının yine unutulmuş olabileceğini söylemiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bir milletvekilinin sözlerine istinaden tıpta doktoranın farklı yerlerde, farklı şekillerde verildiğini, ülkemizde ise üçe ayrılmış olarak birbirini takip eden devreler halinde tamamlandığını söylemiştir. Hasan Ali Yücel bazı yerlerdeki uygulamalara göre doktorluk yetkisi verilirken tıp tahsilini bitirdikten sonra ayrıca doktora yapıldığını, Türkiye’de ise tıpta doçent olacakların tıp tahsillerinden sonra uzmanlık devresi geçirdiklerini, bu devrenin üç veya dört sene sürdüğünü, bunun sonunda verdikleri imtihanın bir bakımdan doktora yerine geçtiğini ve bu suretle doçentlik senelerinin tespit edildiğini ifade etmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, tıp fakültelerinden mezun olan sivillerin iki sene askerlik ve dört sene uzmanlık yaptıklarını, uzmanlık imtihanından sonra da beklediklerini, böylece 33 yaşında bitirdiklerini ifade etmiştir. Askeri tıptan mezun olanlar ise dört senelik uzmanlıklarını tamamlamadan önce bir sene Gülhane’de stajyerlik, 3 sene de askerlik

yapmaktadırlar. Böylece onlar da otuz beş yaşlarına kadar beklemek zorunda oluyorlar. Sağlık Bakanlığı'nın mecburi hizmeti olanlar ise dört sene mecburi hizmet gördüklerinden otuz sekiz yaşına kadar doçentlik imtihanına girmek için beklemektedirler. Konuşmasında bu hususları anlattıktan sonra Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, askeri tıbbiyeyi bitirenlerin kıtada gördükleri üç sene ve bir sene de Gülhane'de gördükleri staj. Sağlık Bakanlığı'nda dört senelik mecburi hizmetleri bulunan sivil doktorların bu dört senelerini bekleyecekleri iki seneye hesaplanarak uzmanlık sınavını verdikten sonra doçentlik imtihanına girebilmelerini teklif etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir Balta kanun tasarısına göre doçent olabilmek için tez vermek suretiyle doktorasını yapmış olması lazım olduğunu, ancak tıp fakültelerinin böyle bir sisteme geçmemiş olmaları nedeniyle Hükümet'in maddeyi bu surette hazırlamak zorunda kaldığını, komisyonun da mecburen böyle kabul ettiğini söylemiştir. Tahsin Bekir Balta'ya göre tıpta doktora usulünü getirmek ve tıp doçentlerinden bu şartı aramak uygun olacaktır.

Tahsin Bekir Balta'ya göre, bu husus ile ilgili düşünülecek cihet, bu durumun devamlı olan bir maddeye mi alınması yoksa işin düzeltilebilecek bir süre için geçici bir madde mi hazırlanmasıdır. Tahsin Bekir Balta temennilerinin tıp fakültelerinin programlarının ilgili merciler tarafından bu yönde değiştirilmesi olduğunu ifade etmiştir.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir Balta'ya göre, Milli Eğitim Bakanı'nın da değindiği gibi tıp fakültelerini bitirenlerin mecburi hizmetleri nedeniyle çalışmak durumunda kalarak asistanlık yapma imkanlarından mahrum olanlara geçici bir zaman için de olsa böyle bir imkânı tanımak gerekmektedir.

Madde 19

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Doçentlik imtihanı, adayın ilgili olduğu bilim kolunun ordinaryüs profesör ve profesörlerinden üniversitelerarası kurulca, tertiplenecek üniversitelerarası jüriler tarafından yılda bir defa açılır. Doçentlik imtihanından önce yabancı bilim dillerinin birinden imtihan

edilir. (Bu yabancı dil, adayın kendi dalı dolayısıyla bilmesi gerekli ve tabii olan dillerden başkadır.) Bunu başaranlar girecekleri bilim kolunun doçentlik imtihanına alınırlar. Yabancı dil ve doçentlik imtihanlarının nasıl yapılacağı özel yönetmeliğinde gösterilir. Bu imtihanı başaranlar «üniversite doçenti» unvanını alırlar. İmtihanı başaramayanlar gelecek yılların imtihanlarına girebilirler.

Yabancı memleketlerde doçentlik yetki veya unvanını veren imtihanları başarmış olanlar da ilgili fakültelerin düşünceleri alındıktan sonra üniversitelerarası kurul kararıyla üniversite doçenti sayılırlar.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca doçent unvanı kazanmış, olanların üniversiteye tayinlerinde aylık dereceleri, 3656 sayılı kanuna göre almağa müstahak oldukları derecenin bir üstüne yükseltilir ve bu suretle tayin olunanların bir alt derecede geçirmiş oldukları hizmet süreleri ilk yükselme sürelerinden indirilir.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Avram Galanti BODRUMLU: Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu bir üniversite profesörü için üç lisan bilmenin şart olduğunu, bu yabancı dillerin ise İngilizce, Fransızca ve Almanca olduğu düşüncesini tekrarlamış ve takririnin kabul edilmesini istemiştir. Ancak Bodrumlu’ya göre bazı ihtisas alanındakiler bu dillerden farklı olarak kendi ihtisas alanlarındaki dilleri öğrenebilirler. Ancak her şartta üç yabancı dil bilmek gerekir.

Tezer TAŞKIRAN: Milletvekili Tezer Taşkiran maddeyi gayet olumlu karşıladığını ifade etmiş; ancak maddenin son fıkrası ile ilgili maruzatta bulunmuştur. Maddenin son fıkrasında geçen, doçent unvanını kazananların üniversiteye tayinleri sırasında aylık derecelerinin bir üstüne yükseltilmesi, hususunun sadece üniversiteye girebilenlere değil, doçentliği hak edenlerin hepsine verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Doçentlik unvanını kazananlardan bir kısmına üniversiteye girebildiği için bir üst dereceyi vermek, diğerlerine ise üniversiteye giremediği için bu üst dereceyi vermemek Milletvekili Tezer Taşkiran’a göre doğru bir davranış değildir.

Milletvekili Tezer Taşkiran bu hususta bir takrir hazırladığını ifade etmiş ve bu takririn kabulünü rica etmiştir.

Madde ile ilgili takrirler verilmiş, öğretmen milletvekillerinin verdikleri takrirler ise şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

10. VI, 1946

Arz ettiğim sebeplerden dolayı, Üniversite Kanunu tasarısının 19'uncu maddesine ilâve edilmek, yahut ayrı bir madde olarak tasarıya katmak suretiyle, aşağıdaki teklifi saygılarla arz ederim.

1- Doçentlik imtihanına girecek bir öğretim üyesi, 19'uncu maddede gösterildiği gibi, bildiği Batı lisanlarından birinden başarı ile imtihan vermeli.

2- Bu imtihan tarihinden başlayarak, beş sene sonra, ikinci bir Batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

3- Bunun gibi, bu son tarihten başlayarak beş sene sonra, üçüncü bir Batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

4- Yaşı kırk ile elli arasında bulunan bir profesör, doçentlik yüzünden bilmesi lâzım gelen tek yabancı dilden başka, beş sene içinde ikinci bir yabancı dilden başarı ile imtihan vermeli.

Niğde Milletvekili

Avram Galanti Bodrumlu

Yüksek Başkanlığa

Arz ettiğim sebepler dolayısıyla 19'uncu maddenin son fıkrasının aşağıdaki yazıldığı şekilde kabul buyurulmasını rica ederim.

Kastamonu Milletvekili

Tezer Taşıkran

Yukarıdaki fıkralar uyarınca doçent unvanı kazanmış olanların aylık dereceleri, 3656 sayılı kanuna göre müstahak oldukları derecenin bir üstüne yükseltilir ve bunların bir alt derecede geçirmiş oldukları hizmet süreleri ilk yükselmelerinde hesaba katılır.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü milletvekili Tahsin Bekir Balta, Avram Galanti Bodrumlu'nun yabancı dil bilmesi gerekliliği üzerindeki görüşleri ile ilgili üniversite hocalarının yabancı dil bilmelerinin zaruri olduğunu, onun için maddeye bir hüküm eklemektense, mesele ile alakalı yerlerin tüzük ve talimatnameler yoluyla hükümler koyabileceğini ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, Tezer Taşkiran'ın görüşleri ile ilgili olarak ise doçentlik sınavını geçenlere bir derece daha yüksek maaş geçilmesini kabul ettiklerini, şu anki kanun tasarısının Üniversite Kanunu olduğu Barem kanunu olmadığı, bu yüzden meslek baremi mevzu bahis olduğundan doçentlik sınavını geçse de üniversiteye intisap etmeyenler hakkında bir hüküm koymadıklarını ifade etmiştir.

Bu husus ile ilgili olarak Tahsin Bekir BALTA maddedeki metnin “Üniversiteye tayinlerinde” değil, “Üniversite öğretim üyeliklerine tayinlerinde” şeklinde düzeltilmesini rica etmiştir.

Reşat Şemsettin SİRER: Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü milletvekili Reşat Şemsettin SİRER Doçentlik imtihanını kazanmış olsa da üniversite kadrolarında bulunmayanların, üniversite kadrosunda bulunmasa bile dışarıda bir takım üstünlüklere sahip olduklarına inanmaları ve bunu bilmeleri kendilerine bu doğrultuda çalışmaya sevk edeceklerini, bu sebeple böyle bir teşvik imkânının bulunması memleket ilim ve irfanında büyük faydalar sağlayacağını ifade etmiştir. Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer, bu nedenle Tezer Taşkiran'ın anlattığı tedbirlere ve lüzumlara komisyon adına katıldığını söylemiştir.

Konuşmalardan sonra önergelerin oylamasına geçilmiştir. Bunlardan Avram Galanti Bodrumlu önergesinin 72. maddede okunması kararlaştırılmıştır. Milletvekili Tezer Taşkiran ise önergesini geri almıştır.

Madde 21

“Doçentlerin görevleri; üniversite öğretim kurumlarında, enstitü ve laboratuvarlarla işyerlerinde ordinaryüs profesör veya profesörlerin gösterecekleri yolda ders okutmak, pratik çalışmaları, uygulamaları, proje hazırlamalarını ve seminerleri yönetmek, bilimsel araştırmalar ve yayımlar yapmaktır.”

Refik FENMEN: Milletvekili Refik Fenmen, bu maddede ve 32. maddede bahsedilen öğretim görevlerinden ders haricindeki görevlerin fazla gösterildiğini, bu maddede anlatılan görevlerin bazılarının 32. maddede sayılmadığını, 32. maddede anlatılan bazı görevlerin de bu maddede sayılmadığını ifade etmiştir. Refik Fenmen bu sebeple bunları tamamlamak üzere bu görevleri sıraya koyarak hazırladığını, maddenin dördüncü satırında ders okutmak kelimelerinden sonra

gelen pratik görevlerin tümünü yazarak saydığını ve maddenin bu şekilde kabul edilmesini rica etmiş ve bu hususta aşağıdaki önergeyi sunmuştur.

Yüksek Reisliğe

Sözle arz ettiğim gibi, 21'nci maddenin şu şekilde tamamlanmasını teklif ederim.

Madde 21. Satır 4'ten sonra, “seminer, lâboratuvar, klinik, atelye, şantiye, proje ve pratik çalışmaları, uygulamaları yönetmek, bilimsel araştırmalar yapmaktır.”

Kocaeli Milletvekili

R. Fenmen

Önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde 26

Maddenin oylamaya sunulmuş hali şöyledir:

“Üniversite ordinaryüs profesörleri bir kürsünün yönetimi için üniversite profesörleri arasında tüzüğü gereğince seçilirler.

Ordinaryüs profesörlük için aranılacak şartlar şunlardır:

- a) En az beş yıl profesörlük etmiş olmak;*
- b) Üstün değerde bilimsel araştırmalar, yayımlar yapmış bulunmak ve meslekteki üstün başarılarıyla tanınmış olmak.”*

Suut Kemal YETKİN: Milletvekili Suut Kemal Yetkin kanun tasarısının bu maddesine göre ordinaryüs profesörlükte ilimde ve yönetim işlerinde üstünlük manasının olduğunu, bu maddenin birinci fıkrasının, üniversitedeki ordinaryüs profesörlerin bir kürsünün yönetimi için üniversite profesörleri arasından seçilir, şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Suut Kemal Yetkin'e göre 27. maddenin D ve E fıkraları da bu manayı doğrulamaktadır. Maddenin D fıkrası, kürsüsüne bağlı öğretim, bilim ve araştırma işleriyle ilgili olarak ilgilileri görevlendirmek ve gereken kişilerle işbirliği yapmak ve bu alanda yerlerini ve bu alandaki çalışmalarını düzenlemek şeklindedir. E fıkrası ise, kürsüsünde görev yapan öğretim üyelerinin ve yardımcılarının çalışmalarını izlemek ve yetiştirmeleri için gerekli tedbirleri almak şeklindedir.

Milletvekili Suut Kemal Yetkin'e göre bir ordinaryüs profesör kendi kürsüsündeki profesörleri ve bu profesörlerin çalışmalarını düzenleyecektir. Bir ordinaryüs profesörün kürsüsüne bağlı profesörler üstün nitelikte eserler çıkarsa da ordinaryüs olamayacaktır. Ayrıca bir ordinaryüs profesör yönetim işlerinde bir

kabiliyetsizlik gösterse ders görevini yaptığı müddetçe bu görevini muhafaza edecektir.

Milletvekili Suut Kemal Yetkin, yönetim işinin kabiliyet istediğini ve her ilim adamında da gerekli olan bu kabiliyetin bulunmayabileceğini söyleyerek Milli Eğitim Komisyonu'nun 26. maddeye “Kürsü ordinaryüs profesörünün bu görevini yerine getirmeye engel bir durum meydana geldiğinde kürsü yönetimi için yeniden seçim yapılır.” fıkrasını eklediğini ifade etmiştir. Milletvekili Suut Kemal Yetkin'e göre bu fıkra ile birlikte bir ordinaryüs profesörün yönetim kabiliyetinin olmadığı anlaşıldığında yerine başka birisi seçilecektir.

Suut Kemal Yetkin bu sebeplerden dolayı Milli Eğitim Komisyonu'nun eklediği fikanın yerinde olduğunu söylemiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta, Suut Kemal Yetkin'in ileri sürdüğü fikirler ile ilgili olarak üniversitede bir ordinaryüs profesör veya profesörün okuttuğu derslerin veya gördüğü işlerin herhangi bir olumsuz durumda başka bir profesör tarafından yerine getirilmesinde herhangi bir mani olmadığını için Bütçe Komisyonu'nun bu maddeye lüzum görmediğini ifade etmiştir.

Reşat Şemsettin SİRER: Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER, maddenin komisyona verilmesini rica etmiş ve madde komisyona gönderilmiştir.

Madde 30

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Her üniversite doçenti, profesörü veya ordinaryüs profesörü Devlet memurları için kabul edilmiş olan belli çalışma saatlerinde, görevlerinin gerektirdiği yerlerde bulunmakla, bağlı olduğu bilim ve uzmanlık kolunda araştırma, çalışma ve yayımlar yapmak ve yardımcılara yaptırmakla, öğrencilere belli kabul saatleri ayırarak onlara gerekli alanlarda yardım etmek ve yol göstermekle, profesörler kurulu fakülte yönetim kurulu veya üniversite senatosu tarafından kendilerine verilen işleri görmekle, üniversitede kurulacak komisyonlarda bulunmakla veya kendilerine verilecek başka geçici görevleri yapmakla ödevlidirler. Ancak, belli çalışma saatlerinden haftada sekiz saati aşmamak ve üniversitedeki görevlerine

dokunmamak şartıyla meslekleriyle uygun olan, bilim ve uzmanlıklarına giren serbest işleri yapabilirler ve ek görev tazminatını gerektiren hizmetlerden başka, 3656 sayılı kanunun 18'inci maddesi esaslarına göre adı geçen maddede yazılı görevlerden yalnız birini alabilirler.”

Bu madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

Refik FENMEN: Milletvekili Refik Fenmen üniversitede görevli profesörlerin devlet memurları gibi belirli saatlerde devam mecburiyetine tabii tutulmasının maddede zikredilmesine gerek olmadığını, bu maddeden “*belli çalışma saatlerinde*” kelimelerinin çıkarılmasını istemiş ve bu hususta önerge vermiştir. Refik Fenmen’in önergesi aşağıdaki gibidir.

Yüksek Başkanlığa

Sözle arz ettiğim gibi madde otuzun ikinci satırında “ordinaryüs profesör” kelimesinden sonra : “Devlet memurları için kabul edilmiş olan belli çalışma saatlerinde” tabirinin kaldırılmasını teklif ederim.

Kocaeli Milletvekili

Refik FENMEN

Önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde 32

Maddenin Meclis'te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Bu kanun hükümlerine göre üniversitelerde veya üniversitelere bağlı öğretim kurumlarında eylemli olarak öğretim görevinde bulunan ve 30'uncu maddeye göre resmî veya özel bir işi bulunmayan doçent, profesör ve ordinaryüs profesörlere aylıklarıyla rektörlük, dekanlık, enstitü müdürlüğü, lâboratuvar şefliği gibi üniversite içinde alman ücretli yönetim hizmetlerine ait ek görev tazminatlarından ve devrim tarihi dersi veya konferans ücretlerinden başka üniversitedeki klinik, lâboratuvar, seminer, atelye ve şantiye çalışmalarına karşılık “Üniversite tazminatı” adıyla her ay aşağıdaki miktarlar üzerinden ayrı bir para verilir :

Lira

Doçentlere 200

Profesörlere 300

Ord. Profesörlere 400”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları aşağıdaki gibidir:

Saim Ali DİLEMRE: Milletvekili Saim Ali Dilemre, üniversitede görevli hocalara ve üniversite profesörlerine tazminat verildiği halde asistanlara bir şey verilmediğini söylemiştir. Saim Ali Dilemre, asistanlara da belli bir miktarın verilmesi gerektiğini söyleyip Milli Eğitim Bakanı’ndan bu işin halledilmesini istemiştir.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, üniversitedeki öğretim üyelerinin laboratuvar ortamında çalışanı veya kütüphanede çalışanları ayırmanın zor olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden Hasan Ali Yücel, sadece dışarıda iş görme itibariyle ayırım yaptıklarını, dışarıda işi olanlara ek görev tazminatı verilmediğini; dışarıda işi olmayanlara ise yalnız ek görev tazminatının verildiğini söylemiştir.

Hasan Ali Yücel, asistanlar ile ilgili olarak da, üniversite mesleğinin başlangıcı olarak doçentliğin seçildiğini, asistanlığın üniversite mesleğinin başlangıcı olarak sayılmadığını belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, kanun tasarısının 55. maddesinde asistanlara üniversite içinde gösterecekleri hizmetler verilmekte, bu sayede hem onlar yetiştirildiğini hem de onlara maddi yardım edildiğini ifade etmiştir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen, Eğitim Bakanı’nın asistanlar ile ilgili vermiş olduğu izahlar ile ilgili olarak meselenin yalnızca bir mürüvvet meselesi olmadığı, doğrudan doğruya asistanların çalışma imkânlarından mahrum bırakılması meselesi olduğunu söylemiştir.

Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısının 55. maddesinde asistanlara yardım ve çalışma karşılığı bir imkân gösterildiğini; ancak masraf karşılığında alınabilecek olan para hakkında belirsiz bir ücret söz konusu olduğunu söylemiştir.

Öymen konuşmasında doçentlere verilen tazminatın dörtte birinin asistanlara da verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur asistanların durumları ile ilgili olarak söze başlamıştır. Milletvekili Bayur'a göre asistanlık doçent ve profesörlerin yetişme kaynağıdır.

Hikmet BAYUR kanun tasarısının 40. maddesinde asistanların yapacağı işlerin belirtildiği bu işlerin bir kısmının kanun tasarısının A faslında profesör veya doçentin dersine, laboratuvarına gitme vs. olduğunu, bu durumlar öğrencilik ile ilişkilendirilse de tasarının B ve C fasıllarında belirtilen çocukları yetiştirmek, talebe ile uğraşmak, seminer yapmak, yayımları idare etmek gibi hep öğreticilik ile ilgili olan görevlerinin olduğunu ifade etmiştir. Milletvekili Hikmet Bayur bunların yaptığı işlerin çoğu öğreticilikle ilgili olduğu halde bunun karşılığı bunlardan esirgenmektedir.

Hikmet Bayur'a göre öğretim hayatına atılacak gençlerin önlerinde iki yol vardır. Bunlarda biri lise öğretmenliği, diğeri ise üniversite asistanlığıdır. Eğer lise öğretmenliğini seçerlerse başka bir iş de yapabilirler. Ayrıca lise öğretmenlerinin bir kısmı hayat pahalılığının olmadığı şehirlerde yaşamaktadırlar. Asistanlar ise hayat pahalılığının olduğu iki şehirde yaşamaktadırlar. Böyle bir durumda ise üniversiteyi bitiren gençlerden yoksul olanlar geçim derdinde ise ne kadar değerli olsa da üniversiteye gidemeyecek, lise öğretmenliğini tercih edecektir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü ve Milletvekili Tahsin Bekir Balta, asistanların malî sıkıntılar içinde bulunduklarını kabul ettiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir Balta kanun tasarısı ile ilgili kabul edilen üniversite tazminatı bir terfih zammı olmadığını ifade etmiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta bu paranın, üniversite öğretim mesleğine katılanların dışarıda başka iş yapmamaları, bunların kabiliyet ve ehliyetlerini memleketin ilmi kalkınmasına adanmaları için verildiğini söylemiştir. Tahsin Bekir Balta'ya göre üniversite öğretim mesleğinin doçentlikten başladığının kabul edildiği için bu mesleğe mahsus olan tazminatın da bunlara verilmesi lâzımdır.

Tahsin Bekir Balta, asistanların ağır yüklerini, büyük mükellefiyetlerini kabul ettiklerini söylemiştir. Ancak milletvekili Tahsin Bekir Balta, kanun tasarısında kabul edilen prensibin üniversite öğretim mesleği üyelerine meslek icabı olan parayı vermek olduğunu söylemiştir. Tahsin Bekir Balta'ya göre bu durumu asistanları kapsar hale getirmek, asistanlığın akademik bir meslek

olmadığından doğru değildir ve bu nedenle Bütçe Komisyonu tasarımı bu şekilde bırakmak zorunda kalmıştır.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, istemeyerek de olsa maddenin aynen kabulünü milletvekillerinden istirham etmiştir.

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur üniversiteyi bitiren bir gencin asistan veya öğretmen olma seçeneklerinin olduğunu, üniversitede asistanlığa en değerli öğrencilerin seçildiğini ve bu en kıymetli gençlerin kötü şartlarda çalıştırılmak zorunda bırakıldığını ifade etmiştir. Bayur’a göre lise öğretmeni ek bir vazife alabilir ve daha fazla kazanç sağlayabilir, bu durum da açık bir haksızlıktır. Bu haksızlığı da gidermek gerekir.

Görüşmeler sonrasında madde ile ilgili önergeler verilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin verdikleri önergeler şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

Bildirdiğimiz sebepler dolayısıyla “adaylığını bitiren, doktorasını yapan asistanlara” elli lira tazminat verilmesini arz ve teklif ederiz:

Önergeyi toplam 37 milletvekili vermiştir. Önergeyi veren 37 milletvekilinden 13’ü öğretmen milletvekili olup isimleri ise şöyledir: Raşit Öymen, Şükrü Sökmensüer, Behçet Kemal Çağlar, Zeki Tarhan, Aziz Duru, Hüseyin Avni Ulusoy, Nuri Tamaç, Cafer Özelçi, Hasan Şükrü Adal, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Osman Ocak, Saim Ali Dilemre, Sabiha Erbay öğretmen milletvekillerindendir.

Yüksek Başkanlığa

Görüşülmekte olan 32 nci maddeye aşağıdaki fıkranın eklenmesini öneririm.

Asillığı tasdik edilmiş asistanlara “Üniversite tazminatı” adı ile her ay elli lira Üzerinden ayrı bir para verilir. Bunlardan doktorasını yapmış veya tıpta uzmanlık yetkisini kazanmış olanlara bu para ayda 100 liraya çıkarılır.

Manisa Milletvekili-Hikmet Bayur

Yüksek Başkanlığa

12’inci satırda şantiye kelimesinden sonra “gibi” kelimesinin ilâvesini teklif ederim.

Kocaeli Milletvekili

Refik Fenmen

Bu önergelerden Refik Fenmen'in önergesi kabul edilmiştir. Raşit Öymen ve arkadaşlarının önergesi ile Hikmet Bayur'un önergesinin ilk kısmı yapılan oylamada kabul edilerek zaten komisyona gidecek olan madde bu önergelerle birlikte iade edilmiştir. Hikmet Bayur'un önergesinin ikinci fıkrası ise oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde kabul edilen önergelere göre düzenlenmek üzere komisyona verilmiştir.

MADDE 55

Maddenin Meclis'te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Öğrencilerden alınacak harçlarla Enstitü lâboratuvar, klinik ve poliklinik hizmet ve giderleri karşılığı olarak öğrencilerden veya ilgililerden alınabilecek ücretlerin tutarını, çeşitlerini, alınma şekillerini ve yapılan işler karşılığında, alman ücretlerden işi yapanlara verilecek miktarları senatolar kararlaştıran.”

Madde ile ilgili Hasene Ilgaz söz almıştır. Ilgaz konuşmasında üniversite öğrencilerinden harç veya ücret istendiğini, ancak bazı gençlerin ve velilerin muhtarlara başvurarak fakirlik belgesi istediklerini, hatta geçmişte nahiye müdürlüklerine, polis tahkikatına giden gençler arasında bu belgeye ihtiyacı olmayanların da bunu alabilmek için uğraştıklarını ifade etmiştir. Hasene Ilgaz üniversite öğrencilerinden alınacak harçlar üzerinde ciddiyetle durularak fakir çocuklardan fakirlik belgelerini polis tahkikatına mahal vermeyecek biçimde incelenmesini rica etmiştir.

MADDE 72

Maddenin mecliste oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Bu kanun gereğince üniversitelerde eylemli öğretim görevi alacak doçent, profesör ve ordinaryüs profesörlerin seçimlerinin ne yolda yapılacağı bir tüzükle belirtilir.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin belirtmiş olduğu mütalâalar şöyledir. Madde ile ilgili Milletvekili Avram Galanti BODRUMLU bir önerge vermiştir.

Yüksek Başkanlığa

*Arz ettiğim sebeplerden dolayı Üniversite kanun tasarısının
19'uncu maddesine ilâve edilmek, yahut ayrı bir madde olarak
tasarıya katmak suretiyle aşağıdaki teklifi saygılarımla arz ederim.*

1. Doçentlik imtihanına girecek bir öğretim üyesi 19'uncu maddede gösterildiği gibi bildiği batı lisanlarından birinden başarı ile imtihan vermeli.

2. Bu imtihan tarihinden başlayarak, beş sene sonra, ikinci bir batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

3. Bunun gibi bu son tarihten başlayarak beş sene sonra üçüncü bir batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

4. Yaşı kırk ile elli arasında bulunan bir profesör, doçentlik yüzünden bilmesi lâzım gelen tek yabancı dilden başka, beş sene içinde ikinci bir yabancı dilden başarı ile imtihan vermeli.

Niğde Milletvekili - Avram Galanti Bodrumlu

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta, söz konusu önerenin üniversitede görevli profesörlerin layığıyla vazifelerini yapabilmek için sahip olması gereken şartlarla ilgili olduğundan bu şartların bir tüzükle tespit edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta'ya göre Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu hususta karar alması zordur. Bundan dolayı Komisyon “seçimin ne yolda yapılacağı ve niteliği...” kelimesi eklenerek yeni bir 72. madde teklif ettiğini ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta'ya göre böylelikle bu iş en salahi yetli kurul olan üniversiteye bırakılmış olup tüzükle bu iş en iyi şekilde halledilmiş olur.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, üniversite hocalarının ilmi gelişmeleri takip edebilmek için yabancı bilim dillerini bilmelerinin yadsınamaz bir gerçek olduğu için bu meselenin tüzükle halledilmek üzere Avram Galanti Bodrumlu'dan önergesini geri almasını rica etmiştir.

Avram Galanti BODRURLU: Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu, bu işin tüzükle olmayacağını, yabancı bilim dillerini bilmenin ilim adamı için önemli olduğunu, ayrıca bu dilleri öğrenmek için de beş yıllık süreler verildiğini ifade ederek önergesinin kabulünü rica etmiştir.

Saim Ali DİLEMRE: Milletvekili Saim Ali Dilemre, bir üniversite hocasının illa belli miktarda bir dil bilmesi şartı koşulmaması gerektiği burada önemli olanın hocaların bildiği yabancı dilleri iyi bir şekilde bilmesi olduğunu ifade etmiştir. Milletvekili Saim Ali Dilemre bu sebeple her hoca üç tane dil bilmelidir diye bir şart koymanın doğru olmadığını, bir tane mutlaka bilmesi lazım olduğu, fazlasını bilmesinin ise iyi olacağını söylemiştir.

Necmi OSTEN: Milletvekili Necmi Osten ğretim üyelerinin fazla dil bilmelerinin istenilen bir durum olduğunu ancak bunu ğretim üyelerinin tamamında uygulama imkânının olmadığını, bu şekildeki bir hükmün gençlere ve doentlere tatbik edilebileceğini ifade etmiştir.

Tezer TAşKIRAN: Milletvekili Tezer Taşkiran, Avram Galanti'nin teklifinin yerinde bir teklif olduğunu ve bu tekliften niversite mensuplarının da memnun olacaklarını tahmin ettiğini söylemiştir. Ancak milletvekili Tezer Taşkiran, Avram Galanti'nin teklifini biraz yumuşatmak adına hiç değilse iki dil bilmek şeklinde kabul edilmesini istirham etmiştir.

Hasan Ali YÜCEL: Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'dan dünyadaki herhangi bir niversitenin tüzüğünde profesörlerin kaç lisan bilmek zorunda olduğu ile ilgili yazılmış bir maddenin varlığını gösterip gösteremeyeceğini; eğer gösterirse böyle bir maddeyi kanuna ekleyeceklerini söylemiştir.

Hasan Ali Yücel konuşmasında bazı insan ve meslekler için bir lisan bilmek suretiyle büyük keşif yapma imkânına sahip olduğunu, ancak bazı kimseler hiçbir yabancı dil bilmeksizin büyük keşifler yaptığını söylemiştir. Bakan Hasan Ali Yücel'e göre bu maddeyi kanuna ekleyerek önemli bir keşifte bulunan bir kimseyi profesörlükten ordinaryslğe geçirmek için beş sene dil öğrenmesini beklemek doğru değildir.

Avram Galanti BODRUMLU: Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e cevaben, misal olarak bir Fransız çocuğunun sadece Fransızca'yı bilerek Fransızca yazılmış eserlerin bolluğundan dolayı başka bir yabancı dile ihtiyaç duymayabileceğini; ancak bizde kitap olmadığı için böyle bir durumun söz konusu olmadığını söylemiştir.

Avram Galanti Bodrumlu, kanuna böyle bir madde eklenmesinde ısrar etmesinin nedenin kitap eksikliği olduğunu, bu nedenle de dışarıya muhtaç olduklarını,  yabancı dil çok görülüyorsa iki yabancı dili de kabul edebileceğin; ancak üç yabancı dilin daha ehemmiyetli olduğunu ifade etmiştir.

Suut Kemal YETKİN: Milletvekili Suut Kemal Yetkin ıkarılan bu kanunun bir muhtariyet kanunu olduğunu; eğer kanuna kaç yabancı dil bileceği mecburiyeti eklenirse muhtariyet mefhumunun zarar göreceğini söylemiştir. Suut Kemal Yetkin'e göre profesör veya doçentler çalışmaları sırasında ihtiyaç hissettikleri yabancı dili kendiliklerinden zaten öğreneceklerdir. Ayrıca

milletvekili Suut Kemal Yetkin böyle bir önergeyi kabul etmek vasiliği kabul etmek olduğunu söylemiş ve önerenin reddini teklif etmiştir.

Lütfi ÜLKÜMEN: Milletvekili Lütfi Ülkümen bilim ihtisasında yabancı dilin bir vasıta olup gaye olmadığını, kanun tasarısında bir yabancı dilden başarılı olmayı zorunlu kıldığını, bundan fazla bir zorunluluğun da olumlu neticeler doğurmayacağını ifade etmiştir.

Lütfi Ülkümen bazı bilim dallarında büyük eserler ortaya çıkarabilmek için bir yabancı dilin yettiğini, bazı bilim kollarında ise başarılı olabilmek için birden fazla lisan bilmeye ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Milletvekili Lütfi Ülkümen, bir insanın ilimde yükselebilmesi için kendisinde bulunması lazım olan vasıfları bileceğini; profesör, ordinaryüs profesör olabilmek için ilgilendiği ilim dalında olgunluğa ulaşabilmek için öğrenmesi gereken yabancı dilleri zaten öğreneceğini, öğrenmek zorunda olduğunu; fakat kendi alanında bir lisan kendisine yetiyorsa bu kişiye üç lisan şartını koşmanın gereksiz olduğunu ifade etmiştir.

Lütfi Ülkümen'e göre lisan öğrenme kabiliyeti herkeste aynı değildir. Bazı yüksek ilmî kabiliyeti olan insanlar vardır ki lisan öğrenme kabiliyetleri zayıftır. Böyle kimselere de yabancı dil öğrenme külfetini yüklemek akademik kariyerde ileri gitmesi ve memleket için faydalı eserler vermesi imkânlarını ortadan kaldırır. Kaldı ki enstitülerde profesörler tek başına çalışmayacağını, müşterek çalışmaları gerektiğini, farklı yabancı dilleri bilenlerin bildiği dili alıp hûlasasını yapıp paylaşırlar.

Milletvekili Lütfi ÜLKÜMEN yabancı dilde imtihan vermenin de zor olduğunu, 4-5 sene Avrupa'da tahsil görüp de lisan sınavından başarısız olanların olduğunu, ancak bu kişilerin gayet güzel tercüme ve çeviri yaptıklarını; fakat bir dilci kadar sınava tabii tutulduklarında başarısız olabildiklerini, bu sebeplerle birden fazla yabancı dil şartı yüklemenin beyhude olduğunu belirtmiştir.

Madde ile ilgili Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu önceki önergesini değiştirerek yeni bir önerge vermiştir. Önerge şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

72'inci maddenin “her doçent doçentliğe kabulünden beş yıl sonra ikinci bir yabancı bilim dilinden imtihan vermesi şarttır” fıkrasının ilâvesini teklif ederim.

Niğde Milletvekili

Avram Galanti Bodrumlu

Önerge Meclis'te yapılan oylama sonucu kabul edilip madde komisyona geri gönderilmiştir.

Madde 76

Maddenin Meclis'te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Üniversite öğretim mesleki üyesi iken milletvekilliğine seçilenlerin veya memleket içindeki bir araştırma veya uzmanlık kurumunda mesleki dâhilinde çalışmak üzere görevlendirilenlerin veyahut Hükümetin müsaadesiyle yabancı bir öğretim kurumunda aynı sıfat ve yetki ile çalışanların üniversiteye dönüşlerinde bu suretle dışarda geçirdikleri süreler hesaba katılmak suretiyle aylık dereceleri yükseltilir. Kadro ve meslek unvan ve sıfatlarını kazanma ile ilgili hükümler saklıdır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Saffet TUNCAY: Milletvekili Saffet Tuncay maddeden anlaşılan hükmün, üniversite profesörleri ve doçentlerinin milletvekili seçildiğinden sonra Meclis'te görev yaptıkları sürelerin ilim rütbelerinin devamı gibi sayılacak hatta bu rütbeleri bir iki derece yükseltilebilecektir, olduğu ve bunu anayasaya aykırı gördüğünü söylemiştir. Saffet Tuncay ‘a göre anayasamız memuriyet ile mebusluğu kabili telif bulmamış ancak bu maddede yaklaşık olarak bu teklife imkân verecek bir mana vardır. Saffet Tuncay incelemeler yapmak maksadıyla dışarıya gönderilen profesör ve doçentlerinin gönderildikleri yerde geçirdikleri zamanların kıdem hesaplanmasında kullanılmasını kabul ettiğini; ancak Meclis'te geçirecekleri zamanın mükâfat konusu yapılmasını kabul etmediğini ve bu durumu anayasa ile bağdaşmadığını ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta, maddeyi Bütçe Komisyonu'nun değil, Milli Eğitim Komisyonu'nun koyduğunu ve maddenin asıl maksadının ise milletvekili seçilen veya yabancı bir memlekette veyahut memlekette başka bir kurumda çalışan üniversite hocalarının

üniversiteye geri döndükleri takdirde maaşlarının nasıl hesap edileceğinin belirlenmesidir. Tahsin Bekir Balta benzer hükmün Hakimler Kanunu ile hakimler için de kabul edildiğini, bir meslek baremi mahiyetinde olan bu kanun tasarısına da bu hükmün konulmuş olmasının gayet doğal olduğunu söylemiştir.

Madde ile ilgili Saffet Tuncay önerge vermiştir. Verilen önerge şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

*Millet Meclisinde geçen müddetin yeni ilmî rütbe alma noktasından
mevcut hükmünün kaldırılmasını teklif ederim.*

Siirt

Saffet TUNCAY

Önerge yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir.

Geçici Madde 10

Maddenin Meclis'e oylamaya sunulan hali şöyledir:

*“Bu kanunun yayımından önce doçentlik imtihanlarını başarmış
veyahut profesörlüğe seçilmiş veya yükseltilmiş olup da kanunun
yaymlandığı tarihte işlemleri tamamlanmamış olanların hakları saklı
tutulur.*

*Kanunun yayımından önce uygulanan esaslara göre başlamış olan
doçentlik imtihanları aynı yolda sonuçlandırılır.”*

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Saffet TUNCAY: Milletvekili Saffet Tuncay'a göre bu madde kazanılmış hakların korunması esasını taşımaktadır.

Saffet Tuncay konuşmasında hakların ya kanundan veyahut mukaveleden doğduğunu; ancak maddenin ikinci fıkrasında kanuni bir hakka dayanmayan kimselerin de hak sahibi sayıldığını, bu yüzden kanun tasarısı ile doçentlik için konulan doktorluk vasfını taşımayan kimselerin çıkarına hizmet eden ikinci fıkranın kalmasına imkan olmadığını ve bir takrir sunduğunu ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta konuşmasında maddeyi niçin kabul ettiklerini açıklamıştır.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre bu kanunun yayımlanıp uygulamaya konulmasından önceki dönemlerde doçent olacak kişinin yabancı dil sınavına girmiş ve kazanmış olmaları şart koşulmuştur. Kanun yürürlüğe girmeden önce başlamış olan doçentlik sınavını durdurup doktora yapmayan

adaylara doktoralarını tamamlasın demek ağır bir külfet olacaktır. Tahsin Bekir Balta bu sebeplerle bu maddeyi hazırladıklarını ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta bir sonraki söz almasında maddenin ikinci fıkrasında düzeltme yaparak fıkrayı şu hale getirmiştir.

“Bu kanunun yayımından önce doçentlik tezi verilmek suretiyle başlamış olan doçentlik imtihanları eski esaslara göre sonuçlandırılır.”

Bütçe Komisyonu’nun yaptığı düzeltme ile maddenin son ali şöyle olmuştur:

“Bu kanunun yayımından önce doçentlik imtihanlarını başarmış veyahut profesörlüğe seçilmiş veya yükseltilmiş olup da bu kanunun yayınlandığı tarihte işlemleri tamamlanmamış olanların hakları saklı tutulur.

Kanunun yayımından önce doçentlik tezi verilmek suretiyle başlamış olan doçentlik imtihanları eski esaslara göre sonuçlandırılır.”

Madde ile ilgili Milletvekili Saffet TUNCAY bir önerge vermiştir. Verilen önerge şöyledir:

9’uncu maddenin son fıkrasının kaldırılmasını teklif ederim.

Siirt Milletvekili

Saffet Tuncay

Milletvekili Saffet TUNCAY tarafından verilen önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde Bütçe Komisyonu’nun değişiklik yaptığı haliyle kabul edilmiştir.

64. Birleşim (13.06.1946)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 24. Cilt 64. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin belirttikleri mütalâalar şöyledir:

Tahsin Bekir BALTA: Bütçe Komisyonu Sözcüsü Milletvekili Tahsin Bekir Balta, önceki birleşimlerde kanun tasarısından iki maddenin Meclis tarafından Komisyon’a gönderildiğini bu maddelerden birinin 32. madde olduğunu ve yapılan görüşmeler sonunda madde ile ilgili “*Belirttiğim sebepler dolayısıyla adaylığını bitiren ve doktorasını yapan asistanlara 50 lira tazminat*

verilmesini arz ve teklif ederim” şeklindeki önerenin kabul edildiğini ifade etmiştir.

Tahsin Bekir Balta, Komisyon’un önergedeki esası kabul edip ve bu esasa göre kanuna hüküm ilave ettiğini söylemiş; ancak bu hükmün üniversite öğretim mesleği ile bağlantılı 32. maddeye değil 38. maddeye yazılmasını zaruri gördüğünü ifade etmiştir. Konu ile alâkalı Komisyon’un kabul ettiği hüküm *“Asillığı onanmış ve doktora yapmış veyahut tıpta uzmanlık yetkisini kazanmış olanlara ...”* şeklindedir. Yapılan bu değişiklikle Tahsin Bekir Balta, asistanlara doçentlik imtihanı için yapacakları ilim araştırmaları için elli lira vermeyi kabul ettiklerini söylemiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta, üniversite tazminatının bir faaliyet karşılığı olduğundan asistanlara verilmesi kabul edilen tazminatın onları kariyer yapmaya hazırlayan bir faaliyet karşılığında olması lazım olduğunu, bundan dolayı verilmesi kabul edilen para için doçentlik araştırmalarına başlanmasını şart koştuklarını ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, 38. maddenin de yeniden düzenlendiğini ve maddenin bu şekilde okunup oylanmasının icap ettiğini söylemiştir.

Tahsin Bekir Balta, komisyona havale edilen bir diğer hususun da lisan meselesi olduğu ifade ederek bu hususta ilgili maddenin birinci fıkrasının ıslah edilerek profesör olmak isteyen doçentlerin alanlarında iyi derecede ve doçentlik için şart olanlardan hariç başka bir yabancı dil bilmesi şartını getiren ikinci bir fıkra ekleyerek yeni bir metin hazırlandığını belirtmiştir.

Madde 38

Maddenin Meclis’te oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Asistanlar üniversite Öğretim mesleği için her kürsünün gerektirdiği şartlara ve asistanlık yönetmeliğine göre seçilirler.

Her kürsünün başındaki ordinaryüs profesör veya bu görevi yapan öğretim üyelerinin teklifi ve fakülte yönetim kurulunun onamiyle rektör tarafından aday olarak tâyin edilirler.

Asistanlar, bir yıl aday olarak çalışırlar. Başarısı görülenlerin bağlı oldukları kürsü ordinaryüs profesörünün veya bu görevi yapan ilgili öğretim üyelerinin teklifi üzerine fakülte yönetim kurulu kararıyla rektör tarafından asillikleri onanır. Gerekli görülenlerin

adaylık süreleri ilgili ordinaryüs profesör veya öğretim üyesinin teklifiyle bir yıl daha uzatılabilir.

Doktora yapmamış veya tıpta uzmanlık yetkisi kazanmamış ve mühendislik veya mimarlıkta veya uzmanlık sınıfı bulunmayan tıp dallarında geçici altıncı ve yedinci maddelere göre yeterlik imtihanı vermemiş asistanlar, asilliklerinin onandığı tarihten başlayarak üç yıl içinde doktora veya uzmanlık veya yeterlik imtihanını vermekle ödevlidirler. Bunu bu süre içinde sağlamayanların veya üniversitede asistan olarak çalışmakta devamları gerekli görülmeyenlerin tayinlerindeki usule uyularak üniversite asistanlığı ile ilgileri kesilir.

Asilliği onanmış ve doktora yapmış yahut tıpta uzmanlık veya mimarlık ve mühendislik ile uzmanlık sınıfı bulunmayan tıp dallarında geçici altıncı ve yedinci maddeler uyarınca yeterlik imtihanını başarmış olan asistanlara, doçentlik imtihanı için yapacağı bilim araştırmalarına başladığı ilgili fakülte profesörler kurulu tarafından belirtildiği tarihten başlayarak bu araştırma ve çalışmaların gerektirdiği süre için, üç yılı aşmamak üzere, aylıklarından başka her ay elli lira verilir.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Hıfzırahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Raşit Öymen madde ile asistanlara verilmesi öngörülen paranın üç yıl ile sınırlandırılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Raşit Öymen’e göre ileride kadrolar tıkanabilir, doçentlik imtihanını geçtiği halde kadrolar nedeniyle o kadroya geçmeyecek asistan üç sene sonra zaten az olan 50 lira gibi bir paradan mahrum edilmemelidir. Milletvekili Raşit Öymen bu nedenlerle üç sene şartının kaldırılmasını istemiştir. Raşit Öymen bu hususta bir de önerge vermiştir. Önerge şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

Üç yılı aşmamak kaydının çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Bolu Milletvekili

H. R. ÖYMEN

Mecliste yapılan oylama sonucunda önerge kabul edilmemiştir.

Birleşimde görüşülen maddelerin bitmesinin ardından kanun tasarısının tümü oylamaya sunulmuş, yapılan oylama sonucu tasarı kabul edilmiştir.

4.3 Türkiye’de 1939-1950 Arası Dönemde Eğitimle İlgili Gelişmelerin Değerlendirilmesi

4.3.1 Köy Enstitüleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi

Kanun görüşmeleri sırasında ortaya atılan dikkat çekici görüşlerden birisi milletvekili Kazım Karabekir’e aittir. Kazım Karabekir Enstitülere sadece köylü çocuklarının alınması ile ilgili olarak belirttiği görüşlerinde Köy Enstitülerine sadece köylü çocuklarının alınmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Milletvekili Kazım Karabekir’e göre enstitülere sadece köylü çocuklarının alınması ileride köylü şehirli ayrılığını oluşturacaktır. O’na göre ülkede birkaç şehir dışında diğer şehirler zaten kasaba gibidir. Bu sebeple şehir ve kasabadaki ilk mektepleri bitirenlerden şartları karşılayanların ve köylerde çalışmayı kabul edenlerin enstitülere kabul edilmesi lazımdır. Bu şekilde olursa öğretmenler arasında şehirli köylü diye memlekette ikilik oluşturulmamış olacaktır.

Köy Enstitülerinin köylerde sadece okuma-yazma öğretmesiyle iktifa etmemesi gerektiği fikirleri de dile getirilmiştir. Bu hususta Milletvekili Hakkı Kılıçoğlu öğretmenlerin vazifesinin yalnızca okuma-yazma öğretmek değil ayrıca cumhuriyetin, inkılâbın, medeniyetin bütün esaslarını da anlatmaları olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili İbrahim Alaattin Gövsa da Köy Enstitüleri Kanunu’nun sadece ilk tahsil ve terbiye verme görevi ile yükümlü olmadığını ayrıca inkılaplar vasıtasıyla gelen toplumsal ve siyasi değişikliklerin de telkin edilmesi ile de vazifeli olduğunu söylemiştir.

Bu durumlar göz önüne alındığında Köy Enstitülerinin açılmasında ilk tahsili ülke çapına yayma gayesinin yanında ayrıca yeni rejimin ilkelerini de topluma yerleştirme amaçlarının da olduğu görülür. O yıllarda ülke nüfusunun yaklaşık yüzde sekseninin köylerde yaşadıklarını düşündüğümüzde gerçekleştirilen inkılapların ruhunu toplumun büyük bir kesimini oluşturan köylü vatandaşlara ulaştırma vazifesinin bir bakıma enstitülerden mezun olan öğretmenlere de tevdi edildiği söylenebilir.

Kanunun 6. maddesinde Köy Enstitüsü’nden mezun olan öğretmenlerin tayin edildikleri köylerde her türlü eğitim ve öğretim işlerini görmekte yükümlü olduğu gibi ziraatın da teknik esaslara uygun bir şekilde yapılması için bizzat

kendileri tarafından oluşturacakları tarla, bağ, bahçe, atölye gibi tesislerle de köylülere rehberlik edecekleri hükmü vardır.

Bu maddenin barındırdığı hükme göre Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere fazla vazifeler verildiği görülebilir. Bir kişiye hem tarlada çalışması ve elde ettiği mahsullün geliriyle de geçimini sağlamaya katkıda bulunması, ayrıca modern tarım faaliyetlerini köylülere öğretmesi, bunlarla birlikte bir de eğitim öğretim işlerini yerine getirmesi beklenmektedir. Rençberlik işlerinin zaten zor ve yorucu olduğu, etkili tarım yöntemlerini köylülere öğretme vazifeleri de göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin köylerdeki eğitim-öğretim işlerinde yeterli başarıyı elde edemeyeceği düşünülebilir.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in konuşmasında ülke nüfusunun yüzde seksenini oluşturan köylerdeki okuma-yazma oranının yaklaşık yüzde yirmi beş olduğunu söylemesi söz konusu dönemde ülkedeki eğitim durumunun pek de iç açıcı durumda olmadığını göstermektedir.

Köy Enstitüleri Kanunu'nun maddelerine bakıldığında eğitim ve öğretimle ilgili hükmün tarım ve tarımla ilgili olan maddelerden daha az olması da ayrıca dikkate değer bir husustur.

4.3.2 Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu İle İlgili Değerlendirme

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel kanun görüşmeleri sırasında Meclis'te yaptığı konuşmada (68. İnikat-03.06.1942) Köy Enstitüsü mezunu öğretmende aranan özellikleri şöyle belirtmiştir:

- Çalışkan, doğru sözlü, doğru özlü, memleketini seven,
- Köylüyü yönlendirici,
- Köylünün hayvanı hasta olduğunda gerekli müdahaleyi yapan veya hiç olmazsa köylüyü veterinerlere yönlendirebilen,
- Köyde yaralanma vakalarında ilk yardımı yapabilen, ciddi bir durum ise vilayet merkezine gönderebilen,
- Umumi ziraat bilgisine sahip,
- Cumhuriyet inkılaplarının bekçisi ve yayıcısı.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in bu tarifine bakıldığında ideal bir insan tipinin yetiştirilmesinin arzulandığı görülmektedir. Bu arzulanan vasıflar çok yüksek vasıf olduğu söylenebilir. Enstitülerden ise mezun olan öğretmenlerin tam

manasıyla bu vasıflara sahip olup olmama durumu ise başka bir araştırma konusu olabilir.

Kanun tasarısı görüşmeleri sırasında tasarı ile ilgili getirilen önerilerden Milletvekili Besim Atalay tarafından getirilen öneri dikkat çekici niteliktedir. Besim Atalay'ın 6. maddenin sonuna “*Köylerde eğitimci ve öğretmenler din terbiyesine, manevi terbiyeye önem vereceklerdi.*” ifadesinin eklenmesi önerisidir.

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin ve köy eğitimcilerinin vazife ve yetkilerini sayan onuncu madde ile ilgili olarak Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL, maddenin uzun olmasının endişe verici olmadığını, bu madde ile öğretmenlerden yapılması istenen işlerin insan kudretinin üzerinde işler olmadığını, çalışan insanın başarabileceği türden işler olduğunu ifade etmiştir. Oysa madde ile öğretmen ve eğitimciye okul ve kurslar ile ilgili işler ve köy halkını eğitmek ile ilgili işler olmak üzere iki ana görev verilmektedir. Bunlardan okul ve kurslar ile ilgili olanlar:

- Köy okul binasının, işliğinin ve bahçesinin yapımında çalışmak,
- Okul arazisini örnek olacak şekilde işlemek,
- Okul işliğini köylülere örnek olacak şekilde işlemek,
- Talebelerin eğitim ve öğretim durumu ile ilgili her türlü tedbirleri almak,
- Talebenin sağlık durumunu tehdit eden vakalar karşısında her türlü tedbirleri almak,
- Teftiş bölgesine giren köylerin okul binalarını yapmak, fidanlıklarını kurmak gibi işbirliği isteyen işlerde birlikte çalışmak, yardımlaşmak.

Öğretmen ve eğitimcilerin köy halkını yetiştirmek ile ilgili olan vazife ve yetkileri ise;

- Köy halkının milli kültürünü yükseltmek, onları asrın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirmek, milli bayram ve günlerde okul açılışlarında, mahalli ve milli adetlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak ve bunları düzenlemek,
- Köylerin ekonomik hayatlarını geliştirmek maksadıyla ziraat, sanat ve teknik alanlarda köylülere örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak, üretimin artması, ürünlerin kıymetlendirilmesi, köy ve iş hayatının canlandırılması ile ilgili tedbirlerin alınması hususunda köylülere yardımda bulunmak, ulaştırılması mümkün olan yerlerdeki sergi,

panayır, müze, fuar gibi ekonomik hayatın gelişmesiyle ilgili kuruluşlarla halkı ve talebeyi ilgilendirmek, onların buraları ziyaret etmelerine kılavuzluk etmek, ormancılığa ait bilgilerin artırılmasına çalışmak, kurulmuş olan köy ormanlarının bakımı ve korunmasında ve yenilerinin kurulmasında yardım etmek,

- Köye yakın yerlerdeki tarihi eserlerin, anıtların onarılması; neslinin tükenmemesi gereken hayvan ve bitkilerin tespit edilmesi ve korunması ile ilgili işlerde muhtarla, köylülerle ve diğer ilgili kuruluşlarla birlikte çalışmak,
- Köylünün saadet ve felaketini ilgilendiren işlerde elinden gelen her türlü yardımı yapmak,
- Köy gençlerinin yüzücü, kayakçı, güreşçi, binici, atıcı, avcı; bisiklet, motosiklet, traktör kullanıcısı olma gibi hareketli ve faal vasıflarda yetiştirilmesi gibi hususlarda çalışmak.

Madde ile köy öğretmen ve eğitmenlerinin vazife ve yetkileri incelendiğinde öğretmen ve eğitmenlere yüklenen vazife yetkilerinin fazla olduğu ve bunların hepsinin başarılmasının pek de kolay olmadığı söylenebilir.

25. maddenin görüşülmesi sırasında (78. İnikat-08.06.1946) söz alan Nevzad Ayas'ın eğitim durumu ile ilgili söylediği sözler ise dikkat çekicidir. Bir milletvekilinin maddede “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na uymayan hüküm olduğu” iddiasına cevaben Nevzad Ayas, Teşkilat-ı Esasiye’ye asıl uymayan şeyin ilk tahsilin bugünkü durumu olduğunu, Teşkilat-ı Esasiye’nin mecburi tahsili istediği halde bu işte çok geri kaldığını ifade etmiştir.

4.3.3 İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun İle İlgili Değerlendirme

Milletvekili Sadi Irmak, konuşmasında yüksek mühendis okulunun üniversiteye dönüştürülmesinin iki yeniliğin alameti olarak kabule ettiğini söylemiştir. Bunlar:

- Bu müessesenin ilim aktaran ilim aktaran, öğreten yer olmaktan çıkıp bilgi üreten yer haline gelmesi,
- Teknik pratik öğretimin, teorik öğretimin önüne geçmesidir.

Dikkat edilirse Sadi Irmak'ın bu önerisi modern ilkeleriyle de örtüştüğü görülmektedir.

Kanun layihasında rektör ve dekanların bütünüyle akademik mahiyette çalışabilmeleri için idari meşgalelerin en aza indirildiğini söyleyerek bu fikre katıldığını beyan etmiş ve kişilere verilen idari vazifelerin günde en fazla bir saat olması gerektiğini söylemiştir. Sadi Irmak'ın bu düşüncesi rektör ve dekanların akademik hayattan kopmamalarını sağlamaları bakımından önemlidir.

Sadi Irmak asistanların maaşlarının az olduğu için bir mühendisin bu müessesede kendini bir işe vererek çalışamayacağını ifade etmiştir. Asistan maaşları Üniversiteler Kanunu'nda da gündeme gelmiş o kanun görüşmelerinde de maaşlarda iyileştirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. O zamanda bu zamana kadar sorun olduğu söylenebilir.

Sadi Irmak büyük bir gelişme gösteren Amerikan sanayii ve ilmi ile sıkı bir temas temin edilmesi gerektiğini, harp şartlarından dolayı seyahatlerin zor olduğunu ancak kabiliyeti kabiliyetli mühendislerin oraya gönderilerek temasın söylenebileceğini söylemiştir. Sanayisi gelişmiş ülkelere öğrenci göndererek mühendislik bilgileri artmış kişileri ülkeye kazandırmak oldukça önemli bir fikir olduğu söylenebilir.

4.3.4 Üniversiteler Kanunu Hakkında Değerlendirme

Kanun tasarısı görüşmeleri sırasında getirilen önerilerden Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu' nun teklifi dikkat çekici bir mahiyettedir. Avram Galanti Bodrumlu doçent olacak kişilerden sadece bir yabancı dil istendiği; ancak doçentlikten ordinaryüs profesörlüğe giden yolda bir yabancı dilin yetersiz olacağı, çünkü başka bir yabancı dil bilmediği için o dillerde yazılacak eserlerden istifade edemeyeceğini söylemiştir. Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'ya göre bu durumu ortadan kaldırmanın yolu dünya ilimlerinin yayılmasına en fazla hizmet eden üç dili; İngilizce, Fransızca ve Almanca, bilmektir. Avram Galanti Bodrumlu bu dillerin nasıl öğrenilmesi gerektiği ile ilgili bir yol haritası da çıkarmıştır. Buna göre bir kişi doçentlik ünvanını elde ettikten sonraki beş sene içinde ikinci yabancı dili öğrenecek, ondan sonraki beş sene içinde de üçüncü yabancı dili öğrenecektir. Avram Galanti Bodrumlu'ya göre eğer bir ilim adamı bu şartları yerine getirdiğinde daha faydalı hale gelir ve ülkemiz de bundan daha fazla istifade eder.

Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu'nun yabancı dil öğrenimine önem vermesi ve bu amaçla belirtmiş olduğu sebeplerin yerinde olduğu söylenebilir.

Kanun görüşmeleri sırasında Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun üniversitelerin bilgileri ezberletme yeri olmadığı, üniversitelerin asıl maksadının araştırma olduğu; ağırlık merkezinin konferans salonları olmayıp laboratuvarlar tabiat ve memleket olduğunu; hal böyle olunca üniversitelerde okutma geleneğinden çıkarak araştırma ve üreticilik geleneğini kurmak lazım olduğunu söylemiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun bu düşünceleri bilgiyi sadece ezberleme üzerinde odaklanmadan bilgiyi araştırma, bulma ve yeni bilgi üretmenin önemine dikkat çekmiştir. Bu durum günümüzde de eğitim araştırmacılarının vurguladığı bir durumdur.

Kanun görüşmeleri sırasında üniversitelerdeki kitap sıkıntısından da bahsedilmiştir. Bu hususta talebelerin yeterli düzeyde gerekli kitaplara ulaşmada zorluk çektiklerinden bahsedilmiştir. Bu meselenin Meclis'e kadar yansıması eğitim konusunda yaşanan bazı aksaklıkları gösterir nitelikte olduğu söylenebilir.

Kanun tasarısının Meclis'teki görüşmeleri sırasında üzerinde durulan hususlardan birisi de asistanların durumu ile ilgilidir. Maaş kıdemlerinin akademik hayata katılmış kişilere verildiği, üniversitede hocalığı kadrosunun doçentlikle başlatıldığı, asistanlığın ise öğrenciliğin devamı olduğu, bu yüzden maaşlarından fazla bir tazminat verilemeyeceği ifade edilmiştir.

Kanun tasarısının görüşmeleri sırasında Milletvekili Hüseyin Avni Ulusoy'un Milli Eğitim Bakanı'na, üniversitelerde her branşta ne kadar yüksek öğrenim elemanına ihtiyaç duyulduğunun tespit edilmesine yönelik bir çalışmanın yapılıp yapılmadığını ve bu durumun tespiti ile ilgili fakülteler için bir gelişme programının hazırlanıp hazırlanmadığı sorusunu yöneltmiştir. Hüseyin Avni Ulusoy'a göre fakültelerde böyle bir programın olmaması nedeniyle fakültelerin bazı bölümlerinde ihtiyaçtan fazla öğretim elemanının yetişmesine neden olmakta bu durum da milli enerjiyi israf etmektedir. Böyle bir programın olmaması ayrıca bazı bölümlerde ihtiyaca cevap vermeyecek kadar az sayıda öğretim elemanının yetişmesine neden olmaktadır. Milletvekili Hüseyin Avni Ulusoy'un bu sorusu ve düşüncesinin günümüzde de tezahür ettiği söylenebilir. Bu hususta bahsettiği sorunların aynısı günümüzde de yaşanmaktadır.

4.4 Siyasi Gelişmeler

4.4.1 Hatay'ın Anavatan'a Katılması

30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması'nın müzakereleri sırasında İskenderun ve Antakya bölgesi Suriye Vilayeti'ne bağlı bir sancak olup "İskenderun Sancağı" olarak anılıyordu. Sancak, Mondros Ateşkesi'nin imzalandığı sırada Türk kuvvetlerinin elinde bulunuyordu ve bölgenin Misak-ı Milli'ye göre de Türkiye sınırları içinde kalması gerekiyordu (Soysal, 1985; 2)

I. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere ile Fransa arasında imzalanmış olan Sykes-Picot Anlaşmasına göre Suriye, Lübnan ve Çukurova Fransa'ya bırakılmıştı. Bu paylaşıma göre Sancak bölgesi de Fransa'nın payına düşmekteydi. Savaşın sona ermesinden sonra yaşanan gelişmeler de Sancak bölgesini elde etme niyetinde olan Fransa'ya bu imkânı sağlamıştır.

Müttefik Devletler San Remo Konferansı'nda Suriye'yi A türü Mandat yönetimi halinde Fransa'ya vermişlerdi (Soysal, 1985; 80). Milli Mücadele'nin devam ettiği zamanda 1921 yılında Türkiye ile Fransa arasında güney sınırlarını belirleyen Ankara Antlaşması imzalanmış, bu anlaşmaya göre ise Sancak bölgesi Türkiye'nin sınırları dışında kalmıştır (Birsal, Özkaya Duman, 2012; 345). Bununla birlikte Ankara Anlaşmasının 7'inci maddesi ile Sancak'ta Türkçenin resmi dil olarak kabul edilmesi, Türklerin kültürlerini geliştirmeleri için kendilerine kolaylık sağlanacağı özel bir yönetim kurulmuştu (Topal, 2009; 14-15).

Manda yöneticisi Fransa Suriye'yi önce Suriye ve Lübnan olarak ikiye bölmüş ardından Suriye kesiminde Şam, Halep, Dürzi, Alevi kesimleri şeklinde dört ayrı yönetim bölgesi oluşturmuştur. Sancak ise önceleri Halep Valiliğine bağlı iken 1925 yılından sonra ise doğrudan Suriye Hükümeti'ne bağlanmıştır (Soysal, 1985; 80-81).

Hatay sorunu 1936'da mandater devlet Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık verme yönündeki çabaları sonucu ortaya çıkmıştır. Hatay sorununu daha öncelere götürmek mümkündür; ancak Türkiye'nin Batılı devletlerle etkileşimi bakımından en önemli dönem 1936-1939 dönemidir (Köni, 1989; 535).

Fransa 1936'dan itibaren manda yönetimine son verme girişimlerine başlamıştır. Bu amaçla Fransa manda yönetimi altında bulunan topraklarda Suriye ve Lübnan olmak üzere iki yeni devlet kurulacaktır. Hatay Sancağı ise Suriye'ye

dahil edilecektir. Fransa'nın bu planını açıklamasından sonra Türkiye 9 Ekim 1936'da Fransa'ya bir nota vererek Hatay'a da bağımsızlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Okuy, 2014; 75). 10 Kasım'da Türkiye'nin notasına cevaben Fransa da sancağa bağımsızlık vermenin Suriye'yi parçalamak anlamına geleceğini, mandater devlet olarak da böyle bir yetkisinin bulunmadığını bildirmiştir. Fransa sonrasında meselenin Milletler Cemiyeti'ne havale edilmesini Türkiye'ye teklif etmiş ve Türkiye de bu teklifi kabul etmiştir (Armaoğlu, 2018; 265).

Milletler Cemiyeti 14 Aralık 1936'da meseleyi ele almış ve yapılan tartışmalardan sonra 27 Ocak 1937'de Konsey sancak için bir statü kabul etti. Buna göre Sancak içişlerinde bağımsız ancak dışişlerinde Suriye'ye bağlı, kendine ait bir anayasa ile yönetilen “ayrı bir varlık” olarak tanımlanmıştır. Sancağın adı da artık Hatay olacaktı. Hatay için hazırlanan anayasa 29 Mayıs 1937'de Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından kabul edildi ve aynı gün Türkiye ile Fransa Hatay'ın toprak bütünlüğünü garanti altına alan bir anlaşma imzaladılar (Armaoğlu, 2018; 265, 266).

Milletler Cemiyeti nezaretinde yapılan Sancak anayasasına göre 1937'de seçimlerin yapılması gerekmektedir. Ancak bölgede meydana gelen olumsuzluklar nedeniyle seçimler ertelenmiştir (Balcıoğlu, 2022; 440).

Avrupa'da giderek artan gerginlik ve II. Dünya Savaşı'nın kendisini iyiden iyiye hissettirmesi Fransa'nın Hatay meselesinde Türkiye'ye karşı daha ılımlı bir politika izlemesini sağlamıştır. 3 Haziran 1938'de Türkiye ile Fransa arasında yapılan bir anlaşma ile sancak statüsünün korunması hususunda anlaşılmıştır. 4 Temmuz 1938'de Türkiye ile Fransa arasında bir dostluk anlaşması daha imzalanmış bu sayede Hatay sorununun çözülmesinde bir adım daha atılmıştır. Sancak'ta Ağustos 1938'de seçimler yapılmış ve yapılan bu seçim sonucunda Türkler 40 milletvekilliğinden 22'sini kazanmıştır. Meclis 22 Eylül 1938'de toplanarak Sancak'a Hatay adını vermiştir (Balcıoğlu, 2022; 340).

Kurulan hükümette ise bakanlıklar şöyledir (Korkmaz, 2015; 98):

- Abdurrahman Melek: Başbakan, İçişleri, Dışişleri, Emniyet ve Savunma Bakanı
- Ahmet Faik Türkmen: Kültür ve Sağlık Bakanı
- Cemal Baki: Maliye ve Gümrük Bakanı
- Kemal Alpar: Nafia ve Ziraat Bakanı

- Cemil Yurtman: Adliye Bakanı

Avrupa’da iyice gerginleşen durum ve gittikçe artan Almanya tehdidi Fransa’yı Hatay konusunda daha ılımlı bir politika izlemesine sebep olmuştur. Türkiye Hatay’ı ilhak etmek istediğini Fransa’ya iletmiştir.

Fransa ile yapılan görüşmeler olumlu sonuçlanmış ve Fransa ile Türkiye arasında 23 Haziran 1940’ta bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye-Suriye sınırında değişiklik yapıldığı ve Hatay’ın Türkiye sınırlarına dahil edildiği kabul edilmiştir. Hatay Meclisi de aldığı kararla Türkiye’ye katılma kararı almıştır.

07.07.1939 tarihinde TBMM’de çıkarılan Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun ile Hatay vilayeti kurulmuştur. Çıkarılan bu kanunun komisyon raporu ve TBMM’de yapılan görüşmeleri ve bu görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

4.4.2 Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı Muvakkat Encümen Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 4. Cilt 37. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun tasarısı oluşturulan Muvakkat Encümen’de görüşülmüştür. Oluşturulan Muvakkat Encümen’in hazırladığı mazbatadaki bazı hususlar şöyledir:

Birinci maddede sadece kanunun adı değiştirilmiştir. Yapılan değişikliğe göre kanunun adı “Hatay Vilayeti’nin Kurulmasına Dair Kanun” şeklinde düzenlenmiştir. Bu değişiklikten başka maddede bir değişikli olmayıp olduğu gibi kabul edilmiştir.

Hatay vilayet merkezinin İskenderun mu Antakya mı olması hususunda yapılan müzakereler sonucunda vilayet nüfusunun dörtte üçünün Antakya ve civarında toplandığı, kültür ve önem bakımından Antakya’nın daha ehemmiyetli kabul edilmesi, konum itibari ile Antakya’nın vilayetin ortasında bulunması gibi sebeplerle Hükümetin teklifi olan Antakya’nın vilayet merkezi olması kabul edilmiştir.

Dörtyol kazasının Seyhan vilayetinden alınarak Hatay’a bağlanması uygun görülmüştür. Ayrıca Hassa’nın da Islahiye kazasından alınarak Hatay’a

bağlanması kabul edilmiş ve bu duruma göre hazırlanan madde kanun tasarısına üçüncü madde olarak eklenmiştir.

Oluşturulan muvakkat encümende bulunan 32 üyeden Fakihe Öymen, Mebrure Gönenç, Fatin Güvendiren, Reşat Nuri Güntekin, Emin Aslan Tokat, Fethi Altay, İbrahim Alâettin Gövsa, Nazmi İlker, Muharrem Celal Bayar, Salah Yargı, Nazım Poroy öğretmen milletvekilleridir.

4.4.3 Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 4. Cilt 37. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun tasarısı 07.07.1939 tarihinde kabul edilmiştir. Aynı gün Hatay ile ilgili olarak; Hatay Halkının Askerlik İşleri Hakkında Kanun, Hatay Vilayeti'nde Adli Kanunların Tatbik Şekline ve İlâmların İnfazı Tarzına Dair Kanun, İskenderon Limanı'nın Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne ve Payas-İskenderon Demiryolunun Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'ne Devri Hakkında Kanun tasarıları da kabul edilmiştir.

Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun tasarısının görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinden birkaç cümlelik konuşmalar dışında bir mütalâada bulunan olmamıştır. Milletvekili Nevzad Ayas, Hatay'da eğitimin ve kültürün ilerlemesi için Maarif Vekaleti'nin ne düşündüğünü sormuştur. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel de Antakya'da Fransızlardan satın alınan iki binanın birisinin erkek, diğerinin ise kız lisesi olacağını ve buraya yatılı talebelerin de alınacağı cevabını vermiştir. Ardından Nevzad Ayas'ın ileride Hatay'ın eğitimini takviye etmek için Maarif Vekaleti'nin ne düşündüğünü sormuştur. Bu soruya cevaben Hasan Ali Yücel, diğer vilayetlerinki gibi Hatay vilayetinin de maarifinin idare edileceğini Hatay'a has bir muamele ve bir idare tatbik edilmeyeceğini ifade etmiştir.

Kanun tasarısının oylanması işlemine 281 milletvekili iştirak etmiştir. Oylamaya katılan milletvekillerinin hepsinin ittifakıyla Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun tasarısı kabul edilmiştir.

4.5 Siyasi Meselelere İlişkin Değerlendirme

Hatay'ın anavatana katılması Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en önemli gelişmelerinden biridir denilebilir. Hatay'ın anavatana katılması ile ilgili kanun tasarısı olumlu karşılanmış milletvekillerinden pek bir mütalâada bulunan olmamıştır. Bu da böylesine önemli milli bir meselede birlik ve beraberliğin göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.6 Ekonomik Meselelerle İlgili Gelişmeler

4.6.1 Milli Korunma Kanunu

İkinci Dünya Savaşı ile ekonomik durum bozulmuş ve karaborsacılık faaliyetleri başlamıştı. İhtiyaç duyulan mallar karaborsaya düşmüş, fiyatlar olanca hızla yükselmiş, hayat pahalılığı gün geçtikçe artmıştı. Serbest çalışan orta gelir seviyesindeki halk ile memurlar geçim sıkıntısı içine düşmüşlerdi (Goloğlu, 2009; s. 63).

Savaşla birlikte Türkiye'de ordu mevcudunun artması, ordu ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilmesi, tarımsal ve sanayi üretimlerinde yaşanan düşüş, ithalatın azalmasıyla meydana gelen mal kıtlığı savaş yıllarında fiyatların artışında gerekli zemini oluşturmuştur. Ancak savaşla birlikte hızlı bir şekilde artan vurgunculuk olayını sadece bu nedenlere bağlı olarak gelişmemiştir. Bu hususta insanların savaşla birlikte fazla mal almaları, gelişen şartlardan yararlanarak elindeki malı stoklayan sonrasında ise yüksek fiyatla satan vurgunculuk yapan kişiler çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı başladığında hükümet karaborsaya engel olmaya çalıştıysa da bu hususta tam başarılı olamamıştır. Milli Korunma Kanunu böyle bir zaman ve ortamda vurgunculuğun önlenmesi; üretim, tüketim, dağıtım, satış, ithalat, ihracat, ulaştırma gibi konularda Hükümete Geniş yetkiler vermiştir. Kanun, 18.01.1940'ta kabul edilmiş, 19.02.1940'ta uygulamaya konulmuştur (Özbil, 2015; s. 54).

Kanun 6 bölüm ve 72 maddeden oluşan Milli Korunma Kanunu 18.01.1940 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 26.01.1940 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 20 Kanunisani 1940, Sayı 4417).

Milli Korunma Kanunu tasarısı encümen raporu ve Kanun tasarısının meclis görüşmeleri şöyledir:

4.6.2 Milli Korunma Kanunu Muvakkat Encümen Raporu

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 8. Cilt 25. İnıkad incelenerek hazırlanmıştır.

Milli Korunma Kanunu Adliye, Bütçe, İktisat, Maliye, Milli Müdafaa ve Ziraat encümenlerinden 4'er üye seçilerek oluşturulan muvakkat encümende müzakere edilmiştir. Oluşturulan bu muvakkat encümen tarafından hazırlanan rapor şöyledir:

Muvakkat Encümen raporunda kanun tasarısında hükümetin toplumu ve milli savunmayı her türlü tehlikeden ekonomik olarak korumaya yönelik hükümlerin bulunduğunu ve tasarıdaki maddelerin amacı açık bir şekilde temin ettiğini belirtmiştir. Encümen kanun tasarısında vatandaşların genel faaliyetlerini sınırlayan hükümlerin Teşkilât-ı Esasiye'ye uygunluğunu inceleyerek bunların Teşkilât-ı Esasiye'ye uygun olduğu kanaatine varmıştır. Ayrıca encümen kanun tasarısının Teşkilât-ı Esasiye'nin ana hükümlerine de uygun olduğunu belirtmiştir.

Muvakkat encümen kanun tasarısının büyük kısmını olduğu gibi kabul etmekle birlikte bazı maddeler üzerinde esasa tesir etmeyecek şekilde değişiklikler yapmış, bazı maddelerde de değişiklik yapmamış ancak bunları içeriği hakkında bazı açıklayıcı fıkraların eklenmesini uygun görmüştür.

Muvakkat encümenin yaptığı bazı değişiklikler şöyledir: 11. maddede Hükümet'in sanayi ve maden ürünlerini belirli bir kâr ilave edilerek satın alabilmesi hükmüne söz konusu malların hükümete tesliminin mecburi olduğu kaydı ilave edilmiştir. 28. maddeye “*ihbara rağmen bir hafta zarfında*” ibaresi eklenmiştir. 33. maddede halkın ve milli müdafaa ihtiyacından her türlü eşyanın konulması için gerekli mahal ve depoları Hükümet 1939 yılındaki kira bedellerine tayin edilecek kira miktarınca kullanabilir hükmünde “1939 yılındaki” ifadesi yerine “*tatbik mevkiine konduğu seneye takaddüm eden senedeki*” getirmiştir. 34. maddeye “*birlikler hakkında*” ibaresi eklenmiştir. 46. maddede tedavülde bulunan sermaye ile yapılan bütün işlemlerde özel hukuk hükümleri uygulanması öngörülür ve bu sermaye de mahfuziyet ve masuniyet bakımlarından devletin umumi mallarından sayıldığı belirtilmiştir. Maddenin ikinci hükmünü encümen “*Bu sermaye üzerinde suç işleyenler hakkında Devlet malları aleyhinde suç işleyenler hakkındaki hükümler tatbik edilir.*” şeklinde değiştirmiştir.

Komisyonu seçilen toplam 24 milletvekilinden öğretmen milletvekilleri ise şöyledir: Ali Haydar Çerçel, Nevzad Ayas, Galip Gültekin, Ahmet Hamdi Dikmen, Ali Rıza Erten, Naki Bekmen.

Milli Korunma Kanunu'nun Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

25. İnikat (15.01.1940)

Başvekil Refik Saydam Hükümet'in Milli Korunma Kanunu'nu Meclis'e sunduğunu ve bu tasarının oluşturulacak muvakkat bir encümende müzakeresini teklif etmiştir. Başvekilin bu teklifi yapılan oylama sonucu kabul edilerek kanun tasarısının Adliye, Bütçe, İktisat, Maliye, Milli Müdafaa ve Ziraat encümenlerinden seçilen 4'er üyeden oluşan muvakkat bir encümende müzakere edilmesine karar verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, 8. Cilt, 25. İnikat s. 62).

27. İnikat (18.01.1940)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre, 8. Cilt 27. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir.

Ali Rana TARHAN: Milletvekili Ali Rana Tarhan Milli Korunma Kanunu'nun kabul edilmesini CHP Müstakil Grubu'nun da gerekli gördüğünü ifade etmiş ve Hükümet'in bazı hususlar hakkında hükümetin görüşlerinin ne olduğu hakkında bilgi istemiştir. Ali Rana Tarhan'ın Hükümet'in görüşlerinin açıklamasını istediği hususlar ise şöyledir:

1. Kanunun tatbik edilmesine ne zaman başlanacağı,
2. Kanunun tatbikinde takip edilecek plan ve kanunun uygulanmasında hakim olacak zihniyetin ne olacağı,
3. Özel teşebbüsleri ilgilendiren kararlar alınmadan önce iş çevrelerinin fikirlerinden faydalanma yolu benimseniyor mu?

Başvekil Refik SAYDAM: Başvekil Refik Saydam konuşmasına öncelikle Milletvekili Ali Rana Tarhan'a cevap vererek başlamıştır. Ali Rana Tarhan'ın kanunun tatbikine ne zaman geçileceği sorusuna Başvekil Saydam cevaben kanunun kabulünden hemen sonra tatbikine geçilmesini lazım olduğunu söylemiştir. Tarhan'ın kanunun uygulamasında hakim olan zihniyetin ne olacağına yönelik sualine ise Saydam vatandaşın normal hayatını mümkün olduğunca  rselenmemesinin öncelikleri olduğunu ve iş sahibi vatandaşların

normal çalışmalarını ve kazançlarını mümkün olduğunca sınırlamayacak şekilde olmasına Hükümetin gayret edeceğini söylemiştir. Başvekil Refik Saydam Ali Rana Tarhan'ın son sualine ise özel girişimlerle ilgili kararları almadan önce iş çevrelerinin fikirlerini almanın gerekli olduğunu düşünüldüğünde bundan hiçbir zaman tereddüt etmeyeceklerini, büyük veya küçük iş ayrımı yapılmayacağını, önemli olan hususun ise iş çevrelerinin fikirlerini almanın kendileri için önemli olduğuna kanaat getirilmesi olduğunu, bu kanaatin de hasıl olduğunda bu bunu yapmaktan çekinmeyeceklerini ifade etmiştir.

Başvekil Refik Saydam hükümetin üzerine büyük bir yük ve vazife aldığını, bunu yerine getirirken de toplumsal ve iktisadi hayatta bir kötü bir durum oluşturulmayacağından emin olunması gerektiğini söylemiştir.

Kanun tasarısı hakkında genel görüşmelerden sonra maddelerin görüşülmesi ve oylanmasına geçilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin maddelerin oylanması sırasındaki mütalâaları ise şöyledir:

Madde 2

Maddenin ilk hali şöyledir:

“İcra Vekilleri Heyeti, fevkalâde hallerin zuhuruna binaen, bu kanunla kendisine tevdi edilen vazife ve salâhiyetlerin ifa ve istimaline lüzum hâsıl olduğunu görünce derhal kanunun tatbikine başlayarak keyfiyeti ilân ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne arz eyler.”

İzzet ARUKAN: Milletvekili İzzet Arukan, devlete, belediyelere ve müesseselere ait birçok taahhüt işleri ve özel mukavelelerin olduğunu, bunların içerisinde de fevkalade hallerin ortaya çıkması durumunda ve zorlayıcı sebeplerde yapılacak işlemler hakkında da özel hükümlerin bulunduğunu ifade etmiştir. Milletvekili İzzet Arukan kanun tasarısının kabul edilmesinden sonra ikinci maddeye uygun olarak Hükümet olağanüstü halin ortaya çıktığını ilan ederse, bu halin bu gibi taahhüt ve mukaveleleri kapsayıp kapsamayacağı hususunda encümenin açıklama yapmasını istemiştir.

Madde 41:

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Ekilen her dört hektar arazi için bir çift öküz millî müdafaa mükellefiyetinden istisna edilir.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Başvekil Refik SAYDAM: Başvekil Refik Saydam kendisinden önce söz alan bazı milletvekillerinin 4 hektardan az arazisi olan vatandaşların çift hayvanlarının alınmaması gerektiğini eğer alınırsa çiftçilerin zor duruma düşeceği şeklinde mütalâalarda bulunmuşlardır. Bu mütalâalarla ilgili olarak Başvekil Refik Saydam her dört hektar için bir çift öküz hesabıyla milli müdafaa mükellefiyetinden istisna ettirildiğini, gerçekten toplumsal bir yardım meselesi söz konusu olursa dört hektara kadar denilebilir; ancak dört hektara kadar denildiğinde kendisini beslemek için bir istisna yapılmış olacaktır. Dört hektar denildiği zaman ise üretimi artırmak ve üretim üzerinde tesir etmek için yazılmış olacağını ifade etmiştir.

Başvekil Refik Saydam dört hektarın her şart altında ekilmesi zorunlu tutulduğu için üretimin artacağını ifade etmiştir. Bu sebeple maddenin bu şekilde kalmasının uygun olacağını söylemiştir.

Sırrı DAY: Milletvekili Sırrı Day, maddede 4 hektara kadar ibaresi kullanıldığında elinde 1 veya 2 hektar arazisi olan vatandaşın komşularına yardım etmeye, başkalarının topraklarını ekip dikmeye mecbur tutmaksızın milli müdafaa mecburiyetinin dışında tutulacağını ifade etmiştir. Milletvekili Sırrı Day'a göre maddede 4 hektar arazi için bir çift öküz denilmesiyle suiistimallerin önüne geçilmektedir. Çünkü maddede sadece kendi arazisini ekmesi şart koşulmamıştır. Bir çift öküz sahibi çiftçi başkalarının ekemeyeceği araziye ekmek veya ortakçılık yapmak suretiyle ektiği arazi miktarını 4 hektara çıkarabilecektir.

Emin Aslan TOKAT: Milletvekili Emin Aslan Tokat maddenin 4 hektara kadar şeklinde düzeltilerek çıkartılması gerektiğini söylemiştir. Çünkü memleketteki çiftçilerin büyük çoğunluğu küçük çiftçidir. Maddenin bu haliyle çıkacak olursa küçük çiftçilerin öküzleri ellerinden alınacaktır ve bu durum da onları zor durumda bırakacaktır. Milletvekili Emin Aslan Tokat'a göre küçük çiftçilerin himayesi devletin asıl vazifeleri arasındadır. Bu sebeple de maddenin 4 hektara kadar şeklinde düzeltilmelidir. Milletvekili Emin Aslan Tokat ayrıca küçük çiftçilerin himayesine yönelik olarak da madde içinde öküzlere ek olarak mandaların da ilave edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur, maddenin bu halde kalacak olursa zengine öküz bırakılacak, bu zengin de arazisinden biraz tasarruf etmek suretiyle fakirleri istismar edecek, arazisini onlara kiraya verecektir. Hikmet

Bayur 40 dönümün normal olduğu yönündeki mütalâalarla ilgili olarak da ülkenin her yerinde durumun aynı olmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur'un konuşmasından sonra Milletvekili Hamdi Dikmen maddenin müzakeresinin yetere olduğu ve aynen kabul edilmesi yönünde bir takrir verilmiştir. Takririn oylamaya sunulmadan önce Milletvekili Kazım Karabekir söz almıştır. Kazım Karabekir'in konuşmasının ardından yapılan oylama sonucu madde ile ilgili yapılan müzakereler yeterli görülmüştür.

Kazım KARABEKİR: Milletvekili Kazım Karabekir maddenin çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü mesele Yüksek müdafaa meclisinin vazifesine ve doğrudan genelkurmayın seferberlik esasları içerisine girer. Genel seferberlik halinde halkın ihtiyaçları da cephenin ihtiyaçları gibi düşünüleceğinden köylüye yardım ederek üretim kuvveti artırılmalıdır. Bu yetki de yüksek müdafaa meclisine bırakılmalıdır.

Madde ile ilgili takrir veren diğer milletvekili de Hikmet Bayur'dur. Hikmet Bayur maddenin ikinci fıkrasının "*Mecmu toprakları dört hektara varan ailelerin topuna bir çift öküz bırakılır.*" şeklinde bir takrir vermiş, takriri yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde yapılan oylama sonucu aynen kabul edilmiştir.

Kanun maddeleri görüşülmesi bittikten sonra kanunun bütünü oylamaya sunulmuş ve yapılan oylama sonucu kanun kabul edilmiştir.

4.6.3 Varlık Vergisi

II. Dünya Savaşı boyunca pek çok ülke savaşın olumsuz etkilerinden kurtulamamıştır. Türkiye bu savaşa girmemiş olmasına rağmen savaşın getirdiği olumsuz koşullardan savaşa girmiş gibi etkilendi. Yaşanılan ekonomik sorunlar ise savaş süresince ülkenin en fazla uğraştığı hususlardan biri oldu.

Refik Saydam Hükümeti zamanında II. Dünya Savaşı nedeniyle fiyat kontrolü sağlamak amacıyla Milli Korunma Kanunu çıkartıldı. Böylece savaş ekonomisi uygulaması başlamış oldu. Refik Saydam'ın ölümü üzerine Şükrü Saraçoğlu Başbakan oldu. Saraçoğlu tarafından kurulan yeni hükümet önceki hükümetin aksine ekonomide sıkı devlet kontrolünün yerine serbest fiyatlamayı getirdi. Ancak getirilen serbest fiyat uygulaması da fiyatların yükselmesine engel olamadı. Hükümet bu sefer de savaş koşullarının getirdiği olağanüstü zenginlikleri vergilendirmek yoluna gitti. 1942'de çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu ile

burjuvanın servetini bir defaya mahsus vergi alınması öngörüldü (Akşin, 2006; s. 218).

Şükrü Saraçoğlu Hükümeti zamanında uygulanan iktisadi politikalar sonucunda fiyatların kısa sürede aşırı şekilde yükselmesi ile yeni önlemler düşünülmüştür. Harp koşullarında ortaya çıkan savaş zenginlerini vergilendirmek, böylelikle haksız kazançlar elde etmiş kişilerden mevcut servet birikimlerinin bir kısmının alınması yoluyla ekonomik sıkıntıları toplumda dengeli bir şekilde dağıtmak; devletin olağanüstü artan harcamalarını bütçede açık vermeyecek şekilde yeni gelir kaynakları ile karşılayabilmek, piyasada çok fazla bulunan paranın bir kısmını vergi yoluyla geri çekerek piyasadaki para miktarını azaltmak gibi sebepler Varlık Vergisi'nin hazırlanmasında etkili olan unsurlar olmuştur (Koçak, 2020; s. 476,477).

Varlık Vergisi Kanunu 11.11.1942 tarihinde kabul edilmiş, Bir gün sonra tarihinde ise Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunda verginin kazanç sahiplerinin servetleri ve olağanüstü kazançları üzerinden bir defaya mahsus olarak alınacağı belirtilmiştir. 2395 ve 2728 sayılı kanunlar ile mükellef bulunanlar, büyük çiftçiler, yıllık 2500 lira gelir getiren veya kıymetleri 5000 liradan fazla olan taşınmaz mal sahipleri bu vergi kapsamına girmektedirler. Alınacak vergilerin tespiti de kurulacak komisyonlar vasıtası ile yapılacaktır. Kurulacak komisyonlarda bulunulan yerin en büyük mülkiye memuru, en büyük maliye memuru, ticaret odaları ve belediyelerin kendi üyeleri arasından seçtikleri ikişer üyeden müteşekkil olacaktır. Ticaret odalarının bulunmadığı mahallerde bu odalardan gelecek kişiler yerine belediye tarafından hariçten ziraat ve ticaretten anlayan iki kişi seçilecektir. Komisyonların büyük çiftçileri tespit için de ziraat odalarından, ziraat odaları bulunmayan yerlerde ise belediye tarafından ziraatten anlayan iki kişi seçilerek kurulacak komisyonlara katılacaktır. Komisyon mükellefleri 15 gün içinde tespit etmek zorundadır. Belirlenen mükellefler ise vergilerini 15 gün içinde ödemek zorundadırlar. Tespit edilen mükelleflerin bildirilmesinden sonra borçlarını 1 ay içinde ödemeyen mükellefler borçlarını ödeyinceye kadar ülkenin herhangi bir yerinde bedeni kabiliyetlerine göre askeri niteliği olmayan işlerde veya belediye hizmetlerinde çalıştırılırlar (Resmi Gazete, 12 Kasım 1942, Sayı: 5255).

Varlık Vergisi Kanunu'nun en zayıf yönü servet ve kazançlar için net bir şekilde belirlenmiş bir ölçünün olmaması ve verginin daha ziyade takdire

bırakmış olmasıdır. Ayrıca kanunların kısa sürede hızlı bir sürede uygulanma zorunluluğu, kendisine yüklenilen vergiyi ödemeyenlerin veya ödeyemeyenlerin çalışma kamplarına gönderilmeleri gibi başvuru tedbirleri kanunu zayıflatan diğer hususlardandı (Goloğlu, 2021; s. 187).

4.6.4 Varlık Vergisi Hakkında Geçici Komisyon Raporu

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 28. Cilt 3. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Varlık Vergisi Kanun Layihası'nın görüşülmesi için oluşturulan geçici komisyon raporu şöyledir:

Komisyon kanun layihasını ittifak halinde uygun bulmuştur. Ancak komisyon kanun layihasının bazı maddelerinde bazı değişiklikler de yapmıştır. Yapılan bazı değişiklikler şöyledir: Layihanın 2. maddesinin C fıkrasında vergiyi dahil arsa kıymeti 15 bin liradan 5 bin liraya indirilmiş ve fıkradan arsanın şehir ve kasabalarda bulunması, ticaret ve sanat işlerinde kullanılmak üzere kiralanabilmesine dair olan kayıtlar kaldırılmıştır. Varlık ve kazanç sahiplerinin mükellefiyet derecelerini belirleyen her vilâyet ve kaza merkezinde mahallin en büyük mülkiye âmirinin reisliği altında en büyük mal memurundan ve ticaret odalarıyla belediyelerce kendi azaları arasından seçilecek ikişer azadan müteşekkil bir veya birden fazla komisyon kurulmasına dair olan 7. maddeye ticaret odası olmayan yerlerde bu odadan seçilecek kişilerin yerine kimlerin seçilebileceğine dair bir fıkra eklenmiştir.

Komisyon raporunu toplam 20 milletvekili incelemiştir. Bu milletvekillerinden Şinasi Devrin, İsmail Hakkı Ülkmen, Salah Yargı ise öğretmen milletvekilidir.

4.6.5 Varlık Vergisi Kanunu Meclis Görüşmeleri

Varlık Vergisi'nin TBMM'de görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

3. İnikat (11.11.1942)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 28. Cilt 3. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. TBMM Zabıt Cerideleri Varlık Vergisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 11.11.1942 tarihinde (3. İnikat) görüşülmüş görüşme sonrası oylama işlemine katılan 350 milletvekilinin ittifakıyla kabul edilmiştir.

Meclis'te Varlık Vergisi Kanun tasarısının görüşülmesine geçilmeden önce Başvekil Şükrü Saraçoğlu ülkenin iktisadi durumu, alınan tedbirler ve yapılan yardımlar hakkında beyanatta bulunmuştur. Başvekil Saraçoğlu konuşmasında ülkenin tamamen çevrili bir vaziyette olduğunu, alınacak kararlarda bu gerçeğin göz önünde bulundurulması gerektiğini söylemiştir. Saraçoğlu savaştan devletlerdeki olumsuzlukların bir kısmının ülkemize de sirayet ettiğini, savaş uzadıkça darlık ve sıkıntıların artacağını tabii görülmeli ve ona göre her an hazırlıklı bulunmalıdır.

Şükrü Saraçoğlu'na göre II. Dünya Savaşı'nın ilk yılı ambarlarda ithalat ve ihracat mallarının varlığı sebebiyle II. Dünya Savaşı'nın ilk yılı rahat geçmiştir. Harbin ikinci ve üçüncü yıllarında darlıklar hissedilmiştir. Bunun sebepleri arasında savaş nedeniyle ithalatın azalması, büyük bir nüfusun silahaltına alınmasıyla üretimin azalıp tüketimin artması gibi sebepler vardır. Bu sebeplerden dolayı fiyat artışları ve beraberinde gelen vurgunculukla mücadele için Refik Saydam Hükümeti bazı karar ve tedbirler almıştır. Başvekil Şükrü Saraçoğlu kendileri iktidara geldiğinde ise önceki hükümet döneminde alınmış bazı kararları sürekli hale getirdiklerini, bazılarını ortadan kaldırdıklarını, bazılarında da değişiklik yaptıklarını ifade etmiştir. Ancak Başvekil aldıkları kararlarla stokçu ve vurguncular tarafından meydana getirilen fiyat artışlarının önüne geçemediklerini söylemiştir.

Başvekil Şükrü Saraçoğlu konuşmasının devamında sabit ve dar gelirli vatandaşlara yapılması planlanan yardımlarla ve iktisadi buhranlara karşı varılan kararlara değinmiştir. Sabit ve dar gelirli vatandaşlara yapılması planlanan elbiselik kumaş ve ayakkabı, hububat, bulgur, pirinç, yağ, şeker, kumaş ve kömür yardımlarından bahsetmiştir.

Şükrü Saraçoğlu fiyatların aşırı artmasına üretim azlığının, ithalat eksikliğinin, alınan yanlış tedbirlerin, vurgunların sebep olduğunu; ancak bunların yanında bir de tedavülde bulunan Türk Lirası'nın çokluğunun da fiyat artışları üzerinde etkili olduğunu söylemiştir. Son faktörün görmezden gelinemeyeceğini söyleyen Başvekil, buna çare olarak da tedavülde bulunan paranın fazlasının vergi olarak geri çekilmek olduğunu belirtmiştir. Saraçoğlu'na göre bu vergi de savaş zamanında çok para kazanmış olanlardan alınacaktır.

Başvekil Şükrü Saraçoğlu konuşmasında bu düşüncelerle bu vergi için bir kanun layihasının hazırlandığını ve hazırlanan kanuna göre üç matrahtan vergi

toplanılması kararlaştırılmıştır. Bu matrahların ise tüccarlar, emlak ve akar sahipleri ve büyük çiftçiler olarak belirlendiğini ifade etmiştir.

Varlık Vergisi kanun tasarısı Meclis'te görüşülürken milletvekilleri önce kanunun bütünü hakkında görüşlerini bildirmiş sonrasında ise maddelerin oylanmasına geçilmiştir. Kanun müzakereleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Kazım KARABEKİR: Milletvekili Kazım Karabekir sözlerine kanunun çok yerinde bir kanun olduğunu söyleyerek başlamış ve kanunla ilgili birkaç hususa değineceğini söylemiştir.

Kazım Karabekir öncelikle çıkarılacak olan kanunun isminin “Aşırı Kazanç Vergisi” şeklinde değiştirilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Ancak bu fikri Meclis tarafından benimsenmemiştir.

Milletvekili Kazım Karabekir kanunla denk olarak bazı tedbirlerin de alınması gerektiğini söylemiştir. Aksi halde bu kanun mucibince vergi ödeyenlerin ödedikleri vergiyi telafi edebilmek için fiyatların artmasına neden olacaklarını ifade etmiştir. Bu sebeple pahalılığın artmasını önlemek için kanunla birlikte yürütülmesi lazım olan alınabilecek bazı bazı tedbirlerden bahsetmiştir.

Bu tedbirlerden birincisi: ithalat işlerindeki bazı yanlışlıkların acilen düzeltilmesidir. İthal edilen mallara çok fazla kâr konulmakta bu da fiyatların yükselmesine sebep olmaktadır. Ayrıca ithal malların faturalarında oynama yapılmaktadır. Bu faturalarda malın bedeli gerçeğinden çok fazla gösterilmekte, düzenlenmiş bu faturalara göre gelen ürünler de iç piyasada fahiş fiyatlarla satılmaktadır. Buna mukabil olarak da ülkedeki üreticiler de kendi ürünlerinin fiyatlarını yükseltmektedir. Ayrıca ithalatçılar sigorta yaptırmadıkları halde mallarını sigortalıymış gibi mallarına zam yapmakta ve bir de bunlara ek olarak gelen malları uzun bir süre gümrüklerde istiflemekte, piyasada tamamıyla bittikten sonra mallarını piyasaya sürmektedirler. Bu durumlar da ithal malların fiyatlarını yükseltmektedir.

Milletvekili Kazım Karabekir'e göre alınacak tedbirlerden ikincisi üretim ucuza mâl edilmeli ve vurgunculuğa fırsat verilmemelidir. Bu amaçla da sahip olunan insan, hayvan, malzeme ve para enerji noksansız olarak kullanılmalıdır. Sonra fiyatların yükselmesine karşı tedbirler alınmalıdır. Bunun için de ordunun ve milletin iâşe işleri harp şartları dolayısıyla topyekün idare edilmesi meselesi üzerinde durulmalıdır. İthalat ürünlerini ucuza almak için lazım gelen tedbirler

alınırken dahili üretimde fiyatların yükselmesine neden olan faktörler de ortadan kaldırılmalıdır.

Şinasi DEVRİN: Milletvekili Şinasi Devrin daha önce söz alan milletvekillerinin kanun tasarısı hakkındaki olumlu görüşleri için encümen adına kendilerine teşekkür etmiştir.

Milletvekili Şinasi Devrin Kazım Karabekir'in ileri sürdüğü düşünceler ile ilgili olarak da söz konusu kanunun adının Varlık Vergisi olarak kalmasının uygun olduğunu söylemiştir. Ayrıca Kazım Karabekir'in konuşmasında değindiği diğer hususların da çok önemli olduklarını ancak görüşülmekte olan kanunun mali bir kanun olmasından dolayı bu meselelerin bu kanun görüşmelerinde konuşulmasının yeri olmadığını ifade etmiştir.

Kanunun bütünü hakkındaki mütalâalar bittikten sonra maddelerin oylanmasına geçilmiştir. maddelerin oylaması sırasında Şinasi Devrin'in 11. madde görüşülürken “*Burada bir tabı hatası var. Sondan ikinci satırda (en büyük memuru) denilmiş (en büyük malmemuru) olacaktır.*” sözlerinden başka herhangi bir milletvekili söz almamıştır. Nihayet yapılan oylama işleminin ardından kanun tasarısı oy birliği ile kabul edilmiştir.

4.6.6 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

Toprak reformu, toprak mülkiyetini yeniden düzeltmek amacıyla toprağı olmayan veya toprağı kendisine yetmeyen çiftçilere toprak dağıtımının yapılmasıdır. Toprak sistemi ile ilgili tarihte çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan biri klasik demokratik sistemine bağılı olunarak mülkiyet düzenindeki aksaklıkların demokratik düzenin öngördüğü adalet çerçevesinde giderilmeye çalışılmasıdır. Bunlardan bir diğeri ise sosyalist sistemdeki insan toprak ilişkisi ve yönetimidir. Bu sistemde mevcut düzen tasfiye edilir, mülkiyet hakkı yönetime geçer (Aydın, 2018; s. 361)

Cumhuriyet döneminde toprak meseleleri ile ilgili sorunları çözmeye yönelik çalışmalara 1930'lu yılların ortalarına doğru başlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bazı sebeplerle toplumsal yapıyı büyük ölçüde etkileyecek toprak reformu gibi hareketlere girişilmemiştir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında destekleri olan büyük toprak sahiplerinin aleyhine bir şey yapılmak istenmemesi, ülkede nüfusun az, toprakların fazla olması, ekilemeyen arazilerin fazlalığı bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir (Korkut, 1984; s. 45).

Toprak meselesi ile ilgili olarak 1933-1934 yıllarında girişimlere başlanmıştır. İçişleri Bakanlığı tarafından “İskan Toprak Kanunu” adıyla genellikle tapusu olmayan toprakları devlete veren bir tasarı hazırlanmıştır. Bu tasarıya göre vatandaşların elinde çok miktarda olan hazine toprakları devletin olacak ve topraksız vatandaşlara dağıtılacaktır. Ancak tasarı kanunlaşmamıştır. Daha sonra farklı tarihlerde ülkeye gelen göçmenleri yerleştirip topraklandırmaya yönelik kanunlar mucibince 1944’e kadar 10.662.059 dönüm toprak göçmenlere ve kısmen de olsa topraksız ve toprağı az olan çiftçilere dağıtılmıştır (Korkut, 1984; s. 45,46).

Atatürk’ün ölümü ve başlayan II. Dünya Savaşı nedeniyle toprak reformu meselesi ertelenmiştir. 1944 yılında TBMM’nin açılışında İsmet İnönü yaptığı konuşmada toprak reformunun çözüme kavuşturulmasının öneminden bahsetmiştir. Ardından mesele Tarım Bakanlığı tarafından ele alınmış ve oluşturulan kanun tasarısı Meclis’e sunulmuştur. Hazırlanan tasarının incelenmesi maksadıyla toplam 8 encümenenden üyeler seçilmiş ve oluşturulan bu geçici komisyonda tasarı üç ay boyunca tetkik edilmiş ve bazı değişiklikler yapılarak çalışmalar tamamlamıştır. Oluşturulan tasarı Tarım Bakanlığı tarafından Başbakanlığa sunulmuş, Başbakan tarafından da Meclis’e gönderilmiştir. Kanun tasarısı 14 Mayıs 1945’te görüşülmeye başlanmıştır.

Kanun asıl olarak çiftçiye topraksız veya az topraklı çiftçileri topraklandırma amacını taşısa da Meclis görüşmeleri sırasında yaşanan muhalefet sebebiyle farklı bir boyut da kazandığı söylenebilir.

CHP içerisinde uzun zamandır sesi çıkmayan muhalefet bu yasa tasarısının görüşmeleri sırasında yeniden varlığını göstermeye başlamıştır. Tek pati döneminde konuşulması zor olan konular bu kanun tasarısı görüşmeleri sırasında Meclis’ten dile getirilmiştir. Bu görüşmeler siyasal muhalefetin grupsal anlamda oluşmasına da imkan vermiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası içerisinde oluşan bu grup savundukları hususları takrir haline getirerek içinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü’nün bulunduğu ve Türk Siyasi Tarihi’nde “Dörtlü Takrir olarak adlandırılan bildiriye sunmuşlardır. Ancak verilen bu takrir kabul edilmemiş ve sonrasında yaşanan partiden çıkarılma süreçleri ile yeni siyasal oluşumlara ortam hazırlanmıştır. Türkiye’nin çok partili siyasal sisteme geçişinde bu kanun tasarısının görüşmeleri başlangıç ve itici bir neden olmuştur (İnce, 2006; s. 62).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanun tasarısı Meclis'te yapılan görüşmeler sonucu 11.06.1945 tarihinde kabul edilmiştir. Kanun 8 bölüm ve 66 maddeden oluşmaktadır. Şüphesiz kanun çıkarıldıktan sonra kanunun halka da anlatılması önem arz eder. Bu maksatla Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterliği tarafından milletvekillerine seçim bölgelerindeki halkı kanunla hakkında bilgilendirmeleri için bir yazı gönderilmiştir. Buna göre kanunla toprak sahibi olan çiftçilerin kanunu geçici menfaat vasıtası yapmamaları için sıkı kayıtların olduğunu; devlete, belediyelere, il idarelerine ait toprakların verilmesinden sonra sahipli toprakların da verilmesinin kararlaştırıldığı, toprak sahiplerine bırakılan toprağın bir köylü aileye verilen toprağın üç katı olduğu, devletin takatine göre bir ödeme sisteminin belirlendiği gibi hususların vatandaşlara anlatılması istenmiştir (BCA.490-1-0-0/5-26-30.).

4.6.7 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Komisyon Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 17. Cilt 54. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanan, Bakanlar Kurulu'nun tezkeresiyle Meclis'e sunulan topraksız köylüye toprak dağıtılmasına ve çiftçi ocakları kurulmasına dair kanun tasarısını incelemek amacıyla Adalet, Bütçe, Ekonomi, Tarım, Maliye, Ticaret, Anayasa ve İçişleri Komisyonlarından 4'er üye seçilerek bir geçici komisyon oluşturulmuştur. Komisyon tasarı ile ilgili yaklaşık üç ay süren bir zaman zarfında toplam 45 toplantı gerçekleştirmiştir.

Oluşturulan bu geçici komisyon kanun tasarısının iki defa müzakere edilmesini ve yapılacak müzakerelerde zabıt tutulmasını kararlaştırmış, pek madde de derinlemesine incelenmiştir.

Kanun tasarısında Hükümet gerekçesinde ülke toprakları geniş ve verimli olduğu halde toprak, mülkiyet ve işletme rejimlerimizin elverişsiz olması, zirai gelişmişlik bakımından arzu edilen konumda olamamamızın başlıca nedenlerindendir.

Hükümetin gerekçesi karşısında komisyonun genel görüşü ve komisyon raporu özetle şöyledir:

Mevcut toprak mülkiyeti rejiminde ıslaha ihtiyaç duyulmakla birlikte sadece toprak mülkiyeti ve işletmesi rejiminde yapılacak ıslahlarla zirai kalkınmamız sağlanamaz.

Tarım Bakanlığı tarafından yapılan incelemelere göre Türkiye’de 128690 ailenin hiç toprağı olmadığı, 872830 ailenin ise az topraklı olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde 5000 dönümden büyük toprak mülkiyetinin sayılarının 418 olduğu, 500-5000 dönüm arasındaki arazi mülklerinin sayısı ise 5764’tür.

Ülkemizde Karadeniz Bölgesi’ndeki bazı iller başta olmak üzere işlenebilecek toprak miktarının çok az, orta ve büyük arazilerin neredeyse hiç bulunmamaktadır, bu sebeple de bu gibi yerlerde kanunla topraklandırma konusunda yapılacak esaslı bir iş de yoktur.

Ülkemizde nüfusu az olan bazı yerlerde çok verimli toprakların boş olduğu topraksız çiftçi olduğu gibi çiftçinin ve insanın olmadığı toprakların varlığı da bir hakikattir. Bu durum, topraklandırma meselesinde daha etkili tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Bu durumda da akla ilk gelen şey iç iskan olmaktadır. Bu hususta büyük zorluklarla karşılaşılacak olursa da topraksız vatandaşların sıkıntılarını gidermek için bu zorluklar göze alınmalıdır.

Komisyon raporuna göre çiftçi ocaklarının kurulmasını içeren hükümlerin kanun tasarısından kaldırılmasıyla tasarı büyük ve orta arazilerin belirlenen süreler çerçevesinde dağıtılmasına ve bu dağıtılacak toprakların belli bir süre bölünmemesi ve satılamamasına hükümlerle kanunun tatbikine ait mali hükümlerden ibaret kalmıştır. Zirai kalkınma davasında ise sadece toprak dağıtılması ile çok şey yapılmış olmaz. Bazı diğer önemli ihtiyaçların da giderilmesi lazımdır. Çiftçilerin donatılması zirai kredi davası bunların en önemlileridir. Maliyetler, tapulandırma ve sınırlandırma, tabiat şartları ile mücadele gibi meselelerde bu hususta önem arz etmektedir.

Komisyon raporuna göre ülkemizin zirai kalkınma davası bu açıdan düşünüldüğünde bu hususta mülkiyet ve işletme rejimlerinde yapılacak düzenlemeler ile birlikte hangi mahiyette çalışmaların gerektiği de belirtilmiştir.

Raporda Türkiye’de ortakçılık, yarıcılık, marabacılık adları ile ortaya çıkmış olan bu geri işletme türleri yalnız büyük arazi mülklerinde değil, memleketin geneline yayılmış durumdadır. Bu duruma neden olan sebeplerin geniş ekonomik sahalarda yatmaktadır. Bu sebepler ortadan kaldırılmadıkça da

mülkiyet ve işletme rejimlerinde yapılacak olan değişiklikler bu müesseseleri tamamen ortadan kaldıramayacaktır.

Komisyon tasarımı esas itibariyle olumlu bulmakla birlikte değişiklik yaptığı maddeler de olmuştur. Bu maddelerden bazıları şöyledir:

Hükümet tasarısının birinci maddesinde kanunun amaçları arasında arazi mülklerinin aşırı büyümesi ve haddinden fazla küçülmesini önlemek amacı da zikredilirken komisyon bu hükmü kaldırmıştır. Tasarının 3'üncü maddesinde hükümet tarafından yapılan çiftçi tarifi komisyon tarafından çıkarılmıştır. Hükümet tarafından gelen teklif nedeniyle hileleri önlemek için 14'üncü maddeye E fıkrası eklenmiştir. Orta arazilerde yapılacak kamulaştırma işlemlerinde dağıtılacak arazinin seçim hakkı Tarım Bakanlığı'na bırakılmıştır.

4.6.8 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Meclis Görüşmeleri

Çiftçiyi topraklandırma Kanun tasarısının TBMM görüşmeleri sırasında öğreten milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Elli Dördüncü Birleşim (14.05.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 17. Cilt 54. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde kanun tasarısının bütünü hakkında görüşmeler yapılmıştır.

Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU: Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu konuşmasında bu kanunun amaçlarının topraksız köylüleri ve yeter toprağı olmayan köylüleri kendilerine yetecek düzeyde topraklandırmak, kendilerine arazi verilenleri aynı zamanda işletme kuracak şekilde takviye ve teşvik etmek, bunları yerine getirirken de ülke topraklarının hepsinin işlenmesini sağlamak suretiyle topraklarımızı verimli bir hale getirmektir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu topraksız çiftçilerin ve yetersiz toprağına sahip çiftçilerin Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya çıkmadığını, bu durumun milletimizin asırlardan beri süre gelen bir sorunu olduğunu söylemiştir. Cumhuriyet devrinde ise tarihten gelen birçok sorunlar, eksiklikler ele alınmıştır. Bu bakımdan da bu kanun tasarısının ele aldığı mesele Cumhuriyet döneminde bir dava halini almıştır.

Şevket Raşit Hatipoğlu milletlerin hayatında önemli tesirleri olan kanunların bazı gerçeklere dayandığını, Meclis'e gelmiş olan bu kanun tasarısının da mevcut bazı gerçeklere dayandığını ifade etmiştir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'na göre bu kanunun dayandığı ilk gerçek memleketteki topraksız veya az topraklı çiftçilerin mevcudiyetidir. Bu durum ülkenin sadece belli yerlerinde değil geneline yayılmış bir durumdur. Kanun tasarısının dayandığı ikinci gerçek ise ülkemizde topraksız veya az topraklı köylülere yetecek kadar geniş toprakların var olduğudur. Kanunun dayandığı bir diğer gerçek ise ülkede önceden beri işlenmemiş toprakların var olduğudur. Başka bir gerçek ise toprak sahibi olmak isteyip de olamayan, ortakçılık, marabalık gibi isimlerle anılan bir işletme sistemi ülkemizde hala mevcut bulunmaktadır.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'na göre Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun ülkemize; işlenmemiş olan toprakların işlenmesi, ülkede üretim kapasitesinin artması, ekonomik refahın yükselmesi gibi faydalar sağlayacaktır.

Şevket Raşit Hatipoğlu'na göre ayrıca Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ülkede hak ve hürriyetin ve de demokrasinin kökleşmesine yardımcı olan bir kanundur.

Ali Rana TARHAN: Milletvekili Ali Rana Tarhan konuşmasına kanun tasarısıyla ilgili olumlu görüşlerini açıklayarak başlamıştır. Ali Rana Tarhan, bu kanunun Meclis'e getirilmesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün hükümetlerinin amacı olduğunu, kanun tasarısı geldiği andan itibaren TBMM'nin hemen komisyon kurduğunu, tasarının kurulan komisyonda aylarca incelenerek Meclis' geldiğini söylemiştir.

Milletvekili Ali Rana Tarhan, bu kanunun görüşülürken Meclis'in günlük olayların üstünde bir inkılâp havası içinde olduğunu ve bu kanun tasarısı görüşülürken kendi tarlalarını kendi emeğiyle işleyen aydın vatandaşların gözlerinde canlanacağını ve birlikte ülkü yolunda yürüme heyecanını duyacaklarını ifade etmiştir.

Yavuz ABADAN: Milletvekili Yavuz Abadan iki husus üzerinde duracağını belirterek konuşmasına başlamıştır. Milletvekili Yavuz Abadan'ın ifade ettiği ilk husus; kanunun herhangi bir ideolojik eğilimden uzak olarak hazırlandığıdır. Çünkü Yavuz Abadan'a göre toprak rejimlerinin ideolojik anlayışlarla birlikte düşünülme alışkanlığı vardır. Bu alışkanlığın sonucu olarak da kanun tasarısını inceleyenler arasından kendi görüşlerine göre tasarıda

eksikliklerin bulunabileceğini ifade edenlerin olabileceğini söylemişlerdir. Bu duruma yol açmamak için ise komisyon raporunda kanun tasarısının Halkçılığın milli meseleler üzerindeki görüntüsünden doğduğu ifade edilmeli idi. Yavuz Abadan kanun tasarısı ile mülkiyet rejimi değişikliği yapılmadığı, kanun tasarısının çiftçiyi topraklandırma amacını güden bir yapıya sahip olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Yavuz Abadan'ın belirtmek istediği ikinci husus ise; kanun tasarısının dünya şartları bakımında ne anlam ifade ettiğidir. Milletvekili Yavuz Abadan yenedünya düzenini kurmak isteyenlerin devamlı bir barışın iktisadi refah ile sağlanabileceğini savunduklarını söylemiştir. Milletvekili Yavuz Abadan'a göre kanun tasarısı bu bakımdan ilk adımdır. Yavuz Abadan kanun tasarısının hedeflerini iki esasta toplanabileceğini; bunlardan birinin sosyal adaleti gerçekleştirmek, diğerinin ise iktisadi refahı sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

Yavuz Abadan son olarak kanunun tatbik aşamasında idare amirlerinin rolünün önemli olduğunu ve Tarım Bakanlığı'nın başarılı bir tatbik için idare amirlerinin yardımından faydalanacağını ifade etmiştir.

Elli Beşinci Birleşim (16.05.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem, 17. Cilt 55. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Emin Aslan TOKAT: Milletvekili Emin Aslan Tokat ülkede toprağın iyi işlenerek yüksek verim alınabilmesi için alınacak tedbirlerin olduğu gibi topraklarımızdan verim alınmasının önünde engellerin olduğunu ve bu engellerin de kaldırılması lazım geldiğini söyleyerek söze başlamıştır. Ayrıca Emin Aslan Tokat'a göre Türkiye'de mülkiyet rejiminde anormal bir durum olduğunu ve bu durumun da tarımsal üretimi azaltan nedenlerden biri olduğunu söylemiştir. Milletvekili Emin Aslan Tokat toprağın mülkiyet rejiminde ıslahı lazım olan bir zaruret olduğunu ve kendisinin bu kanun tasarısının taraftarı olduğunu ifade etmiştir.

Emin Aslan Tokat ülkede toprak durumuna bakıldığında devletin elinde dağıtılmayan arazilerin olduğunu, aynı zamanda vatandaşların elinde boş halde duran birçok toprak olduğunu, diğer bir tarafta ise işlemek istediği halde topraksızlıktan veya imkânsızlıklardan boş duran insanların olduğunu şu halde bu mevzuu bir nizamname haline sokmak gerektiğini söylemiştir. Emin Aslan

Tokat'a göre yeteri kadar toprağı olmayan çiftçiye toprak vermekle hedefe ulaşamayacağını; aynı zamanda çiftçiye kredi, tohum, ilaç, zirai asayiş, sigorta işlerini düzenleme gibi faktörlerin de bir bütün halinde ele alınması gerekmektedir. Çiftçiye toprak dağıtımı ile beraber diğer ihtiyaçları da verilirse çiftçi verimli bir şekilde çalışacaktır. Aksi takdirde çiftçiye verilen topraklar verimli olamayacaktır. Bu durumda mevzuu yalnız toprak dağıtım mevzuu değil esaslı bir zirai ıslah mevzuudur.

Milletvekili Emin Aslan Tokat tasarısını genel olarak faydalı bulunduğunu ancak maddelerinde bazı prensip görüşleri olduğunu söylemiştir. Emin Aslan Tokat'a göre zirai sistemleri uygulama bakımından orta ziraat, orta mülkiyet zirai hususta daha iyi sonuçlar vermektedir. Bu nedenle en azından 2000 dönüme kadar arazisi bulunan bir çiftlik sahibinin çiftliğinde çeşitli ziraat ve hayvancılık faaliyetlerini yapmak hakkı verilmelidir. Mevcut tasarıya göre bu haklar koruma altına alınmamıştır.

Milletvekili Emin Aslan Tokat'a göre söz konusu kanun tasarısı bu haliyle çok sert olup vatandaşlar arasında hoşnutsuzluk ve ikilik çıkarabilecek vaziyettedir. Elinden toprağı alınacak arazi sahiplerine en azından topraklarının değeri verilmelidir. Ayrıca arazinin kadastrosu hazır olmadığı için kanunun tatbikatında karışıklıklar çıkacaktır. Bu nedenle de kadastro işi halledilmeden kanun tasarısının tatbikatına imkân görülmemektedir.

Hüseyin ULUSOY: Milletvekili Hüseyin Ulusoy kanun tasarısı üzerinde ortaya konulan fikirleri bir kaç başlık üzerinde topladığını ifade etmiştir. Bunlardan birincisi Türkiye'deki arazi durumu ile nüfus arasındaki uyumsuzluk olduğudur. Milletvekili Hüseyin Ulusoy'a göre Türkiye'deki arazi durumu ile mevcut nüfus arasında oran düşüklüğü vardır. İkinci husus ise Türkiye'de ekilmemiş toprakların bulunduğuudur. Milletvekili Hüseyin Ulusoy'a göre ülkemizde gerçekten büyük miktarda ekilmemiş topraklar vardır. Ancak bu ekilmemiş halde bulunan topraklar köylünün bugünkü şartlarda gidiş geliş imkanını bulamadığı, iktisadi bakımdan imkan bulamadığı topraklardır. Üçüncü hususun ise devletin elinde toprakların olduğudur. Hüseyin Ulusoy'a göre devletin elinde fazla arazi vardır; ancak bu arazilerin büyük bir kısmı toprağı ihtiyaç bulunmayan yerlerde dir.

Milletvekili Hüseyin Ulusoy toprak mevzuunun gerçekten de bu kanunla devletin müdahalesini gerektirecek durumda olduğunu; devletin müdahalesinin gerekli olmadığı yönündeki görüşlere de katılmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Hüseyin Ulusoy insanların şahsi haklarına müdahale edilmemesi toprak sahibi olmayan insanları iç iskân siyaseti takip ederek toprağı bol olan yere götürülmesi gerektiğı şeklindeki görüşlerin doğru olduğunu; ancak bunu yapabilecek maddi imkânlara sahip olunmadığını ifade etmiştir. Hal böyle iken hiç toprağı bulunmayan insanların durumunu bazı vatandaşların aleyhine de olsa halletmek mecburiyetinde olunduğunu söylemiştir.

Hüseyin Ulusoy kanun tasarısı hakkında söz alanların ortaklığı övmeleri ile ilgili de görüş beyan ettiğini belirtmiştir. Hüseyin Ulusoy'a göre kabul ettiğimiz Cumhuriyet idaresinin dayanağının varlıklı, yurduna bağlanmış, nihayet kendi emeğini kendi mülkünde işletebilir, vatan sevgisi oluşturmaya müsait vatandaşlardır. Cumhuriyet ancak böyle insanlar üzerinde yaşayabilir, aksi takdirde Cumhuriyetin geleceğı karanlık olacaktır. Hüseyin Ulusoy büyük çiftliklerin böylece devam edip gidemeyeceğini, pek çok ailenin orada amelelik yaparak hayatlarını devam ettiremeyeceğini ve buna bir son verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Alınan topraklarının değerlerinin ödenmesi ile ilgili olarak da Hüseyin Ulusoy, alınan toprakların değerlerinin fazlasıyla verilmesini kendilerinin de arzu ettiklerini ancak devletin mali durumunun buna elvermediğini ifade etmiştir.

Lütfü ÜLKÜMEN: Milletvekili Ömer Lütfü Ülkümen bu kanun tasarısıyla en büyük inkılap hamlesinin atılmış olduğunu ifade etmiştir. Ömer Lütfü Ülkümen'e göre kanun tasarısına inkılap özelliğı katan ana hükümleri şöyledir: 1- özel arazi mülkiyetine azami sınır çizilmesi, 2- ortakçılık şeklinde işletilen her çeşit mülklerde kamulaştırma yapılması, 3- kamulaştırma bedeli olarak gerçek değerinin yerine vergi kıymeti esas alınarak toprak tahvilleri verilmesi.

Milletvekili Ömer Lütfü Ülkümen özel arazi mülkiyetinin 5000 dönüm ile sınırlandırılması ile ülkenin tabiat servetinin ileride belirli kişilerin eline geçmesini önleyerek bu tabiat nimetlerinden halkın daha adil bir şekilde faydalanmasının sağlanması, mümkün olduğu kadar fazla köylü kesiminin işletme sahibi olması sağlanması gibi toplumsal hedeflerin dikkate alındığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Ömer Lütfü Ülkümen büyük arazi işletmeciliğinin

ekonomik bakımdan faydalı ve zorunlu olduğu yerlerde de sadece büyük devlet işletmeciliğinin bu ihtiyacı akılcı bir şekilde karşılayamayacağını, zirai kalkınma amacıyla harcanılan büyük çaplı hayvan ve nebat malzemelerinin de büyük devlet üretim çiftliklerinde kârlı bir şekilde elde edilebileceğine inanmadığını ve bu işin devlete kadro ve masraf yükleri yükleyeceğini belirtmiştir. Bu sebeple Ömer Lütfü Ülkümen Tarım Bakanlığının kontrolünde çalışacak özel büyük işletmeciliğe, kanun tasarısının 14. maddesinde olduğu gibi yine Bakanlar Kurulu kararıyla müsaade edilmesinin faydalı olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Ömer Lütfü Ülkümen'e göre bu kanun tasarısını sadece topraklandırma davasını ele almış ve bir çok noktadan eksiklikleri olan bir kanun olduğu kabul edilse bile; iç iskanlar, devlet topraklarının ıslahı ve dağıtımı, toprak tımlama ve ortakçılık meseleleri, çiftçiye dağıtılan toprakların türlü sebeplerle küçük çiftçinin elinden çıkmasının önlenmesi gibi meselelere ait hükümleri kanunda yer alması bu kanunun bir kuvveti olarak görülmelidir. Bu açılardan bakıldığı zaman bu kanun tasarısı gayet hacimli ve geniş tatbikat hükümlerine sahip olduğunu kabul etmek gerekir.

Milletvekili Lütfü Ülkümen'e göre bu kanunun başka ülkelerde olduğu gibi ne belli kesimlerin malikânelerini bölüşmek ne de sınıf mücadelelerine dayanak olması için hazırlanmıştır. Bu kanun tasarısı daha adil bir millet düzeni kurmak için hazırlanmıştır. Bu amaçla totaliter rejimlerdeki gibi akidelere veya garp dünyasında olduğu gibi kuru hesapçılığa başvurulmamış, Türk toplumunun yardımlaşma duygusuna müracaat edilmiş ve güvenilmiştir.

Milletvekili Lütfü Ülkümen bu kanun tasarısının ruhunda; vatandaşlar arasındaki imkân ve eşitsizlikleri kaldırmak, çalışacak olanlara asri usullerle ve iktisadi disiplin içinde çalışma imkanını sağlamak, sahip olunan varlıklarla kademeli bir yardımlaşma mükellefiyeti olduğunu ifade etmiştir.

Ali Münif YEGENA: Milletvekili Ali Münif Yegena bu kanun tasarısının ülkedeki toprak sahipleri üzerinde telaş ve endişeye sebep olduğunu ifade etmiştir. Ali Münif Yegena'ya göre Ziraat Bakanlığı'na geniş yetki veren bu kanun tasarısının aylarca geçici komisyonda incelendiği halde hala mülkiyet haklarına ve kanuni mevzuata bütünüyle uygun bir şekle getirilememiştir.

Milletvekili Ali Münif Yegena Cumhuriyet hükümetinin bir toprak siyaseti gütmek zorunda olduğunu; ancak bu toprak siyasetinin bu tasarıda olduğu gibi ağır ve herkesi kapsayan bir şekilde değil; daha önceleri CHP kongrelerinden

geçmiş ve Parti nizamnamesine girmiş, sonrasında 1937’de Anayasa’ya eklenmiş bir fıkra ile belirlendiğini söylemiştir. Söz konusu fıkraya göre yapılacak istimlak eski İstimlak Kanunu’ndan daha yumuşak olmalıdır. Ali Münif Yegena toprak sahibi yapılacak çiftçilerin başkalarının arazisinde sürekli olarak kendi hayvanı ve vasıtalarıyla ziraatla meşgul, ortakçılık, kiracılık yapan çiftçilerdir. Bunların ortakçılık ve kiracılık yapmak suretiyle ziraat yaptıkları topraklar istimlâk edilerek kendilerine verilebileceğini ifade etmiştir. Milletvekili Ali Münif Yegena’ya göre Anayasa’ya bu fıkranın konulmasının iki sebebi vardır: birincisi, çiftçinin toprak sahibi olmasında genel menfaat olduğunu ortaya koymak; ikinci sebebi ise, umumi menfaat için İstimlâk Kanunu’ndan daha yumuşak bir kanun yapılmasıdır.

Anayasa sadece çiftiyi toprak sahibi yapmak amacını güttüğü için tarif edilen çiftçilerden başka hiç kimseye toprak verilemez. Milletvekili Ali Münif Yegena’ya göre bu çiftçiler büyük çiftliklerde meskun olup bunlar kendi hayvanları ve vasıtaları ile buralarda ortakçılık ve kiracılıkla ziraat eden köylülerdir. Bunların istimlâki için birkaç maddeden ibaret sade bir kanun yapılması gerekirdi. Ancak söz konusu bu kanun tasarısı bütün ülkeyi kapsayan ve bütün arazilerin istimlâkini amaçlayan bir kanundur. Bu sebeple Milletvekili Ali Münif Yegena bir takrir vereceğini ifade etmiştir.

Emin ERİŞİRGİL: Milletvekili Emin Erişirgil kanun tasarısı hakkında söz alan milletvekillerinin kanunla ilgili olarak bazı mahsurları ifade ettiklerini; ancak bu kanun tasarısı ruh ve hedef bakımından incelendiğinde varsayılan mahsurların pek de olmadığı sonucuna ulaşılır.

Emin Erişirgil topraksız köylüye toprak verme meselesinin CHP Programı’nın bir ilkesi olduğunu ifade etmiş ve vatandaşların kendilerinden yol, okul, doktor ve toprak istediklerini, toprak isteme arzusu ve isteğinin memlekette yerleştiğini söylemiştir. Emin Erişirgil’e göre bu durumda ise topraksız köylüye toprak verme meselesi ne bir yabancı bir ideolojiden ne de herhangi bir zaman ölçüsünden gelmektedir. Hatta 1937 senesinde topraksız köylü meselesinin halledilmesi için anayasaya bir fıkra eklendiğini ifade etmiştir.

Kanun tasarısı hakkında söz alan milletvekillerinin topraksız köylüye toprak verilmesi sırasında mülkiyet esasına taarruz olduğu, bazı hukuki esasları riayet edilmesi gerektiği yönündeki fikirlerine karşılık olarak Emin Erişirgil burada ferdi mülkiyetten kolektif mülkiyete geçildiğini, başka şekilde mülkiyet

esaslarının değiştirilmediğini, mülkiyetin kamu menfaati doğrultusunda sınırlandırıldığını söylemiştir.

Milletvekili Emin Erişirgil konuşmasında daha önce söz alan milletvekillerinin bazı iddialarını da cevap vermiştir. Bu kanun ile emniyete dokunulduğu, şahsi teşebbüse dokunulmadığı ve orta ziraatın yok olduğu fikirlerinin doğru olmadığını ifade etmiştir. Emin Erişirgil ayrıca, bu kanun tasarısı ile mülk sahibinin menfaatine dokunulmadığı gibi menfaatine hizmet edildiğini; kanun tasarısının üretimi azaltabileceği fikrine ise kanunun tatbikinde münevverlerin ve devletin yardımcı olması ile böyle bir durumun yaşanmayacağını söylemiştir.

Elli Altıncı Birleşim (17.05.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 17. Cilt 56. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısını anayasanın bir emri ve toprak devriminin bir başlangıcı olarak gördüğünü, kanun tasarısının Milli Mücadele günlerinin havasıyla ve heyecanıyla yoğurulduğunu; ayrıca bu kanun ile çiftçi topraklandırılırken kanun maddeleri arasına köylerin ilköğretime erişmesini destekler nitelikte hükümler eklenmesi açısından da kanunu övdüğünü ifade etmiştir. Hıfzırrahman Raşit Öymen yurt topraklarının daha canlı bir şekilde gelişme fırsatlarına kavuşmasını istediğini bu sebeple de tamamlayıcı ve sağlamlaştırıcı kanun tasarılarının da kısa süre içinde Meclis'e getirilmesi istediğini de söylemiştir.

Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısı ile ilgili birkaç şüphesinin giderilmesini Tarım Bakanı'ndan ve komisyon sözcüsünden rica etmiştir. Bunlardan birincisi: Araziye ihtiyaç duyulan hayvancılık faaliyetlerinde yayla ve mera arazisi ölçüleri aynı yerde, aynı arazi yüzölçümü içinde mi yoksa ayrıca mı düşünülmektedir? Devlete ait boş meralardan bu amaçla istifade edilme imkânı kalıyor mu? İkincisi; kamu menfaatine yarar nitelikte olan toprak işletmelerinde çalışan çiftçi ve işçilerden isteyenlere bir miktar toprak verilmesi ile ilgili hükmü tasarının ilgili maddelerine alınması uygun olmaz mı? Üçüncüsü; kanun tasarısında orta arazi ile ilgili dar ve geniş bölgelere göre farklı hükümlerin bulunması gerçekte hayali bir duruma yol açacağı ve lüzumsuz ve karışık

işlemlere sebep olacağından müşterek kamulaştırma hadlerinin alınması daha doğru bir durum olmaz mıydı? Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen bu hususlarla ilgili verilecek izahat sayesinde şüpheli bir tarafın kalmayacağını ifade etmiştir.

Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısı hakkında söz alan milletvekillerinin konuşmalarında ileri sürdükleri fikirlere de değinmiştir. Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun ile ilgili konuşan milletvekillerinin beyan ettikleri fikirlerden önemli gördükleri meseleler şöyledir:

1- Orta işletmelerin bu kanun tasarısı ile teşvik görüp görmediği hususudur. Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen orta işletmelerin üretimde ve makine ziraatında önemli bir yer tuttuğunu ifade etmiştir. Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısının 15 ve 16'ncı maddelerinde orta arazi boyutunda sayılan 5000 dönümlük araziye geniş bölgede düzenli işletme olup olmamasına bakılmaksızın dokunulmazlık verdiğini; dar bölgede ise eğer düzenli işletme yok ise 2000 dönümden aşağısına dokunulmazlık vermekte eğer düzenli işletme ise arazinin tamamını korumaktadır. Hıfzırrahman Raşit Öymen'e göre kanun tasarısı orta işletmeleri her açıdan gelişmesini isteyen hükümleri barındırdığını, tasarının orta işletmeyi ihmal edip sadece küçük işletmeyi tuttuğunu söylemenin doğru olmadığını ifade etmiştir. Eğer orta arazi gerçek işletme şeklinde geliştirilemediği, üzerinde topraksız köylerin olduğu orta işletmeler kanunun 17'inci maddesindeki istisna hükümleri dahilinde belli bir kısmı kamulaştırmaya uğrayacaktır.

2- Vatandaşa tanınan toprak mülkiyeti sınırları meselesi. Hıfzırrahman Raşit Öymen kanun tasarısında toprak mülkiyetinin tanınmadığı düşüncelerinin doğru olmadığını aksine toprak mülkiyetinin çok güzel tanındığını ifade etmiştir.

3- Kamu menfaati anlayışı ve kamulaştırma meselesi. Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen'e göre kanun tasarısı kapsamındaki toprakların "değer paha" ile alınabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple karşılıklı fedakarlık olmadıkça ve konuyu kamu menfaati olarak algılayıp hareket etmedikçe meselenin hallolunmayacağını söylemiştir. Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen toprak dağıtımının Anayasa ile açıkça belirlendiğini ve çıkarılan özel kanunlarla da kıymetinin "değer paha" şeklinde değil de takdir edilecek kıymet diye belirlendiğini ve işletilmeyen toprakların zorla değil kanunla alınacağını ifade etmiştir.

Sadi IRMAK: Milletvekili Sadi Irmak topraksız veya toprağı az olan köylülere toprak verilmesinin gerekliliğı üzerinde milletvekillerinin fikir birliğı halinde olduğunu söylemiş, ancak bu çiftçilerin nasıl topraklandırılacağı hususunda milletvekilleri arasında bir takım ihtilafların olduğunu ifade etmiştir.

Sadi Irmak konuşmasında bazı maruzatlarını dile getirmiştir. Bunlardan birincisi; ülkede topraksız çiftçilerin varlığının fazla olduğu ve bu durum da kendini türlü şekillerde belli etmektedir. Bunlardan biri de ülkede bir derebeylik durumu yoksa da mal sahibi ve ortakçı arasındaki münasebetler derebeylik olmasa da bir tabiiyet meydana getirmektedir.

Sadi Irmak'ın bahsettiğı maruzatlardan biri de şehirlerde meydana gelen fazla nüfustur. Bu durum kendini büyük şehirlerde özellikle de İstanbul'da kendini hissettirmektedir. Memleketlerindeki darlık yüzünden İstanbul'a gelen nüfus bu şehirde birçok sosyal sorunlara yol açmaktadır.

Milletvekili Sadi Irmak, bu tasarının kanunlaştıktan sonra ülkede pek çok küçük mülklerin meydana geleceğini, küçük ve orta mülk ziraatine doğru gidildiğini söylemiştir. Sadi Irmak'a göre küçük mülkiyet geri kalmış işletme sonucunu doğuracaksa o zaman bunun karşısında durmak lazımdır. Ancak küçük mülkiyetlerin her zaman küçük işletme sonucunu ortaya çıkarmayacağını; mülk küçük olsa da teknik işletme olabileceğini, bunu ise hükümetin kooperatifler kurarak gerçekleştirebileceğini söylemiştir.

Milletvekili Sadi Irmak bu kanun vesilesiyle hükümetten bir takım isteklerinin de olduğunu söylemiştir. Öncelikle bazı meslek gruplarında olduğu gibi çiftçiler de bir teşkilatla toplanmalıdır. Bunun için ziraat odalarının milli hayatımızda tesirli bir faktör olabilmesi için hükümetin faaliyet içinde olması gerekmektedir. Ayrıca köylüye vaat edilen kredi ve donatımı tesirli ve süratli bir şekilde yetiştirmek için gereken tedbirler alınmalıdır.

Milletvekili Sadi Irmak sanayinin gelişme halinde olduğunu, bu durumun da memleketin lehine olabilmesi için işçilerin toprakla bağlantılarının tamamen kesilmemesi gerekmektedir. Bu sebeple işçilerin bulundukları yerlerde işçileri toprakla ilgilendirmeli, toprakla olan temasını devam ettirmelidir.

Naci ELDENİZ: Milletvekili Naci Eldeniz ülkede toprak sahibi olmayan fakat çiftçilikle uğraşan pek çok vatandaş olduğunu söylemiş, bunların toprak sahibi yapılması takdire şayan bir davranış olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Naci Eldeniz kanunla ilgili tasvip etmediği hususların da olduğunu belirtmiştir. Topraksız çiftçilerin topraklandırılması hususunda büyük toprak sahiplerinden toprakların alınmasının doğru olmadığını söylemiştir. Ülkemizde hem işlenmemiş toprakların olduğunu hem de hükümetin kurduğu kombinalar ile çiftçilik yaptığı, arazi işlettiği halde topraksız köylüleri topraklandırmak için toprak sahiplerinin topraklarını almasının doğru olmadığını, böyle yapmak yerine işlenmeyen toprakların verilmesinin hatta kendi işlettiği yerlerden toprak vermesinin gerektiğini söylemiştir.

Milletvekili Naci Eldeniz kanun tasarısında vakıflardan bahsedildiğini; ancak vakıflara dokunulmaması gerektiği aksine vakıfların takviye edilmesi gerektiğini söylemiş, bu kanundan vakıfların müstesna tutulmasını istemiştir.

Milletvekili Naci Eldeniz 16. ve 17. maddelerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir. Milletvekili Naci Eldeniz'e göre topraksız vatandaşların korunması büyük bir vazifedir. Bununla birlikte toprağı olan insanların da korunması ve adaletle muamele edilmesi gerekmektedir.

Milletvekili Naci Eldeniz kanun tasarısında malî hükümlerin kısa tutulduğunu, bunların tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiş, toprağı alınanlara yapılacak ödemelerin ise yirmi senede bono ile yapılmasının doğru olmadığını, ödemelerin bono ile ve uzun vadede yapılmamasını ve belli bir miktarın ise peşin olarak verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Rıza ERTEN: Milletvekili Rıza Erten kanun tasarısı hakkında söz alan milletvekillerinin tasarının esası aleyhinde bir söz söylemediklerini ancak birkaç nokta üzerinde önemle durduklarını ifade etmiştir. Bu hususlardan birinin bu kanun tasarısında orta işletmelerin ortadan kaldırıldığı fikirleridir. Rıza Erten orta işletmelerin çiftçilikte, ülke ziraatında olması lazım olan bir işletme olduğunu, bu işletmeyi ihmal etme imkanının olmadığını ifade etmiş, tasarıda orta işletmeyi kaldırmaya yönelik bir hüküm olmadığı gibi orta işletmeyi ve ortaklığı temin eden hükümlerin var olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Rıza Erten itiraz konusu olan bir diğer hususun da zorla alım ile ilgili düşünceler olduğunu söylemiştir. Rıza Erten bununla ilgili olarak Anayasanın 74. maddesinde kamu faydası olduğu anlaşılan ve kamulaştırıldıktan sonra değeri peşin olarak verilmeden hiçbir malın alınamayacağını; ancak aynı maddenin ikinci fıkrasında ise çiftçinin topraklandırılması ve ormanların devlet idaresine alınması için gereken istimlak bedeli ve ödeme şartlarının özel

kanunlarla tespit edilmesini sağlayan hüküm bulunduğunu söylemiştir. Milletvekili Rıza Erten'e göre bu bakımdan Anayasanın çiftçinin topraklandırılmasının kamu faydası olarak saydığı, bedel ve ödeme şartlarının ise çıkarılacak olan bu özel kanun ile Meclis belirlemektedir.

Milletvekili Rıza Erten kanun tasarısının bütünü hakkında yeterli görüşmelerin yapıldığını, maddelerin görüşülmesine geçilmesi şeklinde bir de önerge vermiş ancak yapılan oylama sonunda önerge kabul edilmeyerek kanunun geneli hakkında görüşülmeye devam edilmiştir.

Selahattin BATU: Milletvekili Selahattin Batu, söz konusu kanunun ülkemizdeki toprak meseleleri ile zirai kalkınma ile alakalı bazı önemli meseleleri halletme zorunluluğundan doğduğunu, bu sebeple cumhuriyet kurulduğundan beri parti programları ve parti şeflerinin bu kanunun bir an önce Meclis'e gelmesini istediklerini ifade etmiştir.

Milletvekili Selahattin Batu'ya göre Meclis'e getirilen bu kanun en önemli bazı davaları halletmektedir. Bunlardan birincisi, ülkede topraksız veya az topraklı olan aileleri toprak sahibi yapma davasıdır. Türkiye'de topraksız veya yeteri kadar toprağa sahip olmayan büyük bir kesim vardır. Ancak bunlara sadece toprak vermekle de iş bitmeyecektir. Bu sebeple Meclise sunulan bu kanun tasarısı toprak dağıtılacak vatandaşların üretici duruma gelebilmelerini sağlayacak tedbirleri de getirmektedir.

Milletvekili Selahattin Batu yapılacak kamulaştırmaların mülkiyet prensiplerine uymadığı görüşlerine katılmadığını ifade etmiştir. Selahattin Batu'ya göre toprak mülkiyeti ferdi mülkiyet gibi görünse de aslında toprak mülkiyeti millet iktisadının bütününe ilgilendirmektedir.

Selahattin Batu ayrıca bu kanun tasarısının asıl amaçladığı hedefin zaman içinde gerçekleşeceğini, toprak dağıtmakla hemen ülkemizde birçok işletmenin ortaya çıkmayacağını söylemiştir. Milletvekili Selahattin Batu'ya göre bu kanun bu amaçlara ulaşabilmesi yolunda ilk adımdır. Kanunun amaçladığı topraklandırma işlemi ile diğer çalışmalarla beraber hedeflerin gerçekleştirildiği yüzbinlerce işletmenin ülkemizde meydana geldiği görülecektir.

Rebii BARKIN: Milletvekili Rebii Barkın bu kanun tasarısında gözetilen en büyük hedefin sadece çiftçiye arazi vermek değil, bir çiftçi ailenin geçimine yetecek büyüklükte arazi vermek ve verilen bu arazinin bütünlüğünü belirli bir

süre korumaktır. Bu sebeple bu kanun tasarısının daha önceki toprak dağıtım kanunlarından farklı bir yapıda olduğunu ifade etmiştir.

Çiftçinin işlediği toprak kendisine yetmediği zaman mecburen şehirde geçici işlerde çalışmak zorunda kalıyor. Bu şekilde hem köydeki işleri eksik kalıyor hem de ne şehirde iyi bir çalışan oluyor ne de iyi bir köylü oluyor. Milletvekili Rebiî Barkın'a göre köylünün geçimine yetmeyen toprağını bırakarak şehirde başka işler aramasına engel olunmalı ve toprağına daima bir bağlılık göstermesi sağlanmalıdır.

Milletvekili Rebiî Barkın'a göre kanun tasarısı ile ilgili hem komisyon raporu hem de tasarı hakkında milletvekillerinin ortaya attıkları görüşler arazi reformu ile ilgili dünya literatürüne geçmiş bütün nazariyeleri ve bu nazariyelere ait prensiplerini içermektedir.

Milletvekili Rebiî Barkın konuşmasında ülkede gelişmekte olan endüstri faaliyetlerine ve bu sektörde çalışan işçilere verilecek toprak meselesine de değinmiştir. Rebiî Barkın ülkemizde köylünün toprağına bağlı olduğunu, bu sebeple de endüstride çalışacak işçilerin bulunmasında güçlük çekildiğini söylemiştir. Bu sebeplerle geçimini endüstriden temin eden işçilerin geçimine yardım olması açısından belli miktarda arazi verilirse hem bu işçinin mesut olması sağlanacak hem de işçi işine de bağlılığı sağlanmış olacaktır.

Şükrü SÖKMENSÜER: Milletvekili Şükrü Sökmensüer bu kanunun Anayasanın 74. maddesine dayandığını ve bu maddenin de, çiftçiyi topraklandırmak, bu amaca yönelik olarak alınacak toprakları kamulaştırmak, kamulaştırma bedelini, kamulaştırma bedelinin ödeme şeklini de özel kanunla belirlemek hükümlerini ihtiva ettiğini söylemiştir. Şükrü Sökmensüer'e göre bu kanun tasarısı anayasanın bu ana prensiplerini taşımaktadır.

Milletvekili Şükrü Sökmensüer bu kanunun bir anda bütün ülkeye uygulanamayacağını, imkanlar dahilinde zamanla yürütüleceğini; ancak bu zamanın da uzun bir süre olmayacağını söylemiştir.

Milletvekili Şükrü Sökmensüer kanun tasarısının toprak sahiplerini güvensizlik duygusuna itmeyeceğini, Anayasanın bir hükmünü yerine getirmenin millet arasında emniyetsizlik doğurmayacağını söylemiştir.

Kanun tasarısının 17. maddesinin orta işletmelere son vereceğine yönelik endişelere karşı olarak ise Şükrü Sökmensüer orta işletmeler iyi durumda olduğu ve muhtarlık halindeki köyleri kapsamadığı sürece faydalı olduğunu ve kanun

tasarısında böyle orta işletmeleri kaldıracak bir hükmün olmadığını söylemiştir. Şükrü Sökmensüer orta işletmelerin emek sömürür hale gelmesi, çevresine zarar vermeye başlaması ve muhtarlık dahilindeki köyleri kapsayıp bu köy halkına haklarını vermemesi durumlarında ise bu işletmelere izin verilmeyeceğini söylemiştir.

Milletvekili Şükrü Sökmensüer ülke topraklarında tasarruf hakkının bir sınırının olması gerektiğini ve bu sınırı da hürriyet hakkında olduğu gibi kanunların çizdiğini, bu kanun tasarısının da o kanunlardan biri olduğunu söylemiştir. Şükrü Sökmensüer alınacak toprakların değer paha meselesi ile ilgili olarak da vergi kıymetinin vergi nazariyelerine göre değer paha olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Şükrü Sökmensüer sadece bu kanun tasarısı ile çiftçilerin sorunlarının çözülemeyeceğini; Tarım Bakanı'nın Geçici Komisyon'da iskan, işletmeler, kredi ihtiyaçları gibi diğer ihtiyaçları da çözecek tamamlayıcı kanun tasarılarının hazırlandığını bu kanun tasarısının ardından bunların da Meclis'e sunulacağını ve bu tasarılarla birlikte işi olgunlaştırabileceğini söylediğini ifade etmiştir. Milletvekili Şükrü Sökmensüer'e göre bu kanun tasarısı tarım alanında geniş kalınmanın temelidir.

Elli Yedinci Birleşim (18.05.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem 17. Cilt 57. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde maddelerin görüşülmesi işlemine geçilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin söz aldığı maddeler ve konuşmaları şöyledir:

Madde 1.

Maddenin meclise gelen ilk hali şöyledir:

“Bu kanunun güttüğü başlıca maksatlar şunlardır:

a) *Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçileri veya çiftçilik yapmak isteyenleri, aileleri ile birlikte geçimlerini sağlayacak ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip kılmak;*

b) *Kendilerine arazi verilenlerle yeter arazisi bulunup istihsal vasıtaları eksik olan çiftçilerden muhtaç bulunanlara kuruluş, onarma ve çevirme sermayesi, canlı ve cansız demirbaş vermek;*

c) Yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamak;”

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta bu kanunun amaçları bakımından komisyonda görüş birliği içinde olduklarını ancak bu amaçların gerçekleştirilmesi bakımından bazı hususlarda farklı mütalaalarda bulunanlardan olduğunu ifade etmiştir. Tahsin Bekir Balta ileri sürdüğü hususun toprak reformunun bir ana önce gerçekleşmesi için gereken tedbirlerin toplu olarak uygulanması olduğunu söylemiştir.

Tahsin Bekir Balta madde ile ilgili olarak ise bu maddenin B bendinde verilmesi hedeflenen desteğin verilmesi yönünde kanun tasarısında bir hüküm olmadığını bu sebeple de kanunun bu açıdan eksik olduğuna inandığını ifade etmiştir.

Tahsin BANGUOĞLU: Milletvekili Tahsin Banguoğlu birinci maddenin kanunun en güzel hükümlerinden birisini barındırdığını, bu maddenin ihtiva ettiği hükmün milletimizin sağlamlaşması ve bekası için yerinde bir fikir olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Tahsin Banguoğlu şehirlerde yığılan ve giderek artan nüfusun menşei incelendiğinde bunların kökenlerinin çiftçi olduğunun görüleceğini, şehre gelenlerden entelektüel, memur olabilenler olsa da; diğerlerinin ise çoğunlukla umumi hizmetler, amelelik, hamallık, bakkallık gibi işlerde çalıştıklarını söylemiştir. Tahsin Banguoğlu şehirlere gelen alt tabakayı oluşturan nüfusun verimli bir şekilde çalışmadığını ve giderek sığıntı olmaya başladığını ifade ederek bu nüfusa toprak verilip çiftçi hayatına geri döndürülmesinin memleketin faydasına olacağını söylemiştir.

Yavuz ABADAN: Milletvekili Yavuz Abadan Anayasa'nın 74'üncü maddesinin fıkralarıyla ilgili olarak konuşmasına başlamıştır.

Milletvekili Yavuz Abadan Anayasanın 74'üncü maddesine ek olarak konan ikinci fıkranın kamulaştırmayla ilgili hükümleri ihtiva eden birinci fıkranın bir istisnası olduğunu, bu sebeple bu maddedeki sınırlama çiftçileri toprak sahibi yapmak amacıyla Anayasanın 74'üncü maddesinde belirtilen istisnanın bu kanun vasıtasıyla kamulaştırılacak topraklar ile ilgili cari olması gerektiğini ifade etmiştir. Milletvekili Yavuz Abadan'a göre Bu kanun ile kamulaştırılacak toprakların yalnızca çiftçi olanlara dağıtılması toprakları yetersiz olan çiftçilere verilmesi esası kabul edilmelidir.

Kemal TURAN: Milletvekili Kemal Turan, anayasanın kamulaştırma istisnasını çiftçiye toprak vermek için kabul ettiğini söylemiştir. Milletvekili Kemal Turan'a göre çiftçinin tanımını ise Meclis'in yapacağını, bu kanunla komisyonun Anayasa'nın istediği tarifi de yapmıştır. Kanunun 3'üncü maddesinin çiftçiye nizama bağlanmış, bir tüzükle çiftçilik kayıtlarının tespit edildiğini, buraya çiftçilik yapacakların kayıt olacakları, çiftçilik yapmaktan vaz geçenlerin ise kayıtlarını sildireceklerini söylemiştir. Bu durumda maddede yapılacak ufak değişikliklerle çiftçi, çiftçilik kütüğüne kayıt yaptıran kişidir. Ancak kişileri bu kütüğe kaydetmekle yetkili makamlar olacak, çiftçi kütüğüne kaydedilecek kişi tüzüğün bütün vasıflarına göre nasıl aileden geldiği, çiftçilik yapıp yapmadığı, yaptıysa nerede çiftçilik yaptığı, niçin toprak bulamadığı gibi hususlar incelendikten sonra bu kişiye çiftçi denilecektir. Çiftçi denildikten sonra ise Anayasa'nın hükümlerine göre toprak verilebilecektir.

Necmi OSTEN: Milletvekili Necmi Osten kanunun oldukça önemli olduğunu belirtmiş ve Meclis'in çiftçilik yapmak isteyen emeklileri de bu kanunun kapsamı içine almasını arzu ettiğini söylemiş; ancak şimdilik böyle bir duruma imkân olmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Necmi Osten kanunun 1. maddesinin Anayasa'nın 74. maddesinin 2. fıkrasıyla bir tezat teşkil etmeyeceğini, söz konusu fıkranın çiftçiye toprak sahibi yapmaktan bahsettiğini, çiftçilik yapmak isteyenlere toprak verilmesini men eden bir hüküm olmadığını, bu sebeple de endişe edilecek bir durumun olmadığını söylemiştir. Necmi Osten çiftçilik yapmak isteyenlere toprak verilmesi durumunda bunun altından kalkılamayacağı yönündeki düşüncelere karşılık olarak ise; maddeye "çiftçilik yapmak isteyenlere kamulaştırılan topraklardan değil, Devlet arazisinden verilir" hükmü eklendiğinde meselenin hallolacağını ifade etmiştir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN: Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen'e göre kanun tasarısı; topraksızlar, yeterli düzeyde toprağı olmayanlar ve yeterli toprağı olduğu halde vasıtası eksik olanlardan sırayla başlayarak ülke topraklarındaki boşlukları doldurmak ve bu şekilde de maddenin C bendinde belirtildiği gibi yurt topraklarını daima işlemek fikrini ileri sürülmektedir. Bu sebeple çiftçi olmak istediği halde toprak satın alabilecek sermayesi olmayanlara toprak vermeyi ortadan kaldırmak kanunun ruhuna aykırı olacağını ifade etmiştir.

Ali Münif YEGENA: Milletvekili Ali Münif Yegena; maddenin A fıkrasındaki “*Veya çiftçilik yapmak isteyenleri*” tabirinin maddeden çıkarılması yönünde önerge vermiş fakat yapılan oylama sonucu önerge kabul edilmemiştir.

Görüşmeler sonucunda yapılan oylama ile birlikte madde olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 4

Maddenin Meclis’e gelen ilk hali şöyledir:

“Bu kanunda yazılı araziden maksat, ormandan başka olan kültür arazisidir. Kültür arazisi; çiftçilikte kullanılabilen arazidir.

Kültür arazisi: Tarla, bağ, bahçe, ağaçlık, çayır ve mera çeşitlerine ayrılır.

Tarla arazisi: Tabiatı ve kuvveti yönünden üzerinde hububat, bakliyeler, yem ve sanayi nebatları yetiştirilebilen arazidir.

Bağ arazisi: Üzerine üzüm çubuğu dikilip çubuk veya üzüm yetiştirilebilen arazidir.

Bahçe arazisi: Üzerinde bir veya türlü çeşitten meyve, sebze, çiçek, fidan ve benzeri faydalı nebatlar yetiştirilebilen arazidir.

Ağaçlık arazisi: Tarla, bağ, bahçe, çayır halinde kullanılmağa iktisaden elverişli olmayan ve üzerinde ağaç bulunan veya yetiştirilebilen arazidir.

Kavaklık ve okaliptüslük arazi: Kavak ve okaliptüs yetiştirilebilen arazidir.

Çayır arazisi: Tarla, bağ ve bahçe halinde kullanılması iktisadi olmayan ve üzerinde biçilebilecek ot yetişen veya yetiştirilebilen arazidir.

Mera arazisi: Tarla, bağ, bahçe halinde kullanılmayan ve üzerinde hayvan otlatılabilen arazidir.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalaaları şöyledir:

Vehbi SARIDAL: Milletvekili Vehbi Sarıdal maddenin son fıkrasında geçen mera arazisi tanımını ile ilgili küçük bir değişiklik yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Milletvekili Vehbi Sarıdal’a göre maddenin bu fıkrasında mera arazisinin “*Tarla, bağ, bahçe halinde kullanılmayan ve üzerinde hayvan otlatılabilen arazidir.*” şeklinde tarif edilmesi ile bahçe sahibinin arazisinde birkaç hayvan

yetiştirmeye başladığında arazinin mera arazisi vasfında olacaktır. Milletvekili Vehbi Sarıdal maddede geçen mera arazisi tanımında “*Tarla, bağ, bahçe halinde kullanılmayan...*” kısmına bir harf hatta bir hece ilavesi ile “*Tarla, bağ, bahçe halinde kullanılamayan...*” şeklinde değiştirilirse yanlış tatbikatların da önüne geçileceğini söylemiştir.

Ahmet Hilmi KALAÇ: Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç 4’üncü maddede bir hükümetin teklifi bir de komisyonun hazırladığı madde olduğunu; ancak maddenin hükümetin teklif haliyle daha yerinde olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç maddenin bu haliyle arazi çeşitlerinin 7 kısma ayrıldığını diğer arazi çeşitleri tanımlarının kabul edilebilir olduğunu ancak 5’inci fıkrada geçen kavaklık ve okaliptüslük arazi diye bir arazi çeşidi eklenmesine itiraz ettiğini söylemiştir. Hükümetin teklifinde ağaçlık arazi tarif edildikten sonra ağaçların vasıflarının da açıklandığını; buna göre kavak da, okaliptüs de, akasya da ve bilinen bütün ağaçlar da ağaç kapsamında değerlendirilebildiğini söylemiştir. Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç komisyon tarafından düzenlenen bu maddede kavaklık ve okaliptüslük belirtildiği halde neden diğer ağaçların belirtilmediği şeklinde tereddüt hasıl olduğunu ifade etmiş ve maddenin hükümetin teklif ettiği şekliyle daha iyi olduğunu söylemiştir.

Emin Aslan TOKAT: Milletvekili Emin Aslan Tokat köylülerimizin hayvanlarını otlatmak meralara ihtiyacı olduğunu, özellikle Anadolu’da kuraklık, yağış düzensizliği olan yerlerde ziraatımızın iyi neticeler vermediğini, böyle yıllarda çiftçilerin zararlarını yetiştiricilikle karşıladığını söylemiştir. Milletvekili Emin Aslan Tokat’a göre çiftçiler yalnız ziraata bel bağlayamaz. Bu durumda asıl hedefin besi yetiştiriciliği olmakla birlikte meracılıktan da ülkemiz uzun müddet kurtulamayacaktır.

Milletvekili Emin Aslan Tokat ülkemizde ziraatın gelişimi ve kurak geçen senelerin yol açtığı mahrumiyetin önlenmesi için yetiştiriciliğin himaye edilmesi lazım olduğunu, uzun bir müddet daha meracılıktan kurtulamayacağımızı, bu nedenle mera arazisini komisyonun kabul ettiği gibi genişleterek kabul edilmesinin memleketin menfaatine olduğunu ifade etmiştir.

Ali Kemal YİĞİTOĞLU: Milletvekili Ali Kemal Yiğitoğlu maruzatının maddenin son fıkrasını teşkil eden mera arazisi tanımı ile ilgili olarak söze başlamıştır. Milletvekili Ali Kemal Yiğitoğlu’na göre mera arazisinin tanımının “*tarla, bağ, bahçe, çayır, halinde kullanılmayan*” olarak değil de “*kullanılamayan*”

ve üzerinde hayvan otlatılabilen arazi” şeklinde belirtmek gerekmektedir. Mera arazisi bu şekilde tanımlanmadığı müddetçe bir takım mahzurlar doğabilir. Çünkü bu durumda mera arazisi bütün kültür çeşitlerini kapsar hale gelir. Mesela tarla arazisi olarak kullanılabilecek bir arazi tarla olarak kullanılmadığında kendiliğinden mera arazisi haline dönmektedir. Böyle durumların önüne geçebilmek için ise *“tarla, bağ, ve bahçe halinde kullanılamayan ve üzerinde hayvan otlatılan arazi”* şeklinde olması gerekir. Milletvekili Ali Kemal Yiğitoğlu böyle bir tarif kanunun 7’nci maddesinden dolayı gereklidir. Çünkü bu maddede arazilerin işlenmesi istendiğini, eğer mera arazisi tarifinde bu değişiklik yapılmazsa üzerinde iki hayvan otlatılan arazi mera arazisi şeklinde gösterilerek işletiliyormuş gibi gösterilebilir.

Tahsin Bekir BALTA (Geçici Komisyon Adına): Milletvekili Tahsin Bekir Balta tereddütlere sebep olan bu madde hakkında komisyonun görüşlerini arz etmiştir.

Tahsin Bekir Balta kavaklık ve okaliptüslük arazi çeşidi ile ilgili görüşler hakkında kavaklık ve okaliptüslük yetiştirilecek arazinin sınırlanmaması gerektiğini; yani bağ, bahçe ve tarla olabilen yerlerde de bu ağaçların dikilmesinin memleket ekonomisine fayda sağlayacağını ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta Hükümet tasarısının komisyonda etraflıca görüşüldüğünü, ülkenin genel durumu, gerçekliği dikkate alınarak bir mera tabiri üzerinde durulduğunu söylemiştir. Tahsin Bekir Balta ülkede hayvancılık ihtiyacı ve bilhassa teknik hayvancılığın gelişmemiş olması sebebiyle bugünkü durumda ekonomik mahzurları olmayacak bir mera tarifinin gerekli olduğuna komisyonun ikna olduğunu söylemiştir. Bu sebeple ülkenin ekonomik ihtiyaçlarına göre hükümet ve komisyonun görüş birliğine vardığı bir mera tanımı olduğunu, komisyonun daha ileri teknik gerekliliklere göre bir tarif düşünmediğini, bu sebeple de komisyonun maddesinin olduğu gibi kabul edilmesini istemiştir.

Hüseyin ULUSOY: Milletvekili Hüseyin Ulusoy maddenin komisyonun hazırladığı şekilde olması gerektiğini söylemiştir. Hüseyin Ulusoy Anadolu’da köylerin yapılarının farklı şekillerde olduğunu söylemiş; mesela bir köyde arazilerin bir kısmının verimli, bir kısmının ise dağ, dere, tepe olduğunu; köylülerin verimli arazilerde ziraat yaptıklarını, diğer kısımlarını ise mera olarak kullandığını ifade etmiştir. Hüseyin Ulusoy’a göre komisyon tasarısının kapsadığı hüküm kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Milletvekili Hüseyin Ulusoy ikinci bir durumun daha olduğunu söylemiştir. Şöyle ki köyün arazisi iyi durumdadır. Her tarafı ekilebilir, dikilebilir özelliktedir. Ancak köylüler köyün iktisadi ve zirai durumunun icabı olarak bir kısım araziye ekerlerken bir kısım araziye ise iyi olsa da işlemeyip mera olarak kullanırlar. Bu durumda hükümet tasarısı olduğu gibi kabul edilirse mera olarak arazi ekilebilir arazidir denilerek mera olamaz bu durumda köyün mera olarak kullanılan arazisi iskana açılma durumu doğabilir.

Milletvekili Hüseyin Ulusoy madde ile ilgili komisyon tasarısının ülkemizin gerçeklerine uygun olduğunu ve maddenin aynen olduğu gibi kabul edilmesi lazım olduğunu ifade etmiştir.

Naci ELDENİZ: Milletvekili Naci Eldeniz 4. maddenin ikinci fıkrasında kültür arazisinin tarla, bağ, bahçe, ağaçlık, çayır ve mera çeşitlerine ayrılır denildiğini bu fıkra ile ilgili uygun görülürse “çeşitlerine” kelimesinden sonra “ve benzerlerine” ibaresi de eklenirse hatıra gelmeyen birçok şeylerin de kapsayacağından “ fıkraya “benzerleri” kelimesinin de eklenmesini istemiştir.

Madde ile ilgili önerge veren öğretmen milletvekilleri ve önergeleri şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

4’üncü maddenin son fıkrasındaki “kullanılmayan” kelimesinin “kullanılamayan” olarak değiştirilmesini teklif ederim.

Vehbi Sandal

İstanbul

Yüksek Başkanlığa

Arz ettiğim sebepler dolayısıyla 4’üncü madde yerine Hükümetin beşinci maddesinin okunmasını ve kabulünü dilerim.

A. Hilmi Kalaç

Kayseri

Yüksek Başkanlığa

Dördüncü maddenin ikinci fıkrasının sonunda “çeşitlerinin” kelimesinden sonra “ve benzerlerine” kelimesinin eklenmesini ve maddenin bundan sonraki fıkralarının çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Gl. Naci Eldeniz

Seyhan Milletvekili

Bu önergelerden Naci Eldeniz’in önergesi hariç diğerleri kabul edilmemiştir.

Madde 5

Maddenin meclise sunulan ilk hali şöyledir:

“Bu kanunun uygulanmasında yüz ölçüsü olarak dönüm kullanılır. Dönüm bin metre karelik yerdir.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve konuşmaları şöyledir:

Refik FENMEN: Milletvekili Refik Fenmen, bu madde ile bir dönümün bin metre kare olmasının kabul edilmesinin bazı mahzurlarının olacağını söylemiştir.

Refik Fenmen; Ölçüler Kanunu’nda yüz ölçümünün nelerden ibaret olduğunun belirtildiğini, bu madde ile yapılan teklifin ölçüler inkılabına ve Ölçüler Kanunu’na aykırı olduğunu, aynı zamanda bu madde ile bahsedilen ölçü biriminin ilmi kaidelere de aykırı olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Refik Fenmen maddede bahsedilen ölçü biriminin kabul edilmesi ile birlikte pek çok arazi anlaşmazlıklarının doğacağını söylemiş ve Ölçüler Kanunu’nun kabul tarihi olan 1931’e kadar yürürlükte olan yüz ölçüsü olarak bir dönümün 919 metre kare olduğunu; fakat bu kanunda ise bir dönümün 1000 metre kare olarak kabul edildiğini ve hal böyle olunca da bir dönüm denilen yüzölçümünün değerinin de tarih ile değişmesi gibi bir sorunun ortaya çıktığını ifade etmiştir. Milletvekili Refik Fenmen’e göre ise dünyanın hiçbir yerinde zaman içinde değişen bir yüzölçümü yoktur. Bu sebeple böyle bir şey ortaya çıkarmaya çalışmak doğru değildir.

Madde ile ilgili Refik Fenmen ve Hikmet Bayur birer önerge vermiştir. Verilen önergeler şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

Atatürk'ün Ölçüler inkılâbı ile bu inkılâbı tespit eden 1782 numaralı ölçüler kanununun sarıh hükümlerine, Cumhuriyet Halk Partisi'nin inkılâpçılık umdesine, ilinin en basit kaidelerine aykırı olan beşinci maddenin tayyî ile, ölçüler kanununun tamamı tatbikine devam olunmasını teklif ederim.

Refik Fenmen

Kocaeli Milletvekili

Refik Fenmen'in önergesi yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir.

Madde ile ilgili Hikmet Bayur da maddenin metre sistemine uydurulması için komisyona gönderilmesi yönünde önerge vermiş; yapılan oylama sonucu önergesi kabul edilmemiştir.

Madde 8

Maddenin Meclis'e gelmiş ilk hali şöyledir:

“ Bu kanun hükümlerine göre dağıtılacak arazi şunlardır:

a) Devletin hüküm ve tasarrufu veya hususi mülkiyeti altında bulunup kamu işlerinde kullanılmayan arazi;

b) Bir veya birkaç köy, kasaba veya şehrin orta malı olan arazinin ihtiyaçtan fazla olduğu Tarım Bakanlığınca belirtilen parçası;

c) Sahibi bulunmayan arazi;

d) Devletçe kurutulan sahipsiz bataklıklardan kazanılacak arazi;

e) Göllerin kuruması ve nehirlerin doldurmasıyla elde edilecek arazi;

f) Bu kanun hükümlerine göre kamulaştırılacak arazi.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve konuşmaları şöyledir:

İzzet ARUKAN: Milletvekili İzzet Arukan maddenin fıkralarında eksik bir hüküm olduğunu söylemiştir. İzzet Arukan maddenin A fıkrasında devletin tasarrufu ve mülkiyetinde olan ve kamu işlerinde kullanılmayan arazilerden bahsettiği halde kamu işlerinde kullanıldığı halde fazlalık kısmı olan arazilerden bahsedilmediğini ifade etmiştir. İzzet Arukan kamu işlerinde kullanılan lüzumu olmayan ve ihtiyaçtan fazla olan kısmın kamulaştırılmasını teklif etmiştir. Milletvekili İzzet Arukan'a göre kamu işlerinde kullanılan devlete ait pek çok

çiftlikte fazla arazi vardır. Bundan dolayı söz konusu maddeye böyle bir hüküm konmazsa hükümet bunları kamulaştıramayacaktır. Bu nedenledir ki Milletvekili İzzet Arukan böyle bir teklif yaptığını ifade etmiştir.

İzzet Arukan'ın verdiği önerge şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

Arz ettiğim sebeplere binaen maddeye,

b) Devletin hüküm v e tasarrufu veya hususi mülkiyeti altında bulunup kamu işlerinde kullanılan arazinin ihtiyaçtan fazlası» fıkrasının ilâvesini teklif ederim.

İzzet Arukan

Eskişehir

Yapılan oylama sonucunda önerge kabul edilmemiştir.

Altmış Yedinci Birleşim (01.06.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 67. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde maddelerin görüşülmesine devam edilmiştir. Maddeler hakkında söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Madde 11:

Maddenin Meclis'e gelmiş ilk hali şöyledir:

“Bu kanunun 61'innce maddesi uyarınca kamulaştırma ve dağıtma işlerine başlanacak bölgelerde bu işlerin yapılacağı yer belli edilmek suretiyle keyfiyet o yerin bağlı olduğu il gazetesi ve mahallindeki diğer münasip vasıtalarla ilân olunur. Yerlerinde bu ilânın yapılmış olduğu Resmî Gazetede bir defa ve ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir'de çıkan ikişer gazetede en az birer gün ara ile üç defa yayınlanır. Bu gazetelerde yapılacak ilk ilân Resmî Gazete ile yapılacak ilândan sonraya bırakılamaz. Resmî Gazete ile yayınlanma tarihinden başlayarak üç ay içinde özel idareler, belediyeler, her çeşit vakıflar, köyler ve o yerde oturan gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişileri tasarruflarındaki araziden sınıfları belli olmayanların köşelerine taş dikmek, hendek açmak veya o yerde tedariki mümkün vasıtalarından faydalanmak suretiyle sınırlarını belirtmek ve arazilerine ve üzerindeki yapı ve tesislere ait örneği tüzüğünde gösterilen beyan

kâğıtlarını doldurup tasarruf bölgeleri veya muhtarlarca onanmış benzerleriyle birlikte Tarım Bakanlığınca yetkilendirilecek mercilere vermekle ödevlidirler.

Şuyulu olarak tasarruf olunan arazide bu ödev her hisse sahibine düşer. Küçüklerle ve kısıtlara ait arazinin belli edilmesi ve beyan kâğıtlarının verilmesi işiyle kanuni temsilcileri ödevlidirler.

Tasarruf belgeleri olmayanlar, tasarruflarının dayandığı sebepleri beyan kâğıtlarına yazarlar.

Beyan kâğıtlarında tapuda yazılı miktarlar gösterilmekle beraber arazinin gerçek yüz ölçüsü buna uymuyorsa bilinen miktar, bilinmiyorsa gerçeğe en yakın tahmin olunan miktar yazılır.

Beyan kâğıtlarının kendilerince bilinebilen gerçeğe uygunluğu muhtarlar tarafından onanır.

Bölge dışında oturan arazi sahipleri beyan kâğıtlarıyla eklerini oturdukları yerin en büyük mülkiye üstüne verirler. Mülkiye üstleri verildiği tarihi belli ederek bunları vakit geçirmeksizin kanunun uygulanmasına başlanmış olan yerdeki yetkili mercie vermek üzere o ilin valisine gönderirler.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta, bu kanunun sorunsuz bir şekilde tatbik edilmesine yönelik düşüncelerin kanunun söz konusu bu madde ile bu maddeden sonraki iki madde ile ilişkilidir. Bu madde kanunun tatbik edileceği yerlerde toprak sahiplerinin hepsine görevler yüklediğini, bu maddeden sonra gelen iki maddenin ise bu görevlerin yerine getirilmemesi halindeki cezaları içermektedir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre kanun elinden toprak alınan vatandaşa da, kendisine arazi verilen vatandaşa da görevler yüklediğini bu nedenle de kanunun tatbik edilmesinde bazı engeller ve güçlüklerle karşılaşılması da normal bir durumdur. Ancak ulaşılmak istenen amaç için bu zorluklara da katlanmak zaruridir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta, vatandaşlara bu görevler verilirken ölçülü olmak gerektiğini, vatandaşlara verilen görevlerle amaca ne derece ulaşıldığı da göz önünde tutulmalıdır. Tahsin Bekir Balta toprak dağıtma işlerinin yapıldığı yerlere gönderilen komisyonun arazilerle ilgili verilen bilgileri yerinde

inceleyecek ve bu komisyonun tasarruf belgelerini veya tasarruf belgelerine dayanak teşkil eden sebepleri göstermekle yükümlüdür. Bunun amacının ise 13. maddede bahsedilen özel kişilere ve devlete ait arazilerin tespit edilmesi olduğudur. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre bu amaca bu hükümlerle tam manasıyla ulaşılamamaktadır. Çünkü kurulan bu idari komisyonlar ile bu topraklar şu anki sahibinin değil, devletin toprağı demekle aynı sonuç elde edilememektedir. Çünkü Medeni Kanuna göre tapu kaydının düşürülmesi ve tashihi mahkeme kararıyla olur. Eğer bir ihtilaf olması durumunda iş mahkemeye intikal edecektir. İhtilaf olan yere de komisyonun gideceğini, inceleme sonuçlarını da mahkemeye ulaştıracaktır. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre böyle durumlarda ihtilaf yerine gidecek komisyonlara tam yetki verilmesinin ve bu tam yetkiyle donatılan komisyonlara toprak kayıtlarına ait işlerin yaptırılarak üzerinde münakaşa imkânı bulunmayan bir hukuki belge temin edilmelidir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta arazilerin tespit edilmesi, düzenlenmesi, dağıtılması hatta sulama işleri bile tapulama işlerine bağlıdır. Toprak verilen vatandaşların toprağının miktarı tespit edilmezse anlaşmazlıkların ortaya çıkacağını, bu sebeple kanunun tam manasıyla işlemesi için tapulama işleminin mutlaka lazım olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre toprak reformunun sıkıntısız bir şekilde tatbik edilmesi için Tapulama Kanunu bir an evvel ihtiyaca uygun bir şekilde çıkartılması gerekmektedir. Çünkü bu işi sadece vatandaşları toprak sahibi yaparak değil, aynı zamanda toprak sahibi olan vatandaşların tasarruf haklarının da bir vesikaya bağlayarak yapılması ile toprak reformunun en esaslı kısmı temin edilecektir.

Madde yapılan oylama sonucu ufak iki düzeltme ile kabul edilmiştir.

Madde 12:

Maddenin Meclis'e getirilen ilk hali şöyledir:

“11'inci maddede yazılı ödevleri yerine getirmeyen arazi sahipleri, kanuni temsilciler ve vakıf mütevellileri 50 liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezasına çarptırılırlar Yazı ile istendiği halde bu ödevleri yerine getirmemekte direnenler hakkında bu ceza iki kat olarak hükmolunur.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Rebii BARKIN: Milletvekili Rebii Barkın 11. maddede belirtilen beyan kağıtlarının çok önemli olduğunu, hatta kanunun tatbik edilmesinin hemen hemen buna bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ancak Rebii Barkın'a göre 12. maddede beyan kağıtlarını vermeyenlerden para cezası alınmasının kesin olarak beyan kağıdının verilmesi anlamına gelmediğini; bu sebeple maddeye para cezasının verilmesinin yanında o yerdeki makamların veya idari makamların inceleme yapmak suretiyle bu arazinin kendileri tarafından belirlenmesi yetkisine sahip olmaları hakkının maddeye eklenmesinin iyi olacağını söylemiştir. Aksi takdirde para cezasının beyan kağıdı verilmediği durumlarda arazinin belirlenmesi için yeterli olmayacaktır.

Madde yapılan oylama sonucu olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 14

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

"Arazisi olmayanlara veya yetmeyenlere dağıtılmak üzere aşağıda yazılı arazi, üzerindeki yapı ve tesisleri ile birlikte Tarım Bakanlığınca kamulaştırılır.

a) Mülhak ve mazbut vakıfların tüzel kişilikleri namına Evkaf Umum Müdürlüğü veya mütevelliler tarafından tasarruf edilmekte bulunan bilumum vakıf arazisinin tamamı;

b) Özel idare ve belediyelere ait olup da kamu hizmetlerinde kullanılmayan arazi;

c) Gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine ait araziden beş bin dönümü geçen parçaları; (Kamu faydasına yarayan derneklerle, iktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri ve sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait ortaklıklar arazisinin beş bin dönümden yukarı kısmı, işlenmek şartıyla ve Bakanlar Kurulu kararı ile kamulaştırma dışında bırakılabilir.)

d) Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra işlenmeyen arazi.

Kamulaştırılan arazideki yapı ve tesislerden kahve, han, dükkân, değirmen ve fabrika gibi ziraî işletme ile ilgili olmayanlar ile bağ ve bahçeler kamulaştırma dışında bırakılır.

e) Bu kanun hükümlerine göre kamulaştırmağa tâbi araziden bölünmek suretiyle 1944 yılı Ekim ayından sonra iktisap edilen ve yeni

sahipleri tarafından doğrudan doğruya işletilmeyen arazinin tamamı (56)'ncı madde hükümleri bu arazi hakkında uygulanır. Miras yoluyla intikal eden arazi bu fıkra hükmü dışında tutulur."

Ali Münif YEĞENA: Milletvekili Ali Münif YEĞENA bu kanun ile kamulaştırılacak toprakların Anayasanın 74'üncü maddesine göre çiftçilere dağıtılmasının lazım olduğu halde 14'üncü madde ile arazisi olmayanlara da arazi verileceğinin anlaşıldığı halbuki bu durumun Anayasanın amacına muhalif olduğunu, bu sebeple bu maddenin düzeltilmesi için bir tahrir vereceğini ifade etmiştir.

Recep PEKER: Milletvekili Recep Peker maddenin yanlış anlaşılmasına sebep olacak bazı hususların olduğunu söyleyerek bunların düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Recep Peker'in düzeltilmesini istediği hususlar şöyledir:

Maddenin başlangıç bölümünde *"arazisi olmayanlarla veya yetmeyenlere dağıtılmak üzere aşağıda yazılı arazi üzerindeki yapı ve tesisleri ile birlikte Tarım Bakanlığınca kamulaştırılır."* kısmına *"arazi üzerindeki"* kelimesinden sonra *"zirai işletme ile ilgili olan"* kaydı eklenmelidir. Düzeltilmesi gereken ikinci hususun da toprak dağıtımı esnasında çiftçi olmayanların toprak işletmeleri halinde onlara toprak verme hususunda acele edilmemesi en önce toprağı az olan çiftçilerin ihtiyacının karşılanmasıdır.

Milletvekili Recep Peker'e göre bu maddede asıl düzenlenmesi gereken kısım maddenin son fıkrası olan E fıkrasıdır. Bu fıkra gereğince Ekim 1944'ten sonra edinilen arazinin yalnızca miras yoluyla olanların hariç tutulması bu durumun anlaşmalı bir durum olduğu şeklinde sayıldığını kabul etmektir.

Milletvekili Recep Peker mülkiyet üzerinde anlaşmalı bir şekilde arazinin tamamını veya bir parçasını başkasına verilmesinin çok güç bir şey olduğunu, herhangi bir mülk sahibinin mülkünü başkasına bu şekilde vermeyeceğini, mülkün anlaşmalı bir şekilde başkasına intikal ettirmenin doğal kanun ve hükümle ispatının kolay olmayacağını, maddede belirtilen tarihten kanun tasarısının kanunlaşacağı tarihe kadar yurt genelinde böyle bir durumun yaşandığının gözlemlenmediğini velev ki böyle bir durum yaşanmış olsa bile bu arazinin topraksız veya yeterli toprağı olmayan birisine devredileceğinden kanun tasarısının topraksız çiftçiyi topraklandırmak veya yeterli toprak olmayan çiftçiye toprak vermek amacının da bu yolla da olsa yerine getirileceğini söylemiştir. Maddenin bu fıkrasının uygulanması ile vatandaş usulen toprak almış olsa dahi

kanunların yasak etmediği bir işten dolayı ceza alacaktır. Maddenin bu fıkrası sebebiyle kanun uygulamaya koyulduktan sonra arazisinin kamulaştırma sırası gelinceye kadar geçen süre zarfında toprak sahibi kendi mülkünde tasarruf hakkından mahrum kalacaktır.

Milletvekili Recep Peker'e göre bahsedilen bu sebeplerden dolayı E fıkrasının maddeden kaldırılması ve kanunun uygulanmaya başlamasından kendi toprakları kamulaştırılana kadar geçen sürede mal sahibinin mülkü üzerinde her bakımdan tasarruf hakkının güvence altına alınacağına dair bu maddeye ayrı bir fıkra eklenmelidir.

Emin ERİŞİRGİL: Milletvekili Emin Erişirgil maddenin E fıkrasına olan itirazlara ilişkin düşüncelerini ifade etmiştir. Emin Erişirgil maddenin bu fıkrasını hukuk prensiplerine uygun bulduğunu, çünkü esas hukuk prensibinin kanunların vatandaşlar arasında eşit şekilde uygulanması olduğunu söylemiştir. Emin Erişirgil'e göre vatandaşlardan bazılarının haber alarak kendi arazisini bölerek kamulaştırmadan kurtulur; kanundan haberi olmayan veya kanuna riayet eden vatansever bir insan olması sebebiyle kanun hükmü bu vatandaşa uygulandığında asıl o zaman hukuk prensibi ortadan kalkar.

Milletvekili Emin Erişirgil hiç kimsenin arazisini anlaşmalı olarak da olsa başkasına veremeyeceği yönünde görüşlere karşı ise; eğer durum böyle ise bu maddenin bir ehemmiyetinin olmayacağını, maddenin olup olmamasının eşit olacağını söylemiştir. Ancak böyle bir durum yaşanıyor ise kanunun eşit olarak uygulanması için bu fıkranın konulması gerekmektedir.

Milletvekili Emin Erişirgil maddenin son fıkrası ile ilgili olarak anlaşmalı bir şekilde arazinin devredilmesi sırasında araziye alan kişi doğrudan doğruya araziye işliyorsa herhangi bir mesele olmadığını, kanunun bu tür satışları kabul ettiğini, çünkü bu şekilde olduğunda toprağın bir çiftçiden diğerine geçtiğini söylemiştir. Fakat toprağın bir çiftçiden diğerine değil de çiftçi olmayan birisine geçmesi durumunda ise sırf arazinin küçülmesi için yapılmış olan bu satış kanunu zedeleyen bir hal alır. Kanunun bu şekilde bir zedelenmekten korumak için maddenin bu fıkrası kabul edilmelidir.

Recep PEKER: Madde ile ilgili tekrar söz alan Milletvekili Recep Peker ülkemizde bir mükellefiyetin veya cezanın yüklenmesini gerektiren iş, onunla ilgili Meclis'ten çıkacak kanunun neşredilmesinden itibaren yürürlüğe girer.

Herhangi bir kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılan veya yapılmayan bir işin ceza müeyyidesi Türk hukukuna muhaliftir.

Milletvekili Recep Peker bu fıkranın kabul edilmesi halinde fıkranın hükmünden hareketle vatandaşın elindeki toprağın kamulaştırılana kadar vatandaşın toprağını satması suç kabul edilebilecek demektir ve vatandaş bu satıştan men edilecektir. Eğer vatandaş bu şekilde men edilecekse toprağı üzerindeki tasarruf hakkından da mahrum bırakılacaktır.

Ekrem ORAN: Milletvekili Ekrem Oran, maddede E fıkrasından dolayı cezai bir hükmün olmadığını söylemiştir. Milletvekili Ekrem Oran’a göre arazi sahibinin arazisini kamulaştırmaktan kurtarmak için araziye şahsen çalışıp işletmeyecek olan belli kişilere satmış veya bağışlamış oluyor. Maddede arazinin tamamı denilmesiyle arazi sahibinin elinde kalan kısım değil, satılan kısmının tamamı kamulaştırılacaktır. Ancak sattığı veya bağışladığı halde araziye satan kişinin elinde kalan kısım kamulaştırılması icap eden miktarda ise fazlası alınacaktır. Bu sebeple bu hükümde hiçbir cezai hüküm bulunmamaktadır.

Yavuz ABADAN: Milletvekili Yavuz Abadan maddede cezai bir husus var ise bu ceza kanun çıkmadan evvelki hadiselerle uygulanmasının hukuk prensiplerine aykırı bir durum olduğunu söylemiştir. Ancak Milletvekili Yavuz Abadan maddede ceza mahiyeti görmediğini ifade etmiştir. Çünkü bu maddede bir karineden, muvazaa karinesinden, bahsedilmiştir. Muvazaa karinesi de ne zaman yapılırsa muvazaa olduğu kesin olduğu takdirde hükümsüz olması gerekir. Bu durumda asıl meselenin bu muvazaa meselesinin esaslı olarak tespit edilmediğidir. Milletvekili Yavuz Abadan’a göre maddede tespit edilen hüküm, muvazaa karinesi olarak açık ve adalete uygun olup kamulaştırılacak arazi ise ancak kamulaştırılmaktan kaçırılmak için satılmış olan arazidir.

Milletvekili Yavuz Abadan Geçici Komisyon sözcüsünün “arazisi olmayanlara ve yetmeyenlere” fıkrasının “arazisi olmayan ve yetmeyen çiftçiler ve tarım işçileri” şeklinde değiştirilmesine komisyonun katıldığı yönünde fikir beyan ettiğini söylemiştir. Milletvekili Yavuz Abadan kanunun birinci maddesinin görüşülmesi sırasında kanun kapsamında kamulaştırılacak arazinin anayasaya uygunluğu bakımından ancak çiftçilere verilmesi fikrinde ısrarcı olduğunu belirtmiştir. Ancak bir milletvekilini Ulus gazetesinde yazdığı bir yazı ile bu ısrarın kamuoyunda yanlış anlaşılmasına neden olma ihtimalinin ortaya çıktığını söylemiştir. Yazıda Meclis’te yerleşik çiftçilerin toprak sahibi olmasının

engellenmeye çalışıldığı gibi anlam çıktığını ancak Meclis'te sürekli tarım işçisinin toprak sahibi olmasına karşı engelleyici bir hareket olmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Yavuz Abadan'a göre bu maddede “arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere” denirse bu hükme göre kamulaştırılacak araziden sadece çiftçilere arazi verilmesini gerektiren, Anayasa'nın şekline veya hükmüne tamamen uygun bir şekilde davranılmış olur. Ancak bu durumun sonradan çiftçilik yapmak isteyenleri bu haktan mahrum etmek değildir.

Milletvekili Yavuz Abadan konuşmasında son olarak maddenin ilk fıkrasında yalnız “çiftçi” tabiri ile yetinilmesinin uygun olduğunu ifade etmiştir.

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta kamulaştırma kapsamındaki arazinin belli bir tarihten sonra başkasına devredilmesi halinde, miras yoluyla devredilmedi ise araziye alan kimse çiftçi olsun veya olmasın araziye bizzat kendisi işletmiyorsa bu arazinin kamulaştırmaya tabii olduğunu ifade etmiştir. Kanunun 56'ncı maddesi ile belirtilen hastalık veya başka bir mazeret dolayısıyla bizzat kendisi işletemeyen kimsenin toprağını kiraya verme hakkının tanındığını, aksi halde söz konusu arazinin kamulaştırmaya tabii olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre madde muvazaayı önlemek için değil, herkesin kendi arazisini kendisinin işlemesini sağlayarak ülke topraklarının daha verimli hale gelmesini sağlamak içindir.

Rıza ERTEN: Milletvekili Rıza Erten, konuşmasında maddenin son fıkrasının gerekçesini açıklamıştır. Milletvekili Rıza Erten'in yaptığı açıklamaya göre kanun tasarısının Meclis'te görüşüleceği ve bu sene içinde uygulamaya konacağını haber alan büyük arazi sahiplerinin arazilerinin kamulaştırmadan kurtulması için arazilerini tanıdıkları kimselere intikal ettirdikleri bilgisinin alındığını ifade etmiştir. Maddeye bu fıkranın böyle bir muvazaa şeklini önlemek amacıyla konulduğunu söylemiştir.

Milletvekili Rıza Erten'e göre böyle durumlarda arazi devredilen kimseler tarafından işletiliyorsa herhangi bir sorun yoktur; ancak alan kişi çalışmayıp arazi üzerinde eski sahibi tasarruf sahibi ise burada bir muvazaa olduğunu söz konusudur. Bu sebeple söz konusu fıkra muvazaa ile ilgilidir. Alım satım olma durumunda ise arazinin eski sahibini müşkül duruma düşürmez.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinden Ali Münif Yeğena bir önerge sunmuştur. Anayasanın 74. maddesine uygunluğu bakımından kanunun 14. maddesinin ilk fıkrasının “*Yalnız arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere verilmek üzere...*” şeklinde değiştirilmesine yönelik olan önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde yapılan oylama sonucu birkaç değişiklikle kabul edilmiştir.

68. Birleşim (04.06.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşime 17. maddenin görüşülmesine devam edilerek başlanmıştır. Birleşimde söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Maddenin Meclis’e gelen ilk hali şöyledir:

“Topraksız veya az topraklı çiftçiler tarafından ortakçılık veya kiracılıkla işlenmekte olan veya hiç arazisi olmayıp öteden beri tarım işçiliği ile geçinenlerin üzerlerinde yerleşmiş bulundukları arazi, o bölgede 39’uncu madde gereğince dağıtmaya esas tutulan miktarın kendi seçtiği yerde üç katı sahibine bırakılmak şartıyla yukarıda yazılı çiftçi ve işçilere dağıtılmak üzere kamulaştırılabilir. Sahibine bırakılacak olan arazi 50 dönümden aşağı olamaz, Şu kadar ki, bu hükmün uygulanmasında daha yakınında dağıtılabilecek veya kamulaştırılabilir araziden bunlara verilmesi mümkün olan miktarın bu çiftçileri topraklandırmaya yetmemesi şarttır. Civardaki çiftçiler tarafından ortakçılık veya kiracılıkla işlenmekte olan arazi dahi bu çiftçilere dağıtılmak üzere yukarıdaki şartlar ve esaslara göre kamulaştırılabilir. Bu gibi yerlerde köy varsa köy öğretmeni için köy tüzel kişiliği adına da bir yer verilir.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur söz konusu maddenin bazı zıt kısımlarına karşı olduğunu, topraksız köylülerin toprak sahibi yapılmasını savunduğunu ve bunun için çalıştığını; bu 17’nci madde daha yumuşak bir hale sokulduğunda kanunun diğer maddelerini kabul edeceğini söylemiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur 17’nci maddenin güçlük çıkaran bazı yönleri üzerinde durmuştur.

Milletvekili Hikmet Bayur’a göre 17. maddeden iki hüküm çıkmaktadır.

Bunlardan birincisi şudur: toprak sahibinin toprağı kanunda da belirtilen 5000 ve 2000 dönümden aşağı düşmüş olsa dahi arazide ortakçı veya kiracı çalışıyorsa o toprak sahibi 5000 ve 2000 dönüm haddinden faydalanamaz. Şartlara bağılı olarak 5000 ve 2000 dönüm sınırının altında kalan kısımları bile kendisinden alınabilir. Bu madde ile toprakları hiç işlememiş toprak sahibinin toprakları kamulaştırıldıktan sonra elinde kalan toprakları işletmesi için üç yıl mühlet tanınmakta bu süre içerisinde toprakları işletmezse kalan kısmı da kamulaştırılmaktadır. Ancak 17’nci maddeye göre topraklarını işletmiş olanlar bu üç yıllık süreden faydalanamamaktadır. Topraklarını boş bırakanlar 5000 ve 2000 dönüm haddinden faydalanabilirken, bazı şekillerle topraklarını işletmiş olanlar bundan faydalanamazlar. Maddede bazı önemli istisnalar düşünölmemiştir. toprağıını ortakçı veya kiracılarla işletenlerin öksüz bir çocuk, güçsüz bir kadın olma ihtimali olabilir ve bu öksüz çocuk büyüdüğünde topraklarını herkes gibi işletecek olabilir.

Milletvekili Hikmet Bayur ölkemizde nüfus yoğunluğunun az olduğunu benzer şekilde ziraat ve toprak kanunları çıkarmış diğör ölkelerin nüfus yoğunluklarının fazla olduğunu; ölkemizde nüfus yoğunluğu az olmasına karşın radikal bir şekilde gidildiğini söylemiştir. Milletvekili Hikmet Bayur ayrıca ziraat kanunları çıkaran başka ölkelerin bu kanunları büyük oranda yabancılar için çıkardıklarını, misal olarak Polonya’da Romanya’da ve Almanlara ve Ruslara karşı yapıldığını, Balkanlarda Türklere karşı yapıldığını; bizim ise nüfus yoğunluğu az olan bir ölkö olduğumuz halde kendi ırkdaşlarımıza karşı radikal bir şekilde yapıldığını ifade etmiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur insanların yaylalara nakledilmesine yönelik Meclis’te yapılan konuşmalarla ilgili olarak da görüşlerini belirtmiştir. Milletvekili Hikmet Bayur bazı milletvekillerinin köylülerin; bazılarının da toprak sahiplerinin yaylalara nakledilmesi gerektiğı şeklinde konuştuklarını ifade etmiştir. Hikmet Bayur öncelikle kanunun 41’inci maddesinde köylünün bir yerden bir yere nakledilmesinin göz önünde bulundurduğunu söylemiştir. Hikmet Bayur genel olarak yayla daha sıhhi olduğunu, ölkemizin güç kaynağının yayla olduğunu, siyasetlerinin yaylaları takviyeye yönelik olduğunu, başkentin orda kurulduğunu, fabrikaların oralarda kurulduğunu, oranın nüfusunu çoğaltmak için uğraşıldığını söylemiştir. Milletvekili Hikmet Bayur’a göre ölkedeki nüfusun

merkezlerde az, kenar yerlerde ise daha yoğundur. Hikmet Bayur'a göre toprak sahiplerinin toprakları kamulaştırıldıktan sonra özellikle yaylalardan kenarlara göç etmiş olan nüfusu yaylalara yerleştirmek daha mantıklıdır. Hatta kenar kesimlerdeki büyük toprak sahiplerinin istemeleri halinde topraklarının karşılığının aynı değerde yaylalarda verilmesi teşvik edilmelidir. Milletvekili Hikmet Bayur ayrıca Karadeniz kıyıları gibi yerlerde bu kanun ciddi bir şekilde uygulanırsa eğer oradaki bir kısım halkı nakletmekten başka bir çare olmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur bu maddeden çıkan ikinci hüküm için ise şöyle konuşmuştur. Binlerce dönüm üzerine kurulmuş işletmelerde yerleşmiş işçilerin olmaması mümkün değildir. Bu işletmelerdeki işçilerden isteyen varsa bunlara da toprak verilmeli. Böyle işletmelerde çalışan işçilere başka yerden de toprak verilmeli, buna imkân bulunmadığı taktirde ise bu işçilere verilecek toprak ile arazi sahibinin mülkü 2000 ve 5000 dönümden aşağı inerse o kısım için değer bedeli verilmelidir. Mülk sahibinin toprakları çok az değerle alınabilecek bir durum oluşmamalıdır. Toprak sahibinden alınacak ve belirtilen sınırdan aşağı inecek toprak için değer paha verilmesi gerekir.

Milletvekili Hikmet Bayur'a göre bu maddenin ikinci hükmü suistimallere yol açacaktır. Maddenin tatbiki sırasında kullanılacak adamlar içinde kötü niyetli olanların memlekette karışıklıklara ve dedikodulara sebebiyet verecektir. Hikmet Bayur bu kanun ile belirlenen 5000 ve 2000 dönüm üzerindeki topraklar, devlete ve evkafa ait topraklar köylüye dağıtılacaksa 17'inci maddenin bu hükmüne gerek kalmadığını, şayet gerek olursa dahi, bu topraklar değer pahasıyla alınması gerektiğini söylemiştir. Hikmet Bayur 5000 veya 2000 dönüm sınırları üzerinde ısrar etmediğini, gerekirse bu sınırların indirilebileceğini, ancak bu sınırlar indirildikten sonra toprak sahibinin topraklarına dokunulmaması gerektiğini, maddede belirtildiği gibi 50 dönüme veya buna yakın bir seviyeye kadar indirilmemesinin lazım olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur kanunda belirlenen toprak hadleri hangi büyüklükte olursa olsun herhangi bir şekilde 50-100 dönüme kadar indirilirse, topraklar çok az bir değerde sahibinden alınırsa ortaya pek çok meselelerin çıkacağını, manevi durumun bozulacağını, bundan köylülerin de huzursuzluk duyacağını söylemiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur konuşmasının devamında kanun görüşmelerinde topraksız köylüler için heyecanlı, güzel sözler söylendiğini bunlara kendisinin de katıldığını belirtmiştir. Ancak ülkede emlak ve apartman sahipleri, fabrika sahipleri tarafından sömürülen insanların olduğunu, topraksız köylüler için söylenen bu tür sözlerin pek çok yurttaş için de söylenebileceğini ve bunları bizzat değeri verilmeden toprağı elinden alınan ailelerin söyleyeceğini, bunların feryatlarının da sonuçsuz kalmayacağını ifade etmiştir.

Hikmet Bayur her ideoloji ve rejimin iyi ve kötü yanlarının olduğunu, bunların tartışılabilirliğini belirtmiştir. Ancak Hikmet Bayur bu kanun tasarısının bu maddesinde bazı vatandaşların 50 dönüme kadar mülkiyet hakları tehlikeye düşerken bazı vatandaşların vurguncu, hırsız dahi olsalar hiçbir şeylerine dokunulmamasını vicdanının kabul etmediğini ifade etmiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur konuşmasında hangi rejim kabul edilirse edilsin bu bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanmasının lazım olduğunu, farklı zamanlarda, farklı zamanlarda uygulanmasının doğru olmadığını söylemiştir. Hikmet Bayur'a göre 17'inci maddenin ikinci kısmı yürürlüğe girdiğinde orta işletmeler, teknik vasıtaları kullanan işletmeler tehlikeye girecektir. Şöyle ki orta işletmeleri işletenler kabiliyetli, işten anlayan kimselerdir. Bu kişiler faydalı üretim ve unsuru durumundadırlar. Bu kişiler az bir para ile topraklarından çıkarılırlarsa toplumda fuzuli bir hale geleceklerdir. Bu sebeple sahip olduğu topraklarını başarıyla işletenlerin topraklarında işçi çalışıyor olsa da topraklarını parçalamamalı veya elinden alınan toprağın tam değeri kendisine verilmelidir ki kendisini başka yerde toplayabilsin.

Milletvekili Hikmet Bayur konuşmasının sonunda anlattığı hususlara uygun olarak bir önerge vereceğini ifade etmiş ve konuşmasını bitirmiştir.

Lütfü ÜLKÜMEN: Milletvekili Lütfü Ülkümen 17'inci maddede bazı düzeltmelerin yapılmasının gerektiğini söylemiştir. Lütfü Ülkümen'in düzeltilmesini istediği birinci hüküm maddeden "tarım işçisi" ifadesinin çıkarılmasıdır. Milletvekili Lütfü Ülkümen nasıl işletildiğine bakılmaksızın ülkedeki zirai işletmeler için iki türlü kamulaştırma prensibinin kabul edildiğini söylemiştir. Doğrudan sahipleri tarafından işletilen zirai işletmelerle başka bir kamulaştırma prensibinin kabul edildiğini ve bunun kanunun 14., 15. ve 16'ıncı maddeleriyle sağlandığını; 17'inci madde ile de ortakçılık ve kiracılıkla işletilen zirai işletmelerde ise başka bir kamulaştırma hükmünün kabul edileceğini

ve bu hususta maddeye “tarım işçisi” ifadesinin eklenmesinde fayda görmediğini ifade etmiştir. Milletvekili Lütfü Ülkümen’e göre kamulaştırılan topraklarda çalışan çiftçileri kiracı veya amele oldukları fark etmeksizin çiftçi olarak kabul edileceği için kanun tasarısının 34 ve 35’inci maddelerine uygun olarak topraklandırma imkanına sahip olunmaktadır.

Milletvekili Lütfü Ülkümen maddeye “tarım işçisi” kaydının konulmasıyla sahibi tarafından işletilen 5000 dönüme kadar olan işletmelerdeki işçiler de kanun gereğince işletme üzerinde hak sahibi olacaklardır. Kanun yürürlüğe girdikten sonra tatbik edilmesi uzun süreceğinden kanunun uygulanmadığı yerlerde bu madde hükmünce arazi sahibi ile çalışanlar arasında geçimsizlikler olabilecektir.

Milletvekili Lütfü Ülkümen kanun tasarısının 17’inci maddesinin ilgilendirdiği bazı orta işletme sahiplerinin toprakları ile fazla alakadar olmadığını, bunların toprakları kamulaştırılırken tamamını ellerinden çıkarmaya başvuracaklarını söyleyerek bu durumun da kendilerini gayelerine daha fazla yaklaştıracakını ifade etmiştir. Milletvekili Lütfü Ülkümen’e göre bunlardan hariç olan vatandaş kitlesinin çoğu, geçimi toprağa bağlı olan ve topraklarını doğrudan işletme iktidarına sahip olmayan ailelerdir. Bunlar arasında da devletin himayesine muhtaç, gelecekte ümitsiz kimseler yoktur. Bu ailelere de geçimlerini temin edebilmelerini sağlayacak bir arazi bırakılmalıdır. Milletvekili Lütfü Ülkümen bu gibi ailelerin mülklerinin tamamı ellerinden alınsa bile az topraklı vatandaşların tamamı topraklandırılamayacaktır. Lütfü Ülkümen kamulaştırmaların belirttiği sınırlar dahilinde yapıldığında ortakçılıkla geçinen topraksız çiftçiler meselesi hallolmuş olacaktır.

Milletvekili Lütfü Ülkümen Tarım Bakanlığı’nın müsaadesiyle yayınlanan bir yazıya göre ülkedeki 2,5 milyon çiftçi ailesinden sayıları 125-150 bin aile arasında olduğu tahmin edilen bu vatandaşların çoğunluğu büyük ve orta çiftliklerde çalışıp toprak sahibi olamayan ortaklardır. Lütfü Ülkümen’e göre bu aileler ortakçılık veya kiracılıkla işletilen büyük ve orta işletmelerde bahsettiği toprak hadleri dahilinde yapılacak kamulaştırma ile topraklandırılabilir. Bu topraklandırma işlemini Lütfü Ülkümen şöyle izah etmiştir:

Ülkede 418 büyük işletmenin yaklaşık 6,5 milyon dönüm toprağı vardır. Bunların her birinin ortalama 15000 dönüm arazileri vardır. Toplam 17 milyon dönüm toprağa sahip 5700’e yakın arazi orta işletme sahibi vatandaşların kontrolündedir. Bunların da her birinin ortalama 3000 dönüm toprağı vardır. Lütfü

Ülkümen ülkedeki bu büyük ve orta işletmelerin hepsinin ortakçılıkla işlediklerini varsayarak kamulaştırıldığında büyük işletme sahiplerine 1000 dönüm, orta işletme sahiplerine 700 dönüm bırakılsa yaklaşık 13 milyon dönüm kamulaştırılıyor. Bu surette ülkede oranları az olan, doğrudan sahipleri tarafından işletilen orta işletme farkı da çıkarılırsa geriye 15 milyon dönüm toprak kalmaktadır. Topraksızların toplam sayısının 150 bin civarında olduğuna göre belirtilen bu hadler doğrultusunda kamulaştırma yapıldığında ortakçılıkla geçinen topraksız köylülerin hepsi toprak sahibi olabilecektir. Bu şekilde de ortakçılık meselesi de ortadan kaldırılabilecektir. Bunlara ek olarak devlet ve vakıfların elindeki topraklar da dağıtılsa toprağı az olan çiftçilerin toprakları yeterli düzeye ulaşmış olacaktır.

Milletvekili Lütfü Ülkümen ortakçılık yapan, topraksız olan çiftçi kitlesinin varlığının memleketin sıkıntısı olduğunu, bu büyük sıkıntıyı, toprak davasını üç sene içinde ortadan kaldırılması, böylelikle mülkiyet durumunun denkleşmesi, ve memlekette refahın yükselmesinin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak ondan sonra küçük işletme sahipleri arasında oranları %30-40'ı bulan toprağı az olan çiftçilerin topraklandırılması meselesi ele alınmalıdır. Yoksa özel arazi sahiplerinin toprakları dağıtılarak az topraklı ailelerin toprak sahibi edilmesi mümkün değildir. Milletvekili Lütfü Ülkümen'e göre az topraklı ailelerin önemli bir bölümü toprağı dar olan bölgelere sıkışmış durumdadır ve bu bölgelerde bunlara verilmek üzere parçalanacak orta ve büyük işletmeler de mevcut değildir veya çok sınırlıdır. Buradakilerin topraklandırılması doğal olarak ortaya iç iskan meselesi de çıkaracaktır. Ayrıca bu bölgelerdeki nispeten büyük arazilerin kamulaştırmaya tabii tutulması Hükümete beyhude bir külfet yüklemektedir. Çünkü araziler miras yoluyla ileride tekrar bölünecek ve bir süre sonra tekrar topraksız insanlar sorunu ortaya çıkacaktır.

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU: Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'na kanun tasarısında 17. maddenin bulunması zorunludur ve bu maddenin çıkarılması ile kanun epey bir eksik duruma düşecektir.

Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu Osmanlı Devleti'nin toprak sisteminin bozulmasıyla devlet sisteminde aksaklıklar meydana geldiğini, bugün Balkanlarda 1 milyona yakın Müslüman nüfusun varlığı Fatih Sultan Mehmet Han'ın tatbik ettiği toprak siyasetinin etkili olduğunu söylemiştir. Hikmet Turhan Dağlıoğlu ayrıca bu kanunun bazı vatandaşların zararına olsa da pek çok

vatandaşın bundan istifade edeceğini, kanunun kabul edilmesiyle refah içinde olan, yerine, yurduna bağı ailelerin meydana geleceğini ifade etmiştir.

Recep PEKER: Milletvekili Recep Peker madde ile ilgili bazı milletvekilleri tarafından verilen önerge ile ilgili fikirlerini beyan etmiştir. Recep Peker, verilen önerge ile maddenin önergeden önceki halinin karşılaştırıldığında birbirlerinden iyi ve kötü yönlerinin olduğunu söylemiştir. Milletvekili Recep Peker'e göre önerge ile maddeye getirilen teklifin iyi olan bir yönünün madde ile kiracı, ortakçı ve tarım işçisi olarak çalışanlara dağıtılacak toprakların esasının iyi bir şekilde belirlenmiş olmasıdır.

Recep Peker, maddenin komisyon tarafından hazırlanan halinde 39'uncu maddeye atıf olmadığını ancak önerge ile hazırlanan şekilde 39'uncu maddeye atıf yapıldığını belirtmiştir. Recep Peker maddenin komisyon tarafından hazırlanan halinde kamulaştırılacak toprakların 50 dönüme kadar küçük parçalara ayrılıp dağıtılmasına neden olacak gibi bir anlaşılmaya neden olduğunu, önerge ile 39'uncu maddeye atıf yapılarak kamulaştırma yapılacak toprakların topraksız veya az topraklı çiftçilere bir çiftçi ailesinin geçimini sağlayacak miktarda dağıtılmasını sağladığını söylemiştir.

Milletvekili Recep Peker önergenin iyi taraflarından birinin de geçici mevsim işçilerine 17'inci maddede belirtilen şekilde toprak verilmesini engellemesi olduğunu ifade etmiştir. Milletvekili Recep Peker'e göre maddenin komisyon tarafından hazırlanan halinde dışarıdan mevsimlik olarak gelen tarım işçilerine de toprak verilmesi gibi bir mana çıkmaktadır.

Milletvekili Recep Peker maddenin yeni teklifinde eskisine kıyasla eksik birkaç nokta olduğunu söylemiştir. Bunlardan biri maddenin yeni teklifinde köy öğretmenine toprak verilmesinin belirtilmediğidir. Bir diğer eksik hususun ise, maddenin yeni teklifi ile kanun tasarısının 15'inci ve 16'ıncı maddelerinde belirtilen hükümlerin artık bu maddede bahsedilen durumlar üzerinde uygulama sırasında dikkate alınmayacağıdır. Bu durum da maddede belirtilen insanlara toprak dağıtılırken sadece özel kişilerden alınacak arazilerin kullanılacağı anlamı çıkmasına yol açmaktadır. Halbuki 14'üncü maddede evkaf, belediye, özel idare ve devletin toprakları da vardır. Ayrıca maddenin önerge ile sunulan yeni teklifi geçerli olursa toprakları kamulaştırılacak olan arazi sahipleri arazilerinin verimsiz olan kısımlarını vermek isteyeceklerdir. Bu gibi durumlar için de arazilerin ekip biçmeye müsait olması şartı da eklenmelidir.

Ali Rıza EREM: Milletvekili Ali Rıza Erem 17'inci madde ile ilgili önerge verenler arasında olduğunu ancak bunu Hükümet veya Parti istediği için yapmadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Ali Rıza Erem'e göre komisyon tarafından hazırlanan 17'inci maddede 3 eksiklik vardır. Bunlardan birincisi tarım işçisi olarak geçinenlerin yerleştikleri bir arazinin şartının konulmuş olması. İkincisi maddenin son fıkrası ile maddenin ilk fıkrasının hükümlerini uygulanmasına imkan vermeyen nitelikte olması. 15 ve 16'ıncı maddelerin karşısında bu maddenin uygulamaya imkan bırakılmaması. Milletvekili Ali Rıza Erem yeni teklif edilen bu önerge ile bu tereddütler ve karışıklıklar önlenibilme imkanına sahip ve içtimai hayata daha uygun olmuştur.

Bazı milletvekillerinin 80-100 bin çiftçi ailesinin geçimini tehlikeye sokacağı yönündeki düşüncelerine karşı Milletvekili Ali Rıza Erem toprakları kamulaştırılacak olan çiftçi ailelerinin sayısının o kadar olmadığını, ancak 1 milyondan fazla çiftçi ailesinin topraksız veya az topraklı olduğunu ve bunların geçimlerinin daha tehlikede olduğunu söylemiştir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU: Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu Meclis'te yapılan görüşmelerde iki milletvekilinin daha önce hazırlanan bir raporu göstererek kendisinin önceden başka şimdi başka düşündüğünü ima ettiklerini ifade etmiştir. Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu kendisinin devlet memurluğu döneminde bu konuyla ilgili iki rapor hazırladığını bunlardan birincisinin 1935'te İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan toprak ve iskân kanunu ile alakalı, diğerinin ise Tarım Bakanlığı'nın hazırladığı zirai ıslahat kanunu ile alakalı olduğunu söylemiştir. Meclis görüşmeleri sırasında bahsedilen raporun ise 1935 senesinde Toprak ve İskan Kanunu ile ilgili olarak o zamanki Ziraat Vekâleti tarafından sunulan bir mütalaa olmak üzere gönderilen rapor olduğunu ifade etmiştir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu bu raporla ilgili olarak üzerinden 10 sene geçtiğini, raporun şahsi rapor olmayıp kendisinin de bulunduğu bir komisyon tarafından hazırlandığını ve kendisinin de o dönemde Tarım Bakanı değil Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde iktisadiyat şefi görevinde bulunduğunu söylemiştir. Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu bahsedilen raporun Meclis görüşmelerinde yanlış şekilde kullanıldığını söylemiştir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu konuşmasında görüşülmekte olan Toprak Kanunu'nun başka ülkelerden taklit edilen bir kanun olmadığını, kanunun taklit edildiği söylenen ülkede bu kanunun nasıl yapıldığını incelenmesini istemiştir. Bu kanunun ülkemizde aristokrat sınıfı için değil Türk köylüsünü toprak sahibi yapmak için çıkarıldığını ifade etmiştir.

Şevket Raşit Hatipoğlu kanun tasarısı görüşmelerinde büyük işletme, küçük işletme mevzuları üzerinde de durulduğunu ifade ederek bu hususla ilgili şunları ifade etmiştir. Ziraat işlerinde büyük, orta ve küçük işletmeleri savunanların olduğunu ancak bir memlekette sadece bir işletme tipinin olması lazım olduğu kesin bir şekilde söylenmemiştir. Her memleketin işletme bünyesinde büyük, orta ve küçük işletmelerin belirli oranlarda bulunduğunu bu oranların da tarihi ve toplumsal zaruretlere göre oluşmaktadır. Bu bakımdan memleketimizin de tarihten devir alındığı haliyle köylü memleketi durumunda olduğu için küçük işletmelerin hakim olması zaruridir.

İşletme şekilleri ile ilgili olarak da Şevket Raşit Hatipoğlu arazi mülkleri ile zirai işletme şekillerinin birbirleri ile karıştırılmaması gerektiğini, büyük arazi mülklerinin küçük işletmeler şeklinde kullanılabileceğini, orta işletme mevzusu üzerinde duran bazı milletvekillerinin üzerinde durdukları hususun orta işletme değil, orta arazi mülkü olduğunu ifade etmiştir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu ülkemizdeki zirai işletme istatistiklerinde köylü işletmelerinin fazla olduğunu ancak bu işletmelerin hepsinin toprak sahibi köylüler olmadığını ortakçı olarak çalışan köylülerin de bu istatistiklerin içine müstakil köylü işletmeleri olarak girdiğini ifade etmiştir. Bu sebepten dolayı köylülerin hepsinin işletme sahibi olduklarını, hepsinin kendi topraklarında çalıştıklarını sanmamalıdır. Devletin boş arazisinin fazla olduğuna dair iddiaları ile ilgili olarak da Şevket Raşit Hatipoğlu bu iddiaların gerçeği yansıtmadığını, boş arazilerde işlem yapılmaya kalkışıldığında bu arazilerin hepsinin türlü sahiplerinin çıkacağını ifade etmiştir.

Orta işletmelerle ilgili olarak Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu binlerce dönümlük arazi üzerine kurulmuş işletme sayısının az olduğunu, ülkenin zirai üretiminin çoğunluğunun orta ve büyük işletmelerden ziyade köylü ziraatından elde edilen mahsullerin olduğunu söylemiştir. Şevket Raşit Hatipoğlu ülke ekonomisi için belirli oranda orta işletmelerin bulunmasının uygun olduğunu

ancak ülke ziraatını tamamen orta işletme davası üzerinde toplanmasına karşı olduğunu da ifade etmiştir.

şevket Raşit Hatipoğlu konuşmasında ortakçılıkla ilgili olarak düşüncelerini de şöyle ifade etmiştir. Ülkemizde ortakılığın çeşitli şekilleri bulunmaktadır; ancak hepsinin ortak özelliği ekonomik istismar sistemi olmasıdır. Ortakçılık sisteminde ortakçı toprak sahibi olmadığı için toprağa gerekli bakımları yapmaz, bu sebeple de toprak iyi bakım görmez. Toprak sahibi de köylü ne üretirse onunla yetinir çünkü onun toprakla pek ilgisi olmaz, başka kazanç yolları da olduğu için köylünün ürettiğinden eline geçeni kar sayar.

Tarım Bakanı şevket Raşit Hatipoğlu demokrasinin yalnızca usullerde ve şekillerde kalması istenmiyorsa toprak ihtiyacı olan topraksız köylülerin sayısının azaltılması hatta tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. şevket Raşit Hatipoğlu'na göre geek demokrasi geçimini kendi toprağından sağlayan köylü ailelerin çoğalması ile sağlanır. Böyle olduğunda asıl olarak demokrasi hayatımıza temelli yerleşecektir.

Başbakan şükrü SARAçOğLU: Başbakan şükrü Saraçoğlu ıkarılan bu kanunun esaslı bir inkılap kanunu olduğunu, böyle bir kanuna elbette itiraz olunacağını, kanunun tatbik aşamasında ise pek çok zorluklarla karşılaşılacağını ancak hükümetin bu yeneceği kanaatinde olduğunu söylemiştir.

Başbakan şükrü Saraçoğlu Cumhuriyet döneminde köylüyü toprak sahibi yapma hareketlerinin başladığını, her hükümetin bu fikir için uğraştığını, nihayetinde de bu kanun tasarısının Meclise geldiğini ifade etmiştir. şükrü Saraçoğlu kanun tasarısında en az hata ile çıkması için tasarının üzerinde ciddiyle çalışıldığını; hatta Milletler Cemiyeti mesai bürosundan da toprak reformu yapmış ülkeler hakkında rapor istendiğini söyleyerek cemiyetin toprak reformunun yapıldığı 13 ülke ile ilgili rapor gönderdiğini ifade etmiştir. Bu raporun incelenmesi ve Tarım Bakanlığının ciddi çalışmaları sonucunda bu tasarı meydana gelmiştir.

Başbakan şükrü Saraçoğlu komisyonun kabul ettiği 17'inci maddenin tatbikinde müşkül vaziyete dşleceğinin anlaşılması üzerine bu maddenin ifade ettiği aynı manayı taşıyan önerge yazıldığını söylemiştir. Böylelikle Hükümetin ve komisyonun üzerinde uzlaştığı manaya gelen suiistimale mahal vermeyen bir madde haline getirildiğini ifade etmiştir. Bu sebeple de 17'inci maddenin verilen

önergedeki şekli ile kabul edilmesini, çünkü buradaki hükümlerin kati ve suiistimali önleyecek nitelikte olduğunu söylemiştir.

17'inci madde ile ilgili bazı öğretmen milletvekilleri önerge vermişlerdir. Bunlardan Hikmet Bayur 17'inci maddenin komisyona geri gönderilmesi yönünde önerge vermiştir., Lütfü Ülkümen ise 17'inci maddenin tadilini istemiştir. Lütfi Ülkümen'in verdiği önerge şöyledir:

Başkanlık Yüce Katma

17 n.ci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini dilerim.

(Ortakçılık veya kiracılıkla işletilmekte olan büyük işletmelerin 1000 dönümüne kadarı, orta işletmelerin 500 dönümden aşağı inmemek üzere beşte dördü kamulaştırılır. 500 dönümden küçük işletmelerde bu maksatla kamulaştırma yapılmaz.

Bu madde hükümlerinin uygulanmasında 15 ve 16'ncı maddelerin hükmü işlemez).

Mardin

Lütfi Ülkümen

Ayrıca içlerinde öğretmen milletvekillerinin de olduğu 320 milletvekili 17'inci maddenin yerine geçecek bir önerge vermişlerdir. Verilen önerge şöyledir:

Yüksek Başkanlığa

Sözle arz ettiğim sebeplere dayanarak 17'nci maddenin aşağıdaki şekilde düzeltilmesini saygılarımızla arz ve teklif ederiz:

Madde 17. — Topraksız veya az topraklı olan ortakçılar, kiracılar veya tarım işçileri tarafından işlenmekte bulunan arazi, o bölgede 39'uncu madde gereğince dağıtmağa esas tutulan miktarın kendi seçtiği yerde üç katı sahibine bırakılmak şartıyla, yukarıda yazılı çiftçi ve işçilere dağıtılmak üzere kamulaştırılabilir.. Sahibine bırakılacak olan arazi elli dönümden aşağı olamaz. Bu madde hükmünün uygulanmasında 15 ve 16'ıncı maddelerin hükümleri işlemez. Geçici mevsim işçileri hakkında bu hüküm uygulanamaz. İşçinin geçici mevsim işçisi olup olmadığını Tarım Bakanlığı belli eder.

Önergede imzası bulunan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

Saffet Arıkan, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Haydar Çerçel, Mebrure Gönenç, Ahmet Hamit Selgil, Zeki Tarhan, Ali Kemal Yiğitoğlu, Belkıs Baykan, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Agah Sırrı Levend, Hikmet Onat, Memduh Şevket Esendal,

Tahsin Banguoğlu, Raşit Öymen, Celal Sait Siren, Atıf Akgüç, Aziz Duru, Mustafa Fehmi Geçeker, Fatin Güvendiren, Reşat Nuri Güntekin, Ali Rıza Erem, Naim Atalay, Abidin Ege, Naili Küçüka, Emin Aslan Tokad, Behçet Kemal Çağlar, Feyzi Kalfagil, Şükrü Sökmensüer, Pertev Demirhan, Nakiye Elgün, İzzet Ulvi Aykurt, Ömer Asım Aksoy, Bekir Kaleli, Abdurrahman Melek, Memet Şahin, Necmi Osten, Hasene Ilgaz, Ferit Celal Güven, Şefik Türsan, Hüseyin Özdamar, Kemal Turan, Hayrullah Diker, Hüsnü Kortel, Fakihe Öymen, Vehbi Sarıdal, İsmail Hakkı Ülkmen, Ali Rana Tarhan, Esat Çınar, Ekrem Oran, Şükrü Saraçoğlu, Şehime Yunus, Hasan Ali Yücel, Cevat Dursunoğlu, Şerafettin Karacan, Tahsin Coşkan, Hamdi Çelen, Nuri Tamaç, Tezer Taşkiran, Ahmet Hilmi Kalaç, Nafi Atıf Kansu, Fazıl Şerafettin Bürge, Refik Fenmen, İbrahim Tolon, Salah Yargı, Vehbi Bilgin, Muhsin Adil Binal, Şevki Ergun, Fatin Gökmen, Sadi Irmak, Hulki Karagülle, Kazım Okay, Naim Hazım Onat, Besim Atalay, Muhlis Erkmen, Cafer Özelçi, Mihri Pektaş, Osman Taner, İsmail Ertem, Şevket Raşit Hatipoğlu, Yaşar Özey, Hasan Reşit Tankut, Ahmet Hamdi Tanpınar, Rıza Erten, Avram Galanti Bodrumlu, Rasim Ferit Talay, Hüseyin Ulusoy, Şevket Akyazı, Hamdi Yalman, Saim Emre Dilemre, Fuat Sirmen, Fahri Engin, Sabiha Erbay, Şemsa İşcen, Saffet Tuncay, Mitat Şükrü Bleda, Atıf Esenbel, Hikmet Işık, Necmettin Sadak, Reşat Şemsettin Sirer, Emin Ataç, Cemal Ubaydın, Muammer Develi, Halit Nazmi Keşmir, Refik Ahmet Sevensgil, Salise Abanozoğlu, Mitat Aydın, Sırrı Day, Raif Karadeniz, Hasan Üçöz, Kazım Berker, Ahmet Kutsi Tecer, Esat Tekeli, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Sungur, Rebii Barkın, Emin Erişirgil, Ahmet Gürel.

Yapılan oylama sonucunda Hikmet Bayur ve Lütfü Ülkümen'in önermeleri reddedilmiş, diğer önerge ise kabul edilerek verilen önerge 17'inci madde olarak kabul edilmiştir.

Altmış Dokuzuncu Birleşim (05.06.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 69. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde kanun tasarısının maddelerinin oylanmasına devam edilmiştir. Bu birleşimde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ve konuşmaları şöyledir:

Madde 18:

Maddenin Meclis'e gelmiş hali şöyledir:

“Kamulaştırılacak büyük ve orta arazide, kamulaştırma dışında kalacak parçaları kültür çeşitlerini içine alacak şekilde ve mümkün olduğu kadar semt itibariyle toplu bir halde Tarım Bakanlığı seçer. Kamulaştırma dışında bırakılacak parçanın dahi kamulaştırılmasını sahibi isterse bunun da kamulaştırılması mecburidir. İçinde köy veya çiftçi evleri bulunan arazide köyün veya bu evlere müstemilatinin kurulu bulunduğu yerler üzerinde ve harman yerlerinde bu hak kullanılamaz.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin düşünceleri şöyledir:

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta hükümetin teklifinde büyük ve orta arazilerde kamulaştırma dışında kalan arazinin seçme hakkının toprak sahibinde olduğunu; ancak yapılan son müzakerede bu hakkın Tarım Bakanlığı'na devredildiğini söylemiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre madde hükümet teklifindeki gibi kamulaştırma dışında kalan arazinin seçim hakkının toprak sahibine bırakılması haline göre yazılan şekli korunduğu için maddede bazı aksaklıklar vardır. Örneğin maddede, içinde köy veya çiftçi evleri bulunduğu yerler ve harman yerlerinde bu hak kullanılamaz deniyor. Seçme hakkı Tarım Bakanlığı'na bırakıldığına göre artık bu fıkra lüzum kalmamaktadır.

Tahsin Bekir Balta seçim hakkının mutlak olarak toprak sahibine verilmesi taraftarı olmadığını, belki bazı yerlerde kamulaştırma dışında kalan yerlerin seçim hakkının idari otoriteler tarafından kullanılmasının gerekebileceğini ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre bu yerlerin seçim hakkının Tarım Bakanlığı'nda olması ekonomik olarak da mahzurları olabilir. Çünkü büyük araziler kamulaştırılırken toprak sahibi kendisine kalacak olan kısmın neresi olduğunu bilmezse kendisine kalacak kısım üzerinde çalışmaz. Çünkü arazi sahibi kendisine nerenin bırakılacağını bilmeyecektir. Bu sebeple de toprak sahibi arazisi için uğraşmayacaktır.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta toprak reformlarının yapıldığı ülkelerde en büyük mahzurun üretim üzerinde olumsuz tesirler yapması olduğunu söylemiştir. Çiftçi ve köylüye toprak verilirken çiftçi ve köylülerin kalkındırma davası da güdölmektedir. Bu sebeple amacı aksatmayacak tedbirler kanun hükümleri içinde bulundurulmalıdır. Çünkü kanun ülkenin her yerinde aynı anda tatbik

edilemeyeceği için toprak sahibi kendisine sıranın ne zaman geleceğini, ne zaman teçhiz edileceğini bilmediği için endişelidir. Bu sebeple kanuna bir takım kayıtlarla konulmalıdır.

Bunlardan biri sahibi tarafından işletilen, imar ve ihyası bizzat sahibi tarafından yapılan topraklar sahibine bırakılmalıdır. Bir diğeri de şöyledir: Maddede toprak sahibine bırakılan arazi parçasının sahibi istemesi durumunda bu arazi sahibine bırakılacak kısım da kamulaştırılacaktır hükmü vardır. Toprak sahibine kendisine bırakılan arazinin de kamulaştırılmasını isteme hakkı veriliyorsa bu hakkını kullanabileceği süreler de belirtilmelidir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU: Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu, maddede belirtilen kamulaştırma dışında kalacak arazinin seçilme işinin devlete bırakılması ile mülk sahibinin durumunu teminat altına alındığını ifade etmiştir. Buna göre mülk sahibi kendisine kalan kısmı istemezse onu devlet alacaktır. İkinci olarak ise mevki olarak birbirine yakın ve bütün çeşitleri barındıracak miktarda toplu arazi verilmesi şartı vardır. Şevket Raşit Hatipoğlu'na göre bu durumlar dikkate alındığında toprak sahibine bırakılacak arazinin yerinin seçilmesi salahiyetinin Tarım Bakanlığı'na ait olması gayet yerindedir.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu milletvekili Tahsin Bekir Balta'nın Tarım Bakanlığı tarafından kamulaştırma dışında kalacak arazi seçilirken özellikle toprağın sahibi tarafından mamur hale getirilmiş ye istenirse bunun dikkate alınması için maddeye bir kayıt konulmalıdır şeklindeki sözlerine cevap olarak şöyle demiştir. Sahibine bırakılacak arazinin kullanılabilecek bir arazi olmasının şarttır ve bu durum kanunun tatbiki esnasında dikkate alınacaktır.

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç'ın "içinde çiftlik binası olan bir çiftliğin kamulaştırma sırasında bina çiftlik sahibine bırakılan arazi dışında kalırsa ne olacaktır" sorusuna cevabı ise şöyle olmuştur. İşletme ile ilgili olan binaların kamulaştırmaya dahil olduğu önceki maddelerde belirlenmiştir. Bundan dolayı mülk sahibi zarar görmeyecek, binalar da kamulaştırılacaktır.

Madde 21

Maddenin Meclis'e gelmiş ilk hali şöyledir:

“ Kanunlaştırılacak arazinin:

- a) Beş bin dönümden fazla kısmında 1833 ve 2901 sayılı kanunlar gereğince takdir edilip 1944 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan değer;
- b) Beş bin dönümden aşağı olan arazide aynı değer iki katı;
- e) İki bin dönümün aşağısında yapılacak kamulaştırmalarda aynı değer »üç katı.

Kamulaştırma karşılığına esas olur.

Kamulaştırılacak araziden gizli kaldığından veya diğer bir sebepten dolayı 1944 bütçe yılı başında kesinleşmiş değeri bulunmayanlara çevrelerindeki en yakın benzeri arazinin sözü geçen yıl vergisine matrah olan değerlerine göre Arazi Vergisi Kanununun yetkilendirdiği komisyonlarca değerleri biçilir. Bu yolla bulunan değerler kesinleştikten sonra kamulaştırma karşılığına esas tutulur.

Bu fıkra gereğince tayin olunacak değere Hazine ve mülk sahibi 3692 sayılı kanun hükümlerine göre itiraz edebilirler.

Hazinece taksitle satılmış olup da kamulaştırma tarihinde taksit bedelleri tamamen ödenmemiş olan arazinin, ihale tarihinden kamulaştırma

tarihine kadar geçen her sene için ihale bedelinden yüzde beş tenzil edildikten sonra kalan miktar, vergi kıymetinden fazla olduğu takdirde kamulaştırma bedeli olarak kabul edilir. 14'üncü maddenin (E) bendi gereğince kamulaştırılacak arazinin bedeli bölünmezden evvelki bütünün tâbi olduğu hükümlere göre hesaplanarak tapuda kayıtlı sahibine ödenir.”

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Niyazi İsmet Gözcü: Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü, kanun gereğince kamulaştırılacak arazinin gerçek değerinin verilmesinin gerektiğini ancak bugün için bunun mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Arazinin gerçek değerini vermek mümkün olmadığı için herhangi bir senenin arazi vergisine matrah olan değer kıstas olarak kabul edilmiştir. Hükümetin teklifinde bu sene 1943 olarak belirlenmişken komisyon 1944 senesi olarak düzelterek kabul etmiştir. Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü 1943 ile 1944 senesinin vergi alım şekilleri ile arazi kıymetlerinde önemli bir değişiklik olmadığını belirterek 1944'ün 1943 olarak kalmasında da herhangi bir sakınca

bulunmadığını söylemiştir. Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü'ye göre bu değişiklik bazı açıkgozlü vatandaşların işine yarayacaktır. Çünkü kanun tasarısının Meclis'e geldiğini işiten bazı vatandaşlar arazilerinin kıymetlerini yükseltmiş böylelikle pek çok vatandaş kanun hükmüne göre gerçek değerinden aşağı kıymet alırken uyanık davranan bazı şahıslar da bugünkü değerinden daha fazla para alacaklardır.

Niyazi İsmet Gözcü bu sebeplerden dolayı vatandaşlar arasında eşitsizliğin doğacağından dolayı kanun maddesinde 1944 senesinin 1943 şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir.

Kemal Turan: Milletvekili Kemal Turan söz konusu maddede kamulaştırılacak arazi içerisinde Hazineye borçlu olanların kamulaştırma bedellerinin hazineye olan borç miktarı olarak belirlendiğini ifade etmiştir. Kemal Turan bu husus ile ilgili olarak kamulaştırılacak büyük arazilerin bir kısmının Ziraat Bankası'na veya herhangi birine ipotekli olduğunu söylemiştir. Milletvekili Kemal Turan eğer toprak sahiplerinin hazineye olan borçları toprak kıymetinin belirlenmesinde etkili oluyorsa başka türlü ipoteklerin de aynı şekilde toprağın kıymetinin belirlenmesinde kabul edilebilir bir faktör olabilir.

Milletvekili Kemal Turan bu esasın kabul edilmesinin toprak sahiplerine de yarayabileceğini söylemiştir. Çünkü maddenin ilgili fıkrasının hükmüne göre kamulaştırma yapılırken vergi kıymeti ipotek kıymetinden fazla ise vergi kıymeti; ipotek kıymeti fazla ise ipotek kıymeti esas olacaktır. Milletvekili Kemal Turan'a göre toprağı elinden alınan vatandaş böylelikle ipotek borcundan da kurtulmuş olacaktır.

Tahsin Bekir BALTA: Milletvekili Tahsin Bekir Balta, toprak sahiplerine verilecek bedel meselesinin oldukça önemli bir durum olduğunu belirtmiştir. Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre Anayasa'nın 74. maddesi kamulaştırılan toprakların değer pahasının verilmesini emretmemektedir. Bu hususta Meclisin belirleyeceği bir ölçü ile verilecek olan bedel esastır. Kanun tasarısında 1944 senesi vergisi esas alınmaktadır. Bu esas sadece şahıs arazilerine değil vakıf ve devlet arazileri gibi kanun gereğince kamulaştırılacak bütün araziler için geçerlidir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta'ya göre zirai işletmelerin üretim amacıyla başka bir vatandaşa verilmesi için değer paha esasına gitmek yanlıştır. Bu şekilde yapılacak kamulaştırmalarda asıl kıstas toprağın verimidir. Bu durum dikkate alınarak kamulaştırılacak toprakların belirli bir sene aralığındaki getirisi

hesaplanır. Batılı ülkelerde bu ölçü 20-25 sene kadardır. Ülkemizde ise bu ölçü 10 senelik bir kıstastır. Kanun tasarısındaki gibi geniş ölçüdeki kamulaştırmada toprak bedelinin belirlenmesinde toprağın verim durumunu dikkate almak suretiyle belirli bir zaman aralığındaki getirisini hesaplamak daha doğru olacaktı. Ancak komisyondaki görüşmelerde Tarım Bakanı'nın ve diğer mütehassıs olanların ülkemizde maliyet hesabı, toprak verimi gibi hususların tespitindeki normların tam belirlenmediği için bu şekilde zorluklar çıkaracağını belirtmeleri üzerine fikrini yeteri düzeyde savunamadığını ifade etmiştir.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta komisyonun da belirlediği gibi kamulaştırma bedeli olarak vergi esasına gidilmesini kendisine kendisinin de taraftar olduğunu ancak maddede belirtildiği gibi, 1944 senesi, sadece belli bir seneyi esas almak doğru değildir. Tahsin Bekir Balta'ya göre işlenmekte olan arazilerde, vergi tashihi yeniden kıymet takdiri bakımından açmak gereklidir. Bunun ilgili de vatandaşa itiraz hakkı tanınmalıdır.

Madde ile ilgili bazı öğretmen milletvekilleri önergeler vermiştir. Bu önergeler şöyledir:

Naci Eldeniz, maddede komisyon tarafından tespit edilen değerin az olduğunu bu durum da toprak sahiplerinin mağdur olduğu belirtilerek tespit edilen değerin biraz daha artırılması yönünde önerge vermiştir.

Milletvekili Niyazi İsmet Gözcü ise maddede kamulaştırılacak arazilerin değerinin belirlenmesinde 1944 senesi arazi vergisine matrah olan değerin esas alınmasının vatandaşlar arasında eşitsizliğe yol açacağını, bazı fırsatçı kimselere mallarının o günkü değerinin üzerinde kazanç imkanı vereceğinden Hükümet tasarısında belirtilen 1943 senesi arazi vergisi matrah değeri esas kabul edilmesi yönünde önerge sunmuştur.

Milletvekili Tahsin Bekir Balta ise aşağıdaki şekilde önerge sunmuştur.

«Kamulaştırılacak arazinin 1833 ve 2901

sayılı kanunlar gereğince kamulaştırma tarihinde taayyün etmiş değeri kamulaştırma karşılığına esas olur.

Kamulaştırılacak araziden gizli kaldığından veya diğer bir sebepten dolayı 1944 bütçe yılı başında kesinleşmiş değeri bulunmayanlara çevrelerindeki en yakın benzeri arazinin sözü geçen değerine göre Arazi Vergisi Kanununun yetkilendirdiği komisyonlarca değerleri biçilir.

Bu suretle tayin olunacak değere Hazine ve mülk sahibi 3692 sayılı kanun hükümlerine göre itiraz edebilirler. Bu yolla bulunan ve kesinleşen değerler kamulaştırma karşılığına esas tutulur.

Özel kişilere ait olup çiftçilikte kullanılmakta olan veya esaslı surette imar veya ıslah edilen arazide yukarıda yapılı değere sahibi, kendisine yapılacak yazılı bildiriden başlamak üzere üç ay içinde itiraz edebilir. Bu takdirde arazinin değeri 1833, 2901 ve 3092 sayılı kanun hükümleri dairesinde yeniden takdir ve tespit olunur- ve bu suretle taayyün edecek miktar kamulaştırma karşılığını teşkil eder.

Hazinece taksitle satılmış olup da kamulaştırma tarihinde taksit bedelleri tamamen ödenmemiş olan arazinin, ihale tarihinden kamulaştırma tarihine kadar geçen her yıl için ihale bedelinden % 5 tenzil edildikten sonra kalan miktar, vergi kıymetinden fazla olduğu takdirde kamulaştırma bedeli olarak kabul edilir 14'üncü maddenin (E) bendi gereğince kamulaştırılacak arazinin bedeli bölünmezden evvelki bütününe tâbi olduğu hükümlere göre hesaplanarak tapuda kayıtlı sahibine ödenir”

Rize

Tahsin Bekir Balta

Verilen önergelerin hiçbirisi kabul edilmemiştir. Madde yapılan oylama sonucu olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 36

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Arazi verileceklerin Türk olmaları ve medenî hakları kullanma ehliyetini haiz bulunmaları ve çiftçi olmaları veya çiftçilik yapmayı taahhüt etmeleri ve her iki halde de verilecek arazisi bizzat işletmeleri şarttır.

Vasisi ister ve sulh yargıcı da izin verirse velisi olmayan küçüklere de toprak verilebilir.”

Madde ile ilgili Kazım Berker söz almış ve bir de önerge sunmuştur.

Kazım BERKER: Milletvekili Kazım Berker bu maddede toprak verilecek kişilerin hangi vasıflara sahip olmaları gerektiği ifade edildikten sonra toprak dağıtılan kişilerin topraklarını bizzat işlemeleri gerektiği ibaresi de ilave edildiğini söylemiştir. Ancak kanun tasarısının 56'ıncı maddesinde ise toprak

dağıtılacak kişilerin hangi hallerde topraklarını kiraya verebilecekleri belirtildiğini söylemiştir. Kazım Berker'e göre kendisine toprak verilen kimselerin arazilerini 56'ncı maddede belirtilen sebepler olmaksızın arazilerini bizzat işlemek zorunda olduğuna göre 36'ncı maddede ayrıca bizzat işlemleri şarttır ibaresinin lüzumsuzdur.

Kazım Berker 36'ncı maddeden “ve iki halde de verilecek araziye bizzat” işlemleri şarttır ibaresinin kaldırılması yönünde bir önerge sunmuş ve sunulan bu önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

Madde yapılan oylama sonucu olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 45

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Kamulaştırma bedeli eşit taksitlerle ve kamulaştırmayı takip eden yıldan itibaren yirmi yılda ödenecek «Toprak tahvilleri» adlı Hazine tahvilleriyle ödenir. Her taksite senelik % 4 faiz yürütülür. Her yılın kupon vadesi 30 Eylül'dür. Toprak tahvillerinin eh küçük küpürü 100 lira itibari kıymetlidir. Kamulaştırma bedelinin 100 liradan aşağı kesri para ile ödenir.

Her yıl yapılacak kamulaştırmalara göre Tarım Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirtilecek miktarda tahvil çıkarılır. Bu tahvillerin ana ve faizini ihtiva eden kupon bedelleri vadelerinden beş sene sonra Hazine lehine zaman aşımına uğrar.

Toprak tahvilleri, ödenmemiş kupon bedelleri üzerinden diğer Devlet tahvillerine tanınan imtiyaz ve hakları tamamen haizdirler.

Yıllık amortisman taksitlerini, faizleri ve diğer giderleri karşılayacak ödenek her yıl Devlet borçları bütçesinde ayrı bir fasla konur. Her tertipte çıkarma giderleri Devlet borçları bütçesinde açılacak ayrı bir fasla ödenek kaydedilerek harcanır.

Maliye Bakanlığı her tertipte çıkarma için elli bin liraya kadar geçici harcamaya izinlidir.

17 ve 29'ncu maddeler hükümleri saklıdır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Şükrü SÖKMENSÜER: Milletvekili Şükrü Sökmensüer arazisi kamulaştırılacak kişilere verilecek olan toprak tahvillerinin 1000 liralık kısmının

ödenen yıllık taksitlerden ayrı olarak peşin olarak verilmesi gerektiğini ifade etmiş ve maddenin 1'inci fıkrasının sonuna *“toprak tahvillerinin bin liralık kısmı kamulaştırmayı takiben yıl içinde peşin olarak ayrıca ödenir.”* ibaresinin eklenmesi yönünde de bir önerge sunmuştur. Önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

Naci ELDENİZ: Milletvekili Naci Eldeniz ödeme yapılacak tahvillerin faizinin %4'ten %7'ye çıkarılması yönünde önerge vermiş ancak yapılan oylama sonucu önerge reddedilmiştir.

Madde yapılan oylama sonucu Şükrü Sökmensüer'in kabul edilen önergesi ile tadil edilmek suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 48

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Yukarıdaki maddede yazılı özel fonun kaynakları şunlardır:

a) Her yıl bütçesine bu maksatla konacak ödenek;

b) 45'nci maddede yazılı alacaklardan yapılacak tahsilat.”

Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU: Tarım Bakanı Raşit Şevket Hatipoğlu bu toprak kanununun yalnızca topraksız köylülere toprak vermeyi amaçlamamakta, mümkün olduğunca donatım vasıtaları, tesis ve onarma kredisi de vermeyi amaçlamaktadır. Raşit Şevket Hatipoğlu toprak verilen kişilerin en kısa zamanda donatılması düşünüldüğü, bu kişilerin yıllık maişetinin ise düşünülmendiğini söylemiştir. Tarım Bakanı Raşit Şevket Hatipoğlu'na göre asıl gaye toprak verilen insanları büyük bir şevkle çalıştırmak ve verilecek vasıtalarla iş kuvvetlerini fazla kıymetlendirmektir.

Yetmiş İkinci Birleşim (11.06.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 72. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde kanun tasarısı ikinci defa görüşülmüştür. Bu birleşimde kanun tasarısı ile ilgili söz alan milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Madde 14

Maddenin ikinci görüşmede Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere, (tarım işçileri dâhil) dağıtılmak üzere aşağıda yazılı arazi, üzerindeki zirai işletme ile ilgili yapı ve tesisleriyle birlikte Tarım Bakanlığınca kamulaştırılır:

a) Mülhak ve mazbut vakıfların tüzel kişilikleri narama Vakıflar Genel Müdürlüğü veya mütevelliler, tarafından tasarruf edilmekte bulunan bütün vakıf arazisinin tamamı;

b) özel idare ve belediyelere ait olup da kamu hizmetlerinde kullanılmayan arazi;

c) Gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine ait araziden beş bin dönümü geçen parçaları;

(Kamu faydasına yarayan derneklerle, iktisadi Devlet kuruluşları ve müesseseleri ve sermayesinin yansından fazlası Devlete ait ortaklıklar arazisinin beş bin dönümden yukarı kısmı, işlenmek şartıyla ve Bakanlar Kurulu karar ile kamulaştırma dışında bırakılabilir.)

d) Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra işlenmeyen arazi

e) Bu kanun hükümlerine göre kamulaştırmağa bağlı araziden bölünmek suretiyle 1944 yılı Ekim ayından sonra iktisap «dilen ve yine sahipleri "tarafından doğrudan doğruya işletilmeyen arazinin tamamı.

56'ncı madde hükümleri bu arazi hakkında da uygulanır. Miras yoluyla, intikal eden arazi bu fıkra hükmü dışında tutulur.

Kamulaştırılan araziye yapı ve tesislerden kahve, han,, dükkân, değirmen ve fabrika gibi zirai işletme ile ilgili olmayanlar ile bağ ve bahçeler kamulaştırma dışında bırakılır.”

Madde ile ilgili olarak söz alan milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Recep PEKER: Milletvekili Recep Peker öncelikle 14'üncü madde ile ilgili maddenin E fıkrasının sonuna 15'inci madde gereğince yapılacak ilana kadar toprak sahiplerinin toprakları üzerinde tam tasarruf sahibi olabilmeleri yönünde bir önerge vermiştir.

Milletvekili Recep Peker kanun tasarısının birinci görüşmesinden sonra maddenin son halinde önemli bir açık tespit ettiğini, önergeyi de tespit ettiği bu açığı önlemek için verdiğini söylemiştir.

Recep Peker arazileri kamulaştırılacak olan vatandaşların arazilerini bölerek vermek suretiyle kamulaştırma işinden kaçınmasının önlenmesi amacıyla 14'üncü maddeye E fıkrasının eklendiğini söylemiştir. Ancak maddenin fıkrasıyla kamulaştırmadan kurtulmak gibi niyeti olmayanların vatandaşların da toprakları üzerindeki tasarruf haklarını kullanmalarına engel olmaktadır. Bu durumda da kanun gereğince yapılacak kamulaştırma faaliyetlerinden kaçmak gibi niyeti olmayan büyük arazi sahiplerinin de kamulaştırma sırası kendisine gelene kadar geçen zaman içinde topraklarını satma, kredi için rehin verme, tesis kurma gibi tasarruf haklarından mahrum kalması durumu insanları rahatsız edecektir. Bunun için 14'üncü maddenin E fıkrasına önergede belirtilen hüküm ilave edildiğinde devletin yapacağı ilana kadar vatandaşların malları üzerinde tasarruf haklarından men edilemeyeceğinin belirlenmesi faydalı olacaktır.

Madde 57

İkinci görüşmelerde maddenin Meclis'e gelen hali şöyledir:

“Bu kanunla verilen arazi sahibi tarafından işletilemeyerek terkedilir veya ortakçılıkla veyahut özürsüz olarak kira ile işletilirse Tarım Bakanlığının, bu kanun gereğince ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere, gayrimenkullerin geri verilmesini ve tapu kaydının silinerek Hazine adına değiştirilmesini mahkemeden istemeğe hakkı vardır. Bu işlerde basit muhakeme usulü uygulanır.

Gayrimenkullerin geri alınması halinde ödenen taksitler ve yapılan zaruri veya faydalı giderlerle araziden elde edilmiş olan intifam bedelleri karşılıklı olarak hesap edilir. Değerlerde ziyade varsa fazlası geri alınır. Arazinin işletilmeyen yıllara ait ecrimisli tazminat olarak kendisinden alınır.”

Madde ile ilgili Kazım Berker madde ile ilgili söz almış bir de önerge vermiştir. Konuşmasında maddede geçen “ecrimisil” tabirinin Mecelle’de kullanıldığı, şu anda Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun’da bu tabirin kullanılmadığını, Toprak Kanunu’nda da bu tabirin kullanılmaması gerektiğini ve “ecrimisil” tabiri yerine “intifa bedeli” tabirinin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yönde bir de önerge veren Kazım Berker’in önergesi yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir.

Madde olduğu gibi kabul edilmiştir.

Kanun tasarısı hakkında ikinci görüşmeler de tamamlandıktan sonra tasarının tümü açık oylamaya sunulmuştur. Yapılan oylama sonucu 345 milletvekilinin kabul oyuyla tasarı kabul edilmiştir.

4.7 Ekonomik Gelişmelerle İlgili Değerlendirme

4.7.1 Milli Korunma Kanununun Değerlendirmesi

Milli Korunma Kanunu II. Dünya Savaşı ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle çıkarılmak durumunda kaldığı söylenebilir. Savaş başladıktan sonra silah altına alınan kişilerin sayısı bir hayli artmış bu durum da üretimin azalmasına ve tüketimin de artmasına neden olmuştur. Ülkede arzın talebi karşılayamaz hale gelmesi, ithalatta yaşanan zorluklar, bunların yanı sıra bir de stokçuluk ve vurgunculuğun artış göstermesi vatandaşları ekonomik olarak zor durumda bırakmıştır. Ülkede meydana gelen bu olumsuz koşullar sebebiyle de hükümet çözüm yolları aramaya başlamıştır. Bulunan çözüm yollarından biri de Milli Korunma Kanunu'dur.

Kararın gerekçesinde yaşanmakta olan II. Dünya Savaşı'nın ülkeyi olumsuz etkilediği ve ortaya çıkan bu olumsuzlukların giderilebilmesi için de böyle bir kanunun çıkarılmasının uygun görüldüğünden bahsedilmiştir.

Kanunun çıkarılması sürecinde oluşturulan 24 üyeden oluşan muvakkat encümenin sadece 6'sı öğretmen milletvekilidir. Bu durum göz önüne alındığında oluşturulan Muvakkat Encümen'de öğretmen milletvekillerinin sayı olarak diğerlerine göre daha az olduğu görülür. Meclis görüşmeleri sırasında da öğretmen milletvekillerinden pek fazla mütalâada bulunan olduğu söylenemez. Ancak kanunun çıkarılması sırasında Başvekil Refik Saydam ve İktisat Vekili Sırrı Day'ın öğretmen milletvekili olması bu kanunun çıkarılması sürecinde eğitimci kimliği de bulunan bir kişinin ülkede oldukça ses getirmiş bir kanun üzerinde eğitimcilerin de etkili olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemli sayılır.

Kanunun tatbik edilmesiyle birlikte ülkedeki ekonomik durum düzelmemiştir. Ekonomi üzerinde olumlu etkisi olması beklenen bir kanunun çıkarılması esnasında ilerleyen zamanlarda olumsuz sonuçlara yol açacağını tahmin edilememesi bu milletvekillerinin gelecekteki halin nasıl olabileceğini tahmin etmesi hususunda yetersiz olduklarını gösterir nitelikte olduğu

söylenbilir. Bu bakımdan da bu hususun dikkat çekici olduğu söylemek mümkündür.

4.7.2 Varlık Vergisi'nin Değerlendirilmesi

Varlık Vergisi Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerek yapısı gerekse de uygulaması itibarıyla ses getiren bir uygulama olarak tarihe geçmiştir.

Varlık Vergisi'nin ortaya getirilmesinde öğretmen milletvekillerinin katkılarına baktığımızda ise söz konusu vergi Saraçoğlu Hükümeti tarafından çıkarılmış ve tatbik edilmiş bir vergidir. Dönemin Başvekili olan Şükrü Saraçoğlu'nun da öğretmen olduğu göz önünde bulundurulduğunda vergi üzerinde en büyük etkisi olan kişilerden birisinin öğretmen milletvekili olduğu söylenebilir. Uzun müddet tartışma konusu olan ve çıkarıldığı ve uygulandığı dönemde de hayli ses getiren bir kanunun mimarlarından birisinin öğretmen milletvekili olması öğretmenlerin toplumdaki etkilerinin ne denli güçlü olabileceğinin bir göstergesi sayılabilir.

Kanun Meclis görüşmeleri sırasında milletvekilleri fazla bir mütalâalarda bulunmamıştır. Bu durum o dönemde memleketin içinde bulunduğu zor durum ile açıklanabilir. Görüşmeler sırasında sadece 5 milletvekili söz almış bunlardan 2 si öğretmen milletvekilidir. Görüşmeler sırasında kanunun ismi hakkında bir öneri gelmişse de bu öneri dikkate alınmamıştır.

Görüşmeler sırasında öğretmen milletvekillerinin ve diğer milletvekillerinin pek fazla bir mütalâada bulunmamaları ülkenin zor durumundan kurtulması için gerekli görülen her ne tedbir varsa alınmasına taraftar olduklarını da gösterdiği de söylenebilir.

Kanun maddelerinde aslında tatbikat esnasında yanlışlara yol açabilecek hükümler de mevcuttur. Bu hususa misal olarak vergi mükelleflerini ve miktarlarını belirleyecek olan komisyonların 15 gün içinde bir karara varmalarını şart koşan madde gösterilebilir. Çok sayıda vergi mükellefini ve bunların ödeyeceği verginin miktarını dönemin şartları da göz önüne alındığında sağlıklı bir şekilde belirlemek pek mümkün gözükmemektedir.

4.7.3 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Değerlendirmesi

Kanun tasarısının Meclis'te yapılan görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin çoğunluğunun kanun tasarısı hakkında olumlu düşündükleri

görülmektedir. Öğretmen milletvekilleri gerek kanunun bütünü ile ilgili yapılan görüşmelerde gerekse de kanun maddelerinin görüşülmesi sırasında çeşitli görüş ve öneriler sunmuştur. Öğretmen milletvekillerinin ifade ettikleri görüş ve öneriler genel olarak şu başlıklar altında toplanabilir:

Topraksız ve az topraklı köylüler; öğretmen milletvekilleri ülkede topraksız ve az topraklı köylü sorununun olduğunu belirtmişler ve bu kanunun bu sorunu giderebileceğini ifade etmişlerdir.

Ortakçılık meselesi: öğretmen milletvekilleri genel olarak ülkede ortakçılık meselesinin bir sorun olduğunu, çiftçilerin kendi topraklarının sahibi olduğunda kendi topraklarında daha iyi çalışacaklarını ifade etmişlerdir.

İşletme şekilleri: öğretmen milletvekilleri işletme şekilleri üzerinde yoğun olarak orta işletmeler üzerinde durmuştur. İfade edilen görüşler arasında orta işletmenin ülke üretimi için gerekli olduğunu, kanun tasarısının ise orta işletmelere zarar vermediğini ifade etmişlerdir. Öğretmen milletvekillerinden; kanun tasarısı ile orta işletmelerin tehlike altına girdiğini, ülke topraklarının küçük işletmeler halinde parçalandığını belirtenler de olmuştur.

Değer paha: öğretmen milletvekilleri genel olarak kamulaştırılan toprakların değer pahasının verilmesini savunduğunu, ancak devletin gücünün buna yetemeyeceğini de ifade etmiştir.

Kanun tasarısının bir İnkılap kanunu olarak gören öğretmen milletvekilleri de olmuştur.

Kanun tasarısının görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekilleri en fazla 14'üncü ve 17'inci maddeler üzerinde görüş belirtmiştir. Tasarının 17'inci maddesi genel olarak Meclis'te en çok tartışılan maddesi olmuştur.

14'üncü maddenin son fıkrasında 1944 Ekim ayından sonra miras yoluyla intikal hariç olmak üzere kamulaştırmaya tâbi arazilerin bölünerek başkasına geçmesi halinde yeni sahipleri tarafından doğrudan işletilmeyen arazilerin tamamı kamulaştırılır hükmü vardır. Maddenin bu hükmünün yanlış olduğunu savunan öğretmen milletvekillerine göre bir kanun yürürlüğe girmeden önceki tarihlere uygulanmış olacaktır. Bu durum ise kanuni değildir. Bundan başka mülk sahibi kamulaştırma sırasının kendisine gelene kadar mülkü üzerinde tasarruf hakkına sahip olamayacaktır.

Karşı görüşe göre ise bu durum adalete uygundur. Böyle bir kanun çıkacağını önceden haber alanlar kamulaştırmadan kurtulmak için tedbir alırken

diğer vatandaşlar ise haberi olmadığı için veya vatanseverliğinden dolayı bu işe kalkışmayacaktır. Bu durum da vatandaşlar arasında haksızlığa neden olacaktır.

Maddenin bu hükmü aslında kanunların geriye yürütülmeye çalışılması bakımından dikkat çekicidir. Vaktiyle suç olmayan bir fiilden dolayı bir yaptırım uygulanmasına yol açabilme ihtimali olabilmektedir. Hükmü savunan görüşe göre arazileri kamulaştırmaya tabi olan mülk sahipleri kanun tasarısını önceden haber almaları durumunda fırsatçılık yaparak arazilerini anlaşmalı bir şekilde bir yakınına devredeceğini, böylelikle kamulaştırmadan kurtulacaklarını ifade etmişlerdir. Ancak belirlenen tarihten sonra yapılan bazı satışların ve devirlerin hepsinin bu maksatla gerçekleştiğini kabul etmek, pek de doğru olmasa gerektir. Ayrıca söz konusu maddeye belirlenen tarihten sonra yapılan satışların ve devirlerin tespit edilmesine yönelik bir madde de eklenmemiştir.

17'inci maddenin görüşülmesi sırasında aynı zamanda öğretmen olan Başbakanın da söz alarak madde ile ilgili mütalâalarda bulunması maddenin önemini gösterir niteliktedir.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanun tasarısı görüşmeleri ülkede çok partili hayata geçişte önemli dönüm noktalarından biridir. Kanun tasarısı görüşülürken öğretmen milletvekillerinin pek de bu amaçla mütalâada bulunmadıkları da söylenebilir.

4.8 1939-1950 Arasındaki Dış Gelişmeler

Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan Barış Antlaşması'ndan sonraki dönemde dış politikasının esas hedefi kendisine yönelecek herhangi bir saldırıya karşı etrafında bir güvenlik çemberi oluşturmak ve uluslararası alanda çıkacak sorunları barışçı yöntemlerle çözmek olmuştur. II. Dünya Savaşı yıllarında ise Müttefik ve Mihver Devletler Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa katılması yönünde girişimlerde bulunmuşlarsa da Türkiye savaşın dışında kalmayı başarmış, savaş süresince değişen güç dengelerine göre bir politika takip etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güçler dengesi yeniden tesis edilirken Türkiye Sovyetlerin baskı ve isteklerine karşı toprak bütünlüğü ile bağımsızlığını teminat altına almak Türk dış politikasının esasını oluşturmuştur (Ünalp, 2020; 217,218).

Birleşmiş Milletler II. Dünya Savaşı'nda galip çıkan devletler tarafından kurulmuş dünya çapında bir teşkilattır. Türkiye'nin 1939-1950 arası dönemde dış

politikasındaki önemli gelişmelerinden birisi de Birleşmiş Milletlere üye olmasıdır.

4.8.1 5.4.1.1. San Fransisko'da 26 Haziran 1945 Tarihinde Yapılmış Ve İmzalanmış Olan Birleşmiş Milletler Antlaşması İle Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün Onanması Hakkında Kanun

I. Dünya Savaşı'ndan sonra galip devletlerin liderliğinde Milletler Cemiyeti kurulmuş ancak bu cemiyet II. Dünya Savaşı'nın çıkmasını engelleyememiştir. II. Dünya Savaşı'nın sonucunun belli olamaya başladığı dönemde, ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği liderliğinde düzenlenen Yalta Konferansı'nda savaş sonrası koşullar tartışılmış, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması kararı alınmıştır. San Fransisko Konferansı Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda son adıdır (Şatıroğlu, 2006; 28). Kanun hakkında Dışişleri Komisyonu raporu şöyledir:

4.8.2 5.4.1.1.1. Kanun Hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem 19. Cilt 90. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Dışişleri Komisyonu San Fransisko Konferansı'na katılan heyetin çalışmalarını takdirle karşıladığını, Konferansa katılan devletlerin dünya barışını ve güvenliğini korumak için meydana getirdikleri bu eserin Milletler Cemiyeti gibi işlevsiz hale düşmeyeceğine ve beş devletin sahip olduğu veto hakkını bu devletlerin konferansta yaptıkları demeçlere uygun bir şekilde kullanacaklarına komisyonun inandığını ifade etmiştir.

Dışişleri Komisyonu Milletlerarası Adalet Divanı'nın görevlerini hakkıyla yerine getireceklerine kani olduklarını belirtmiştir.

Dışişleri Komisyonu kanunun sadece birinci maddesinde bazı kelime değişiklikleri yapmış, diğer maddelerde Hükümetin teklifini olduğu gibi kabul etmiştir.

Komisyonunda tasarıyı inceleyen üyeler şöyledir: Saffet Arıkan, Rıfkı Refik Pasin, Ziya Yörük, Pertev Demirhan, Cabir Selek, Edip Servet Tör, Hikmet Bayur, Naci Eldeniz.

Bu milletvekillerinden Saffet Arıkan, Rıfkı Refik Pasin, Pertev Demirhan, Hikmet Bayur, Naci Eldeniz öğretmen milletvekilidir.

Bu kanun Meclis'te bir oturumda görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Kanunun Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

90. Birleşim (15.08.1945)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 19. Cilt, 90. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Kanun tasarısının maddeleri oylamaya geçilmeden önce yapılan görüşmeler ve öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Hasan SAKA: Dışişleri Bakanı Hasan Saka İkinci Cihan Harbi'nin sona erdiğini, artık harbi kazanmak kadar yeni bir harbi önlemenin ve milletlerarası münasebetleri bir düzen içinde devam ettirmenin önemli olduğunu, milletleri bu amaca götürecek bir teşkilâtı kurmak için San Fransisko'da toplanan temsilcilerin çalışmaları sonucunda şu an Meclis'e sunulan bu belgenin meydana getirildiğini söylemiştir.

Milletvekili Hasan Saka, San Frasiisko'da toplanan konferansa temel teşkil eden metnin Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Sovyet Rusya ve Çin'in birlikte hazırladıkları Dumbarton Oaks diye anılan metin olduğunu ve bunun da murahhas heyet tarafından detaylıca incelenip Hükümetin görüşleri tespit edilerek yola çıkıldığını söylemiştir. Hasan Saka'ya göre Türk Heyeti konferansta görüşlerini ifade ederken veya komisyon ve komitelere düzeltme tekliflerini sunarken Hükümetin genel politikası ile uyumludur.

Dış İşleri Bakanı Hasan Saka, bu antlaşmanın hazırlanması esnasında devletlerin kendi açılarından fedakarlıklarda bulunduklarını ve konferans devam ederken bütün devletlerin devamlı bir dünya barışı amacını güttüklerini ifade etmiştir.

Hasan Saka kurulacak olan yeni teşkilâtın Milletler Cemiyeti'nden farklılık arz ettiğini ifade etmiştir. Kurulacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın dünya güvenlik ve barışını Milletler Cemiyeti'nin sisteminden farklı bir sistemle korumaya çalışmak istediğini ifade etmiştir. Hasan Saka konuşmasında imzalanan yeni antlaşma ile barış ve güvenliğin korunmasında yetki ve sorumlulukların iyice tespit edilip yetki sahiplerini de göstermektedir. Buna göre barış ve güvenliğin korunması Güvenlik Meclisi ismindeki uzva düşmektedir. Bu uzuvdaki belli başlı sorumluluk ve görevleri de dünyanın önde gelen devletleri üzerlerine aldığını söylemiştir. Hasan Saka'ya göre bu durumun

böyle olmasında Milletler Cemiyeti'nin başarısızlıkları ve İkinci Dünya Savaşı'nın gelişim süreci neden olmuştur.

Hasan Saka'ya göre oluşturulan yeni sistemin faydaları şöyledir: Saldırganlık siyaseti izleyen bir devlet karşısında dünyanın en güçlü devletlerini bulacağını bilecek, yine de saldırgan bir eylemin gerçekleşmesi durumunda Güvenlik Meclisi tarafından kendisine karşı müşterek kuvvetler harekete geçirilecektir. Mahzurlu tarafı ise; belli vazife ve sorumlulukları yüklenmiş devletlerin kesin bir şekilde ortak olarak hareket etmelerine bağlıdır.

Milletvekili Hasan Saka Hükümetin San Fransisko Konferansı'na iştirak etme nedenlerinden birinin de dünya barış ve güvenliğini koruma ve kurtarma amacını güden teşebbüslerin içinde bulunma isteğidir.

Rıfki Refik PASİN: Milletvekili Rıfki Refik Pasin, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının Dışişleri Komisyonu'nda incelendiğini bununla birlikte Dışişleri Bakanlığı tarafından da gerekli malûmatların alındığını söylemiştir.

Rıfki Refik Pasin konferansa katılan devletlerin kendi görüş ve temennilerine göre düzeltme ve ıslah tekliflerini sunmuş olduklarını ve kendilerine verilen bilgilere göre konferansta sunulan tezler genel olarak gruplandırılırsa iki konu etrafında toplandığını ifade etmiştir.

Bu tezlerden birincisi; silah ve kaynak bakımından ileride bulunan devletlerin dünya barışı ve güvenliğini koruma konusunda diğer devletlere göre daha ağır sorumluluklar yüklemek, bunun karşılığında ise bu devletlerin reyinin diğer devletlere göre daha kıymetli olmasıdır. Diğer bir tez ise; dünya barışı ve güvenliğinde olduğu gibi alınacak olan kararlarda da eşitlik olmasıdır.

Rıfki Refik Pasin'e göre ikinci tez devletlerin eşitliği prensibine ve demokrasinin temel kaidelerine birinci teze göre daha uygun olsa da Birleşmiş Milletlerin kuruluş amacına bakıldığında bu tez biraz zayıflamaktadır. Çünkü Birleşmiş Milletler Teşkilatı'ndan maksat dünya barış ve güvenliğini korumaktır. Daha önce yaşanan Milletler Cemiyeti tecrübesi ortadadır. Cemiyet 52 devletten oluşmaktaydı ve her bir üyenin barışı koruma yönünden mesuliyetleri eşitti. Bu bakımdan dünya barışını koruma mesuliyeti 52 parçaya bölünerek hafiflemiş ve insanlığın yeni bir felakete sürüklendiğini gören ve işin vehametini kavrayan olmamıştır. Milletvekili Rıfki Refik Pasin, bu devletlerin Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nda alınacak olan kararlarda eşitlik tezlerine bu nedenlerden dolayı karşı çıktıklarını ve bu devletlerin İkinci Dünya Savaşı'nın kendi aralarındaki birlik ve

beraberlik neticesinde kazanılabildiğini, gelecekte de milletlerarası barış ve güvenliğin kendi aralarındaki işbirliğinin devam ettiği müddetçe mümkün olacağını söylediklerini ifade etmiştir.

Rıfki Refik Pasin, söz konusu anlaşmanın Milletler Cemiyeti Anlaşması'na göre ilerlemeler kaydettiğini özellikle de insan haklarının geniş çaplı tanınması, toplumsal ve ekonomik alanlarda milletlerin birbirleriyle yardımlaşması gibi meselelerde anlaşma hükümlerinin takdire değer olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekili Rıfki Refik Pasin, milletlerin bugünkü noktaya gelene kadar yüzyıllar boyunca büyük tecrübelerden geçtiğini, sonuç olarak her ulaşılan noktanın bir öncekinden daha fazla iyiliğe hizmet ettiğini, bu sefer de gelecekte milletlerarası ilişkilerin barış yanlısı devletlerin katıldıkları bir teşkilat çerçevesi içine almayı başarmış bulunmasını en iyi duygularla karşıladığını ve Birleşmiş Milletlerin bir an önce faaliyete geçmesini temenni ettiğini söylemiştir.

Nakiye ELGÜN: Milletvekili Nakiye Elgün, genel olarak anlaşmayı olumlu bulduğunu karşılayan konuşmalarda bulunmuş ve Meclis'in de bu anlaşmayı tasvip ve kabul edeceğini ümit ettiğini ifade etmiştir.

Yavuz ABADAN: Milletvekili Yavuz Abadan, Cumhuriyet Hükümeti'nin yurttan ve dünyada sulh politikasını kendisine esas tuttuğunu, Birleşmiş Milletler safında yer alınması da bu politikanın doğal bir sonucu olduğunu, zorbalığı dünyadan kaldırmak hak ve adaleti hakim kılma davasına bağlılığımızı söz konusu kanunu onaylamakla yeniden gösterileceğini ifade etmiştir.

Milletvekili Yavuz Abadan, Birleşmiş Milletler Anayasası'nın üç esas etrafında toplandığını bunların birincisinin barış ve güvenliği korumak, devam ettirmek; ikinci esasın milletlerin hak eşitliği ve kendileri karar verebilmeleri esasına riayet edilerek milletlerin karşılıklı saygılarını kuvvetlendirmek. Üçüncü esasın ise, insan haklarının ve temel hürriyetleri demokratik bir hayat içinde milletlerarası işbirliğine devam etmek.

Yavuz Abadan Birleşmiş Milletler Anayasası'nın bu prensipleri gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği hususuna da değinmiştir. Milletvekili Yavuz Abadan'a göre bu yasanın belli başlı teşkilatındaki esasları mütalâa etmek gerekir. Birleşmiş Milletlerin teşrii bir organı vardır, Genel Kurul. Bu organ milletlerarasındaki barış ve güvenliği sağlayan müesseseleri teşkil etmek hakkı saklıdır. Genel Kurul yasama yetkisine sahip olan bir organ olup devamlı bir

haldedir. Bundan başka bir de Güvenlik Konseyi mevcuttur. Bu organ da anlaşmazlıkları çözmek, savaşları önlemek tedbirlerini almaya yetkilidir.

Milletvekili Yavuz Abadan Milletler Cemiyeti ile Birleşmiş Milletleri karşılaştırmıştır. Buna göre Birleşmiş Milletler, Milletler Cemiyeti'ne göre daha evrensel bir yapıdadır. Yeni teşkilat Milletler Cemiyeti'ne göre sözünü daha fazla geçirebilecek bir yapıdadır. Yeni teşkilatın bünyesinde, savaşa neden olan ekonomik ve sosyal olumsuzlukları yerinde inceleyerek tedbir alma imkanını veren ekonomik ve sosyal konsey bulunuyor olup bu konseyde bütün üyeler temsil edilmektedir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Milletler Cemiyeti'ne göre olumlu yönlerinden bir tanesi de konseyin daimi oturum halinde bulunmasıdır. Dönem dönem toplantı halinde olmayıp daimi toplantı halinde bulunacak vebu suretle ortaya çıkması muhtemel bir savaş tehlikesi önlenmiş olacaktır. Teşkilat savaşı bastırmaktan ziyade önlemek amacına yöneltilmiş oluyor. Yeni teşkilatın en büyük noksanlığı Güvenlik Konseyi'nde büyük devletlerin geniş yetki sahibi olmasıdır. Bu durum en çok eleştirilen husus olmuştur. Bu duruma karşı bu devletler tarafından ileri sürülen savunma ise şöyledir: garantiyi ancak büyük devletler verebilir, ayrıca savaşlardan sonraki geçiş devri özel tedbirlere ihtiyaç duya, bu tedbirleri ise ancak büyük devletler alabilir.

Milletvekili Yavuz Abadan'a göre büyük devletler tedbirlerini aldıktan sonra Genel Kurul yetkisi gereği istediği değişiklikleri yapabileceğini ve gerektiğinde konseyin yetkisinde kısıtlamalara gidebileceğini, bu düşüncelerin gerçeğe uygunluk dereceleri zamanla belli olacaktır.

Yavuz Abadan son olarak Birleşmiş Milletler Anayasası'nın kağıt üzerindeki halinden daha iyi uygulanacağını ve teşkilatın beklendiğinden daha iyi işleyeceğini, müreffeh bir barış ve emniyet devresini insanlığa açacağını umut ettiğini ifade ederek Birleşmiş Milletler Anayasası'nın barındırdığı değerleri övdüğünü belirterek anlaşmanın milletimiz ve insanlık için hayırlı olmasını dilemiştir.

Hikmet BAYUR: Milletvekili Hikmet Bayur, anlaşmanın bir iki noktası üzerinde tenkit yapacağını belirterek sözlerine başlamıştır. Hikmet Bayur, anlaşma olmamasının yerinde bir şey olmayacağını ve bu anlaşmanın hiç olmamasından iyi olduğunu ve bugünkü şartlarda olabileceklerin en iyisi olduğunu bu sebeple tasdik edilmesi taraftarı olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Hikmet Bayur konuşmasında bazı hususlara değinmiştir. Hikmet Bayur'a göre; imzalanan anlaşmanın en büyük ideallerinden birisi milletlerin eşitliğini tanınmasıdır. Bununla birlikte anlaşmada eşitlik ilkesine aykırı hükümler de mevcuttur. Büyük devlet olarak bilinen beş devlete verilen haklar eşitliğe tezat teşkil etmektedir. Bunlara verilen hakların diğer devletlere verilen haklardan farklılığı miktar ve nispet üzerinde olmayıp esas üzerindedir. Bu devletler diğerlerinden büyük olduğu için hakları da büyük olsun denilmekte ve bu devletlere verilen hak başka devletlerde yoktur. Bu devletlerden birinin oyu olmadıkça bir sonuç alınamayacak ve her girişim duracaktır.

Milletvekili Hikmet Bayur antlaşmada büyük devletlere bu hakların iki düşünceye dayanılarak verildiğini ifade etmiştir. Bunlardan birincisi; 2. Dünya Savaşı'nı büyük devletler kazanmıştır, diğeri ise barışı da yine büyük devletler koruyacaktır. Hikmet Bayur'a göre bu düşüncelerin ikisi de yanlıştır. Çünkü savaşın iki büyük kısmı, Alman Savaşı ve Japon Savaşı, göz önüne alındığında Alman Savaşı'nın Almanya'nın yıpratılması, Japon Savaşı ise atılan atom bombası sonucu kazanılmıştır. Eğer Alman Savaşı'nda Almanya'nın saldırdığı devletler en baştan pes etmemişler, Almanya'ya karşı güçleri nispetinde direnmişlerdir. Bu direnişlerinin sonucunda da Alman orduları yıpratılmıştır. Eğer saldırıya uğrayan küçük devletler direnmemiş olsalardı veya işi tamamen büyük devletlere bırakmış olsalardı belki de savaşın seyri değişecekti. Dolayısıyla savaş sadece büyük devletlerin kazandığını söylemek vicdanları tahriş etmektedir. Hikmet Bayur, ilerleyen zaman için barışı büyük devletlerin koruyacağı fikrine de karşı çıkmıştır. Hikmet Bayur'a göre barışı büyük devletler büyüklükleri ölçüsünde, küçük devletler de küçüklükleri ölçüsünde koruyacaklardır.

Hikmet Bayur'a göre silahlanmaya sınır getirirken sadece üst sınıra sınır getirilmemelidir. Her devlete şu kadar ordun, şu kadar silahın ve bunlara göre de savaş sanayiinin olacak; ancak şu kadardan da az olmayacaktır denilmelidir.

Milletvekili Hikmet Bayur konuşmasının sonlarında büyük devletlere kesin bir üstünlük sağlayan onların oy birliği hükmünün haksız bir hüküm olduğunu, bu işin daha adilane olması için büyük devletlere birkaç oy hakkı verilmekle yetinilebileceğini ifade etmiştir. Çünkü barış ve güveni sağlama konusunda büyük devletler daha fazla kuvvetle iştirak edeceklerse kuvvetlerine göre oy sahibi olmalıdırlar.

Recep PEKER: Milletvekili Recep Peker, hazırlanan anayasanın insanlık alemine daha geniş bir güvenlik nefesi almasını, insanlığın birlikte dayanışma içinde rahat yaşaması gayesinde özellikle son elli yılda geliştirilen fikri, edebi, felsefi ve siyasi bütün anlayışların tamamına cevap verir nitelikte olduğunu ifade etmiştir.

Recep Peker bu güzel anayasada çok önemli bir hususta büyük bir yara aldığını beyan etmiştir. Milletvekili Recep Peker bunu şöyle izah etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 11 üyeden oluştuğunu, bu üyelerin beşinin büyük devletler geri kalanının ise diğer küçük devletlerden oluştuğunu söylemiştir. Bu konseyin de üyelerin yedi tanesinin kabul etmesiyle karar alacaktır. Hazırlanmış olan antlaşma metnine göre Konseye üye 11 devletten 5 büyük devlet aynı anda uzlaşsı sağlamazsa barışı saldırganlıkla bozan devletler aleyhine ortak hareket icra edilemeyecek ve bu saldırı hareketi cezasız kalarak serbestçe istilaya girişilebilecektir. Böylece beş büyük devletten biri veya bu devletlerden birinin peyki olan devlet saldırganlık eyleminde bulunduğunda o beş devletten biri aleyhte oy kullanmayacağı için saldırgan devletin yaptığı fenalık yanına kalacaktır.

Milletvekili Recep Peker, asıl meselenin milletlerin güvenliğini sağlamak olduğuna ve bu güvenliğin de 5 büyük devletin 5'inin de uzlaşısında bağlı olduğuna göre bu 5 devletten bir tanesinin dahi veto hakkını kullanması ihtimali insanlığın hizmetini bozacak ve özellikle de küçük devletlerin korunma duygusu içinde yaşamasına neden olacaktır. Bu duruma bakıldığında devletlerin tamamının dayanışmasına bağlı bir güvenlik için kesin bir uygulama unsuru yoktur. Bu durum da bu anayasanın en büyük yarasıdır.

Milletvekili Recep Peker, Birleşmiş Milletler Anayasası'nı bu veto meselesi nedeninden dolayı bahsetmiş olduğu fikirleri dile getirmeden kabul edilmesini doğru bulmadığını, ülkemize herhangi nedenle saldırabilecek devlete karşı Güvenlik Konseyi'nin sorunsuz işlemlerini istemenin hakkımız ve konferansta da bunu dile getirmenin vazifemiz olduğunu ifade etmiştir.

Recep Peker'e göre anlaşmayı kabul eden küçük bir devletin kendisine büyük bir devletin veya kendinden daha güçlü bir küçük devletin Güvenlik Konseyi'nde büyük devletlerden birisinin veto hakkını elde ederek uygulayacağı bir istilayı Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın sağladığı teminattan mahrum olarak ve peşin bir şekilde kabul ediyor demektir.

Milletvekili Recep Peker, anlaşmayı Meclis'in reddetmesi taraftarı olmadığını ifade etmiştir. Ancak konferansta vazifemizin çalışmak olduğunu, bütün delegelere tebligat yapıldığında herkesin düzeltme tekliflerini ve gerektiren sebepleri 7 Nisan'a kadar merkez büroya göndermeleri istendiğinde, bizim de bu isteği mucip sebepleriyle beraber büroya vermemiz gerektiğini ifade etmiştir. Ancak bunun yapılmamış olmasını murahhas heyetin bir eksikliği olarak addettiğini söylemiştir. Recep Peker, bunlar yapılmamış olsa bile en azından buna itiraz eden küçük devletlerle birlikte hareket ederek onlar gibi veto aleyhinde oy verilmesi gerekirdi.

Recep Peker, Birleşmiş Milletler Yasası'nı antlaşmasını kabul etmekle beraber Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün de kabul edileceği ancak devletlerarası anlaşmazlıkların Adalet Divanı'nın hakemliğini ve Divan'ın kabul edeceği şekli kabul etmeyerek büyük devletlerin vetosunu kullanarak meydana gelecek saldırganlığı önleyecek vasıtalarından mahrum kalınacağını ifade etmiştir. Bu nedenle hakem, barış ve anlaşma yoluyla milletlerarası davaları çözüme kavuşturmak tatbikatta mümkün olmayacaktır.

Yapılan müzakerelerden sonra kanun maddeleri Meclis'te oylamaya sunulmuş ve kanun oy birliği ile kabul edilmiştir.

4.8.3 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun

Türkçede "Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu" olarak kullanılan, İngilizce "United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization" nitelendirmesinin baş harfleriyle oluşturulan UNESCO sözleşmesi 1945'te Londra'da 44 ülke temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen bir toplantıda kabul edilmiştir. Türkiye sözleşmeyi imzalayan onuncu ülke olup UNESCO Sözleşmesi 20 Mayıs 1946'da TBMM tarafından kabul edilmiştir (Tarhan, Altun, 2015, s. 34).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesi'nin Onanması Hakkında Kanunla ilgili Dışişleri Komisyonu raporu şöyledir:

4.8.4 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun Tasarısı Hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem 23. Cilt 52. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun tasarısı komisyonda görüşülmüş ve 15.05.1946 tarihinde bir rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan komisyon raporunda TBMM'nin 15.08.1945 tarihinde 4801 sayılı kanunla onay verdiği San Fransisko Anayasası'nın 57'inci maddesine göre Birleşmiş Milletlere bağlı fikir, kültür ve eğitim alanında Milletlerarası yetkileri bulunan ihtisas müesseselerinin kurulacağı kaydının bulunduğu ifade edilmiştir. Bu maddeye göre 16 Kasım 1945'te Londra'da toplanan konferansta hazırlanıp imzalanan Birleşmiş Milletler Eğitim ve Kültür Kurumu Sözleşmesi'nin TBMM tarafından onaylanmasını Dışişleri Komisyonu Türkiye'nin dış politikasının ana prensiplerine ve ülke menfaatlerine uygun gördüğünden kanun tasarısını oy birliğiyle olduğu gibi kabul etmiştir.

Komisyon raporunda onayı bulunan toplam 11 milletvekili bulunmaktadır. Bu milletvekillerinden Saffet Arıkan, Ahmet Şükrü Esmer, Rıfkı Refik Pasin, Nihat Erim, Hikmet Bayur, Cemil Bilsel, Nazım Poroy öğretmen milletvekilleridir.

4.8.5 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun Tasarısı Hakkında Milli Eğitim Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem 23. Cilt 52. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun tasarısı komisyonda görüşülmüş ve 15.05.1946 tarihinde bir rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan raporda komisyon kanun tasarısının Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre Türk Hükümeti'nin kültür ve eğitim sahalarında üstlendiği görevlere ilişkin sözleşmenin tasdik edilmesini amaçladığı ifade edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu TBMM'nin Birleşmiş Milletler Anayasası'nı onayladığı için Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesi'nin kabul edilmesini uygun görmüştür.

Komisyon raporunda onayı bulunan toplam 15 milletvekili bulunmaktadır. Bu milletvekillerinin hepsi öğretmen milletvekili olup isimleri şöyledir: Rıdvan

Nafiz Edgüer, Reşat Şemsettin Sirer, Suut Kemal Yetkin, Belkıs Baykan, Agah Sırrı Levend, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Reşat Nuri Güntekin, Talat Onay, Osman Ocak, İzzet Ulvi Aykurt, İbrahim Alâeddin Gövsa, Esat Çınar, Şehime Yunus, Tezer Taşkiran ve İsmail Habib Sevük'tür.

Bu kanun Meclis'te 20.05.1946 tarihinde (52. Birleşim) görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Kanunun Meclis görüşmeleri sırasında herhangi bir milletvekili mütalâada bulunmamıştır. Kanun tasarısının oylanması işlemine 305 milletvekili katılmış ve kanun tasarısı 305 oyla kabul edilmiştir.

4.9 Dış Meselelerle İlgili Hususlar Üzerinde Değerlendirme

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabulünü içeren kanun görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekilleri Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Milletlerarası Daimi Adalet Divanı Statüsü hakkında genel olarak olumlu görüşler bildirmişlerdir.

Görüşmeler sırasında öğretmen milletvekillerinin en fazla tenkit ettikleri husus Güvenlik Konseyi'ndeki beş büyük üye devletin veto hakları olmuştur. Bu durum dünya barışına ve demokrasi ilkelerine aykırı olduğu belirtilmiştir.

Bu eleştirilerinde de öğretmen milletvekillerinin haklı olduğunu söylemek mümkündür. Zira Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki beş büyük devletin veto yetkilerinin pek de olumlu sonuçlara yol açmadığı görülmüştür. Geçmişte Irak'ta, Bosna'da, Afganistan'da ve günümüzde devam eden saldırı ve katliamlar bu durumu doğrular niteliktedir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun tasarısının görüşmeleri sırasında da öğretmen milletvekilleri herhangi bir mütalâada bulunmaksızın kanun tasarısı kabul edilmiştir. Bu durum bu kanun tasarısının öğretmen milletvekilleri tarafından olumlu karşılandığı veya kanun tasarısı ile ilgili herhangi bir müspet ve menfi bir fikirlerinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Sözleşme maddeleri incelendiğinde insanlık için faydalı hususları ihtiva ettiği görülür. Ancak tatbikat aşamasında her milletten insana aynı derecede faydalı olduğu hususu ise tartışmaya açık bir haldedir.

Öğretmen milletvekillerinin veya diğer milletvekillerinin sözleşme maddelerinde belirtilen iyimser havanın sözleşmesinin dünya üzerinde tatbikatında da aynı şekilde uygulanıp uygulanmayacağı hususunda bir fikirlerini

beyan etmemeleri üzerinde şöyle bir faktör etkili olabilir. Daha yeni bir teşkilat olduğu için işleyişin nasıl olacağının zamanla ortaya çıkabileceğini düşünmüş olabilirler. Ancak geçmişte benzer amaçlara sahip olan Milletler Cemiyeti'nin de kağıt üzerinde yazdığı gibi bir işlerliğinin olmadığı görülmüştür. Bu durum da geçmişteki benzer örneklerle bakılarak gelecekte nasıl bir tablo ortaya çıkacağını tahmin etmediklerini gösterir niteliktedir.

5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

5.1 Türkiye’de 1950-1960 Arası Dönemdeki Gelişmeler

5.1.1 Eğitimle İlgili Gelişmeler

5.1.2 Köy Enstitülerinin Kapanışı

Köy Enstitüleri Maarif Vekaleti tarafından köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbablarının yetiştirilmesi amacıyla 17 Nisan 1940 tarihli Köy Enstitüleri Kanunu ile kurulmuş olan öğretim kurumlarıdır (Resmi Gazete, 17 Nisan 1940, Sayı 4491).

Köy Enstitüleri, Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte ülkede başlayan değişim rüzgarlarından nasibini almış, bu değişimler art arda gelmiş ve sonuç olarak pek çok dönüşümden sonra enstitüler kapatılmıştır (Üzer, 2020; 31).

Köy Enstitüleri 6234 Sayılı, “Köy Enstitüleriyle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun” ile kapatılmıştır. Bu kanuna göre Köy Enstitüleri ile ilköğretmen okulları “ilköğretmen okulları” ismiyle birleştirilmiştir. Kanun 14 madde ve 5 geçici maddeden oluşmakta olup, 27.01.1954 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 04.02.1954 tarihinde, 8625 sayı ile Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 04 Şubat 1954, Sayı 8625). Çıkarılan 6234 sayılı kanunla Köy Enstitüleri ve İlköğretmen okulu mezunları hukuken birleştirilmiştir (BCA, 30-1-0-0/90-567-13).

Köy Enstitüleriyle İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun ile ilgili Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonu raporları şöyledir:

5.1.3 Milli Eğitim Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 27. Cilt 31. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun layihası Milli Eğitim Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon layiha ile ilgili 29.01.1953 tarihli bir rapor hazırlamıştır. Komisyon tarafından hazırlanan rapor özetle şöyledir:

Gelecek nesillere milli ve manevi değerlerimizi, vatandaşlık hak ve vazifelerini, hükümet şekli ile demokrasi mefhumunu öğretecek olan ilkokul öğretmenlerini yetiştirecek kurumların öncelikle bu kurumlarla ilgili hazırlanan

kanun ve nizamla uymaları icap etmektedir. Oysa Köy Enstitüleri Kanunu ve Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu ile enstitülerden ziraat, demircilik, marangozluk gibi sanatlara vakıf, geçimlerini toprak ve çiftçilikle sağlayabilen, az bir maaşla hizmet gören ucuz öğretmen yetiştirilerek köylerin toptan ve kısa sürede kalkındırılması hedeflenmiştir. Bununla birlikte köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlerin kendilerinden beklenileni karşılayamadıkları da anlaşılmıştır. Ayrıca şehir ve kasabalarda vazifeli ilkokul öğretmenleri ise köy enstitülerinde uygulanan öğretmen yetiştirme usulleri ile bir benzerliği bulunmayan usuller kullanan ilköğretmen okullarında yetiştirilmektedir. Her iki müessese ilkokul öğretmeni yetiştirmekte ise de işleyişleri birbirlerinden farklılık gösterdikleri için gerek mesleki bilgi gerekse de genel bilgiler bakımından aralarında ruh birliği temin edilememiştir.

Eğitim ve öğretim usullerinde birlik sağlanmadıkça gelecek nesiller arasında da fikir ve duygu birliği teminat altına alınamayacaktır. Bu sebeple hedef birliği gözetilerek uygulanacak usullerle köy, kasaba ve şehirlerin çocuklarını modern hayatın gereklerine göre hazırlayabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi zorunlu görülmüştür.

Komisyon kanun layihasının maddeleri üzerinde bazı değişiklikler yapmıştır. Yapılan bazı değişiklikler şöyledir: Kanun layihasının ikinci maddesindeki “en az” kelimesi çıkarılmıştır. Layihanın üçüncü maddesinde ilköğretmen okullarına alınacak talebelerin %75’inin köylerden alınması kararlaştırılmıştır. Ancak komisyon köy kavramının farklı farklı anlaşılması ve köy karakteri taşıyan ilçe ve bucaklardan da talebe alınabilmesi için maddede bazı değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklik ile madde yeni hali şöyle olmuştur: *“öğretmen okullarının birinci devrelerine ortaokulu bulunmayan yerlerden imtihanla parasız yatılı olarak öğrenci alınır. İkinci devrelerine, ihtiyaç nispetinde ve imtihanlı ortaokul mezunları parasız yatılı olarak kabul edilir. Her iki devreye de gündüzlü olarak ilk ve ortaokul mezunları imtihansız alınabilir.”*. Layihanın dördüncü maddesinin üçüncü satırında bulunan “ilgileri kesilir” ibaresi yerine “ilişkileri kesilir” ibaresi getirilmiştir. Beşinci maddede ilköğretmen okulu mezunlarının mecburi hizmetlerini tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalışma zorunlulukları, mecburi hizmetlerinin yarısını tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalışmaları şeklinde tadil edilmiştir.

Komisyonunda kanun layihasını 9 milletvekili incelemiş olup bunların tamamı öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Zuhuri Danışman, Fikret Başaran, Arif Nihat Asya, Mehmet Özbey, Ziya Termen, Kazım Arar, Vasfi Mahir Kocatürk, Hasan Üçöz.

5.1.4 Bütçe Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 27. Cilt 31. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Hazırlanan kanun layihası komisyon tarafından uygun görülmüştür. Komisyon layihanın birinci ve ikinci maddelerini tadilen; üçüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci maddeleri ile geçici birinci, ikinci ve üçüncü maddelerini Hükümetin teklifindeki gibi, dördüncü maddeyi ise Milli Eğitim Komisyonu'nun değiştirdiği şekliyle kabul etmiştir.

Komisyonunda kanun layihasını inceleyen toplam 23 milletvekili olup bunlardan 6'sı öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Behzat Bilgin, Hadi Hüsman, Ömer Fark Sanaç, Şefik Bakay, Refet Aksoy, Cemal Reşit Eyüboğlu.

5.1.5 Köy Enstitülerinin İlköğretmen Okullarıyla Birleştirilmesini Sağlayan Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri

Köy Enstitülerinin ilköğretmen okullarıyla birleştirilmesini sağlayan Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun layihası TBMM'de görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

31. Birleşim (20.01.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 9. Dönem 27. Cilt 31. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Öncelikle kanun layihasının tümü hakkında görüşmeler yapılmıştır.

Ahmet Morgil: Milletvekili Ahmet Morgil eğitim ve öğretimin temelinin ilköğretim olduğunu, bu temel de ne kadar sağlam atılırsa toplumsal bünyenin o kadar sağlam ve geleceğin de aynı derecede parlak olacağını ifade etmiştir. Morgil'e göre bu mevzu ile ilgili olarak üstün kalitede öğretmen yetiştirme hususu en önemli dava olarak ele alınmalıdır.

Morgil öğretmen okullarının Türk eğitim hayatında faydalı hizmetlerde bulunmuş müesseseler olduğunu, Köy Enstitülerinin ise öğretmen okullarının itibarını düşürdüğünü belirtmiştir. Morgil'e göre Köy Enstitüleri köyün ve köy hayatının yeterince incelenip ihtiyaçları belirlenmeden, program ve kitapları hazırlanmadan eğitim ve öğretimde vazife alacaklar yetiştirilmeden faaliyete geçmiş ve ilköğretimde buhran ve karışıklığa sebep olmuştur. Ayrıca sol akımlar da pek çok yerde bu müesseselere sokulmak istenmiştir.

Ahmet Morgil'in konuşmasında değindiği diğer hususlar ise özetle şöyledir:

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere gittikleri yerlerde pek çok sorumluluklar yüklenmiş, bu durum da bu öğretmenlerin yapması gerekenleri yapamamasına neden olmuştur. Buna ek olarak bu öğretmenler diğer öğretmenlere nazaran farklı şartlara tabii tutulmuşlar, yaptıkları hizmetlere karşılık düşük maaşlar almışlardır. Kanunda enstitü mezunu öğretmenlere gittikleri yerlerde geçimlerini sağlayacak arazi, alet verilmesi kaydı varsa da birçok yerde bunlar kendilerine verilmemiştir. Bu imkanların sağlandığı yerlerde de öğretmenlikle çiftçilik ve zanaatkarlık birlikte yürütülemeyeceğinden enstitü mezunu öğretmenler zor duruma düşmüşlerdir.

Kanun layihasının getirdiği belli başlı esaslar şunlardır: öğretmenler meslekte eşit muameleye tabii tutulacaklardır, üstün kalitede öğretmenler yetiştirilmesi esas tutulmuştur. Öğretmen okuluna alınan talebeler süreç içinde öğretmen olmaya elverişli olmadığı tespit edilenler birinci yılın sonunda kendilerinden tazminat alınmaksızın okuldan çıkarılabilecektir. Bu sayede üstün kalitede öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanacaktır. Mecburi hizmet adiline bir şekle sokulacaktır.

Milli Eğitim Vekili Rıfıkı Salim Burçak: Milli Eğitim Vekili Rıfıkı Salim Burçak ilkokullara öğretmen yetiştiren iki kaynağın mevcut olduğunu bunların birinin Köy Enstitüleri, diğerinin ise öğretmen okullarının olduğunu ifade etmiştir. Burçak'a göre ilköğretim davasının gerçekleştirilmesinde her iki kaynaktan yetişen öğretmenler büyük fedakarlıklarla çalışmaktadır.

Rıfıkı Salim Burçak enstitü mezunu öğretmenlerle öğretmen okulu mezunu öğretmenlerin arasında tayin, terfi, tecziye usulleri, çalışma şekilleri, mecburi hizmet süreleri bakımlarından farklılıkların olduğunu belirtmiştir. Mevcut olan bu farklılıklar Köy Enstitüsü mezunları arasında huzursuzluk meydana getirmiştir.

Vekil Burçak, bu kanun layihayla her iki müesseseden mezun olan öğretmenler arasındaki mevcut farkların giderileceğini ve bu öğretmenler arasında menş birliğinin sağlanacağını söylemiştir.

Rıfki Salim Burçak'ın konuşmasından sonra maddelerin görüşülmesi işlemine geçilmiştir. Maddeler ile ilgili ğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Madde 1

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Köy enstitüleri” adı “ilköğretmen okulu” olarak değıştirilmiştir.

Milli Eğıtim Vekili Rıfki Salim Burçak: Milli Eğıtim Vekili Rıfki Salim Burçak madde ile ilgili olarak Hükümeti teklifi ile Bütçe Komisyonu'nun teklifinin farklı olduğunu, Hükümet'in teklifinde Köy Enstitüleri ile Köy ğretmen okullarının ilköğretmen okulları ismiyle birleştirildiğı şeklindeyken Bütçe Komisyonu'nun bunu *“Köy Enstitüleri adı, ilköğretmen okuluna çevrilmiştir”* şeklinde değıştirdiğini söylemiştir. Rıfki Salim Burçak bu kanun layihayla bu iki müessesenin birleştirildiğini, bu manayı ifade etmesi bakımından Hükümetin teklifinin kabul edilmesini istemiştir.

Komisyonun Rıfki Salim Burçak görüşlerine iltihak etmiş ve madde değıştirilerek *“Köy enstitüleri ile ilk ğretmen okulları, «ilk ğretmen okulları» adı altında birleştirilmiştir.”* Şeklinde kabul edilmiştir.

Madde 2

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“İlk ğretmen okullarının tahsil müddeti, ilkokul mezunları için (6), ortaokul mezunları için (3) yıldır.”

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu maddede Bütçe Komisyonu'nun yaptığı değışikliğı kabul ettiğini ancak maddede gerektiğinde ilköğretim okullarında hazırlık sınıfı açılabilceğine yönelik fıkranın Bütçe Komisyonu'nun kaldırdığını ifade etmiştir. Türkiye'nin her yerinde eğıtim şartlarının aynı olmadığı ve farklı seviyelerdeki öğrenciler için icabında hazırlık sınıflarının açılmasının lüzumlu olduğunu ifade emiş ve maddeye bu fıkranın da eklenmesini istemiştir.

Bütçe Komisyonu'nun bu fıkranın eklenmesine iltihak etmesi üzerine maddeye “İlk öğretmen okullarında gerekirse hazırlık sınıfları da açılabilir” fıkrası eklenerek kabul edilmiştir.

Madde 3

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“İlk öğretmen okullarına alınacak öğrenciler imtihanla seçilir. Bu okullara her yıl alınacak öğrencilerin % 75 nin köy ilkokulları mezunlarından olması şarttır.”

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu bu maddede öğrencilerin %75'inin köylerden alınması ile öğretmen okullarına köylü çocukların alınmasına desteklediklerini gösterdiğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu eskiden ortaokul sayısının az olduğunu bunların giderek çoğaldığını şu anki mevcudunun ise 400'den fazla olduğunu, müstakil ortaokullarda öğrenimlerini görenlerin sayısının 60000'e yaklaştığını ve bu ortaokulların kazalarda, nahiyelerde ve bazı kalabalık köylerde dahi açıldığını söylemiştir.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu öğretmen okullarının enstitüler gibi beş sınıflı değil, altı sınıflı olduğunu, bu sebeple ortaokul mezunlarının bulunabildiği yerlerde bunların öğretmen okullarına alınması gerektiğinin komisyonda düşünüldüğünü söylemiştir. Tarakçıoğlu'na göre köy çocuklarından ortaokulu bitirmiş olanlar alınabilirse devletin masrafları da azalacaktır. Tarakçıoğlu bu sebeple maddeye öğretmen okullarının birinci kısımlarına ortaokulu olmayan yerlerden sınavla parasız yatılı öğrenci alınır şeklini verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca maddeye hükümetin teklifinde olmayan “her iki devreye de gündüzlü olarak ilk ve ortaokul mezunları imtihansız alınabilir” fıkrasının da eklendiğini söylemiştir. Tarakçıoğlu'na göre bu fıkra eklendiğinde öğretmen okulunun bulunduğu yerlerdeki çocukların da bu okullara devam edip öğretmen olmaları sağlanabilir. Mustafa Reşit Tarakçıoğlu konuşmasını maddenin ifade ettiklerin şekilde kabul edilmesinin faydalı olacağını düşündüğünü söyleyerek bitirmiştir.

Cezmi Türk: Milletvekili Cezmi Türk Milli Eğitim Komisyonu başkanı Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun kalabalık köylerde ortaokul olduğunu söylediğini, bunun listesini açıklarsa kalabalık köylerdeki ortaokul sayısını kendilerinin ve kamuoyunun öğreneceğini söylemiştir.

Cezmi Türk köylüde bizim çocuklarımızı okutmazlar şeklinde yaygın bir kanaatin olduğunu, bu kanaati silmek için ise köylü çocuklara yüksek tahsil yapma imkanı verilmelidir. Özellikle zeki, kabiliyetli çocukları modern metotlarla çalıştırılmalıdır.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu maddede öğrencilerin %75'inin köy ilkokulundan mezun olanlardan alınacağını tespit ettiğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu köylü çocuklardan ortaokul mezunu olanların olduğunu ve bunların alınmasının faydalı olduğunu ifade etmiştir. Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'na göre komisyonun teklifi oldukça açıktır.

Cemal Reşit Eyüboğlu: Cemal Reşit Eyüboğlu Milli Eğitim Komisyonu'nun üçüncü maddesinde pek çok engelin olduğunu ve köy çocuklarının bu engelleri aşıp öğretmen okullarına girebilmelerinin neredeyse imkansız bir hale geldiğini ifade etmiştir. Eyüboğlu'na göre öğretmen okulları daha çok köy okullarına öğretmen yetiştirecektir. Eyüboğlu konuşmasının sonunda üçüncü maddenin Hükümet'in teklifindeki haliyle kabul edilmesinin doğru olacağını ifade etmiştir.

Bahadır Dülger: Milletvekili Bahadır Dülger üçüncü madde ile ilgili olarak Hükümetin teklifinde maddeye konulan oranın değiştirilmemesi düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.

Bahadır Dülger ayrıca Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarından bir tanesini günümüz bakımından değerlendirerek Milli Eğitim Vekili'nin meseleyi aydınlatmasını istemiştir. Bahadır Dülger şöyle sormuştur. Köy Enstitülerinin kuruluş gerekçelerinden birinin şehirlerde yetişen öğretmenlerin köy hayatına uyum sağlayamamasından dolayı köye gitmek istememeleri, bunun üzerine köy çocuklarının enstitülere alınarak köy şartları içerisinde yetiştirilip tekrar köye gönderilmesi amaçlanmıştır. Şimdi öğretmen okullarından çıkanların büyük çoğunluğunun yine köylerde vazife alacağı düşünüldüğünde, önceden hususi olarak enstitü kurmaya neden olan durumda bir değişiklik olmadığına göre evvelce belirtilen mahzurlar şimdi nasıl ortadan kaldırılacaktır?

Sabri Erduman: Milletvekili Sabri Erduman görüşülmekte olan bu kanunun ilköğretim davasına yeni bir getirmesini çok istediklerini ancak getirilen bu kanun layihasının mevcut tatbik edilenden bir farkının olmadığını ifade etmiştir.

Erduman şehirli ve köylü çocukları ayırarak öğretmen okullarına alınmasına karşı olduğunu, ayırım olmadan çocukların okula girmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Sabri Erduman maddede köy çocuklarının %75 oranında sınavla alınacağı belirttiğini söylemiştir. Erduman maddenin ikinci kısmında belirtilen öğrencilerin sınavla alınmasına karşı olduğunu, çünkü eğitimin iyi olduğu yerlerdeki çocukların başarılı olacağını, eğitimin yetersiz olduğu yerlerdeki çocukların bu okullara giremeyeceğini ifade etmiştir. Bu yüzden Erduman’a göre maddede teklif edilen şekil gereksizdir.

Ayrıca Sabri Erduman’a göre sınava girebilmek için köyün özellikleri, iklim şartları da dikkate alınmalıdır.

Milli Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak: Milli Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak, konuşmasına Bahadır Dülger’in sorularına cevap vererek başlamıştır. Milli Eğitim Vekili, eski sistemi devam ettirmediklerini, Köy Enstitüleri’ne sadece köylü çocuklarının alındığını ve bu çocuklar mezun olduktan sonra köyde 20 sene mecburi hizmete tabi tutulduklarını ifade etmiştir. Burçak yeni sistemde köy ve şehirli çocukların bir arada okutulacağını, bu açıdan bakıldığında ise mekteplerde köylü ve şehirli farkının oluşturulmayacağını söylemiştir. Burçak bu okullardan mezun olanların köylerde vazifelendirileceğini fakat mecburi hizmetleri bitirdikten sonra şehirlere tayin edilebileceklerini ifade etmiştir.

Milli Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak, Sabri Erduman’ın sorularına cevaben ise şehir ve kasaba okulları ile köy okulları arasında kalite farkı olduğu için köyden gelen çocuklar ile şehirden gelen çocukların sınavlarını ayrı ayrı yapacaklarını, köyden gelenleri kendi aralarında şehirden gelenleri ise kendi aralarında sınav yapacaklarını söylemiştir.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekili olan Sabri Erduman bir takrir vermiştir. Takriri “*Öğretmen okullarına alınacak talebelerin ilkokul 4 ve 5 sınıflarında pek iyi derece alanlar arasında imtihansız seçilerek alınır (Mektep idaresi).*” şeklinde olup yapılan oylama ile takrir reddedilmiştir.

Madde 5

Maddenin Meclis’e ilk geldiği hali şöyledir:

“İlk öğretmen okulu mezunları, mecburi hizmetlerini tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalıştırılırlar. Bunlardan öğretmen yetiştiren yükseköğrenim

müesseselerine devam edecek olanların mecburi hizmetleri Millî Eğitim Vekâletince tecil olunur.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Tezer Taşkiran: Milletvekili Tezer Taşkiran ilk öğretmen okulu mezunlarının zorunlu hizmetlerini köy okullarında tamamlamalarının doğru olduğunu; çünkü köylerin ilkokul öğretmenlerine büyük ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmiştir.

Taşkiran maddede geçen öğretmen yetiştiren yükseköğrenim müesseselerine devam edeceklerin mecburi hizmetlerinin ertelenmesi hakkının bu okullardan mezun olup başka yükseköğrenim kurumlarına gidecek olanlara da tanınması gerektiğini söylemiştir. Çünkü bu çocuklar arasında öğretmenlik dışındaki sahalarda da kabiliyet sahibi gençler olabilecektir. Tezer Taşkiran belirttiği bu sebeple başka sahalarda kabiliyetli gençlerin Milli Eğitim Vekaleti tarafından yapılacak bir sınavla alakalı alanlarda yüksek tahsiline devam edebilmesi için bunlara da tecil hakkı tanınması şeklinde maddeye bir fıkra eklenmesini teklif etmiştir.

Hadi Hüsman: Milletvekili Hadi Hüsman konuşmasında Tezer Taşkiran’ın teklifi ile ilgili olarak fikirlerini beyan etmiştir. Hüsman’a göre Milli Eğitim Vekaleti ilk öğretmen okullarında okuyanlara daha yüksek öğrenim müesseselerinde eğitim görerek yüksek mekteplerde hoca olmak fırsatını verdiğini ifade etmiştir. Hadi Hüsman çocukların ilk öğretmen okullarına girerken küçük yaşta taahhüt verdikleri için rızalarının olmadığını söylenemeyeceğini, çünkü tarım okulları ve askeri okulların da bu tarzda öğrenci kabul ettiklerini söylemiştir. Buralara kaydolan öğrenciler nasıl ki nizam ve talimatlara uymak mecburiyetindelerse ilköğretmen okullarına kaydolan talebeler de uymak zorundadırlar.

Hadi Hüsman ilk öğretmen okullarından mezun olanlar arasında başka yükseköğretim kurumlarına gitmek isteyenlerin ilköğretmen okullarındaki tahsilleri müddetince devletin kendisi için sarf ettiği masrafları ödemesi durumunda bu haklardan yararlanabileceklerini söylemiş ve Tezer Taşkiran’ın teklifinin mevcut nizam ve umumi kaidelere uymayacağını ifade etmiştir.

Ziya Termen: Milletvekili Ziya Termen maddede geçen ilk öğretmen okulu mezunlarının mecburi hizmetlerini köy okullarında tamamlamaları hükmünün ağır olduğunu, Maarif Komisyonu’nun hükmü “*İlk öğretmen okulu*

mezunları, mecburi hizmetlerinin yarısını tamamlayıncaya kadar, köy okullarında çalıştırılırlar.” şeklinde tadil ettiğini söylemiştir.

Ziya Termen umumi hükümlere göre mecburi hizmetlerin devlet tarafından okutulan çocuklar için tahsil müddetinin bir buçuk misli olarak belirlendiğini söylemiştir. Ziya Termen ilkokul mezunlarının ilk öğretmen okullarında 6 yıl, ortaokul mezunlarının ise 3 yıl eğitim görececeklerini; buna göre mecburi hizmetlerinin ise ilkokul mezunları için 9 yıl, ortaokul mezunları için ise 4 buçuk yıl olacağını ifade etmiştir. Ziya Termen Maarif Komisyonu’nun bu süreyi çok bulduğunu ve ilk öğretmen okulundan çıkanların köylerde çalışma zorunluluklarını mecburi hizmetlerinin yarısı kadar olması şeklinde düzenlediğini ve maddeyi Maarif Komisyonu’nun teklifindeki gibi kabul edilmesini istemiştir.

Ahmet Morgil: Milletvekili Ahmet Morgil, Köy Enstitüleri kurulmadan önce ilkokul öğretmenlerinin köylerde çalışması meselesinin olduğunu ve bunun çok defa idare amirlerinin keyfi ve şahsi karar ve takdirlerine bırakıldığı için haksızlıkların yaşandığını ve bunun da ilkokul öğretmenleri arasında huzursuzluğa sebep olduğunu söylemiştir. Morgil ilkokul öğretmenlerinin köylerde çalışması meselesinin şimdi de ortaya çıktığını ve bu mesele üzerinde hassasiyetle durulması gerektiğini ifade etmiştir. Ahmet Morgil’e göre bu çıkarılacak olan kanun ile köylerde mecburi çalışma hizmetlerin belirli ve adilane şekil ve müddetlere göre düzenlenmesi çok yerinde olacaktır.

Ahmet Morgil’e göre maddede ilkokul öğretmenlerinin mecburi hizmetlerini bitirinceye kadar köy okullarında çalıştırılması hükmü varsa da bu kayıt yeterli değildir. Maddeye böyle kesin bir hüküm ekleyerek bu durumu halletme imkânı yoktur. Maddeye Milli Eğitim Vekaleti’nin ilk öğretmen okulu mezunlarının köy okullarında çalışma sürelerini ve çalışma şekillerini belirleyen bir yönetmelik hazırlamaları kaydının eklenmesi uygun olacaktır. Hazırlanacak olan bir yönetmelikle işler daha sağlam ve düzenli olacaktır.

Ömer Faruk Sanaç: Milletvekili Ömer Faruk Sanaç yaklaşık 19 bin köyde ilkokulun olmadığını, böyle bir durumda ise ilkokul öğretmeni olarak yetişen gençlerin 4 buçuk yıl veya 9 yıl gibi süre köyde çalışmalarının gayet doğal olduğunu ifade etmiştir.

Sanaç’a göre maddenin kaldırılması ile uygulama sürecinde pratik bir netice elde edilemeyeceğini ifade etmiştir. Çünkü köy okullarında görevli öğretmenlerin şehir okullarına tayinleri yürürlükte olan bir talimatname ile

yapılmaktadır. Şehirlerdeki okullarda boşlu olmadığı veya yeni okullar açılmadığı sürece buralara gelmek mümkün olmayacaktır. Ömer Faruk Sanaç Bütçe Komisyonu adına Hükümetin teklifinin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, öğretmen okullarından mezun olan bir kişinin köyde mecburi hizmet etmesinin zaruri olduğunu, köylerdeki eğitimin başka türlü güvence altına alınamayacağını ifade etmiştir.

Tarakçıoğlu, madde ile ilgili olarak Hükümet'in teklifi ile Milli Eğitim Komisyonu'nun teklifi arasında bir fark olduğunu, Komisyon'un köylerde mecburi hizmet süresinin Hükümet'in teklifinin yarısını teklif ettiğini söylemiştir.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu parti programında ilkökul öğretmenlerinin yüksek tahsil görmelerini kabul ettiklerini, kanun layihasının bu maddesinde yüksek öğretmen okuluna girmek isteyenlere mecburi hizmetlerini tecil etiklerini ifade etmiş ve burada bir tenakuz olduğunu söylemiştir. Tarakçıoğlu'na göre bir taraftan 9 sene boyunca genç bir öğretmeni köyde tutarak çalışmaya en müsait dönemlerinde bu öğretmenlerin şehirlerde yetiştirmek imkanlarından mahrum bırakılmakta; diğer tarafta ise bu öğretmenlere yüksek tahsil vaat edilmektedir. Tarakçıoğlu'na köy öğretmenlerinde şehre gitme yönünde büyük bir arzu olduğunu, mecburi hizmeti 9 sene yapmaktansa bu sürenin yarısını kabul ederek bu öğretmenleri usandırmadan şehir ve kasabalara gitme arzularına yenilmelerine neden olmadan gönül rızası ile mecburi hizmetlerinin yarısını köylerde geçirmelerini sağlamayı Milli Eğitim Komisyonu olarak uygun gördüklerini ifade etmiştir.

Cezmi Türk: Milletvekili Cezmi Türk, meselenin mühim olduğunu, yapılan konuşmalarda 18 bin köyde öğretmen olmadığı, ilköğretimin zorunlu olduğunun Anayasa'nın emrettiği gibi sözlerin söylendiğini ifade etmiştir. Cezmi Türk Anayasa'nın neden bu emrinin yerine getirilmediğini, zorunlu olmamasına rağmen neden ortaokul ve liselerin açılmasına gayret edildiğini sormuştur.

Milletvekili Türk halihazırda köy öğretmenine şehre gelme hususunda tüm yolların kapalı olduğunu, köy öğretmenin ancak hastalık raporu ile ortaokul çağındaki çocuğunu okutmak için şehre nakil sırasına girebildiğini yani şehre nakil için doğru olsun veya yanlış olsun bir doktor raporu alması gerektiğini ifade etmiştir. Cezmi Türk köy öğretmenlerinin şehre gelmesinde ikinci bir yol da son

birkaç yıl içinde ortaya çıkmıştır. Bu da istemediği köyden ayrılmak isteyen bir öğretmenin köyde tutulan siyasi partinin karşı tarafını tuttuğunda kısa zaman içinde naklinin gerçekleştiğini, kısaca şehre nakil olmak için tek yolun politik olduğunu söylemiştir.

Cezmi Türk'e göre köy öğretmenlerinin köylerde uzun süreler kalması onların mesleklerinden ayrılıp başka sahalara yönelmesine de neden olmaktadır. Bu sebeple birçok devlet dairesinde ilkokul öğretmenleri ile karşılaşılabilir.

Cezmi Türk, Tezer Taşkiran'ın dile getirdiği kabiliyetli gençlere yüksek tahsil yollarının açılması ve memlekete daha faydalı olabilecekleri mesleklerde çalışabilmelerini temin edecek hükümlerin getirilmesi sağlanmalıdır.

Madde ile ilgili bazı öğretmen milletvekilleri taktir vermişlerdir. Bu milletvekilleri ve verilen taktirler ise şöyledir:

Yüksek Riyasete

Öğretmen okulu mezunlarının 9 sene müddetle köy hizmetinde kalmalarını âmir bulunan Hükümet teklifindeki beşinci maddenin reddiyle bu müddeti yarı yarıya indiren Millî Eğitim Komisyonunun beşinci maddesinin oya vaz'ını arz ve teklif ederim.

Kastamonu

Z. Termen

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ettiğim sebeplerden dolayı 5'inci maddenin aşağıdaki şekilde kabulünü teklif ederim.

Rize

Ahmet Morgil

Madde 5. — Millî Eğitim Vekilliği, ilk öğretmen okulu mezunlarının köy okullarındaki çalışma müddet ve şekillerini bir yönetmelikle tespit ve bunlardan öğretmen yetiştiren yüksek öğrenim müesseselerine devam edecek olanların mecburi hizmetlerini tecil eder.

Yüksek Reisliğe

Öğretmen okulundan mezun olanların bir yıl stajlarını şehir okullarında görmelerini arz ve teklif ederim.

*Erzurum
Sabri Erduman*

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısıyla beşinci maddeye aşağıdaki fıkranın ilâvesini arz ve teklif ederim.

*Kars
Tezer Taşkiran*

“Ancak mensup bulundukları öğretmen okullunun teklifi ve Millî Eğitim Vekâletinin yapacağı imtihanla muayyen bir ilim ve sanat sahasında hususi istidat ve kabiliyet gösterdikleri sabit olanların da alâkalı yüksek tahsile devamını sağlamak üzere mecburi hizmetleri tecil olunur.”

Yüksek Başkanlığa

Şifahen anlattığım sebeplerden ötürü beşinci maddenin (ilk öğretmen okulu mezunları mecburi hizmetlerinin yarısını tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalıştırılır, şeklinde kabul edilmesini teklif ederim.

*Trabzon
Reşit Tarakçıoğlu*

Bu takrirlerden Tezer Taşkiran'ın takriri hariç diğerleri yapılan oylama sonucunda reddedilmiştir. Beşinci madde ile ilgili Tezer Taşkiran'ın takriri kabul edildiği için madde komisyona havale edilmiştir.

Madde 7

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“4274 sayılı Kanunun 46'ncı maddesinin birinci bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir

İlköğretmen okullarının öğretmenleri, haftada 17 saat ders okutmaya ve bunlarla ilgili uygulamaları yapmaya mecburdurlar. Bu

öğretmenlere 1702 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin (b) bendinde yazılı ücretle 7 saat daha ders verilebilir.

İlk öğretmen okullarının öğretmenleri, mesai saatleri içinde okulda kalarak, kendilerine verilen eğitim ve öğretim işlerini görmek, ders dışı faaliyetlere katılmak ve ayrıca nöbet vazifelerini yapmakla mükelleftirler.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Ahmet Morgil: Milletvekili Ahmet Morgil, öğretmen okulu öğretmenlerinin ders saatleri dışında okulda bazı içtimai ve terbiye ile alakalı faaliyetler göstermelerinin zorunlu olduğunu kabul ettiğini ifade etmiştir. Ancak Morgil'e göre ders saatleri dışında bu tarzda faaliyete ihtiyaç duyulmadığı zamanlarda bir sebep olmadan öğretmeni okulda tutmanın bazı ihtilaflara yol açacağını ve bunun uygulama esnasında mümkün olmayacağını söylemiştir. Ahmet Morgil bu hususla ilgili bir de takrir vermiştir. Takrir şöyledir:

“Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ettiğim sebeplerden dolayı 7'nci maddenin son paragrafının aşağıdaki şekilde değiştirilerek kabulünü teklif ederim.

Rize Mebusu

Ahmet Morgil

7' nci maddenin son paragrafı:

«İlk öğretmen okullarının öğretmenleri, günlük mesai müddetinin okul idaresinin lüzum göreceği saatlerinde okulda kalarak, kendilerine verile» eğitim ve öğretim işlerini görmek, ders dışı faaliyete katılmak ve ayrıca nöbet vazifelerini yapmakla mükelleftir.”

Takrir yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

Maddelerin görüşülmesi sırasında 10'uncu maddenin de oylanması gerçekleştirilmiş ve ardından Bolu milletvekili Zuhuri Danışman 11'inci madde olarak bir madde eklenmesi için bir takrir vermiştir. Takrir İlk öğretmen okullarının idare, eğitim ve öğretim işlerinin İlköğretim Genel Müdürlüğünün görevleri arasına alınması hükmünün 11'inci madde olarak kabul edilmesi yönündedir. Yapılan oylama sonucu takrir kabul edilmiştir.

Geçici Madde 4

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Hâlen Köy Enstitülerinde çalışanlardan Milli Eğitim Vekaletince tespit ve kabul edilen öğretmen okulları, ziraat okulları, sanat okulları ve enstitüleri mezunu öğretmenimin öğretmen okullarındaki istihdamlarına devam olunur”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Ahmet Morgil: Milletvekili Ahmet Morgil üstün kalitede öğretmen yetiştirmenin asıl hedef olan bu ilk öğretmen okullarına alınacak öğretmenlerin liyakat sahibi olmalarının şart olduğunu bu madde ile de ziraat okulu, sanat okulu mezunu öğretmenlerin vazife alabilecekleri belirtildiğini ifade etmiştir. Morgil'e göre bu durumun üstün kalitede öğretmenlerin yetiştirilmesi hedefi ve öğretmen okullarının derecesiyle bağdaşmamaktadır. Bu sebeple Ahmet Morgil maddenin kanun layihısından çıkarılması yönünde bir takrir vermiştir. Verilen bu takrir yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

34. Birleşim (27.01.1954)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 27. Cilt 34. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde geri kalan maddelerin görüşülmesine devam edilmiştir. Öncelikle komisyona gönderilen 5'inci madde ile ilgili hazırlanan rapor okunarak maddenin görüşülmüştür. Komisyon tarafından gönderilen rapor özetle şöyledir:

Öğretmenlerin özel bir kabiliyete sahip olduğu sahaların edebiyat, tarih, felsefe, coğrafya, yabancı dil, matematik, fizik, kimya, resim, müzik, spor ve jimnastik olabilir. Öğretmen okullarında eğitim öğretim süresi içerisinde resim, müzik, yabancı dil sahalarında kabiliyetli olanlar öğretmen kurulları kararıyla seçilmekte ve öğretmen okullarında bu türden kabiliyetlerin sistemli bir şekilde gelişimi sağlanmaktadır.

Üniversitelere girebilmek liseyi bitirmiş olmakla ve olgunluk imtihanını geçmekle mümkündür. Öğretmen okullarından mezun olanlar bu sınavlara dışarıdan girerek lazım olan diplomaları aldıktan sonra üniversitelere girebileceklerdir yahut orta öğretmen okulu veya eğitim enstitüleri sınavına girerek bu kurumlarda yüksek öğrenimine devam edebilirler.

Milletvekili Tezer Taşkiran takririnde ilkokul öğretmenleri arasında farklı mesleklere yönelmek isteyenlerin mecburi hizmetlerinin tecilini talep etmektedir. Kanun layihasında ilkokul öğretmenlerinin kabiliyetlerine göre ilkokul

öğretmenliğinden üniversite hocalığına kadar ilerlemesini engelleyici hükümler bulunmamaktadır. Ayrıca farklı mesleklere yönelmek isteyen öğretmenlere mecburi hizmetlerini bitirdikten sonra bu yol da açık tutulmuştur.

Ülkede öğretmen ihtiyacı hissedilirken ve 18 bine yakın köy okulsuz ve öğrenim çağındaki çocuklar öğretmensiz iken ilk öğretmen okullarını bir meslek okulu olmaktan çıkarıp genel kültür veren kurumlar haline getirmek ve buraları liseyle benzetmek doğru değildir.

Öğretmen okullarına gelen gençlerin büyük bir kısmı başka mesleklere yönelecekler ve genel kültür derslerine meslek derslerinden daha fazla önem vereceklerdir. Bu durumda öğretmen olmak isteyen diğer öğrencileri de olumsuz etkileyecektir.

Eğer ülkede maksat çocukların kabiliyetlerine göre imkanlar sağlamak ve böylece ülkenin ihtiyaç duyduğu çeşitli meslek adamlarını yetiştirmek ise bu öğretmen okullarını hedeflerinden uzaklaştırarak değil, buna imkan verecek kurumların yaygınlaştırılmasıyla sağlanabilir.

Madde ile ilgili raporu hazırlayan komisyonda 22 üye olup bunların 5'i öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Ömer Faruk Sanaç, Şefik Bakay, Refet Aksoy, Hadi Hüsmen, Behzat Bilgin.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Milli Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak: Milli Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak kanun layihasının beşinci maddesi ile ilk öğretmen okulundan mezun olan çocuklara istedikleri taktirde ortaokul veya liselerde öğretmen olabilme imkanının tanındığını, buralarda öğretmen olmak isteyenler olduğu taktirde ise köylerdeki zorunlu hizmetlerinin tehir edilebileceği hükmünün kanunun beşinci maddesinde kabul edildiğini ifade etmiştir.

Milli Eğitim Vekili, madde ile ilgili Tezer Taşkiran'ın belirli ilim ve sanat dallarında özel kabiliyet gösterenlerin de yüksek tahsile devam etmelerini sağlamak üzere zorunlu hizmetlerinin tecil olunması yönünde teklifte bulunduğunu söylemiştir. Burçak, madde ile Tezer Taşkiran'ın teklifi arasında farkların olduğunu, beşinci madde ile öğretmen okulundan mezun olanlara ortaokul ve lise hocası olmak imkanlarının tanındığını, Tezer Taşkiran'ın ise sadece öğretmenlik sahasında kabiliyetlerinin geliştirilmesine değil, başka sahalarda da kabiliyetlerinin geliştirilmesi imkanlarının da öğretmen okulundaki

çocuklara verilmesini istediğini ifade etmiştir. Milli Eğitim Vekili'ne göre bu durum mesleğin geleceği ve güvenliği açısından mahzurlu bir durumdur.

Rıfkı Salim Burçak, beşinci madde ile ilk öğretmen okulunu bitirenlerin ortaokul hocası olabildikleri gibi edebiyat ve fen fakültelerine de devam etme imkanlarının verildiğini; edebiyat fakültesine devam edecek olanların edebiyat, felsefe, tarih, coğrafya bölümlerinde; fen fakültesine devam edecek olanların ise matematik, fizik, kimya ve tabiiye alanlarında kabiliyetlerini geliştirebileceklerini ifade etmiştir. Burçak, bu bakımdan ilkokul öğretmenlerinin kabiliyetlerini geliştirmek imkanının beşinci madde ile verildiğini söylemiştir. Burçak'a göre öğretmenlik okullarındaki gençlerin başka mesleklere geçmesine kanunen izin vermekle öğretmenlik mesleğinin üstün kabiliyete ihtiyaç gerektirmeyen bir meslek olduğu kanunen de kabul edilmiş ve öğretmenlik mesleğinde kötü bir zihniyetin yerleşmesine yol açılmış olunacaktır.

Rıfkı Salim Burçak öğretmen okullarının mezun olanlara her imkan sağlandığı takdirde bu okulların müfredat programında da düzeltme yapılması gerekeceğini, bu okullarda okuyanlara her türlü tahsil imkanının verilmesiyle öğretmen okullarının müfredat programlarının liselerin müfredat programına yaklaştırma gerekeceğini söylemiştir. Burçak'a göre bu durum da öğretmen okullarının meslek mektebi olma durumunu değiştirip zamanla liseye doğru yaklaştıracaktır.

Rıfkı Salim Burçak maddenin parti programına da uygun olduğunu ifade etmiştir. Parti programının 41'inci maddesinde ilköğretim öğretmenlerinin öğrenim derecelerini tamamlayarak üniversite profesörlüğüne kadar yükselmesinde kanuni imkanların sağlanmasından bahsedildiğini, bu açıdan bakıldığında ise bu kanun layihasının hükümet programına aykırı olduğuna katılmadıklarını söylemiştir. Rıfkı Salim Burçak ayrıca mevcut durumda çocukların her türlü meslek öğretmen okullarına, üniversiteye devamının farklı yollardan temin olunduğunu çünkü ortaokul ve liselerde 1250'ye yakın zorunlu yatılı öğrencilerin olduğunu ifade etmiştir. Bu bakımdan öğretmen okuluna girmek istemeyen çocukların ortaokul ve liseler vasıtasıyla istidat ve kabiliyetlerini her alanda geliştirmek imkanlarına sahiptirler.

Milli Eğitim Vekili Rıfkı Salim Burçak öğretmen okullarını hedeflerinden uzaklaştıracak olan bu teklifin kabul edilmemesini rica ederek konuşmasını sonlandırmıştır.

Ahmet Morgil: Milletvekili Ahmet Morgil nüfusun %80'inin köylerde yaşadığını ve bu büyük kütle içerisindeki kabiliyetlerin gelişimine imkan vermenin toplum açısından çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Morgil, kanun layihasında öğretmen okuluna alınacakların %75'inin köy okulları mezunları arasından alınması ile köy çocuklarının tek tahsil imkanının neredeyse öğretmen okulu olduğu söylenebilir.

Morgil'e göre öğretmen okulu mezunlarına üniversite ve yüksek okul yolunun açılmasında bir mahzur bulunmamaktadır. Öğretmen okulu mezununun bir üniversiteye veya yüksek okula gidebilmesi için lise mezuniyet ve olgunluk imtihanlarını vermesi gerekmektedir. Bu da öğretmen okulları mezunları arasından ancak %1'lik bir kısma nasip olur. Bu durumun yol açacağı öğretmen eksiği de fazla öğrenci alınarak telafi edilebilir. Ayrıca diğer yüksek öğrenim kurumlarına devam eden öğretmen okulu mezunlarının zorunlu hizmetini tahsillerini bitirdikten sonra diğer devlet dairelerinde ve eğitimin her hangi bir şubesinde mecburi hizmetlerini devam ettirebilirler.

Ömer Faruk Sanaç: Milletvekili Ömer Faruk Sanaç ülkede 19 bine yakın köyde okul olmadığını, köylere yaptıkları ziyarette vatandaşların kendilerinden okul istediklerini belirtmiştir. Ömer Faruk Sanaç sadece okul yapmanın bir anlam ifade etmeyeceğini, aynı zamanda bu okullarda vazife alacak öğretmenleri de yetiştirmek gerektiğini ifade etmiştir. Sanaç'a göre öğretmen okullarına giremeye hak kazananların öğretmen olma hakkını elde ettikten sonra başka sahalarda yüksek tahsil imkanı sağlanmasının bir faydası yoktur. Beşinci maddenin son fıkrasında ilkokul öğretmenlerine Milli Eğitim Vekaleti bünyesinde yüksek tahsil yapma imkanı sağlanmaktadır. Durum böyle iken ilkokul öğretmeni olarak yetişen ve ilköğretim davasına büyük bir hizmette bulunacak kişilerin başka branşlara gitmesine yol açmakta bir fayda yoktur.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, bütün dünyada öğretmen okullarının devletler tarafından bir kamu hizmeti olan eğitim ve öğretimi sağlamak için açıldığını ve bu kurumların belirli miktarda öğrenci aldıklarını ve bu okullardan mezun olanların da öğretmen olduklarını, böylece öğretmen eksikliğinin giderildiğini ifade etmiştir.

Tarakçıoğlu'na göre öğretmen okullarını öğretmenlik hizmeti dışındaki alanlara geçiş yapma yeri haline getirmek bu kurumların yapısını bozmak olacağını söylemiştir.

Madde ile ilgili görüşmeler bittikten sonra Tezer Taşkiran'ın maddenin tadil edilmesine yönelik takririn reddine yönelik olan komisyon raporu oylamaya sunulmuştur. Yapılan oylama sonucunda komisyonun raporu kabul edilmiş, bu sebeple de Tezer Taşkiran'ın tadil teklifi reddedilmiştir. Yapılan oylama sonucu madde üzerinde bir değişiklik yapılmamış, ilk hali kabul edilmiştir.

Maddenin oylanmasından sonra layihanın 13 ve 14'üncü maddeleri de oylamaya sunulmuştur. Bu maddelerin de oylama işlemi bittikten sonra kanun layihasının tamamı oylamaya sunulmuş ve yapılan oylama sonucu layiha TBMM tarafından kabul edilmiştir.

5.1.6 Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Kurulması

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Adıyla Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun ile Trabzon'da kurulmuştur. Kanun 7 madde ve 6 muvakkat maddeden oluşmaktadır. Kanun 27.05.1955 tarihinde 9013 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 27 Mayıs 1955, Sayı: 9013).

Kanun tasarısı ile ilgili Maarif ve Bütçe encümenleri mazbatasına şöyledir:

5.1.7 Maarif Encümeni Mazbatasına

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 7. Cilt 78. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Maarif Encümeni kanun tasarısını incelemiş ve 18.04.1955 tarihinde bir rapor hazırlamıştır. Hazırlanan rapora göre Türkiye'yi yüksek medeniyet seviyesine çıkarmak için ilim ve kültür faaliyetlerinin geliştirilmesi zaruridir. Bu faaliyetlerin ana kaynağı da olan üniversitelerin sayısı olarak yetersizliği de net bir görülmektedir. Başlanmış olan fikri ve ekonomik kalkınma hareketi her alanda yetişmiş insana büyük bir ihtiyaç hissettirmekte ancak mevcut olan üniversiteler bu ihtiyaca cevap verememektedir. Ülkedeki geniş imar ve inşaa faaliyeti de teknik elemana ihtiyacı da önemli ölçüde artırmıştır. Bundan dolayı ülkede özellikle teknik üniversitelerin sayısının artırılması zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca memleketin toptan kalkınmasının sağlanması, ülke kaynaklarının araştırılması, bu kaynaklarla devlet hizmetlerinden vatandaşların eşit şekilde faydalandırılması teknik üniversitelerin yurt geneline yayılmasını gerekli kılmaktadır. Türkiye

arazisinin genişliği ve nüfusun dağınık olması da üniversitelerin belirli merkez yoğunlaştırılmayıp çevreye doğru yaymalarını gerektirmektedir.

Üniversitelerin tesisinde ekonomik imkan ve öğretim unsurları önemlidir. Açılacak olan birkaç üniversite maliyeye fazla bir yük getirmeyecektir. Türkiye'nin öğretim unsurları bakımından geniş imkanlara sahip olduğu söylenemez. Mevcut üniversiteler yeni açılanlara kaynak görevi göreceği gibi dışarıdan istifade etmek de mümkündür.

Bu düşüncelerle Karadeniz'de bir Teknik üniversite açılması uygun görülmüştür. Karadeniz bölgesinin nüfusu yoğun, arazisi ise dardır. Hudut bölgesi olarak önem arz eden bu yörede söz konusu bu yoğun nüfusu tutmak siyasi ve askeri bir zorunluluktur. Ayrıca yöre halkının okuma arzusu yoğun olup mali sıkıntılar nedeniyle gençler yöre dışında yüksek tahsil görememektedirler. Ayrıca Karadeniz Üniversitesi'nden en fazla faydalananak altı ilin orta noktasında olması, yörenin en büyük şehri ve kültür merkezi olması, çevresindeki vilayetlere ve İran'a şose ile bağlı olup iyi bir limanının olması ve hazineye ait bol arsaların olması nedeniyle üniversitenin Trabzon'da açılması münasip görülmüştür.

Maarif Encümeni'nin Kanun maddeleri üzerinde yaptığı bazı değişiklikler ise şöyledir:

Kanunun mahiyetine daha uygun olması için “kuruluş” yerine kurulması tabiri kullanılmış ve “Trabzon” kelimesi eklenmiştir. 1'inci ve 4'üncü maddeler birleştirilmiştir. Çünkü bu maddeler kuruluşla ilgili maddelerdir. Üniversitelerin görevleri Üniversiteler Kanunu'nda belirlenmiş olduğundan görevden bahseden 2'nci madde tasarıdan çıkarılmıştır.

Encümende kanun layihasını inceleyen 15 milletvekilinden 14'ü öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri şöyledir: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Ahmet Morgil, Orhan Dengiz, Mehmet Özbey, Osman Turan, Halit Ağanoğlu, Sebahattin Sönmez, Hamdi Ragıp Atademir, Aleksandros Hacepulos, Sabri Özcan San, Halil Turgut, Veysel Varol, Nuri Nogay.

5.1.8 Bütçe Encümeni Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 7. Cilt 78. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Adiyle Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun tasarısı ile ilgili 16.05.1955 tarihli Bütçe Encümeni

Mazbatası şöyledir: ülkenin genel kalkınma ihtiyacı karşısında ilim, fen ve teknik yönünden yetişmiş insanlara ihtiyacın olduğu ve bu vasıfta kişilerin de üniversitelerde yetiştirilmesinin mümkün olduğu, ayrıca üniversitelerin kuruldukları bölgenin gelişmesine katkıda bulundukları, Türkiye’de İstanbul ile Ankara’da toplanmış bulunan üç üniversitenin bu ihtiyacı karşılamaya yetmediği, pek çok gencin ise ekonomik nedenlerden kaynaklı İstanbul ve Ankara’da tahsillerine devam edemedikleri gibi sebeplerle üniversitelerin yavaş yavaş yurt geneline yayılmalarının bir zorunluluk haline gelmeleri kanaatine varılmış olmalarından dolayı Trabzon’da bir teknik üniversite kurulması uygun görülmüştür.

Bütçe Encümeni, Maarif Encümeni tarafından kabul edilen teklifin sadece bir maddesini değiştirmiş, diğer maddeleri olduğu gibi kabule etmiştir. Değiştirilen madde geçici birinci madde olup maddenin ilk halin “*Üniversite hükmi şahsiyet iktisab edilinceye kadar üniversitenin idaresi, tedris elemanlarının tâyini 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 73 ve 74’üncü maddeleri hükümleri dâhilinde yapılır*” şeklinde idi. Üniversiteler Kanunu’nun bu maddelerindeki hükümle Üniversitelerarası Kurula verilen yetkinin hiçbir üniversiteye bağlı olmadan kurulan fakülteler için geçerli olduğundan Karadeniz Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulacak fakültelere uygulanamayacağından ve Üniversitelerarası Kurulun sık sık toplanmadığı için belirtilen öğretim üyelerinin doğrudan Maarif Vekili tarafından tayin edilmesi uygun görülerek maddede değişiklik yapılmıştır.

Bütçe Encümeni’nde mazbatayı onaylayan milletvekili sayısı 23 olup bunlardan Refet Aksoy, Kasım Küfrevi, Ömer Faruk Sanaç, Behzat Bilgin, Hüseyin Avni Göktürk, Nuri Sertoğlu, Ahmet Özel, Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu, Danyal Akbel öğretmen milletvekilleridir.

Kanun ile ilgili TBMM’de yapılan görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin katkıları ise şöyledir:

5.1.9 Karadeniz Teknik Üniversitesi Adiyle Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri

78. İnikat (20.05.1955)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem, 27. Cilt 78. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Adiyle Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun tasarısı TBMM’de 20.05.1955 tarihinde

görülmüştür. Kanun tasarısının TBMM’de önce tamamı müzakere dilmiş, sonra maddelere geçilmiştir. Kanunun bütünü görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Ahmet MORGİL: Maarif Encümeni Mazbata Muharriri Ahmet Morgil, konuşmasında Maarif Komisyonu’nun görüşlerini arz etmiştir. Türkiye’yi ileri bir medeniyet seviyesine çıkarmanın en büyük hedefleri olduğunu, bu hedefe ulaşmak için de milleti en kısa zamanda maddeten ve mânen yükseltmek zorunda olduklarını, bu yükselmenin de memlekette ilim ve kültür hareketlerini geliştirmekten geçtiğini, bu hareketlerin en önemli kaynağının da üniversiteler olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Morgil, nüfusun hızla arttığını, her ilde bir lise meydana geldiğini ve bunların bir sonucu olarak mevcut üniversitelerin ihtiyacı karşılamadıklarını söylemiştir. Ahmet Morgil’e göre ülkedeki fikri gelişmeyi dengeli hale getirmeyi, memleketin topyekün kalkınmasını sağlamak, ülke kaynaklarından vatandaşları eşit şekilde faydalandırmak için üniversitelerin ülke geneline yayılması gerekmektedir.

Ahmet Morgil Hükümet’in üniversite kurumlarına para ayırmasının zor olmayacağını ve üniversitelere harcanan paranın da manevi yatırıma harcanmış olduğunu belirtmiştir. Üniversitelere eleman temini hususuna değinen milletvekili Morgil, bu konuda geniş imkanlara sahip olmadıklarını; ancak bazı milletvekillerinin iddia ettikleri gibi de bu hususta imkân yokluğu içinde de olmadıklarını söylemiştir. Milletvekili Ahmet Morgil’e göre müesseselerin kuruluşlarında bazı noksanların olabilir; ancak zamanla bu noksanlar giderilerek kemale ulaşılacaktır.

Milletvekili Ahmet Morgil Karadeniz halkının fakir ve bölge nüfusunun yoğun olduğunu ve bu bölgede hayat şartlarının zor olduğunu söylemiştir. Ahmet Morgil konuşmasına şöyle devam etmiştir: Bu yoğun nüfusun yerlerinde kalması zarureti vardır ve bu durum siyasi ve askeri bakımdan da zorunludur. Bu zor şartlar altında yaşayan bölge halkını imkanlara sahip kılmak için muhitlerinin doğal zenginliklerinin incelenip verimli bir şekle sokulması ve bunlardan da gereğince faydalanılması zarureti vardır. Bunun için de teknik bilgiye son derece ihtiyaç vardır. Bunlardan başka bölge halkının tahsil arzusu çok olup ekonomik sıkıntılar nedeniyle Karadeniz Bölgesi dışına çıkamamaktadırlar. Ayrıca bu bölge maden, enerji ve doğal kaynaklar bakımından da zengindir. Trabzon’un Doğu Karadeniz’de 6 vilayetin ortasında kalması, yörenin en büyük şehri ve kültür

merkezi olması, eğitim ve sağlık merkezlerinin bulunması, iyi bir limanının olması gibi sebeplerle Trabzon şehrinin üniversitenin açılması için en uygun yer olduğu görülmüştür.

Halit AĞANOĞLU: Milletvekili Halit Ağanoğlu, kanun teklifinin kabul edilmesiyle ülkenin ilerlemesi yolunda değerli hamlelerin yapılacağını söylemiştir.

Halit Ağanoğlu hükümeti yeni üniversite açmaya sevk eden düşünceleri açıklamıştır. Buna göre liselerin öğrenci mevcudu hızla artmakta ve bütün vilayet merkezlerine lise açmak hükümetin programında bulunmaktadır. Liselerin ilk hedefi üniversitelerdir ve ülkenin mevcut üniversite durumu ihtiyacı karşılamamakta, üniversiteler de sınavla öğrenci kabul ederek bu eksikliği kapama yoluna gitmektedirler. Bu yol ise makbul bir yol değildir. Liseden mezun olmuş olan bir gencin tekrar sınava sokulup öğrenim dışı bırakılması doğru bir seçim yapıldığını göstermez. Çünkü sınavlar kıymetlerin ölçüsü sayılamazlar. Sınavlarda başarılı olamayan öyle insanlar vardı ki yeni bir çığırın temsilcileri olmuştur. Churchill ve Einstein bunlara birer örnektir. Nüfusun yoğunlaştığı yerlere sınırlı imkanlara sahip birkaç üniversitenin açılması ile ülkenin tamamı ilimden nasibini alamaz. Tahsil çağında olan gençlerin ekonomik durumları bölgelerinden uzaklarda öğrenim görmelerini engellemektedir. Türkiye’de ilerleyen zamanlarda nüfus daha da artacaktır. Bu durum da üniversitelerin sayısının artmasını icap ettirmektedir.

Milletvekili Halit Ağanoğlu’na göre üniversitelerin bir ilim müesseseleri olduğunu, ilmi faaliyetlerde bulunacak kişilerin ise alimler, profesörler olduğunu söylemiştir. Özellikle olgunlaşmaya muhtaç olan bu müesseselerin ilk kuruluşlarını, eksikliklerine rağmen, yükleneceği ilk vazife öğretim kadrolarını kemale getirmektir.

Halit Ağanoğlu okulların çoğaldığını, eğitim görmek isteyen gençlerin Ankara ve İstanbul üniversitelerine sığmadıklarını, memleketten uzak yerlerde ise maddi imkansızlıktan dolayı okuyamadıklarını ifade etmiştir. Milletvekili Ağanoğlu ayrıca, yeni ve kıymetli bilgileri üniversitelerin araştırıp bulduğunu ifade etmiş, bütün eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilkokuldan liseye kadar oldukları farzedildiğinde yeni bilgilerin programlarına katılmadığı bu okulların zamanla durgunlaşacağını söylemiştir.

Kanunun bütünü hakkında müzakereler sona erdikten sonra maddelerin oylanması işlemine geçilmiştir. Oylama esnasında mütalâada bulunan milletvekili olmamıştır. Yapılan oylamada 276 oy kullanılmıştır. Bu oylardan 275'i kabul, 1'i ret oyudur. Kanun tasarısı 275 oyla kabul edilmiştir.

5.1.10 Ege Üniversitesi'nin Kuruluşu

Ege Üniversitesi, Ege Üniversitesi Adıyla İzmir'de Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun ile kurulmuştur. Ege Üniversitesi Adıyla İzmir'de Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun, Karadeniz Teknik Üniversitesi ile ilgili kanunla Meclis'te aynı gün görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Kanun 7 madde ve 7 muvakkat maddeden oluşmaktadır. 20.05.1955'te kabul edilen kanun 27.05.1955 tarihinde 9013 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 27 Mayıs 1955, Sayı: 9013).

Kanun tasarısı ile ilgili Maarif ve Bütçe encümenleri mazbatası ile Meclis görüşmeleri şöyledir:

5.1.11 Maarif Encümeni Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 7. Cilt 78. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Maarif Encümeni kanun tasarısı ile ilgili 18.04.1955 tarihli bir mazbata hazırlamıştır. Maarif Encümeni tarafından hazırlanan mazbata özetle şöyledir:

Türkiye'yi yüksek medeniyet seviyesine çıkarma hedefi öncelikle ülkedeki ilim ve kültür faaliyetlerinin geliştirilmesini zorunlu kılar. Bu faaliyetlerin ana kaynağı olan üniversitelerin sayı bakımından yetersiz olduğu ise apaçık ortada olan bir durumdur. Ayrıca ülkede başlatılan fikri ve iktisadi kalkınma hareketi de yetişmiş elemanlara olan ihtiyacı artırmakta ve mevcut üniversiteler de bu duruma cevap verememektedir. Bununla birlikte ülkede topyekün bir kalkınmanın sağlanması, ülke kaynaklarının araştırılması, devlet hizmetlerinden vatandaşların hepsinin faydalanması isteği üniversitelerin ülke geneline yayılmasını zorunlu hale getirmiştir. Türkiye arazisinin geniş ve nüfusun dağınık olması üniversiteleri belirli merkezlerde toplanmayıp çevreye doğru yayılmasını icap ettirmektedir.

Üniversitelerin açılmasında malî durum ve talim unsurlarının üzerinde de durulması gerekmektedir. Açılacak birkaç üniversite devlete büyük bir külfet getirmeyecektir. Türkiye öğretim unsurları bakımından geniş imkanlara sahip

olmasa da bu hususla ilgili mevcut üniversiteler kaynak vazifeleri göreceği gibi hariçten de faydalanmak mümkündür. Bu düşüncelerle Ege Bölgesi'nde bir üniversite açılması uygun görülmüştür.

Bölgenin en büyük ve zengin şehri olan İzmir'in; Ege'nin iktisat ve kültür merkezi, dış ticaret limanının bulunması, Türkiye'nin dışarı açılan kapısı durumunda olması; eğitim, kültür ve sağlık müesseselerine sahip olması, önemli sanat, ticaret ve ziraat faaliyetlerinin olması, ilmî araştırma faaliyetlerine elverişli müesseselere sahip olması bakımından açılacak olan bu yeni üniversitenin İzmir'de açılması uygun görülmüştür.

Encümen kanun tasarısının bazı maddelerinde değişiklik yapmıştır. Bu değişikliklerden bazıları şöyledir. Başlıkta “kuruluş” yerine “kurulması” tabiri kullanılmış, “İzmir” kelimesi ilave edilmiştir. 1'inci ve 5'inci maddeler birleştirilerek söz konusu tesis için gereken muameleler ilgili olarak Maarif Vekiline salâhiyet verilmesi kaydı bu maddeye eklenmiştir. Üniversitelerin vazifeleri Üniversiteler Kanunu'nda belirlendiği için vazifeye ilgili olan ikinci madde tasarıdan çıkarılmıştır.

Mazbatada toplam 16 milletvekilinin ismi olup 15'i öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Ahmet Morgil, Orhan Dengiz, Aliye Temuçin, Mehmet Özbey, Nuri Togay, Halil Turgut, Veysel Varol, Sabri Özcan San, Aleksandros Hacopulos, Aleksandros Hacopulos, Sebahattin Sönmez, Bahattin Örnekol, Halit Ağanoğlu, Osman Turan.

5.1.12 Bütçe Encümeni Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 7. Cilt 78. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe Encümeni kanun tasarısı ile ilgili 16.05.1955 tarihli bir mazbata hazırlamıştır. Maarif Encümeni tarafından hazırlanan mazbata özetle şöyledir:

Ülkenin genel kalkınması için ilim, fen ve tekniğin her sahasında yetişmiş insanlara ihtiyaç hasıl olduğu, bunların da özellikle üniversitelerde yetiştirilmesinin mümkün olduğu, üniversitelerin bulundukları bölgelerin gelişmesine katkıda bulundukları, İstanbul ve Ankara'da bulunan üniversitelerin ihtiyacı karşılamada yetersiz oldukları, İstanbul ve Ankara'da bulunan üniversitelerde ekonomik sebeplerden dolayı öğrencilerin öğrenimlerine devam

edememeleri gibi sebeplerden dolayı İzmir’de bir üniversite kurulması uygun görülmüştür.

Bütçe Encümeni Kanun tasarısının geçici 1’inci maddesinde değişiklik yapmış ve diğer maddeleri Maarif Encümeninden geldiği şekliyle kabul etmiştir.

Tasarıda 23 milletvekili incelemiş olup bunlardan 9’u öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Refet Aksoy, Kasım Küfrevi, Hüseyin Avni Göktürk, Nuri Sertoğlu, Ahmet Özel, Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu, Ömer Faruk Sanaç, Behzat Bilgin, Danyal Akbel.

Kanun tasarısı 20.05.1955 tarihinde (78. İnkat) TBMM’de görüşülmüştür. Kanun tasarısı görüşülürken tasarının bütünü hakkında bir mütalâa yapılmamış, doğrudan maddelerin oylanması işlemine geçilmiştir. Maddelerin oylanması işleminde de hiçbir milletvekili mütalâada bulunmamıştır. Kanun tasarısı yapılan oylama sonucu 1 ret, 274 kabul oyuyla TBMM tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, 7. Cilt, s. 431,432).

5.1.13 Atatürk Üniversitesi Kanunu

Kanun ile Erzurum’da Atatürk Üniversitesi kurulmuştur. Kanun 13 madde ve 6 muvakkat maddeden oluşmaktadır. Kanun 31.05.1957 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 07.06.1957 tarihinde 9627 no ile Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 07 Haziran 1957, Sayı: 9627).

Kanun tasarısı ile ilgili Meclis encümen mazbataları şöyledir:

5.1.14 Maarif Encümeni Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 19. Cilt 75. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Maarif Encümeni Kanun tasarısı ile ilgili olarak 22.05.1957 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Encümen tarafından hazırlanan mazbata şöyledir: Maarif Encümeninin kanun gerekçesinde belirtilen ülke genelinde üniversitelerin çoğalmasını ve ilmi halkın hizmetine sunacak ve halkın ilimden faydalanmasını sağlayacak müesseselerin bir an önce kurulup faaliyete geçmesini sevinçle karşıladığı mazbatada belirtilmiştir. Encümen 10’uncu maddede üniversiteye bağlı fakat döner sermaye ile işletilecek ek vazife alabilecek mütehassıs üniversite elemanlarının da ek ücretten faydalanabilmeleri maksadıyla değişiklik yapmıştır. Bundan başka muvakkat madde 1’de birinci cümlede yer alan “öğretmen

yardımcıları ve araştırma personeli” hakkında muvakkat 2’inci maddede hüküm bulunduğundan bu ibare muvakkat 1’inci maddeden çıkarılmıştır.

Encümende kanun tasarısını inceleyen 9 milletvekilinden 7’si öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekilleri ise şöyledir: Bahattin Örnekol, Ömer Bilen, İbrahim Aydın, Veysel Varol, Sebahattin Sönmez, Osman Turan, Fethi Ülkü.

5.1.15 Bütçe Encümeni Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 19. Cilt 75. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe Encümeni kanun tasarısı hakkında 28.05.1957 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Bütçe Encümeni’nin kanun tasarısında yaptığı bazı değişiklikler şöyledir: Üçüncü maddede kelime değişikliği yapılarak Üniversite Müşavirler Heyeti üyelerine yevmiyelerin yetersizliği sebebiyle huzur hakkı olarak 100 lira tespit edilmiştir. 9’uncu madde üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları ve araştırma personelinin ve idari memurlarla müstahdemlerin üniversite lojmanlarından faydalanmalarını ve üniversitece iâşelerini mümkün kılacak şekilde hükmü içermek üzere encümen tarafından yeniden hazırlanmıştır. Muvakkat 4’üncü madde de yeniden düzenlenmiş, kanun tasarısının muvakkat 4’üncü maddesi 5’inci; Muvakkat 5’inci maddesi de 6’ncı maddesi olarak olduğu gibi kabul edilmiştir.

Mazbatada onayı bulunan toplam 22 milletvekilinden 7’si öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Şefik Bakay, Halil Turgut, Halis Tokdemir, Behzat Bilgin, Akif Sarioğlu, Nuri Sertoğlu, İsmail Şener.

Atatürk Üniversitesi Kanunu 31.05.1957 tarihinde TBMM’de görüşülmüştür. Kanun layihasının görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyle olmuştur.

5.1.16 Atatürk Üniversitesi Kanunu Meclis Görüşmeleri

75. İnkat (31.05.1957)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem, 19. Cilt 75. İnkat incelenerek hazırlanmıştır. Kanun tasarısının öncelikle bütünü müzakere edilmiştir. Kanun tasarısının bütünü hakkında mütalâada bulunan öğretmen milletvekilleri şöyledir:

Sırrı Atalay: Milletvekili Sırrı Atalay sözlerine Atatürk Üniversitesi açılması ile ilgili kanun tasarısını ve encümen mazbatalarını dikkatle okuduğunu

belirterek, bu üniversitenin açılmasından dolayı Hükümete teşekkürlerini iletmış ve kanun tasarısının lehinde oy kullanacağını ifade etmiştir.

Sırrı Atalay kurulması planlanan bu üniversite bir üniversite statüsüne değil bir ortaokul statüsüne sahip bir yüksek okul durumunda olduğunu, gerek maddelerinden gerekse de hükümet gerekçesinden buranın özerk bir üniversite vasfında olmadığı anlaşıldığını ifade etmiştir. Milletvekili Atalay’a göre kurulacak olan üniversitenin iyi neticelere ulaşması için özerk olması ve teminata sahip olması gerekir. Ancak kanun tasarısının maddelerine bakıldığında ortaya çıkan sonucun özerk olamayacağıdır. Çünkü üniversitenin rektörünü Maarif Vekili’nin teklifi ile İcra Vekilleri Heyeti’nin tasvibi ile seçilecektir. Dekanları ise rektörün göstereceği adaylar arasından dört yıllığına Maarif Vekili seçecektir. Halbuki Üniversiteler Kanunu’nda bu şekilde belirtilmemiştir. Milletvekili Sırrı Atalay Hükümet gerekçesinde Üniversiteler Kanunu’nun dışında bir statünün kabul edilmesiyle üniversitenin daha iyi işleminin ve daha faydalı olmasının temin edildiğinin ifade edildiğini söylemiştir. Sırrı Atalay üniversitenin rektörü kendisinin seçmesinin mahzurlarının ne olacağı, Maarif Vekili tarafından seçilmesinin faydalarının ne olacağı hususunda yetkili vekilin Meclisi aydınlatması gerektiğini söylemiştir.

Milletvekili Sırrı Atalay Hükümet gerekçesinde Müşavirler Heyeti adında bir birim kurulacağını belirtildiğini bu fikrin de cazip bir fikir olduğunu ifade etmiştir. Kurulacak olan bu heyet üyelerini de Maarif Vekili bölgenin şartlarını bilen altı kişiyi altı yıllığına seçecektir. Böylelikle tayinlerin yine Maarif Vekili’nin elinde olduğunu ve sadece bölgenin ekonomik durumunu iyi bilme şartının olup başka şartın olmadığını; tahsil durumuna, eğitim durumuna değinilmediğini söylemiştir.

Fethi ÜLKÜ: Milletvekili Fethi Ülkü ülkede ilim müesseseleri ne kadar artarsa memleketin fikri yönden yükselişinin de o kadar artacağını, kurulacak olan bu üniversitenin de fikri kalkınma ve kültür seviyesi hususunda en çok düşünülmesi gereken doğu bölgesinde olmasının ayrıca memnuniyet verici olduğunu söylemiştir.

Atatürk Üniversitesi’nin kurulacağı yerin tespiti için baya uğraşıldığını, bu uğraşma birçok yere vaat etme, ümitlendirme şeklinde olduğunu, hatta Elazığ’da devlet ricalinden bazı şahısların “Üniversitemiz hayırlı olsun” temennisiyle oradan geçtiklerini ve orayı büyük ümitle üniversiteye bağlandıklarını ifade

etmiştir. Yapılan tetkikler sonucunda ise üniversitenin Erzurum’da kurulmasına karar verilmiştir. Milletvekili Fethi Ülkü üniversitenin Erzurum’a kurulmasına bir itirazlarının olmadığını ancak Elazığ’da kurulması vaat edilen üniversite için büyük miktarda arazi istimlak edildiğini ifade etmiştir. Fethi Ülkü bu hususla ilgili olarak üniversitenin bir fakültesinin oraya açılıp açılmayacağını, başka bir okul açılması için etüdün yapıp yapılmadığını ya da arazilerin sahiplerine iade edilip edilmeyeceğini sormuştur. Milletvekili Ülkü, Erzurum’a kurulacak olan üniversitenin bütün teşkilâtının yalnızca Erzurum’a mı kurulacağını yoksa civar yerlerde de üniversite ile alakalı bir birimin kurulup kurulmayacağı hakkında da bilgi sahibi olmayı istemiştir.

Milletvekili Fethi Ülkü açılacak olan üniversitenin türlü şubelerinin etüt yapma, arama, tarama, bölümleri olacak ve civar illerde de kendi sahalarıyla ilgili tetkikler yapmasını ve böylece bölgelerin kalkınmasına hizmet etmelerinin arzu edildiğini ifade etmiştir.

Hamdi Ragıp ATADEMİR: Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir görüşülmekte olan söz konusu kanun tasarısının üniversite anlayışına birçok yenilikler getirdiğini ifade etmiştir. Ragıp Atademir’e göre önceden kurulmuş olan bazı üniversiteleri klişe olarak kabul edildiğini, bu klişelerin şeklinin değiştiği zaman ise sanki üniversitelerin kalmayacağını, belli haklar ve hükümler olursa üniversitelerin zararlı bir hâl alacağı düşünülüyordu. Ancak bu yeni kanunla tamamen farklı bir üniversite kanununun getirildiğini, yeni bir üniversite anlayışının getirildiğini belirtmiştir.

Hamdi Ragıp Atademir üniversitelerin öncelikle bilinen gerçekleri yayan, sonra bilinmeyenleri bilinir hâle getiren bir müessese olduğunu söylemiştir. Ancak Hamdi Ragıp Atademir’e göre bu yeni kurulacak olan üniversitenin ayrı bir manası vardır, bu mana da kültürümüzün müdafa kalesi olmasıdır. Milletvekili Atademir üniversitelerin ordular, kolordular gibi olduğunu ve bulundukları yerlerde kültür müdafaası yapan bekçiler gibi olduklarını söylemiştir. Atademir’e göre Hükümet olarak Meclis olarak bu husus gerçekleştirilmiştir.

Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir kanun tasarısının Türk üniversitelerindeki profesörlerin iştirakiyle ve Amerikan üniversitelerindeki hocalarla hazırlandığını ve yeni bir anlayış getirdiğini söylemiştir. Hamdi Ragıp Atademir’e göre bu anlayış ilmî bakımdan bir anlayıştır. Ülkedeki mevcut

üniversiteler kendi içlerinde kapalı bir hâldedirler ve ilmî olarak ancak kendi işlerini yapmakta, dışarıya bir şey vermemektedirler. Verdikleri eserler de sadece araştırmalarının neşredilmesinden başka bir şey değildir. Bu durum da halka bir şey katmamaktadır. Yeni kurulacak olan üniversite ise halka ilim götürecektir ve halkla ilmî temas sağlayacak yegane bir ocak olacaktır. Bu husus da bu üniversitenin diğerlerinden farklı bir vasıf taşımasına neden olmuştur.

Milletvekili Reşat Akşemssettinoğlu kanunun bütünü hakkında yapılan müzakerelerin yeterli olduğu ve maddelerin oylanmasına geçilmesi yönünde bir takrir vermiş ve takriri kabul edilerek maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Maddelerin görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyle olmuştur:

Madde 4

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

Üniversite Müşavirler Heyeti halkın Atatürk Üniversitesine karşı olan ilgisini temsil eder.

Müşavirler Heyeti:

a) Üniversitenin uzun vadeli öğretim, araştırma ve yayma politikasının hazırlanmasında düşünce ve tavsiyelerini,

b) Üniversite faaliyetlerinin esas gaye ve vazifelerine ne dereceye kadar uyduğunu tespit eder ve bu husustaki görüş ve tavsiyelerini Maarif Vekiline ve Rektöre bildirir. Rektör, bu görüş ve tavsiyeleri Senatoya arz eder.

e) Üniversitenin iyi bir şekilde faaliyette bulunmasına ve gelişmesine hizmet edecek hususi ve resmî yardımlar temini hususunda gayret sarf eder.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekili Osman Turan söz almıştır.

Osman TURAN: Milletvekili Osman Turan bu madde ile üniversitenin kurulurken mütevelilik sistemi oluştuğunu ve bu sistemin de vakıf teşkilâtına benzediğini ifade etmiştir. Osman Turan konuşmasında para verenlerin görüşülmekte olan bu kanunla müteveli olarak hak sahibi olduğunu, bir ilim müessesesine yardım eden kişiler veya heyetin söz konusu müessese üzerinde hak sahibi olması için Anglo-Sakson sisteminin şartlarımıza uydurulmasına bir anlam veremediğini, ileride gelecek olan dış yardımların üniversitenin bağımsızlığını

zedeleyeceğini, söylemiştir. Milletvekili Osman Turan'a göre ayrıca ülkede üniversite için ilim adamı yetiştirmedikçe üniversite açmakla memleket büyük yük altına girecektir.

Maddelerin görüşülmesi işlemi de sona erdikten sonra kanun tasarısı yapılan oylama ile TBMM tarafından kabul edilmiştir.

5.1.17 Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu

Bu kanun ile Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi kurulmuştur. 20 maddeden oluşan ve 27.05.1959 tarihinde kabul edilen kanun 04.06.1959 tarihinde 10222 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 04.06.1959, Sayı: 10222). Kanun tasarısı ile ilgili Muvakkat Encümen mazbatası şöyledir:

5.1.18 Muvakkat Encümen Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 11. Devre 9. Cilt 73. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Oluşturulan Muvakkat Encümen mazbatasında değinilen bazı hususlar şöyledir. Kanun layihasında ve Hükümet esbabı mucibesinde belirtilen üniversitenin hedeflerinin gerçekleştirilmesi için idari ve ilmi bir özerkliğin teminatı olarak kurulacak olan bu müesseseyi geniş yetkilerle donatılmış bir Mütevelliler Heyetinin gözetiminde idare edilme yoluna gidilmiştir. Kurulacak olan üniversite Orta Doğu milletleri arasında eğitim vasıtasıyla kardeşlik duygularının kurulmasında büyük payı olacaktır. Ayrıca üniversiteye araştırma yoluyla ilmi hakikatlere varması bakımından büyük ümitler bağlanmaktadır.

Oluşturulan Muvakkat Encümen'de toplam 16 milletvekili olup bunların 6'sı öğretmen milletvekilidir. Bu öğretmen milletvekillerinin isimleri şöyledir: Ali Latifoğlu, Nuri Togay, Mehmet Karasan, Halil Turgut, Nizamettin Kırşan, Avni Sakman.

5.1.19 Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu Meclis Görüşmeleri

73. İnikat (27.05.1959)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 11. Dönem, 9. Cilt 73. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu ile ilgili görüşmeler ilk

olarak kanun tasarısının bütünü hakkında yapılarak başlanmıştır. Kanun tasarısının bütünü hakkında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Münib Hayri ÜRGÜPLÜ: Milletvekili Münib Hayri Ürgüplü ilmin sulha da hizmetkâr olması gerektiğini, türlü ideolojilerin Orta Doğu'da insanları tehlikelerle karşı karşıya bıraktığını, bu tehlikelerin giderilmesi için ise ilmin gerçekleriyle yetişmiş insanların varlığına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Milletvekili Münib Hayri Ürgüplü'ye göre Orta Doğu Teknik Üniversitesi bu ihtiyaç ve hakikatin ekseninde kurulmaktadır. Bu sebeptendir ki bu üniversite Birleşmiş Milletlerin maddi ve manevi alakası çevrelenmiştir.

Münib Hayri Ürgüplü, bazı komşu ülkelerin üniversitenin kendi ülkelerinde açılmasını istediklerini fakat şanlı tarihimiz ve talihimizle bu üniversiteyi ilk olarak Türkiye'ye nasip olduğunu ifade etmiştir.

Kanun tasarısının bütünü hakkında mütalâada bulunan başka milletvekili olmamış ve tasarının maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin mütalâada bulundukları maddeler ve mütalâaları şöyledir:

Madde 5

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

Mütevelli Heyeti, ilimde ve teknik öğretimde müstesna tecrübesiyle tanınmış ve temayüz etmiş olan ve Türk vatandaşı olmayan bir kimseyi müşavir rektör seçer.

A) Müşavir rektör, ilmî, teknik ve meslekî araştırmalar ve öğretim hususlarında rektörün başlıca müşaviridir.

B) Müşavir Rektör, kendisine rektör veya Mütevelli Heyeti tarafından tevdi edilecek araştırma ve öğretimle ilgili vazifeleri ifa ve mesuliyetleri deruhde eder.

C) Müşavir Rektörün vazife müddeti, seçimi sırasında Mütevelli Heyeti tarafından tespit edilir. Bu müddet bir yıldan az ve beş yıldan fazla olamaz. Hizmet müddetinin toplamı beş yılı dolduran Müşavir Rektörün yeniden seçilmesi caiz değildir.

D) Müşavir Rektör, akademik mertebede Üniversite Rektöründen sonra gelir.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Münib Hayri ÜRGÜPLÜ: Milletvekili Münib Hayri Ürgüplü müşavir rektör tabirinin asıl rektör tabirini gölgelediğini, rektörlüğün ise tamamen müstakil olmasının icap ettiğini, maddede iki vazifenin birleşmiş gibi olduğunu, bu itibarla da müşavir rektör asıl rektörün yardımcısı olarak çalıştığını ifade etmiştir. Bu sebeple Münib Hayri Ürgüplü müşavir rektör ünvanının rektör müşavirliği şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ancak encümen muharririnin bu hususla ilgili yaptığı açıklamadan sonra teklifini geri almıştır.

Madde yapılan oylama sonucu olduğu gibi kabul edilmiştir.

Madde 16

Maddenin Meclis'te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

Orta - Doğu Teknik Üniversitesine yapılacak bağış ve vasiyetlerle bu üniversitenin bütün muamele ve tasarrufları faaliyet ve gelirleri her türlü Gümrük ve sair vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Gelir veya Kurumlar Vergisine tâbi mükellefler tarafından bu üniversiteye makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Behzat BİLGİN: Milletvekili Behzat Bilgin, 16'ncı maddede Hükümet teklifi ile encümen teklifi arasında bir fark olduğunu ifade etmiştir. Behzat Bilgin Hükümet'in teklifinin şöyle olduğunu söylemiştir. “Orta - Doğu Teknik Üniversite sine yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler vergi, resim ve harçlardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisine tâbi mükellefler tarafından bu üniversiteye makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.”

Milletvekili Behzat Bilgin bu hükmün ilk önce Ege Üniversitesi kurulurken konulduğunu, sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi de bu hükümden faydalandığını sonra çıkarılan 7196 sayılı kanunla bütün üniversiteleri kapsayan bir hüküm olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. Milletvekili Behzat Bilgin Hükümetin bu teklifinde yapılan bağışların vergiden muaf tutulmasından ibaret olduğunu söylemiştir. Buna karşılık şimdiki kanun tasarısında Muvakkat Encümen tarafından kabul edilen hükmün her türlü vergi ve harçlardan muafiyet olduğunu ve bu muafiyetin benzerlerinde olmadığını belirtmiştir. Milletvekili Behzat Bilgin'e göre Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne

böyle bir muafiyet verilirse bunun diğer üniversitelere de verilmesi gerekir, bu durum da devletin vergi sisteminde son derecede zararlı bir sonuç getirir.

Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi HÜSMEN: Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi Hüsmen de maddenin encümen tarafından hazırlanan haliyle değil de Hükümet tasarısındaki şekliyle kabul edilmesinin daha iyi olacağını ifade etmiştir. Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi Hüsmen'e göre maddenin encümen tarafından hazırlanmış hali mali düzen bakımından farklı fakülteler ve üniversiteler arasında bir aykırılık ve farklılık meydana getirecektir.

Münib Hayri ÜRGÜPLÜ: Milletvekili Münib Hayri Ürgüplü'ye göre kurulacak olan orta Doğu Teknik Üniversitesinin ülkedeki mevcut üniversitelere göre gösterdiği özellik açıktır. Bu üniversitenin adeta uluslararası bir özellik taşıdığı için her şeyden önce özellikle mali mevzuatın özelliklerinden ayrı olarak bu özellikleri öncelikle kabul etmek uygun olacaktır.

Münib Hayri Ürgüplü daha önce kurulmuş olan üniversitelerin bu kanunda göz önünde bulundurulmuş muafiyetlerden faydalanmaması, bu üniversiteye bu muafiyetlerin tanınamayacağı anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir. Bu üniversiteye yapılan yardımların önemi bellidir. Bu yardımların teşvik yönündeki arzuları gölgelendirecek hükümlerin zorunlu olmadıkça kanunda olmamasını söylemiştir.

Zihni ÜNER: Milletvekili Zihni Üner, kurulacak olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne ilmi faaliyetleri için dışarıdan yapılacak bağış ve vasiyetlerin vegi, gümrük ve bütün harçlardan muaf olması hususunun oldukça yerinde olacağını ifade etmiştir. Aksi takdirde bu üniversiteye dışarıdan yapılacak olan hibe, bağış, vasiyet ve sair şekilde gelecek olan ilmî yardımlar müşkilâta uğrayacaktır.

Madde ile ilgili bazı öğretmen milletvekilleri takdir vermişlerdir. Bu takrirler şöyledir:

Orta - Doğu Üniversitesi Kanun lâyihasının 16'ncı maddesinin, şifahen arz ettiğim sebeplerle Hükümetin teklifi veçhile kabulünü arz ve teklif ederim.

İzmir

Behzat BİLGİN

Yüksek Reisliğe

16'ncı madde Hükümet teklifinin birinci fıkrasına (Gümrük) Vergisinin eklenmesi suretiyle kabulünü arz ve teklif ederim.

Nevşehir-Zihni Üner

Yapılan oylama sonucu Behzat Bilgin'in tavrı kabul edilirken, Zihni Üner'in tavrı reddedilmiştir. Madde yapılan oylama sonucu hükümet teklifindeki halinde kabul edilmiştir. Maddenin kabul edilen hâki şöyledir:

Madde 16

“ Orta - Doğu Teknik Üniversitesine yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Gelir veya Kurumlar Vergisine tâbi mükellefler tarafından bu Üniversiteye makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar, yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.”

Kanun tasarısı ile ilgili öğretmen milletvekillerinden başka bir mütalâada bulunan olmamıştır. TBMM tarafından yapılan oylama sonucunda kanun tasarısı kabul edilmiştir.

5.2 Türkiye’de 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Eğitim

Alanındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Köy Enstitüleri 27.01.1954 tarihinde kabul edilen Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi hakkında kanun ile bu kurumlar ilköğretmen okullarıyla birleştirilerek kapatılmıştır. Kanun layihasının TBMM’de yapılan görüşmeleri ile ilgili şu mütalâalarda bulunulabilir.

Mustafa Tarakçıoğlu eskiden ortaokul sayısının az olduğunu bunların giderek çoğaldığını şu anki mevcudunun ise 400’den fazla olduğunu, müstakil ortaokullarda öğrenimlerini görenlerin sayısının 60000’e yaklaştığını ve bu ortaokulların kazalarda, nahiyelerde ve bazı kalabalık köylerde dahi açıldığını söylemiştir. Bu durum o günlerde eğitim-öğretim durumunun pek iyi olmadığını göstermektedir. Mustafa Reşit Tarakçıoğlu konuşmasında ortaokul mezunlarının da öğretmen okullarına alınabilmesi yönündeki düşünceleri de önemlidir. ortaokulu bitirenlerin doğrudan öğretmen okullarına alınabilecek olması o dönemlerde eğitim durumunun durumunu göstermesi bakımından önemlidir.

Meclis görüşmelerinde Ömer Faruk Sanaç’ın yaklaşık 19 bin köyde ilkokulun bile bulunmadığı yönündeki sözleri de eğitimin o zamanki vaziyetinin pek de iyi olmadığını göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Kanun layihasının köy okullarında zaruri hizmet süreleri ile ilgili olan beşinci maddesinin görüşülmesi sırasında Cezmi Türk köy öğretmenlerinin şehre

nakledilmeleri hususunda yaptığı açıklamasında köyden şehre nakledilmelerinin çok zor olduğunu, bunun için iki yolun denendiğini; bunlardan birisinin doğru olsun veya yanlış olsun bir doktor raporu alması ile istemediği köyden ayrılmak isteyen bir öğretmenin köyde tutulan siyasi partinin karşı tarafını tutması ile mümkün olduğunu söylemiştir. Dile getirilen iddiaların doğru olduğu varsayıldığı takdirde yaşanan bu durumun pek de kabul edilebilir bir durum olmadığı açıktır. Bu tarz durumlar belki günümüzde de yaşanmaktadır. Ancak düzeltilmesi ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir durumdur. Yine Cezmi Türk aynı konuşmasında köy öğretmenlerinin köylerde uzun süreler kalması onların mesleklerinden ayrılıp başka sahalara yönelmesine de neden olduğunu belirtmiştir. Buna göre bu sebeple bir çok devlet dairesinde ilkokul öğretmenleri ile karşılaşılabilir. Cezmi Türk'ün bahsettiği bu durum sebepleri farklı olsa da benzer bir şekilde günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde eğitim fakültesi mezunu pek çok gencin farklı devlet kurumlarında memur olarak vazife aldıkları sıklıkla görülmektedir.

1950-1960 arasında yeni üniversitelerin kurulması bakımından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'nin köklü üniversiteleri denilebilecek üniversiteleri bu dönemde açılmıştır. Bu durum da zamanın şartlarını da düşündüğümüzde Türkiye'de bilimin gelişmesinde bu açılan üniversitelerin temel olduğu söylenebilir.

Üniversitelerin kurulması ile ilgili kanun tasarıları hazırlanırken ülkedeki mevcut üniversitelerin yetersiz olması, Anadolu'da tahsil çağındaki gençlerin İstanbul ve Ankara'da eğitim görebilecek maddi durumlarının olmaması, ilmi faaliyetlerin ülke sathına yayılması gibi durumlara işaret edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu kurumların açılması ayrıca elzem görülmektedir. Özellikle Anadolu'ya açılan üniversitelerin konum itibarıyla de uygun yerler olduğu söylenebilir.

Üniversitelerin kurulması ile ilgili kanun tasarılarının Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekilleri görüşülen bu kanun tasarılarını oldukça olumlu karşıladıkları ve destekledikleri görülmüştür. Bazı maddelerin görüşülmesinde ise katılmadıkları hususları da açıklamışlardır. Bu hususlarda yaptıkları konuşmalar da çıkarılan bu kanunlara karşı olduklarından değil, iyi niyetli bir şekilde daha iyi bir noktaya varabilmek içindir. Öğretmen milletvekillerinin bu kanunları

desteklemeleri ve daha iyi neticeler alabilmek için çabalamaları onların eğitime, ilme, bilime, gelişmeye verdikleri desteğin bir göstergesi sayılabilir.

Bazı öğretmen milletvekillerinin konuşmalarında dikkate değer açıklamalar yapmışlardır. Bunlara bazı örnekler ise şöyledir:

Atatürk Üniversitesi Kanun Tasarısının görüşülmesi sırasında Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir konuşması sırasında üniversitelerin kültürü müdafaa eden bir müessese olduğunu ifade etmiş ve üniversiteleri ordulara, kolordulara benzetmiştir. Hamdi Ragıp Atademir'e göre üniversiteler de bulundukları yerlerde kültür müdafaası yapmaktadırlar. Bir öğretmen milletvekilinin yükseköğretim kurumlarına dahi kültür koruyuculuğu vazifesini yüklemesi eğitimcilik vasfının bir yansıması olarak görülebilir. Bakış açılarına göre değişmekle birlikte Hamdi Ragıp Atademir'in bu düşüncesinin doğru ve dikkat çekici olduğu görülür. Günümüzde de bu fikir, bu bakış açısını mevcut yükseköğretim kurumları dikkate almalıdır. Ancak bu husus ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken hususlar da vardır. Bugün bazı adetlerin zararlı oldukları görüldükleri halde kültür olarak benimsendiği görülmektedir. Kültürden kastın milli ve manevi değerler olduğu da unutulmamalıdır.

Yine aynı kanun tasarısının görüşülmesi sırasında Hamdi Ragıp Atademir ülkedeki mevcut üniversiteler kendi içlerinde kapalı bir halde olduklarını ve ilmi olarak ancak kendi işlerini yaptıklarını ve dışarıya bir şey vermediklerini söylemiştir. Verdikleri eserler de sadece araştırmalarının neşredilmesinden başka bir şey değildir. Ragıp Atademir'in o zamanlarda bu söyledikleri bugün bazı üniversiteler için de söylemek mümkündür.

Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir konuşmasında Sırrı Atalay'a da cevap vermiştir. Ragıp Atademir, Sırrı Atalay'ın kurulacak olan üniversiteye orta mektep statüsünde demesinin üzüntü verici olduğunu söylemiştir. Hamdi Ragıp Atademir, üniversitelerin gelenekleri olduğunu ancak bunların ülkemizde zedelendiğini ifade etmiştir. Milletvekili Atademir meşhur üniversite hareketinde dekanlara ve rektörlere hakaret edildiği, alaşağı edildikleri bir devirde fakülteye dekan vekili olarak gönderilen bir kişinin hiçbir zaman akademik bir ünvana sahip olmadığını söylemiştir. Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir'e göre bir kişi o devirde müfettiş olarak dekan vekili olarak gönderilir ve hiçbir kararname olmadan, hiçbir profesörler meclisi kararı olmadan dekan veya profesör olduğunu ifade etmiştir. Hamdi Ragıp Atademir'in bu tespiti ise oldukça enteresandır.

Milletvekili Osman Turan'ın üniversiteler için ilim adamı yetiştirmedikçe üniversite açmakla ülkenin büyük yük altına gireceğini ifade etmiştir. Yapılan bu tespit günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Kurulan üniversitelerin kanun tasarısının incelendiği encümenlere bakıldığında Orta Doğu Teknik Üniversitesi hariç hepsinin Maarif ve Bütçe encümenlerinde incelendiği görülür. Bu durum da eğitimle ilgili encümenlerin katkılarının olmasının yanında bu işin bir de ekonomik boyutunun olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira iktisadi faktörler hayatın her alanında önemli olmuştur.

Kanun tasarısını inceleyen encümenlerdeki öğretmen milletvekillerinin sayısının ise önemli derecede olduğu söylemek mümkündür. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu hariç diğer üniversitelerin kuruluş kanunlarını maarif ve bütçe encümenleri incelemiştir. Maarif encümenlerinde kanun tasarısını inceleyen milletvekillerinin neredeyse tamamı öğretmen milletvekilidir. Bütçe encümenlerinde ise öğretmen milletvekilleri bulunmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu'nu inceleyen muvakkat encümenin ise yaklaşık 3'te 1'i öğretmen milletvekilidir. Üniversitelerin kurulması ile ilgili kanunların Meclis görüşmelerinde toplam 24 milletvekili söz almış, bunların yarısı ise öğretmen milletvekilidir. Bu sayılar da bu üniversitelerin kuruluşunda öğretmen milletvekillerinin etki ve katkılarını açık bir şekilde göstermektedir. Bir yükseköğretim kurumunun kurulması ile ilgili kanunlarda eğitimcilerin katkı yapması ise zaten beklenen bir durumdur.

5.3 Siyasi Gelişmeler

5.3.1 Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun

Genel olarak “Atatürk’ü Koruma Kanunu” olarak bilinen Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun’u gündeme getiren öncelikli sebep “Ticaniler” adlı grup tarafından 1951 yılında Atatürk’ün büst ve heykellerine karşı yapılan saldırılar olmuştur (Ertem, 2013: 262).

Atatürk’ün ölümünden sonra kendisi ile ilgili bazı saldırılar vuku bulmuştur. Yaşanan bu saldırılarla ilgili olarak TBMM’nin 27.04.1951’deki 69’uncu birleşiminde Mardin milletvekili Kamil Boran’ın Atatürk’ün manevi varlığı ile maddi hatıralarına yönelik saldırılar hakkında bir soru önergesi vermesi

üzerine İçişleri Bakanı Halil Özyörük Meclis'te izahatta bulunmuştur. Halil Özyörük Demokrat Parti iktidarından önce ve iktidar olduktan sonra Atatürk'ün manevi şahsiyetine, heykel ve büstleri ile fotoğraflarına yapılan saldırıların miktarını ve mahiyetini anlatarak konuşmasında şunları kaydetmiştir:

Atatürk'ün ölümünden Demokrat Parti iktidara gelinceye kadar Atatürk'ün manevi şahsiyetine 51, fotoğraflarına 12, heykel ve büstlerine 4 kez olmak üzere toplam 67 saldırı eylemi gerçekleşmiştir. Demokrat Parti iktidar olduktan sonra ise Atatürk'ün büst ve heykellerine 9, manevi şahsiyetine 5, fotoğraflarına ise 1 defa olmak üzere toplam 15 saldırı gerçekleştirilmiş olup, bu saldırıları gerçekleştirenler ise adalete teslim edilmiştir. Demokrat Parti Dönemi'nde gerçekleştirilen saldırı miktarında bir artış olmamış olup sadece büst ve heykellere yapılan saldırıların miktarında bir artış yaşanmıştır. Demokrat Parti iktidarına kadar Atatürk'ün maddi ve manevi kişiliğine yapılan saldırıların uzun süreler aynı miktarda olmasının ve bu zaman dilimi içerisinde senede bir iki kez vuku bulmasına karşın Demokrat Parti döneminde ise 3-6 ay içinde saldırıların artmasının sebepleri vardır. Son zamanlarda yaşanan bu saldırılarla ülkede bir huzursuzluk ve anarşi ortamı oluşturulmaya çalışılmakta olup bu tip eylemler tamamen sunidir (Ulus, 28.04.1951).

Demokrat Parti Dönemi'nde Atatürk'ün heykellerine karşı yapılan bu saldırılar, partinin yöneticilerini endişelendirmiş ve Parti yöneticileri meydana gelen saldırıların partiye “gerici” damgasını vurmak amacıyla başlanılan bir girişim olmasından kaygılanmıştır (Ertem, 2013: 263).

Hükümet yaşanan bu gelişmeler üzerine harekete geçerek Adalet Bakanlığı “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Yasa Tasarısı”nı TBMM'ye sundu. Sunulan bu tasarı Adalet Komisyonu'na sevk edilmiş ve komisyon tarafından da 17 Nisan 1951'de kabul edilmiştir. Kanun tasarısı TBMM'de ise 4 Mayıs 1951'de görüşülmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2007: 57). Kanun tasarısı TBMM'de toplam 4 defa görüşülmüş olup 25.07.1951 tarihinde kabul edilmiştir.

Kanun 5 maddeden oluşup 31.07.1951 tarihinde 7872 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 31 Temmuz 1951, Sayı: 7872). Kanun layihası ile ilgili Anayasa Komisyonu raporu şöyledir:

5.3.2 Adalet Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 7. Cilt 72. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun tasarısı ile ilgili komisyon tarafından hazırlanan rapor özetle şöyledir:

Atatürk'ün Cumhuriyet ve inkılapların sembolü olması sebebiyle O'nun hatırasına, eserlerine ve onunla ilgili varlıklara karşı yapılacak saldırılar dolaylı olarak Cumhuriyet'e, rejime yöneltilmiş bir nitelik arz edecektir. Mevzuatta ise bu tür suçları işleyenler hakkında bir müeyyide bulunmamakta ve savcılarının doğrudan takibat yapmalarına müsait bulunmamaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 488. maddesi ile ölen kişilerin hatırasına bir hakaret vaki olduğunda ölen kişinin yakın akrabaları tarafından dava açılabileceği belirtilmiş olsa da bu gibi durumlarda faillere verilecek cezanın miktarı ve mahiyeti bakımından Atatürk'ün varlığına saldıranlar hakkında verilecek ceza bakımından yeterli görülmemiştir. Bu sebeple de bu tasarının hazırlanması lüzumu doğmuştur.

Komisyon raporuna göre tasarının lehinde konuşan üyelerin; büyüklere hayatta iken saygı göstermenin öldükten sonra da hayırla yâd etmenin milli ahlak ve terbiyeden olduğu, son zamanlarda Atatürk'e karşı yapılan saldırıların onun şahsından ziyade inkılap hareketlerine karşı olduğu, kanun tasarısının bir şahsı tarihi açıdan tenkit etmeye ve tarafsız incelemelere engel olmadığı, Atatürk heykellerine yapılan saldırıların onun eserlerini hedef tuttuğu gibi sebeplerle kanunun kabulünü istemişlerdir.

Rapora göre tasarının aleyhinde konuşanlar ise; Atatürk dahi olsa bir şahsı korumak için özel bir kanun çıkarmanın hukuk prensiplerine aykırı olduğu, böyle bir zaruret görüldüğünde ise şahıs ismi belirtmeden Türk Ceza Kanunu'ndaki bu hususlara ilişkin müeyyidelerin ağırlaştırılması suretiyle değiştirilebileceği gibi düşüncelerle kanunun reddedilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kanun tasarısının tümü komisyonda oylamaya sunularak yedi ret oyuna karşın dokuz oyla kabule layık olduğuna karar verilmiştir. Ardından maddelerin müzakeresine geçilmiş ve müzakereler sonucunda tasarının Hükmet teklifindeki hali ile aynen kabul edilmesi uygun görülmüştür.

Komisyonda kanun tasarısını inceleyen toplam 16 üye oluşmuştur. Bu üyelerden Osman Şevki Çiçekdağ, Niyazi Ünal Alıcılı ve Hüseyin Ortakçioğlu olmak üzere 3'ü öğretmen milletvekilidir.

5.3.3 Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun Meclis Görüşmeleri

72. Birleşim (04.05.1951)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi, 9. Dönem, 7. Cilt 72. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Öncelikle kanunun tamamı hakkında görüşmeler yapılmıştır. Kanunun bütünü hakkında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Selahaddin ADİL: Milletvekili Selahaddin Adil, konuşmasına bu kanun tasarısının basit bir heykel muhafazası tasarısı olmadığını, çok önemli hukuki, toplumsal, milli terbiye ve tarih açılarından kişisel hislerden ayrı olarak incelemeye muhtaç kapsamlı bir mesele olduğunu ifade ederek başlamıştır. Selahaddin Adil'in konuşmasının devamında değindiği hususlar ise şöyledir:

Bu kanun tasarısı biri Atatürk'ün sembol ve heykellerine, diğeri eserlerine karşı saldırgan fiil ve beyanatı hedef almaktadır. Bu tarzda şahsi bir kanun yapılması hiçbir ülkede yoktur, hukuken doğru değildir ve yürürlükteki kanunların, bu tasarının teklif edilmesine sebep olan amaçları temin edebilir.

Türk milleti bir buçuk asırdan beri aralıklı olarak bir yenilenme ve gelişme devrine girmiş ve sonuç olarak da en gelişmiş hükümet şekli olan demokratik rejimi benimsemiştir. Bu uğurda canlarını feda eden vatansever pek çok insan vardır ve hepsine hürmet etmek; namlarına, heykeller abideler dikmek ve bunları korumak milletin vazifesidir. Bunların yanı sıra geçmişte dünyada çığır açan padişahlar ve paşalar vardır ve bunların böyle bir hakkı olacağını, gelecekte ülkeye şan ve şeref verecek ve adlarına abideler dikilmesi gereken insanlar bu muhafazadan mahrum kalmamalıdır. Selahaddin Adil'e göre felakete uğramış kimselerin tekrar iktidara gelmesinin mümkün olduğunu, bunların da şahıslarına mahsus kanunlar çıkarılmasına örnek teşkil edilecektir.

Selahaddin Adil, yapılan inkılâpları sükunetle karşıladığını, yapılan inkılâpların hızından dolayı doğal olarak bir kısım halk üzerinde izler kaldığını; ancak zamanla azalan bu izlerin basit görüşlü, fazla gelenekçi az bir grup insanda kalmış olacağını, bu gibilere en gelişmiş milletlerde bile rastlanabileceğini söylemiştir. Adil'e göre hangi tesirler altında olduğu belli olmayan bazı hadiseler bu türdendir ve Hükümet'in mevcut kanunlar dahilinde harekete geçmesi bunları önlemiştir.

Selahaddin Adil, inkılap ve rejimlerin sadece bir şahsa indirgenmesinin şarka ve Türk milletine mahsus bir ruh hali olduğunu bunun ise en büyük mahzurunun şahsi prensipler ortaya çıkarması, zümreler oluşturması olduğunu ifade etmiştir. Adil'e göre siyasi ve şahsi prensipler bugün dahi tehlikeli durumlar ortaya çıkarmaktadır. Milletvekili Adil, hemen hemen her milletin büyük felaketlere maruz kaldığını ancak bazı liderler öncülüğünde ihtilaller ve inkılaplar yaptığını, fakat bu başarıların bir şahsa atfedilmesinin doğru olmadığını, Türkiye'nin de geçirdiği inkılabın şahsa isnat edilmesinin de ayrı bir hizbe neden olduğunu söylemiştir.

Milletvekili Adil, insanlar arsında insanüstü, yanılmaz bir kimseye inanmadıklarını, hizmetlerini takdirle karşıladığı Atatürk'ün de idari, içtimai ve siyasi hatalarının bulunduğunu söylemek ve yazmaktan men edecek bir kanunu demokrasiyi benimsemiş insanlar olarak kabulüne bugünkü Meclis'te imkân olmadığını söylemiştir.

Selahaddin Adil, 27 sene süren şeflik idaresinden Meclis kürsüsünde acı acı şikayet ettiklerini gerçek Cumhuriyet idaresinin ise milletin sağduyusuna dayanarak iktidara gelen mevcut Hükümet'le tesis edildiğini ifade etmiştir. Geçmişte Meclis'e hakim olan Halk Partisi üyelerinin nasıl seçildiklerini bildiklerini, şimdi ise önceki idareye şeflik veya diktatörlük demenin saldırganlık olarak kabul edilip böyle söyleyen ve yazanın hapse mi atılacağını sormuştur. Milletvekili Adil, Atatürk'ün de her insan gibi hem hizmetlerini hem de hatalarını, noksanlarını millete açıkça anlatılması tarihi bir görev ve vatan vazifesi olduğunu ifade etmiştir.

Arif Hikmet PAMUKOĞLU: Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu, tarihte uzun bir süre zarfında Birinci Dünya Savaşı'na kadar millet ve devlet olarak “hasta adam” olarak anıldığını ve bu hasta adam içten ve dıştan inen darbelerle can çekişir hale düştüğünü ifade etmiştir. Pamukoğlu'na göre milletin hastalığını vaktinde fark ederek, sadece bu millete has bağımsızlık ve hakimiyet aşısını vuran Atatürk'e karşı Türk milleti ve gençliğinin vicdanlarında mukaddes bir yer zaten ayrılmıştır. Milletvekili Pamukoğlu, kanunların geçeklere uydukça anlam ifade edeceğini, gerçeklik de bu olduktan sonra Atatürk'ün şahsını korumak için kanuna lüzum olmadığını söylemiştir.

Pamukoğlu, Atatürk'ün her şeyden önce Türk olduğunu, bütün Türkler için de geçerli olan Ceza Kanunu'nun Atatürk için de mevzubahis olduğunu,

Türklerin hepsinin hukuki açıdan kanun önünde eşit olduğunu, Anayasa'nın 69'uncu maddesinin ise bunu emrettiğini ifade etmiştir.

Milletvekili Pamukoğlu, komisyon görüşmeleri sırasında böyle bir kanuna zaruret olduğu öne sürülerek zaruret esnasında hukuki esaslara bakılmayacağı fikrinin ileri sürüldüğünü ancak kendisinin böyle bir zaruret olduğunu düşünmediğini belirtmiştir. Pamukoğlu'na göre böyle bir zaruret varsa bunlar açıkça belirtilmeli ve ispat edilmelidir. Son günlerde yaşanan Atatürk aleyhindeki bazı hadiselerin daha önce yaşanmamış olup bu yaşanan birkaç hadisenin ise hiçbir zaman Türk milletinin sevgi ve saygısına kıstas olamaz.

Pamukoğlu, Atatürk'ün hukukta eşitliğin sembolü olan vatandaşlık tabirini Türkler arasında eşitliğin kıstası olarak benimsediğini söylemiştir. Pamukoğlu'na göre Türk milletinin varlığını, bekasını, emniyet ve asayişini sağlayacak tedbirleri içeren Ceza Kanunu vardır ve Atatürk'ün sağlığında şahsı ve şahsi menfaatlerini korumaya yeten Ceza Kanunu şimdi de kafi gelmektedir.

Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ: Milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ görüşülmekte olan bu kanun tasarısının gerekçesi komisyonda kanun tasarısı ile ilgili lehte ve aleyhte milletvekillerinin, Adalet ve İçişleri Bakanı ile Başbakan'ın meseleye bakışlarını yansıttığını ve bunları da üç esasta toplanmanın mümkün olduğunu ifade etmiş ve bu esasları şöyle sıralamıştır:

1- Atatürk vatanı istilâdan kurtaran, saltanatı deviren ve Batı medeniyetine uymak ve medeni milletlerin seviyesine çıkmak için lazım olan tedbirleri alan bir kurtarıcıdır.

2- Son zamanlarda Atatürk'ün büstlerine yapılan saldırılar ve şahsına karşı yapılan neşriyat onun kendi şahsına olmayıp eserlerine, inkılaplarına, yenilenme ve ilerleme hareketlerine yöneliktir.

3- Hazırlanan kanun tasarısı Atatürk'ün şahsını, tarafsız incelemeleri ve hükümleri engellemek gibi bir amaca yönelik değildir.

Çiçekdağ, kanun tasarısının aleyhinde olduğunu söylemiş ve bunu da şöyle açıklamıştır: Böyle bir kanun layihası ile Atatürk'ün manevi varlığını, şahsiyetini, inkılapçı hamlelerini millet olarak takdirden uzaklaştırılması, inkılaplarının sarsılması, irticanın başlaması ve takipçisi olunan medeniyet yolundan uzaklaştırılması durumlarının kabul edildiği anlamı çıkmaktadır. Bu tasarıyla birkaç mecnun veya sarhoşun mertçe olmayan fiillerini milletin büyük bir kısmına mâl etmek kanaati ortaya çıkmaktadır. Tasarı Anayasanın 69'uncu maddesine de

aykırıdır. Bu madde ile bütün Türklerin kanun karşısında eşit olduğu, sınıf, aile ve kişilere imtiyaz tanınamayacağı hükmü kabul edilmektedir. İşte bu sebeple de tasarı Anayasa'ya aykırıdır.

Çiçekdağ ayrıca Ceza Kanunu'ndaki müeyyidelere bağlı olarak da Atatürk büstlerine ve heykellerine karşı girişilecek saldırıların sorumluları da hızla adalete teslim edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Adalet Bakanı Rükneddin NASUHİOĞLU: Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu, yakın bir zaman içinde Atatürk'ün büst ve heykellerine saldırı olduğunu, bu saldırıların mahiyeti ve anlamına binaen bu kanun tasarısının hazırlandığını söylemiştir. Bakan Nasuhioğlu tasarı ile ilgili tenkitlerin 2-3 noktada toplandığını ifade etmiş ve bunları şöyle izah etmiştir.

1- Kanunun anayasaya aykırı olma meselesi. Rükneddin Nasuhioğlu kanun tasarısı hazırlanırken Anayasa'ya bir aykırılık görmediklerini bu sebeple de tasarının Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul etmediklerini ifade etmiştir.

2- Tek bir şahıs için kanun çıkmaz, aksi taktirde ortada antidemokratik bir kanun olur. Rükneddin Nasuhioğlu'na göre bir kanunun demokratik veya anti demokratik olması, bir ferde veya topluma herhangi bir hususu men etmesi veya haksız bir külfet yüklemesine bağlı olarak değişir. Bu kanun tasarısı ile kimseye bir külfet yüklenmemekte aksine kanunen suç olan bir hususun bir mevzuu daha da genişleterek doğrudan doğruya uygulama yolunu açmaktadır. Bu sebeple antidemokratik bir hüküm yoktur.

3- Diğer bir bakış açısı da tasarının öngördüğü yaptırımların Ceza Kanunu içine dahil etme şeklindedir. Bakan Nasuhioğlu Ceza Kanunu'nun gayrişahsi bir kanun olduğunu, o kanunda bir şahıs adı geçemeyeceği, bu sebeple de mesele ile ilgili ayrı bir kanun çıkarılmasını uygun gördüklerini ifade etmiştir.

Nasuhioğlu'na göre anlattıkları nedenden dolayı her üç görüşün de doğru olmadığını aksine bu kanun tasarısının ruhunda ülkenin iyiliği ve emniyeti bakımından önemli bir gücün gizli olduğunu ifade etmiştir.

Bahadır DÜLGER: Milletvekili Bahadır Dülger kanun tasarısının müzakeresi esnasında Meclis'in Anayasa karşısında bir vazife mevzuunun ortaya çıktığını söylemiştir. Bahadır Dülger'e göre bir kanun tasarısının müzakeresi sırasında Anayasa ile ilgili bir değişme tereddütü olursa asıl mevzuu bırakılarak öncelikle Anayasa ile ilgili tereddütler halledilir. Adalet Komisyonu'nda ve

Meclis görüşmelerinde bu kanun tasarısının Anayasaya muhalif olduğu çok defa ifade edildiği için öncelikle Meclis'in bu husus üzerine eğilmesi gerekmektedir.

Milletvekili Dülger, kanun tasarısı ile ilgili herhangi bir karara varmadan önce bu ihtilafları gidermek bakımından tasarının tümünün Anayasa Komisyonu'na havale edilmesi ve bundan sonra kanunun tümü üzerinde müzakerelere geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Behzat BİLGİN: Milletvekili Behzat Bilgin iki ay öncesine kadar bazı hadiselerin kısa bir süre için de olsa birbirini takip ettiğini, bunlar münferit bir özellik taşıyor iseler de belirli bir merkezden idare ediliyormuş gibi Atatürk'ün büstlerine yönelip, mevcut demokratik rejimimize karşı bir propaganda aracı olarak bazıları tarafından ele alındığını ifade etmiştir. Behzat Bilgin'e göre bu üzüntü verici hadiseler tahrik sonucu da olsa sadece bunlar işlenmekle kalmayıp, milletin huzurunu kaçırabileceğini de göstermiştir.

Behzat Bilgin kanuna karşı yöneltilen iki türlü itiraz üzerinde duracağını söylemiştir. Bunlardan birincisi prensip itirazıdır ki bu kanun tasarısının aynı zamanda Atatürk'ün inkılaplarını da koruyan bir kanun olması gerekir. Bu husus ile ilgili olarak Behzat Bilgin bunların kanunun teminatı altında olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir itiraz da Adalet Komisyonu üyelerinin raporunda belirttiği görüşleridir ki bu görüşler şöyledir: Atatürk dahi olsa bir kişiyi korumak maksadıyla böyle bir kanun çıkarmak hukuk prensiplerine aykırıdır. Böyle bir zaruret varsa isim belirtmeden Türk Ceza Kanunu'nun bu hususla ilgili cezai müeyyidelerinin artırılması gerekmektedir. Behzat Bilgin'e göre Adalet Komisyonu'nda bu görüşleri paylaşan kişilerin zaruretin var olup olmadığını tartışma dışı bırakmıştır. Hadiseler az da olsa çıkmış ve belirlenen bir amaç etrafında ısrarla durulmuştur. Yaşanan hadiseler az da olsa sonuç olarak yaşanmıştır ve yine yaşanabilir. İşte bu kanun için zaruret hissedilmesi bu gerçeğin bir sonucudur.

Behzat Bilgin'e göre bu kanun tasarısı bir şahsı korumaya yönelik bir kanun olmayıp sadece milli mukaddesata saygı gösterilmesini emreden hukuki bir normdur.

73. Birleşim (07.05.1951)

Bu kısım TBMM Tutanak 9. Dönem 7. Cilt 73. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Milletvekili Ali İhsan Sabis'in kanun tasarısının gündemin birinci maddesine alınması ve ilk önce bu kanun tasarısının görüşülmesi yönünde bir

takrir vermiş ve verilen bu takrir kabul edilerek kanun tasarısının görüşülmesi işlemine geçilmiştir.

Bu birleşimdeki öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Muhlis TÜMAY: Milletvekili Muhlis Tümay'a göre Atatürk'ün vefatından sonra O'nun şahsiyetine fotoğrafına, büst ve heykellerine çeşitli saldırıların olduğunu, bu saldırıların yurdun çeşitli yerlerine dağıldığını, bilhassa son dönemde hükümetin değişmesi gibi buhran arz edebilen bir dönemde birbirini izlemiştir. Ayrıca yaşanan bu olaylara karşı protestolar ve mitingler düzenlenmiş saldırılar reddedilmiştir. Ülkede yaşanan bu hadiseler üzerinde Hükümet hassasiyetle durmuş ve bu kanun tasarısı hazırlanmıştır. Hükümet'in bu teşebbüs sonrasında ise Atatürk'e karşı yapılan saldırılar birden sona ermiştir.

Muhlis Tümay Cumhuriyet kurulduktan sonra esaslı inkılapların yapıldığını, yapılan bu inkılapların önderinin Atatürk olduğunu ifade etmiştir. Muhlis Tümay'a göre her millette inkılaplar benimseninceye kadar oluşacak tepkileri tamamen bertaraf etmek mümkün değildir. Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan inkılaplar yerleşinceye kadar o günkü şartlar içinde bu tepkiler ufak çaplı hadiseler şeklinde kalmış, tamamen ortaya çıkmamıştır. Bunların tezahürlerini ise ülkede esmeye başlayan hürriyet havasında aramalıdır. Atatürk'ün heykel, büst ve resimlerine yapılan saldırılar yaptığı inkılap hareketlerine karşıdır. Bu saldırılar muvaffak olursa ondan sonra inkılaplara karşı saldırı yapılacaktır. Atatürk'e karşı yapılan saldırılar bir plan dahilinde, kötü maksatlı kimselerce idare edilmektedir. Hükümet bu kanun teklifini getirmekle haklı ve isabetli bir karar almıştır.

Muhlis Tümay, kanun tasarısının Meclis görüşmelerinde bazı milletvekillerinin Atatürk'ün hatıralarına karşı yapılacak saldırıların müeyyidelerinin Ceza Kanunu ile karşılanabileceğine yönelik düşünceleri ile ilgili olarak da şöyle konuşmuştur: Ceza Kanunu'nda belirli suçların cezalarının ancak belirli ve genel sebepler altında artırılabilir. Hakaret kısmındaki cezanın ve nâsı ızzar kısmındaki cezanın artırılmasını gerekli kılacak bir sebep şu anda mevcut değildir. Olayların hususiyeti alınacak olan tedbirlerin hususiyetini zorunlu kılar. Umumi Ceza Kanunu'na Atatürk'le ilgili bir maddenin eklenmesi umumi ceza prensiplerine zarar verir. Atatürk'e karşı yapılacak olan saldırıların men edilmesi zorunluluğu hususi bir kanunla yaptırım uygulamak isabetli olacaktır. Hukuk ölümlerle değil dirilerle ilgilenir. Hukukun ölümlerle ilgili hüküm bildirmesi ölümlerin

dirilerle olan münasebetleri ve miras meselesi sebepleriyle olabilir. Bu bakımlardan kanun tasarısı Anayasa'nın 69'uncu maddesine aykırı değildir.

Milletvekili Tümay bazı milletvekillerinin bir şahıs için kanun çıkarılması hatalıdır, Türk büyüklerine hakaret ve saldırıları kapsayan bir kanun çıkarılmalıdır düşüncesine karşı ise şöyle konuşmuştur. Bu kanun tasarısı gelmeden önce Türk büyüklerine karşı işlenecek suçlarla ilgili bir kanun teklifi hazırlamak kimsenin aklından geçmemiştir. Çünkü Türk büyüklerine karşı bir saldırı olmadığı için böyle kanuna lüzum yoktu. Ceza Kanunu hadiselerden çıkarılır. Bundan evvel Türk büyüklerine yönelik suçlar hakkında kanun gerekli değil idiyse bugün de gerekli değildir.

Halide Edip ADIVAR: Milletvekili Halide Edip Adıvar tasarının gelmesine Atatürk'e karşı yapılan saldırıların neden olduğunu ifade etmiştir. Adıvar bu saldırıların faillerinin hızla cezalandırılmasını Hükümet'ten temenni ve talep ettiklerini söylemiştir. Halide Edip Adıvar bu saldırıların sebepleri ile ilgili bazı dedikoduların olduğunu ve bunlardan iki tanesi ise şöyle olduğunu ifade etmiştir: 1- Hükümet'i zayıf gördüklerinden doğmuştur. 2- Hükümet'in irticaya karşı müsamaha gösterdiği.

Adıvar Hükümet ve basın meseleyi ele alır almaz bu saldırılara son verildiğini ifade etmiş ve bütün bu saldırganların tespit edilmesini Hükümet'ten istemiştir.

Halide Edip Adıvar bu kanun tasarısını hazırlayanların yapılan saldırıların inkılaplara yapıldığını söylediklerini belirtmiştir. Adıvar'a göre bazı milletvekillerinin bunların Anayasa'ya malolmuş inkılaplar olduğunu belirttiklerini söylemiştir. Bu nedenle bunlar için ayrıca bir kanun yapmaya lüzum yoktur. Bununla birlikte her iki taraf da saldırıları Anayasa'ya, ülkenin birliğine yönelik engeller olarak görür. Fakat bu hususta hemfikir olan taraflar arasında görüş farkı da vardır. Bir taraf inkılapların muhafazası için Ceza Kanunu'nda yeterli müeyyidelerin olduğunu, diğer taraf ise hiçbir müeyyide yokmuş gibi ağır cezalar vermek istemektedir.

Halide Edip Adıvar Ceza Kanunu'ndaki hükümleri görmezden gelerek sadece heykel kırmak veya Atatürk'e dil uzatma gibi bir saygısızlığı engellemek için yeniden bir kanun hazırlamayı Şark zihniyetinin bir mahsulü olarak gördüğünü, bazı eski devirlerde olan şahsı ilahileştirmek ve onlara put gibi tapmak zihniyetinin yeniden ortaya çıkması gibi olduğunu belirtmiştir. Halide

Edip Adıvar'a göre Atatürk'ü tabiri caizse bir put haline getirmek, gerçekleşen inkılapları bir bakıma kalıplaştırmak demektir. Bu durum da tenkit hürriyetine engel olacak ve ülkenin muasır hale gelme hareketlerini sekteye uğratacaktır. Cumhuriyet inkılaplarının hepsi değilse de bazılarının milletin ve devletin bünyesine, ihtiyacına ve dünya şartlarına göre gerekli tadilin yapılması lazımdır ve zaruridir.

Adıvar, hisleriyle ve heyecanıyla kanun tasarısının Meclis'ten geçmesini isterken sükûn ve mantığıyla ise ülkenin geleceği, fikir hürriyeti vb. açılarından meseleyi ele aldığında tasarıya hayır dediğini ifade etmiştir. Buna karşın tasarı karşısında milletvekilleri üzerinde üç ana fikrin oluştuğunu söylemiştir. Buna göre: bir taraf tasarının kabul edilmesi taraftarı, bir taraf kabul edilmemesinden yana, kendisinin ise tasarının ne kabul ne de reddini istediğini, bu tasarının komisyona iade edilerek yeniden müzakeresini ve sükun üzere karar alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Kazım ARAR: Milletvekili Kazım Arar, Atatürk'ün kapatılacak, gizlenecek, söylenmesinden çekinilecek bir şeyi olmadığından çıkarılacak olan bir kanunla milleti ve basını susturmaya çalışmanın doğru olmadığını ifade etmiştir.

Kazım Arar'a göre gerçekleştirilen inkılapların gerçek manada hürriyet ortamında hür insanlar tarafından korunacaktır. Hür doğmuş ancak hür yaşayamamış hatta bu hürriyetsizlikte bir nebze de olsa payı olanların fillerinden bahsederken insanların seslerinin titremesine müsaade edilmemelidir.

Milletvekili Arar böyle bir kanun tasarısını Atatürk'e saygısızlık olarak atfetmiştir. Çünkü bu tasarı Türk milleti Atatürk'e saygısızlık yapmaya başladı Meclis olarak biz bunu önledik demektir.

Kazım Arar'a göre bu kanun Anayasa'ya aykırıdır. Son dönemlerde Atatürk'ün heykellerine yapılan saldırıların mahiyeti tam olarak anlaşılamamıştır. Bu kötü ve şüpheli hadiselerin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

Milletvekili Kazım Arar Atatürk inkılapları ve eserleri ile ilgili olarak Türkiye'nin hukuk sisteminde yeterli derecede müeyyide olduğunu, bunların kafi gelmeme durumu var ise bu müeyyidelerin artırılmasını ancak şaşılar hakkında kanun çıkarılmamasını söylemiştir. Kazım Arar'a göre yasaklanan her husus daha fazla aleyhtar toplar. Bu kanun tasarısı da Atatürk'ün lehinde değil bizzat aleyhinde netice verecektir.

Ferit ALPİSKENDER: Milletvekili Ferit Alpiskender bu kanun tasarısı hakkında özellikle üç nokta üzerinde durulmalıdır. Bunlardan birincisi tasarının Anayasa'ya aykırı olup olmadığı; ikincisi, tasarının 14 Mayıs inkılabına uygun olup olmadığı; üçüncüsü ise kanun tasarısının Atatürk'ün ülkede kurulmasını istediği düşünceye uygun olup olmadığıdır.

Ferit Alpiskender bu hususlarla ilgili olarak kanun tasarısının Anayasa'ya ve 14 Mayıs inkılabına aykırı olduğunu ve üçüncü nokta ile ilgili olarak da Atatürk hayatta olsaydı bu tasarımı kabul etmeyeceğini ifade etmiştir.

Rıfat TAŞKIN: Milletvekili Rıfat Taşkın'a göre devletlerin milli bünyeye yönelik olan saldırılardan ziyade kendi teşkilâtın ağır caza müeyyideleriyle korumuşlardır. Misal olarak Türk Ceza Kanunu'nda devletin şahsiyeti ve idaresi aleyhinde işlenen fiil ve hakaretlere yönelik ağır cezalar öngörülürken; milletin biyolojik ve kültürel varlığına, kültürel olarak yükselmesine yönelik saldırılar hakkında daha hafif hükümler bulunmaktadır. Hemen hemen her devletin ceza kanunları da aynı durumdadır.

Rıfat Taşkın milletlerin hukuki, siyasi ve kültürel temellerini siyasi kurumlardan tamamen ayrı olarak milleti oluşturan insan topluluğu teşkil eder. Rıfat Taşkın'a göre Halk topluluğu devlete nazaran daha kıdemlidir. Devletin kuvvet kaynaklarının tamamı halk topluluğudur. Bu sebeple halkın birliğini ciddi manada himaye altına almak zorunluluğu vardır. Devletten ziyade milli bünyeye karşı vuku bulacak saldırıların büyük bir toplumsal tehlikeye yol açtığını gören ceza hukuku bu hususu önemle ele almış ve devletler bu mesele üzerinde ciddi çalışmalara ve yeni hükümler eklemeye başlamıştır. Ayrıca Rıfat Taşkın bu kanun tasarısını milli bünyeyi korumak açısından vaktinde atılmış isabetli bir adım olduğunu da ifade etmiştir.

Milletvekili Taşkın, Cumhuriyet inkılaplarının hepsinin Ceza Kanunu'nda birer müeyyidelerinin bulunduğunu, fakat bu inkılapları gerçekleştiren kişi olan Atatürk'ün üzerinden inkılaplara karşı yapılan saldırılara karşı müeyyideler Ceza Kanunu'nda yer bulmamaktadır. Bu sebeple bazı kimseler kanunun bu boşluğundan yararlanarak inkılaplara karşı hücum etmekte ve maksatlarına ulaşabilmek için Atatürk mefhumunu kullanmaktadırlar. Bu sebeple Atatürk'ün isim ve sembolleri bu kanun tasarısı ile tesisi zorunlu görülen suçun kanuni dayanağını teşkil etmek zorundadır.

Rıfat Taşkın'a göre hem içerden hem de dışardan gelecek olan içtimai tehlikeyi önlemek için bu kanun tasarısı acil bir ihtiyaç ve zarurettir. Ayrıca milli menfaatlerimiz açısından tasarının kabul edilmesi gerekir.

Selim Ragıp EMEÇ: Milletvekili Selim Ragıp Emeç bu kanun tasarısının hangi şartlar altında geldiğinin bilinmesi ile böyle bir kanuna lüzum olup olmadığına cevap verilebileceğini söylemiştir.

Selim Ragıp Emeç'e göre 14 Mayıs seçimlerinden önceki memleketi büyük çapta ilgilendiren hadiselerin ve davaların sadece düzenli bir hürriyet idaresinin etrafında toplandığı görülür. Bu mesele halledildikten sonra ortaya Türk inkılabına zarar vermeye yönelik bazı olaylar çıkmaya başlamıştır. Bu kanun tasarısı da bu gibi hareketlerin bir yansıması olarak Meclis'e getirilmiştir.

Selim Ragıp Emeç kanun tasarısı ile ilgili antidemokratik olduğu, Anayasa'ya aykırı olduğu, şahsa mahsus kanunun hiçbir yerde görülmediği gibi iddialarda bulunulduğunu ifade etmiştir. Selim Ragıp Emeç, bir kanunun antidemokratik olup olmaması bu kanunun herhangi bir topluluk veya zümreyle ilişkili olup olmamasıyla alakalı olmamasına göre değiştiğini ifade etmiştir. Emeç'e göre tasarı, büyük hizmetlerde bulunmuş, sembol bir isim olan Atatürk'ün hatırasını çeşitli karmaşıklıklardan uzak tutmak ve bu sebeplerle meydana gelen cemiyet huzursuzluğuna son vermek gayesine yöneliktir. Söz konusu kanun tasarısı yaşayan bir kişiye ve yakınlarına imtiyaz ayrıcalık tanımayan, sadece umumi sükutu devam ettiren ve millet tarafından da sevilen ve hizmetleri şükranla anılan vefat etmiş bir şahsa huzur vermekten başka bir amacı olmayan bir kanunun antidemokratik olamayacaktır. Ayrıca tasarı Anayasa'ya da aykırı değildir.

Arif Hikmet PAMUKOĞLU: Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu görüşmeler sırasında öne çıkan bazı hususlarla ilgili konuşacağını ifade etmiştir.

Bunlardan birincisi TBMM'ye karşı vuku bulan saldırılar hakkında kanuni hükümler mevcut olurken Atatürk'e yapılan saldırılar için neden bir hüküm olmuyormuş görüşüdür. Bu görüşe Arif Hikmet Pamukoğlu şöyle cevap vermiştir. TBMM milleti temsil etmektedir. Atatürk ise Türk milletinin muhterem fakat hayatta olmayan tarihi bir ferdidir. Ayrıca millete karşı yapılan saldırıların Atatürk'e atfedilmesine veya Atatürk'e yapılan saldırıların millete atfedilmesine hukuken imkan yoktur. Arif Hikmet Pamukoğlu'na göre devlet ve millet için

kanun yapılması hukuken gayet tabiidir. Ancak bir şahsın manevi varlığı için bu mümkün değildir.

Diğeri Atatürk'e duyulan saygı ve sevginin toplumun vicdanında yerleşmesi hususunda kanuna lüzum olmayacağıdır. Eğer halk Atatürk'ü seviyorsa böyle bir kanuna zaten lüzum yoktur. Fakat aksi bir durum mevcutsa milletin sevgisini kanunla sağlamak uygun değildir, demokrasi ilkeleri ile de bağdaşmaz.

Diğer bir husus da Anayasa'nın 69'uncu maddesinde geçen kişi kelimesinin hayatta olan insanlar için olduğu görüşüne katılmadığıdır. Pamukoğlu'na göre bu hususta böyle bir fark gözetilemez. Bu fikrine iki misal göstermiştir. Misal telif hakkı: kişi ortaya getirdiği bir eser üzerinde ülkelerin mevzuatlarına göre değişmekle birlikte 30-50 yıl gibi uzun sürelerle hayatta olduğu gibi aynen öldükten sonra da hak sahibi olmaya devam etmektedir. Diğer bir misal olarak da insanların daha doğmamış kimselere gayrimenkul vb. hibe ederse çocuk sağ doğmak şartıyla kanunlar buna engel olmamaktadır. Pamukoğlu'na göre kişi tabiri canlılar için kullanılır. Eğer canlılar için kanun konulursa farklı muamele olur, ölümler için ise farklı muamele olmaz şeklindeki bir düşünce şahsi görüşten başka bir şey değildir.

Arif Hikmet Pamukoğlu'nun konuşmasında değindiği bir diğer husus ise, bu kanun tasarısı kanunlaştığı taktirde kimseye bir zararının olmayacağı düşüncesidir. Bu düşünce ile ilgili olarak Pamukoğlu farklı muamelenin eşitliği ihlal edeceğini, bundan dolayı da bir üstünlük meydana getireceğini ifade etmiştir. Pamukoğlu'na göre bu üstünlük kapısı bir kere aralanırsa gerçekte de fertlerin ihtiraslarının, arzularının ve kaprislerinin de ağır basma imkanı tanınır. Böyle bir durumu da hiçbir medeni millette rastlanması imkanı düşünülemez.

Arif Hikmet Pamukoğlu şahısların kanun önünde eşit olduğunu, dünya hukukçularının ve Birleşmiş Milletler Kurulu'nun görüşünün bu merkezde olduğunu ve bu görüşü de 60'a yakın devlet tarafından benimsendiğini ifade etmiştir. Pamukoğlu ayrıca uluslararası esasların ve Türk Anayasası'nın Türklerin hukuk açısından eşit olduklarını ve başka başka muamelelere tabi tutulamayacaklarını açıkça belirten 69'uncu maddesi ile hiçbir kanunun anayasaya aykırı olmayacağını belirten 103'üncü maddesine aykırı olan bu kanun tasarısının Anayasa Komisyonu'na gönderilmesini arz ve teklif etmiştir.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Samet AĞAOĞLU: Samet Ağaoğlu konuşmasında kanun tasarısının Meclis görüşmeleri sırasında konuşmacılar tarafından ortaya atılan fikirlerin iki esasa dayandığını ifade etmektedir. Bunlardan muhalif olan görüşün kanun tasarısının şahsa ait ve ona gelecek saldırıları önlemeye yönelik olduğudur. Bu bakımdan da hem Anayasa'ya hem de demokrasi kavramına muhaliftir. Tasarırı destekleyen fikir de şöyledir ki: Atatürk maddi bir varlık olarak ölmüş olsa da manevi bir varlık olarak yaşamaktadır. O'nun heykellerine, resimlerine, eserlerine yapılan saldırılar ve hakaretler kamu vicdanını zedelemektedir. Anayasa'nın 69'uncu maddesi sadece hayatta olan kimselere aittir. Bu sebeple kanun tasarısı Anayasa'ya aykırı değildir.

Samet Ağaoğlu kanun tasarısının Atatürk'ün resimlerine, heykellerine ve hakkındaki eserlere karşı yapılan saldırıları suç kabul ettiğini, tasarıda Atatürk'ün eserleri diye bir şeyin olmadığını, Atatürk hakkındaki eserler ile Atatürk'ün eserlerinin farklı başka şeyler olduğunu söylemiştir.

Atatürk'ün milletin kalbinde yaşadığı mütalâaları ile ilgili olarak Samet Ağaoğlu milletin kalbinde yaşayan bir mefhuma bir varlığa herhangi bir saldırı olduğunda milletin kalbi ve ruhu da rencide oluyor demek olduğunu söylemiştir.

Samet Ağaoğlu hukukun ölümlerle alakadar olmadığını, Anayasa'nın ana kanun olmak bakımından hayatı tanzim eden bir kanun olduğunu, bu sebeple kanun tasarısının 69'uncu maddesinde yazan “kişi” tabirinin sadece hayatta olanlara tatbik edilebildiğini ifade etmiştir.

Samet Ağaoğlu'na göre Atatürk'ün şahsına, manevi varlığına hakaret, saldırı suretiyle ülkede huzursuzluk oluşturmak amacını önlemek için hazırlanan bu kanun tasarısı öncelikle toplumun bir asayiş hususunu halletmeye yönelik bir kanundur. Bu tasarı Atatürk'ün hatırasına bir hürmet kanunudur.

Birleşimin sonuna doğru toplam 7 öğretmen milletvekilleri tarafından kanun tasarısının Anayasa Komisyonuna gönderilmesi hususunda toplam 5 takrir verilmiştir. Takrirleri veren öğretmen milletvekilleri ise şöyledir: Arif Hikmet Pamukoğlu, Hüseyin Ortakçioğlu, İlhan Dizdar, Ahmet Başbüyük, Mehmet Yılmaz, Bahadır Dülger, Mecdet Alkin.

Milletvekili Ali İhsan Sabis ise tasarının Adalet Komisyonu'na iade edilmesi yönünde Mustafa Zeren de tasarının hem Adalet Komisyonu'na gönderilmesi hem de diğer Türk büyüklerini kapsayacak şekilde düzenlemesi yönünde takrir vermiştir.

Verilen takrirlerden tasarının Anayasa Komisyonu'na gönderilmesi takrirleri kabul edilmiş olup tasarı Anayasa Komisyonu'na havale edilmiştir.

103. Birleşim (23.07.1951)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem 9. Cilt 103. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Kanun tasarısı TBMM'nin 07.05.1951 tarihli 73. Birleşiminde incelenmesi için Anayasa Komisyonu'na havale edilmişti. Bu birleşimde tasarının görüşülmesine Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan rapor okunarak başlanmıştır.

Komisyonun raporunda bahsettiği hususlar ise şöyledir :

Kanun tasarısı incelenirken tasarının Anayasa'ya muhalif olduğunu ileri sürenlerin mütalâaları şöyle özetlenebilir: A- Anayasa'nın 69'uncu maddesine göre her Türk kanunlar önünde eşittir ve kimseye ayrıcalık tanınamaz. Atatürk ölmüş olmakla birlikte Türk ve kişi olduğu için böylesine hususi ve şahsi kanun çıkarmakla kendisine ve ailesine bir imtiyaz tanınmış olacaktır. B- Kanun tasarısı bütün kanunlarda olması gereken genellik ilkesine aykırıdır. C- Kanun tasarısının maddelerinde bulunan “*Her ne suretle olursa olsun*”, “*Atatürk hakkındaki eserleri*” tabirleriyle ve “*gibi*” edatıyla da Anayasa'da belirtilen bazı haklar sınırlandırılmaktadır.

İnsan hakları iki kısma ayrılabilir: 1- Eşitlik hakkı, 2- Hürriyet hakkı. Anayasa'nın 6'uncu maddesi bu eşitlik haklarından bahsetmekte olup Anayasa'da hedeflenen eşitlik; kanun önünde eşitlik; mahkemelerde eşitlik, memuriyete tayinde eşitlik, askerlikte eşitlik gibi hususlardır. Kaldırılması kastedilen imtiyazlar da buna benzer meselelerde olup eşitsizlik meydana getiren imtiyazlardır. Anayasa'nın 69'uncu maddesinde bahsedilen imtiyazlar ise umumi ve siyasi anlamlarda kullanılmış olup başkalarının sahip olmadığı hak ve menfaatlerin belli kişilere, ailelere veya zümrelere verilmesi demektir. Bu durum göz önüne alındığında vatandaşın kanun hükmü ile medeni eşitlik hakkını eksikliğe uğratan bir durum söz konusu değildir.

Eğer bir kanun bir şahsa veya bir sınıf veya bir zümreye hitap ediyorsa şahsi, umuma hitap ediyorsa umumidir. Kanun tasarısı göz önünde bulundurduğu suçları işleyen herkese uygulanacak olması bu kanun tasarının umumi olması vasfına sahip olduğunu gösterir. Ayrıca ihtiyaç olduğu vakit istisnai ve fevkalâde

kanunlar da çıkarılabilir. Belirtilen tüm bu sebeplerden dolayıdır ki kanun tasarısı Anayasa'ya muhalif değildir.

Kanun tasarısı Anayasa Komisyonu'nda oylamaya sunulmuş 1 milletvekili çekimser kalmış, 7 milletvekili muhalif olmuş, 7 milletvekili de kabul oyu vermiştir. İç tüzüğün 144'üncü maddesinde, oylarda eşitlik halinde başkanın oyu iki oy sayılır hükmü gereğince komisyon başkanı tarafından verilen oy iki sayılarak 8 oy ile kanun tasarısının Anayasa'ya aykırı olmadığı kabul edilmiştir.

Kanun tasarısını Anayasa Komisyonu'nda 15 milletvekili incelemiş olup bunların bunlardan 6'sı öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Reşit Turgut, Muhlis Tümay, Tarık Kozbek, Ferit Alpiskender ve İsmail Hakkı Kozbek'tir.

Kanun tasarısı ile ilgili TBMM'de yapılan görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Anayasa Komisyonu raporu incelendikten sonra milletvekilleri söz alarak görüşlerini beyan etmişlerdir. Söz alan öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

İsmail Hakkı AKYÜZ: Milletvekili İsmail Hakkı Akyüz, Anayasa Komisyonu'nun raporu ile ilgili müzakerelere geçmeden önce usul bakımından halledilmesi gereken bazı hususların olduğunu ifade etmiştir. Akyüz'e göre Anayasa Komisyonu raporunda 8 olduğu varsayılan oyla çoğunluğa varıldığı yazılmış ve bu durum ise kanaate dayalı bir durum olup noksandır. Ayrıca Meclis komisyona tasarının tamamının Anayasa'nın tümüne aykırı olup olmadığının incelenmesi ve tespit edilmesi için göndermiştir. Komisyonun da kanun tasarısının tümünün Anayasa'ya uygun olup olmadığını oylaması gerekirdi. Ancak böyle yapmayıp tasarının Anayasa'nın 69'uncu maddesine göre Anayasa'ya uygunluğu bakımından oylamaya sunmuştur.

İsmail Hakkı Akyüz komisyonda bazı milletvekillerinin tasarının iki defa oylanacağını düşünerek başta çekimser oldukları halde bundan vazgeçtiklerini, tasarı iki defa oylamaya sunulmadığından kabul oyu vermiş sayıldıklarını, bu durum göz önüne alındığında ise tasarının Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki oyların daha fazla olacağını ifade etmiştir. İsmail Hakkı Akyüz'e göre bu bakımlardan komisyon raporu hukuki değildir ve noksandır.

Akyüz 6 arkadaşıyla birlikte tasarının oylanması ve oy toplanması bakımlarından usulsüzlük olduğu ve tasarının Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçeleriyle tasarıya muhalif olduklarını söylemiştir.

Fuat Hulusi DEMİRELLİ: Anayasa Komisyonu Başkanı Fuat Hulusi Demirelli, Meclis'in kararıyla kanun tasarısının Anayasa'ya aykırı olup olmadığı bakımlarından komisyona havale edildiğini, bu sebeple komisyon toplantısına komisyon üyelerinin ve dinleyicilerin müzakereye katıldıklarını ve her bir üyenin fikirlerini sunduklarını ifade etmiştir. Fuat Hulusi Demirelli daha sonra oylamaya geçilince bir takrir verildiğini ve usul gereği komisyonda bir takrir verilince bunun oylanmasının zorunlu olduğunu söylemiştir. Demirelli, takrir okunduktan sonra ve hakkında konuşulduktan sonra oylamaya geçildiğini oylama sonucu tasarının anayasaya aykırı olduğu yönündeki oyların 7 ve tasarının Anayasa'ya aykırı olmadığı yönündeki oyların da 7, çekimser oyun da 1 olduğunu ifade etmiştir.

Fuat Hulusi Demirelli iç tüzük gereğince oylarda eşitlik olması durumunda başkanın oyunun iki sayıldığını söyleyerek komisyon raporunda değiştirilmiş hiçbir şeyin ve usulsüzlüğün söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Fuat Hulusi Demirelli'ye göre kanun tasarısı Anayasa'ya muhalif değildir ve ceza kanunu noktasından bazı tadiller icap ederse tasarı Adalet Komisyonu'na verilerek tasarı metinlerine daha iyi şekil verilebilir.

Ferit ALPİSKENDER: Milletvekili Ferit Alpiskender usul hakkında konuşmuştur. Alpiskender, komisyondan gelen bir raporun tümü üzerinde müzakere yapılabilmesi için gelen raporda muhalif olan komisyon üyelerinin muhalefet şerhlerinin okunup ondan sonra esasa geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Alpiskender bundan başka olarak önceki birleşimde tasarı komisyona gönderilirken Anayasa'nın sadece bir maddesine aykırı olup olmadığı gerekçesiyle gönderilmediği halde Meclis'e gelen raporda tasarının sadece Anayasa'nın 69'uncu maddesine aykırı olmadığını yazıldığını söylemiştir.

Ferit Alpiskender ayrıca İsmail Hakkı Akyüz ile birlikte muhalefet sebepleri ve şerhi okunduktan sonra tasarının esası hakkında görüşmelere geçilmesi yönünde bir takrir vermiştir.

Arif Hikmet Pamukoğlu da Anayasa Komisyonu raporunun içeriği ile komisyonun 8 üyesi tarafından öne sürülen mütalâa arasındaki farklılığın usule ait olması sebebiyle önceden bu durumun halledilmesi, tasarının esasının

görüşülmesine sonradan geçilmesi düşüncesiyle her iki tarafın mütalâalarından hangisinin doğru olduğunun belirlenmesi hususunun oylanması yönünde takrir vermiştir.

Önergeler okunduktan sonra Refet Aksoy önergelerin reddedilmesi yönünde bir konuşma yapmıştır. Sonrasında yapılan oylama sonucu, tasarının usule uygun olduğu kabul edilmiştir.

Arif Hikmet PAMUKOĞLU: Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu konuşmasına söz konusu kanun tasarısını demokrasi, anayasa hukuku, ceza hukuku ve ahdi mevzuat açılarından inceleyeceğini söyleyerek başlamıştır.

Pamukoğlu'na göre hakiki demokrasilerde hukuka, kanuna ve ahdi esaslara aykırı olan fark ve imtiyazlar hiçbir şekilde kabul edilemez. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 69'uncu maddesine göre ise kanun önünde herkes eşittir. Bundan dolayı birisi için yapılmayan diğeri içinde yapılamaz; şayet yapılırsa eşitlik yok demektir. Ceza hukuku bakımından ceza kanunları dünyanın tamamında amme düzeni kanunlarıdır ve ceza kanunları istisna kabul etmez. Bu sebeple Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında bir kanun çıkarılmasına da ceza hukuku açısından imkan yoktur. Ahdi hukuk bakımından ise mevzuatımız arasında bulunan insan hak ve hürriyetleri beyannamesinin giriş kısmında üye devletlerin Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile iş birliği içinde insan hak ve hürriyetlerine saygı gösterilmesi yönünde teminat verdikleri bildirilmektedir. Beyannamenin 1'inci ve 2'inci maddelerinde insanların hürriyet, şeref ve haklar açısından eşit doğduklarını ve insanlar arasında herhangi bir fark gözetilmeden beynamede bildirilen hak ve hürriyetlerden faydalanacakları belirtilmektedir. Beyannamenin yedinci maddesinde ise herkesin kanunlar önünde eşittir ve kanunların eşit himaye hakkına da sahip olduğu bildirilmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere görüşülmekte olan bu kanun tasarısı hem hukukta eşitlik ve hem de eşit himaye esaslarının açıklığı bakımlarından hukuken savunulacak bir yanı yoktur.

Arif Hikmet Pamukoğlu Anayasa Komisyonu'nda belirtilen görüşlere de kısaca cevap vermiştir. Komisyonda Atatürk kişi değil ölüdür bu sebeple altıncı madde hükmüne muhalif olan bir durum yoktur görüşüne karşılık Arif Pamukoğlu şunları söylemiştir. Kişi kelimesinin Anayasa'nın eski metindeki karşılığı "fert"tir. Atatürk de Türk milletinin bir ferdi olması sebebiyle kanun önünde eşittir. Hukuki olarak başka bir fert için yapılmayan bir kanunun Atatürk için

yapılması kanun karşısında eşitliğe aykırı olur. Ölü olduğu için bile yapılamaz. Çünkü canlılar için yapılamayan bir kanunun ölü olanlar için de yapılması söz konusu olamaz.

Pamukoğlu, Anayasa Komisyonu'nda kanun tasarısı hakkında olumlu görüş beyan eden bir milletvekilinin milleti Atatürk'ün varisi ilan ederek kamu davası açmak üzere Hükümetin bir istisna istediğini ve bu tasarımı da bu düşünce ile Meclis'e getirdiğini ifade ettiğini söylemiştir. Pamukoğlu'na göre bu ifade Anayasa'nın 69'uncu maddesi ile bağdaşmamaktadır. Çünkü bizzat istisna kelimesi kullanılmıştır. Ayrıca böyle bir ifade gereksiz bir imtiyaz değil, imtiyazlar imtiyazının bizzat kendisidir. Çünkü bir millet hiçbir zaman bir ferdin varisi olamaz.

Fuat Hulusi DEMİRELLİ: Milletvekili Fuat Hulusi Demirelli yeniden görüşülmesine başlanan bu kanun tasarısına yapılan itirazların başında eşitlik ilkesinin ihlal edilmesi olmuştur. Demirelli'ye göre bu kanun tasarısı Ceza Kanunu'nun 488'inci maddesinin 2'nci fıkrasından iki noktada ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi söz konusu fıkranın takibatı ölen kişinin yakınları tarafından şikayetname verilmesine bağlı tuttuğu halde bu tasarıda re'sen kamu davası açılmasına lüzum görülmesidir. İkincisi ise cezanın ağırlaştırılmış olmasıdır. Belirtilen bu iki fark Anayasa'nın 69'uncu maddesinde kabul edilen eşitlik prensibini ihlal etmez ve bir imtiyaz da tanımaz. Ayrıca 69'uncu maddenin ikinci fıkrasının dayandığı esas maddenin birinci fıkrasında belirtilen hak ve görev eşitliğidir. İmtiyaz yasaktır. Çünkü bütün Türkler kanun önünde eşittirler ve kanunlara uymak zorundadırlar. Bu sebeple madde ölmüş olan Türkleri kapsamamaktadır.

Demirelli'ye göre kanun tasarısı Anayasa'nın 70'inci maddesindeki düşünce, söz ve yayım hürriyetine ve tarihçilerin tenkit haklarına dokunmamakta ancak tenkidin de sövmek şeklinde olamayacağı, nezih bir lisanla olması gerekmektedir. Atatürk'ün heykel ve büstlerinin tahrip edilmesi hususunda ise Ceza Kanunu'nun 516'ncı maddesinden farkı sadece cezanın ağırlaştırılmış olmasıdır.

Hulusi Demirelli konuşmasında son olarak bu kanun tasarısının amacının Anayasa'ya aykırı olmaktan ziyade Anayasa'nın esaslarını korumaktan ibaret olduğunu söylemiştir.

Vasfi MENTEŞ: Milletvekili Vasfi Menteş Anayasa Komisyonu'nda tasarımı savunan üyelerin mütalâalarına katıldığını, hayatta olmayan Atatürk'e Anayasa'nın 69'uncu maddesinde kastedilen manada bir ayrıcalık olmadığına inandığını ifade etmiştir.

Vasfi Menteş hukukun toplumsal gelişim ahengine bağılı bulunduğunu, kanunların da genel hukuk prensiplerinden ilham alarak ortaya çıkan ihtiyaçları gidermekle yükümlü olduğunu, kanun yaparken de her şeyden evvel bu noktanın düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Vasfi Menteş'e göre kanun tasarısının gerekçesi ile Adalet Komisyonu'nun raporu yer yer kendini gösteren irticai hareketler karşısında vaziyeti gözler önüne sermektedir. Kanun gerekçesini ve Komisyon raporunu okuyanların veya bunları okumamış olanların da etrafında gerçekleşen hadiselerin meydana getirdiğı milli ıstıraba bakarak bu kanunun lüzumunu hemen kabul eder. Bu kanun cumhuriyete, inkılaplara karşı meydana gelecek bir saldırı karşısında devletin hemen müdahalede bulunacağını bir delili; milli dayanışma ve savunmanın bir ifadesi, bir misalidir.

Vasfi Menteş, başka ülkelerde böyle bir kanunların yapılmadığını ifade eden milletvekillerine ise cevaben şunları söylemiştir. Bu iddianın istisnasız bir şekilde doğru olduğu kabul edilse bile fizyolojik olarak birbirinin tamamıyla aynısı olan iki insan olmadığı gibi, bünyeleri itibarı ile tamamıyla birbirine benzeyen iki milletin de olamayacağı gerçeğı unutulmamalıdır. İçinde bulunulan asırda ise yabancı milletlerde ikinci bir Atatürk yetişmemiştir. Ayrıca Atatürk gibi müstesna bir insanın manevi varlığına saldıranlara uygulanacak cezai müeyyidelere yeni bir şekil ve güç verilmesi nasıl olur da fazla bir hareket olarak görülebilir.

Behzat BİLGİN: Milletvekili Behzat Bilgin bazı meselelerin hukukun ve felsefenin labirentleri içinde mütalâa edilemeyeceğini, kendisinin bu kanun tasarısını hukuktan tecrit etmeye çalışmadığını aksine hukuka uygun olduğunu arz edeceğini söylemiştir. Behzat Bilgin meselenin bu tasarı ile Atatürk'ün anıtlarına karşı yapılan saldırıların devamına müsaade mi edileceğı veyahut kökten önleyici tedbirleri millet adına almakta acele mi edileceğı meselesi olduğunu ifade etmiştir. Behzat Bilgin'e göre Cumhuriyet'in esaslarına karşı suikastlara karşı Türk milletinin ve kanunların harekete geçmesi güvenilir olacaktır.

Kanun tasarısı ile ilgili milletvekilleri tarafından ifade edilen itirazlara değinen Bilgin konuşmasına şöyle devam etmiştir. Bu tasarı ile Atatürk'e imtiyaz verilmemektedir. Bu tasarımı biraz daha genişletip mevcut devlet başkanlarına veya vefat etmiş olan devlet başkanlarına gerçekleşecek saldırılar şeklinde genelleştirilemez. Çünkü ölmüş veya ölecek olan devlet başkanları arasında Atatürk'ün vasıflarına sahip olanlar yoktur.

Behzat Bilgin'e göre bu kanun tasarısı kamu düzeninin korunması ve milli vicdanlarda Atatürk sevgisine karşı saldırıların uyandıracak tepkiler nedeniyle kamu düzenini ihlal edebilecek olaylara sebebiyet vermemesi için hazırlanmış bir kanundur.

Tayfur SÖKMEN: Milletvekili Tayfur Sökmen her yeni devrin başında bir takım kötü niyetli ve yenilenme karşıtı kimselerin fırsat buldukça harekete geçip inkılaplara ve inkılapçılara saldırdıklarını ifade etmiştir. Tayfur Sökmen bu tip kimseler bu sefer de Hükümet'in kapsam sahası geniş olan vicdan hürriyeti beyanatını fırsat bilerek harekete geçtiğini, inkılaplara ve inkılapları gerçekleştiren Atatürk'e saldırmaya başladıklarını söylemiştir.

Tayfur Sökmen'e göre önceden tedbir alınıp harekete geçilseydi bu tip hadiseler yaşanmayacaktı; ancak ne olursa olsun geç de olsa harekete geçmek yerinde ve isabetli bir karardır.

Tayfur Sökmen düşmanların Türkiye'yi içten çökertmek için çeşitli kılıklara girerek buldukları yollardan birisi de inkılapların dine aykırı olduklarını ve Atatürk'ün dinsiz olduğunu halka anlatmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Tayfur Sökmen'e göre yapılan inkılaplar dine karşı değildir ve Atatürk de dinsiz olmayıp dini kullanmaya çalışanların hurafelerine karşı olan maneviyata bağlı bir muvahhittir.

Tayfur Sökmen kanun tasarısı ile ilgili olarak şahıs için kanun yapılmasının doğru olmayacağını söyleyenlerin olduğunu ifade etmiştir. Bu hususla ilgili olarak Sökmen şöyle konuşmuştur. Atatürk'ün şahsına, eser ve inkılaplarına yapılan saldırıları önleyecek kanunları, teşebbüs ve hareketleri kabul eder; ancak şahıs için kanun yapılmasını uygun görmeyenlerin düşüncelerine de saygı duyarım. Ancak vatan hizmetleri bakımından da olsa şahıslara maaş bağlanan kanunlar bir hususiyet arz etmiyor mu? Devlet başkanlarına karşı yapılan kötü hareketlerden onları korumak için kanun yapılıyor da millete mal olmuş, Cumhuriyet'in kurucusu olan bir kişi için neden kanun yapılmasın?

Tayfur Sökmen'e göre Meclis'e gelen bu kanun herhangi bir sebeple kabul edilmemesi durumunda Atatürk'e karşı saldırılarda bulunanların cesaretini artırmakla kalmayıp anarşi ortamı, ihtilal ortamı oluşturur. Çünkü bu kişiler kabul edilmeme sebebini arayıp incelemeyiz, Meclis de kabul etmedi diyerek cesaretini artırarak, saldırılarına hız ve kuvvet verir.

Kanun tasarısı hakkında görüşmeler devam ederken tasarı hakkında müzakerelerin yeterli olduğu ve maddelerin oylanmasına geçilmesi yönünde toplam 11 milletvekili tarafından 5 ayrı önerge verilmiştir. 11 milletvekilinden 2'si öğretmen milletvekili olup bu öğretmen milletvekilleri ise Suat Başol ve Ahmet Hamdi Başar'dır. Yapılan oylama sonucunda ise müzakere kâfi görülmüştür.

Arıca yaklaşık 50'den fazla milletvekili tarafından kanun tasarısının Anayasa'ya aykırı olduğu, kanun tasarısı ile ilgili hükümlerle alakalı Ceza Kanunu'nda tadiller yapılması, Anayasa Komisyonu'nun raporunun oylamaya konulması yönünde toplam 4 önerge verilmiştir. Bu önergeleri veren milletvekillerinden öğretmen milletvekilleri ise şöyledir: Ferit Alpiskender, Arif Hikmet Pamukoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Zuhuri Danışman, İbrahim Duygun, Hüseyin Ortakçioğlu, Mustafa Reşit Tarakçioğlu, Cevdet Soydan, Ahmet Gürkan, Fahrettin Sayımer, Sani Yaver, Ahmet Hamdi Başer, Selim Ragıp Emeç, Mehmet Aldemir, Selim Heerkmen.

Milletvekili Ferit Alpiskender ve arkadaşları tarafından verilen önergede Ceza Kanunu'nda tadiller yapılması kısmı önergeden geri çekildiği Ferit Alpiskender tarafından belirtilmiştir.

Verilen önergelere bağlı olarak Anayasa Komisyonu raporu açık oylamaya sunulmuş ve yapılan oylama sonucu rapor kabul edilmiştir. Tasarının bütünü hakkındaki müzakerelerin bitirilip maddelerinin görüşülmesine geçilmesi yönünde verilen önergeler oylamaya sunulmadan önce kanun tasarısının Adalet Komisyonu'na gönderilmesine yönelik 20 milletvekili tarafından toplam 7 önerge verilmiştir. Bu önergeleri veren milletvekillerinden öğretmen milletvekilleri ise şöyledir: Hüseyin Ortakçioğlu, Mehmet Enginün, İbrahim Duygun, Osman Şevki Çiçekdağ, Fethi Çelikbaş, Mahmut Goloğlu, Necip Bilge.

Yapılan oylamalar sonucu tasarının Adalet Komisyonu'na gönderilmesi kabul edilmeyip maddelerin görüşülmesi yönündeki önergeler kabul edilmiştir.

Maddelerin görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 1

Maddenin oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Atatürk’ün manevi varlığını tahkir veya tezyif yahut her ne suretle olursa olsun bu varlığa tecavüz edenler bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Resim, heykel, büst gibi Atatürk’ü temsil eden eşyayı veya Atatürk hakkındaki sair eserleri tahkir veya tezyif maksadıyla bozan, kıran, kirleten veya her ne suretle olursa olsun bunlara tecavüzde bulunanlar hakkında da aynı ceza verilir.

Yukarıki fıkralarda yazılı suçları, işlemeye başkalarını teşvik ve tahrik edenler asıl fail gibi cezalandırılır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Bahadır DÜLGER: Milletvekili Bahadır Dülger kanun hakimden önce uygulayacak olanların zabıta memuru, jandarma ve köy muhtarı olduğunu belirterek köylüyle zabıta memurlarının durumlarına da dikkat çekmiştir.

Bahadır Dülger zabıta memurlarının köy üzerinde tesis ettiği sorumsuz otoritenin hala devam ettiği ve kurdukları bu otoriteden de menfaat elde etmeyi düşünenler köylüyü kötü duruma sokmaktadırlar. Bahadır Dülger’e göre bu bir baskı vasıtasıdır ve Atatürk’ün manevi varlığını aşağılama ve küçük düşürme, Atatürk’ü temsil eden eşyayı ve Atatürk hakkındaki diğer eserleri küçük düşürmek gibi sınırları ve kapsamı belli olmayan böyle maddeler haksız otorite kurmak isteyen zabıta görevlileri buna sevindireceklerdir. O sebeple bu maddeyi bu tür tereddütleri ortadan kaldıracak hale getirilmelidir. Bu amaçla Bahadır Dülger bir takrir vermiştir. Takrir şöyledir: *“Atatürk’ü tahkir ve tezyif edenler, Atatürk’ü temsil eden resim, heykel ve büst gibi eşyayı bozan, kıran ve kirletenler bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar”*

Muhlis TÜMAY: Milletvekili Muhlis Tümay kanun tasarısı üzerinde cezanın şiddeti ve suç kabul edilen unsurların açık olmaması hususları üzerinde durarak vereceği takriri kısaca anlatacağını ifade etmiştir.

Muhlis Tümay maddenin birinci fıkrasındaki *“her ne suretle olursa olsun”* kısmı belirli olmadığından buranın vereceği takrirden kaldırıldığını söylemiştir. Maddenin ikinci fıkrasındaki *“Resim, heykel, büst gibi Atatürk’ü temsil eden*

eşyayı veya Atatürk hakkındaki sair eserleri” kısımlarında ise Atatürk hakkındaki eserler tabirinin mana ve kapsamı geniş olduğundan takririnde bu kısmı da kaldırdığını söylemiştir.

Cezmi TÜRK: Milletvekili Cezmi Türk son 10 yıl içinde mevzuatın giderek millet aleyhinde ağır hükümleri kapsayacak şekilde tadiller yapıldığını, hangi amaçla olursa olsun kanunların açık ve ağır hükümleri barındırmaktan ziyade daha müsamahalı hükümleri içermelidir.

Cezmi Türk’e göre Atatürk’ün hatıra ve eserlerini korumaya yönelik bir kanuna ihtiyaç vardır ancak bu kanun tasarısı bunu sağlayacak nitelikte değildir. Cezmi Türk maddenin birinci fıkrasında Atatürk’ün manevi varlığından bahsettiğini ancak bu manevi varlık tabiriyle ne kastedildiğinin sınırlandırılmadığını ifade etmiştir. Cezmi Türk’e göre Atatürk’ün yaşadığı şahsi hayatı manevi hatıralarından ayırmak gerekir. Atatürk’ün manevi hayatından inkılap esasları alınmalı ve kanunda açıkça gösterilmelidir. Ayrıca Atatürk’ün mezarı tabiri de maddeye eklenmelidir.

Madde görüşülmesi sırasında Adalet Komisyonu’na gönderilerek tadil edilmesi kararı alınmış ve madde görüşülmek üzere Adalet Komisyonu’na gönderilmiştir.

104. Birleşim (25.07.1951)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem 9. Cilt 104. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Bu birleşimde maddelerin görüşülmesine devam edilmiştir. Birleşimde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 1

Bir önceki birleşimde madde düzenlenmek üzere Adalet Komisyonu’na gönderilmiştir. Komisyon tarafından düzenlenip Meclis’e sunulan madde şöyledir:

“Atatürk’ün hâtırasına hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Atatürk’ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk’ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Yukarıki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Sadri Maksudi ARSAL: Milletvekili Sadri Maksudi Arsal tasarının Adalet Komisyonu’nda müzakere edildiği zamanlarda bu kanunun aleyhinde olduğunu bunun sebebinin ise kanun tasarısının yazılışındaki kusur ve eksiklerin bulunduğunu ve bu eksiklikleri gidermek olduğunu ifade etmiştir. Durumun bundan ibaret olmasına rağmen komisyonda Atatürk’e kırılgınlığı olduğu iddia edilerek kendisinin Atatürk Kanunu’nun aleyhinde olduğu söylendiğini belirtmiştir. Arsal durumun böyle olmadığını, sadece tasarıda gördüğü noksanlıklardan dolayı böyle olduğunu ifade etmiştir. Sadri Maksudi Arsal tasarıda bulunan noksanların artık giderildiğini bu sebeple de bu kanunun lehinde oy kullanacağını söylemiştir.

Avni BAŞMAN: Milletvekili Avni Başman, maddenin bu haliyle dahi fazla kapsamlı olduğunu, maddede bazı değişiklikler yapılırsa daha iyi olacağını ifade etmiştir. Avni Başman’ın belirttiği değişiklikler şöyledir: “*Atatürk’ün hatırasını tahkir*” kısmından evvel mutlaka “*alenen*” tabiri konulmalıdır. İkinci fıkrada ise “*büst ve heykel*” kelimesinin mutlaka umumi yerlere, fabrikalara, okullara, kurumlara tahsisi gerekmektedir. Evdeki büstler karıştırılmamalıdır.

Bahadır DÜLGER: Milletvekili Bahadır Dülger Adalet Komisyonu tarafından düzenlenerek Meclis’e gönderilen bu birinci maddenin birinci fıkrasına “*alenilik*” vasfının mutlaka eklenmesi gerektiğini, bu şekilde iki kişi arasında meydana gelebilecek iftiralara fırsat verilmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Bahadır Dülger’e göre heykel, büst ve abidelerle ilgili olan kısmın ise muhakkak umuma açık yerlerde veyahut iş yerlerinde bulunan heykel ve büstlerle ilgili olmalıdır.

Ahmet BAŞIBÜYÜK: Milletvekili Ahmet Başibüyük maddenin ikinci fıkrasında bulunan “*ağır hapis*” kaydının sadece “*hapis*” olarak değiştirilmesini istemiştir. Ahmet Başibüyük’e göre madde bu şekilde kabul edilecek olursa ceza verme işleminde sürat önlenmiş olacaktır. Çünkü ilçelerde ağır ceza mahkemeleri bulunmamaktadır. Bir heykele saldıranlar hakkında savcılar alenen işlenen suçlardan dolayı mahkumun hızla cezasının infazı yetkisine sahip olmayacaktır. Bu sebeplerle “*ağır hapis*” kaydının “*hapis*” şeklinde değiştirilmesi zorunludur ve Ahmet Başibüyük “*ağır hapis*” kaydının “*hapis*” şeklinde değiştirilmesi için önerge verdiğini ifade etmiştir.

Osman Şevki ÇİÇEKDAĞ: Milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ bu madde üzerinde Adalet Komisyonu’nun detaylı bir şekilde durduğunu, Ceza

Kanunu'nun prensiplerinin incelendiğini ve bunlar doğrultusunda maddeye son halinin verildiğini ifade etmiştir. Osman Şevki Çiçekdağ bazı milletvekillerinin “ihtilat” ve “aleniyet” kelimelerinin maddeye konulmasını teklif ettiklerini ancak buna gerek olmadığını söylemiştir. Çiçekdağ'a göre Türk Ceza Kanunu'nun 480 ve 482'nci maddelerinde hakaret ve sövme fiillerinin tarifi yapılmış ve bu maddelerde geçen tarife göre bu kanun tasarısının birinci maddesi oluşturulmuştur.

Maddenin görüşülmesi esnasında 8 milletvekili görüşmelerin yeterli olduğu maddenin oylamasına geçilmesi hususunda toplam 5 farklı önerge vermiştir. Bu milletvekillerinden 3'ü öğretmen milletvekili olup isimleri Ethem Vassaf, Niyazi Ünal Alıcılı ve Mehmet Özbey'dir.

Milletvekili Ahmet Başbüyük maddedeki “ağır hapis” cezasının “hapis cezası” şeklinde değiştirilmesi şeklinde bir önerge vermiştir. Avni Başman da madde hakkında önerge verenlerden olup önergesi şöyledir:

“Sayın Başkanlığa

Atatürk Kanununun 1'inci maddesi hakkında değiştirge

Madde 1. — Atatürk'ün hâtırasını alenen tahkir eden veya alenen sövenler bir seneden beş seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılırlar.

Umumi yerlerde, resmî veya hususi her türlü iş ve çalışma mahallerinde veya herkese açık toplanma yerlerinde Atatürk'ü temsil eden resim ve heykellere veya Atatürk'ün kabrine hakaret edenler, onları kasten tahrip edenler veya kirletenler hakkında da aynı ceza verilir.

(Üçüncü fıkra aynı ile kalıyor)”

Yalnız Avni Başman sonradan söz alarak takririndeki ağır kelimesinin kaldırılmasını ve “beş sene” süresinin “üç sene” olmasını teklif etmiştir.

Bahadır Dülger ile bir milletvekili şöyle bir önerge sunmuşlardır:

“Yüksek Başkanlığa

Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki Kanunun birinci maddesinin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederiz:

«Atatürk'ün hâtırasına alenen hakaret eden ve söven kimse bir seneden üç seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.»

Umumi veya açık yerlerle her türlü iş yerlerinde bulunan ve Atatürk'ü temsil eden heykel, büst, âbidelerle Atatürk'ün kabrini kıran,

bozan ve kasden kirletenler bir seneden beş seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”

Avni Başman ile Bahadır Dülger’in önergelerinin 1’inci kısımları kabul edilip 2’inci kısımları ile Ahmet Başbüyük’ün önergesi kabul edilmemiştir.

Madde 2

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Birinci maddede yazılı suçlar iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde alenen yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır.”

Madde ile ilgili Muhlis Tümay bir önerge vermiştir. Önerge, maddenin ikinci fıkrasındaki “*bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa*” kısmının fıkradan çıkarılmasını kapsamaktadır. Yapılan oylama sonucu madde kabul edilmemiştir.

Madde 3

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı cumhuriyet savcılıklarınca re’sen takibat yapılır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekilleri Baha Koldaş ve Hasan Ali Vural bir önerge vermiştir. Verilen önerge maddeye “*İsnat olunan suç sabit olmadığı takdirde muhbir hakkında T. G. Kanununun iftiraya ait hükümleri keza re’sen takibata tâbidir*” fıkrasının eklenmesini kapsamaktadır. Önerge yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir.

5.3.4 Ezanın Arapça Okunması

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde Türkçülük akımının yansıması olarak ibadet dilinin Türkçeye çevrilmesi düşüncesi ortaya atılmıştır. Bu düşünce ile ilgili çalışmalar Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. Cumhuriyet döneminde ibadet dilinin tamamen Türkçeleştirilmesi düşünülmüş ve Atatürk’ün takip ettiği çalışmalar neticesinde de ezanın Türkçe tercümesi ve bunun bestesi yapılmıştır. 1932 senesinin şubat ayından itibaren ise ezanın belirlenen Türkçe şekliyle

okunması uygulaması başlamıştır. Bu uygulama Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından da benimsenerek 18.07.1932 tarihinde Diyanet tarafından ülkenin tamamına yönelik bir genelge gönderilmiştir (Zengin, 2014: 168).

Atatürk'e atfen yayımlanan bu genelge ile ezan ve kametin Arapça okunması yasaklanmış ve bu tarihten sonra da ülke genelindeki bütün camilerde ezan Türkçe haliyle okutulmuştur. Ezanı Arapça okumaya devam edenler hakkında da soruşturma açılmıştır. Ancak o tarihlerde ezan ve kametin Türkçe okunması ile ilgili herhangi bir kanun çıkarılamamıştır (Dikici, 2012: 84).

Ezanın Arapça okunmasının kanunen yasaklanması ise 2 Haziran 1941'de 4055 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun ile Arapça ezan ve kamet okuyanlara 3 aya kadar hafif hapis cezası veya 10 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası verilmesi kararlaştırılmıştır (Ocak, 2006: 40).

1950 Genel Seçimleri ile Demokrat Parti iktidara gelmiş ve iktidara geçtikten sonra kendilerinden en büyük beklentilerden birisi de Arapça ezan yasağının kaldırılması olmuştur (Avşar, Emre Kaya, 2017: 128). Ezanı ve Kameti Arapça okuyanlara ceza getiren Türk Ceza Kanunu'nun 526'ncı maddesi TBMM'nin 16.06.1950 tarihindeki oturumunda kabul ettiği 5665 sayılı kanunla değiştirilerek ezan ve kameti Arapça okumaya yönelik olan ceza hükmü maddeden çıkarılmıştır (BCA. 310-1-0-0/51-306-2). Bu kanun 3 maddeden oluşmaktadır (Resmi Gazete, 17 Haziran 1950, Sayı: 7535). Kanun tasarısı Meclis'te görüşülürken aleyhte hiçbir milletvekili konuşmamış ve Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu da esas hakkında Demokrat Parti ile aynı görüşte olduğunu bildirmiş böylece kanun tasarısı partilerin ortak kararıyla kabul edilmiştir (Ulus, 17.06.1950).

Ezan ve kametin aslına uygun olarak okunma yasağının kaldırılması vatandaşlar üzerinde büyük bir hoşnutluk ve ferah getirmiştir (BCA. 51-0-0-0/4-31-12). 18 Haziran 1950 tarihli Akşam Gazetesinin haberine göre ise 9'uncu Dönem TBMM'nin ve Demokrat Parti Hükümeti'nin ilk ciddi kararı ezanın tekrar Arapça okunmasına imkan veren kanunun çıkarılması olmuştur. Meclis'in bu yöndeki kararını ise millet hürmetle karşılamıştır. Ayrıca Arapça ezan yasağı kaldırıldıktan sonra herhangi bir engel bulunmamakla birlikte ülke genelinde ezanı Türkçe olarak okuyan bir camii veya cemaat de kalmamıştır (Avşar, Emre Kaya, 2017: 128).

Ezanın tekrar Arapça okunmasını sağlayan Türk Ceza Kanununun 4055 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş Olan 526'ncı Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun hakkında Adalet Komisyonu'nun raporu ile kanunun TBMM'deki görüşmelerinde öğretmen milletvekillerinin etkileri ve katkıları ise şöyledir:

5.3.5 Adalet Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 1. Cilt 9. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'nca TBMM'ye sunulan Arapça ezan okunması yasağını getiren Türk Ceza Kanunu'nun 526'ncı maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı ile bu hususta milletvekili İsmail Berkok ve 11 arkadaşı ve milletvekili Ahmet Gürkan'ın verdikleri kanun teklifleri Adalet Komisyonu'na havale edilmiş ve bu tasarı ve teklifler Komisyon tarafından birleştirilerek incelenmiştir. Komisyon kanun tasarısı ve tekliflerini esas itibarıyla kabule layık görmüştür.

Komisyon raporunda Hükümet gerekçesinde belirtilen din ve vicdan hürriyetinden vatandaşları mahrum ederek kanunen ceza altına almanın doğru olmadığı, böyle yapmanın Anayasa'da belirtilen lâiklik esaslarına da uygun olmadığı, Arap lisanının eski zihniyet ve geleneklere bağlayan tesirinin olduğu düşüncesinin bugün geçerliliği olmadığı, ayrıca ezan ve kametin sadece Arapça okunmayıp diğer lisanslarda okunabilmesinin serbest olmasının tuhafılık oluşturduğu anlaşıldığını ifade edilmiştir.

Ayrıca Komisyon raporuna göre belirtilen bu sebeplerden başka Müslüman Türklere herhangi bir sebep olmadan manevi huzursuzluk veren bu yasağın demokratik bir devlet sistemi içinde yer almasının doğru olmadığı, Türk Ceza Kanunu'nun 526'ncı fıkrasında bulunan bu fıkranın kaldırılmasının Müslüman Türklere mutlaka bir huzur ve vicdan rahatlığı vereceği görülmüştür. Bu sebeple de Müslüman vatandaşları rahata erdirmek ve vicdan ve din serbestini herhangi bir zorlama altında bulundurmamak amacıyla Türk Ceza Kanunu'nun 526'ncı maddesinin düzeltilmesi hakkındaki hükümet tasarısı Komisyon tarafından kabul edilmiştir.

Komisyon'da tasarıyı inceleyen toplam 10 üye vardır. Bu üyelerden 2 tanesi öğretmen milletvekili olup isimleri şöyledir: Osman Şevki Çiçekdağ, Talat Vasfi Öz'dür.

Türk Ceza Kanununun 4055 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan 526'ncı maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun tasarısı ile Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ve 11 arkadaşının ve Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın, Türk Ceza Kanununun 526'ncı maddesinin ikinci fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun teklifleri TBMM'de 16.06.1951 tarihinde görüşülmüştür. Kanunun Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

9. Birleşim (16.06.1951)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem 1. Cilt, 9. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Kanun tasarısının bu birleşimde ivedilikle görüşülmesine dair yapılan teklif oylama sonucu kabul edilmiş ve tasarı bu birleşimde görüşülmesi kabul edilmiştir.

Milletvekili Mustafa Zeren tasarı hakkında aleyhte konuşmak isteyenlerin önceden tespit edilmesi ve iki kişi lehte konuştuktan sonra sözün aleyhte konuşmak isteyenlere verilmesi yönünde taktir vermiştir. Ancak taktir kabul edilmemiştir.

Kanun tasarısının görüşülmesine tasarının bütünü görüşülerek başlamıştır.

Cemal Reşit EYÜBOĞLU: Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu konuşmasında Cumhuriyet Halk Partisi grubunun görüşünü bildirmiştir. Eyüboğlu milli devlet ve milli şuur politikasının Cumhuriyetle kurulduğunu ve CHP'nin de bu politikayı takip ettiğini ve bu politika gereğince de ezan meselesinin de milli bir şuur meselesi olarak kabul edildiğini ifade etmiştir.

Eyüboğlu, milli devlet politikasının olabildiğince Türkçenin kullanılmasını istediğini ve Türkiye'de de ibadete çağırma dilinin Türkçe olmasını bu bakımdan tercih ettiklerini söylemiş ve Türkçe veya Arapça ezan üzerinden politik tartışma açmayacaklarını ve Arapça ezan meselesinin suç olmaktan çıkarılmasına karşı olmadıklarını söylemiştir.

Talat Vasfi ÖZ: Milletvekili Talat Vasfi Öz, Arapça ezan okunması yasağının Atatürk'e atfen 1932 senesinde Diyanet İşleri Riyaseti'nden alınan bir tamimle sağlanmıştı. Verilen bu emre aykırı hareket eden bazı din adamlarının zaman zaman mahkemelerde suçlu bulunması sonucu temyize giden davalar karşısında temyiz, yetkili kurumlar tarafından verilen emirlerin kanun ve nizamnameye aykırı olmamasını gerektirdiği hususunu göz önüne alarak yargılanan kişileri beraat ettirmiştir. Böyle hadiselerin tekrarlanmaları üzerine

geçmiş Hükümet 1941’de Ceza Kanunu’nun 526’ncı maddesini düzenleyerek ezanın ve kametin Arapça okuyanlar ibaresini eklemek suretiyle bu fiilleri işleyenlerin cezalandırılmasını mümkün kılmıştır. Bu bakımdan bu hususla ilgili kanuni zorunluluk 1941 senesinde geçerli olmuştur.

Talat Vasfî Öz’e göre ezan yalnızca bir ilan değil aynı zamanda farzı kifayedir. Bir yerde ezan İslam’ın emrettiği şekilde okunmazsa namazın sahih olmadığını söyleyen müctehidler vardır. Bununla birlikte Türk milleti kendisine yöneltilen yetkisiz saldırılar ve kanunsuz hareketler karşısında yıllarca susmuştur. Vicdan hürriyetini insanların en doğal hakları olduğunu ancak Türk milleti Demokrat Parti ile elde ettikleri siyasi zaferden sonra teslim edilmiş bir hak olarak görmüştür.

Kanun tasarısının bütünü hakkında görüşme devam ederken tasarının aleyhinde söz isteyen bulunmadığından müzakerelerin yeterliliğinin oylanması yönünde toplam 5 milletvekili bir takrir sunmuştur. Bu milletvekillerinden 2’si öğretmen milletvekili olup isimleri Necip Bilge ve Fahrettin Köşkeroğlu’dur.

Kanun tasarısının maddelerinin görüşülmesine geçildikten sonra 1’inci maddenin görüşülmesi sırasında Necip Bilge maddenin ikinci fıkrasındaki “*Şapka iktisası hakkında...*” olan kısmın “*Şapka iksası...*” şeklinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak madde olduğu gibi kabul edilmiştir. “*Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.*” Şeklinde olan ikinci madde görüşülürken ise Ahmet Gürkan maddede kanunun kabul edilmesinden sonra yürürlüğe girer şeklinde değiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak maddede herhangi bir değişiklik olmayıp olduğu gibi kabul edilmiştir.

Maddelerin görüşülmesi işlemi de bittikten sonra kanun tasarısının tümü oylamaya sunulmuş yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

5.3.6 Yeni Kurulan İllerle İlgili Çıkarılan Kanunlar

5.3.7 Uşak İlinin Kurulması

Uşak ili Yeniden Bir Vilayet ve Dört Kaza Kurulması Hakkında Kanun ile kurulmuştur. Bu kanuna göre Banaz, Ulubey, Karahallı ve Sivaslı nahiyeleri kaza yapılmış ve Uşak kazası kaldırılarak merkezi Uşak olmak üzere yeni bir vilayet kurulmuştur. Kurulan bu vilayete kanunla birlikte yeni kurulan Banaz, Ulubey, Karahallı ve Sivaslı kazaları ile Manisa’ya bağlı Eşme kazası bağlanmıştır. Kanun

Meclis'te 09.07.1953 tarihinde kabul edilmiş ve 15.07.1953 tarihinde 8458 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete. 15 Temmuz 1953, Sayı: 8458).

Kanun layihası ile ilgili İçişleri ve Bütçe komisyonları raporları şöyledir:

5.3.8 İçişleri Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 24. Cilt 105. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

İçişleri komisyonu kanun layihasını incelemiş ve 10.04.1953 tarihli bir rapor hazırlamıştır. Komisyon tarafından hazırlanan rapor özetle şöyledir: Kamu hizmetlerinin halka daha iyi ulaştırılması amacıyla bazı nahiyelerin kazaya çevrilmesi ile ilgili hükümetin çalışmaları ile ekonomik ve toplumsal açılardan hızlı bir şekilde gelişen Uşak kasabasının vilayet merkezi yapılarak yeni bir vilayetin kurulması Uşak'ın gelişmesini hızla artıracığı gibi kamu hizmetlerinin daha geniş bir şekilde halka ulaştırılmasının mümkün olacağı düşüncesi komisyonda hasıl olmuştur. Komisyon kanun layihasının mucip sebeplerini yerinde görerek layihanın aynen kabulüne karar vermiştir.

Komisyonda layihayı 20 milletvekili incelemiştir. Bu milletvekillerinden 7'si öğretmen milletvekili olup isimleri şöyledir: Rukneddin Nasuhioğlu, Baha Koldaş, Selahattin Baskan, Mustafa Zeren, Yavuz Başer, Zihni Ural, İzzet Akın.

5.3.9 Bütçe Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 24. Cilt 105. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe komisyonu kanun layihasını incelemiş ve 03.07.1953 tarihli bir rapor hazırlamıştır. Komisyon tarafından hazırlanan rapor özetle şöyledir:

Komisyon kanun layihasını esas itibarıyla kabul etmiştir. Komisyon layiha maddeleri üzerinde bir takım değişiklikler yapmıştır. Yapılan bu değişikliklerden bazıları şöyledir: kanun layihasının 1'inci maddesi ikiye ayrılarak layihanın 1'inci ve 2'nci maddeleri olarak şekilde düzenlenmiştir. Layihada 2'inci maddesinde birkaç kelime çıkarılarak 3'üncü madde olarak düzenlenmiştir. Layihanın 3'üncü maddesi 4'üncü madde, 4'üncü maddesi de bir kelime eklenerek 5'inci madde olarak düzenlenmiştir.

Bütçe Komisyonu'nda kanun tasarısını 20 milletvekili incelemiştir. Bu milletvekillerinden 8'i öğretmen milletvekili olup isimleri şöyledir: Kenan Yılmaz, Ömer Faruk Sanaç, Hadi Hüsman, Fahrettin Hayımer, Behzat Bilgin, Şefik Bakay, Refet Aksoy, Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu.

Kanun layihası 09.07.1953 tarihinde TBMM'de görüşülmüştür. Görüşme esnasında mütalâada bulunan bir milletvekili olmamış, layiha yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

5.3.10 Adıyaman Vilayetinin Kurulması

Adıyaman vilayeti “Malatya Vilâyetine Bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) Adiyle Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun” ile kurulmuştur. Kanun ile Malatya'ya bağlı Besni ve Kahta ilçeleri ile yeni kurulan Gerger ve Çelikhan kazaları da Adıyaman'a bağlanmıştır. TBMM tarafından 14.06.1954'te kabul edilen kanun, 22.06.1954 tarihinde, 8735 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanun 4 madde ve 7 muvakkat maddeden oluşmaktadır (Resmi Gazete, 22 Haziran 1954, Sayı: 8735).

Kanun tasarısı ile ilgili Dahiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları şöyledir:

5.3.11 Dahiliye Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 8. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Dahiliye Encümeni kanun layihesindeki Hükümet gerekçesinde gösterilen mucip sebepleri yerinde görmüş ve layihayı tadilen kabul etmiştir.

Dahiliye Encümeni'nin mazbatasında toplam 14 milletvekili bulunup bunların 4'ü öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Rukneddin Nasuhioğlu, Agah Erozan, Yavuz Başer, Zihni Ural.

5.3.12 Bütçe Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 8. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe Encümeni kanun layihasını yerinde görmüştür. Birinci, ikinci maddeler ile muvakkat birinci ve ikinci maddeler Hükümetin teklifinde olduğu gibi, muvakkat üçüncü ve dördüncü maddeler kelime değişikliği yapılarak, muvakkat 5, 6 ve 7'nci maddeler Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Üçüncü madde Dahiliye Encümeninin tadili ve dördüncü madde ise Hükümetin teklifi aynen kabul edilmiştir.

Bütçe Encümeni Mazbatasında toplam 22 milletvekili incelemiş olup bu milletvekillerinden 8'i öğretmen milletvekilidir. Öğretmen milletvekillerinin ise isimleri şöyledir: Kenan Yılmaz, Hadi Hüsman, Mümtaz Tarhan, İbrahim Gürgen, Şefik Bakay, Refet Aksoy, İsmail Hakkı Akyüz, İhsan Baç.

Kanun tasarısı 14.06.1954 tarihinde Meclis'te görüşülmüştür. Kanunun Meclis görüşmelerinde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

8. İnikat (14.06.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 8. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Rukneddin NASUHİOĞLU: Tasarının bütününün görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin öğretmen milletvekillerinden Rukneddin Nasuhioğlu söz almıştır. Nasuhioğlu'nun mütalâaları ise şöyledir:

Dahiliye Encümeni Reisi Rukneddin Nasuhioğlu Türkiye'nin mülki teşkilâtının çok eski olduğunu hatta bunun temelini Osmanlı Devleti'ne bağlamanın mümkün olduğunu, 28 yıl önce çıkarılan bir kanunla mutasarrıflıkların kaldırılıp vilâyetler haline getirildiğini söylemiştir. Rukneddin Nasuhioğlu mutasarrıflıkların kaldırıldığı tarihten itibaren bazı kazâ ve vilâyetlerin kurulduğunu, bazılarının ise lağvedildiğini ve gereken revizyonların yapıldığını ifade etmiş ve temelin eskiye dayandığını söylemiştir. Nasuhioğlu o tarihlerde Anadolu nüfusunun 12-13 milyon olduğunu, yolun olmadığını ve en hızlı haberleşme vasıtasının telgraf olduğunu ifade etmiştir. Nasuhioğlu'na göre artık nüfus bir misli artmış ve bu itibarla da mülkiyenin genişletilmesi zarureti doğmuştur.

Milletvekili Nasuhioğlu mülkiye teşkilâtını kurarken veya değiştirirken de idari hizmetlerin olabildiğince halka yakın olmasına dikkat ettiklerini ifade etmiştir.

Ardından maddelerin görüşülmesi işlemine geçilmiştir. Maddelerin görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 1

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

İlişik (1) sayılı cetvelde gösterildiği veçhile Malatya Vilâyetine bağlı Adıyaman Kazası kaldırılarak merkezi Adıyaman olmak ve yine Malatya Vilâyetine bağlı (Besni) ve (Kâhta) kazaları ile yeni kurulmuş olan (Gerger) Kazasını ihtiva etmek üzere (Adıyaman) adıyla yeniden bir vilâyet kurulmuş ve eski Adıyaman Kazasını ihtiva eden nahiye ve köyler Adıyaman Vilâyetinin merkez kazasına bağlanmıştır.

Madde ile ilgili olarak 9 milletvekili takdir vermiştir. Verilen takdir, Çelikhane kazasının Malatya'ya değil de Adıyaman'a bağlanması yönündedir. Bu takdiri veren milletvekillerinden 3'ü öğretmen milletvekili olup isimleri ise Kenan Özçoban, Mehmet Özbey ve Ziya Termen'dir. Yapılan oylama sonucu madde takrirden belirtildiği şekliyle kabul edilmiştir.

Madde 2

Maddenin Meclis'e gelmiş ilk hali şöyledir:

İlişik (2) sayılı cetvelde derece, aylık ve sayıları gösterilen kadrolar, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin ilgili kısımlarına eklenmiştir.

Bahadır DÜLGER: Milletvekili Bahadır Dülger, Bütçe Encümeni mazbatasında kanun tasarısının 2'nci maddesi ile birinci ve ikinci muvakkat maddelerin Hükümetin teklifi ile olduğu gibi kabul edilmişken bu 2'nci maddeye bağlı olan 2 sayılı cetvelde Bütçe Komisyonu'nun Adalet Vekaleti'ne Bağlı bulunan teşkilâtla ilgili kısmın neden kaldırıldığını sormuştur.

Hadi HÜSMAN: Milletvekili Hadi Hüsman, Bahadır Dülger'in sorusuna cevaben Hükümet'in teklifindeki cetvellerde her iki kazada ağır ceza teşkilâtı kurulacak şekilde kadro teklif edildiğini, hükümetle mutabakat halinde ortak yapılan tetkikler neticesinde bu kazalarda ağır ceza teşkilâtının bulunduğu tespit edildiğini ifade etmiştir. Bunun için ağır ceza kadrosu ile ilgili her iki vilayet teşkilâtı için kanun teklifine gerek olmadığı görülmüştür. Adıyaman kazasında ise tam teşkilatlı ağır ceza mahkemesi olmadığı için bunun tam teşkilatlı bir hale getirilmesi için gereken kadrolar Meclis'e sunulmuştur.

Madde 3

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Bu Kanun 1 Ocak 1955 tarihinde meriyete girer.”

Turan GÜNEŞ: Milletvekili Turan Güneş vilayet umumi meclislerinin Aralık ayının ilk haftasında toplandıklarını, bu madde ile kanunun 1 Ocak 1955 tarihinde yürürlüğe gireceğini, bu durum da Malatya ve Adıyaman vilayetlerinin genel meclislerinin birlikte toplanacaklarını ve vilayet le ilgili meseleleri inceleyeceklerini ifade etmiştir. Turan Güneş'e göre kanunun bir ay sonra yürürlüğe girdiğinde Adıyaman Meclisi umumisinin yeniden toplanacak ve bu bir ay içinde iki vilayetin işleri gerek vazifeler gerekse de bütçe bakımından karışık bir hal alacaktır.

Milletvekili Turan Güneş ifade ettiği bu sebeplerden dolayı kanunun yürürlüğe giriş tarihinin 1 Aralık olarak tadil edilmesi şeklinde bir teklif sunmuştur. Teklifin kabul edilmesi üzerine madde “*Bu kanun 1 Aralık 1954 tarihinde meriyete girer.*” şeklinde değiştirilip kabul edilmiştir.

Meclis'te yapılan oylama sonucunda ise kanun teklifi kabul edilmiştir. Oylamaya 298 milletvekili katılmış olup bunların hepsi kabul oyu kullanmışlardır.

5.3.13 Sakarya Vilayeti'nin Kurulması

Sakarya vilayeti “*Kocaeli Vilayeti'ne Bağlı Adapazarı Kazasında (Sakarya) Adiyle Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun*” ile kurulmuştur. Bu kanun ile Kocaeli'ye bağlı Adapazarı kazası kaldırılarak merkezi Adapazarı olan ve Akyazı, Hendek, Geyve ve Karasu kazalarının da kendisine bağlandığı Sakarya adıyla yeni bir vilayet kurulmuştur. Kanun 14.06.1954 tarihinde kabul edilmiş ve 22.06.1954 tarihinde 8735 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 22 Haziran 1954, Sayı: 8735).

Kanun tasarısı ile ilgili Dahiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları şöyledir:

5.3.14 Dahiliye Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 8. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Dahiliye Encümeni layihayı incelemiş ve 27.05.1954 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Hazırlanan mazbatada layiha ile ilgili Hükümet gerekçesindeki mucip sebepler encümen tarafından yerinde görülmüş ve layiha tadilen kabul edilmiştir.

Encümende toplam 14 milletvekilinin imzası olup bunlardan 4'ü öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Rukneddin Nasuhioğlu, Agah Erozan, Yavuz Başer, Zihni Ural.

5.3.15 Bütçe Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 8. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe Encümeni layihayı incelemiş ve 27.05.1954 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Hazırlanan mazbatada Adapazarı kazasının her geçen gün geliştiği, buranın vilayet yapılması suretiyle bu gelişmelerin hızla artacağı ve kamu hizmetlerinin daha geniş ölçüde halka ulaştırılacağı düşüncesiyle encümen layihayı uygun gördüğü ifade edilmiştir.

Bütçe Encümeni Mazbatasında toplam 22 milletvekilinin imzası vardır. Bu milletvekillerinden 8'i ise öğretmen milletvekilidir. Öğretmen milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Kenan Yılmaz, Hadi Hüsman, Mümtaz Tarhan, İbrahim Gürgen, Şefik Bakay, Refet Aksoy, İsmail Hakkı Akyüz, İhsan Baç.

Kanun tasarısının TBMM'de görüşülmesi sırasında mütalâada bulunan öğretmen milletvekilleri olmamıştır. Kanun tasarısının görüşülmesi bittikten sonra oylamaya sunulmuş ve oylamaya katılan 316 milletvekilinin hepsinin kabul oyuyla tasarı TBMM tarafından kabul edilmiştir.

5.3.16 Nevşehir Vilayetinin Kuruluşu

Nevşehir vilayeti “Kırşehir Vilâyetinin Kaldırılmasına Ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adiyle Yeniden Bir Vilâyet Kurulmasına Dair Kanun” ile kurulmuştur. Bu kanun ile Kırşehir vilayeti kaldırılarak kaza haline getirilmiş ve Niğde'ye bağlı olan Nevşehir kazası merkez olmak üzere Nevşehir vilayeti kurulmuştur. Kanun ile yeni oluşturulan Kırşehir kazası ile eski Kırşehir vilayetinin Avanos, Kozaklı, Mucur, Hacıbektaş ve Niğde vilayetine bağlı Gülşehir ve Kayseri vilayetinin Ürgüp kazaları Nevşehir'e bağlanmıştır. Ayrıca eski Kırşehir vilayetinin Kaman kazası Ankara'ya, Çiçekdağ kazası da Yozgat'a bağlanmıştır. Kanun tasarısı 30.06.1954 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve 07.07.1954 tarihinde 8748 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 07 Temmuz 1954, Sayı: 8748).

Kanun layihası ile ilgili Dahiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları şöyledir:

5.3.17 Dahiliye Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 1. Cilt 15. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Dahiliye Encümeni kanun layihasını incelemiş ve 24.06.1954 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Hazırlanan mazbata özetle şöyledir:

Eriştiği gelişme düzeyi ve sahip olduğu ekonomik ve coğrafi şartlar sebebiyle Nevşehir kazasının vilayet yapılması zorunlu görülmüştür. Kırşehir'e bağlı kazaların Nevşehir, Ankara ve Yozgat'a bağlanması sebebiyle Kırşehir'in artık vilayet olarak kalamayacağı ve bu vilayetin kaldırılması uygun görülmüştür. Kanun layihasının 1 ve 2'nci maddeleri aynen kabul edilmiş, Kayseri'ye bağlı Ürgüp kazasının Nevşehir'e bağlanması teklifi yerinde görülerek 3'üncü madde buna uygun olarak tadil edilmiştir.

Dahiliye Encümeni'nde toplam kanun layihasını inceleyen toplam 22 milletvekili bulunmaktadır. Bu milletvekillerinden 5'i öğretmen milletvekili olup isimleri ise şöyledir: Rukneddin Nasuhioğlu, Mustafa Zeren, Zihni Ural, Agah Erozan, Mekki Keskin.

5.3.18 Bütçe Encümeni Mazbatası:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 15. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Bütçe Encümeni kanun layihasını incelemiş ve 28.06.1954 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Hazırlanan mazbata özetle şöyledir:

Layihâ ile Nevşehir'e bağlanması düşünülen kazaların Nevşehir' yakınlığı ile zirai ve iktisadi benzerlikleri ve kamu hizmetlerinin halka yaklaştırılması amaçlarıyla bu bölgede yeni bir vilayet kurulması encümen tarafından uygun görülmüştür.

Kanun tasarısını inceleyen Bütçe Encümeninde milletvekili sayısı 30'dur. Bunlardan 11'i öğretmen milletvekilidir. Bunların isimleri şöyledir: Kenan Yılmaz, Mümtaz Tarhan, Yaşar Gümüşel, Behzat Bilgin, Hadi Hüsmen, Ziya Termen, Muzaffer Kurbanoglu, Akif Sarıoglu, Hüseyin Avni Göktürk, Refet Aksoy, İsmail Hakkı Akyüz.

Kanun tasarısı 14.06.1954 tarihinde Meclis'te görüşülmüştür. Kanunun Meclis görüşmelerinde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

15. İnikat (30.06.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 1. Cilt 15. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Öncelikle kanun tasarısının bütünü görüşülmüştür. Kanun tasarısının bütünü hakkında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

Sırrı ATALAY: Milletvekilli Sırrı Atalay bu kanun ile demokratik hedeflerin boşa çıktığını, demokratik idealizmin gayesinden sapıldığını gösteren tedbir ve teşebbüslerin olduğunu, birbiri ardına gelen bu tasarı ve diğer iki tasarının sistemli bir iddia ve amacın ifadesi olduğunu ve bu ifadenin de demokrasinin esaslarından ve prensiplerinden, objektif hukuk kaidelerinden nasip almadığını söylemiştir.

Milletvekilli Sırrı Atalay seçimlerden sonra muhalefete oy veren Kırşehir'in ilçe haline getirileceği söylentilerinin çıktığını ve bu hazin söylentilerin şimdi TBMM'ye geldiğini ifade etmiştir.

Sırrı Atalay, bu kanun tasarısı tarafsız bir incelemeye dayansaydı ve gerçek bir zaruretin sonucu olsaydı meseleyi ayrıntılarıyla tartışabileceklerini ifade etmiş; ancak acele ile hazırlanan bu tasarının hukuki bir dayanağının ve gerçek bir ihtiyacın sonucu olmadığını açıkça görüldüğünü söylemiştir.

Milletvekilli Atalay'a göre vatandaşların oylarının muteber ve mukaddestir; ancak bu kanun layihasıyla bu husus göz ardı edilmekte ve bu kutsiyete saldırılmaktadır. Demokrasi her çeşit hakka ve bu haklardan doğan düzene yardım eder; ancak bu kanun ile Hükümete oy vermeyen vatandaşlar ve beldeler Kırşehir'in şahsında cezalandırılmaktadır.

Sırrı Atalay Nevşehir'in il olmasına karşı olmadıklarını kamu hizmetlerinin hızlı ve kolayca vatandaşlara ulaştırılmasını istediklerini; ancak karşılarında bu türden bir durumun olmadığını, kasıtlı bir iddiayla çevrilmiş siyasi bir ceza olduğunu söylemiştir.

Osman BÖLÜKBAŞI: Milletvekili Osman Bölükbaşı konuşmasında hazırlanan kanun tasarısının gerekçesi ile kanun arasında mantıklı bir bağlantı kurulamadığını, kanun gerekçesini hükümetin açıklaması gerektiğini, eğer yapılan açıklama vicdanları tatmin ederse meselenin kalmayacağını; ancak vicdanların tatmin olmayacağını ifade etmiştir. Osman Bölükbaşı'na göre Hükümet peşin

karara vararak Kırşehir'i hissi ve siyasi sebeplerle ortadan kaldırmaya karar vermiştir.

Milletvekili Osman Bölükbaşı, Demokrat Parti iktidara geldiği günden bu yana kamu hizmetlerinden vatandaşların kolaylıkla faydalanması için birtakım köylerin nahiye, bir takım nahiyelerin kaza ve bazı illerin ise vilayet yapıldığını, fakat bir vilayetin ortadan kaldırılmadığını söylemiştir.

Bölükbaşı'na göre Hükümet siyasi nedenlerden dolayı Kırşehir'i ilçe yapmak istemiştir ve Kırşehir'den koparılan bazı kazalar diğer vilayetlere bağlanmıştır. Bu işlemde ise haklı bir sebep olmayıp siyasi sebeplerle yapılmıştır.

Kanun tasarısının bütününe görüşülmesi sırasında Talat Vasfi Öz ve İsmail Hakkı Akyüz kanun tasarısının Kırşehir'in vilayet olarak kalması ile Nevşehir kazasında Nevşehir adıyla yeni bir vilayet kurulması suretiyle gereken tadilatın yapılması maksadıyla kanun tasarısının komisyona geri gönderilmesi yönünde taktir vermişlerdir. Verilen bu taktir yapılan oylama sonucu reddedilmiştir.

Kanun layihasının bütününe görüşülmesi bittikten sonra maddelerin görüşülmesi işlemine geçilmiştir. Maddelerin görüşülmesi işleminde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Madde 1

Maddenin Meclis'e gelen ilk hali şöyledir:

“Kırşehir Vilâyeti kaldırılmıştır.”

İsmail Hakkı AKYÜZ: Milletvekili İsmail Hakkı Akyüz Bütçe Komisyonu'nda kanun tasarısına muhalif olduğunu, muhalefetine rağmen Encümen raporunun altında imzası olmamasına rağmen imzası varmış gibi gösterildiğini, bu durumun ise tashih edilmesini istemiştir.

Zihni URAL: Milletvekili Zihni Ural bazı milletvekillerinin Nevşehir vilayet olsun ancak Kırşehir kaza haline getirilmesin dediklerini ifade etmiştir. Zihni Ural'a göre Burada tasarı tek metin halinde geldiği için Nevşehir'in vilayet olması için oy verenlerin Kırşehir için veremeyecekler, bu maddeye oy verenlerin Kırşehir'in kaza olmasını kabul etmiş olacaklardır, ancak birinci maddeye muhalif vekiller ise bir şey yapamayacaklardır. Bu bakımdan layiha noksandır ve ikmal edilmesi gerekir.

TBMM’de maddelerin görüşülmesi işlemi bittikten sonra kanun tasarısı oylamaya sunulmuştur. Yapılan oylama sonucunda 299 oy kullanılmıştır. 259 kabul ve 39 ret oyuyla tasarı kanunlaşmıştır.

5.3.19 6.1.2.4. 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Siyasi Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun tasarısı TBMM’de farklı tarihlerde toplam 5 defa müzakere edilmiştir. Tasarının TBMM’de müzakeresi esnasında dikkat çekici hususlardan biri de tasarının Anayasa’ya aykırılığı iddiasıdır. Bu iddia sebebiyle tasarı Meclis tarafından Anayasa’ya uygunluğunun incelenmesi sebebiyle Anayasa Komisyonu’na gönderilmiştir. Anayasa Komisyonu tarafından incelenen tasarının oylanmasında ise Anayasa’ya aykırı olduğunu savunan milletvekilleri ile aykırı olmadığı fikrinde olan milletvekillerinin sayısının eşit olması da ayrıca önemli bir husustur.

Kanun tasarısını inceleyen Anayasa Komisyonu’nun 15 üyesinin 3’te 1’inin öğretmen milletvekili oluşu ve tasarının TBMM’de görüşülmesi esnasında söz alan öğretmen milletvekili sayısının fazla oluşu bu milletvekillerinin meseleye alakasını ve kanun üzerindeki etkilerinin gösterir niteliktedir.

Kanun tasarısının Meclis’teki görüşmeleri sırasında söz alan milletvekillerinin çoğu tasarıya olumlu yaklaşmışsa da muhalif olanların sayısı da az değildir. Tasarıya olumlu yaklaşanların ileriye sürdükleri düşüncelerinden bazıları şöyledir: Atatürk’ün heykel ve büstlerine karşı yapılan saldırılar şahsına olmayıp inkılâplarına karşıdır, Atatürk’ün yapmış olduğu hizmetler düşünüldüğünde böyle bir kanunun çıkarılmasında bir sakınca yoktur, bu kanun tasarısı Anayasa’ya aykırı bir nitelik taşımamaktadır.

Muhalif olan öğretmen milletvekilleri en çok kanun tasarısının Anayasa’ya aykırılığı üzerinde durmuştur. Özellikle 69’uncu maddede belirtilen eşitlik ilkesine bu kanun tasarısı aykırıdır. Çünkü şahsa özel, onu koruyan bir kanun tasarısı çıkarılmaktadır.

1932 senesinde başlayan ezanın Türkçe okunması uygulaması 1941’de çıkarılan kanun ile güvence altına alınmış ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile ezanın Arapça okunması yasağı kaldırılmıştır. Aslında bu uygulamanın din ve vicdan hürriyetine aykırı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca ezanın

diğer dillerde okunmasının yasaklanmayıp da sadece asli hali olan Arapça okunmasının yasaklanması da ayrıca dikkat çekici bir durumdur.

Ezanın Arapça okunması yasağının kaldırılmasını öngören kanun tasarısının Meclis'te görüşülmesi sırasında iktidar ve muhalefet partilerinden tasarıya karşı herhangi bir muhalefet olmamıştır. Bu da Arapça ezan yasağını milletvekillerinin aslında pek de doğru bulmadıklarının göstergesi olabilir veya dönemin siyasi koşulları içinde siyasi bir hamle olarak değerlendirilebilir.

Kanun tasarısı TBMM'de görüşülürken söz alan 12 kişiden 3'ü öğretmen milletvekilidir. Komisyonunda ise 10 milletvekilinden 2'si öğretmen milletvekilidir. Sayılara baktığımızda öğretmen milletvekili sayısının az olduğu görülür. Ancak toplumsal ve siyasi bakımlardan önemli görülen bir kanunda fikirlerini belirtmişlerdir. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin yine de bir etkisi olduğunu gösterir.

Demokrat Parti döneminde yeni vilayetler kurulmuş bir vilayet de kaza yapılmıştır. İllerin kurulduğu kanun görüşmeleri incelendiğinde tasarıları incelemek için kurulan komisyonlarda öğretmen milletvekillerinin yaklaşık üçte bir oranında olduğu görülür. TBMM görüşmeleri yapılırken de öğretmen milletvekillerinin veya diğer milletvekillerin pek fazla bir mütalâada bulunmadıkları görülür. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin bu düzenlemeler hususunda katkılarının az olduğunu gösterir nitelikte olduğu söylenebilir. Yalnızca Kırşehir'in kaza olmasına karşı bir muhalefet birkaç öğretmen milletvekili tarafından olmuştur. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin genel olarak yapılan düzenlemeleri desteklediğini gösterir nitelikte olduğu söylenebilir.

5.4 Dış Gelişmeler

5.4.1 Almanya İle Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun

Türkiye II. Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya'ya kağıt üzerinde de olsa savaş ilan etmiş ve bu savaş haline resmi olarak son verilmesi de yaklaşık 6 yılı bulmuştur. II. Dünya Savaşı Türkiye Cumhuriyeti tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye savaşa fiilen iştirak etmemiş olsa da bu savaştan şiddetli bir şekilde etkilenmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın Hüküm sürdüğü yıllar olan 1940-1945 arası dönemde Türkiye savaş ekonomisi politikası uygulamak durumuyla karşı karşıya kalmış, savaşa girmemiş olsa da milli kaynaklarını savaş için seferber etmek durumunda kalmıştır. Savaş sürecinde askeri harcamaların yükselmesi, ordunun artan ihtiyaçları, ithalatın azalması ekonomiyi olumsuz etkilemiş, erkek nüfusun silah altına alınması neticesinde üretim de düşmüştür (Özcan, 2020; 292).

II. Dünya Savaşı tarihi boyunca vuku bulan savaşların belki de en ölümcül olanıdır. Savaş ilk olarak Avrupa kıtasında başlamış, ardından tüm dünyaya yayılmıştır. II Dünya Savaşı'na yol açan etkenlerin başında I. Dünya Savaşı'nın sonunda kazanan devletlerin kaybeden devletlere yönelik uygulamalar gösterilebilir (Arslan, 2024; 6).

I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Almanya büyük toprak kayıplarına ek olarak savaş tazminatı ödemek zorunda bırakılmıştı. Almanya I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin savaş boyunca yaptıkları askeri harcamaları ile mali kayıplarını karşılayan savaş tazminatı ödeyecekti. Savaş süresince ekonomisi iflas eden Almanya'nın bir de üzerine yüklenen bu ağır mali yükü kaldırabilecek durumda değildi. Bunlara ek olarak Alman silahlı kuvvetlerinin sayısı da sınırlandırılmış, zorunlu askerlik kaldırılmış ve ordusunda ağır silahlar bulundurulması da yasaklanmıştır. Kendisine yüklenen ağır savaş tazminatı nedeniyle ekonomik gücünü tamamen yitiren Almanya'da büyük bir toplumsal kriz baş gösterdi. “Önce ekmek, sonra savaş tazminatı” sloganlarıyla iktidara yürüyen Nasyonal Sosyalistler Hitler'in liderliğinde oluşturulan düzeni yok sayarak gizliden gizliye silahlanmaya başladı. Bu durum da Avrupa'da yeni bir dönemin başlamasına neden olacaktı (Akünal, 2020; 12-14).

II. Dünya Savaşı başlamadan hemen önce Alman İstihbarat ajansı 30 Ağustos 1939'a kadar Polonya adına bir anlaşmayı görüşmek üzere yetkili bir heyeti kabul etmeye hazır olduğunu, ancak Polonya'nın bu heyeti göndermediğini bildirmiştir. Almanya 16 maddelik bir talepte bulunmuş bu talepler arasında Denzig'in kendisine verilmesi, Koridor bölgesinde halk oylaması yapılması gibi maddeler vardır. Alman ajansı Polonya'dan cevap gelmediğini bu sebeple teklifin reddedildiğini söylediklerini ilave etmişlerdir (Tan, 01.09.1939). Almanya 1 Eylül 1939'da Polonya'yı bombardımana tutmuş ve Alman askerlerine de taarruz emri vermiştir (TDA, 323 - 2307 – 1/1939-09-01). Bu durum karşısında ise İngiltere ve

Fransa ise Polonya'ya verdikleri garanti gereğince Almanya'ya karşı savaş ilan ettiler (Vakit, 04.09.1939).

Türkiye Avrupa kıtasını saran bu savaş karşısında tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Başbakan Refik Saydam TBMM'de yaptığı konuşmasında Türkiye'nin çıkan savaşın dışında olduğunu, bu savaşın ülkeye bulaşacak şekilde gelişmemesinin temenni edildiğini ifade etmiştir. Türkiye Avrupa'da bir savaş çıkmaması için uğraşmışsa da buna imkan bulamamıştır. Türkiye bütün gayretlerine rağmen çıkan harbin özellikle Akdeniz ve Balkanlara sıçramamasına dikkat etmiş ve savaş yeni yerlere yayılmadıkça mevcut anlaşmalar dairesinde harp harici kalma kararlılığında olmuştur (Vakit, 12.09.1939). Ancak Türkiye Savaşın sonlarına doğru kağıt üzerinde de olsa Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir.

TBMM 24.02.1945 tarihindeki toplantısında Almanya ile Japonya'ya harp ilan edilmesi kararını oy birliğiyle vermiş, Başbakan Şükrü Saraçoğlu ise Hükümetin aldığı bu kararın Türk milletine büyük faydalar sağlayacağına inandığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 24.02.1945).

Almanya İle Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun ile II. Dünya Savaşı'nın sonlarında savaş ilan edilen Almanya ile harp haline son verilmiştir. Kanun 18.07.1951 tarihinde kabul edilmiş ve 24.07.1951 tarihinde 7866 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanunun Dışışleri Komisyonu raporu ile Meclis görüşmeleri şöyledir:

5.4.2 Dışışleri Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 9. Cilt 99. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Dışışleri Komisyonu 11.08.1951 tarihinde yaptığı toplantıda kanun tasarısını incelemiş ve bir rapor hazırlamıştır. Dışışleri Komisyonu tarafından hazırlanan rapora göre kanun tasarısı hakkında Hükümet tarafından belirtilen mucip sebepler komisyon tarafından haklı bulunmuş ve komisyon Almanya ile harp haline son verilmesinin milli menfaatlerimize uygun olduğu kararına varmıştır.

Komisyon, raporunda kanun tasarısının birinci maddesini kaldırmıştır. Buna göre Hükümet'in teklifinde Türkiye ile Almanya arasındaki savaşın bitirilmesi tarihini Bakanlar Kurulu'nun belirleyeceği hükmünü kaldırılıp madde

“Türkiye ile Almanya arasında mevcut harp haline işbu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren nihayet verilmiştir” şeklinde değiştirilmiştir.

Raporda toplam 7 milletvekilinin imzası bulunmaktadır. Bu milletvekillerinden Vasfî Menteş, Avni Başman, Nadir Nadi, Remzi Oğuz Arık öğretmen milletvekilleridir.

Almanya ile Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun Tasarısı TBMM’de iki defa görüşülmüştür. Bu görüşmelerde öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

99. Birleşim (13.07.1951)

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 9. Cilt 99. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Öncelikle kanun tasarısının bütünü hakkında görüşmeler yapılmıştır. Kanun tasarısının bütünü sırasında mütalâada bulunan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

Ahmet Hamdi BAŞAR: Milletvekili Ahmet Hamdi Başar sözlerine ticari, iktisâdi ve kültürel ilişkilerin geliştirilmek istendiği Almanya ile kağıt üzerinde kalan harp halinin yine kağıt üzerinde kalacak şekilde bitmiş olacak olması herkesi memnun ettiğini ifade ederek başlamıştır.

Milletvekili Ahmet Hamdi Başar dünyanın büyük bir değişikliğe gittiğini, I. Dünya Savaşı’ndan sonra galip ve mağlup devletlerin hiçbirisinin bir şey kazanamadığını ve savaş sonrasında da sulhun devam edemediğini, II Dünya Savaşı’nın da bitmiş olmasına rağmen yine sulhun sağlanamadığını söylemiştir.

Milletvekili Başar Almanya’ya savaş ilan edildiği vakit ne Türkiye’nin Almanya’dan ne de Almanya’nın Türkiye’den bir isteğinin olmadığını, iki devlet arasında Savaşmayı gerektiren bir sebebin bulunmadığını, Müttefik devletler böyle istediği için Almanya’ya harp ilan edildiğini ifade etmiştir. Ahmet Hamdi Başar’a göre bugün de yine Müttefiklerin arzusu ile savaş haline son verilmektedir.

Milletvekili Ahmet Hamdi Başar savaş haline son vermiş olan Müttefik devletlerde bu savaş haline son verilmesi durumunun hukuki ve fiili bir manasının bulunduğunu, Türkiye’de bu durumun hukuki ve fiili manasının ne olduğunu kanun gerekçesinde ve kanunda aradığını ancak bulamadığını ifade etmiştir. Ahmet Hamdi Başar savaş haline son verilmesinin hukuki manasının ne anlama geldiğini şöyle tahmin ettiğini açıklamıştır. Milletvekili Başar’a göre Bakanlar

Kurulu tarafından Almanya'ya savaş ilan edilmekle bu ülkeyle olan bütün muameleler dondurulmuştur. Almanya'dan Türk vatandaşlarının alacakları varsa dondurulduğunu, Almanya ile savaştan dolayı zarar gören Türk vatandaşlarının bütün haklarının donduğunu, Almanya ile alacak-verecek meselesinin donduğunu ve bu halin devam ettiğini ifade etmiştir.

Ahmet Hamdi Başar, Almanya ile ilişkilerin kesilmesinde sonra zarar gören vatandaşların haklarını isteyebilecekleri bir yol açılmadığını ifade etmiştir. Milletvekili Başar diğer ülkelerin ise Sekestr kanunları yaparak kendi ülkelerindeki Alman haklarını ve alacaklarını topladıklarını ve kendi halklarının haklarıyla karşılaştırdıklarını geri kalanını ise müttefiklere verdiklerini söylemiştir. Ahmet Hamdi Başar'a göre Türk vatandaşlarının hakların aranmamıştır. Milletvekili Ahmet Hamdi Başar Türkiye'de 1946'da Receb Peker Hükümeti döneminde Sekestr Kanunu şeklinde bir kanun tasarısının TBMM'ye sunulduğunu, tasarının encümenlerde dolaşmaktan ileri geçemediğini, 1950 seçimlerinden sonra yeni Meclis'te kadük kalan kanunlardan birinin de bu olduğunu söylemiştir. Milletvekili Başar Hükümete bu mesele ve alacakların tasfiyesi için böyle bir kanun mu hazırlanacağı yoksa başka bir yol mu izleneceği hususu sorulduğunda Hariciye Bakanı'nın yakında Almanya ile savaşa son veren bir kanun tasarısının Meclis'e gönderileceğini ve bu kanunun her şeyi halledeceğini ifade ettiğini söylemiştir.

Milletvekili Başar bu kanun tasarısının gerekçesinde Almanya ile harp haline son verilmesinin Almanya ile bir sulh anlaşması mahiyetinde olmadığı, karşılıklı olarak devletlerin ve vatandaşların alacak, hak ve menfaatleri hususunda bir tesirinin olmayacağını belirtildiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Ahmet Hamdi Başar Dışişleri Bakanı'ndan Almanya ile harp yüzünden zarar gören vatandaşlarının durumunun ne olacağını öğrenmek istediğini belirtmiştir.

Necip BİLGE: Milletvekili Necip Bilge kanun tasarısı hakkında bazı sorularını ve maruzatlarından bahsetmiştir.

Necip Bilge ilk olarak kanun tasarısının Hükümetçe hazırlanan gerekçesinde Müttefik Devletlerin Almanya ile harp haline son vermeyi kendi aralarında kararlaştırdıklarını ve bu hususun Almanya ile harp halinde bulunan devletlere tebliğ edilerek harbe son verme işinin aynı anda yapılmasına önem verdiklerinin belirtildiğini ifade etmiştir. Necip Bilge'ye göre bu durumu dikkate alan Hükümetin Kanun tasarısının birinci maddesi ile kanunun yürürlüğe girme

tarihinin Bakanlar Kurulu tarafından verilmesini istemiştir. Böylece Meclis kanunu kabul etmekle yetkisini kullanmakta ancak kanunun yürürlüğe girmesi hususunda Bakanlar Kurulu'na salahiyet verilmektedir. Çünkü Almanya ile harp haline son verme tarihinde müttefiklerle birlikte hareket edilmesinin menfaat icabı olduğundan Dışişleri Bakanlığının teklifi ile kanunun yürürlüğe girmesi tarihini Bakanlar Kurulu'nun tespit etmesin kararlaştırılmıştır.

Milletvekili Necip Bilge Dışişleri Komisyonu'nun tasarının birinci maddesini değiştirerek Türkiye ile Almanya arasındaki harp haline bu kanunun yürürlüğe girmesi ile son verilir hükmünü getirmiştir. Necip Bilge'ye göre Hükümet'in ve Dışişleri Komisyonu'nun teklifleri birbirinden ayrı olduğu halde her iki teklifte de müttefiklerle ortak hareket etme hususu dikkate alınmıştır. Bu durumla ilgili olarak Milletvekili Necip Bilge Müttefiklerin Almanya ile olan savaşın son verilmesini Türkiye'den yazı ile talep edip etmediklerini ve gazetelerde İngiltere, Fransa ve Amerika'nın Almanya ile savaşa son verdikleri yönünde çıkan haberlerin doğru olup olmadığını sormuştur.

Milletvekili Necip Bilge ayrıca Meclis İç Tüzüğü'nün 66'ncı maddesine göre Hükümet'ten gelen tasarıların bütün bakanlar tarafından imzalanmış olması gerektiğini ancak bu tasarıda Ticaret ve Ekonomi bakanlarının imzalarının bulunmadığını, iç tüzük tarafından belirtilen bu hususun göz ardı edilmemesini belirtmiştir.

Cahid ZAMANGİL: Milletvekili Cahid Zamangil bu kanun tasarısı vesilesiyle Türk-Alman ekonomik ilişkilerinde bazı hususlara değineceğini ifade etmiştir.

Cahid Zamangil kendisinden önce söz alan milletvekillerinin de değindiği alacaklar mevzusunun kendisi için de önemli olduğunu ancak bu hususla ilgili Dışişleri Bakanlığı'na gerekli sualler yöneltildiği için ayrıca bu mevzuu üzerinde durmayacağını söylemiştir.

Milletvekili Zamangil'in üzerinde özellikle durduğu meselenin bütün mevzusu olduğunu söylemiştir. Milletvekili Cahid Zamangil'e göre bu önemli ihracat maddesi Almanya'ya ihraç edilmesi hususunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun nedenlerinden biri Almanya'nın mübadele serbestisini geçici olarak askıya almış olması ve bu suretle bütün ithalatı kontenjanını düşürmüş olması ve Karaosmanoğlu Anlaşması'nın fiili kıymeti ifade etmesi için Almanya tarafından gerekli tedbirlerin alınmamasıdır. İkinci neden ise Türk-Yunan tütünlerinin

Virjinya tütünü ile rekabet edememesi meselesidir. Milletvekili Cahid Zamangil'e göre Türkiye Almanya piyasasından çekilirse bu durumun ülke ekonomisini olumsuz etkileyecektir.

Cahid Zamangil Almanya'nın Türkiye'ye az kontenjan ayırdığını, eğer Almanya Türkiye tütünlerini eskisi gibi alsaydı bugünkü elde kalan stoğun kalmayacağını, ancak asıl meselenin stok birikintisi olmayıp Türk-Alman ekonomik ilişkilerinin önemli bir unsurunu oluşturan tütün ihracatı işinin geleceği olduğunu ifade etmiştir. Cahit Zamangil'e göre bu mesele yoluna sokulmadığı müddetçe Almanya ile olan ekonomik ilişkilerin geleceğine güvenle bakılamayacaktır.

Fuat Köprülü: Milletvekili Fuat Köprülü konuşmasına kendisinden önce söz alan milletvekillerinin meselenin farklı yönlerinden bahsettiklerini, bazı milletvekillerin tütün meselesinden bahsettiğini söyleyerek hükümetin bu mevzu ile ilgili hassasiyetle hareket ettiğini ve imkan dahilinde olan her şeyi yaptığını belirtmiştir.

Fuat Köprülü, milletvekili Ahmet Hamdi Başar'ın Almanya'dan alacakları olanların bunu temin edemediğinden bahsettiğini ifade ederek bu husus ile ilgili şöyle konuşmuştur. Bahsi geçen meselenin 1944'ten bu yana süre gelen bir mesele olduğunu, iktidara geldikleri vakit Almanya ile münasebetlerin işgal kuvvetleri vasıtasıyla başladığını, Almanya ile harp halinin bitirilerek münasebetlerin başlayacağı sırada mevcut Alman mallarından alacaklı olan Türklerin alacaklarını temin etme yoluna gidilmesinin doğru görülmediğini söylemiştir. Fuat Köprülü bununla birlikte vatandaşlarımızın alacaklarının temin edilmesi için gereken tedbirlerin de alındığını ifade etmiştir. Ancak Almanya ile harp haline son verecek olan bu kanunla sadece Almanya ile savaş halinin bitirilmesinin amaçlandığını, diğer meselelerin dostça ve samimi bir şekilde halledileceğini söylemiştir.

Bir milletvekilinin bugünkü durumun eski hukuku düvel esaslarına uymadığından bahsetmesi üzerine Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü cevaben; zaman ve hadiselerin icabı olarak eski hukuk anlayışlarında aykırılıklar meydana getirdiğini söylemiştir.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den sonra kanun tasarısının tümü hakkında başka söz isteyen olmadığı için kanun maddelerinin görüşülmesi işlemine

geçilmiştir. Maddelerin görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin söz aldıkları maddeler ve mütalâaları şöyledir:

Madde 3

Maddenin oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Harb halinin nihayete ermesi, Almanya ile siyasi ve iktisadi münasebetlerin kesildiği 2/3 Ağustos 1944 tarihinden bu kanunun yürürlüğe girdiği güne kadar gerek Almanya Hükümetine ve gerek Alman tebaası hakiki ve hükmi şahısların mal, hak, menfaat ve alacaklarına karşı tatbik olunmuş bulunan takyidi muamele ve tedbirler ile aynı devreye ait diğer fiil ve hâdiselere hiçbir suretle tesir etmeyecektir.

Türk-Alman ticari münasebetlerinin yeniden tanzimi hakkında mevcut anlaşmaların hükümleri mahfuzdur.”

Bu madde ile ilgili Necip Bilge bir milletvekili ile birlikte bir önerge vermiştir. Verilen önerge maddede geçen “yürürlüğe gireceği” tabirinin “yürürlüğe girdiği” olarak değiştirilmesi şeklindeydi. Önergeden sonra söz alan Dışişleri Komisyonu sözcüsü önergeye cevap olarak, esasen maddede tabirin “girdiği” şeklinde okunduğunu söylemiştir.

Madde yapılan oylama sonucu verilen önergelerdeki değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Madde 4

Maddenin oylamaya sunulan hali şöyledir:

“Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, sulhun akdine kadar, Almanya ile münasebetlerimiz usulü dairesinde yeniden akit veya tekrar meriyete vaz'edilecek andlaşma, anlaşma ve sözleşmelere tâbi olacaktır.”

Madde ile ilgili öğretmen milletvekillerinden Cahit Zamangil bir önerge vermiştir. Önergede kanun tasarısının 5'inci maddesinde “yürürlüğe koymak” tabiri kullanılırken 4'üncü maddede ise “meriyete vaz'edilecek” tabirinin kullanıldığını kanun metninde bütünlük sağlanması amacıyla “meriyete vaz'edilecek” tabirinin “yürürlüğe konulacak” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir.

Verilen önerge kabul edilmiş ve madde önergedeki değişiklikle birlikte yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

Kanun tasarısının birinci görüşmesi 13.07.1951 tarihindeki TBMM'nin 93'üncü Birleşiminde tamamlanmıştır. Tasarının ikinci görüşmesi ise 18.07.1951 tarihindeki TBMM'nin 101. Birleşiminde gerçekleştirilmiştir. Bu birleşimde kanun maddeleri tek tek tekrar oylamaya sunulmuştur. Görüşme esnasında milletvekillerinden herhangi bir mütalâada bulunan olmamıştır. Yapılan oylama sonucu ise kanun tasarısı TBMM tarafından kabul edilmiştir.

5.4.3 Türkiye'nin NATO'ya Katılması

NATO (North Atlantic Treaty Organization) II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet yayılmacılığına karşı ABD önderliğinde Kanada, İngiltere, Fransa, Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Norveç, İtalya, İzlanda ve Belçika tarafından 4 Nisan 1949'da kurulmuştur. Sovyet yayılmacılığına karşı demokrasi taraftarı Batılı devletlerin ortak savunma hattı kurması, Türkiye'nin de bu blokta bulunma teşebbüsünde bulunmasına neden olmuştur. Türkiye 11 Mayıs 1950'de NATO üyeliği için ilk resmi başvuruyu yapmış; ancak reddedilmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra iktidara gelen Demokrat Parti, CHP'nin dış politikasını benimseyip devam ettirmiştir. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra NATO'ya katılma çabalarına hız vermiştir (Balcıoğlu, 2022; 467, 468, 469). Türkiye'nin NATO'ya katılmasını sağlayan en önemli olay Kore Savaşı'na asker göndermek olmuştur.

Amerika ile Sovyetler arasında yapılan anlaşma gereğince II. Dünya Savaşı'nın ardından Kore; Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak vesayeti altına alınması kararlaştırıldı. 1945'te düzenlenen Postdam Konferansı'nda da Sovyet Rusya Uzakdoğu savaşına katılma kararı alınca Kore askeri hareket açısından 38. enlem çizgisiyle ikiye ayrıldı. 38. enlem çizgisinin kuzeyi Sovyet Rusya'nın güneyi ise Amerika'nın askeri harekât sahası olarak tespit edildi. Ancak Sovyet Rusya Uzak Doğu savaşına hemen katılmamış, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombalarının atılmasından sonra Japonya'ya savaş ilan etmiş ve Sovyet askerleri 38. enlem çizgisine kadar ilerlemiştir. Böylece Kore savaş bitiminde kuzey kısmı Sovyet, güney kısmı ise Amerikan işgali altında fiilen ikiye bölünmüş hale geldi. Ne Amerika-Sovyet Rusya müzakereleri ne de Birleşmiş Milletlerin girişimleri Kore'nin birleşmesini sağlayamadı. Yaşanan

gelişmeler üzerine Amerika 1948 yılının Mayıs ayında Güney Kore’de seçim düzenlemiş ve bunun sonucunda da Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştur. Buna mukabil Sovyet Rusya’da 1948 yılının Ağustos ayında seçim düzenlemiş ve 1948 yılının Eylül ayında Kore Halk Cumhuriyeti’ni kurmuştur (Armaoğlu, 2018; 346).

Kore’de savaşın başlaması Sovyetler tarafından desteklenen Kore Halk Cumhuriyeti ordusunun Güney Kore’ye savaş ilan etmesi ve Kuzey Kore birliklerinin sınırı aşarak işgal hareketlerine başlamışları ile olmuştur. Yaşanan gelişmeler üzerine Amerikan Hükümeti Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine başvurarak Güvenlik Konseyi’nin olağanüstü toplanmasını talep etmiştir (Hürriyet; 26 Haziran 1950).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi yaptığı toplantıda Birleşmiş Milletler üyesi bütün devletlerin Güney Kore Cumhuriyeti’ne yardım yapmaya davet etme kararı vermiştir. Kararda Güney Kore’ye yapılan saldırıların barışı ihlal ettiği belirtilmiştir. Yapılan toplantıda Güvenlik Konseyi’ne üye devletlerin 7’si kararın lehinde oy vermiştir. Yugoslavya kararı onaylamamış, Mısır ve Hindistan ise çekimser kalmışlardır (Akşam, 28 Haziran 1950). Alınan bu karara Türkiye kayıtsız kalmamış ve Kore’ye asker gönderen devletlerden biri olmuştur. Türkiye’nin Kore’ye asker göndermesi TBMM tarafından çıkarılan bir kanunla olmamış, Bakanlar Kurulu tarafından alınan bir karar ile olmuştur.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın başkanlık ettiği, Genelkurmay Başkanı’nın da katıldığı Bakanlar Kurulu toplantısı 2 saat sürmüştür, toplantının ardından Başbakan Kore meselesinin görüşüldüğünü, ayrıntıları Dışişleri Bakanı’nın vereceğini söylemiştir. Dışişleri Bakanı ise Birleşmiş Milletler Genel sekreterliğine bir telgraf çekildiğini söylemiş, daha sonra açıklanan telgraf metni ile Türkiye’nin Kore’ye 4500 kişilik bir birliğin gönderilmesine karar verildiği öğrenilmiştir (Ulus, 26 Temmuz 1950).

Türk askerinin Kore Savaşı’nda gösterdiği başarılar Türkiye’nin saygınlığını artırmış ayrıca Türk askerinin fedakarlığı ve cesareti dünyaya da örnek olmuştur. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra savaş tecrübesi yaşamayan Türk ordusu için de Kore Savaşı bir imtihan olmuştur denilebilir. Bu savaş ile birlikte Türk ordusu gücünden bir şey kaybetmediğini de göstermiştir (Bulut, 2018; 201,202). Bunlara ek olarak Türk ordusunun Kore Savaşı’nda elde ettiği başarılar Türkiye’nin NATO’ya katılmasını kolaylaştıran önemli bir faktör olmuştur. Bununla Türkiye ile Yunanistan’ın NATO’ya üyelik için 1 Ağustos 1950’de

yaptığı başvuru kabul edilmemiş ancak daha sonra Türkiye ve Yunanistan'ın 15-20 Eylül 1951 tarihlerinde NATO'nun Ottawa'da yaptığı toplantısında bu iki ülkenin üye olmasına oy birliği ile karar verilmiştir (Balcıoğlu, 2022; 470).

Bu antlaşma ile Türkiye Kuzey Atlantik Paktı'na katılmıştır. 18.02.1952 tarihinde kabul edilmiştir. 19.02.1952 tarihinde 8038 no ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kanun tasarısı ile ilgili Dışışleri Komisyonu raporu ve Meclis görüşmeleri şöyledir:

5.4.4 Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasına Dair Kanun Tasarısı Hakkında Dışışleri Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem 13. Cilt 41. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun tasarısı görüşölmek üzere Dışışleri Komisyonu'na gönderilmiş ve komisyon 18.02.1952 tarihinde tasarı hakkında bir rapor hazırlamıştır.

Dışışleri Komisyonu 1949 senesinde Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması'na 1951'de Türkiye'nin de davet edilmesinin kararlaştırıldığını, Türkiye'nin sulh üzerine kurulu milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmeyi dış politikasının esası kabul ettiğini, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın da Türkiye'yi bu dış politika hedefine ulaşmasını kolaylaştıracğını düşünöldüğünden Kuzey Atlantik Antlaşması'na katılmanın kabul edildiğini ifade etmiştir.

Komisyon kanun tasarısında birinci maddenin son cümlesini, hükümetin yetkisinin tekrarından ibaret olduğu gerekçesiyle maddeden çıkarmış, diğeri maddeleri ise olduğu gibi kabul etmiştir. Komisyon tarafından çıkarılan ibare şöyledir: *“Türkiye'nin, vâki davete tevîkan, işbu Andlaşmaya iltihak ettiğine dair gerekli tebligat ve muamelelerin ifasına ve Andlaşmadan mütevellit bilcümle sözleşmeleri imzaya Dışışleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır.”*

Komisyon raporunda toplam 17 milletvekilinin onayı bulunmaktadır. Bu milletvekillerinden: Necip Bilge, Fahri Belen, Rıfkı Salim Burçak, Bahadır Dölger, Abdurrahman Melek, Vasfi Menteş, Ziyad Ebüzziya, Asım Gündüz, Nadir Nadi, Hasan Saka öğretmen milletvekilleridir.

5.4.5 Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasına Dair Kanun Tasarısı Meclis Görüşmesi

Bu kısım TBMM Zabıt Cerideleri 9. Dönem, 13. Cilt 41. Birleşim incelenerek hazırlanmıştır. Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasına Dair Kanun tasarısı TBMM'ye 18.02.1952 tarihinde 41'inci Birleşimde görüşülmüştür. Bu görüşmede öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

Dışışleri Bakanı Fuat KÖPRÜLÜ: Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü Atlantik Paktı'na katılma davetinin Hükümete iletildiğini bunun üzerine hazırlanan kanun tasarısının Hariciye Komisyonu tarafından müzakere edilerek kabul edildiğini söylemiştir. Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü Atlantik Konseyi'nin iki gün sonra Lizbon'da toplanacağı için kanun tasarısının ve komisyon raporunun ruznameye alınmasını ve diğer gündem maddelerine göre ivedilikle müzakere edilmesi için bir takrir vermiş ve takrir yapılan oylama sonucu kabul edilerek kanun tasarısı görüşülmeye başlanmıştır.

Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü Amerika Birleşik Devletlerinin Atlantik Antlaşması'na üye bulunan devletler adına Türkiye'yi Atlantik Antlaşması'na katılmaya davet ettiğini ve bu kanun tasarısının bu davete istinaden TBMM'nin tasdikine sunulduğunu ifade etmiştir. Dışışleri Bakanı kanun tasarısının Dışışleri Komisyonu tarafından kabul edildiğini, TBMM tarafından da kabul edildiğinde usulüne uygun olarak Amerikan Hükümeti'ne Türkiye'nin antlaşmaya katıldığını bildiren belgenin ulaştırılacağını, bu suretle Türkiye'nin tam ve eşit haklarla Atlantik Antlaşması'na üye olacağını söylemiştir.

Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü Kuzey Atlantik Antlaşması'nın Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın gayelerini benimseyen; demokrasiyi, kişisel hak ve hürriyetlerin korunması azminde olan, barış ve güvenliğin muhafazası kararlılığında olan milletlerin eseri olduğunu söylemiştir.

Köprülü, bu antlaşmayı imzalayan devletler toplumsal, ekonomik ve fikri alanlarda işbirliği içinde olmayı; taraf olan herhangi bir devletin toprak bütünlüğünü, istiklalini veya güvenliğini tehdit eden bir durum olursa derhal çaresine bakılmasını; eğer antlaşmaya taraf devletlerden birisine silahlı bir saldırı olursa bu saldırı hepsine yapılmış kabul edilerek gerektiğinde silahla müdahale etmek dahil lazım gelen bütün tedbirlerin alınmasını taahhüt etmektedirler.

Fuat Köprülü'ye göre Kuzey Atlantik Antlaşması sadece askeri bir savunma vasıtası değil geniş manada düşünüldüğünde maddi ve manevi yükselişi amaçlayan bir dayanışma ve işbirliği antlaşmasıdır. Ancak içinde bulunulan zamanın şartları sebebiyle antlaşmanın daha çok askeri vasıfları üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple antlaşmanın askeri yönü üzerinde açıklama yapmak isteyen Köprülü konuşmasına şöyle devam etmiştir: Antlaşmanın 5'inci maddesinde taraf devletlerden birine veya daha fazlasına yapılacak silahlı saldırının antlaşmaya üye olan diğer devletlere de yapılmış sayılacağı yazılıdır. Antlaşmanın 6'ncı maddesine göre ise bir önceki maddede belirlenen hükmün hangi memleket veya mıntikalara silahlı saldırı olursa uygulanacağı belirlenmiştir. Eğer Türkiye Atlantik Antlaşması'na 6'ncı maddede belirtilen yerlere ülke topraklarının tamamı ilave edilmeden katılma daveti alsaydı Türkiye bütün ülkesiyle antlaşmaya girmiş olmayacaktı. İşte bu sebeple Türkiye'nin antlaşmaya davet olunması kararı alındığında bu hususla ilgili ayrıca bir belge tanzim edilmiştir. 17 Ekim 1951'de Atlantik Teşkilâtı'na üye devletler tarafından Londra'da imzalanan protokole göre, Türkiye Atlantik Antlaşması'na katıldığı vakit 6'ncı madde değişmiş olacak ve bu maddede belirtilmiş olan mıntikalara Türkiye toprakları da kayıtsız şartsız katılmış olacaktır. Köprülü, Atlantik Antlaşması'na ülke topraklarının belli bir bölümü için alınacağı veya diğer ülkelere kıyasla eşit şartlara sahip olunmayacağı ile ilgili önceden çıkan bazı yanlış haberler karşısında yapılan izahatların doğruluğu bu belgelerle ortaya çıkmıştır.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü bugün Kuzey Atlantik Antlaşması'nın onaylanması olarak Meclis'e getirilen bu güzel neticenin 1948 yılına kadar giden bir geçmişe sahip olduğunu söylemiştir. O zamandan sonra iş başına geçen hükümetler güvenliğimizi Amerika Devleti'nin de dahil olduğu ortak tedbirlerle kuvvetlendirmeye çalışmışlardır. Ancak bu teşebbüsler olumlu bir sonuç vermemiş, gün geçtikçe şartlar olgunlaşmış ve bugünkü netice elde edilmiştir.

Rıfkı Salim BURÇAK: Milletvekili Rıfkı Salim Burçak II. Dünya Savaşı'nı demokrasi taraftarlarının kazanılmasının ardından dünyanın sürekli bir barış ve huzur ortamına gireceği beklenirken aksine gün geçtikçe daha da artan güvensizlik havasının dünyayı sardığı görülmekte olduğunu söylemiştir. Rıfkı Salim Burçak'a göre dünya milletleri birbirlerinin karşısında iki cepheye ayrılmış durumdadır. Bugün bu iki cephe arasındaki ilişkiler II. Dünya Savaşı'nın fiilen

sona erdiği tarihten bugüne kadar, türlü krizlerden geçerek daha da gerginleşip bu durumda da en az 50 yıl daha bütün dünyayı kapsayan ortak sulh ve güvenlik sistemi imkansız hale gelmiştir. Rıfkı Salim Burçak'a göre gelecek nesilleri çıkacak yeni savaştan korumak, devamlı bir barışı tesis etmek amacıyla kurulmuş olan Birleşmiş Milletlerin kurulduğu zamanki kendisinden beklenenleri karşılayacak bir durumda olduğunu söylemeye imkân yoktur.

Milletvekili Rıfkı Salim Burçak Birleşmiş Milletlerin dünya barışının korunmasında yeterli derecede etkili bir teşkilat olmadığının anlaşılması üzerine önce Batı Avrupa devletleri kendi aralarında başka bir savunma sistemi kurmak zorunluluğunu anladıklarını söylemiştir. Buna ayrıca Avrupa devletleriyle Kanada ve Birleşik Amerika'nın katılmasıyla birlikte Atlantik sözleşmesi adıyla anılan bir savunma cephesinin meydana geldiğini ifade etmiştir. Milletvekili Rıfkı Salim Burçak'a göre sulh devrinde sulhu korumak maksadıyla kurulmuş olan ilk ordu Atlantik ordusudur ve soğuk savaşın devam ettiği müddetçe Batı Avrupa milletlerinin varlıklarını koruyabilmesi bu devletlerin birlik ve dayanışma halinde olmalarına bağlıdır. Rıfkı Salim Burçak Türkiye'nin Atlantik Paktı'na katılmasıyla Batı Avrupa Savunma sisteminin kuvvetleneceğini ve Orta ve Yakın Doğu'nun ve dolayısıyla tüm dünyanın barış ve huzuruna geniş çapta hizmet edeceğini söylemiştir.

Milletvekili Rıfkı Salim Burçak'a göre II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden beri Türkiye dış güvenlik ile ilgili huzursuzluk yaşamakta, Türkiye yıllardır bütün dünyayı tehdit eden, karadan ve denizden sınırlarımızın bulunduğu bir devletin de toprak talepleriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu sebeple dünya milletleri içinde toplu güvenlik sistemine en fazla ihtiyaç duyan devlet Türkiye'dir.

Milletvekili Rıfkı Salim Burçak Türkiye'nin Atlantik Paktı'na kabul edilmesi ile ilgili prensip anlaşmaya varılınca muhalefet tarafından Türkiye'nin Atlantik Paktı'na kabul edilmesi kendilerinin batıya yönelen siyasetlerinin bir sonucu olduğunu, bu sebeple Halk Partisi iktidarında başlamış olan bu eserin bu kez muvaffakiyetle neticelendiği şeklinde düşündüklerini söylemiştir. Muhalefetin bu yöndeki düşüncelerine karşılık olarak Rıfkı Salim Burçak, Halk Partisi'nin Atlantik Paktı konusunda Demokrat Parti'ye herhangi bir hazırlık bırakmadığını, tamamen Demokrat Parti iktidarı tarafından ele alınıp bir sonuca ulaştırıldığını belirtmiştir. Rıfkı Salim Burçak' göre ayrıca Türkiye'nin eşit haklarla Atlantik

Paktı'na katılmasında Hükümet'in Kore Savaşı kararının ve kahraman Türk ordusunun şerefli hizmetlerinin payının çok büyük olduğunu da ifade etmiştir.

Ali Fuat CEBESoy: Milletvekili Ali Fuat Cebesoy Türkiye ile Yunanistan'ın Atlantik Paktı'na dahil olmalarının dünya sulh cephesini ve davasını kuvvetlendireceğini, Atlantik Paktı'nın temel amacının hür dünyayı korumak olduğunu, bu pakta girmek istemekten hedef ise barışı kuvvetlendirmekten başka bir şey olmayacağını ifade etmiştir.

Milletvekili Ali Fuat Cebesoy paktların ve bölgesel antlaşmaların eskisi gibi sadece askeri ittifaklar vasfında olmadığını, aynı zamanda ekonomik de olduğunu, bu amaçla da Atlantik Paktı'nın çok geniş bir organizasyon olduğunu belirtmiştir.

Ali Fuat Cebesoy'a göre Pakta girmekle Türkiye'nin üzerine aldığı ağır mesuliyetin icaplarını muvaffakiyetle yerine getirebilmesi için Atlantik Paktı'nda liyakatli mütehassıslar tarafından temsil edilmelidir.

Milletvekili Cebesoy konuşmasında son olarak Kore'de görev yapmış kahraman askerlerin Atlantik Paktı'na Türkiye'nin girmesinde en büyük faktörlerden biri olduğunu ifade etmiş ve hali hazırda Kore'de görev yapan Türk askerlerine de muvaffakiyetler dilemiştir.

Ali Fuat Cebesoy'un konuşmasından sonra kanun tasarısının bütünü hakkındaki konuşmaların yeterliliği yönünde 11 tane takrir verilmiştir. Birbirlerinden ayrı ayrı olarak verilen bu takrirlerde imzası olan öğretmen milletvekilleri şöyledir: Halis Tokdemir, Fikret Başaran, Saffet Gürol, Akif Sarıoğlu, Ali İhsan Sabis, Mehmet Özbey, Fahrettin Köşkeroğlu, Selahaddin Baskan, Ömer Mart ve Galib Deniz'dir.

Verilen takrirlerden sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Maddelerin görüşülmesi esnasında milletvekillerinden hiçbirisi herhangi bir mütalâada bulunmamıştır. Maddelerin oylanması işlemi sona erdikten sonra kanunun tümü oylamaya sunulmuştur. Yapılan oylamaya 410 milletvekili katılmıştır. Oylama sonucunda 409 kabul, 1 de çekimser oyla kanun TBMM tarafından kabul edilmiştir. Oylama işleminden sonra Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü kısa bir teşekkür konuşması yapmıştır.

Milletvekili Muharrem Tuncay bir milletvekili ile birlikte Kuzey Atlantik Paktı'na Türkiye'nin eşit haklar ve vecibelerle tam üye olarak katılmasını temin ettiği gerekçesiyle Adnan Menderes Hükümeti'ne teşekkür edilmesi ve Kore'de

şehit düşen askerler için de iki dakika saygı duruşunda durulması yönünde bir takrir vermişlerdir. Takrir ile ilgili bir milletvekilinin Meclis Hükümet'e teşekkür etmez sözlerinden sonra milletvekili Muharrem Tuncay takrir sahibi olarak takririn birinci kısmını geri aldığını söylemiştir. Başbakan Adnan Menderes de kısa bir konuşma yapmış, ardından 2 dakikalık saygı duruşundan sonra birleşime son verilmiştir.

5.5 6.1.1.5. Türkiye'de 1950-1960 Arası Dönemde Meydana Gelen Dış Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Demokrat Parti döneminde dış meselelerle ilgili olarak önemli gelişmeler yaşandığı söylenebilir. Bunlardan biri 2. Dünya Savaşı sonlarında Almanya'ya ilan edilen savaşın sonlandırılmasına yönelik olan kanun ile Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye'nin katılmasını sağlayan kanundur.

Almanya ile savaşa son verilmesine dair kanun ile iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi yönünde adım atılmıştır. Almanya ile Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun tasarısı ile ilgili raporu hazırlayan Dışişleri Komisyonu'nda 7 milletvekilinden 4'ü öğretmen milletvekilidir. Kanun tasarısının Meclis görüşmeleri sırasında da söz alan 6 milletvekilinin 4'ü öğretmen milletvekilidir. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin önemli bir dış politika mevzusunda etkili oldukları söylenebilir. Gerek komisyon raporunda gerekse de Meclis görüşmeleri sırasında kanun tasarısına muhalif bir tutum sergilenmemiştir.

Kanun tasarısının Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinden Almanya ile harp hali devam ettiği zamanlardan beri mağdur durumda olan Türk vatandaşlarının hakları ile ilgili konuşma yapmaları vatandaşların haklarını korumaya çalıştığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte Almanya'ya olan ihracat ile ilgili konuşmanın yapılması da ayrıca ekonomiye verilen önemin de göstergesi sayılabilir.

Kuzey Atlantik Antlaşması'na katılmasını sağlayan kanun Türkiye Cumhuriyeti'nin o günden bugüne dış politikalarını özellikle güvenlik anlamında etkileyen önemli bir unsurdur. Türkiye jeopolitik açıdan savaşların ve anlaşmazlıkların sık yaşandığı, oldukça hassas bir bölgededir. Bu sebeple dış politikasında işbirliği ve ortaklık önemli yer tutmaktadır.

Böylesine önemli bir kanun çıkarılması sürecinde öğretmen milletvekillerinin de olumlu katkıları olmuştur. Bu milletvekilleri Meclis görüşmeleri sırasında kanun tasarısına destek vermişler, tasarıya karşı muhalif bir tavır sergilememişlerdir. Kuzey Atlantik Antlaşması'na katılınmasına yönelik kanunun Meclis görüşmeleri sırasında söz alan milletvekillerinden öğretmen milletvekillerinin sayısı diğerlerine göre da ha azsa da komisyon raporunda imzası bulunan milletvekillerinin çoğu öğretmen milletvekilidir.

Her iki kanunun çıkarıldığı dönemde Dışişleri Bakanı'nın bir eğitimci olması da öğretmen milletvekillerinin dış politikaya olan tesirlerini gösterir niteliktedir.

5.6 Ekonomik Gelişmeler

5.6.1 Maden Kanunu

Madenlerin nelerden ibaret olduğu, maden arama ve işletme, madenlerde ilgili devletin hakları, kanuna aykırı maden çıkarılması gibi hükümleri barındıran Maden Kanunu 7 bölüm, 160 maddeden oluşmaktadır. Kanun 03.03.1954 tarihinde kabul edilmiş, 11.03.1954 tarihinde 8655 sayı ile resmi gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 11 Mart 1954, Sayı: 8655). Kanun tasarısı 02/03.03.1954 tarihlerinde TBMM'de iki defa görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Kanun tasarısı ile ilgili Ekonomi Komisyonu raporu ile Tasarının Meclis görüşmeleri sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları şöyledir:

5.6.2 Ekonomi Komisyonu Raporu

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 9. Dönem 29. Cilt 55. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Maden Kanunu layihası ile Selahaddin Adil'in Maden Kanunu teklifi Ekonomi Komisyonu tarafından incelenmiş ve 23.07.1953 tarihinde komisyon tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Ekonomi Komisyonu'nun hazırladığı rapor şöyledir:

Kanun layihasına madenlerin rasyonel biçimde işletilmelerini sağlayan, maden haklarının verilmesindeki usulleri kısaltan ve olabildiğince günümüz ihtiyaçlarına cevap veren şekilde hükümler konulmuştur. Maden işletmeleri hususunda büyük sermaye ihtiyacı düşünülmüş ve yabancı sermayenin maden işletmelerinde kullanılması göz önüne alınmış, ayrıca maden üzerinde kazanılan

hakların sağlamlaştırılması ve kredi teminini kolaylaştırmayı sağlayan ipotek kurumunu madenleri de kapsamaya maksadıyla bir maden sicili kurulmuştur.

Bu kanun layihasında eski kanunda mevcut olan madenlerle ilgili özel teşebbüs ile devlet sermayesi ile kurulmuş olan müesseseler arasındaki devlet müesseseleri lehine olan farklar kaldırılmıştır. Maden mülkiyeti hususunda ise yürürlükte olan kanunda belirtilen esaslarda bir değişiklik yapılmamış, madenler devletin hükmü ve tasarrufu altında tutulmuştur.

Kanun layihası ile cezai müeyyideler daha ziyade para cezalarıyla sınırlandırılmıştır. Raporda ayrıca kanun layihasında belirtilen hükümlerin gerçekleştirilmesi için mevcut teşkilatın yeterli olmadığı, bu kanun layihası TBMM tarafından kabul edilirse teşkilatın da layihada belirtilen hizmetleri gerçekleştirebilecek surette genişletilmesi gerekeceğinden Hükümet tarafından yeni bir Teşkilat kanunu layihasının hazırlanması temenniye layık görüldüğü belirtilmiştir.

Komisyon layihanın bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan bazı değişiklikler ise şöyledir: layihanın ikinci maddesinde madde kanun gerekçesini açık bir şekilde belirtmediğinden madde gerekçeye uygun şekilde tadil edilmiştir. Kanun layihasının üçüncü maddesi dördüncü madde, dördüncü maddesi ise üçüncü madde olarak değiştirilmiştir. Altıncı maddede “*Vekaletçe ittihaz edilmiş kararlar*” ibaresi çıkarılmıştır. Layihanın yedinci ve sekizinci maddeleri kanun gerekçelerine uygun olarak yeniden hazırlanmıştır. Yirminci maddede maden arama ruhsatnamesi istenilen sahaların sınırlandırılması için gereken sabit ve belirli noktaların kolaylıkla seçilmesi için layihada belirtilen 2500 hektar kaydının 3000 hektara çıkarılmıştır. Yirmi altıncı maddede uygun bulunan müracaat üzerine belirlenen sahada yapılacak olan keşif ve inceleme işlemlerinde ayrıca bakanlıktan izin alınmasına gerek görülmediğinden bu kayıt maddeden çıkarılmıştır. Yirmi yedinci maddede ise maden aranılacak sahada yapılacak keşiflerin kolayca ve az masrafla yapılmasını sağlamak amacıyla madde yeniden hazırlanmıştır. Kırk ikinci maddede maden arama ruhsatnamesi iptal edilen ruhsatname sahiplerinin kanuni yollarla müracaatını sağlamak amacıyla madde açık bir şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Layihayı Ekonomi Komisyonu’nda 17 üye incelemiş olup bu üyelerden dört tanesi öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Ahmet Hamdi Başar, Suat Başol, Mehmet Yılmaz ve Saffet Gürol’dur.

Kanun layihası TBMM’de ilk olarak 02.03.1954 tarihinde görüşülmüştür. Layihanın TBMM’de görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

55. İnikat (02.03.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Cerideleri 9. Dönem, 29. Cilt 55. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş: Bakan Fethi Çelikbaş, ülkedeki maden mevzuatının Cumhuriyet öncesi dönemde düzenlenen Maden Nizamnamesi ve bu nizamnameye ait hükümlerden ibaret olduğunu; ancak yer altı servetlerinin aranması, işletilmesi ve imtiyaza bağlanması meselelerinde özel teşebbüsün daha kolaylıkla iş yapmasını sağlayacak yeni bazı hükümlerin eklenmesi zorunluluğunun doğduğunu ifade etmiştir. Çelikbaş’a göre ülkenin her tarafından ilgili vatandaşlar sık sık müracaat etmekte ve mevcut mevzuat da yapılan bu müracaatlara cevap verememesi sebebiyle vatandaşların istekleri yerine getirilememektedir. Fethi Çelikbaş, bunun temini için Maden Kanunu layihası ve Selahattin Adil’in Maden Kanunu teklifinin diğer işlere göre ivedi bir şekilde görüşülmesi yönünde bir takrir vermiştir. Verilen takrir yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

55’inci inikatta Fethi Çelikbaş’tan başka bir öğretmen milletvekili mütalâada bulunmamıştır.

56. İnikat (03.03.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Cerideleri 9. Dönem, 29. Cilt 56. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Bu inikatta kanun layihasının maddelerinin görüşülmesine devam edilmiştir. Görüşmelerde mütalâada bulunan öğretmen milletvekilleri ve mütalâaları şöyledir:

32. Madde

Maddenin Meclis’te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Maden arama faaliyetinin bir maden mühendisinin veya bir maden teknisyeninin direktifi altında yapılması şarttır.

Arama ruhsatnamesi sahibi arama faaliyetine başlamazdan evvel maden mühendisi veya teknisyeninin, faaliyet sırasında

inhilâl vukuunda yerine gelenin isim ve ikametgâhını Ekonomi ve Ticaret Vekâletine bildirmeye ve bu şahsın mezkûr vazifeyi kabul ettiğini gösterir noterlikten tasdikli bir beyannameyi tevdi mecburdur.

Ruhsatname sahibi bu şartlar yerine getirilmeksizin veya maden mühendisi veya teknisyeninin direktifi olmaksızın her hangi bir arama faaliyetinde bulunmaktan memnudur.”

Nahid PEKCAN: Milletvekili Nahid Pekcan bu madde ile maden arama faaliyetinin bir maden mühendisi veya maden teknisyenine tahsis ettiğini; ancak ülkede çok az maden mühendisi olduğunu, maden teknisyeninin ise hiç olmadığını ifade etmiştir. Nahid Pekcan’a göre madde böyle kabul edilirse müteşebbislerin maden mühendisi veya maden teknisyeni bulamayacaklar ve bu sebeple de bu müteşebbisler maden arama faaliyetlerini gerçekleştiremeyeceklerdir.

Nahid Pekcan müteşebbislerin iyi bir maden mühendisi çalışmalarının kendi menfaatlerine olduğunu belirterek maddeden “*bir maden*” tabirinin kaldırılarak yalnızca “*teknisyen*” tabirinin kalmasını istemiştir. Böylece maden aramalarında kolaylık olacaktır.

Nahid Pekcan bir milletvekili ile maddede maden teknisyeni kelimesinden sonra “*bir jeologun*” ibaresinin eklenmesi yönünde bir takrir vermişlerdir. Yapılan oylama sonucunda ise verilen takrir kabul edilmiştir.

115. Madde

Maddenin Meclis’te oylamaya sunulan ilk hali şöyledir:

“Maden sahalarından çıkarılan cevherlerin imrarı Devlet hakkının ödenmesine bağlıdır.

Devlet hakkı, yabancı memleketlere imrar edilecek maden cevherlerinin ihraç iskelesindeki F. O. B. kıymeti, memleket içine imrar olunacak maden cevherlerinin muhtelif bölgelerdeki maden işletmelerinin satış bedellerinin vasatı üzerinden yüzde bir. ilâ yüzde beş nispetinde alınır.

İşletme imtiyazı, kararı verilirken bu imtiyazın tâbi olacağı Devlet hakkı nispeti Ekonomi ve Ticaret Vekâletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince kararlaştırılır.

Arama ve işletme ruhsatnamesine ve 57'nci «radde hükmüne tâbi madenlerden alınacak Devlet hakkının nispetleri madenlerin cinslerine göre Ekonomi ve Ticaret Vekâletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyle tâyin olunur.

'Maden cevherinden alınacak Devlet hakkı cevherlerin imrarı sırasında cari tarifeye ve Devlet hakkı nispetine göre hesaplanır.'

Madde ile ilgili söz alan öğretmen milletvekilleri ve konuşmaları şöyledir:

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş: Bakan Çelikbaş maddenin yazılış şeklinin sadece mesafeye bağlı kalmadığını, üretim faktörleri dikkate alınarak rekabeti farklı işletmeler arasında mümkün hale getirmek amacına yönelik olarak geniş anlamda yazıldığını ifade etmiştir.

Çelikbaş'a göre bazı milletvekillerinin bahsettiği gibi mesafeye bağlı olarak bir şey tespit etmenin işin takibini güçleştireceği için mesafenin dışında tenör farkının da olması ve maliyet durumunun da farklı farklı olması mümkün olduğuna göre kesinlik ifade eden bir düşünce olmayacaktır. Fethi Çelikbaş'a göre maddenin olduğu gibi kabul edilmesi yerinde olacaktır.

Öğretmen milletvekillerinden başka bir mütalâada bulunan olmamıştır. Kanun layihası yapılan oylama sonucu kabul edilmiştir.

5.6.3 Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu

Türkiye'nin petrol kaynaklarını tespit eden ve bulunan petrolü işleyerek halkın hizmetine sunan milli teşekkülümüz olan Türkiye Petrolleri Anonim ortaklığı (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, 1969; 61) Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu ile kurulmuştur. 18 madde ve 1 geçici maddeden oluşan kanun 07.03.1954 tarihinde kabul edilmiş ve 16.03.1954 tarihinde 8659 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 16 Mart 1954; Sayı: 8659).

Kanun layihası ile ilgili Muvakkat Encümen mazbatasına ile layihanın Meclis'te görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin katkıları şöyledir:

5.6.4 Muvakkat Encümen Mazbatasına:

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 9. Devre 29. Cilt 60. İnkat incelenerek hazırlanmıştır.

Kanun layihasını incelemek için oluşturulan kanun layihası oluşturulan muvakkat encümeninde incelenerek 04.03.1954 tarihli bir rapor tanzim edilmiştir. Muvakkat encümenin raporu özetle şöyledir: Kanun layihasının bütünü ittifakla kabul edilmiştir.

Encümen layiha maddelerinin 1., 2., 3., 4. ve 5. maddelerinde esası değiştirmeyen değişikliklerle veya olduğu gibi kabul edilmiştir. Layihanın 9'uncu maddesi maddenin hedeflediği amaçlar geçici mahiyette olduğu için tasarı metninden çıkarılmıştır. Böylece diğer madde numaraları da bir numara geri gelmiştir.

11 ve 12'nci maddeler 10 ve 11'inci maddeler olarak olduğu gibi kabul edilmiştir. 13'üncü madde 12 numarayı almış ve maddede geçen "İşletmeler Vekâleti" ibaresi "İşletmeler Vekili" olarak değiştirilmiştir.

Kanun tasarısının 9'uncu maddesi hükümleriyle hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi için tasarıya bir geçici madde eklenmiştir.

Oluşturulan muvakkat komisyonda toplam 12 üye bulunup bunların 3'ü öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri ise şöyledir: Muhlis Ete, Sabri Erduman, Haluk Ökeren.

Kanun layihası TBMM'de 07.03.1954 tarihinde görüşülmüştür. Layihanın Meclis'te görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

60. İnikat (07.03.1954)

Bu kısım TBMM Zabıt Cerideleri 9. Devre, 29. Cilt 60. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı'nın Yurt Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanun Layihası'nın diğer işlere göre daha önce görüşülmesine yönelik bir takrir vermiş verilen takrir kabul edilerek layihanın görüşülmesi işlemine geçilmiştir.

Cahit Zamangil: Milletvekili Cahid Zamangil kanun tasarısının devlet ile Türk ve yabancı sermayenin ortaklığını gösteren bir anonim şirketin kurulmasını amaçladığını bu durumun ise kendi tezlerine uygun bir müessese olduğunu, bu sebeple bu kanuna gönül ferahlığıyla müspet oy vereceğini ifade etmiştir. Zamangil ayrıca Yurt Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın Raman'ı devralarak Türkiye'nin petrol alanındaki ilk başarısını devam ettireceğini söylemiştir.

Kanun layihasının bütünü hakkında başka söz alan öğretmen milletvekili olmamıştır. Maddelerin görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin katkıları şöyle olmuştur.

Madde 1

Maddenin TBMM'ye gelen ilk hali şöyledir:

“Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı” adı ile bu kanunla hususi hukuk hükümlerine tâbi olmak üzere bir anonim ortaklığı kurmak için Vekiller Heyetine yetki verilmiştir.

Ortaklığın müessis hissedarları tarafından bu kanun hükümleriyle Ticaret Kanununun bu kanuna aykırı olmayan hükümleri ve Petrol Kanunu hükümleri dâhilinde tanzim edilecek esas mukavelenamesi usulü dairesinde tasdik, tescil ve 'ilân ettirilir.”

Cezmi Türk: Milletvekili Cezmi Türk “Türk Petrolü” adı ile mevcut bir şirketin olduğunu, bu şirketin isim itibari ile Türk Petrolleri ile alakasının olup olmadığını sormuştur. Cezmi Türk ayrıca yeni kurulacak olan firmanın adının yurt petrolleri mi olacağını, bu firma yabancı devletlerde hangi isim ile tanıtılacağı hakkında da bilgi istemiştir.

İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı: İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı, Cezmi Türk’ün bahsettiği “Türk Petrolleri” şirketinin var olduğunu, görüşülmekte olan kanun layihası ile kurulacak olan şirketin adının “Yurt Petrolleri Türk Anonim Ortaklığı” olacağını ifade etmiştir. Sıtkı Yırcalı kurulacak olan şirketin isminde Türk isminin Türk Ticaret Kanunu’na göre yalnızca ortaklığın başına konulduğunu, dışarıda ise şirketin adının “Yurt Petrolleri” şeklinde kullanılacağından bir benzerliğe mahal vermeyeceğini söylemiştir.

Cezmi Türk: Milletvekili Cezmi Türk Yurt Petrolleri Ortaklığı’nın dünyaya Türk petrollerini tanıtacağını, küçük isim benzerliklerinin bu tür işlerde önemli rol oynadığını ifade etmiştir. Cezmi Türk kurulacak olan anonim ortaklığının yurt dışındaki isminin “Yurt Petrolleri” olmasının çok da cazip olmadığını, kurulacak olan bu ortaklığın isminin daha iyi bir şekle sokulması gerektiğini söylemiştir.

Diğer maddelerin görüşülmesinde öğretmen milletvekillerinin önemli bir mütalâası olmamıştır. Maddelerin görüşülmesi bittikten sonra yapılan oylama sonucu kanun layihası kabul edilmiştir.

5.6.5 Demir Ve Çelik İşletmeleri Kurumunun Kuruluşu

Demir-çelik sanayii sanayileşmenin temeli ve kalkınmanın en önemli unsuru olarak görülür. Çünkü demir-çelik sektörü ziraattan inşaata, otomotiv sektöründen demir yolu, beyaz eşya, savunma ve diğer makine ve cihazların üretimine kadar geniş bir alandaki sektörlerle girdi sağlar (Yaşar, 2009; 44).

Türkiye’de 1930 yıllarda demir-çelik sanayiinin kurulup faaliyete geçirilmesi için Rusya ile görüşmeler hızlanmış ve bir Rus heyet ülkeye davet edilerek gerekli çalışmalar başlatılmıştır. I. Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında bir demir-çelik fabrikasının kurulması kararlaştırılmıştır. Yapılan fizibilite çalışmaları neticesinde kurulacak olan ilk demir-çelik fabrikasının yeri olarak Karabük belirlenmiştir. 1937’de Karabük’te fabrikanın temeli atılmış, 1 Haziran 1939’dan itibaren ise işletmeye açılmıştır. Karabük demir-çelik tesisleri 1960’lara doğru ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Artan demir çelik ihtiyacını karşılamak üzere atılan adımlardan sonra 1965’te Ereğli’de bir demir-çelik fabrikası daha açılmıştır. Yine artan demir-çelik ihtiyacını karşılanmasına yönelik ise atılan adımlar neticesinde 1975’te İskenderun Demir-Çelik Fabrikası faaliyete başlamıştır (Yaşar, 2009; 44, 46, 47).

Merkezi Karabük olarak belirlenen Türkiye Demir ve İşletmeleri 6559 sayılı Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Kanunu ile kurulmuştur. Kanun 6 bölüm, 17 madde ve 7 geçici maddeden oluşmakta olup 21.05.1955 tarihinde 9011 sayı ile Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 21 Mayıs 1955, Sayı: 9011).

5.6.6 Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Kanunu Muvakkat Encümen Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Devre 7. Cilt 75. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Kanunu’nu incelemek amacıyla oluşturulan Muvakkat Encümen kanun layihasını incelemiş ve 02.05.1955 tarihinde bir mazbata hazırlamıştır. Mazbata özetle şöyledir:

Sümerbank kuruluş amaçları bakımından bünyesindeki müesseselerin farklı teknik ve idari sistemlere ihtiyaç duyması sebebiyle beklenen verimi verememekte ve Sümerbank’ın finanse edeceği müesseselerin de gelişmeleri bu sebeple gecikmektedir. Encümen meydana gelmekte olan bu yeni iktisadi

kuruluşun merkezi sistemden kısmen uzaklaştırılıp özel sektörün ekonomik manadaki başarılarına biraz olsun yaklaştırılmış olduğunu düşünmektedir.

Encümen ülkenin en önemli ihtiyaçlarından biri olan demir ve çelik ürünlerinin temin edilmesini üzerine alacak olan bu kuruluşun bağımsız idareye yakın bir yönetim sistemine kavuşturulmuş olmasının gelecek bakımından sebep olacağı ferahlığın varlığına inanmıştır.

Divriği madenleri demir ve çelik hammaddesini oluşturması bakımından Demir ve Çelik işletmelerine bağlanmıştır.

Encümen kanun layihasının 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16 ve 17'inci maddeleri ile muvakkat 1, 3, 4, 5, 6'ncı maddelerini olduğu gibi kabul etmiş; 2'nci maddenin 4'üncü fıkrasına “*fıkralarda yazılı*” kaydı eklenmiştir.

Encümene göre, 10'uncu maddede oluşturulması düşünülen idare meclisinde Ticaret Vekaleti'nin temsilcisinin bulunmasını Demir Çelik İşletmesi'nin Sümerbank'tan ayrılıp bağımsızlığa kavuşması hususuna ters düşmektedir.

11'inci maddeye Encümen umum müdürünün yardımcısını kendisinin seçmesi yönünde maddeye bir fıkra eklenmiştir.

Muvakkat Encümende kanun layihasını toplam 14 üye incelemiştir. Bunlardan 7'si öğretmen milletvekili olup isimleri ise şöyledir: Refet Aksoy, Arif Demirer, Nizamettin Ali Sav, Abdullah Aker, Şefik Bakay, İsmail Şener, Suat Başol.

Kanun layihası TBMM'de 13.05.1955 tarihinde görüşülmüştür. Layihanın Meclis'te görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin mütalâaları ise şöyledir:

75. İnikat (13.05.1955)

Bu kısım TBMM Zabıt Cerideleri 10. Devre, 7. Cilt 75. İnikat incelenerek hazırlanmıştır. Birleşimde kanun layihasının öncelikle bütünü hakkında görüşülmüş, ardından maddelerin oylanması işlemine geçilmiştir.

İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu: Vekil Samet Ağaoğlu kanun layihasındaki esasların iki istikamette belirlediğini ifade etmiştir: Bunlardan birincisi, Sümerbank'ın bünyesinden birbirlerinden farklı ekonomik ve teknik işlevlerin ayrılması, diğeri ise Sümerbank'ın bir finansman kuruluşu haline gelmesidir. Bu sebeple kanun layihasını bu iki açıdan incelemek gerekir.

Samet Ağaoğlu oluşturulacak olan teşekkülün merkezinin Karabük olması gibi bir durumun kısmen olduğunu, oluşturulan teşekküllerin bakanlığın, hükümet merkezinin yani bağlı oldukları makamların etkilerinden uzak bir şekilde ancak o makamların siyasetlerini bilerek çalışmalıdırlar. Bu bakımdan kurulacak olan işletmenin merkezinin Karabük olmasını istemiştir.

Ağaoğlu'nun konuşması sırasında Hikmet Bayur'un bu kanunun Sümerbank ve Etibank'ın lâv edilmesi midir şeklindeki sorusuna yönelik olarak ise şöyle cevap vermiştir. Sümerbank bir finansman müessesesidir. Çünkü bu kurum bünyesinde çok farklı özelliklerde sınai ve iktisadi faaliyetleri toplamış vaziyettedir. Bu kurumlar kendileri ile ilgili kanunlarla yönetiliyorsa da bu kanunlar incelendiğinde sadece kağıt üzerinde verilmiş bir muhtariyetten başka bir şeyin olmadığını, doğrudan Sümerbank'ın sevk ve idaresine bağlı olduğu görülecektir. Ağaoğlu'na göre Sümerbank bir holding olmalıdır ve Sümerbank sermayesiyle kurulan farklı teşekküller için düzenleyici bir organ veya bir finans müessesesi olmalıdır. Samet Ağaoğlu Sümerbank'ın dağılmadığını, Sümerbank tarafından kurulan teşebbüslerin bir holdingi, bünyesinden ayrılan kuruluşların finansman müessesesi haline geldiğini ifade etmiştir.

Kanun layihası bütünü hakkında konuşmalar bittikten sonra maddeler de görüşülüp yapılan oylama sonucu TBMM tarafından kabul edilmiştir.

5.6.7 Türkiye Selüloz Ve Kağıt Fabrikaları İşletmesi'nin (Seka)

Kuruluşu

Günümüzde kağıt günlük hayatımızda vaz geçilmez bir ihtiyaç maddesi durumundadır. Yazı ve kağıt insanların birbirleriyle haberleşmelerini, bilgilerin saklanması ve aktarılmasını sağlama hususlarında olduğu gibi başka pek önemli pek çok hususta önemli bir unsurdur. Kağıt sanayii dünyada 19. yüzyıldan sonra gelişmeye başlamış, Türkiye'de ise modern manada kağıt sanayiinin temeli 1936'da İzmit Kağıt Fabrikası'nın açılmasıyla atılmıştır (Gülbüz, 1995; 226).

Genç Cumhuriyet'in ilk zamanlarında kağıt ihtiyacı yurt dışından karşılanmaktaydı. Ancak ülkede yaşanan kağıt ve selüloz sıkıntısı Türkiye'de selüloz ve kağıt üretimini sağlayan bir tesisin kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmış, bunun üzerine kağıt mühendisi Mehmet Ali Kağıtçı tarafından gerekli çalışmalar başlatılmıştır. 1934 yılında Sümerbank'a kağıt fabrikası kurma ve işletme yetkisi verilmiş ve yapılması planlanan kağıt fabrikasının ihalesi Alman

Voith firmasına verilmiştir. 1934 yılında temeli atılmış olan fabrika 1936 yılında açılmıştır (Kalak ve Yıldırım; 1414, 1415).

Türkiye’de ilerleyen yıllarda farklı tarihlerde farklı şehirlere kağıt fabrikaları kurulmuştur. Bu fabrikaların kuruluş yılları ve kuruldukları yerler ise şöyledir: Bolu Lamine Lif Fabrikası (Bolu-1959), Çaycuma Kağıt Fabrikası (Zonguldak-1969), Aksu Kağıt Fabrikası (Giresun-1970), Dalaman Kağıt Fabrikası (Muğla-1971), Afyonkarahisar Kağıt Fabrikası (Afyonkarahisar-1979), Balıkesir Kağıt Fabrikası (Balıkesir-1981), Taşucu Kağıt Fabrikası (Mersin-1984), Kastamonu Kağıt Fabrikası (Kastamonu-1984) (Gökmen, Özçağlar, 2024; 474).

Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları işletmesi Kanunu ile kısa adı SEKA olan, merkezi İzmit olmak üzere Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları işletmesi kurulmuştur. Her türlü kağıt ve karton mamulü yapmak, kağıt ve karton mamulleri yapımında ihtiyaç duyulan yarı mamul maddeleri imal etmek; bütün mamul, yarı mamul ve yardımcı maddeler üretimi sırasında ortaya çıkacak ikinci derecedeki maddeleri değerlendirmek; kağıt, karton ziraat mahsul ve sınai mamullerinin ambalajı için ihtiyaç duyulan teşkilatı kurmak ve işletmek kurulan bu teşekküle verilen görev ve yetkiler arasındadır. Kanun toplam 6 bölüm, 17 madde ve 7 muvakkat maddeden oluşmaktadır. Kanun 13.05.1955 tarihinde kabul edilmiş, 21.05.1955 tarihinde 9011 sayı ile resmi gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 13 Mayıs 1955, Sayı: 9011).

Kanun layihası ile ilgili encümen mazbatası ve layihanın TBMM’de görüşülmesi esnasında öğretmen milletvekillerinin katkıları şöyledir:

5.6.8 Muvakkat Encümen Mazbatası

Bu kısım TBMM Zabıt Ceridesi 10. Dönem 7. Cilt 75. İnikat incelenerek hazırlanmıştır.

Türkiye Selüloz ve Kağıt İşletmesi (SEKA) Kanun layihası oluşturulan muvakkat encümende incelenmiş ve bu encümen 02.05.1955 tarihinde kanun layihasıyla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Hazırlanan rapor özetle şöyledir:

Sümerbank bünyesinde yarı muhtar bir durumda varlığını sürdüren Selüloz ve Kağıt Fabrikaları Müessesesi mevcut halinden farklı bir teknik ve idari sisteme ihtiyaç duymaktadır. Mevcut durumda bu işletme faaliyetleri ile ilgili direktifleri Sümerbank’tan almakta ve bu sebeple de işletme halen bankanın bir şubesi

durumundadır. Bu durum da bankanın kuruluş amacında belirtilen verimin alınamamasına sebep olduğu gibi banka bünyesinde bulunan müesseselerin ihtiyaç duydukları idari ve iktisadi bağımsızlıklarına sahip olamamalarından kaynaklı gelişimlerinin gecikmesi sonucunu doğurmuştur.

Sümerbank bünyesinde bulunan müesseseler iktisadi devlet teşekkülleri haline getirilerek ihtiyaç duydukları bağımsız teknik ve idari sisteme kavuştukları gibi Sümerbank da ülkenin en büyük sanai finansman müessesesi haline gelmektedir.

Seka bağımsız bir işletme haline gelerek gelişecek ve kağıt imalatıyla birlikte ülkenin ihtiyaç duyduğu ambalaj malzemesi yapımına da geçecek ve selülozla ilgili kimyevi mevzularla da meşgul olacaktır.

Komisyon layihanın 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 14 ve 15'inci maddeleri ile muvakkat 1, 3, 4, 5, ve 7'inci maddelerini aynen kabul etmiştir. 2'nci maddenin 3'üncü fıkrasına açıklık getirmek amacıyla “*zirai mahsul ve suni*” kelimeleri eklenmiştir. 10'uncu maddede kurulacak işletmenin idare meclisinde Ticaret Vekaleti temsilcisi bir aza yerine Ziraat Vekaleti'nden bir azanın bulunması uygun görülmüş ve madde bu şekilde tadil edilmiştir.

Kanun layihasını muvakkat encümende 14 milletvekili incelemiştir. Bu milletvekillerinden 7'si öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekillerinin isimleri şöyledir: Refet Aksoy, Arif Demirer, Nizamettin Ali Sav, Abdullah Aker, Şefik Bakay, İsmail Şener, Suat Başol.

Türkiye Selüloz ve Kağıt İşletmesi Kanun layihası TBMM'de 13.05.1955 tarihinde (75. İnikat) görüşülmüştür. Layihanın görüşülmesi esnasında İzmit'ten bir milletvekilinin kanun layihasının gelmesinden dolayı duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ayrıca aynı milletvekili 10'uncu madde ile ilgili olarak Hükümet'in teklifinde Seka'nın umum müdürünün İşletme Vekaleti'nin teklifi ile tayin olunacağı açık olarak yazıldığı halde encümenin teklifinde bunun belirtilmediğini söylemiştir. Bunun üzerine öğretmen milletvekili olan Muvakkat Encümen Reisi Refet Aksoy, umum müdürünü doğrudan İşletme Vekili'nin seçeceğini söylemiştir.

Kanun layihası görüşülmesi sırasında başka mütalâada bulunan bir milletvekili olmamış ve yapılan oylama sonucu kanun tasarısı kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, 7. Cilt, s. 223, 225).

5.7 1950-1960 Arası Dönemde Ekonomi ile İlgili Gelişmelerin

Değerlendirilmesi

Bu dönemde ekonomi ile ilgili gelişmelerde yeni kurum veya kuruluşların ülkeye kazandırıldığı görülmektedir. Çıkarılan kanunları inceleyen komisyonlarda öğretmen milletvekillerinin sayısının fazla olmadığı ve TBMM görüşmelerinde pek fazla mütalâalarda bulunmadıkları görülmektedir. Bu durum öğretmen milletvekillerinin yaşanan gelişmeleri destekler nitelikte olduğu sonucunu çıkartmamızı sağlayabilir.

6. TARTIŞMA

1939-1960 arası dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev almış olan öğretmen milletvekillerinin ülkenin eğitim, siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda faaliyetlerinin incelendiği bu çalışma eğitim sahasında vazife yapmış kişilerin siyasi alandaki faaliyetlerini de incelemeyi amaçlamıştır.

Literatür incelendiğinde milletvekilleri ile ilgili yapılmış bir çok çalışma olduğu görülür. Yapılan bu çalışmalar incelendiğinde bunların önemli bir kısmının bir il veya bölge milletvekillerinin TBMM'deki çalışmaları ile ilgili olduğu görülür.

Eğitim insanları ve toplumu şekillendirmede en etkili araçlardan biridir. Bu hususta da öğretmenlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Pek çok insanın öğretim kademesinin herhangi bir döneminde öğretmeni vasıtasıyla hayatının değiştiğini ifade ettiğine rastlanmaktadır. Bu da insanlar üzerinde eğitimin ve öğretmenlerin etkisini göstermesi bakımından bir örnek teşkil eder.

Siyaset kurumumu da eğitim kurumu gibi insanların hayatı temel kurumlardan biridir. İnsanlar, hayatının hemen hemen her anında siyaset kurumları alınan kararlardan etkilenmektedir.

Bu hususta toplumu şekillendirme özelliğine sahip olan öğretmenlerin yine ülke hayatında çok önemli etkileri olan siyasi makamlara geldiklerinde Türk eğitim, siyasi, kültürel ve toplumsal hayatlarında ne gibi tesirlerinin olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Literatür incelendiğinde öğretmen milletvekilleri ile ilgili yapılan sadece bir çalışmaya ulaşılabilmektedir. Oflar (2022) tarafından Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde Atatürk Dönemi öğretmen milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, kültür ve sosyal hayatına etkilerini inceleyen doktora tezi hazırlanmıştır. Araştırma Türk siyasi hayatına öğretmen milletvekillerinin etkilerini inceleyen ilk çalışma olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Oflar (2022) tarafından yapılan bu çalışma sonucunda Atatürk döneminde (1920-1939) TBMM'de görev alan öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranının yaklaşık %30 olduğu, komisyonlarda görev alan

öğretmen milletvekillerinin oranının yaklaşık % 28 olduğu, öğretmen milletvekillerinin en fazla görev aldıkları komisyonların Maarif Komisyonu olduğu ve öğretmen milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, kültür, sosyal ve hukuk alanında gerçekleştirilen yeniliklerde gerek kanun teklifleri yoluyla gerekse de komisyon ve hükümetlerde görev alarak önemli katkılar sağladıkları tespit edilmiştir.

Oflar (2022) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları benzer özellikler taşımaktadır.

Araştırmamızda TBMM zabıt cerideleri, resmi gazeteler, arşiv belgeleri gibi birinci el kaynakların yanı sıra gazete haberlerinden de yararlanılmış, bu yapısıyla da çalışma özgün bir niteliktedir.

Çalışma toplumun inşasında en önemli faktörlerden biri olan eğitimcilerin siyasi alandaki faaliyetlerine değinmekle Türk siyasi hayatına farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Ayrıca eğitimcilerin siyasi faaliyetlerini incelemesi bakımından da Türk eğitim tarihine katkıda bulunulmuştur. Ayrıca çalışma kapsamındaki öğretmen milletvekillerinin öğretmenlik alanları da verildiğinden belirli bir branşta öğretmen milletvekilleri ile ilgili çalışma yapacak olanlara da fayda sağlayacaktır.

Ayrıca oluşturulan bu eserle ileride TBMM’de faaliyet gösterecek olan öğretmen milletvekillerine, kendilerinden önceki öğretmen milletvekillerinin faaliyetleri hakkında bilgi sağlamanın yanı sıra ileride kendi kendi faaliyetleri ile ilgili de bir fikir sunabileceği düşünülmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma ile 1939-1960 arası dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev yapmış olan öğretmen milletvekillerinin faaliyetleri incelenmiştir. Bu amaçla bahsedilen zaman aralığında TBMM'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. dönemlerinde TBMM'de bulunan öğretmen milletvekilleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından sözü geçen dönemlerde kurulan hükümetler ile bu hükümetlerde ve TBMM'de oluşturulan daimi komisyonlarda vazife alan öğretmen milletvekilleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Son olarak da önemli eğitim, siyasi, ekonomik konularda öğretmen milletvekillerinin TBMM Genel Kurulu'ndaki faaliyetleri incelenmiştir.

TBMM'nin 6. Dönemi 26 Mart 1939'da yapılan seçimler sonucunda yeni seçilen milletvekillerinin Meclis'e katılma tarihi olan 3 Nisan 1939'da başlamıştır. Bu dönemde TBMM'ye toplam 470 milletvekili katılmış olup bunların 182'si öğretmen milletvekilidir. Bu dönemde öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık %38'ini oluşturmaktadır.

TBMM'nin 7. Dönemi 28 Şubat 1943'te yapılan seçimler sonucunda seçilen milletvekillerinin 8 Mart 1943'te Meclis'e katılması ile başlamıştır. Bu dönemde Meclis'e toplam 492 milletvekili katılmıştır. Katılan bu milletvekillerinin 196'sı ise öğretmen milletvekilidir. Bu dönemde öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık %39'unu oluşturmaktadır.

TBMM'nin 8. Dönemi için 21 Temmuz 1946'da seçim yapılmıştır. Bu dönem ise 5 Ağustos 1946'da başlamıştır. 8. Dönem'de TBMM'ye toplam 499 milletvekili katılmıştır. Bu milletvekillerinden 169'u ise öğretmen milletvekilidir. Bu dönemde öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık %34'ünü oluşturmaktadır.

TBMM'nde 9. Dönem 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerin sonucuna bağlı olarak 22 Mayıs 1950'de başlamıştır. Bu dönemde toplam 494 milletvekili Meclis'e katılmış olup bunların 149'u öğretmen milletvekilidir. 9. Dönem'de öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekiline oranı ise yaklaşık %29'dur.

TBMM'nin 10. Dönemi 14 Mayıs 1954'te başlamıştır. Bu dönemin seçimleri ise 2 Kasım 1954'te yapılmıştır. 10. Dönem'de TBMM'ye toplam 537

milletvekili katılmış olup bunların 148'i öğretmen milletvekilidir. Öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı ise yaklaşık %28'dir.

TBMM'nin 11. Dönemi 27 Ekim 1957'de yapılan seçim sonucunda seçilen milletvekillerinin 1 Kasım 1957'de Meclis'e katılması ile başlamıştır. Bu dönemde Meclis'e toplam 602 milletvekili katılmıştır. Bu milletvekillerinin 113'ü öğretmen milletvekili olup toplum milletvekilinin yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır.

Dönemlerin hepsinde görev alan milletvekillerinin toplam 3094 milletvekili olup bunların 957'si öğretmen milletvekilidir. Bir kısım öğretmen milletvekilleri birden fazla dönemde görev yapmışlardır. Birden fazla görev yapan öğretmen milletvekilleri görev yaptıkları dönem kadar bu sayıya eklenmiştir. TBMM'nin 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. dönemlerinde görev almış olan öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı ise yaklaşık %31'idir.

Öğretmen milletvekillerinin dönemlerine göre dağılımlarına bakacak olursak tespit edilebilen öğretmen milletvekillerinin sayısının en yüksek olduğu dönem ise 7'inci dönem, en az olduğu dönem de 11. Dönem'dir. Son iki dönemde (10. ve 11. Dönemlerde) milletvekili sayısı artmış olmasına rağmen öğretmen milletvekili sayısında hem sayısal hem de oransal olarak bir düşüş gözlenmiştir. Başlangıçta %38 olan öğretmen milletvekili oranı son dönemde %18'e düşmüştür. Bu durum Türk siyasal hayatında öğretmen milletvekillerinin etkisinin giderek azaldığını göstermektedir.

İncelenen dönemlerdeki öğretmen milletvekillerinin yüksek bir kısmının doğum yeri ile seçim bölgelerinin aynı olmadığı görülmüştür. Ayrıca özellikle ilk üç dönemdeki milletvekilleri arasında Osmanlı coğrafyası sınırlarında bulunup da şu anda sınırlarımız dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleri olduğu da tespit edilmiştir. Bu durum da imparatorluk coğrafyasının bir yansıması olarak görülebilir.

İncelenen dönemlerde tespit edilebilen kadın öğretmen milletvekillerinin oranının az olduğu görülmüştür. Seçim bölgelerini incelediğimizde ise en fazla sayıda öğretmen milletvekilinin olduğu ilin İstanbul olduğu tespit edilmiştir. Bu da İstanbul'un Osmanlı coğrafyasında ilmi faaliyetlerin en yüksek düzeyde olduğu şehir olma özelliğinden kaynaklanabileceğini akla getirmektedir.

Kurulan hükümetlere bakıldığında 6'ncı dönemde 2 hükümet, 7'nci dönemde 1 hükümet, 8'inci dönemde 4 hükümet, 9'uncu dönemde 2 hükümet, 10'uncu dönemde 2 hükümet, 11'inci dönemde 1 hükümet kurulduğu tespit edilmiştir. Kurulan hükümetlerin dönem boyunca devam edebilmesi veya bir dönem içinde kurulan hükümet sayısının az olması bir ülkede siyasi istikrar göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan incelenen dönemler içinde en istikrarlı dönemin 7'nci ve 11'inci dönemler olduğunu söylemek mümkündür. Ancak 11'inci dönemin askeri bir darbe ile son bulmuş olması ülkedeki siyasi istikrar açısından olumsuz durumlara yol açtığı da bir gerçektir.

6. Dönem'de kurulan her iki hükümette 14'er bakanlık olduğu görülmüştür. 7. Dönem'de kurulan hükümette 15 bakanlık vardır. 8. Dönem'de kurulan ilk iki Hükümette 17 bakanlık, 3. hükümette 16 bakanlık ve 4. hükümette ise 17 bakanlık vardır. 9. Dönem'de kurulan her iki hükümette ise 17'şer bakanlık; 10. Dönem'de kurulan ilk hükümette 19, ikinci hükümette ise 20 bakanlık mevcuttur. 11. Dönem'de kurulan hükümette ise 23 bakanlık kurulduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen milletvekillerinin hükümette yer alma durumlarına bakıldığında 6. Dönemin ilk hükümetindeki 14 bakanlığın 11'inde toplam 12 öğretmen milletvekili tespit edilmiştir. Yine dönem içinde kurulan 2. hükümetteki 14 bakanlığın 10'unda 11 öğretmen milletvekilinin görev aldığı tespit edilmiştir. 7. Dönem'de kurulan bir hükümetteki 15 bakanlığın 12'inde 13 öğretmen milletvekili görev almıştır. 8. Dönemin ilk hükümetinde 17 bakanlığın 9'unda 9 öğretmen milletvekili, ikinci hükümetindeki yine 17 bakanlığın 9'unda 9 öğretmen milletvekili; 3. Hükümetteki 16 bakanlığın 7'sinde 8 öğretmen milletvekili; 4. Hükümette 17 bakanlığın 10'unda 10 öğretmen milletvekilinin görev aldığı tespit edilmiştir. 9. Dönemin ilk hükümetinde 17 bakanlığın 8'inde 8 öğretmen milletvekili, 2. Hükümetinde 17 bakanlıktan 12'sinde 17 öğretmen milletvekili görev aldığı tespit edilmiştir. 10. Dönemin ilk hükümetinde 19 bakanlığın 10'unda 12 öğretmen milletvekili, 2. Hükümetinde ise 20 bakanlığın 11'inde 12 öğretmen milletvekilinin görev aldığı tespit edilmiştir. 11. Dönemde kurulan hükümetteki 23 bakanlığın 12'sinde 20 öğretmen milletvekili görev aldığı tespit edilmiştir. Buna göre incelenen dönemler içinde toplam 141 öğretmen milletvekili bakanlık vazifesinde görev aldığı tespit edilmiştir. Ancak bu öğretmen milletvekilleri hesaplanırken bakan olarak görev alan öğretmen milletvekilleri kişi

olarak değil, bakanlık görevi olarak hesaplanmıştır. Örneğin Fuat Köprülü incelediğimiz dönemler içerisinde 5 hükümette bakanlık yaptığından 5 defa bu hesaba dahil edilmiştir. Bu durum göz önüne alındığında incelenen dönemler içinde öğretmen milletvekillerinin bütün milletvekillerine oranla yaklaşık %5'inin bakanlık vazifesini icra ettiği görülür. İncelenen dönemlerde bakanlık görevini icra eden öğretmen milletvekillerinin toplam öğretmen milletvekillerine oranı ise %14'tür.

Öğretmen milletvekillerinin bakanlık görevlerinde bulundukları dönemlerin en fazla olduğu dönem 9., 10. ve 11. dönemlerdir. Öğretmen milletvekillerinin 9., 10. ve 11. dönemlerde sayısal ve oransal azalış göstermesine rağmen hükümetlerde görev alma durumlarında artış görülmüştür. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin yasama da etkilerinin azaldığını gösterse de yürütmede etkilerinin arttığını gösterir.

İncelenen dönemlerdeki kurulan hükümetlerden ilk 7'sinde başbakanlık makamındaki kişilerin öğretmen milletvekili olması da, eğitim camiasındaki insanların ülke siyasetinde etkili konumlara geldiklerini göstermesi açısından ayrıca önemlidir. Ayrıca 1939-1960 arası dönemlerde kurulan 12 hükümetten 10'unda eğitim bakanı olarak öğretmen milletvekillerinin de görevlendirildikleri görülür. Bu da bakanlık ile bakanların mesleklerinin birbirleriyle uyumlu olduklarını gösterir.

Öğretmen milletvekillerinin görev aldıkları daimi komisyonlar incelendiğinde 6. Dönemde 17 komisyonda 190 öğretmen milletvekili; 7. Dönemde 19 komisyonda toplam 190 öğretmen milletvekili; 8. Dönemde 21 komisyonda 246 öğretmen milletvekili; 9. Dönemde 22 komisyonda 224 milletvekili; 10. Dönemde 20 komisyonda 208 öğretmen milletvekili; 11. Dönemde 22 komisyonda 145 öğretmen milletvekili görev almıştır.

Bu durum göz önüne alındığında 6. Dönemde komisyonlarda görev alan öğretmen milletvekillerinin dönemin tüm milletvekillerine oranı %40; 7. Dönem'de %38; 8. Dönem'de %49; 9. Dönem'de %45, 10. Dönem'de %38; 11. Dönem'de ise %24'tür. İncelenen dönemler içinde birden fazla komisyonda görev alan öğretmen milletvekilleri de dahil edildiğinde toplam 1197 öğretmen milletvekili komisyonlarda görev aldığı görülür. Tüm dönemlerde komisyonlarda

görev alan öğretmen milletvekillerinin bütün milletvekillerine oranı ise yaklaşık %38'dir. Öğretmen milletvekillerinin sayısal olarak en az olduğu 11. Dönem öğretmen milletvekillerinin komisyonlarda da sayısal olarak en az olduğu dönemdir. Ancak aynı dönem öğretmen milletvekillerinin en fazla bakan olarak görev aldığı dönemdir.

Öğretmen milletvekillerinin en fazla görev aldıkları komisyonların Milli Eğitim (Maarif) ve Bütçe komisyonları olduğu görülmüştür. Öğretmen olanların Milli Eğitim komisyonlarında yoğunlukta olarak görev almaları meslekleri ile görev yaptıkları komisyonların uyumlu olduklarını gösterir. Bu durumda öğretmen milletvekillerinin mesleki tecrübelerinden görev aldıkları komisyonlarda da yararlanma ihtimallerini artırabileceğini söylemek mümkündür.

Öğretmen milletvekilleri genel olarak çıkarılan kanunlara pek fazla muhalefet etmemişler ancak yapılan görüşmelerde çıkarılacak kanun tasarı ve teklifleriyle ilgili görüş, düşünce ve tavsiyelerini ifade etmişlerdir. Görüşülen meselelerle ilgili takrirler de vermişler bu takrirlerin bazıları kabul edilmiş ve tasarıların bazı maddelerinin değişmesini, düzenlenmesini sağlamışlardır. Bu durumda öğretmen milletvekillerinin çıkarılacak kanunlarda öğretmen milletvekillerinin etkilerini gösterir.

1939-1950 arası dönemde Köy Enstitüleri, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi eğitim kurumları kurulmuş, üniversitelerle ilgili kanunlar çıkarılmıştır. Köy Enstitüleri kanunu görüşülürken dönemin eğitimle ilgili durumu da belirtilmiş ve o dönemde eğitim durumunun pek iç açıcı olmadığını ortaya koymuştur. Bu hususla ilgili olarak ülkede 40 bine yakın köyün yaklaşık 30 bininde öğretmen bulunmaması eğitim durumunun oldukça alt seviyede olduğunu göstermektedir. Bununla uyumlu olarak Meclis görüşmelerinde Köy Enstitülerinin ilk tahsili ülke çapına yaymak ve inkılapları benimsetmek amaçlarının olduğu da ifade edilmiştir. Ancak Köy Enstitüleri Kanunu maddelerine bakıldığında eğitim ve öğretimle ilgili hükümlerin tarım ve tarımla ilgili olan maddelerden daha az olması da ayrıca dikkate değerdir.

1939-1950 arası dönemin çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile üniversitelerin teşkilatlanmasında önemli bir dönem olduğu söylenebilir. Bu kanun tasarısı görüşmelerinde öğretmen milletvekillerinden yabancı dil bilme,

üniversitelerde araştırma faaliyetlerinde bulunmanın önemi, asistanların durumları gibi hususlarda önemli fikirler ortaya konulmuştur.

1939-1950 arası dönemde ekonomik gelişmelerle ilgili dönemin ekonomik şartları ileri sürülerek Milli Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi gibi önemli gelişmelerin yaşandığı görülmüştür. Milli Korunma Kanunu'nu inceleyen muvakkat encümünde 24 milletvekili görev yapmış olup bunların 6'sı öğretmen milletvekilidir. Meclis görüşmelerinde ise öğretmen milletvekillerinden pek bir mütalâada bulunan olmamıştır. Bu durum da kanunun çıkarılış sürecinde öğretmen milletvekillerinin yönlendirici etkilerinin pek fazla olmadığını gösterir. Ancak kanun çıkarılırken başvekillik makamında öğretmen milletvekilinin olması ülkede oldukça etki yapan bir kanunun çıkarılması sürecinde eğitimci vasfını taşıyan kişinin önemini gösterir. Milletvekili kademesinde olmasa da başvekillik makamında doğrudan yönlendirici olarak etkili olduğu söylenebilir. Aynı durum Varlık Vergisi'nin çıkarılması sürecinde de geçerli olmuştur.

1939-1950 arasındaki ekonomi ile alakalı gelişmelerin belki de en önemlisi Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'dur. Bu kanun sadece ekonomi ile sınırlı kalmamış ülkenin siyasi yapısına da etki etmiştir. Bu kanunun çıkarılması aşamasında başlayan gelişmeler yeni bir siyasi partinin kurulup iktidara gelmesine kadar etkili olmuştur. Tasarının görüşülmesi sırasında görüş bildiren öğretmen milletvekillerinin çoğunun tasarının aleyhinde olmadıkları görülmüştür. Bu kanun ülkede çok partili siyasi hayata geçişte önemli dönüm noktalarından biri olsa da öğretmen milletvekilleri bu duruma yönelik bir mütalâaları da tespit edilememiştir.

1939-1950 arası dönemde Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Antlaşmasını ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Sözleşmesini kabul ettiği görülür. Bunların kabul edilmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin olumlu görüşler bildirdikleri görülmüştür. Ancak Birleşmiş Milletler Antlaşması görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinden Güvenlik Konseyi'nde beş büyük devletin veto hakkını eleştirenler olduğu görülmüştür. Geçmişte ve günümüzde yaşanan hadiseler bakıldığında ise bu eleştirilerin haklı olduğu görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en önemli gelişmelerinden biri de Hatay'ın anavatana katılması olmuştur. Hatay'ın anavatana katılması ile ilgili kanun tasarısını olumlu karşılamakla birlikte pek bir mütalâada bulunmamışlardır. Bu da

böylesine önemli milli bir meselede birlik ve beraberliğin göstergesi olarak kabul edilebilir.

1950-1960 arası dönem eğitimde Köy Enstitülerinin kapandığı ve Karadeniz Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi Atatürk Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi gibi önemli üniversitelerin kurulduğu bir dönem olmuştur. Üniversitelerin kurulması ile ilgili kanun tasarılarının görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinin bu kanunları genel olarak destekledikleri ve bu yöndeki gelişmelerden memnun oldukları gözlenmiştir.

1950-1960 arası dönemde Atatürk'ü Koruma Kanunu olarak bilinen kanun çıkarılmıştır. Tasarının görüşülmesi sırasında öğretmen milletvekillerinden söz alanlar genel olarak olumlu görüşler belirtmişlerse de tasarı hakkında olumsuz görüş belirtenler de olmuştur. Olumsuz görüş belirtenler tasarının anayasaya aykırı olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü bu tasarı ile şahsa özel kanun çıkarılmaktadır. Bu dönemde ayrıca ezanın Türkçe okunması uygulamasına son verilmiştir. Tasarının görüşülmesi sırasında herhangi bir milletvekili muhalif olamamıştır. Ezanın asli dilinde okunması dini özgürlükler bakımından da önemli bir husustur.

Demokrat Parti döneminde yeni vilayetler kurulmuştur. İllerin kurulduğu kanun görüşmeleri incelendiğinde tasarıların incelendiği komisyonlarda öğretmen milletvekillerinin yaklaşık üçte bir oranında olduğu tespit edilmiştir. Tasarılar TBMM'de görüşülürken de öğretmen milletvekillerinin veya diğer milletvekillerin pek fazla bir mütalâada bulunmadıkları görülür. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin bu düzenlemeler hususunda katkılarının az olduğunu gösterir nitelikte olduğu söylenebilir. Ancak Kırşehir'in kaza durumuna düşürülmesi ile ilgili olarak birkaç öğretmen milletvekili tarafından muhalefet olmuştur.

Demokrat Parti Dönemi'nde Almanya'ya kağıt üzerinde de olsa ilan edilen savaşa resmi olarak son verilmiştir. Almanya ile Harp Haline Nihayet Verilmesine Dair Kanun tasarısı ile ilgili raporu hazırlayan Dışişleri Komisyonu'nda 7 milletvekilinden 4'ü öğretmen milletvekilidir. Kanun tasarısının Meclis görüşmeleri sırasında da söz alan 6 milletvekilinin 4'ü öğretmen milletvekilidir. Bu durum da öğretmen milletvekillerinin önemli bir dış politika mevzusunda etkili oldukları söylenebilir. Almanya ile Harp haline son veren kanun tasarısının kabul edilmesi sırasında öğretmen milletvekillerinden Almanya ile harp

halindeyken mağdur durumda olan Türk vatandaşları ile ilgili konuşmalar yapan öğretmen milletvekilleri olmuştur. Bu durum da bu milletvekillerinin Türk vatandaşlarının haklarını korumaya çalıştıklarının göstergesi olarak kabul edilebilir.

1950-1960 döneminde Türkiye NATO'ya katılmıştır. Bu da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış politikalarını özellikle güvenlik anlamında etkileyen önemli bir unsur olmasını sağlamıştır. Kanun çıkarılması sürecinde öğretmen milletvekilleri Meclis görüşmeleri sırasında kanun tasarısına destek vermişler, tasarıya karşı muhalif bir tavır sergilememişlerdir. Kuzey Atlantik Antlaşması'na katılınması ile ilgili kanunun Meclis görüşmeleri sırasında söz alan milletvekillerinden öğretmen milletvekillerinin sayısı diğerlerine göre da ha az olsa da komisyon raporunda imzası bulunan milletvekillerinin çoğu öğretmen milletvekilidir.

Gerek Almanya ile savaş haline son verilmesi gerekse de NATO'ya katılınması sürecinde Dışişleri Bakanı'nın eğitimci kökenli olması eğitimcilerin dış politikaya olan tesirlerini göstermesi bakımından önemli bir husustur.

Demokrat Parti Dönemi'nde ekonomi ile ilgili incelenen gelişmelerde, çıkarılan kanunları inceleyen komisyonlarda öğretmen milletvekillerinin sayısının fazla olmadığı ve TBMM görüşmelerinde pek fazla mütalâalarda bulunmadıkları gözlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Akşam, 18 Haziran 1950.
- Akünel, T. (2020). *Çankaya'da Kaygılı Bekleyiş*. TÜYAP Tüm Fuarcılık Yapım A. Ş.
- Akşin, S. (2006). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İmaj Yayıncılık.
- Alkan, T. (1979). *Siyasal Toplumsallaşma*. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Apaydın, Talip; DüNDAR, Ali; Yılmaz, Ali (1990). Yüksek Köy Enstitüsü. *Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri* (1. Baskı, s. 333-373.) içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2018). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995). Kronik Kitap Yayınları.
- Arslan, A. (2002). Çok Partili Döneme Geçişten 27 Mayıs'a Türkiye'de Siyaset ve Üniversite. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 4, 41-83.
- Arslan, Z. (2011). *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem, (1957-1960), C. III*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Arslan, Ü. (2024). *II. Dünya Savaşı Esnasında Almanya ve Sovyetler Birliği İlişkileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avşar, Z., Emre Kaya, A. (2017). Arapça Ezan Yasağı ve Kaldırılması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 33 (95), 94-123.
- Aydın, M.K. (2018). CHP'de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği: Çiftçi Topraklandırma Kanunu ve TBMM'de Yaşanan Tartışmalar. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41). 359-384.
- Aydın, M. (1997). Köy enstitüsü sisteminde örgütlenme. *Köy Enstitüleri Amaçlar, İlkeler, Uygulamalar* (3. Baskı, s. 28-36) içinde. Köy Enstitüsü ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları
- Bahadır, Z.(1994). *Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcıoğlu, M. (2022). "Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası" Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II. Cilt (içinde). s. 411-515. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (2000). Köy Enstitüsü Sisteminin Örgütsel Yapısı, *Kuruluşunun 60. Yılında Köy Enstitüleri* (s. 81-97) içinde. Atatürkçü Düşünce Derneği Bulancak Şubesi Yayınları.
- Binyazar, A. (1994). Çağdaş Eğitim. *Niçin Çağdaş Eğitim ve Çağdaş Eğitim Vakfı?* (s. 22-24) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- BCA. 310-1-0-0/51-306-2
- BCA. 51-0-0-0/4-31-12
- BCA, 30-1-0-0/90-567-13
- (BCA.490-1-0-0/5-26-30.).
- Binark, İ. (2004). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM 6. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943 II. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Binark, İ. (2004). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM 7. Dönem (8 Mart 1943-5 Ağustos 1946) I. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.

- Birsel Ö. Özkaya Duman O. Le Sandjak Est Turc (Sancak Türktür) Broşüründe İskenderun Sancağı Sorunsalı. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 50. s. 344-366
- Bulut, S. (2018). 38. Enlemde Güç Mücadelesi: Kore Savaşı ve Türkiye'deki Tezahürleri. *Mavi Atlas*, 6 (1), s. 185-204.
- Cumhuriyet, 24 Şubat 1945
- Cihangir, M. (1997). Yüksek Köy Enstitüsü. *Köy Enstitüleri Amaçlar, İlkeler, Uygulamalar* (s. 103-111) içinde. Köy Enstitüsü ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çal, H. (2006). *Bireylerde Ergenlik Döneminde Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinliğin Gelişimi-İsparta İli Örnek Olay Araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoker, F. (1994) *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)*, Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları; Ankara. 1995.
- Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931-1935)*, C. II. TBMM Vakfı Yayınları.
- Çufalı, M. (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*, C. III. TBMM Vakfı Yayınları, Ankara.
- Darendelioğlu, İ. (1962). Köy Enstitüleri. *Neden Köy Enstitüleri Değil* (s. 11-20) içinde. Toprak Dergisi Yayınları.
- Dikici, A (2012). İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi Bağlamında Türkçe Ezan Denemesi Ve Buna Gösterilen Tepkiler. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (10), 77-104.
- Ertem, B. (2013). Atatürk'ü Koruma Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Tartışılması. *Turkish Studies*, 8 (5), 261-278.
- Gazalcı, M. (1994). Köy Enstitüleri ve İlksan. *Niçin Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı?* (1. Baskı, s. 46-48) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Gezer, N. (1997). Sistemin Devre Dışı Bırakılması Köy Enstitülerinin Kapatılması. *Köy Enstitüleri Amaçlar, İlkeler, Uygulamalar* (s. 112-140) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Goloğlu, M. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi III- Milli Şef Dönemi* (3. Baskı). Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul.
- Gökmen, Ö., Özçağlar, A. (2024). Türkiye'de Kağıt Sanayii. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 22 (2), 461-493.
- Gümüş, B. (2006). *Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışı Üzerindeki Rolü ve Antalya Örnek Olayı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, Ş. Ş. (2004). *Türk Parlamento Tarihi TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, C. V, TBMM Vakfı Yayınları.
- Güneş, İ (2001). *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)*, C. II. TBMM Vakfı Yayınları.
- Hürriyet, 26 Haziran 1950,
- İhsanoğlu, E. (1990). Darülfünun Tarihçesine Giriş. *Belleten*, 54 (210), 699-738.

- İnce,, E. (2006). Köylüyü Topraklandırma Kanunu'nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri. *ÇTTAD*, 13, 59-78.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler (13. Baskı)*. Nobel Yayınları..
- Karpat, K. (2010). Türk Demokrasi Tarihi (I. Baskı), Timaş Yayınları.
- Koçak, C. (2020). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-19459 Cilt II (I. Baskı)*. İletişim Yayınları.
- Korkmaz, M. S. (2015). *Türkiye-Suriye İlişkileri (1946-1960)*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkut, S. (1984). *Toprak Reformu ve Türkiye*. TBMM Yayınları.
- Köni, H. (1989). Hatay Sorununa yeni Bir Bakış. *Atatürk Yolu Dergisi*. 1(4). s. 553-539.
- Makal, M. (1990). *Köy Enstitüleri ve Ötesi. Çağdaş Yayınları (2. Baskı)*. İstanbul.
- Medeniyeti, İslam. "Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı". *İslam Medeniyeti Dergisi* 2 (20), 61-62.
- Ocak, B. (2006). Arapça Ezana Dönüş ve Bunun Kıbrıs Türk Basını'ndaki Yankıları. *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 12 (31), 39-69.
- Oflar, Y. (2022). Atatürk Dönemi Öğretmen Milletvekilleri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Oğuzhan, A. F. (1990). Köy Enstitüleri Öğretim Programı. *Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri* (1. Baskı s. 151-156). içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Okyay, V. (2014). *Hatay Meselesinin Politik Değerlendirilmesi (1918-1939)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbil, A. (2015). *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulaması Olarak Milli Korunma Kanunu (1940-1946)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
- Özcan, G. (2020). Savaş Ekonomisinde Vergileme Anlayışı Örneği "Türkiye'de II. Dünya Savaşı Yılları". *Yönetim ve Ekonomi*, 27 (2), 291-308.
- Özel, M. (1995). *Köy Enstitüleri (2. Baskı)*. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927), Cilt III*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM III. Dönem (1927-1931), C. III*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1999). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954), C. VII*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (2010). *Türk Parlamento Tarihi TBMM X. Dönem (1954-1957), C. II*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Resmi Gazete, 20 Kanunisani 1940i Sayı: 4417
- Resmi Gazete, 17 Nisan 1940, Sayı:4491.
- Resmi Gazete, 12 Kasım1942, Sayı: 5255.

- Resmi Gazete, 20 Temmuz, 1944, Sayı: 5761
- Resmi Gazete, 17 Haziran 1950, Sayı: 7535.
- Resmi Gazete, 15 Temmuz 1953, Sayı: 8458.
- Resmi Gazete, 31 Temmuz 1951, Sayı: 7872.
- Resmi Gazete, 04 Şubat 1954, Sayı: 8625.
- Resmi Gazete, 11 Mart 1954, Sayı: 8655.
- Resmi Gazete, 16 Mart 1954; Sayı: 8659.
- Resmi Gazete, 22 Haziran 1954, Sayı: 8735.
- Resmi Gazete, 07 Temmuz 1954, Sayı: 8748.
- Resmi Gazete, 27 Mayıs 1955, Sayı: 9013.
- Resmi Gazete, 13 Mayıs 1955, Sayı: 9011.
- Resmi Gazete, 04 Haziran 1959, Sayı: 10222.
- Resmi Gazete, 07 Haziran 1957, Sayı: 9627.
- Sançar, N. (1962). Köy Enstitüleri Meselesi. *Neden Köy Enstitüleri Değil* (s. 60-76). Toprak Yayınları
- Soysal, İ. (1985). Hatay Sorunu ve Türk Fransız İlişkileri. *Belleten*. 49(193). s. 79-110
- Sayılgan, A. (1962). Köy Enstitüleri. Sançar, N. (1962). Köy Enstitüleri Meselesi. *Neden Köy Enstitüleri Değil* (s. 93-107). Toprak Yayınları
- Soysal, İ. (). Hatay Sorunu ve Türk Fransız İlişkileri. *Belleten*. 49(193). s. 79-110
- Şatıroğlu, A. (2006). San Francisco Konferansı Sonrası Dünyada Türkiye'nin Yer Arayışı. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 3 (12). s. 23-40.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 4. Cilt, F. İçtima, 37. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c004/tbmm06004037.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 8. Cilt, 1. İçtima, 25. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c008/tbmm06008025.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 8. Cilt, 1. İçtima, 27. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c008/tbmm06008027.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 9. Cilt, 1. İçtima, 30. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c009/tbmm06009030.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 10. Cilt, 1. İçtima, 41. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c010/tbmm06010041.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 68. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026068.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 69. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026069.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 70. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026070.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 24. Cilt, 3. İçtima, 45. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c024/tbmm06024045.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 71. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026071.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 74. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026074.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Devre, 26. Cilt, 3. İçtima, 75. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026075.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 6. Dönem, 28. Cilt, 4. İçtima, 3. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c028/tbmm06028003.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 7. Dönem, 17. Cilt, 2. Toplantı, 53. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c017/tbmm07017053.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 17. Cilt, 2. Toplantı, 54. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c017/tbmm07017054.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 17. Cilt, 2. Toplantı, 55. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c017/tbmm07017055.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 17. Cilt, 2. Toplantı, 56. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c017/tbmm07017056.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 17. Cilt, 2. Toplantı, 57. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c017/tbmm07017057.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 2. Toplantı, 67. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018067.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 2. Toplantı, 68. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018068.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 2. Toplantı, 69. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018069.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 7. Dönem, 18. Cilt, 2. Toplantı, 71. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018071.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 2. Toplantı, 72. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018072.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 19. Cilt, 2. Toplantı, 90. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c019/tbmm07019090.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 3. Toplantı, 61. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c024/tbmm07024061.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 3. Toplantı, 62. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c024/tbmm07024062.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 3. Toplantı, 63. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c024/tbmm07024063.pdf>

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 3. Toplantı, 64. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c024/tbmm07024064.pdf>

TBMM Zabıt Cerideleri, 7. Dönem, 28. Cilt, 4. İçtima, 3. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c028/tbmm06028003.pdf>

- TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 23. Cilt, 3. Toplantı, 52. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c023/tbmm07023052.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 7. Devre, 12. Cilt, 1. İçtima, 81. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c012/tbmm07012081.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 7. Devre, 12. Cilt, 1. İçtima, 83. İnikat,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c012/tbmm07012083.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri 7. Dönem, 8. Cilt, 1. İçtima, 25. İnikat
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c008/tbmm06008025.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri 7. Dönem, 8. Cilt, 1. İçtima, 27. İnikat
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c008/tbmm06008027.pdf>
- TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 2. Toplantı, 41. Birleşim.
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c013/tbmm09013041.pdf>
adresinden 03 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 9. Devre, 29. Cilt, 4. İçtima, 55. İnikat.
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c029/tbmm09029055.pdf>
adresinden 10 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 9. Devre, 29. Cilt, 4. İçtima, 56. İnikat.
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c029/tbmm09029056.pdf>
adresinden 10 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 9. Devre, 29. Cilt, 4. İçtima, 60. İnikat.
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c029/tbmm09029060.pdf>
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 9. Cilt, 1. Toplantı, 99. Birleşim
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c009/tbmm09009099.pdf>
adresinden 11 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 9. Cilt, 1. Toplantı, 101. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c009/tbmm09009101.pdf>
adresinden 11 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 1. Cilt, Toplantı Olağan, 9. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c001/tbmm09001009.pdf>
adresinden 20 Şubat Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 7. Cilt, 72. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c007/tbmm09007072.pdf>
adresinden 12 Haziran Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 7. Cilt, 73. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c007/tbmm09007073.pdf>
adresinden 12 Haziran Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri 9. Dönem, 9. Cilt, 103. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c009/tbmm09009103.pdf>
adresinden 12 Haziran Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 9. Cilt, 104. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c009/tbmm09009104.pdf>
adresinden 12 Haziran Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 24. Cilt, 105. Birleşim,
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c024/tbmm09024105.pdf>
adresinden 09 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.

- TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 31. Birleşim, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c027/tbmm09027031.pdf> adresinden 10 Ocak 2023 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Tutanak Dergisi 9. Dönem, 27. Cilt, 34. Birleşim, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c027/tbmm09027034.pdf> adresinden 10 Ocak 2023 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 10. Devre, 7. Cilt, 3. İçtima, 75. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c007/tbmm10007075.pdf> adresinden 12 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri, 10. Devre, 7. Cilt, 1. İçtima, 78. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c007/tbmm10007078.pdf> adresinden 12 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri 10. Dönem, 1. Cilt, 8. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c001/tbmm10001008.pdf> adresinden 12 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri 10. Devre, 1. Cilt, 15. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c001/tbmm10001015.pdf> adresinden 01 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- TBMM Zabıt Cerideleri 10. Dönem, 1. Cilt, 8. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c001/tbmm10001008.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 10. Devre, 7. Cilt, 1. İçtima, 78. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c007/tbmm10007078.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 10. Devre, 9. Cilt, İçtima 3, 72. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c019/tbmm10019075ss0218.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri 10. Devre, 19. Cilt, 3. İçtima, 75. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c019/tbmm10019075.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 11. Dönem, 9. Cilt, 2. İçtima, 70. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c009/tbmm11009070.pdf>
- TBMM Zabıt Cerideleri, 11. Dönem, 9. Cilt, 2. İçtima, 73. İnikat, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c009/tbmm11009073.pdf>
- Tonguç, E. (1970). *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*. Ant Yayınları
- Topal, C. (2009). Sancak (Hatay) Sorunu ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi Süreçte Arap Kamuoyundaki Etkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(2). s (1-16).
- Turan, İ. (1977). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Turhan, M. (1962). Köy Enstitüleri Masalı. *Neden Köy Enstitüleri Değil* (s. 5-10). Toprak Yayınları
- Türk Diplomatik Arşivi (TDA), 566/ 323 - 2307 – 1
- Ulus, 17 Haziran 1950.
- Ulus, 26 Temmuz 1950.
- Ulus, 28 Nisan 1951.

- Uygur, Köy Enstitüleri ve Komünizm Konusunda da Vesikalar Konuşuyor. *Neden Köy Enstitüleri Değil* (s. 25-58). Toprak Yayınları
- Ünalp, F.R. (2020). İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Savaş Dışı Kalma Politikaları ve Sonuçları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*. 45. s. 201-221.
- Üzer, F. (2020). *Türk Modernleşmesinde Köy Enstitüleri ve Köy Enstitüleri Üzerine Yapılan Tartışmalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vakit, 12 Eylül, 1939.
- Vakit, 04 Eylül 1939.
- Yaşar, O. (2009). Türk İmalat Sanayiinde Lokomotif Bir Sektör: Demir Çelik Sanayii. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20, 42-78.
- Yıldırım, Ö., C., Kalak, M. (2019). SEKA Kağıt Fabrikasının Dönüşümü-SEKA Kağıt Müzesi ve Bilim Merkezi. *International Turkic World Congress on Science and Engineering, 17-19 June 2019*, 1412-1426.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınları
- Yılmaz, Z. (2007). *Siyasi Açıdan I. ve II. Menderes Hükümetleri 1950-1954* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zengin, S. (2014). Zile'de Türkçe Ezana Tepki Olayı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), 167-180